

॥ ಮನುಷ್ಯ ಜಾತಿ ತಾನೋಂದೆ ವಲಂ ॥

ಕರ್ನಾಟಕ ಪರಿಷತ್ತು ಶಿಕ್ಷಣ ಪ್ರೀತಿ

ಸಂಪುಟ - ೬೪ : ಸಂಚಿಕೆ - ೦೧ : ಜನವರಿ - ಜೂನ್ ೨೦೧೯

ಸಂಜಾದಕರು : ಹ್ಯಾ. ಜ. ಅಬ್ದುಲ್ ಬಹಿಲರ್

ಕರ್ನಾಟಕ ಸಾಹಿತ್ಯ ಪರಿಷತ್ತು ಶಿಕ್ಷಣ ಪ್ರೀತಿಯ ಶರಮಾನೋಭವನ ಸಂಪ್ರಾಯ ಮಂಜು

ವಿಶೇಷ ಸಂಚಿಕೆ

೨೦೧೯-೨೦

ಕರ್ನಾಟಕ ಸಾಹಿತ್ಯ ಪರಿಷತ್ತು

ಪಂಪಮಹಾಕಾವಿ ರಸ್ತೆ ಕಾಮರಾಜಪೇಟೆ, ಬೆಂಗಳೂರು - ೫೬೦೦೩೮

೧. ಭಾರತೀಯ ವ್ಯಾಕರಣಶಾಸ್ತ್ರ ಪರಂಪರೆ

– ಡಾ. ಎಚ್.ಎಸ್. ಅನಂತನಾರಾಯಣ*

ಭಾಗ-೧

ಪ್ರಾಚೀನ ಭಾರತದಲ್ಲಿ ವಿದ್ಯಾಭ್ಯಾಸ ಇಂದಿಗಿಂತ ಅತಿಭಿನ್ನವಾಗಿತ್ತು. ಅಜಾಯ್‌ನಿಂದ ವಿದ್ಯಾರ್ಥಿಗೆ ಶ್ರುತರೂಪದಲ್ಲಿ ವಿದ್ಯಾದಾನ, ತನ್ಮೂಲಕ ಜ್ಞಾನದ ಪ್ರಸರಣ ಆಗುತ್ತಿತ್ತು. ಪರಂಜಲಿಯ ಕಾಲಕ್ಷೇತ್ರ (ಕ.ಪೂ.ವಿನೆಯ ಶತಮಾನ) ವಿದ್ಯಾಸ್ಥಾನಗಳು ಕೇವಲ ಹತ್ತು ವಿಷಯಗಳಿಗೆ ಸೀಮಿತವಾಗಿತ್ತು. ಮುಂಡಕೋಪನಿಷತ್ತಿನಲ್ಲಿ ವಿದ್ಯೆಯನ್ನು ಪರಾ ಮತ್ತು ಅಪರಾ ಎಂದು ವಿಂಗಡಿಸಿ. ಎರಡನೆಯ ಗುಂಪಿನಲ್ಲಿ ನಾಲ್ಕು ವೇದಗಳನ್ನು ಹಾಗೂ ಷಡಂಗಗಳನ್ನು ಸೇರಿಸಲಾಗಿತ್ತು. (೧.ಖಿ ತತ್ತ್ವಪರಾ ಖುಗ್ನೇದೋ ಯಂಜುವೇದಃ ಸಾಮವೇದೋಧವರ್ವವೇದಃ: ಶಿಕ್ಷಾ ಕಲೋವೇ ವ್ಯಾಕರಣಂ ನಿರುಕ್ತಂ ಭಂದೋ ಜೋತಿಷಮಿತಿ). ಉಪನಿಷದಂಸಂಸ್ಕಾರಾನಂತರ ದ್ವಿಜರು ಯಾವುದೇ ಭೌತಿಕಘಳಾಪೇಕ್ಷೆಯಿಲ್ಲದೆ ಈ ಹತ್ತು ವಿದ್ಯಾಸ್ಥಾನಗಳಲ್ಲಿ ಪರಿಶ್ರಮಿಸುತ್ತಿದ್ದರೆಂದು ಪರಂಜಲಿಯು ತನ್ನ ಮಹಾಭಾಷ್ಯದಲ್ಲಿ ಉಲ್ಲೇಖಿಸಿದ್ದಾನೆ (ಬ್ರಾಹ್ಮಣೇನ ನಿಷ್ಠರಣೋ ಧರ್ಮಃ ಷಡಂಗೋ ವೇದೋಧ್ಯೇಯೋ ಜ್ಞೇಯಶ್ಚ).

ವೇದಗಳು ಅಪೋರುಷೇಯವಾದವು. ಖುಷಿಗಳು ಜ್ಞಾನದೃಷ್ಟಿಯಿಂದ ಅವುಗಳನ್ನು ಕಂಡುಕೊಂಡರು. ವೇದಗಳೇ ಸನಾತನಧರ್ಮದ ತಳಪಾಯ, ಹಾಗೂ ಪ್ರತ್ಯಕ್ಷ, ಅನುಮಾನಾದಿ ಪ್ರಮಾಣಗಳಿಂದ ತಿಳಿಯಲಾಗದ ಧರ್ಮದ ಬಗ್ಗೆ ಪ್ರಮಾಣಗಳು. ವೇದಗಳಲ್ಲಿನ ಪದಗಳ ಆನುಮಾವಿಕಯನ್ನಾಗಲೀ (ಉದಾ: ಅಗ್ನಿಮೀಳೇ ಮರೋಹಿತಂ ಎನ್ನಿವುದು ಅಗ್ನಿಂ ಮರೋಹಿತಮೀಳೇ ಎಂದಾಗಲೀ, ಈಳೇಗ್ನಿಂ ಮರೋಹಿತಂ ಎಂದಾಗಲೀ), ಸಮಾನಾರ್ಥಕ ಪದಗಳಿಂದ ಅವುಗಳ ಬದಲಾವಣೆಯಾಗಲೀ (ಉದಾ: ಅಗ್ನಿಮೀಳೇ ಎನ್ನಿವುದನ್ನು ವಹಿಮೀಳೇ # ನಿವೃತ್ತ ಭಾಷಾಶಾಸ್ತ್ರ ಪ್ರಾಫ್ಯಾಪಕರು, ಉಕ್ಕಾನಿಯಾ ವಿಶ್ವವಿದ್ಯಾಲಯ, ನಂ.೨೦೧೯ ‘ಬ್ರಿಂದಾ ಕಾಲ್ಸಿಕ್’, ಆರ್ಮ್ಯಾಗಂ ಪ್ರತ್ಯ, ಬಸವನಗ್ರಾಮ, ಬೆಂಗಳೂರು-೫೬೦೦೪೮, ಮೊಬೈಲ್ : ೯೮೮೦೯-೫೫೮೦೧

ನಿವೃತ್ತ ಭಾಷಾಶಾಸ್ತ್ರ ಪ್ರಾಫ್ಯಾಪಕರು, ಉಕ್ಕಾನಿಯಾ ವಿಶ್ವವಿದ್ಯಾಲಯ, ನಂ.೨೦೧೯ ‘ಬ್ರಿಂದಾ ಕಾಲ್ಸಿಕ್’, ಆರ್ಮ್ಯಾಗಂ ಪ್ರತ್ಯ, ಬಸವನಗ್ರಾಮ, ಬೆಂಗಳೂರು-೫೬೦೦೪೮, ಮೊಬೈಲ್ : ೯೮೮೦೯-೫೫೮೦೧

ಎಂದಾಗಲೀ, ಅಗ್ನಿಂ ಸೌಮಿ ಎಂದಾಗಲೀ) ಬದಲಾಯಿಸಲು ಸಾಧ್ಯವಿಲ್ಲ. ವೈದಿಕಭಾಷೆಯಲ್ಲಿ ಪದಗಳಿರದರ ನಡುವಣ ಅರ್ಥಭೇದವನ್ನು ಸ್ವರ ಮತ್ತು ವ್ಯಂಜನಗಳೇ ಅಲ್ಲದೇ ಸ್ವರಾಫಾತದಿಂದಲೂ ಸೂಚಿಸಲು ಸಾಧ್ಯವಿಲ್ಲ (ಉದಾ: ವರಃ ‘ಅನುಗ್ರಹ’-ಅದ್ವಾದಾತ್ : ವರಃ ಕನ್ಯೇಯೋಬ್ಜನ್ಮ ವರಿಸುವವನು’ – ಅಂತೋದಾತ್). ಮಂಷಿಗಳಿಗೆ ವೇದಮಂತ್ರಗಳ ಶಕ್ತಿಯಲ್ಲಿ ಪೂರ್ಣ ವಿಶ್ವಾಸವಿಲ್ಲ. ವರ್ಣಗಳಲ್ಲಾಗಲೀ, ಸ್ವರಾಫಾತಗಳಲ್ಲಾಗಲೀ ಸ್ವಲ್ಪ ಬದಲಾವಣೆಯಾದರೂ, ಆ ಮಂತ್ರಗಳಿಂದ ನಿರೀಕ್ಷಿಸಿದ ಫಲ ದೊರಕದೆಂದೂ, ಬದಲಾಗಿ ಅನಿಷ್ಟಪ್ರಲೂಪಣಿಗುವದೆಂದೂ ಅವರು ನಂಬಿದ್ದರು (ಮಂತ್ರೋ ಹೀನಃ ಸ್ವರತೋ ವರ್ಣತೋ ವಾ ಮಿಥ್ಯಾಪ್ರಯುಕ್ತಃ ನ ತಮರ್ಥಮಾಹ/ ಸ ವಾಗ್ನಿತೋ ಯಜಮಾನಂ ಹಿನಸ್ತಿ ಯಥೇಂದ್ರತತ್ತ್ವಃ ಸ್ವರತೋಪರಾಥಃ). ಅದರಿಂದಾಗಿ ವೇದಾಂತಾರ್ಥಾದ ಮಂಷಿಗಳು ವೇದಗಳ ರಕ್ಷಣೆಗಾಗಿ ಶ್ರೀಕ್ಷೇತ್ರಾದಿ ಷಡಂಗಗಳನ್ನು ರಚಿಸಿದರು (ಶ್ರೀಕ್ಷೇತ್ರಾದಿ ಶ್ರುತೇರಂಗಂ-ಅಮರ).

ವೇದಮಂತ್ರಗಳನ್ನು ಕೇವಲ ಕಂತಸ್ತ ಮಾಡಿಕೊಂಡರೆ ಸಾಲದೆಂದೂ, ಅವುಗಳ ಅರ್ಥವನ್ನು ತಿಳಿದು ಉಪಯೋಗಿಸುವುದು ಹೆಚ್ಚು ಫಲಪ್ರದವೆಂದೂ, ಇಲ್ಲದಿದ್ದರೆ ಭಾರವನ್ನು ಹೊತ್ತು ನಿಂತಿರುವ ಕಂಭಗಳಿಗೆ ಅವರು ಸಮಾನರೆಂದೂ ಪಾಠಿಸಿಗೆ ಮೂರ್ವದ ನಿರುಕ್ತಕಾರ ಯಾಸ್ತನು ಹೇಳಿದ್ದಾನೆ (ಸಾಫಿಲರಯಂ ಭಾರಹಾರಃ ಕಿಲಾಭಾತ್ ಅಧೀತ್ಯ ವೇದಂ ನ ವಿಜಾನಾತಿ ಯೋಽರ್ಥಂ/ ಯೋಽರ್ಥಜ್ಞಃ ಸಕಲಂ ಭದ್ರಮಶ್ವತೇ ನಾಕಮೇತಿ ಜ್ಞಾನವಿಧಾತಪಾಪು). ವೇದಭಾಷ್ಯಕಾರರಾದ ಸಾಯಣಾಚಾರ್ಯರು ವೇದಾಂಗಗಳಲ್ಲಿಲ್ಲಾ ವ್ಯಾಕರಣಾಶ್ವರೇ ಅತ್ಯಂತ ಪ್ರಧಾನವಾದದ್ದೆಂದೂ (ಪ್ರಧಾನಂ ಚ ಷಟ್ಪಂಗೇಷು ವ್ಯಾಕರಣಂ), ಎಲ್ಲ ವಿದ್ಯಗಳಿಗೂ ವ್ಯಾಕರಣ ಉಪಕಾರಕವಾದ್ವರಿಂದ, ವಿದ್ವಾಂಸರ ಪಂತಿಯಲ್ಲಿ ವೈಯಾಕರಣಿಗೇ ಪ್ರಥಮ ಸಾನವೆಂದೂ (ಧ್ವನ್ಯಾಲೋಕ ರ್ವಾಣಿ, ಪ್ರಥಮೇ ಹಿ ವಿದ್ವಾಂಸೋ ವೈಯಾಕರಣಃ ವ್ಯಾಕರಣಮೂಲತಾತ್ ಸರ್ವವಿದ್ಯಾನಾಮ್) ಅಭಿಪ್ರಾಯಪಟ್ಟಿದ್ದಾರೆ. ಧ್ವನ್ಯಾಲೋಕಕಾರನು ಅವರನ್ನು ಮಣ್ಣಕರ್ಮಿಗಳಿಂದೂ ಪಂತಿಪಾವನರೆಂದೂ ಹೇಳಿದ್ದಾನೆ (ರ.೧೬ – ಯತ್ತ ವ್ಯಾಕರತೇ ವಾಣೀಂ ಯತ್ತ ಮೀಮಾಂಸತೇಂದ್ರರಮ್ / ತಾಪುಭಿಮಣ್ಣಕರ್ಮಾಣಾ ಪರಂತಿಪಾವನಪಾವನೋ). ಭಾರತೀಯ ವ್ಯಾಕರಣಾಶ್ವರ ಇತಿಹಾಸದಲ್ಲಿ ಮೂರು ಕಾಲಗಳನ್ನು ಗುರುತಿಸಬಹುದು. ಅವು ಯಾವುವೆಂದರೆ, ಪಾಠಿಸಿಮೂರ್ವದ ಸಂಪ್ರದಾಯ ಪಾಠಿಸಿಸಂಪ್ರದಾಯ ಮತ್ತು ಇತರ ವ್ಯಾಕರಣ ಸಂಪ್ರದಾಯ.

ಪಾಠಿಸಿಮೂರ್ವದ ಸಂಪ್ರದಾಯ : ‘ವಿಶ್ಲೇಷಣೆ’, ‘ವಿಭಜನೆ’ ಎಂಬರ್ಥದಲ್ಲಿ ವ್ಯಾಕರಣಾಶ್ವರವನ್ನು, ಏ ಮತ್ತು ಆ – ಎಂಬೆರದು ಉಪಸಗ್ರಗಳಿಂದ ಕೂಡಿದ ಕರಣಾರ್ಥದ ಕ್ಷೇತ್ರ ಎಂಬ ಧಾತನಿಪ್ಪನ್ನವೆನ್ನತಾರೆ. ಯಾವಪದಕ್ಕೆ ಯಾವ

ಅರ್ಥವಿದೆಯಂಬ ಸೂಚನೆ ನಮಗೆ ವಾಜಸನೇಯೀ ಸಂಹಿತೆಯಲ್ಲಿ ಸಿಗುತ್ತದೆ. (ರೇ.೧೬ ದೃಷ್ಟಾಪ ರೂಪೇ ವ್ಯಾಕರೋತ್ ಸತ್ಯಾನ್ವಯತೇ ಪ್ರಜಾಪತಿಃ). ವಾಲ್ಯೇಕ ರಾಮಾಯಣದಲ್ಲಿ ಶ್ರೀರಾಮನು ಹನುಮಂತನ ದೋಷರಹಿತ ಮಾತುಗಳನ್ನು ಪ್ರಶಂಸಿಸುವ ಸಂದರ್ಭದಲ್ಲಿ ವ್ಯಾಕರಣಶಬ್ದದ ಉಪಯೋಗ ಕಂಡುಬಂದಿದೆ (ಇ.೩.೨೬ ನೂನಂ ವ್ಯಾಕರಣಂ ಕೃತ್ಸ್ಯಂ ಅನೇನ ಬಹುದಾ ಶ್ರುತಂ). ಅರ್ಥವಿಶ್ಲೇಷಕನನ್ನು ವೈಯಾಕರಣನೆನ್ನತಾರೆ (ಮಹಾಭಾರತ ಉದ್ಯೋಗಪರ್ವ ೪.೩.೬). ವ್ಯಾಕರಣ ಗ್ರಂಥಗಳಲ್ಲಿ ಉಪಯೋಗವಾಗಿರುವ ಅನೇಕ ಪಾರಿಭಾಷಿಕ ಪದಗಳು ಅವಕ್ಷಾ ಹಿಂದಿನ ಗೋಪಧಬ್ರಾಹ್ಮಣದಲ್ಲಿ ಕಂಡುಬಂದಿವೆ (ರ.೨೪ ಕೋ ಧಾತುಃ, ಕಿಂ ಪ್ರಾತಿಪದಿಕಂ, ಕಿಂ ಲಿಂಗಂ, ಕಿಂ ವಚನಂ, ಕಾ ವಿಭಕ್ತಿಃ, ಕಃ ಪ್ರತ್ಯೇಯಃ, ... ಕತಿ ಮಾತ್ರಃ, ಕತಿ ವರ್ಣಃ, ಕತ್ತಕ್ರಂ ...). ಭಾಂದೋಗ್ವೈಪನಿಷತ್ತಿನಲ್ಲಿ, ಸ್ವರ, ಉಳಿ, ಸ್ವಶರ್ ಇತ್ಯಾದಿ ಶಿಕ್ಷಾಶಾಸ್ತ್ರಕ್ಕೆ ಸಂಬಂಧಿಸಿದ ಶಬ್ದಗಳು ಕಾಣಿಸಿಗುತ್ತವೆ. ಪಾಠಿಸಿ ಮೂರ್ವಕೃತಿಯಿಂದಿರುವ ಬೃಹದ್ದೇವತಾ ಗ್ರಂಥದಲ್ಲಿ ಸಮಾಸಪದಗಳ ಹಸರುಗಳು (ತತ್ಪರುಷ, ದ್ವಿಸು, ಇತ್ಯಾದಿ) ಕಂಡುಬಂದಿವೆಯಾಗಿ ಪಾಠಿಸಿ ವ್ಯಾಕರಣಕ್ಕೆ ಮೂರ್ವಕೃತಿಗಳಿಧ್ಯೇನ್ನಬಹುದು.

ಪತಂಜಲಿ ತನ್ನ ಭಾಷ್ಯದಲ್ಲಿ ವ್ಯಾಕರಣದ ಐದು ಮುಖ್ಯಪ್ರಯೋಜನಗಳನ್ನು ಹೇಳಿದ್ದಾನೆ. ಅವು ಯಾವುವೆಂದರೆ, ರಕ್ಷಾ (ರ.೧.೧ ರಕ್ಷಾರ್ಥಂ ವೇದಾನಾಂ ಅಧೀಯಂ ವ್ಯಾಕರಣಂ) = ವ್ಯಾಕರಣವನ್ನು ತಿಳಿದವನೇ ವೈದಿಕಶಬ್ದಗಳನ್ನು ಮತ್ತು ಆಡುಮಾತಿನಲ್ಲಿನ ಶಬ್ದಗಳನ್ನು ಸಂದರ್ಭೋಚಿತವಾಗಿ ಸರಿಯಾಗಿ ಬಳಸಲು ಸಮರ್ಥನು, ಉದಾ. ಆಡುಮಾತಿನ ಅದುಹತ ಎಂಬ ಕ್ರಿಯಾರೂಪ ವೇದದಲ್ಲಿ ಅದುಹ್ತ ಎಂದಿದೆ; ಉದಾ = ಒಂದು ನಾಮಪದದ ಸಾಫಾದಲ್ಲಿ ಇನ್ನೊಂದು ನಾಮಪದವನ್ನು ಅದರ ಸರಿಯಾದ ವಿಭಕ್ತಿರೂಪದಲ್ಲಿ ಪ್ರಯೋಗಿಸಲು ವ್ಯಾಕರಣದ ಜ್ಞಾನ ಬೇಕು, ಉದಾ. ಅಗ್ನಯೇ ಸ್ವಾಹಾ ಎಂಬಂತೆ ಅಗ್ನಯೇ ಎನ್ನುವ ಪದದ ಸಾಫಾದಲ್ಲಿ ಸೂರ್ಯ ಶಬ್ದವನ್ನು ಬಳಸಬೇಕಾದರೆ ಅದನ್ನು ಸೂರ್ಯಾರ್ಥ ಎಂದು ಜತುಧೀರ್ ವಿಭಕ್ತಿಯಲ್ಲಿ ಪ್ರಯೋಗಿಸಬೇಕು ಎನ್ನುವುದಕ್ಕೆ ವ್ಯಾಕರಣದ ಜ್ಞಾನ ಅಗತ್ಯ ಆಗಮ = ವ್ಯಾಕರಣವು ವೇದಾಂಗಗಳಲ್ಲಿಂದಾದದ್ದರಿಂದ ವೇದಗಳಿಂದ ವೇದಾಂಗಗಳನ್ನೂ ಕಲಿತವನೇ ಸಂಪ್ರದಾಯಬಧನೆನಿಸಿಕೊಳ್ಳುತ್ತಾನೆ; ಲಘು = ಭಾಷೆಯನ್ನು ಕಲಿಯಲು ವ್ಯಾಕರಣವೇ ಸುಲಭ ಮಾರ್ಗ. ಅದರ ಸಹಾಯವಿಲ್ಲದಿದ್ದರೆ ಕಾಲಾವಕಾಶ ಹೆಚ್ಚಾದೀತು. ನೂರಾರು ಶಬ್ದರೂಪಗಳಿಗನ್ನುಯಾಗುವ ಒಂದೇ ಸೂತ್ರದಿಂದ ಭಾಷೆಯನ್ನು ಕಲಿಯುವುದು ಸರಳ ಹಾಗೂ ಕಡಿಮೆ ಸಮಯದಲ್ಲಿ ಸಾಧ್ಯ; ಈ ಸಂದರ್ಭದಲ್ಲಿ ಪತಂಜಲಿಯ ಬೇರೆ ವಿಧಾನದಲ್ಲಿ ಅಂದರೆ, ಪದಗಳನ್ನು ಒಂದೊಂದಾಗಿ ಕಲಿಸುವುದರಲ್ಲಿ ಹೆಚ್ಚುಕಾಲ ಹಿಡಿಯುವ ಬಗ್ಗೆ ಆದರೂ ಅದು ಮುಗಿಯದ ಬಗ್ಗೆ ಹೇಳಿದ್ದಾನೆ – ಬೃಹಸ್ಪತಿರಿಂದಾಯ ದಿವ್ಯಂ ವರ್ಣಸಹಸ್ರಂ

ಪ್ರತಿಪದೋಕ್ತಾನಾಂ ತಬ್ಬಾನಾಂ ತಬ್ಬಿಪಾರಾಯಣಂ ಹೋವಾಚೆ. ನ ಹಂತಂ ಜಗಾಮ; ಅಸಂದೇಹ = ರೂಪಸಾಮಾನ್ಯದ ತಬ್ಬಿಗಳಿರದರ ಅರ್ಥದಲ್ಲಿ ಸಂದೇಹ ಉಂಟಾದಾಗ ವ್ಯಾಕರಣಜ್ಞಾನವೇ ಆ ಸಂದೇಹನಿವೃತ್ತಿಗೆ ಉಪಾಯ. ಪದಗಳನ್ನು ವಿಶ್ಲೇಷಿಸಲು ಸಾಧ್ಯವೆಂಬಂತೆ ಶೈತ್ಯಿರೀಯಸಂಹಿತೆಯಲ್ಲಿ ಉಪಯೋಗಿಸಿರುವ, ವ್ಯಾಕುರು, ವ್ಯಾಕರೋತ್ತಾ ಎಂಬ ಕ್ರಿಯಾಪದಗಳಿಂದ ತಿಳಿದುಬರುತ್ತದೆ (ಇ.ಇ.೭ ಇವಾಂ ನೋ ವಾಚಂ ವ್ಯಾಕುವಿರ್ತಿ...ಆಮಿಂದೋ ಮಧ್ಯತೋವಕ್ತಮ್ಯ ವ್ಯಾಕರೋತ್ತಾ). ಇಲ್ಲಿಂದಲೇ ವ್ಯಾಕರಣಶಾಸದ ಪ್ರಾರಂಭವಾಯಿತೆನ್ನಬಹುದು. ಮಾಹೇಶ್ವರ ಸಂಪ್ರದಾಯಕ್ಕೆ ಸೇರಿದ ಪಾಣಿನಿ (ಕ್ರಿ.ಪ್ರಾ. ಖಿನೆಯ ಶತಮಾನ) ತನ್ನ ಮೂರ್ವದ ಹತ್ತು ವ್ಯೇಯಾಕರಣರನ್ನು ಹೆಸರಿಸಿದ್ದಾನೆ (ಇ.೯.೯೨ ವಾ ಸುಪ್ರಾಣಿಶತ್ತೇಃ; ಉ.೯.೫೦ ತ್ರಿಪುಷ್ಟಿಷ್ಠಿ ಲಾಕ್ಷಣ್ಯಾಯನಸ್ತಃ; ೧.೨.೨೫ ತ್ಯಾಷಿಷ್ಟಿಷ್ಠಿತ್ಯಾಯಃ ಕಾಶ್ಯಪಸ್ತಃ; ೧.೩.೨೦ ಓತೋ ಗಾಗಸ್ತಃ; ೧.೧.೧೨ ಈ ಚಾಕ್ರವರ್ಮಣಾಸ್ತಃ; ೧.೨.೬೫ ಮತೋ ಭಾರದಾಜಸ್ತಃ; ೧.೧.೧೯ ಸಂಬುದ್ಧೌ ಶಾಕಲ್ಯಸ್ಯೇತಾವನಾಷೇ; ಖಿ.೪.೧೧ ಗಿರೇಶ್, ಸೇನಕಸ್ತಃ; ೧.೧.೨೫ ಅವಬೋ ಸೋಽಂಟಾಯನಸ್ತಃ; ೧.೩.೬೧ ಇಕೋ ಹ್ರಸ್ಮೋನೋ ಗಾಲವಸ್ಯ). ಇವೇ ಅಲ್ಲದೇ, ಸಂಪ್ರದಾಯ ಇನ್ನೂ ಹದಿನ್ಯೇದು ವ್ಯಾಕರಣಗಳನ್ನು ಗುರುತಿಸುತ್ತದೆ. ಅವರಲ್ಲಿ ವ್ಯಾಢಿ, ಕಾಶ್ಕಟ್ಸ್ವಃ ಪೊಷ್ಟರಸಾದಿ ಮುಖ್ಯಾರಾದವರು. ಆದರೆ, ಇವರ ಯಾವುದೇ ಕೃತಿ ನಮಗೆ ಉಳಿದುಬಂದಿಲ್ಲ. ಇವೆಲ್ಲಕ್ಕಿಂತ ಉತ್ತಮವಾದ ವ್ಯಾಕರಣ ಪಾಣಿನಿಯಿಂದ ರಚಿತವಾಯಿತಾದ್ದರಿಂದ ಅವನಿಗೆ ಪೂರ್ವದ ಕೃತಿಗಳೆಲ್ಲಾ ನಷ್ಟವಾಗಿ ಹೋಗಿರಬೇಕಿನಿಸುತ್ತದೆ. ವಿವರಗಳನ್ನು ಹೇಳಿದೆ, ವಾಲ್ಯೇಕಿರಾಮಾಯಣವು (ಇ.ಇ.೬.೬೨) ಹನುಮಂತನಿಗೆ ಒಂಬತ್ತು ವ್ಯಾಕರಣಗಳ ಪರಿಚಯವಿತ್ತೆಂದು ತಿಳಿಸುತ್ತದೆ (ನವ ವ್ಯಾಕರಣವೇತ್ತಾ). ತತ್ತ್ವಾಧಿಕೇಂಬ ಗ್ರಂಥದಲ್ಲಿ ಆ ವ್ಯಾಕರಣಗಳ ಹೆಸರುಗಳು ದೋರಕುತ್ತವೆ. (ಬಂದ್ರಂ ಚಾಂದ್ರಂ ಕಾಶ್ಕಟ್ಸ್ವಂ ಕೌಮಾರಂ ಶಾಕಣಾಯನಂ/ ಸಾರಸ್ವತಂ ಜಾಪಿಶಲಂ ಶಾಕಲ್ಯಂ ಪಾಣಿನೀಯಕಂ).

ದಶನ ಗ್ರಂಥಗಳಲ್ಲಿ ಆ ವೇಳೆಗೆ ಉಪಯೋಗವಾಗಿದ್ದ ಸೂತ್ರಶೀಲಿಯನ್ನೇ ವ್ಯಾಕರಣಗ್ರಂಥಗಳೂ ಅಳವಡಿಸಿಕೊಂಡವು. ಸಾಧ್ಯವಿದ್ಧಪ್ಷ್ವ ಕಡಿಮೆ ತಬ್ಬಿಗಳಲ್ಲಿ ಹೆಚ್ಚಿನ ಅಂಶಗಳನ್ನು ಅಡಕ ಮಾಡಲು ಸೂತ್ರ ಶೀಲಿ ಸಮರ್ಥವಾಗಿತ್ತು. ಇದರಿಂದಾಗಿ ವ್ಯೇಯಾಕರಣರನ್ನು ‘ಅಷ್ಟರಚಿಂತಕ’ ರೆನ್ನುತ್ತಾರೆ. ಸೂತ್ರಚಿನೆಯಲ್ಲಿ ಅರ್ಥಮಾತ್ರೆಯಪ್ಪು ಉಳಿತಾಯ ಮಾಡಲು ಸಾಧ್ಯವಾದರೂ ಪುತ್ರೋತ್ಸವವಾದ ಸಂತೋಷ ಇವರಿಗಾಗುತ್ತತ್ವ (ಅರ್ಥಮಾತ್ರಾಲಾಘವೇನ ಪುತ್ರೋತ್ಸವಂ ಮನ್ಯಂತೇ ವ್ಯೇಯಾಕರಣಃ). ಸೂತ್ರವೆಂದರೆನೆಂಬ ವ್ಯಾಖ್ಯೆ ನಮಗೆ ಪದ್ಧ ಮರಾಣದಲ್ಲಿ ಸಿಗುತ್ತದೆ. ಅದು ಹೀಗಿದೆ: ಅತಿ ಕಡಿಮೆ ತಬ್ಬಿಗಳಲ್ಲಿ ಸಂದೇಹವಿಲ್ಲದಂತೆ ಸರಳವಾಗಿ ಆದರೆ ಯಾವುದನ್ನು ಬಿಡಿದೇ ಹೇಳುವ ಪುಟ್ಟವಾಕ್ಯಗಳೇ ಸೂತ್ರಗಳು (ಅಲ್ಲಾಕರಂ

ಅಸಂದಿಗ್ಧಂ ಸಾರವದ್ದ ವಿಶ್ವತೋಮುಖಿಂ/ ಅಸ್ತೋಭಂ ಅನವದ್ಯಂ ಜ ಸೂತ್ರಂ ಸೂತ್ರವಿದೋ ವಿದುಃ). ಇದರ ಉಪಯೋಗವನ್ನು ಮೊದಲಬಾರಿಗೆ ಮಧ್ಯಾಜಾಯರು ಬ್ರಹ್ಮಸೂತ್ರದ ಮೇಲಿನ ತಮ್ಮ ಭಾಷ್ಯದಲ್ಲಿ ಮಾಡಿದ್ದಾರೆ. ಲಾಘವ ಸೂತ್ರದ ಮುಖ್ಯ ಲಕ್ಷಣ. ಹಾಗಾಗಿ, ಸೂತ್ರಗಳನ್ನು ಅರ್ಥಮಾಡಿಕೊಳ್ಳಲು ವೃತ್ತಿ, ಭಾಷ್ಯ, ಮೊದಲಾದ ವಿವರಣೆಗಳು ಬಂದವು.

ಪಾಣಿನಿ ಸಂಪ್ರದಾಯ: ಇಲ್ಲಿ ನಾವು ಮೂರು ಹಂತಗಳನ್ನು ಗುರುತಿಸಬಹುದು : ೧). ಸ್ವಜನಕಾಲ, ೨). ಟೀಕೆ, ವೃತ್ತಿಗಳ ಕಾಲ, ೩). ಪರ್ಯಾಪ್ತಸ್ತಕಗಳ ಕಾಲ. ಮೊದಲಕಾಲದಲ್ಲಿ ಮುನಿತ್ರಯರಿಂದ (ಸೂತ್ರಕಾರ ಪಾಣಿನಿ, ವಾತೀಕಕಾರ ವರರುಚಿ, ಭಾಷ್ಯಕಾರ ಪತಂಜಲಿ) ಭಾರತದ ವಾಯವ್ಯಭಾಗದ ಆಡುಭಾಷೆಯಾಗಿದ್ದ ಸಂಸ್ಕೃತಪ್ರಭೇದವನ್ನಾಧರಿಸಿ ನಿರ್ದಿಷ್ಟವಿಂದಿಯ ವ್ಯಾಕರಣವೋಂದರ ರಚನೆಯಾಯಿತು. ಎಂಟು ಅಧ್ಯಾಯಗಳಿಂದ ಕೂಡಿರುವ ಪಾಣಿನಿಯ ಕೃತಿಯನ್ನು ಹೆಚ್ಚಾಗಿ ‘ಅಷ್ಟಾಧ್ಯಾಯೀ’ ಎಂಬ ಹೆಸರಿನಿಂದ ಗುರುತಿಸುತ್ತಾರೆ. ಪ್ರತಿ ಅಧ್ಯಾಯದಲ್ಲಿ ನಾಲ್ಕು ಪಾದಗಳು, ಪ್ರತಿಪಾದದಲ್ಲಿ ವಿವಿಧ ಸಂಖ್ಯೆಯ ಸೂತ್ರಗಳಿವೆ. ನಮಗೆ ಉಳಿದುಬಂದಿರುವ ಪಾಠದ ಪ್ರಕಾರ ಅಷ್ಟಾಧ್ಯಾಯೀಯಲ್ಲಿ ಬೀಲಿಬಿ ಸೂತ್ರಗಳಿವೆ. ಅಶ್ಯಂತ ಹೆಚ್ಚಿನ ಜಾಗೂರೂಕತೆಯನ್ನು ವಹಿಸಿ, ಬಂದ್ಕರಪೂ ವ್ಯಧವಾಗಿದಂತೆ ಪಾಣಿನಿ ತನ್ನ ಸೂತ್ರಗಳನ್ನು ರಚಿಸಿದ್ದಾನೆಂದು ಪತಂಜಲಿ ತಿಳಿಸುತ್ತಾನೆ (ಪ್ರಮಾಣಭೂತಃ ಆಚಾರ್ಯಃ... ಮಹತಾ ಪ್ರಯತ್ನೇನ ಸೂತ್ರಾಂಶಿ ರಚಯಿಸ್ತು. ತತ್ತ್ವಾಕ್ಯಂ ವಣ್ಣಂನಾಪ್ಯನಧರ್ಮಕೇನ ಭವಿತುಂ ಕಿಂ ಮನರಿಯತಾ ಸೂತ್ರೇಣ).

ವಾತೀಕಕಾರರಲ್ಲಿ ಕಾಶ್ಯಾಯನ ಅರ್ಥವಾ ವರರುಚಿಯೇ ಮೊದಲಿಗೆ. ಅವನು ಪಾಣಿನಿಯ ೧೫೧೦ ಸೂತ್ರಗಳನ್ನು ಮಾತ್ರ ವಿವೇಚಿಸಿ, ಸಂದೇಹ ಬಂದೆಡೆ ಪ್ರತ್ಯಿಸುತ್ತಾ, ಪಾಣಿನಿ ಹೇಳಿದ ಅಂಶಗಳು ಸೂತ್ರದಲ್ಲಿ ಸೇರುವಂತೆ, ೪.೨೬೨ ವಾತೀಕಗಳನ್ನು ರಚಿಸಿದ್ದಾನೆ. ಸೂತ್ರಗಳಲ್ಲಿನ ಉಕ್ತ, ಅನುಕ್ತ, ಮತ್ತು ದುರುಕ್ತಗಳನ್ನು ಜಚಿಸುವ ಗ್ರಂಥವೇ ವಾತೀಕ (ಉಕ್ತಾನುಕ್ತ ದುರಕ್ತಾನಾಂ ವಾತಾರ ಯತ್ತ ಪ್ರವರ್ತತೇ... ವಾತೀಕಂ ವಿದುಃ) ನಂತರ ಬಂದ ಪತಂಜಲಿಯ ಸೂತ್ರ ಹಾಗೂ ವಾತೀಕಗಳಿರದನ್ನು ವಿಮರ್ಶಿಸುತ್ತಾ, ಪಾಣಿನಿಯ ೧೫೧೨ ಸೂತ್ರಗಳ ಮೇಲೆ ಭಾಷ್ಯವನ್ನು ರಚಿಸಿದ್ದಾನೆ. ಸೂತ್ರವನ್ನನು ಸರಿಸುತ್ತಾ ಹಾಗೂ ತನ್ನ ಮಾತ್ರಗಳನ್ನು ವಿವರಿಸುತ್ತಾ ವಾಕ್ಯಗಳಿಂದ ಕೊಡುವ ವಣ್ಣನೆಯನ್ನು ಭಾಷ್ಯವನ್ನುತ್ತಾರೆ. (ಸೂತ್ರಾಧೋರ್ ವಣ್ಣತೇ ಯತ್ತ ವಾಕ್ಯಃ ಸೂತ್ರಾನುಸಾರಿಭಿಃ/ ಸ್ವಪದಾನಿ ಜ ವಣ್ಣಂತೆ ಭಾಷ್ಯಂ ಭಾಷ್ಯವಿದೋ ವಿದುಃ). ಮಹಾಭಾಷ್ಯವನ್ನು ಅಭ್ಯಸಿಸುವುದು ಸಾಮ್ರಾಜ್ಯವೋಂದನ್ನು ಪಾಲಿಸಿದಂತೆ ಎಂಬ ಉಚ್ಚಯೋಂದಿದೆ (ಮಹಾಭಾಷ್ಯಂ ವಾ ಪರನೀಯವ್, ಮಹಾರಾಜ್ಯಂ ವಾ ಪಾಲನೀಯಂ). ಮುನಿತ್ರಯರಲ್ಲಿ

ಪರಸ್ಪರ ವಿರೋಧ ಹೋರಿಬಂದಾಗ, ಯಥೋತ್ತರಂ ಮನೀನಾಂ ಪ್ರಮಾಣಂ, ಎಂಬ ಉತ್ತರಿಯಂತೆ ಸೂತ್ರಕ್ಕಿಂತ ವಾರ್ತೆಕ, ಅವರದಕ್ಕಿಂತ ಭಾಷ್ಯವೇ ಪ್ರಮಾಣ.

ಎರಡನೆಯ ಕಾಲದಲ್ಲಿ ಟಿಕಾಗ್ರಂಥಗಳ ರಚನೆಯಾಯಿತು. ಅವಗಳಲ್ಲಿಲ್ಲಾ ಪ್ರಾಚೀನತಮವಾದದ್ದಂದರೆ ಮಹಾಭಾಷ್ಯವನ್ನು ಕುರಿತಾದ ಭಕ್ತ್ಯವರಿಯ ಪುಹಾಭಾಷ್ಯದೀಪಿಕಾ. ಇವನು ವಾಕ್ಯಪದೀಯ ಎಂಬ ಹೆಸರಿನ ಸ್ವರ್ತಂತ್ರವ್ಯಾಕರಣವೊಂದನ್ನೂ ರಚಿಸಿದ್ದಾನೆ. ನಂತರದ ಕೈಯಟಕ್ಕತ ಪ್ರದೀಪ ಎಂಬ ಗ್ರಂಥ ಮಹಾಭಾಷ್ಯವನ್ನು ಅಷ್ಟುಸಲು ಬಹಳ ಉಪಯೋಗವಾಗುವ ಗ್ರಂಥ. ಅಪ್ಪಾಧ್ಯಾಯಿಯನ್ನು ಕುರಿತು ಬರೆದ ವೃತ್ತಿಗಳಲ್ಲಿ ಜಯಾದಿತ್ಯ ಮತ್ತು ವಾಮನ ಎಂಬಿಬ್ಬರಿಂದ ರಚಿತವಾದ ಕಾಶಿಕಾ ಎಂಬ ಗ್ರಂಥ ಬಹಳ ಮುಖ್ಯವಾದುದು. ಇಲ್ಲಿ ಪ್ರತಿ ಸೂತ್ರಕ್ಕೂ ಅನುವೃತ್ತಿಗಳನ್ನು ಸೂಚಿಸುವಜತೆಗೆ ಸಾಕಷ್ಟು ಉದಾಹರಣೆಗಳನ್ನು ನೀಡಲಾಗಿದೆ.

ಮುಂದಿನ ಕಾಲದಲ್ಲಿ ಪ್ರಕ್ರಿಯಾ ಗ್ರಂಥಗಳ ರಚನೆಯಾಯಿತು. ಅಪ್ಪಾಧ್ಯಾಯಿಯಲ್ಲಿ ಅಲ್ಲಲ್ಲಿ ಚಿದರಿ ಹೋಗಿರುವ, ಒಂದೇ ವಿಷಯಕ್ಕೆ ಸಂಬಂಧಿಸಿದ ಸೂತ್ರಗಳನ್ನೆಲ್ಲಾ ಒಂದೆಡೆ ಕೊಡುತ್ತಾ ಹೊಸ ಕ್ರಮದಲ್ಲಿ ಸೂತ್ರಗಳನ್ನು ಜೋಡಿಸಲಾಗಿದೆ. ಇವಗಳಲ್ಲಿ ಮುಖ್ಯವಾದ ಕೃತಿಗಳಿಂದರೆ, ಹನ್ನೆರಡನೆಯ ಶತಮಾನದ ರಾಮಚಂದ್ರನ ಪ್ರಕ್ರಿಯಾಕ್ಷಾಮುದೀ ಮತ್ತು ಹದಿನಾರನೆಯ ಶತಮಾನದ ಭಟ್ಟೋಚೀ ದೀಕ್ಷಿತನ ಸಿದ್ಧಾಂತಕ್ಷಾಮುದೀ. ಸಿದ್ಧಾಂತಕ್ಷಾಮುದಿಯ ಅವಶರಣಾನಂತರ ಇತರ ಇಲ್ಲಾ ಕೃತಿಗಳೂ ಲುಪ್ತವಾಗಿ ಹೋದವೇನೋ ಎಂಬಂತೆ ಪಾಠಿನಿಯನ್ನಭ್ರಂಷಿಸಲು ಈಗ ಎಲ್ಲಡೆ ಈ ಗ್ರಂಥದ ಉಪಯೋಗವೇ ಕಾಣಬರುತ್ತದೆ. ದೀಕ್ಷಿತನೇ ಇದರ ಮೇಲೆ ವಿದ್ಯಾಂಸರಿಗಾಗಿ ಪ್ರಾಧಿಕಾರಿಯನ್ನು ರಚಿಸಿದ್ದಾನೆ.

ಪಾಠಿನಿಯ ನಂತರ ಅವನ ಸಂಪ್ರದಾಯಕ್ಕೆ ಸೇರಿದ ಕೆಲವು ವ್ಯಾಕರಣಗಳು ರಚಿತವಾದವು. ಅವಗಳಲ್ಲಿ ಎಪ್ಪೋ ನಷ್ಟವಾಗಿ ಹೋದವು. ಉಳಿದು ಬಂದಿರುವವರಲ್ಲಿ ಮುಖ್ಯರಾದವರೆಂದರೆ, ಕಾತಂತ್ರಕಾರ ಚಂದ್ರಗೋಮಿ, ದೇವನಂದ ಮತ್ತು ಹೇಮಚಂದ್ರಸೂರಿ. ಕಲಾಪಕ, ಕೌಮಾರ ಎಂದೂ ಕರೆಯಲ್ಪಡುವ ಕಾತಂತ್ರ ಎರಡು ಭಾಗಗಳಲ್ಲಿದೆ. ಒಂದರ ರಚಯಿತ ಶರ್ವವರ್ಮ, ಇನ್ನೊಂದರ ರಚಯಿತ ಕಾತ್ಯಾಯನ (ವಾರ್ತೆಕಕಾರ ಕಾತ್ಯಾಯನ ಜೀರೆ). ಜಾಂಡ್ರವ್ಯಾಕರಣ ಚಂದ್ರಗೋಮಿಯಿದು. ದೇವನಂದಿಯ ಜೈನೇಂದ್ರ ವ್ಯಾಕರಣವನ್ನು ರಚಿಸಿದನು. ಹನ್ನೆರಡನೆಯ ಶತಮಾನದ ಹೇಮಚಂದ್ರಸೂರಿ ಸಿದ್ಧ್ಯಹೃದಯ ಮತ್ತು ವರ್ಣನ್ನು ರಚಿಸಿದ್ದಾನೆ. ಮೊದಲಿಗೆ, ಪಾಠಿನಿಯ ಅಪ್ಪಾಧ್ಯಾಯಿಯನ್ನು ಮೊದಲಿಗೆ, ಪಾಠಿನಿಯ ಮನೆಮಾತೂ ಅದೇ ಆಗಿತ್ತು. ವ್ಯಾಕರಣಕ್ಕೆ ಹೆಸರಾದ ಸಂಕ್ಷಿಪ್ತತೆಯನ್ನು ಪಡೆಯಲು ಪಾಠಿನಿ ಬಹಳ ಎಚ್ಚರ ವಹಿಸಿದ್ದಾನೆ. ಹಾಗಾಗಿ ಕೆಲವೋಮ್ಮೆ ಅವನ ವ್ಯಾಕರಣ ಕ್ಷಿಷ್ಟವೆನಿಸುತ್ತದೆ.

ವಿವರಣೆ ಕೊಡಲಾಗಿದೆ. ನಂತರ ಚಾರಿತ್ರಿಕ ವ್ಯಾಕರಣವಾದ ಹೇಮಚಂದ್ರನ ವ್ಯಾಕರಣವನ್ನು ಚರ್ಚಿಸಿದೆ. ಕಡೆಯಲ್ಲಿ ದ್ರಾವಿಡಭಾಷೆಗಳ ಪ್ರಕ್ರಿಯೆಗಳನ್ನು ಕನ್ನಡ, ಮತ್ತು ತೆಲುಗು ಭಾಷೆಗಳ ವ್ಯಾಕರಣಗಳನ್ನು ಸೂಳಲವಾಗಿ ಚರ್ಚಿಸಲಾಗಿದೆ.

ಇವರಲ್ಲರೂ ಪಾಠಿನಿಯ ಪಾರಿಭಾಷಿಕ ಪದಗಳು ಹಾಗೂ ಅತಿಮುಖ್ಯವಾದ ವೇದಾಂಗ (ಪ್ರಥಾನಂ ಜ್ಯೇಶ್ವಲ್...). ಲಿಯೋನಾರ್ಡ್ ಬ್ಲಾಮ್‌ಫೇಲ್ಡ್ ಎಂಬ ಭಾಷಾತತ್ಪರಜ್ಞನು ಇದನ್ನು ‘ಮನುಷ್ಯನ ಬುದ್ಧಿಶಕ್ತಿಯ ಪರಾಕಾಷ್ಟ’ ಎಂದಿದ್ದಾನೆ. ಪ್ರಾಚೀನ ಕವಿಗಳು ತಮ್ಮ ಬಗ್ಗೆ ಹೇಳಿಕೊಳ್ಳಲು ಸಂಕೋಚಪಡುತ್ತಿದ್ದರಿಂದ ಪಾಠಿನಿಯ ವಿಚಾರವಾಗಿ ನಮಗೆ ಹೆಚ್ಚಿನ ಅಂಶಗಳು ತಿಳಿದುಬಂದಿಲ್ಲ. ಅವನ ತಂದೆ ಯಾರೆಂದು ಗೊತ್ತಿಲ್ಲ; ದಾಕ್ಷೀ ಎಂಬವಳು ತಾಯಿ ಎಂದು ಪತಂಜಲಿಯಿಂದ ತಿಳಿದುಬರುತ್ತದೆ. ಪಣಿನ ವಂಶದವನಾದ್ದರಿಂದ ಪಾಠಿನಿ ಎನಿಸಿಕೊಂಡನೆಂದು ಪ್ರತೀತಿ. ಪಾಠಿನಿ, ದಾಕ್ಷೀಪತ್ರ, ಶಾಲಂಕಿ, ಶಾಲಾತುರಿಯ, ಆಹಿಕ, ಎಂದೂ ಇವನ ಹೆಸರುಗಳಿಂದ ಮುರುಷೋತ್ತಮದೇವನು ತನ್ನ ತ್ರಿಕಾಂಡತೇಪದಲ್ಲಿ ಹೇಳಿದ್ದಾನೆ. ಅವನ ಜನ್ಮಸ್ಥಳ ಈಗಿನ ಪಾಕಿಸ್ತಾನದಲ್ಲಿನ ಶಲಾತುರ ಎಂಬ ಗ್ರಾಮ. ಇವನ ಗುರು ವರ್ಷ; ಕಾತ್ಯಾಯನ, ವ್ಯಾದಿ ಹಾಗೂ ಇಂದ್ರದತ್ತ ಎಂಬವರು ಇವನ ಸಹಪಾರಿಗಳು ಎಂದು ಕಥಾಸರಿತ್ವಾಗರದಲ್ಲಿ ಹೇಳಿದೆ. ಪಂಚತಂತ್ರದಿಂದ ತ್ರಯೋದಶಿಯಿಂದು ಸಿಂಹದಬಾಯಿಗೆ ಸಿಕ್ಕು ಇವನ ಮರಣವು ಸಂಭವಿಸಿತೆಂದು ತಿಳಿದುಬಂದಿದೆ (ಸಿಂಹೋ ವ್ಯಾಕರಣಸ್ಯ ಕರ್ತೃರಹರತ್ ಪ್ರಾಣಾನ್ ಪ್ರಿಯಾನ್ ಪಾಠಿನೇಃ). ಭಾರತದ ವಾಯವ್ಯ ಪ್ರಾಂತದಲ್ಲಿನ ಸಂಸ್ಕೃತವನ್ನು ಕುರಿತಾದ ವಿವರಣೆ ನಮಗೆ ಅಪ್ಪಾಧ್ಯಾಯಿಯಲ್ಲಿ ದೊರೆಯುತ್ತದೆ. ಪಾಠಿನಿಯ ಮನೆಮಾತೂ ಅದೇ ಆಗಿತ್ತು. ವ್ಯಾಕರಣಕ್ಕೆ ಹೆಸರಾದ ಸಂಕ್ಷಿಪ್ತತೆಯನ್ನು ಪಡೆಯಲು ಪಾಠಿನಿ ಬಹಳ ಎಚ್ಚರ ವಹಿಸಿದ್ದಾನೆ. ಹಾಗಾಗಿ ಕೆಲವೋಮ್ಮೆ ಅವನ ವ್ಯಾಕರಣ ಕ್ಷಿಷ್ಟವೆನಿಸುತ್ತದೆ.

ಪಾಠಿನಿಯ ವ್ಯಾಕರಣವನ್ನು ‘ಶಬ್ದಾನುಶಾಸನ’ ಎಂದೂ ಕರೆಯುತ್ತಾರೆ. ಸೂತ್ರಪಾಠಕ್ಕೆ ಮೊದಲು ಅಕ್ಷರಸಮಾಮ್ಯಾಯ ಅಥವಾ ಇಂ ಶಿವ/ಮಾಹೇಶ್ವರ ಸೂತ್ರಗಳಿವೆ. ಇದರಲ್ಲಿ ಸಂಸ್ಕೃತದ ವರ್ಣಗಳನ್ನು ವ್ಯಾಕರಣದಲ್ಲಿ ಉಪಯೋಗಿಸುವ ಪ್ರತ್ಯಾಹಾರಗಳನ್ನು ಪಡೆಯಲು ಒಂದು ನಿರ್ದಿಷ್ಟಕ್ರಮದಲ್ಲಿ ಜೋಡಿಸಿದೆ. ಜೊತೆಗೆ ಧಾತುಪಾಠ (=ಧಾತುಗಳ ಪಟ್ಟಿ) ಮತ್ತು ಗಣಪಾಠ (=ನಾಮಪದಗಳ ಪಟ್ಟಿ) ಇವನ್ನೂ ಸೇರಿಸಿದರೆ ಈ ವ್ಯಾಕರಣ ಪೂರ್ತಿಯಾದಂತೆ. ಪಾಠಿನಿಯ ವ್ಯಾಕರಣ ಸಾಮಾನ್ಯ-ವಿಶೇಷ ಸೂತ್ರಗಳ ಸಂಕಲನ. ಭಾಷೆಯಲ್ಲಿನ ಹೆಚ್ಚು ಶಬ್ದಗಳಿಗೆ ಅನ್ವಯಿಸುವ ನಿಯಮಗಳನ್ನು ತಿಳಿಸುವ ಸೂತ್ರಗಳನ್ನು ‘ಸಾಮಾನ್ಯ’ ಎಂದೂ ಕೆಲವೇ ಶಬ್ದಗಳಿಗೆ ಅನ್ವಯಿಸುವ ನಿಯಮವನ್ನು ತಿಳಿಸುವ ಸೂತ್ರಗಳನ್ನು ‘ವಿಶೇಷ’ ಎಂದೂ ಹೇಳಿದೆ. ಸಾಮಾನ್ಯ ನಿಯಮಗಳನ್ನು ‘ಲಾತ್ಗ್ರಂ’ ಎಂದೂ ವಿಶೇಷ

ನಿಯಮಗಳನ್ನು ಉತ್ಸರ್ಗದ ‘ಅಪವಾದ’ ಎಂದೂ ಕರೆಯಲಾಗುತ್ತದೆ. ಉತ್ಸರ್ಗದ ಪರಿಧಿ ದೊಡ್ಡದು. ವ್ಯಾಕರಣದಲ್ಲಿ ಉತ್ಸರ್ಗಸೂತ್ರಗಳು ಮೊದಲಿಗೆ ಬಂದು ನಂತರ ಅಪವಾದಸೂತ್ರಗಳು ಜೋಡಿಸಲ್ಪಟ್ಟವೆ. ಆದರೆ, ಪ್ರತ್ಯೇಕಿಗಳಲ್ಲಿ ಅಪವಾದವು ಮೊದಲು ಅನ್ವಯಿಸುತ್ತದೆ. ನಂತರ ಉಳಿದೆಲ್ಲ ಕಡೆಯಲ್ಲಿ ಉತ್ಸರ್ಗ ಅನ್ವಯಿಸುತ್ತದೆ (ಮೊರ್ಫಂ ಹೃಪವಾದಾ: ಅಭಿನಿವಿಶಂತೆ ಹಶ್ಯಾದ್ಯತ್ಸರ್ಗಃ). ಕಾರಣ, ಉತ್ಸರ್ಗವು ತನ್ನ ವ್ಯಾಪ್ತಿಯಲ್ಲಿ ಅಪವಾದ ಸನ್ವಿವೇಶವನ್ನು ಸೇರಿಸಿಕೊಂಡಿರುತ್ತದೆ. ಉದಾ: ಸೂತ್ರ ರ.೧.೯ ತುಲ್ಯಸ್ವಪ್ಯಯತ್ತಂ ಸರ್ವಣಂ “ಉಚ್ಚಾರಣೆಯ ಸ್ಥಾನ ಮತ್ತು ಪ್ರಯತ್ನ ಎರಡೂ ಸಮಾನವಾಗಿರುವ ವರ್ಣಗಳು ಪರಸ್ಪರ ಸರ್ವಣ”ವೆನಿಸುತ್ತದೆ”. ಇದೊಂದು ಉತ್ಸರ್ಗಸೂತ್ರ ಮತ್ತು ಇದು ವ್ಯಾಕರಣದಲ್ಲಿ ಮೊದಲು ಬರುತ್ತದೆ. ನಂತರದ ಸೂತ್ರ ರ.೧.೧೦ ನಾಜ್ಞಲ್ಲಿ “ಸ್ವರ ಮತ್ತು ವಂಜನಗಳ ನಡುವೆ ಸಾವಣ್ಯವಿಲ್ಲ” ಎನ್ನುವುದು ಸೂತ್ರ ರ.೧.೯ರ ಅಪವಾದಸೂತ್ರ . ಇದಲ್ಲದೇ ಪಾಠಿನಿ ಇನ್ನೂ ಒಂದು ತಂತ್ರವನ್ನು ಉಪಯೋಗಿಸಿದ್ದಾನೆ. ಎಂಟು ಅಧ್ಯಾಯದ ಈ ವ್ಯಾಕರಣ ಎರಡು ಭಾಗಗಳಾಗಿ ವಿಭజಿಸಲ್ಪಟ್ಟದೆ. ಮೊದಲಿನ ಇಂ ಪಾದಗಳು ಒಂದು ಭಾಗ; ಉಳಿದ ಮೂರು ಪಾದಗಳು ಇನ್ನೊಂದು ಭಾಗ. ಎರಡು ಭಾಗದಲ್ಲಿ ಸೂತ್ರಗಳು ನಿರ್ದಿಷ್ಟ ಕ್ರಮದಲ್ಲಿವೆ. ಎರಡನೆಯ ಭಾಗದಲ್ಲಿ ಹೇಳುವ ಕಾರ್ಯಗಳು ಮೊದಲನೆಯ ಭಾಗದಲ್ಲಿ ಅನ್ವಯಿಸುವುದಿಲ್ಲ. ಮೊರ್ಫತ್ರಾಸಿಧ್ವಮ್ (ಲ.೨.೧) ಎಂಬ ಸೂತ್ರ ಇದನ್ನು ವಿವರಿಸುತ್ತದೆ (ಉದಾ. ಲ.೧.೪.೮ ಅ ಅ ಎಂಬ ಸೂತ್ರದಲ್ಲಿ ಹೇಳಿರುವ ಧ್ವನಿವಿಚಾರ ಟ.೧.೧೦ಂ ರಲ್ಲಿ ಹೇಳಿರುವ ಸಂಧಿಸೂತ್ರದ ಸಾವಣ್ಯವನ್ನು ವಿರೋಧಿಸುವುದಿಲ್ಲ). ಸೂತ್ರಗಳನ್ನು ಸ್ಥಾಲವಾಗಿ ‘ವಿಧಿ’ ಸೂತ್ರಗಳು ಮತ್ತು ‘ಸಹಕಾರಿ’ ಸೂತ್ರಗಳು ಎಂದು ವಿಭಜಿಸುತ್ತಾರೆ. ಎರಡನೆಯದನ್ನು ಮತ್ತೆ ‘ಸಂಜ್ಞ್ಯ’ ಸೂತ್ರಗಳು, ‘ಪರಿಭಾಷಾ’ ಸೂತ್ರಗಳು ಮತ್ತು ‘ಅಧಿಕಾರ’ ಸೂತ್ರಗಳು ಎಂದು ವಿಂಗಡಿಸುತ್ತಾರೆ. ಇದರ ಜೊತೆಗೆ ‘ಅತಿದೇಶ’ ಸೂತ್ರಗಳು, ‘ನಿಯಮ’ ಸೂತ್ರಗಳು ಮತ್ತು ‘ಪ್ರತಿಷೇಧ’ ಸೂತ್ರಗಳೂ ಇವೆ (ಸಂಜ್ಞ್ಯ ಚ ಪರಿಭಾಷಾ ಚ ವಿಧಿನಿರ್ಯಮ ಎವ ಚ/ ಅತಿದೇಶೋಽಧಿಕಾರಶ್ಚ ಷಡಿಧಂ ಸೂತ್ರಲಕ್ಷಣಂ).

ಸೂತ್ರಗಳಲ್ಲಿ ಕ್ರಿಯಾಪದ ಇರುವುದಿಲ್ಲ. ಅಸ್ತಿ ಧಾತುವಿನ ವರ್ತಮಾನ ಪ್ರಭವಾ ಏಕವಚನರೂಪವನ್ನು ಸೇರಿಸಿಕೊಳ್ಳಬೇಕು, ಎನ್ನುತ್ತಾನೆ ಪತಂಜಲಿ. ಸಂಕ್ಷಿಪ್ತತೆಯನ್ನು ಸಾಧಿಸಲು ಪಾಠಿನಿಯು ಕೆಲವು ತಂತ್ರಗಳನ್ನುಪಯೋಗಿಸಿದ್ದಾನೆ. ಅವುಗಳಲ್ಲಿ ಇತ್ತೀಚಾ ಅಥವಾ ಅನುಬಂಧ, ಪ್ರತ್ಯಾಹಾರ ಮತ್ತು ಗಣಗಳ ಸ್ವರ್ಪಣೆಯನ್ನು ಇದನ್ನೇ ಅನುಬಂಧ ಎಂದರು. ಉಪದೇಶೋಜನುನಾಸಿಕ ಇತ್ತೀಚಾ (ರ. ೩, ೨, ೨) ‘ಉಪದೇಶ (=ವ್ಯಾಕರಣ)ವೋಂದರಲ್ಲಿ ಅನುನಾಸಿಕವಾದ ಸ್ವರವರ್ಣವು ಇತ್ತೀಚಾ ಆಗುತ್ತದೆ’. ಬರವಣಿಗೆಯಲ್ಲಿ ಅನುನಾಸಿಕವನ್ನು

ಸೂಚಿಸಿಲ್ಲವಾದರಿಂದ ಯಾವ ಸ್ವರ ಅನುನಾಸಿಕ ಎಂಬುದನ್ನು ಸಂಪ್ರದಾಯದಿಂದಲೇ ತಿಳಿಯಬೇಕು – ಪ್ರತಿಜ್ಞಾನನಾಸಿಕ್ಯಾಃ ಪಾಣನೀಯಾಃ (ಉದಾ: ಏಧಾ (ಅ) ‘ವ್ಯಾಧಿಯಾಗು’ ಎನ್ನುವಲ್ಲಿ ಅಂತ್ಯ ಅ-ಕಾರ). ಈ ಸೂತ್ರದಿಂದ ಪ್ರಾರಂಭಿಸಿ ರ.೧.೮ ಲಶ್ಕತದ್ದಿತೇ “ತದ್ದಿತವಲ್ಲದ ಪ್ರತ್ಯಯಗಳ ಆದಿಯಲ್ಲಿರುವ ಲ, ಶ, ಕವರ್ಗಗಳು (ಉದಾ. (ಶೌ)ಅಸ್ ‘ದ್ವಿತೀಯಾ ಬಹುವಚನ’”) ಎಂಬ ಸೂತ್ರದವರೆಗೆ ಇತ್ತೀಚಾ ಎಂದು ಗಣಿಸಿರುವ ಕೆಲವು ಸಂದರ್ಭಗಳನ್ನು ಹೆಸರಿಸಿದ್ದಾನೆ. ಅದರ ಪ್ರಯೋಜನವಾದಮೇಲೆ ಅದು ಲೋಪಿಸುತ್ತದೆ (ರ. ೩, ೨, ೩ ತಸ್ಯ ಲೋಪಃ). ಅವುಗಳ ಪ್ರಯೋಜನ ಹಲವು: ೧). ಇತ್ತೀಚಾ ನಿಂದ ಕೂಡಿರುವ ಶಬ್ದಗಳು ಯಾವ ವರ್ಗಕ್ಕೆ ಸೇರಿದವೆಂಬುದನ್ನು ಸೂಚಿಸುತ್ತವೆ. ಉದಾ.ಶತ್ರೂ ಮತ್ತು ಶ್ವರ್ನೋ ಎಂಬಲ್ಲಿ ಶ್ರೀ ಎನ್ನುವುದು ಇತ್ತೀಚಾ; ಅದು ಲೋಪಿಸುತ್ತದೆ. ಆದರೆ ಆ ಧಾತುಗಳು ಸಾವರ್ಥಧಾತುಕವೆಂಬುದನ್ನು ಇತ್ತೀಚಾ ಸೂಚಿಸುತ್ತದೆ. (ಖ.೧.೧೧ಿ ತಿಜ್ಞ ತಿತ್ತಾ ಸಾವರ್ಥಧಾತುಕವೂ). ೨). ಅವುಗಳಿಂದ ಕೂಡಿದ ಪ್ರತ್ಯಯಗಳು ಪರವಾದಾಗ ಪ್ರಾತಿಪದಿಕಗಳು ಯಾವ ಬದಲಾವಣೆಯನ್ನು ಪಡೆಯುತ್ತವೆ ಎನ್ನುವುದು ತಿಳಿಯುತ್ತದೆ, ಉದಾ. ಇಂ ಮತ್ತು ಇಂ, ಇತ್ತೀಚಾ ಆಗಿರುವ ಪ್ರತ್ಯಯ ಸೇರಿದಾಗ ಪ್ರಾತಿಪದಿಕದ ಅಂತ್ಯಸ್ವರವು ದೀರ್ಘವಾಗುತ್ತದೆ (೨.೨.೧೧ಿ ಅಚೊ ಇಂ ಶಿತಿ; ೧೧ಿ ವ್ಯಧಿಃ). ೩). ೨-೩ ಪ್ರತ್ಯಯಗಳಿಂದಾಗ ಅವುಗಳಿಗೆ ಸಮಾನವಾದ ಅಂಶವನ್ನು ತಿಳಿಸಲು ಉಪಯೋಗವಾಗುತ್ತದೆ, ಉದಾ. ಸ್ತೀಪ್ರತ್ಯಯಗಳಾದ ಜೀನಾ, ಜೀಪ್ರಾ, ಜೀಷ್ಣಾಗಳಲ್ಲಿ ಜ್ಞ ಎಂಬ ಇತ್ತೀಚಾ ಸೇರಿಸಿ ಅವು ಮೂರನ್ನೂ ಒಟ್ಟಿಗೆ ಜೀ ಎಂಬ ರೂಪದಿಂದ ತಿಳಿಸಲು ಸಾಧ್ಯವಾಗುತ್ತದೆ (೪.೧.೧ ಜ್ಯೋಪ್ರಾ ಪ್ರಾತಿಪದಿಕಾತ್). ೪). ಏಕರೂಪದ ಜಸ್ (ಪಂಚಮೀ ಹಾಗೂ ಷಟ್ಪ್ರಿಯೇ) ಎಂಬ ಎರಡು ಪ್ರತ್ಯಯಗಳನ್ನು ಪ್ರತ್ಯೇಕಿಸಲು ಅದರಲ್ಲಿ ಒಂದಕ್ಕೆ ಇ ಎಂಬ ಇತ್ತೀಚಾ ಸೇರಿಸಿದೆ (ಜಸಿ-ಪಂಚಮೀ). ೫). ಇತ್ತೀಚಾ ಸೇರಿಸಿ ಪ್ರತ್ಯಾಹಾರವನ್ನು ಮಾಡಲು ಸಾಧ್ಯವಾಗಿದೆ, ಉದಾ. ತಿ (ತಿಪ್ರಾ) ‘ಅನ್ವಯರುಷ ಏಕವಚನ’ ಪ್ರತ್ಯಯಕ್ಷೇ ಮಹಿಜ್ಞೇ ‘ಉತ್ತಮಪುರುಷ ಆತ್ಮನೇ ಬಹುವಚನ’ದ ಜ್ಞ ಸೇರಿಸಿ ತಿಜ್ಞ ಎಂಬ ಪ್ರತ್ಯಾಹಾರ ಮಾಡಿದಾಗ ಅದು ಧಾತುವಿಗೆ ಸೇರುವ ಪ್ರತ್ಯಯಗಳಿಲ್ಲವನ್ನೂ ಬೋಧಿಸುತ್ತದೆ (೧.೪.೧೪ ಸುಪ್ರಾ ತಿಜಂತಮ್ ಪದಂ “ಸುಪ್ರಾ ಅಥವಾ ತಿಜ್ಞ ನಿಂದ ಕೂಡಿರುವುದು ಪದವೆನಿಸಿಕೊಳ್ಳುತ್ತದೆ”).

ಶಿವಸೂತ್ರಗಳನ್ನುಪಯೋಗಿಸಿಕೊಂಡು ಪಾಠಿನಿ ಪ್ರತ್ಯಾಹಾರಗಳನ್ನು ರಚಿಸಿಕೊಂಡಿದ್ದಾನೆ. ಇತ್ತೀಚಾ ಅಲ್ಲದ ಯಾವುದಾದರೂಂದು ವರ್ಣಕ್ಕೆ ಇತ್ತೀಚಾ ಅಳ್ಕರವನ್ನು (ಶಿವಸೂತ್ರಗಳಲ್ಲಿ ಕಡೆಯ ಅಳ್ಕರಗಳು ಇತ್ತೀಚಾ ಎಂದು ಪರಿಗೆಂಸಲಪಟಿವೆ) ಸೇರಿಸಿದರೆ ಪ್ರತ್ಯಾಹಾರವೇಪದುತ್ತದೆ (೧.೧.೧೧ ಆದಿರ್ ಅಂತ್ಯೇನ ಸಹೇತಾ) ಮತ್ತು ಅದರಿಂದ ಅಡಕವಾಗಿರುವ ವರ್ಣಗಳ ಬೋಧನೆಯಾಗುತ್ತದೆ, ಉದಾ. ಅಂಜ್ ಎಂಬ ಪ್ರತ್ಯಾಹಾರ ಅ, ಇ, ಉ, ಎಂಬ ಮೂರು ಸ್ವರಗಳನ್ನು ಸೂಚಿಸುತ್ತದೆ.

ಸವಾನ ಪ್ರತೀಯೆಗೊಳಿಸಬಹುದುವ ವರ್ಣಗಳು ಒಂದೇ ಪ್ರತ್ಯಾಹಾರದಿಂದ ಮೂಡಿಕೊಂಡಿರುತ್ತವೆ. ಉದಾ. ಅ, ಇ, ಉ, ಎ ಮತ್ತು ಲ್ಯಾ ಎಂಬ ಸ್ವರಗಳಿಗೆ ಸರ್ವಾಸ್ವರಗಳು ಪರವಾದಾಗ ಅವೇರದರ ಸ್ಥಾನದಲ್ಲಿ ದೀರ್ಘಸ್ವರಪೂರ್ವಂದೇ ಆದೇಶವಾಗುತ್ತದೆ. ಹಾಗಾಗಿ, ಆ ಸ್ವರಗಳನ್ನು ಮೂಡಿಸುವಂತೆ ಅಕ್ಷ ಎಂಬ ಪ್ರತ್ಯಾಹಾರ ಮಾಡಿದೆ (೯.೧.೧೦೧ ಅಕ್ಷ: ಸರ್ವಾಸ್ವರ ದೀರ್ಘಃ). ಅಷ್ಟಾದ್ಯಾಯಿಯಲ್ಲಿ ಒಟ್ಟು ಇಲ್ಲಿ ಪ್ರತ್ಯಾಹಾರಗಳ ಉಪಯೋಗವಾಗಿದೆ.

ಹಾಗೆಯೇ ಪದಗಳ ಪಟ್ಟಿಯನ್ನು ಮೂಡಿಕೊಂಡು ಅವುಗಳ ಮೊದಲ ಪದದಿಂದ ಅವುಗಳನ್ನು ಗುರುತಿಸುತ್ತಾನೆ. ಪಾಠೀನಿ, ಉದಾ. ಪ್ರಾದಯಃ ‘ಪ್ರಮೊದಲಾದವು’, ಸರ್ವಾದೀನಿ ‘ಸರ್ವಮೊದಲಾದವು’. ಧಾತುಗಳನ್ನು ಸಹ ಗುಂಪುಗಳಾಗಿ ವಿಭಜಿಸಿ, ಆ ಗುಂಪುಗಳ ಮೊದಲ ಧಾತುವಿನಿಂದ ಗುರುತಿಸಿದೆ (೨.೩.೨೨ ಅದಿಪಟ್ಟಿಭ್ಯಾಃ ಶಪಃ “ಅದ ತಿನ್ನ” ಮೊದಲಿರುವ ಗುಂಪಿನ ಧಾತುಗಳಿಗೆ ಶಪಃ ಎಂಬ ವಿಕರಣ ಸೇರುತ್ತದೆ”). ಅವುಗಳ ಪಟ್ಟಿ ಧಾತುಪಾಠದಲ್ಲಿ ದೊರಕುತ್ತದೆ. ಕೆಲವು ವ್ಯಾಕರಣಪ್ರಕ್ರಿಯೆಗಳು ಗಣದಲ್ಲಿರುವ ಎಲ್ಲ ಧಾತುಗಳಿಗೂ ಅನ್ವಯಿಸುವುದರಿಂದ ಅವುಗಳನ್ನು ಒಟ್ಟಿಗೆ ಮೊದಲ ಪದದಿಂದ ಸೂಚಿಸುವುದು ಸುಲಭ (೨.೧.೧೧ ಸರ್ವನಾಮ್ಯಃ ಸೈ, ಇಂ ಜೀಃ “ಸರ್ವನಾಮಗಳ ಚತುರ್ಥೀ ವಿಕವಚನ ಸೂಚಿಸಲು ಪ್ರತ್ಯಯ ಸೈ” ಸೇರುತ್ತದೆ; ೨.೧.೨೨ ಅಜಾದ್ಯತಃ ಟಾಪ್, ೨.೧.೧ ಪ್ರತೀಪದಿಕಾತ, ಇ ಸಿಯಾಂ “ಸೀಲಿಂಗವಾದಾಗ ಅಜಾರಿಗಣದ ಪ್ರತೀಪದಿಕ್ಷೆ ಟಾಪ್ (ಅಂದರೆ ಆ) ಪ್ರತ್ಯೆಯ ಸೇರುತ್ತದೆ”; ೨.೧.೨೫ ಜುಹೋತಿ ಮೊದಲಿನ ಪಟ್ಟಿಯ ಧಾತುಗಳಿಗೆ ಶಪಃ ವಿಕರಣದ ಬದಲು ಈ ವಿಕರಣ ಸೇರುತ್ತದೆ”).

ತಾಗ ಅವನ ವಿವಿಧ ಸೂತ್ರಗಳನ್ನು ವಿವರಿಸೋಣ. ಪಾಠೀನಿಯ ನಿಷ್ಪತ್ತಿ ಕ್ರಿಯೆಯಲ್ಲಿ ಪ್ರತೀಪದಿಕಾಗಳಿಗೆ ಪ್ರತ್ಯಯ ಸೇರುತ್ತದೆ (೨.೧.೧ ಪ್ರತ್ಯೆಯಃ, ೨.೧.೨ ಪರಶ್ಚಚ); ಆಗಮವೆನ್ನುವ ತುಣುಕುಗಳು ಪ್ರತ್ಯಯ ಸೇರುವ ಮುಂಚೆ ಪ್ರಕೃತಿಗೆ ಸೇರಿಸಲ್ಪಡುತ್ತವೆ (ಉದಾ. ಅಪಚತ್ ಮತ್ತು ಸಾಫಾಪರಯಿ ಎಂಬ ಕ್ರಿಯಾರೂಪಗಳನ್ನು ಪಡೆಯಲು ಕ್ರಮವಾಗಿ ಅವುಗಳ ಧಾತುವಿಗೆ ಅಟ್ (೨.೧.೨೧ ಲುಜ್ ಲಜ್ ಲ್ಯಾಜ್ ಕ್ಷಾಪುದಾತ್) ಹಾಗೂ ಮ್ಹಾ (೨.೨.೨೧ ಅತೀಫ್ರೈಲೀರೋಕ್ಷಾಯಿಃಕ್ಷಾಯಿಃಪಾಂ ಮುಗ್ ಹೊ) ಸೇರುತ್ತವೆ; ಇಲ್ಲಿ ಟ್ ಮತ್ತು ಕ್ ಎಂಬುವು ಇತ್ತಾ. ಅವಿರುವ ಆಗಮಗಳು ಕ್ರಮವಾಗಿ ಆದಿ ಹಾಗೂ ಅಂತ್ಯದವು (೨.೧.೨೧ ಆದ್ಯಂತ್ ಟಿಕಿತ್ತಾ); ಒಂದರ ಸ್ಥಾನದಲ್ಲಿ ಇನ್ನೊಂದು ಆದೇಶವಾಗುವಿಕೆ (೨.೧.೨೨ ಇಕೋ ಯಣ್ ಅಚಿ “ಸ್ವರಪೂರ್ವಂದು ಪರವಾದಾಗ, ಇಕ್ ಪ್ರತ್ಯಾಹಾರದಲ್ಲಿನ ಸ್ವರಗಳ ಸ್ಥಾನದಲ್ಲಿ ಕ್ರಮವಾಗಿ ಯಣ್ ಪ್ರತ್ಯಾಹಾರದ ಅಂತಸ್ಥಗಳು ಆದೇಶವಾಗುತ್ತವೆ”, ಉದಾ. ದಧಿ + ಅತ್ತ = ದಧ್ಯತ್, ಮಧು + ಅರಿಃ = ಮಧ್ಯರಿಃ); ಒಂದು ಸ್ವರವು ಎರಡಾಗುವುದು

(೯.೧.೧೦ ಏಕಾಚೋ ದ್ಯೇ, ಉದಾ. ಇಚ್ಛಾಧರಕ ಪ್ರತ್ಯಯ ಸನ್ ಕೂಡಿರುವ ಅತಿಸ ಎಂಬ ರೂಪದಲ್ಲಿನ ಎರಡನೆಯ ಅಕ್ಷರದ ಸ್ವರ ಎರಡಾಗುತ್ತದೆ); ಒಂದೇ ರೂಪದ ಪದಗಳ ಗುಂಪಿಗೆಲ್ಲಾ ಒಂದೇ ಶೇಷವಾಗುವುದು (೨.೨.೨೪ ಸರೂಪಾಣಂ ಏಕಶೇಷ ಏಕವಿಭಕ್ತಿ “ಒಂದೇ ವಿಭಕ್ತಿಸೇರಿದ ಒಂದೇ ರೂಪದ ಅನೇಕ ಪದಗಳ ಪಟ್ಟಿಯಲ್ಲಿ ಒಂದೇ ಉಳಿಯುತ್ತದೆ”); ಸಮಾಸವಾಗುವಿಕೆ (ಸಾಮಾನ್ಯವಾಗಿ ಎರಡು ಪದಗಳು ಸೇರಿ ಸಮಸ್ತಪದವಾಗುವುದು), ಇದೆಲ್ಲಾ ಪ್ರಕ್ರಿಯೆಗಳಿಂದಾಗುತ್ತವೆ.

ಸಂಜ್ಞಾಸೂತ್ರಗಳು : ಇವು ವರ್ಣಗಳ ಗುಂಪಿಗೆ ಹೆಸರನ್ನು ತಿಳಿಸುತ್ತವೆ (ಉದಾ. ೨.೧.೨ ತುಲ್ಯಸ್ವಪುರುತ್ತಂ ಸರ್ವಾಂ “ಒಂದೇ ಉಚ್ಚಾರಣೆಯ ಪ್ರಯತ್ನ ಮತ್ತು ಸ್ಥಾನವನ್ನು ಹೊಂದಿರುವ ವರ್ಣಗಳು ಪರಸ್ಪರ ‘ಸರ್ವಾಂ’ನೆನಿಸುತ್ತವೆ. ಸಂಜ್ಞೆಗಳಲ್ಲಿ ಕೆಲವು ಕೃತಿಮು ‘ನಿವಽಚನ’ವಿಲ್ಲದವು (ಉದಾ. ೨.೧.೨೨ ತರಪ್ತಮಪೌ ಷಃ “ತರ ಮತ್ತು ತಮ ಪ್ರತ್ಯಯಗಳನ್ನು ಸೂಚಿಸಲು ಷಃ ಎಂಬ ಸಂಜ್ಞೆಯ ಉಪಯೋಗವಾಗುತ್ತದೆ”), ಇನ್ನು ಕೆಲವು ಅಕೃತಿಮು ‘ನಿವಽಚನ’ ಸಾಧ್ಯವಿರುವಂತಹವು (ಉದಾ. ೨.೧.೨೫ ಸ್ವರಾದಿ ನಿಪಾತಂ ಅವ್ಯಯಂ ‘ಸ್ವರ್ಣ ಮೊದಲಿರುವ ಪದಗಳು ಮತ್ತು ನಿಪಾತಗಳು ಅವ್ಯಯ ಸಂಜ್ಞೆಯನ್ನು ಪಡೆಯುತ್ತವೆ’). ಸಂಜ್ಞೆಗಳನ್ನು ಪರಿಚಯಿಸುವ ಇನ್ನೂ ಕೆಲವು ಸೂತ್ರಗಳು ಹೀಗಿವೆ: ೨.೧.೪೫ ಇಗ್ ಯಣಃ ಸಂಪ್ರಸಾರಣಂ “ಇಕ್ ಪ್ರತ್ಯಾಹಾರದಲ್ಲಿ ಅಡಕವಾಗಿರುವ ಸ್ವರಗಳ ಸ್ಥಾನದಲ್ಲಿ ಯಣ್ ಪ್ರತ್ಯಾಹಾರದ ಅಂತಸ್ಥಗಳ ಆದೇಶವಾಗುವಿಕೆ ‘ಸಂಪ್ರಸಾರಣ’ ಎನಿಸುತ್ತದೆ”. ೨.೧.೨ ಹಲ್ಮೀಂನಂತರಾಃ ಸಂಯೋಜಃ: “ವ್ಯಂಜನಗಳ ಗುಜ್ಞಕ್ಕೆ ಸಂಯೋಜ ಎನ್ನುತ್ತಾರೆ”. ೨.೧.೧೦೯ ಪರಃ ಸನ್ವಿಕ್ರಣಃ ಸಂಹಿತಾ “ಬಿಡುವಿಲ್ಲದ ನಿರಂತರವಾದ ವರ್ಣಗಳ ಪೂರ್ವಕ್ಕೆ ಸಂಹಿತಾ ಎಂದು ಹೆಸರು”. ೨.೧.೧೦ ವಿರಾಮೋವಸಾನಂ “ಮಾತಿನ ನಿಲಗಡೆಗೆ ವಿರಾಮ ಎಂದು ಸಂಜ್ಞೆ”. ಅಷ್ಟಾದ್ಯಾಯಿಯಲ್ಲಿ ಒಟ್ಟು ೨೫೨ ಸಂಜ್ಞೆಗಳ ಉಪಯೋಗವಾಗಿದೆ. ಇವುಗಳಲ್ಲಿ ಪಾಠೀನಿ ೨೦೦ ಸಂಜ್ಞೆಗಳನ್ನೂ ವೃತ್ತಿಕಾರರು ಉಳಿದವನ್ನೂ ಬಳಸಿದ್ದಾರೆ. ಪ್ರತ್ಯಾಹಾರದಗಳೂ ಸೇರಿದಂತೆ ಹೇಗೆನಿ ೨೫೦ ಸಂಜ್ಞೆಗಳಿಗೆ ನಿವಽಚನ ಹೇಳಿದ್ದಾನೆ. ಹೇಳಿದಿರುವುಗಳಲ್ಲಿ ಹಲವು ಧ್ವನಿಗಳಿಗೆ ಸಂಬಂಧಿಸಿದ್ದ ಅಥವಾ ಆಕಾಲಕ್ಕೆ ತಿಳಿದಿದ್ದ ಸಂಜ್ಞೆಗಳು (ಉದಾ. ಅನುಸ್ಥಾರಃ, ಪ್ರತ್ಯೆಯಃ, ಮೂರ್ಧವನ್ಯಃ).

ಪರಿಭಾಷಾ ಸೂತ್ರಗಳು: ಇವು ವ್ಯಾಕರಣದ ಇತರ ಸೂತ್ರಗಳನ್ನು ಸರಿಯಾಗಿ ಅಧ್ಯೇಸಲು ಸಹಕಾರಿಯಾಗುತ್ತವೆ, ಉದಾ. ೨.೧.೫೦ ಸ್ಥಾನೇಂತರತಮಃ: “ಅನೇಕ ಆದೇಶಗಳು ಸಾಧ್ಯವಿರುವಲ್ಲಿ ಯಾವ ವರ್ಣವು ಹೆಚ್ಚು ಸಾಮ್ಯ ಹೊಂದಿರುತ್ತದೊಂ ಅದೇ ಆ ಸಾಧ್ಯನಿದ ಆದೇಶ”. ೨.೧.೨೨ ಇಕೋ ಯಣ್ ಅಚಿ ಎಂಬ ಸೂತ್ರದಲ್ಲಿ ಹೇಳಿದುವ ಇಕ್ ವರ್ಣಗಳ ಸ್ಥಾನದಲ್ಲಿ ಆದೇಶವಾಗುವ ಯಣ್ ವರ್ಣಗಳಲ್ಲಿ

ಯಾವ ವರ್ಣಕ್ಕೆ ಯಾವ ವರ್ಣ ಆದೇಶವೆಂದು ತಿಳಿಯಲು ಉ.ಆ.ಜಿ.ಎ ಎಂಬ ಸೂತ್ರ ಸಹಾಯ ಮಾಡುತ್ತದೆ. ಆದೇಶವನ್ನು ಹೇಳುವ ಸೂತ್ರ ಉ.ಆ.ಜಿ.ಎ ಷಟ್ಟೀ ಸಾಫ್ನೇಯೋಗ “ಪಷ್ಟೀವಿಭಕ್ತಿ ನಿದೇಶಶಿಸುವುದೇ ಆದೇಶದ ಸಾಫ್ನ”. [೨] ಒಟ್ಟಿಗೆ ಅನ್ನಯಿಸುವ ಸೂತ್ರಗಳಿರದರ ಮಧ್ಯದ ಸಂಘರ್ಷವನ್ನು ಪರಿಭಾಷಾ ಸೂತ್ರದಿಂದ ನಿವಾರಿಸಬಹುದು, ಉದಾ. ೩.೨.೧೦೨ ಸುಪಿ ಚ (ಅನುವೃತ್ತಿ ೩.೨.೧೦೧ ಅತೋ ದೀಘೋರ್ ಯಜ್) “ಯಜ್ ಪ್ರತ್ಯಾಹಾರದಲ್ಲಿ ಸೇರಿರುವ ವರ್ಣ ಆದಿಯಲ್ಲಿರುವ ವಿಭಕ್ತಿಪ್ರತ್ಯಯ ಪರವಾದಾಗ ಪ್ರಾತಿಪದಿಕದ ಹಣ್ಣ ಅ-ಕಾರ ದೀಘರವಾಗುತ್ತದೆ”, ವ್ಯಕ್ತ + ಭಾವ್ಯ = ವ್ಯಕ್ತಾಭಾಂ. ಆದರೆ, ಸೂತ್ರ ೩.೨.೧೦೩ ಬಹುವಚನೇ ರುತ್ಯೇತ್ “ರುತ್ಯ ಪ್ರತ್ಯಾಹಾರದಲ್ಲಿ ಸೇರಿರುವ ವರ್ಣವು ಆದಿಯಲ್ಲಿರುವ ವಿಭಕ್ತಿಪ್ರತ್ಯಯ ಪರವಾದಾಗ ಪ್ರಾತಿಪದಿಕದ ಅ-ಕಾರದ ಸಾಫ್ನದಲ್ಲಿ ಏ-ಕಾರ ಆದೇಶವಾಗುತ್ತದೆ”, ವ್ಯಕ್ತ + ಸು = ವ್ಯಕ್ತೀಮು. ಈಗ ಪ್ರತ್ಯೇಯೇನೆಂದರೆ, ಪ್ರಾತಿಪದಿಕಕ್ಕೆ ಬಹುವಚನಪ್ರತ್ಯಯ ಭ್ಯಃ ಪರವಾದಾಗ ಯಾವ ಪ್ರತ್ಯಯಿಯಾಗಬೇಕು? ಕಾರಣ, ಪ್ರತ್ಯಯದಲ್ಲಿನ ಭ್ರಾ ಎನ್ನುವ ವರ್ಣ ಯಜ್ ಮತ್ತು ರುತ್ಯ ಎಂಬೆರಡು ಪ್ರತ್ಯಾಹಾರಗಳಲ್ಲಿ ಸೇರಿದೆ. ಪ್ರಾತಿಪದಿಕದ ಅ-ಕಾರಕ್ಕೆ ಏ-ಕಾರಾದೇಶವಾಗಬೇಕೇ, ಅಥವಾ ದೀಘರ ಬರಬೇಕೇ. ಈ ಸಂದಿಪ್ಪಾತೆಯನ್ನು ಸೂತ್ರ ೩.೧.೨ ವಿಪ್ರತಿಷೇಧೇ ಪರಂ ಕಾರ್ಯಂ “ಸಮಾನ ಬಲದರದು ಸೂತ್ರಗಳ ಮಧ್ಯ ಸಂಘರ್ಷವೇ ಪರಿಷ್ಠಾಗ ವ್ಯಾಕರಣದಲ್ಲಿ ನಂತರ ಬರುವ ಸೂತ್ರವು ಮೊದಲು ಬರುವ ಸೂತ್ರಕ್ಕಿಂತ ಪ್ರಬಲ”. ಹಾಗಾಗಿ ಸೂತ್ರ ೩.೨.೧೦೩ರ ಪ್ರತ್ಯಯಗೇ ಪ್ರಾರ್ಥಾಣ್ಯ ವ್ಯಕ್ತ + ಭಾಂ = ವ್ಯಕ್ತಾಭಾಂ. ಮುಖ್ಯವಾದ ಇನ್ನು ಕೆಲವು ಪರಿಭಾಷಾಸೂತ್ರಗಳು ಹಿಗಿವೆ : ಉ.ಆ.೨೬ ತಸ್ಸಿನ್ನಿತಿ ನಿದಿಕಷ್ಟೇ ಪೂರ್ವ “ಸಪ್ತಮೀವಿಭಕ್ತಿಯಿಂದ ನಿದೇಶಶಿತವಾದಾಗ ಮಾರ್ವದಸ್ಥಾನದಲ್ಲೂ”, ಉ.ಆ.೨೬ ತಸ್ಸಾದಿತ್ಯತರಸ್ಯ “ಪಂಚಮೀವಿಭಕ್ತಿಯಿಂದ ನಿದೇಶಶಿತವಾದಾಗ ನಂತರದ ಸಾಫ್ನದಲ್ಲೂ ಆದೇಶವಾಗುತ್ತದೆ”, ಉ.ಆ.೧೦ ಯಥಾಸಂಖ್ಯಿಂ ಅನುದೇಶಃ ಸಮಾನಾಂ “ಆದೇಶಸ್ಥಾನಗಳು ಮತ್ತು ಆದೇಶಗಳು ಸಮಸಂಖ್ಯೆಯಲ್ಲಿದ್ದಾಗ ಅವು ಕ್ರಮದಲ್ಲಿ ಅನ್ನಯಿಸುತ್ತವೆ”, ಉ.ಆ.೨೨ ಪ್ರತ್ಯಯಲೋಪೇ ಪ್ರತ್ಯಯಲಕ್ಷಣಂ “ಕಡೆಯಲ್ಲಿ ಪ್ರತ್ಯಯಲೋಪವಾದರೂ ಅದರಿಂದಾಗಬೇಕಾದ ಪ್ರತ್ಯಯ ಆಗಿಯೇ ತೀರುತ್ತದೆ”. ಪಾಠೀನಿಯಾಗಲೀ ವರರುಚಿಯಾಗಲೀ ಪರಿಭಾಷಾ ಎಂಬ ಪದವನ್ನು ಪಯೋಗಿಸಿಲ್ಲ; ಪತಂಜಲಿ ಅವು ಪಾಠೀನಿಗೆ ಸಮೃತವೆನ್ನುತ್ತಾನೆ. ಅವಶ್ಯಾಬಿಧ್ಯಂತೆ ಮುಂದಿನವರು ಪರಿಭಾಷೆಗಳನ್ನು ಸೇರಿಸಿದರು. ಅಂತಹ ಒಟ್ಟು ೧೨೨ ಪರಿಭಾಷೆಗಳನ್ನು ನಾಗೇಶ ಎಂಬುವನು ತನ್ನ ಪರಿಭಾಷೆಗಳೇ ಸಂಗ್ರಹಿಸಿದ್ದಾನೆ.

ಸೂತ್ರಗಳಿರದರ ಮಧ್ಯ ಯಾವುದಕ್ಕೆ ಪ್ರಾರ್ಥಾಣ್ಯ ಕೊಡಬೇಕೆಂಬುದರ ಬಗ್ಗೆ ಪರತ್ವ ಮತ್ತು ಅಸಿದ್ಧತ್ವವೆಂಬ ಎರಡು ತತ್ವಗಳನ್ನು ಮೇಲೆ ತಿಳಿಸಿದ್ದು. ಅವಲ್ಲದೆ,

ಇನ್ನೂ ಎರಡು ತತ್ವಗಳನ್ನು ಪಾಠೀನಿ ಉಪಯೋಗಿಸುತ್ತಾನೆ. ಅವು ಯಾವುವೆಂದರೆ, ಅಂತರಂಗತ್ವ ಮತ್ತು ನಿತ್ಯತ್ವ ಈಗ, ಪಟು-ಕ್ಷ-ಆ ಎನ್ನುವ ಮೂಲರೂಪದಿಂದ ಪಟ್ಟಾದ್ದು ಎಂಬ ಸಿದ್ಧರೂಪವನ್ನು ಪಡೆಯುವುದು ಹೇಗೆ? ಇಲ್ಲಿ, ಸೂತ್ರ ೩.೨.೨೬ ಇಕೋ ಯಜ್ ಅಚಿ ಉ-ಇ ಗಳ ಮಧ್ಯೆಯೂ ಈ-ಆ ಗಳ ಮಧ್ಯೆಯೂ ಅನ್ನಯಿಸಬಹುದು. ಮೊದಲು ಈ-ಆ ಗಳ ಮಧ್ಯೆ ಸಂಧಿಯಾದರೆ *ಪಟುಯಾ ಎಂಬ ರೂಪ ಸಿದ್ಧವಾಗುತ್ತದೆ. ಆಗ ಮೊದಲನೆಯೂ ಸಂಧಿಕಾರ್ಯ ಸಾಧ್ಯವಾಗುವುದಿಲ್ಲ. ಬದಲಾಗಿ ಉ-ಇ ಗಳ ಮಧ್ಯೆ ಮೊದಲು ಸಂಧಿಕಾರ್ಯವಾದರೆ ಎರಡನೆಯ ಸಂಧಿಕಾರ್ಯವಾಗಲು ಇನ್ನೂ ಅವಕಾಶವಿರುತ್ತದೆ ಮತ್ತು ಸರಿಯಾದ ರೂಪ ಸಿದ್ಧವಾಗುತ್ತದೆ. ಹೀಗಾಗಲು ಅಂತರಂಗತ್ವ ಎಂಬ ತತ್ವದಿಂದ ಮೊದಲಿನ ಸಂಧಿಕಾರ್ಯಕ್ಕೆ ಪಾರಾಥಮ್ಯ ನೀಡಬೇಕು (ಅಸಿದ್ಧಂ ಬಿಂದಂಗಂ ಅಂತರಂಗೇ ಎಂಬ ಪರಿಭಾಷೆಯನ್ನು ಉಪಯೋಗಿಸಬೇಕು). ಸೂತ್ರಗಳಿರದರಲ್ಲಿ ಒಂದು ಅನ್ನಯಿಸಿದ ನಂತರವೂ ಇನ್ನೊಂದು ಅನ್ನಯಿಸುವಂತಿದ್ದರೆ ಮೊದಲಿನದನ್ನು ನಿತ್ಯ ಎನ್ನುತ್ತಾರೆ; ಇಲ್ಲದಿದ್ದರೆ ಅದು ಅನಿತ್ಯ. ನಿತ್ಯಕ್ಕೆ ಪ್ರಾರ್ಥಮ್ಯ ನೀಡಬೇಕು, ಉದಾ. ೩.೨.೨೬ ತುದಾದಿಭ್ಯಃ ಶಃ ಎನ್ನುವುದರಿಂದ ತುದ್ರ ಧಾತುವಿಗೆ ಶ ವಿಕರಣ ಸೇರಿಸಬೇಕು. ೩.೨.೮೬ನೆಯ ಸೂತ್ರದ ಪ್ರಕಾರ ಅಂಗದಲ್ಲಿನ ಅಂತ್ಯಕ್ಕೆ ಮೂರ್ವದ ಸ್ವರ ಗುಣವನ್ನು ಪಡೆಯುತ್ತದೆ. ೩.೨.೨೬ ಮೊದಲು ಅನ್ನಯಿಸಿದರೆ, ೩.೨.೮೬ ಪ್ರತ್ಯಯ ಸಾಧ್ಯವಿಲ್ಲ. ಆಗ ೩.೨.೨೬ರ ಕಾರ್ಯ ನಿತ್ಯ ಮತ್ತು ಅದೇ ಅನ್ನಯಿಸಬೇಕು.

ಅಧಿಕಾರ ಸೂತ್ರಗಳು : ಇವು ಶೀಇಷಿಕೆಯಂತೆ ವಿಷಯಪೋಂದರ ಪಾರಂಭದ ಸೂತ್ರವಾಗಿರುತ್ತವೆ ಮತ್ತು ಮುಂದಿನ ಸೂತ್ರಗಳನ್ನು ಅಧ್ಯೇಸಲು ಅನುವೃತ್ತಿಯಿಂದ ಅವು ಸೇರಿಸಲ್ಪಡುತ್ತವೆ, ಉದಾ. ೩.೧.೧೧ ಈದ್ರ ಉದ್ರ ಏದ್ರ ದ್ವಿವಚನಂ ಪ್ರಗೃಹ್ಯಂ ಎನ್ನುವುದೊಂದು ಅಧಿಕಾರಸೂತ್ರ. ಈ ಸೂತ್ರದಲ್ಲಿನ ಪ್ರಗೃಹ್ಯಂ ಎಂಬ ಪದವನ್ನು ಮುಂದಿನ ಸೂತ್ರಗಳಿಗೆ ಸೇರಿಸಿಕೊಂಡು ಅಧ್ಯಮಾಡಬೇಕು. ಇದರ ವಾಪ್ತಿ ೩.೧.೧೧ ಈದೂತ್ರೈ ಚ ಸಪ್ತಮ್ಯಾಂಶ ಎಂಬ ಸೂತ್ರದವರೆಗೂ ಇದೆ. ಇದರ ಕೆಲವು ಪ್ರಯೋಜನಗಳು ಹಿಗಿವೆ : ೧] ಮುಂದಿನ ಸೂತ್ರಗಳಲ್ಲಿ ಹೇಳುವ ಪ್ರತ್ಯಯ ಯಾವುದಕ್ಕಿಂಬಿದ್ದಾನ್ನು ಇದು ತಿಳಿಸುತ್ತದೆ, ಉದಾ. ೪.೧.೧. ಜ್ಯೋತ್ಸ್ರಾ ಪ್ರಾತಿಪದಿಕಾರ್ತ “ಪ್ರಾತಿಪದಿಕಕ್ಕೆ ಜೀ ಮತ್ತು ಆಪ್ ಸೇರುತ್ತವೆ”, ೨] ಪ್ರತ್ಯಯ ನಡೆಯುವ ಸಂದರ್ಭಗಳನ್ನು ಸೂಚಿಸುತ್ತದೆ, ಉದಾ. ೪.೧.೧. ಸಿಯಾಮ್ “ಸೀಲಿಂಗ ಸೂಚಿಸುವಲ್ಲಿ”, ೩] ಕೆಲವೊಮ್ಮೆ ಅವೇ ಸಂಜ್ಞಾಸೂತ್ರಗಳಾಗಿರುವುದು, ಉದಾ. ೪.೧.೧ ಪ್ರತ್ಯಯಃ, ೪] ಅದೊಂದು ಪರಿಭಾಷೆಯೂ ಆಗಬಹುದು, ಉದಾ. ೪.೧.೧ ಆ ಕಡಾರಾದ್ ಏಕಾ ಸಂಜ್ಞಾ “ಈ ಪ್ರಕರಣದಲ್ಲಿ ಸೂಚಿಸಲ್ಪಡುವ ಸಂಜ್ಞೆಗಳಲ್ಲಿ ಒಂದು ಸಲಕ್ಕೆ ಒಂದೇ ಅನ್ನಯಿಸುತ್ತದೆ”. ಕೆಲವು ಸೂತ್ರಗಳಿಂದ ವಾಪ್ತಿ ಹಚ್ಚಿಪ್ಪದನ್ನು ತೋರಿಸಿದೆ, ಉದಾ. ೫.೧.೧ ಆದ್ಯಂತವರ್ದೋ ಏಕಸ್ಕಿನ್

“ದೊಡ್ಡದೊಂದುಪದದ ಆದ ಅಥವಾ ಅಂತ್ಯಕ್ಕಾಗುವ ಪ್ರಶ್ನಿಯೆಯು ಒಂದೇ ಧ್ವನಿಗೂ ಸಾಧ್ಯ”. ಗ.ಎ.ಲ ಪತಿ: ಸಮಾಸ ಏವ ಎನ್ನುವುದೊಂದು ನಿಯಮಸೂತ್ರ; ಪತಿ ಎನ್ನುವುದು ಕೇವಲ ಸಮಾಸದಲ್ಲಿ ಈ ಎಂಬ ಸಂಜ್ಞೆಯನ್ನು ಪಡೆಯುತ್ತದೆ. ಇದರಿಂದಾಗಿ ಸೂತ್ರ ಗ.ಎ.ಎ ಶೇಷೋಫ್ಟ್ ಸೀ ಎನ್ನುವುದರಿಂದಾಗುತ್ತಿದ್ದ ಪರಿಣಾಮವನ್ನು ನಿಯಂತ್ರಿಸುತ್ತದೆ. ನಿಂದಿ ಸೂತ್ರಗಳು ಸಾಮಾನ್ಯವಾಗಿ ಉಂಟಾಗುವ ಪರಿಣಾಮವನ್ನು ಕೆಲವು ಸಂದರ್ಭಗಳಲ್ಲಿ ಆಗುವುದಿಲ್ಲವೆಂದು ತಿಳಿಸುತ್ತವೆ ಉದಾ. ಉ.ಗ.ಎಂ ನ ಪಟ್ಟ ಸ್ವಸ್ತಾದಿಭ್ಯಃ “ಪಟ್ಟ ಎಂಬ ವರ್ಗದ ಮತ್ತು ಸ್ವಸ್ತ ಹೊದಲಿನ ವರ್ಗದ ಪದಗಳಿಗೆ ಸ್ತೀಪ್ತುಯ ಸೇರುವುದಿಲ್ಲ”.

ಸೂತ್ರಪಾಠಕ್ಕೆ ಸಹಕಾರಿಯಾದ ವರ್ಣಸಮಾಖ್ಯದ ಇಂದಿನ ಸೂತ್ರಗಳಲ್ಲಿ ಸಂಸ್ಕೃತದ ಧ್ವನಿಪಟ್ಟಿ ದೊರೆಯುತ್ತದೆ. ಹಿಂದಿನವರಿಂದ ದೊರೆತ ಈ ಪಟ್ಟಿಯನ್ನು ಪಾಠಿಸಿ ತನ್ನ ಅನುಕೂಲಕ್ಕಾಗಿ ಪ್ರತ್ಯಾಹಾರ ರಚನೆಗೆ ಸಾಧ್ಯವಾಗುವಂತೆ ಜೋಡಿಸಿಕೊಂಡಿದ್ದಾನೆ. ಇದರಲ್ಲಿ ದೀರ್ಘಸ್ವರಗಳಿಲ್ಲ. ಸೂತ್ರ ಗ.ಎ.೬೯ ಅಳುದಿತ್ತ ಸವರ್ಣಸ್ಯ ಚಾಪ್ತುಯಿಃ “ಅಣ್ಣ ಪ್ರತ್ಯಾಹಾರದಲ್ಲಿ ಸೇರಿರುವ ಸ್ವರಗಳು ಅವುಗಳ ಸವರ್ಣಗಳಾದ ದೀರ್ಘವನ್ನೂ ಸೂಚಿಸುತ್ತವೆ” ಎನ್ನುವುದರಿಂದ ದೀರ್ಘಗಳು ಅಧ್ಯಾತ್ಮವೆಂದು ತಿಳಿಯುತ್ತದೆ. ಹೆಸ್ತ ಮತ್ತು ದೀರ್ಘ ಸ್ವರಗಳು ಪರಸ್ಪರ ಸವರ್ಣ ಎನ್ನುವುದು ಸೂತ್ರ ಗ.೬೯ ತುಲ್ಯಸ್ವಪ್ಯಾಯತ್ವಂ ಸವರ್ಣಂ ಎಂಬುವುದರಿಂದ ತಿಳಿಯುತ್ತದೆ. ಹಕಾರವು ಕೆಲವೋಮೈ ಘರ್ಷಣವ್ಯಂಜನಗಳೊಡನೆಯೂ, ಇನ್ನು ಕೆಲವು ಸಾರಿ ಸ್ವರಗಳು ಮತ್ತು ಅಂತಸ್ಥಗಳೊಡನೆಯೂ ಸೇರಬೇಕಾಗಿರುವುದರಿಂದ ಶಲ್ಲ ಮತ್ತು ಅಟ್ಟ ಎಂಬೆರಡು ಪ್ರತ್ಯಾಹಾರಗಳಲ್ಲಿ ಸೇರಲು ಸಾಧ್ಯವಾಗುವಂತೆ ಎರಡು ಸಲ ಶಿವಸೂತ್ರಗಳಲ್ಲಿ ಎಳಿಕೆಯಾಗಿದೆ. ಪತಂಜಲಿ ಹೇಳುವಂತೆ ವ್ಯಾಕರಣದ ವಿದ್ಯಾರ್ಥಿಗಳು ಧ್ವನಿಶಾಸ್ತಿವನ್ನು ಓದಿದನಂತರವೇ ವ್ಯಾಕರಣವನ್ನು ಪ್ರಾರಂಭಿಸುವವರಾಗಿ ಧ್ವನಿಗಳನ್ನು ಪಾಠಿಸಿ ಚಚ್ಚಿಸುವುದಿಲ್ಲ. ಆದರೂ ಅವನು ತನ್ನ ಸಂಜ್ಞೆಗಳಲ್ಲಿ ಬೇಕಾದವುಗಳನ್ನು ವಿವರಿಸಿದ್ದಾನೆ. ಉದಾ. ಗ.ಗ.೮ ಮುಖಿನಾಸಿಕಾವಚನೋಮನಾಸಿಕಃ “ಆಸ್ಯ ಹಾಗೂ ನಾಸಿಕದ ಸಹಾಯದಿಂದ ಉಜ್ಜ್ವಲಿತವಾಗುವ ಧ್ವನಿಯನ್ನು ಅನುನಾಸಿಕವೆನ್ನುತ್ತಾರೆ”. ಹಿಂದಿನವರು ಇದನ್ನು ನಾಸಿಕ್ಯವೆಂದಿದ್ದರು; ಪಾಠಿಸಿ ಇದಕ್ಕೆ ಹೊಸ ಸಂಜ್ಞೆಯನ್ನು ನೀಡಿದ ಕಾರಣ ಇದನ್ನು ವಿವರಿಸಬೇಕಾಯಿತು. ಹಾಗೆಯೇ, ತನ್ನ ವ್ಯಾಕರಣದಲ್ಲಿ ಸಂಜ್ಞೆಯಾಗಿ ಉಪಯೋಗಿಸಬೇಕಾದ ಮತ್ತು ಉ.ಗ.೧೦ ಅಕೆ ಸವರ್ಣೇ ದೀರ್ಘಃ “ಸ್ವರಪ್ರಾಂದು ಮತ್ತು ಅದರ ಸವರ್ಣಸ್ವರದ ಸ್ವಾನದಲ್ಲಿ ದೀರ್ಘಸ್ವರಪ್ರಾಂದೇ ಆದೇಶವಾಗುತ್ತದೆ” ಎಂಬಲ್ಲಿ ಅದು ಬೇಕಾದ್ದರಿಂದ ಸವರ್ಣವನ್ನು ವಿವರಿಸಬೇಕಾಯಿತು. ಅವನಿಗಿಂತ ಹಿಂದೆ ಉಪಯೋಗದಲ್ಲಿದ್ದ ಸಂಜ್ಞೆಯನ್ನು ಉಪಯೋಗಿಸಿಕೊಂಡಾಗ ಅದನ್ನು ಸಾಮಾನ್ಯವಾಗಿ ಪಾಠಿಸಿ ವ್ಯಾಖ್ಯಾನಿಸುವುದಿಲ್ಲ. ಧ್ವನಿಶಾಸ್ತಿ ವಿಶೇಷ ತಿಳವಳಿಗೆ

ಅವನದೇ ಆದ ತಿಕಾಶಾಸ್ತ್ರವನ್ನು ನೋಡಬೇಕು. ಅಪ್ಪಾರ್ಥಾಯಿಯಲ್ಲಿ ಸ್ವರಗಳನ್ನು ಹೆಸ್ತ ದೀರ್ಘ ಪ್ಲತಗಳಿಂದು ಉಚ್ಛಾರಣೆಗೆ ಬೇಕಾದ ಕಾಲದಿಂದ (ಗ.ಎ.೬೯ ಉಕಾರೋಜ್ಜ್ವಲಿಸ್ವದೀರ್ಘಪ್ಲತಃ), ಉದಾತ್ತ, ಅನುದಾತ್ತ, ಸ್ವರಿತಗಳಿಂದು ಸ್ವರಾಘಾತದಿಂದ (ಗ.ಎ.೭೯ ಉಚ್ಛೀರ್ ಉದಾತ್ತಃ, ಗ.ಎ.೭೯ ನಾಸಿಕ್ ಪ್ರಯತ್ನವಿರುವಿಕೆಯಿಂದ (ಗ.ಗ.೮ ಮುಖಿನಾಸಿಕಾವಚನೋಮನಾಸಿಕಃ), ಮತ್ತು ಪರಿಸರಭೇದದಿಂದ (ಗ.ಗ.೧೦ ಹೆಸ್ತಂ ಲಘು, ಗ.ಗ.೧೧ ಸಂಯೋಗೇ ಗುರು, ಗ.ಗ.೧೨ ದೀರ್ಘಂ ಜ), ಪ್ರತ್ಯೇಕಿಸಬಹುದು. ಹೆಸ್ತ ಸ್ವರವು ವ್ಯಂಜನಗುಛ್ವ ಪರವಾದಾಗ ಗುರು ಎನಿಸಿಕೊಳ್ಳುತ್ತದೆ, ಇಲ್ಲದಿದ್ದರೆ ಅದು ಲಘು. ದೀರ್ಘಸ್ವರವೂ ಗುರು. ಧ್ವನಿಗಳನ್ನು ಒಟ್ಟಾಗಿ ಗುರುತಿಸಲು ಪಾಠಿಸಿ ಪ್ರತ್ಯಾಹಾರಗಳನ್ನು ಬಳಸಿದ್ದಾನೆ. ಅಳ್ಳ ‘ಸ್ವರಗಳು’, ಹಲ್ಲ ‘ವ್ಯಂಜನಗಳು’, ಯಣ್ಣ ‘ಅಂತಸ್ಥಗಳು’, ಶಲ್ಲ ‘ಉಳಷ್ಟವರ್ಣಗಳು’, ಹಶ್ಚ ‘ಫೋಷ ವ್ಯಂಜನಗಳು’, ಖಿರ್ ‘ಅಫೋಷಗಳು’. ಇವೆಲ್ಲವೂ ಶಿವಸೂತ್ರಗಳನ್ನಾಧರಿಸಿ ಮಾಡಿಕೊಂಡ ಪ್ರತ್ಯಾಹಾರಗಳು. ಇವಲ್ಲದೆ, ಕು, ಚು, ತು, ಮು ಎಂದು ವರ್ಗಗಳಿಗೆ ಹೆಸರಿಟಿದ್ದಾನೆ (ಉದಾ. ಕು = ಕೌ, ಖ್ರಿ, ಗ್ರಾ, ಫ್ರಾ, ಜ್ಜೊ).

ಪ್ರಕೃತಿಗೆ ಪ್ರತ್ಯೇಕ ಸೇರುವುದರಿಂದ ಪದವೇಪರದುತ್ತದೆ (ಗ.ಗ.೧ ಜೌಪಾತಿಪದಿಕಾತ್ ಇ.ಗ.೧೦ ಧಾತೋಃ). ಪ್ರಕೃತಿ ಪ್ರಾತಿಪದಿಕವಾಗಿದ್ದರೆ (ಗ.ಎ.೫೫ ಅರ್ಥವದ್ ಅಧಾತುರ್ ಅಪ್ರತ್ಯೇಕಃ ಪ್ರಾತಿಪದಿಕಂ “ಅರ್ಥವಿರುವ ಪ್ರತ್ಯೇಕ ಹಾಗೂ ಧಾತುವಲ್ಲದ್ದು ಪ್ರಾತಿಪದಿಕ”) ಸಿದ್ಧರೂಪವು ನಾಮಪದವೆನಿಸುತ್ತದೆ. ಅದು ಧಾತುವಾದರೆ ಸಿದ್ಧರೂಪವು ಕ್ರಿಯಾಪದವೆಂದು ಕರೆಯಲ್ಪಡುತ್ತದೆ. ಪ್ರತ್ಯೇಕವು ನಾಮಪದದಲ್ಲಿ ಸುಪ್ರಾ ಎಂದು ಕ್ರಿಯಾಪದದಲ್ಲಿ ತಿಜ್ಞ ಎಂದು ಕರೆಯಲ್ಪಡುತ್ತದೆ (ಗ.ಎ.೧೧ ಸುಪ್ರಾ ತಿಜ್ಞ ಅಂತಮ್ ಪದಂ ಸುಪ್ರಾ ಮತ್ತು ತಿಜ್ಞನಿಂದ ಕೊಡಿದ ರೂಪವು ಪದ”). ಪ್ರಾತಿಪದಿಕ ಸಂಜ್ಞೆಯನ್ನು ಕೃತ್ರಾ, ತದ್ವಿತ್ ಹಾಗೂ ಸಮಾಸಕ್ಕೂ ವಿಸ್ತರಿಸಿದ್ದಾನೆ (ಗ.ಎ.೫೬ ಕೃತ್ರಾ ತದ್ವಿತ ಸಮಾಸಾಶ್ಚ). ಇವಕ್ಕೆ ಸೇರುವ ಸುಪ್ರಾ ಪ್ರತ್ಯೇಕಿಗಳನ್ನು ಸೂತ್ರ ಗ.ಗ.೧ ರಲ್ಲೂ ಮತ್ತು ಧಾತುವಿಗೆ ಸೇರುವ ತಿಜ್ಞ ಪ್ರತ್ಯೇಕಿಗಳನ್ನು ಸೂತ್ರ ಗ.ಗ.೧೮ ರಲ್ಲೂ ಕೊಡಲಾಗಿದೆ. ಪಾಠಿಸಿಯು ಈ ಎರಡೇ ರೀತಿಯ ಪದಗಳನ್ನು ಲೆಕ್ಕಿಸಿದ್ದಾನೆ. ಉಪಸರ್ಗ, ನಿಪಾತಗಳನ್ನು ಅವ್ಯಯದಲ್ಲಿ ಸೇರಿಸಿ, ಅವ್ಯಯವನ್ನು ನಾಮಪದದೊಡನೆ ಅಂತರ್ಗತಮಾಡಿದ್ದಾನೆ. ಇದಕ್ಕೆ ಪದಸಂಜ್ಞೆ ದೊರಕಿಸಲು ಮೊದಲು ಪ್ರತ್ಯೇಕ ಸೇರುವಂತೆ ಮಾಡಿ ನಂತರ ಅದು ತೋರಿಸುವಂತೆ ಮಾಡಿದ್ದಾನೆ (ಗ.ಗ.೧೨ ಅವ್ಯಯಾದ್ ಆಪ್ ಸುಪ್ರಾ).

ಧಾತುಗಳಿಗೆ ಕೃತ್ರಾ ಪ್ರತ್ಯೇಕ ಸೇರಿಸಿ ಮೂಲ ನಾಮಪ್ರಕೃತಿಗಳನ್ನು ಪಾಠಿಸಿ ಪದೆಯುತ್ತಾನೆ. ನಾಮಾನ್ಯಾಖ್ಯಾತಿಜಾತಾನಿ ‘ನಾಮಪ್ರಕೃತಿಗಳು ಧಾತುವಿಷಯಗಳು’ ಎಂದು ವ್ಯಾಖ್ಯಾಕರಣರ ಮತ (ನಿರುಕ್ತ ಗ.ಗ.೧). ತಿಜ್ಞ ಅಲ್ಲದ್ದು ಕೃತ್ರಾ (ಗ.ಗ.೧೧

ಕೃದಾ ಅತಿಜೊ) ಎಂದು ನಿರ್ವಚಿಸುತ್ತಾನೆ. ಅಪ್ಪಾಧ್ಯಾಯಿಯ ನಿನೆಯ ಅಧ್ಯಾಯದಲ್ಲಿ ಖಿ.ಗಿ.ಎ ಧಾರೋಃ ಎಂಬ ಸೂತ್ರದಿಂದ ಪ್ರಾರಂಭಿಸಿ ಖಿ.ಇ.ಗಿ.ಒಒ ಭಂದಸ್ಯಭಯಧಾ ಎನ್ನುವ ಸೂತ್ರದವರೆಗೆ ಒಟ್ಟು ಖಿ.ಇ.ಗಿ. ಸೂತ್ರಗಳಲ್ಲಿ ಕೃದಂತಗಳನ್ನು ಚರ್ಚಿಸಿದ್ದಾನೆ. ಕೆಲವು ಕೃತ್ಯ ಪ್ರತ್ಯಯಗಳು ಎಲ್ಲ ಧಾರುಗಳಿಗೂ ಸೇರುತ್ತವೆ, ಉದಾ. ಖಿ.ಗಿ.ಒಒ ಇಲ್ಲಾ ತ್ಯಚೌ, ಕೃ + ಇಲ್ಲಾ = ಕಾರಕ (ಧಾರುವಿನ ಸ್ವರಕ್ತೆ ವ್ಯಧಿ ಸೂತ್ರ ಇ.ಗಿ.ಒಒ ರಿಂದ ಮತ್ತು ವು > ಅಕ ಇ.ಗಿ. ಯುವೋರ್ ಅನಾಕೊ ಎಂಬ ಸೂತ್ರದಿಂದ). ಕೆಲವು ನಿರ್ದಿಷ್ಟ ಧಾರುಗಳಿಗೆ ಮಾತ್ರ ಸೇರುತ್ತವೆ (ಉದಾ. -ಕ ಎಂಬ ಪ್ರತ್ಯಯ ಉಪಸರ್ಗದಿಂದ ಕೊಡಿದ ಆಕಾರಾಂತ ಧಾರುಗಳಿಗೆ ಮಾತ್ರ - ಖಿ.ಗಿ.ಒಒ ಆತಶ್ಮೋಪಸರ್ಗ). ಕೃದಂತಗಳಿಗೆ ಮತ್ತೆ ಪ್ರತ್ಯಯ ಸೇರಿ ಆಗುವ ನಾಮಪ್ರಕೃತಿಗಳು ತದ್ವಿಂತ ಎನಿಸಿಕೊಳ್ಳುತ್ತವೆ. ತದ್ವಿಂತ ಎಂಬುದನ್ನು ನಿರ್ವಚಿಸಿದೇ ಅಧಿಕಾರ ಸೂತ್ರದಿಂದ ಅದನ್ನು ಪ್ರಾರಂಭಿಸುತ್ತಾನೆ (ಖಿ.ಗಿ.ಒಒ ತದ್ವಿಂತಾಃ). ಅಪ್ಪಾಧ್ಯಾಯಿಯ ಇ ಮತ್ತು ನಿನೆಯ ಅಧ್ಯಾಯಗಳಲ್ಲಿ, ಸೂತ್ರ ಇ.ಗಿ.ಒಒ ರಿಂದ ಪ್ರಾರಂಭಿಸಿ ಸೂತ್ರ ಖಿ.ಗಿ.ಒಒ ರಿಂದ ವರೆಗಿನ ಒಟ್ಟು ಗಿಗಿಂ ಸೂತ್ರಗಳಲ್ಲಿ ತದ್ವಿಂತಗಳನ್ನು ವಿವರಿಸಿದ್ದಾನೆ. ಅದಿತಿ ಎಂಬ ಕೃದಂತಕ್ಕೆ ಯು ಪ್ರತ್ಯಯ (ಖಿ.ಗಿ.ಒಒ ಇಂಃ) ಸೇರಿಸಿದರೆ ಆದಿತ್ಯ ಎಂಬ ತದ್ವಿಂತ ದೊರೆಯುತ್ತದೆ.

ನಾಮಪ್ರಕೃತಿಗಳನ್ನು ಪಡೆಯಲು ಹಾಣಿನಿ ಕೇವಲ ಪರಪ್ರತ್ಯಯ ಸೇರುವಿಕೆಯನ್ನು ಗಳಿಸಿದ್ದಾನೆ. ಇತರ ಪ್ರಕೃತಿಯಗಳನ್ನು, ಅಂದರೆ ಆಂತರಿಕ ಬದಲಾವಣೆ (ಶಿವ ಎಂಬ ಕೃದಂತದಿಂದ ಪಡೆಯುವ ಶೈವ ಎಂಬ ತದ್ವಿಂತರೂಪದಲ್ಲಿ ಮೊದಲ ಸ್ವರ ವ್ಯಧಿಯಾಗುವುದು, ಖಿ.ಗಿ.ಒಒ ಶಿವಾದಿಭೋಽಂಜ್ಞಾ) ಹಾಗೂ ಆದೇಶ ಪ್ರಕೃತಿಯ (ನಾಡಾಯನ ಹೊದಲಾದ ತದ್ವಿಂತರೂಪಗಳಲ್ಲಿ ಕಾಣಬರುವ ಘ > ಆಯನ್, ಇ.ಗಿ.೬೯ ನಡಾದಿಭ್ಯಃ ಘಕ್) ಪರಪ್ರತ್ಯಯ ಸೇರುವಿಕೆಯ ಕಾರೋಧಿಂದಾಗಿಯೇ ಆಗಿದೆ. ಕೆಲವೊಮ್ಮೆ ಪ್ರತ್ಯಯದ ಆದಿಯ (ಉದಾ. ಕ-), ಅಂತ್ಯದ (ಉದಾ. -ಅಂಜ್ಞಾ), ಮತ್ತು ಆದ ಮತ್ತು ಅಂತ್ಯದ (ಉದಾ. ವಿಚೋ) ವರ್ಣಗಳು ಇತ್ಯಾಗಿ, ಹಾಣಿನಿ ಅವುಗಳು ಸೇರಿ ಸಿದ್ಧರೂಪವೇಪಟ್ಟಾಗಿ ಯಾವ ಸ್ವರಾಫಾತ ಮತ್ತು ಅದು ಯಾವ ಅಕ್ಷರದಮೇಲೆ ಎಂಬುದನ್ನು ನಿರ್ದೇಶಿಸಲು ಸಾಧ್ಯವಾಗಿದೆ. (ಉದಾ. ಚೋ ಎಂಬ ವರ್ಣ ಇತ್ಯಾಗಿರುವ ಜಿತ್ಯಾ ಎಂಬ ಪ್ರತ್ಯಯ ಸೇರಿ ಸಿದ್ಧವಾದ ಪದದ ಅಂತ್ಯ ಅಕ್ಷರದ ಮೇಲೆ ಉದಾತ್ತ ಸ್ವರಾಫಾತವಿರುತ್ತದೆ (ಖಿ.ಗಿ.ಒಒ ಜಿತ್ಯಾ, ಅಂತ ಉದಾತ್ತಃ). ಒಂದೇ ರೂಪದ ಪ್ರತ್ಯಯ ಕೃತ್ಯ ಮತ್ತು ತದ್ವಿಂತ ಎರಡೂ ಆಗಿರುವಲ್ಲಿ ಅವು ಸಿದ್ಧರೂಪದಲ್ಲಿ ಉಂಟಾಗಿಸುವ ಮಾರ್ಪಿನಿಂದ ಅದು ಕೃದಂತವೇ ಅಥವಾ ತದ್ವಿಂತವೇ ಎಂದು ತಿಳಿಯುತ್ತದೆ (ಉದಾ. ವಿದ್ಯಾ + ಅ > ವೇದ ಎಂಬ ಕೃದಂತದಲ್ಲಿ ಗುಣಪ್ರಕೃತಿಯೂ, ಶಿವ + ಅ > ಶೈವ ತದ್ವಿಂತದಲ್ಲಿ ಆದಿಸ್ವರಕ್ತೆ ವ್ಯಧಿಯೂ ಆಗುತ್ತದೆ. ಹಾಣಿನಿ ಈ ಪ್ರತ್ಯಯಗಳನ್ನು

ಬೇರೆ ಬೇರೆ ಪ್ರಕರಣಗಳಲ್ಲಿ ಚರ್ಚಿಸಿದ್ದಾನೆ. ಕೆಲವೊಮ್ಮೆ ಇತ್ಯಾಗಿ ನಷ್ಟವಾದ ಬಳಿಕೆ ಒಂದೇ ರೂಪದಲ್ಲಿಯುವ ಎರಡು ಪ್ರತ್ಯಯಗಳು ಪದದ ಬೇರೆಬೇರೆ ಅಕ್ಷರಗಳ ಮೇಲೆ ಸ್ವರಾಫಾತ ಬರಲು ಕಾರೋಧಾಗುವುದರಿಂದ ಪ್ರತ್ಯೇಕಿಸಲಾಗುತ್ತವೆ (ಉದಾ. ತ್ಯಚೌ ಪ್ರತ್ಯಯ ಸೇರಿ ಆಗುವ ರೂಪದಲ್ಲಿ ಸ್ವರಾಫಾತವು ಅಂತಾಕ್ಷರದ ಮೇಲೂ, ತ್ಯನ್ ಪ್ರತ್ಯಯ ಸೇರಿ ಆಗುವ ರೂಪದಲ್ಲಿ ಸ್ವರಾಫಾತವು ಆದ್ಯಕ್ಷರದಮೇಲೂ ಸಂಭವಿಸುತ್ತದೆ). ಹಾಗೆಯೇ, ಬೇರೆಬೇರೆ ಪ್ರತ್ಯಯಗಳು ಸೇರುವುದರಿಂದಾಗಿ ಅವುಗಳ ನಂತರ ಯಾವ ಸೀಪ್ರತ್ಯಯ ಸೇರುವುದೆಂದೂ ಸೂಚಿಸಿದ್ದಾನೆ (ಉದಾ. ಅಂಜ್ಞಾ ಪ್ರತ್ಯಯಾಂತ ಪ್ರಕೃತಿಗೆ ಟಾಪ್ ಎಂಬ ಸೀಪ್ರತ್ಯಯವೂ, ಅಂಜ್ಞಾ ಪ್ರತ್ಯಯಾಂತಪ್ರಕೃತಿಗೆ ಜೇನ್ ಎಂಬ ಸೀಪ್ರತ್ಯಯವೂ ಸೇರುತ್ತವೆ).

ಪದಗಳನ್ನು ನಿರ್ವಚಿಸುವುದೇ ಅಲ್ಲದೆ, ವಾಕ್ಯದಲ್ಲಿ ಅವುಗಳ ಪಾತ್ರವನ್ನೂ ಚರ್ಚಿಸಿದ್ದಾನೆ. ವಾಕ್ಯದಲ್ಲಿ ಕ್ರಿಯಾಪದ ಮುಖ್ಯವಾಗಿದ್ದ ನಾಮಪದಗಳು ಅದರೊಂದಿಗೆ ಹೊಂದಿರುವ ಸಂಬಂಧವನ್ನು ‘ಕಾರಕ’ ಎಂದು ವಿವರಿಸಿದ್ದಾನೆ. ಈ ಸಂಬಂಧಗಳು ನಾಮಪದಗಳಿಗೆ ಸೇರುವ ವಿಭಕ್ತಿಪ್ರತ್ಯಯಗಳಿಂದ ತೋರುತ್ತವೆ. ವಾಕ್ಯದಲ್ಲಿ ಗುಪ್ತ ಹಾಗೂ ವ್ಯಕ್ತ ರಚನೆಯೆಂದು ವಿಭಜಿಸಿ ಗುಪ್ತರಚನೆಯಲ್ಲಿ ಕಾರಕ ಎಂಬ ಸಂಬಂಧಗಳಿವೆಯೆಂದೂ ಅವು ವ್ಯಕ್ತರಚನೆಯಲ್ಲಿ ವಿಭಕ್ತಪ್ರತ್ಯಯದಿಂದ ಸೂಚಿತವಾಗುವುದೆಂದೂ ಹೇಳಿದ್ದಾನೆ. ಅರು ಕಾರಕಗಳನ್ನು ಲೆಕ್ಕಿಸಿದ್ದಾನೆ. ಅವು ಯಾವುವೆಂದರೆ, ಕತಾರ್, ಕರ್ಮ, ಕರ್ಣ, ಸಂಪ್ರದಾನ, ಅಪಾದಾನ ಮತ್ತು ಅಧಿಕರಣ. ಹೇತುವನ್ನು ಪ್ರತ್ಯೇಕ ಕಾರಕವಾಗಿ ಗಳಿಸದೆ ಅದನ್ನು ಕರ್ತೃವಿನಲ್ಲಿ ಸೇರಿಸಿದ್ದಾನೆ. ನಾಮಪದಗಳ ಮಧ್ಯದ ಸಂಬಂಧ ಸೂಚಿಸುವ ಷಟ್ಕೀವಿಭಕ್ತಿಯು ಕಾರಕಸಂಬಂಧವನ್ನು ಸೂಚಿಸುವುದಿಲ್ಲ. ಕಾರಕಸಂಬಂಧಗಳಿರುವ ರಚನೆಯಲ್ಲಿ ಪರಸ್ಪರ ವಿರೋಧವೇಪರಿಣಾಮ, ನಂತರ ಲೆಕ್ಕಿಸಿರುವ ಕಾರಕವು ಪ್ರಬುಲವಾಗುತ್ತದೆ. ಆಗ ಬಲಾಬಲದ ದೃಷ್ಟಿಯಿಂದ ಅವುಗಳ ಕ್ರಮ ಹೀಗಿರುತ್ತದೆ: ಅಪಾದಾನ, ಸಂಪ್ರದಾನ, ಕರ್ಣ, ಅಧಿಕರಣ, ಕರ್ಮ ಮತ್ತು ಕತಾರ್. ಕಾರಕ ಎಂದರೆ ‘ಏನನ್ನಾದರೂ ಮಾಡುವಿಕೆ’ (ಕರೋಽತ್ಯಿ ಇತಿ ಕಾರಕಂ) ಎಂದು ಪರಿಂಜಲಿ ಹೇಳಿದ್ದಾನೆ. ಕಾಶಿಕಾಕಾರನು ಇದನ್ನು ನಿಮಿತ್ತ ಮತ್ತು ಹೇತು ಎಂಬೆರಡು ಪದಗಳಿಂದ ನಿರ್ವಚಿಸುತ್ತಾ ಕಾರ್ಯದ ಕಾರಣ’ ಎನ್ನುತ್ತಾನೆ. ಸಾಧನ ಎಂಬ ಪದವನ್ನು ಕಾರಕಕ್ಕೆ ಪರ್ಯಾಯವಾಗಿ ಉಪಯೋಗಿಸಿದ ಭಕ್ತ್ಯಾಹರಿಯು ಇದನ್ನು ‘ಕಾರ್ಯಸಾಧನೆಯ ಸಾಮಧ್ಯ’ (ಕ್ರಿಯಾಯಾಂ ಅಭಿನಿಷ್ಪತ್ತಿ ಸಾಧನಂ ವಿದ್ಯಾ) ಎನ್ನುತ್ತಾನೆ. ನಾಗೇಶನ ಪ್ರಕಾರ ಕಾರಕವೆಂದರೆ ‘ಕಾರ್ಯವೋಂದರ ಉತ್ಪಾದಕತ್ವ’ (ಕ್ರಿಯಾ ನಿಷ್ಪಾದಕತ್ವಂ ಕಾರಕತ್ವಂ). ಒಟ್ಟನಲ್ಲಿ ಕಾರಕವೆಂದರೆ ವ್ಯಕ್ತಿ ಅಥವಾ ವಸ್ತುವೋಂದು ಕಾರ್ಯಸಾಧನೆಗೆ ಸಾಧನವಾಗಿರುವುದು ಎನ್ನಬಹುದು. ಉದಾ. ದೇವದತ್ತಃ ಕಾಷ್ಯೋಃ ಸಾಧಾರ್ಯಾಂ ತಂಡುಲಾನ್ ಪಚಿ “ದೇವದತ್ತನು ಸೌದೆಯಿಂದ ಪಾತ್ರೀಯಲ್ಲಿ ಅಕ್ಷಿಯನ್ನು ಬೇರೆಯನ್ನು” ಎಂಬ ವಾಕ್ಯದಲ್ಲಿ ನಾಲ್ಕು

ಕಾರಕಸಂಬಂಧಗಳಿವೆ; ದೇವದತ್ತಃ (ಕರ್ತಾರಃ), ಕಾಷ್ಟ್ಯಃ (ಕರ್ರಣ), ಸ್ವಾಲ್ಯಾಂ (ಅಧಿಕರಣ), ತಂಡಲಾನ್ (ಕರ್ಮ). ಅಪ್ಪಾಧ್ಯಾಯಿಯಲ್ಲಿ ಕಾರಕ ಸೂತ್ರಗಳನ್ನು ಒಂದು ನಿಯತಕ್ರಮದಲ್ಲಿ ಕೊಟ್ಟಿದೆ. ಸಂದರ್ಭವೇಂದರಲ್ಲಿ ಯಾವ ಕಾರಕವನ್ನು ಬಳಸಬೇಕೆಂದು ಇದರಿಂದ ತಿಳಿಯತ್ತದೆ, ಕುಂಥ್ ‘ಕೋಟಿಸಿಕೊಳ್ಳು’ ಎಂಬ ಕ್ರಿಯೆಯ ಪ್ರಯೋಗವಾದಾಗ ಯಾರು ಕೋಪಕ್ಕೆ ಪಾತ್ರರೋ ಅವನನ್ನು ಸೂಚಿಸುವ ನಾಮಪದವು ಸಂಪ್ರದಾನ (ಗ.ಇ.ಇ)ವೆನಿಸಿ ಅದು ಜತುಧೀರ್ ವಿಭಕ್ತಿಯನ್ನು ಪಡೆಯುತ್ತದೆ (ಇ.ಇ.೧೨ ಜತುಧೀರ್ ಸಂಪ್ರದಾನೇ), ಉದಾ, ದೇವದತ್ತಾಯ ಕುಂಥ್ತಾತ್. ಆದರೆ ಉಪಸರ್ಗದಿಂದ ಕೂಡಿದ ಕುಂಥ್ ಧಾತುವಿನ (ಗ.ಇ.ಇ) ಕುಂಥ್ ದ್ವಾರೋ ಉಪಸ್ವಷ್ಟಂಹೋಃ ಕರ್ವ) ಪ್ರಯೋಗವಾದರೆ ಅದು ಕರ್ಮವನಿಸಿಕೊಂಡು ದ್ವಿತೀಯಾ ವಿಭಕ್ತಿಯನ್ನು ಪಡೆಯುತ್ತದೆ (ಇ.ಇ.೨ ಕರ್ಮಣಿ ದ್ವಿತೀಯಾ). ಈಗ ಸಂಪ್ರದಾನ ಮತ್ತು ಕರ್ಮ ಇವುಗಳ ಮಧ್ಯ ವಿರೋಧ ಬಂದಾಗ ನಂತರ ಲೆಕ್ಕಿಸಿದ ಕರ್ಮ ಪ್ರಬುಲವಾಗುತ್ತದೆ. ಉದಾ. ದೇವದತ್ತಂ ಅಭಿಕುಂಥ್ತಾತ್. ಕಾರಕಪಟ್ಟಿಯಲ್ಲಿ ಕರ್ತಾರ ಕೊನೆಯಲ್ಲಿದೆಯಾಗಿ ಕೆಲವು ರೀತಿಯ ವಾಕ್ಯಗಳಲ್ಲಿ ಅದು ಇತರ ಕಾರಕಗಳಿಂದ ಪ್ರಬುಲವನಿಸುತ್ತದೆ. ಉದಾ. ಸಾಧ್ಯಿಃ ಭಿನತ್ತಿ “ಚಾಕು ಚೆನ್ನಾಗಿ ಕತ್ತರಿಸುತ್ತದೆ”, ಸಾಂತೀ ಪಚತಿ “ಪಾತ್ರ ಅಡಿಗೆ ಮಾಡುತ್ತದೆ”. ಸಾಧಾರಣವಾಗಿ, ಭಿರ್ ಧಾತುವಿನೊಡನೆ ಉಪಯೋಗವಾದ ಅಸಿಃ ಕರ್ರಣವಾಗಿಯೂ, ಪಚ್ ಧಾತುವಿನೊಡನಿರುವ ಸಾಂತೀ ಎನ್ನುವುದು ಅಧಿಕರಣವಾಗಿಯೂ ಇರುತ್ತದೆ. ಆದರೆ ಜನರು ಈ ರೀತಿಯ ವಾಕ್ಯಗಳನ್ನು ಉಪಯೋಗಿಸುತ್ತಾರೆ ಮತ್ತು ಕರ್ರಣ ಹಾಗೂ ಅಧಿಕರಣವು ಇಲ್ಲಿ ಕರ್ತಾರ ಆಗಿರುತ್ತದೆ. ನಿಜವಾದ ಕರ್ತೃವನ್ನು ಹೇಳಿಲ್ಲ. ಈ ವಾಕ್ಯಗಳಲ್ಲಿ ಆ ವಸ್ತುಗಳ ಸಾಮಧ್ಯಕ್ಕೆ ಹೆಚ್ಚು ಒತ್ತು ಹೊಡುವುದರಿಂದ ಅದನ್ನು ಸೂಚಿಸಲು ಅವನ್ನು ಕರ್ತೃವಿನ ಸಾಫ್ತ್ವಕ್ಕೆ ರ್ಹಾಂತ್ಯೇರಿಸುತ್ತಾರೆ. ಪ್ರತಿಯೊಂದು ಕಾರಕವನ್ನು ಅರ್ಥದ ದೃಷ್ಟಿಯಿಂದ ಹೊದಲು ವಿವರಿಸಿ (ಉದಾ. ಗ.ಇ.೨೪ ಧ್ವಂ ಅಪಾಯೀ ಅಪಾದಾನಂ “ಸ್ಥಿರವಾದದ್ವಾ ಅಲ್ಲಿಂದ ಬೇರೆಡುವುದನ್ನು ಅಪಾದಾನ ಎನ್ನುವರು”), ನಂತರ ಕೆಲವು ವಿಶೇಷ ಕ್ರಿಯಾಪದಗಳೊಡನೆ ಉಪಯೋಗವಾದಾಗ, ಆ ಕ್ರಿಯಾಪದ ಮತ್ತು ವಸ್ತು/ವಸ್ತುಗೆ ಅದರೊಡನಿರುವ ಸಂಬಂಧವನ್ನು ತಿಳಿಸುತ್ತಾನೆ (ಉದಾ. ಗ.ಇ.೨೫ ಭೀತ್ರಾಧಾನಾಂ ಭಯಿರೇತುಃ “ಭೀ ಹೆದರು” ಮತ್ತು ತ್ರಾ ರಕ್ಷಿಸು’ ಎಂಬರ್ಥದ ಧಾತುಗಳೊಡನಿರುವ ಭಯಿಕ್ಕೆ ಕರ್ರಣವಾದ ನಾಮಪದವು ಅಪಾದಾನವನಿಸುತ್ತದೆ”). ಕರ್ತಾರ ಹಾಗೂ ಕರ್ಮಗಳು ಯಾವ ವಿಭಕ್ತಿಪ್ರತ್ಯಯವನ್ನು ಪಡೆಯುತ್ತವೆಂಬುದು ವಾಕ್ಯದಲ್ಲಿ ಉಪಯೋಗವಾದ ಕ್ರಿಯೆಯನ್ನಾಧರಿಸಿರುತ್ತದೆ. ಕರ್ರಣ, ಕ್ರಿಯಾಪದವು ಸಕರ್ಮಕವಾದರೆ ಅದು ಕರ್ತೃವನ್ನು (ಉದಾ. ದೇವದತ್ತಃ ಕರ್ಮಾತಿ ‘ದೇವದತ್ತನು ಮಾಡುತ್ತಾನೆ’) ಅಥವಾ ಕರ್ಮವನ್ನು ನಿರ್ದೇಶಿಸುತ್ತದೆ (ಉದಾ. ದೇವದತ್ತಃ ಕರ್ಮಾತಿ ‘ದೇವದತ್ತನು ಇರೋಣವಾಗುತ್ತದೆ’) ನಿದೇಶಿಸುತ್ತದೆ. ಕ್ರಿಯೆಯ ಕರ್ತೃವನ್ನು ನಿದೇಶಿಸಿದಾಗ ಕರ್ತೃವನ್ನು ಸೂಚಿಸುವ ನಾಮಪದವು ಪ್ರಥಮಾವಿಭಕ್ತಿಯನ್ನು ಪಡೆಯುತ್ತದೆ (ಉದಾ. ದೇವದತ್ತಃ ಕಟಂ ಕರ್ಮಾತಿ ‘ದೇವದತ್ತನು ಚಾಪೆಯನ್ನು ತಯಾರಿಸುತ್ತಾನೆ’). ಹಾಗಲ್ಲದೆ, ಕರ್ಮವನ್ನು ನಿದೇಶಿಸಿದರೆ ಅದನ್ನು ಸೂಚಿಸುವ ನಾಮವು ಪ್ರಥಮಾವಿಭಕ್ತಿಯನ್ನು, ಕರ್ತೃ ನಿದೇಶಕ ನಾಮವು ಕೃತೀಯಾವಿಭಕ್ತಿಯನ್ನು ಪಡೆಯುತ್ತದೆ (ಉದಾ. ದೇವದತ್ತಃ ಕಟಃ ಕ್ರಿಯೆಯೇ ‘ದೇವದತ್ತನಿಂದ ಚಾಪೆಯು ಮಾಡಲ್ಪಡುತ್ತದೆ’). ಕ್ರಿಯೆಯು ಭಾವವನ್ನು ಸೂಚಿಸಿದಾಗ ಕರ್ತೃ ಕೃತೀಯಾವಿಭಕ್ತಿಯನ್ನು ಹೊಂದುತ್ತದೆ (ಉದಾ. ದೇವದತ್ತಃ ನುಪ್ಯತೇಃ).

ಕ್ರಿಯೆಯೇ ‘ದೇವದತ್ತನಿಂದ ಮಾಡಲ್ಪಡುತ್ತದೆ’). ಕ್ರಿಯಾಪದವು ಅಕರ್ಮಕವಾದರೆ ಕರ್ತೃವನ್ನು (ಉದಾ. ದೇವದತ್ತಃ ಆಸ್ತಿ ‘ದೇವದತ್ತನು ಇದ್ದಾನೆ’) ಹಾಗೂ ಭಾವವನ್ನು (ಉದಾ. ದೇವದತ್ತಃ ಆಸ್ತಿ ಆಸ್ತಿ ‘ದೇವದತ್ತನಿಂದ ಇರೋಣವಾಗುತ್ತದೆ’) ನಿದೇಶಿಸುತ್ತದೆ. ಕ್ರಿಯೆಯ ಕರ್ತೃವನ್ನು ನಿದೇಶಿಸಿದಾಗ ಕರ್ತೃವನ್ನು ಸೂಚಿಸುವ ನಾಮಪದವು ಪ್ರಥಮಾವಿಭಕ್ತಿಯನ್ನು ಪಡೆಯುತ್ತದೆ (ಉದಾ. ದೇವದತ್ತಃ ಕಟಂ ಕರ್ಮಾತಿ ‘ದೇವದತ್ತನು ಚಾಪೆಯನ್ನು ತಯಾರಿಸುತ್ತಾನೆ’). ಹಾಗಲ್ಲದೆ, ಕರ್ಮವನ್ನು ನಿದೇಶಿಸಿದರೆ ಅದನ್ನು ಸೂಚಿಸುವ ನಾಮವು ಪ್ರಥಮಾವಿಭಕ್ತಿಯನ್ನು, ಕರ್ತೃ ನಿದೇಶಕ ನಾಮವು ಕೃತೀಯಾವಿಭಕ್ತಿಯನ್ನು ಪಡೆಯುತ್ತದೆ (ಉದಾ. ದೇವದತ್ತಃ ಕಟಃ ಕ್ರಿಯೆಯೇ ‘ದೇವದತ್ತನಿಂದ ಚಾಪೆಯು ಮಾಡಲ್ಪಡುತ್ತದೆ’). ಕ್ರಿಯೆಯು ಭಾವವನ್ನು ಸೂಚಿಸಿದಾಗ ಕರ್ತೃ ಕೃತೀಯಾವಿಭಕ್ತಿಯನ್ನು ಹೊಂದುತ್ತದೆ (ಉದಾ. ದೇವದತ್ತಃ ನುಪ್ಯತೇಃ).

ಕರ್ತೃಕಾರಕವನ್ನು ಪಾಠಿನಿ ‘ಸ್ವತಂತ್ರ’ ಎನ್ನುತ್ತಾನೆ. (ಗ.ಇ.೫೪ ಸ್ವತಂತ್ರಃ ಕರ್ತಾರಃ); ಕಾರ್ರಣ, ಕಾರ್ಯವೋಂದನ್ನು ಸಾಧಿಸುವುದಕ್ಕೆ ಬೇರೆ ಕಾರಕಗಳ ಮೇಲೆ ಇದು ಅವಲಂಬಿಸಿರುವುದಿಲ್ಲ. ಕ್ರಿಯೆಯಿಂದ ಸೂಚಿತ ಘಲ ಲಭಿಸಲು ಕರ್ತಾರ ಬಹಳ ಮುಖ್ಯ (ಉದಾ. ದೇವದತ್ತಃ ಪಚತಿ “ದೇವದತ್ತ ಅಡಿಗೆ ಮಾಡುತ್ತಾನೆ” ಎನ್ನುವಲ್ಲಿ ದೇವದತ್ತ ಕರ್ತೃ). ಮಹಾಭಾಷ್ಯದಲ್ಲಿ ಸ್ವತಂತ್ರ ಶಬ್ದವನ್ನು ‘ಪ್ರಥಾನ’ ಎಂದು ಅಧ್ಯೇಸಿದೆ. ವಾಕ್ಯದಲ್ಲಿ ಕೆಲವೊಮ್ಮೆ ಕರ್ತೃವನ್ನು ವಾಚ್ಯವಾಗಿ ಹೇಳಿದಿದ್ದರೂ ಅದು ಮುಖ್ಯ; ಅದಿಲ್ಲದ ವಾಕ್ಯವೇ ಸಂಸ್ಕಾರದಲ್ಲಿ ಸಾಧ್ಯವಿಲ್ಲ. ಸ್ವತಂತ್ರ್ಯ ಎಂದರೇನೆಂಬುದನ್ನು ಭಕ್ತ್ಯವರಿ ತನ್ನ ಗ್ರಂಥ ವಾಕ್ಯಪದೀಯದಲ್ಲಿ ಚೆನ್ನಾಗಿ ವಿವರಿಸಿದ್ದಾನೆ. ಕರ್ರಣವಾಗಿ ಉಪಯೋಗವಾಗುವ ಕತ್ತಿ ಮೊದಲಾದವು ಜ್ಯೇತನ್ಯೇತ್ಕ ಕರ್ತೃವು ಅವುಗಳನ್ನು ಚಾಲನೆ ಮಾಡಿದಾಗ ಮಾತ್ರ ಅವು ಚಲಿಸುತ್ತವೆ. ಕರ್ತೃವಿನ ಎದುರು ಅವು ಸೇವಕರಂತೆ; ಕರ್ತೃವಿಲ್ಲದಿದ್ದಾಗ ಅವೇ ಕರ್ತೃವಿನ ಸ್ವತಂತ್ರ್ಯವನ್ನು ಪಡೆದು ಕರ್ತೃವಿನಂತೆ ವರ್ತಿಸುತ್ತವೆ, ಉದಾ. ಸಾಂತೀ ಪಚತಿ. ವಿಶೇಷವೇನೆಂದರೆ ಕರ್ತೃ ತಾನೊಂದೇ ಕ್ರಿಯೆಯ ಸಾಧನೆಯಲ್ಲಿ ತೊಡಗಬಲ್ಲದು. ಸ್ವತಂತ್ರ ಎಂದಮಾತ್ರಕ್ಕೆ ಕರ್ತೃವಿಗೆ ಕರ್ಮ ಮೊದಲಾದವಗಳ ಸಹಾಯಬೇಕಿಲ್ಲವೆಂದಲ್ಲ. ಪ್ರೇರಣಾರ್ಥಕ ಕ್ರಿಯೆಯ ಕರ್ತೃವನ್ನು ‘ಹೇತು’ ಎಂದು ಹೇಳಿ, ಪಾಠಿನಿ ಅದನ್ನೂ ಕರ್ತೃ ಎಂದಿದ್ದಾನೆ. ಶತ್ರುಽಂ ಅಗಮಯತ್ ಸ್ವಗ್ರಂ ‘ಶತ್ರುಗಳನ್ನು ಸ್ವಗ್ರಕ್ಕೆ ಕಳುಹಿಸಿದನು’ ಎಂಬ ವಾಕ್ಯದಲ್ಲಿ, ಶತ್ರುಽಂ ಎಂಬುದನ್ನು ಪ್ರಯೋಜ್ಯಕರ್ತೃ ಎಂದೂ, ವ್ಯಕ್ತಮಾಗಿ ಹೇಳಿದಿರುವ ಕರ್ತೃವನ್ನು ಪ್ರೇರಕಕರ್ತೃ ಎಂದೂ ವಿಂಗಡಿಸಬಹುದು. ಪ್ರಯೋಜ್ಯಕರ್ತೃವು ಈ ವಾಕ್ಯದಲ್ಲಿ ದ್ವಿತೀಯಾವಿಭಕ್ತಿಯಲ್ಲಿ ಇರುತ್ತದೆ. ಅದು ಕೃತೀಯಾವಿಭಕ್ತಿಯಲ್ಲಿ ಸಹ ಕಾಣಬಾಕ್ತದೆ (ಉದಾ. ಭೃತ್ಯೇನ ಕಟಂ ಕಾರಯತಿ ‘ಸೇವಕನಿಂದ ಚಾಪೆಯನ್ನು ಮಾಡಿಸುತ್ತಾನೆ’). ವ್ಯಕ್ತರಚನೆಯಲ್ಲಿ ಕರ್ಮವು ತಿಜ್ಞ, ಕೃತ್ ಇತ್ಯಾದಿಗಳಿಂದ

ಸೂಚಿಸಲ್ಪಟ್ಟರೆ ಪ್ರಥಮಾವಿಭಕ್ತಿಯಲ್ಲಿರುತ್ತದೆ (ಉದಾ. ಕಟ್ಟಿಯೆಂದೇ ‘ಚಾಪೆಯು ಮಾಡಲ್ಪಡುತ್ತದೆ’). ಈ ವಾಕ್ಯದಲ್ಲಿ ಕಟ್ಟಿಯೆಂದು ಎನ್ನುವ ನಾಮಪದವು ಕರ್ತೃ ಎನಿಸಿದರೂ ಕ್ರಿಯೆಯಲ್ಲಿನ –ತೆ ಎಂಬ ಪ್ರಶ್ನೆಯವು ಆ ನಾಮಪದವು ಕರ್ಮಕಾರಕ ಎಂಬುದನ್ನು ಸೂಚಿಸುತ್ತದೆ. ಇದು ಕರ್ಮಣಿ ಪ್ರಯೋಗದಲ್ಲಿದೆ; ಇಲ್ಲಿ ಕರ್ತೃಕಾರಕವನ್ನು ವ್ಯಕ್ತಮಾಡುವ ಉದ್ದೇಶವಿಲ್ಲವಾಗಿ ಕರ್ಮವೇ ವಾಕ್ಯದಲ್ಲಿ ಕರ್ತೃಪದವಾಗುತ್ತದೆ. ಹಾಗಿಲ್ಲದೆ ತಿಜ್ಞ ಪ್ರಶ್ನೆಯದಿಂದ ಕರ್ತೃ ಸೂಚಿಸಲ್ಪಡುತ್ತದೆ, ಉದಾ. ಸಃ ಕಟಂ ಕರೋತಿ ‘ಅವನು ಚಾಪೆಯನ್ನು ಮಾಡುತ್ತಾನೆ’.

ವಾಕ್ಯದಲ್ಲಿನ ಕರ್ಮವು ಕರ್ತೃವಿನ ಅಶ್ಯಂತ ಇಷ್ಟವಾದ ಸಂಬಂಧ (ಇ.ಇ.ಇಂ ಕರ್ತುರ್ ಶಾಷ್ಟಿತಮಂ ಕರ್ಮ). ಓದನಂ ಭುಂಕ್ತೇ ‘ಅನ್ನವನ್ನು ತಿನ್ನುತ್ತಾನೆ’ ಎಂಬ ವಾಕ್ಯದಲ್ಲಿ ಓದನಂ ಎನ್ನುವುದು ಕರ್ಮ, ಅದು ಕರ್ತೃವಿಗೆ ಪ್ರಿಯವಾದದ್ದು. ಕರ್ಮವನ್ನುಪೇಚ್ಚಿಸುವ ಕ್ರಿಯೆಯಾದಲ್ಲಿ (ಇ.ಇ.ಇಂ ತಥಾಯುಕ್ತಂ), ಕರ್ಮವು ಕರ್ತೃವಿನ ಇಷ್ಟವಾದದ್ವಾಗಿದ್ದರೂ (ಜ ಅನೀಷ್ಟಂ) ಅದು ಕರ್ಮವೇನಿಸುತ್ತದೆ (ಉದಾ. ವಿಷಂ ಭುಂಕ್ತೇ ‘ವಿಷವನ್ನು ಕುಡಿಯುತ್ತಾನೆ’). ಯಾರೋಭ್ನನು ಸಾಯುವ ಉದ್ದೇಶದಿಂದಾಗಲೀ, ತಪ್ಪಿನಿಂದಾಗಲೀ, ವಿಷವನ್ನು ಕುಡಿದರೆ ಅದು ಶಾಷ್ಟಿತಮವೇ ಆಗಿ ಕರ್ಮಕಾರಕ ಎನಿಸುತ್ತದೆ. ಕರ್ಮಸಂಬಂಧವನ್ನು ಸೂಚಿಸುವ ನಾಮಪದವು ದ್ವಿತೀಯಾವಿಭಕ್ತಿಯನ್ನು ಪಡೆಯುತ್ತದೆ (ಕರ್ಮಣಿ ದ್ವಿತೀಯಾ). ಕ್ರಿಯೆಯಿಂದ ಕರ್ಮದಮೇಲಾಗುವ ಪರಿಣಾಮದ ಆಧಾರದಿಂದ ಕರ್ಮಕಾರಕದಲ್ಲಿ ನಿರ್ವತ್ಸರ್ವ ಮೌ ‘ಉತ್ಪಾದಿತ ವಸ್ತು’ (ಉದಾ. ಘಟಂ ಕರೋತಿ ‘ಮಡಕೆಯನ್ನು ತಯಾರಿಸುತ್ತಾನೆ’), ವಿಕಾರ್ಯಂ ‘ವಿಕಾರಹೊಂದಿದ ವಸ್ತು’ (ಉದಾ. ಘಟಂ ಭಿನತ್ತಿ ‘ಮಡಕೆಯನ್ನು ಒಡೆಯುತ್ತಾನೆ’), ಮತ್ತು ಪ್ರಾಪ್ತ ‘ಹೊಂದಿದ ವಸ್ತು’ (ಉದಾ. ಗ್ರಾಮಂ ಗಜ್ಜತಿ ‘ಹಳಗ್ಗಿಗೆ ಹೊಂದುತ್ತಾನೆ’) ಎಂದು ಮೂರು ರೀತಿಯ ಅರ್ಥವನ್ನು ಗುರುತಿಸಲಾಗಿದೆ. ಕ್ರಿಯೆಯನ್ನು ಸಾಧಿಸಲು ಉತ್ಪಾದ ಸಾಧನವು ‘ಕರಣ’ ಎನಿಸುತ್ತದೆ (ಇ.ಇ.ಇ ಸಾಧಕತಮಂ ಕರಣಂ). ಇದರ ಉಪಯೋಗವಾದೆಡನೆಯೇ ಕ್ರಿಯೆ ಸಂಖ್ಯಿಸುತ್ತದೆ. ವ್ಯಾಕರಣದಲ್ಲಿ ವ್ಯಕ್ತವಾಗಿ ಹೇಳಿದಿದ್ದರೂ, ಕರಣವು ಕ್ರಿಯೋತ್ಪಾದನೆಗಾಗಿ ಕರ್ತೃ ಉಪಯೋಗಿಸುವ ಅಜೇತನವಾದ ವಸ್ತು. ಇದು ತೃತೀಯಾವಿಭಕ್ತಿಯಿಂದ ಸೂಚಿತವಾಗುತ್ತದೆ. ದಾತ್ರೇಣ ಲುನಾತಿ ‘ಹುಡುಗೋಲಿನಿಂದ ಕತ್ತರಿಸುತ್ತಾನೆ’ ಎಂಬ ವಾಕ್ಯದಲ್ಲಿ ದಾತ್ರೇಣ ಎನ್ನುವುದು ಕರಣ ಸಂಬಂಧದಲ್ಲಿದೆ. ತೃತೀಯೆಯಿಂದ ಹೇಳಿದಿದ್ವಾಗಿ, ಅದು ದ್ವಿತೀಯಾ ವಿಭಕ್ತಿಯಲ್ಲಿರುತ್ತದೆ, ಉದಾ. ತಂಡುಲಾನ್ ಓದನಂ ಕರೋತಿ ‘ಅಕ್ಷಯಿಂದ ಅನ್ನವನ್ನು ಮಾಡುತ್ತಾನೆ’. ಇಲ್ಲಿ ತಂಡುಲಾನ್ ಎನ್ನುವುದು ಕರಣ. ಕೊಡುವ ಕ್ರಿಯೆಯಿಂದ ಯಾರನ್ನು ಕರ್ತೃವು ಸಮೀಕ್ಷಿಸುತ್ತಾನೋ ಅದನ್ನು ಸ್ವೀಕರಿಸುವವನು ‘ಸಂಪ್ರದಾನವನಿಸುತ್ತಾನೆ’ (ಇ.ಇ.ಇ ಕರ್ಮಣಾ ಯಂ ಅಭಿಪ್ರೇತಿ ಸ ಸಂಪ್ರದಾನಂ); ಅದು ಕರ್ತುಧೀ ವಿಭಕ್ತಿಯಲ್ಲಿರುತ್ತದೆ. ದಾ ‘ಕೊಡು’ ಎಂಬ

ಧಾತುವು ಸಕರ್ಮಕವಾದರಿಂದ ವಾಕ್ಯದಲ್ಲಿ ಸಂಪ್ರದಾನವಲ್ಲದೇ ಕರ್ಮವೂ ಬೇಕಾಗುತ್ತದೆ. ವಿಪ್ರಾಯ ಗಾಂ ದದಾತಿ ‘ಬ್ರಾಹ್ಮಣನಿಗೆ ಹಸುವನ್ನು ದಾನ ಮಾಡುತ್ತಾನೆ’ ಎಂಬ ವಾಕ್ಯದಲ್ಲಿ ಗಾಂ ಕರ್ಮವಾಗಿಯೂ, ವಿಪ್ರಾಯ ಸಂಪ್ರದಾನವಾಗಿಯೂ ಉಪಯೋಗವಾಗಿವೆ. ಧಾತು ಅಕರ್ಮಕವಾಗಲೂ ಕ್ರಿಯೆಯಿಂದ ಪ್ರಯೋಜನಹೊಂದುವ ವ್ಯಕ್ತಿ ಇದ್ದರೆ ಆಗ ವಾಕ್ಯದಲ್ಲಿ ಸಂಪ್ರದಾನವಿರಬೇಕು, ಉದಾ, ಪತ್ಯೇಶೇತೇ ‘ಅವಳು ತನ್ನ ಪತ್ನಿಗಾಗಿ ಮಲಗುತ್ತಾನೆ’. ಇಂತಹ ವಾಕ್ಯದಲ್ಲಿ ಕರ್ಮವಿರುವುದಿಲ್ಲ, ಯಜ್ಞ ಮಾಜಿಸು’ ಎಂಬ ಧಾತುವಿನೊಡನೆ ಉಪಯೋಗವಾಗುವ ಸಂಪ್ರದಾನವು ದ್ವಿತೀಯಾ ವಿಭಕ್ತಿಯಲ್ಲಿಯೂ ಕರ್ಮವು ತೃತೀಯಾ ವಿಭಕ್ತಿಯಲ್ಲಿಯೂ ಇರುತ್ತದೆ, ಉದಾ. ಪಶುನಾ ರುದ್ರಂ ಯಜತೇ ‘ಹಸುವಿನಿಂದ ರುದ್ರನನ್ನು ಪೂಜಿಸುತ್ತಾನೆ’. ರುಚ್ಚಾ ‘ಇಷ್ಟವಾಗು’ ಮತ್ತು ಅದೇ ಅರ್ಥದ ಧಾತುಗಳ ಉಪಯೋಗವಾದಾಗ (ಇ.ಇ.ಇಂ ರುಚ್ಚಧಾರಾನಾಂ ತ್ರೀಯಮಾಣಃ), ಹಾಗಯೇ ಕುಢಾ ‘ಕೋಪಗೋಳ್ಳು’ ಮತ್ತು ಅದರ ಪರ್ಯಾಯವಾದ ಧಾತುಗಳು ಸಂಪ್ರದಾನವನ್ನು ಅಪೇಕ್ಷಿಸುತ್ತವೆ, ಉದಾ. ಬಾಲಕಾಯ ರೋಚತೇ ಮೋದಕಂ ‘ಹುಡುಗಿನಿಗೆ ಸಿಹಿ ಇಷ್ಟವಾಗುತ್ತದೆ’; ಹರಯೇ ಕುಢ್ಯತಿ ‘ಹರಿಯ ವಿಷಯದಲ್ಲಿ ಕೋಪಿಸಿಕೊಳ್ಳುತ್ತಾನೆ’.

ಸ್ಥಿರವಾದೊಂದು ವಸ್ತು ಸ್ಥಾನದಿಂದ ಚೃತೀಯಾದರೆ ಅದನ್ನು ಸೂಚಿಸುವ ನಾಮಪದವು ‘ಅಪಾದಾನ’ ಎನಿಸುತ್ತದೆ ಮತ್ತು ಅದು ಪಂಚಮೀ ವಿಭಕ್ತಿಯಲ್ಲಿರುತ್ತದೆ, ಉದಾ. ಗಾಂಡಿವಂ ಸ್ರಂಸತೇ ಹಸ್ತಾತ್ ‘ಗಾಂಡಿವು ಕ್ಯಾಯಿಂದ ಜಾರುತ್ತದೆ’. ಭೀ ‘ಹೆದರು’, ತ್ರಾ ‘ರಕ್ಷಿಸು’ ಮತ್ತು ಅವಗಳ ಪರ್ಯಾಯ ಧಾತುಗಳು. ಪರಾ-ಜೆ ‘ಬೇಸರಿಸು’, ಪರಾ-ಭೂ ‘ಉದ್ಭವಿಸು’, ಮೊದಲಾದ ಧಾತುಗಳ ಉಪಯೋಗವಾದಾಗ ವಾಕ್ಯದಲ್ಲಿ ಅಪಾದಾನಕಾರಕವನ್ನು ಸೂಚಿಸುವ ನಾಮಪದವಿರಬೇಕು, ಉದಾ. ಜೀರೇಖ್ಮೋ ಬಿಭೀತಿ ‘ಕಳ್ಳಿರಿಂದ ಭಯಪಡುತ್ತಾನೆ’, ಅಧ್ಯಯನಾತ್ ಪರಾಜಯತೇ ‘ವ್ಯಾಸಂಗದಿಂದ ಬೇಸರಿಸುತ್ತಾನೆ’, ಹಿಮವತೋ ಗಂಗಾ ಪ್ರಭವತಿ ‘ಹಿಮಾಲಯ ಪರವತದಿಂದ ಗಂಗೆಯ ಉದ್ಭವಿಸುತ್ತಾಳೆ’.

ಕೆಲಸನಡವ ಸ್ಥಾನವನ್ನು ಸೂಚಿಸುವ ಕಾರಕ ‘ಅಧಿಕರಣ’ ಎನಿಸಿಕೊಳ್ಳುತ್ತದೆ (ಇ.ಇ.ಇಂ ಆಧಾರೋ ಅಧಿಕರಣಂ) ಮತ್ತು ಅದು ಸಪ್ತಮೀ ವಿಭಕ್ತಿಪ್ರತ್ಯಯವನ್ನು ಪಡೆಯುತ್ತದೆ, ಉದಾ. ವನೇ ವಸತಿ ‘ಕಾಡಿನಲ್ಲಿ ವಾಸಿಸುತ್ತಾನೆ’. ಅಧಿ ಎಂಬ ಉಪಸರ್ಗದಿಂದ ಕೂಡಿದ ತೀ ‘ಮಲಗು’, ಸಾಫ್ ‘ನಿಲ್ಲು’, ಆಸ್ ‘ಇರು’, ಮತ್ತು ಉಪ ಎಂಬ ಉಪಸರ್ಗದಿಂದ ಕೂಡಿದ ವಸ್ ‘ವಾಸಿಸು’ ಧಾತುಗಳ ಪ್ರಯೋಗವಾದಾಗ ಅಧಿಕರಣವು ದ್ವಿತೀಯಾ ವಿಭಕ್ತಿಯಲ್ಲಿರುತ್ತದೆ (ಇ.ಇ.ಇಂ ಅಧಿಶೀಜ್ ಸಾಫಾಂ ಕರ್ಮ). ಅಧಿಕರಣವು ಮೂರುಬಗೆ : ಜೀಪಶೇಷಿಕ ‘ಸಂಸರ್ಗ’ (ಉದಾ. ಸಾಫಲ್ಯಾಂ ಪಚತಿ ‘ಪಾತ್ರೀಯಲ್ಲಿ ಬೇಯಿಸುತ್ತಾನೆ’), ವೈಪಯಿಕ ‘ವಿಷಯಕ್ಕೆ ಸಂಬಂಧಿಸಿದೆ’ (ಉದಾ. ಮೋಕ್ಷೇ ಇಚ್ಛಾ ಅಸ್ತಿ ‘ಹೊಕ್ಕದಲ್ಲಿ ಇಷ್ಟೇ ಇದೆ’), ಮತ್ತು

ಅಭಿವೃದ್ಧಕ ‘ಎಲ್ಲಿಡೆ ವ್ಯಾಪಿಸಿರುವ’ (ಉದा. ಸರ್ವಸ್ವಿನ್ ಆತ್ಮಾ ಅಸ್ತಿ ‘ಎಲ್ಲ ಜೀವಿಗಳಲ್ಲಿ ಆತ್ಮನಿದ್ವಾನೇ’).

ವೈಯಾಕರಣರು ತಾವು ಅವಲೋಕಿಸಿದ ಅಂದಿನ ಸಂಸ್ಕೃತಭಾಷೆಯಲ್ಲಿನ ಪ್ರಯೋಗವನ್ನು ಮಾತ್ರ ವಿವರಿಸಿದರಾದರೂ (ಪ್ರಯೋಗಶರಣಾಃ ವೈಯಾಕರಣಾಃ) ಭಾಷೆಯನ್ನಾಡುವವರು ಕಾಲಕ್ರಮದಲ್ಲಿ ಮುನಿಶ್ರಯರ ಕೃತಿಯಲ್ಲಿ ಶ್ರದ್ಧೆ ಹಾಗೂ ಪ್ರಾರ್ಥಾಣ್ಯವನ್ನಿಟ್ಟು, ಅದು ಸಾರ್ವಕಾಲಿಕವೆಂದು ತಮ್ಮದೇ ಮಾತ್ರಭಾಷೆಯಲ್ಲಿ ಪರಿಸ್ಥಿತಿಗೆ ಅನುಗುಣವಾಗಿ ಭಾಷೆಯಲ್ಲಿ ಸ್ವಾಭಾವಿಕವಾಗಿ ಆಗುವ ಬದಲಾವನೆಗಳನ್ನು ತಡೆದರು. ಪಾಣಿನಿಯ ಪ್ರಯೋಗಗಳೇ ಸಾಧುವೆಂದು, ತಮ್ಮ ಮಾತಿನಲ್ಲಿ ಅಪಾಣಿನಿಯ ಪ್ರಯೋಗವಾದಾಗ ಅದನ್ನು ತಿರಸ್ಕರಿಸಿದರು. ಭಾಷೆಯಲ್ಲಿ ಬದಲಾವನೆ ಸ್ವಾಭಾವಿಕ ಎಂಬಂತವನ್ನು ಮರೆತು ಆದ್ಯಭಾಷೆಯಾಗಿದ್ದ ಸಂಸ್ಕೃತ ಗ್ರಾಂಥಿಕ ಭಾಷೆಯಾಗಿ ಉಳಿದುಬರುವಂತೆ ಮಾಡಿದರು. ಹಾಗಾಗಿ ಸಂಸ್ಕೃತ ನಂತರದ ಕಾಲದಲ್ಲಿ ಜೀವಂತ ಭಾಷೆ ಎನಿಸದೆ ‘ಮೃತಭಾಷೆ’ ಎನಿಸಿಕೊಂಡಿತು. ಹೊಸಹೊಸ ಪರಿಸ್ಥಿತಿಗೆ ತಕ್ಷಂತೆ ಭಾಷೆ ಬೆಳೆಯಲು ಸಾಧ್ಯವಾಗಿದ್ದರೆ, ಅದರಲ್ಲಿ ಕಾಣಿಸಿಕೊಂಡ ಹೊಸಪ್ರಯೋಗಗಳಿಗೆ ಸರಿಹೊಗುವಂತೆ ಬೇಕಾಗುವ ವಾರ್ತಿಕಗಳನ್ನು ಸೇರಿಸುವ ಮತ್ತೊಬ್ಬ ಕಾಶ್ಯಾಯನ ಉದಯಿಸುತ್ತಿದ್ದನೇನೋ?

ಕಾತಂತ್ರ ವ್ಯಾಕರಣ : ಪಾಣಿನಿಯ ವ್ಯಾಕರಣ ಮಹೇಶ್ವರ ಸಂಪ್ರದಾಯಕ್ಕೆ ಸೇರಿದ್ದಾದರೆ, ಕಾತಂತ್ರ ಐಂದ್ರ ಸಂಪ್ರದಾಯದ ವ್ಯಾಕರಣ. ಕಲಾಪಕ, ಕೌಮಾರ ಎಂಬ ಹೆಸರಿನಿಂದ ಸಹ ಇದು ಪ್ರಸಿದ್ಧವಾಗಿದೆ. ಇದು ಒಬ್ಬನ ಕೃತಿಯಲ್ಲ. ಇದು ಜನರಿಂದಾದದ್ದು. ಮೊದಲಿಗೆ ಕಾತಂತ್ರ ಸೂತ್ರಪಾಠವಿದೆ. ಇದರಲ್ಲಿ ನಾಲ್ಕು ಅಧ್ಯಾಯಗಳಿದ್ದು, ಮೊದಲ ಮೂರನ್ನು ಶರ್ವವರ್ಮ ರಚಿಸಿರುವನೆಂದೂ, ನಾಲ್ಕನ್ನಾಯಿದನ್ನು ಕಾಶ್ಯಾಯನವಿರಚಿತವೆಂದೂ ಹೇಳಿದೆ. ಒಟ್ಟು ಲಿಖಿ ಪಾಗಳಿವೆ. ಮೊದಲ ಭಾಗದಲ್ಲಿ ಲಿಖಿ ಸೂತ್ರಗಳನ್ನು ಇ ಪಾದಗಳಲ್ಲಿ ಮತ್ತು ಉಳಿದ ಶಿಲ್ಪ ಸೂತ್ರಗಳನ್ನು ಇ ಪಾದಗಳಲ್ಲಿ ಅಡಕಮಾಡಿದೆ. ಪ್ರತಿಯೊಂದು ಪಾದಕ್ಕೂ ಶಿಲ್ಪಿಕೆ ಇದೆ (ಉದಾ. ಕಾರಕ, ಪರಸ್ಪ್ರ). ಸೂತ್ರಗಳಿಗೆ ವೃತ್ತಿ ಇಲ್ಲ. ಇದರೊಂದಿಗೆ ಏಳು ಪ್ರಕರಣಗಳಲ್ಲಿ (ಇಂ ಸೂತ್ರಗಳು) ಶ್ರೀಪತಿದತ್ತನೆಂಬ ಹೆಸರಿನಲ್ಲಿನ ಪರಿಶಿಪ್ಪ ಹಾಗೂ ರತ್ನೋಷರ ಚಕ್ರವರ್ತಿಯ ರಾಜಾದಿಸೂತ್ರಗಳು (ಶಿಂ) ಸೇರಿವೆ. ಇಲ್ಲಿ ಪ್ರತಿ ಪ್ರಕರಣಕ್ಕೂ ಹೆಸರಿದೆ (ಉದಾ. ಸಂಧಿ, ನಾಮ, ಕಾರಕ, ಸಮಾಸ). ದುಗ್ಂ ಸಿಂಹನೆಂಬುವನು ಆತ್ಮನೇಪದಾಧಿಕಾರ (ಇಂ ಸೂತ್ರಗಳು), ಉತ್ತರಪರಿಶಿಪ್ಪ, ಮತ್ತು ಉಣಾದಿಸೂತ್ರಗಳನ್ನು (ಶಿಂ ಸೂತ್ರಗಳು) ಸೇರಿಸಿದ್ದಾನೆ. ಉಪಸರ್ವಗಳು ಸೇರಿದರೆ ಪರಸ್ಪ್ರ ಧಾತುವು ಆತ್ಮನೇಪದವಾಗುತ್ತದೆ (ಉದಾ. ಶಿ. ವಿ ಪರಾಭ್ಯಾಂ ಜಿಃ). ಉತ್ತರಪರಿಶಿಪ್ಪದಲ್ಲಿ ಕಾತಂತ್ರಸೂತ್ರದ ತದ್ವಿತ, ಆಖ್ಯಾತ, ಕೃತ್ಯಾ ಪ್ರಕರಣಗಳಿಗೆ ಸೇರಿದ ಕೆಲವು ಸೂತ್ರಗಳ ಮೇಲೆ ರಚಿಸಿರುವ ವಾರ್ತಿಕಗಳು (ಶಿಂ) ಇವೆ.

ಕಡೆಯಲ್ಲಿ ಇಂ ಗಣಗಳಿಂದ ಕೂಡಿದ ಗಣಪಾಠ (ಉದಾ. ನಂದ್ಯಾದಿ, ಬಿದಾದಿ, ಸರ್ವಾದಿ) ಮತ್ತು ಧಾತುಪಾಠ ಇವೆ.

ವರ್ಣಸಾಮಾಮ್ಯಾಯ ತನಗೆ ಹಿಂದಿನವರಿಂದ ದೊರಕಿದೆ ಎನ್ನುತ್ತಾನೆ ಶರ್ವವರ್ಮ (ರ.೧.೧ ಸಿಧ್ಯಃ ವರ್ಣಸಾಮಾಮ್ಯಾಯಃ). ಅದರಲ್ಲಿನ ಮೊದಲ ರಳಿ ಸ್ವರಗಳು; ಉಳಿದವು ವ್ಯಂಜನಗಳು. ಸ್ವರಗಳಲ್ಲಿ ಇಂ ಸಮಾನಾಕ್ಷರಗಳು, ಉ ಸಂಧಕ್ಕರಗಳು. ಸ್ವರಗಳಲ್ಲಿ ಹ್ಯಾಸ್-ದೀಫ್ರ ಭೇದವಿದೆ. ವ್ಯಂಜನದ ಪ್ರತಿವರ್ಗಗಳಲ್ಲಿ ವೇದಲಿನ ಎರಡು (ಉದಾ. ಶ್ಲ. ೩೦, ೩೧). ಉಷ್ಣವರ್ಣಗಳಾದ ಸ್ವಾ, ಶ್ರೀ, ಷ್ವಾ ಗಳು ಅಫೋಪ; ಉಳಿದವು ಘೋಷವರ್ಣಗಳು. ಯ್ಯಾ, ರ್ಯಾ, ಲ್ಯಾ, ವ್ಯಾ ಗಳು ಅಂತಸ್ಥಗಳು, ವರ್ಗಪಂಚಮಗಳು ಅನುನಾಸಿಕಗಳು, ಮತ್ತು ಅನುಸ್ಥಾರ, ವಿಸರ್ವ. ಕವರ್ಗಪೂರ್ವದ ವಿಸರ್ವವನ್ನು ಜಿಹ್ವಾಮೂಲೀಯ ಎಂದೂ ಪವರ್ಗಪೂರ್ವದ ವಿಸರ್ವವನ್ನು ಉಪಧ್ಯಾನೀಯ ಎಂದೂ ಹೇಳಿದ್ದಾನೆ. ಇಂ ಸಂಜ್ಞೆಗಳನ್ನು ಲೆಕ್ಕಿಸಿದ್ದಾನೆ. ಸರ್ವಾವನ್ನು (ರ.೧.೪ ತೇಷಾಂ ದ್ವಾ ದ್ವಾ ಅನ್ಮೋನ್ಯಸ್ಯ ಸರ್ವಾಂ ‘ಹ್ಯಾಸ್-ದೀಫ್ರಗಳು ಪರಸ್ಪರ ಸರ್ವಾಗಳು’) ಎಂದಿದ್ದಾನೆ. ಪಾಣಿನಿಯ ಪ್ರಾತಿಪದಿಕವನ್ನು ಇಲ್ಲಿ ‘ಲಿಂಗ’ ಎಂದು ಹೇಳಿದೆ. ಇಲ್ಲಿಂದಲೇ ಕೇಶೀರಾಜ ಈ ಸಂಜ್ಞೀಯನ್ನು ತೆಗೆದುಕೊಂಡಿರಬಹುದು (ರ.೧.೧ ಧಾತು ವಿಭಕ್ತಿವಚನ ಅಥವಾ ಲಿಂಗಂ). ಪಾಣಿನಿಯ ನಿರ್ವಚನದ ಅನುವಾದದಂತಿದೆ. ಲಿಂಗಕ್ಕೆ ವಿಭಕ್ತಿ ಸೇರಿಸಿದರೆ ಪದ ಎನಿಸುತ್ತದೆ (ರ.೧.೨ ತಸ್ವಾತ್ ಪರಾಃ ವಿಭಕ್ತಯಃ). ಅವರ್ಣವನ್ನು ಬಿಟ್ಟು ಉಳಿದ ಸ್ವರಗಳನ್ನು ನಾಮೀ ಎಂದಿದ್ದಾನೆ (ರ.೧.೨ ಸ್ವರಃ ಅವರ್ಣವರ್ಜಃ ನಾಮೀ). ಸೂತ್ರಗಳ ರಚನೆಯಲ್ಲಿ ಲಾಘವ ಕಂಡುಬರುವುದಿಲ್ಲ (ಉದಾ. ಶಿ.೧.೬ ಸಂಖ್ಯಾಮಾರ್ವಃ ದ್ವಿಗುಃ ಇತಿ ಜ್ಯೇಯಃ ಎನ್ನುವೆಲ್ಲಿ ಕಡೆಯ ಪದಗಳೆರಡರ ಅವಶ್ಯಕತೆ ಇಲ್ಲ). ಪಾಣಿನಿ ಒಂದು ಸೂತ್ರದಲ್ಲಿ ಹೇಳಿರುವುದನ್ನು ಇಲ್ಲಿ ನಾಲ್ಕು ಸೂತ್ರಗಳಲ್ಲಿ ಹೇಳಿದೆ (ಉದಾ. ರ.೧.೮ ಇವರ್ಣಃ ಯಂ ಅಸರ್ವಣೆ ನ ಚ ಪರೋ ಲೋಪ್ಯಃ, ರ.೧.೯ ವಂ ಉವಣಃ, ರ.೧.೧೦ ರಂ ಇಮವರ್ಣಃ, ರ.೧.೧೧ ಲಂ ಲ್ಯಾವರ್ಣಃ : ಪಾಣಿನಿ ೬.೧.೬ ಇಕೋ ಯಣ್ಣಾ ಅಚಿ). ಕೆಲವೆಡೆ ಪಾಣಿನಿ ಎರಡು ಸೂತ್ರಗಳಲ್ಲಿ ಸರಳವಾಗಿ ಹೇಳಿರುವುದನ್ನು ಇಲ್ಲಿ ಕ್ಷಿಪ್ರವಾಗಿ ಎರಡು ಸೂತ್ರದಲ್ಲಿ ಹೇಳಿದೆ (ರ.೧.೧೧ ರಃ ರೇ ಲೋಪಂ ಸ್ವರಃ ಚ ಮಾರ್ವಃ ದೀಫ್ರಃ, ೩.೧.೬ ದೇ ಧಲೋಪಃ ದೀಫ್ರಃ ಚ ಉಪಧಾಯಾಃ : ಪಾಣಿನಿ ೮.೧.೧೧ ರೋ ರಿ, ೬.೧.೧೧ ದ್ವಿಲೋಪೇ ಮಾರ್ವಃ ದೀಫ್ರೋಽಂಣಃ). ಎರಡು ಪ್ರತೀಯೆಗಳನ್ನು ಒಟ್ಟಿಗೆ ಸೇರಿಸಿದಂತಿದೆ. ಸ್ವರಕ್ಕೆ ಸರ್ವಾ ಪರವಾದಾಗ ಅವೆರಡರ ಸ್ವಾನದಲ್ಲಿ ದೀಫ್ರಸ್ವರಪೋಂದೆ ಆದೇಶವಾಗುತ್ತದೆಂಬ ಪಾಣಿನಿಯ ೬.೧.೧೧ ಅಕೆ ಸರ್ವಾಂ ದೀಫ್ರಃ ಎಂಬ ಸೂತ್ರದ ಬದಲು ಇಲ್ಲಿ ಸಮಾನಃ ಸರ್ವಾಂ ದೀಫ್ರಃಭವತಿ ಪರಶ್ಚ ಲೋಪಃ (ರ.೧.೧) ಎಂದಿದೆ. ಎರಡು ಸ್ವರಗಳಿಗೆ ಒಂದೇ ಆದೇಶವೆಂದು (ಪಾ. ೬.೧.೬೫

ఏకసి మొవచపరయోః) ఇల్లి హేళిదిరువుదరింద పరశ్శ లోపం ఎందు హేళిదే. అదే రీతి యణాదేత సంధియల్లి పరస్సరక్ష లోపవిల్ల ఎందు హేళబేకాయితు. ప్రక్కియేయిందరింద విసగ్గలోపదనంతర మునసి సంధి ఆగువంతిద్దరే అదు సాధ్యవిల్ల (ర.జి.రి న విసజ్జనియలోపే మునసి సంధి). ఇల్లిన సూత్రగళల్లి క్రియాపద ఇరువుదూ ఉంటు. ప్రత్యాహారగళ అవశ్యకతే శవచవమునిగే తోరలిల్ల; పరిభాషా సూత్రగళిల్ల. పాణిని ఉపయోగిసిరువష్ట అధికార-అనువృత్తి తంత్రగళిల్లవాదరూ అల్లల్లి అదర ఉపయోగ కండుబరుత్తదే (ఉదా. బి.ర.గ అథ పరస్ప్రపదాని, లి.ఏ.గ ధాతోః). కారక సూత్రగళు గద్యద వాక్యగళింతివే (ప్ర.లి.రి యెన క్రియతే తతోకరణం; గిఱి యతా క్రియతే తతో కము; రిలి యిః కరోతి సః కతాం). ఇపుగళ వితీష్ట లక్షణగళన్ను ఇల్లి హేళిల్ల (సాధకతము, ఈష్టితము, స్ఫురంతు). కారకగళిరదర మధ్య వియోధ బందాగ నంతర లేచ్చిసిరువ కారక అదర మొవచద కారకశ్చింత ప్రబుల ఎన్నువ పాణినియ ర.లి.ఏ విప్రతిషేధే పరం కాయిం ఎంబ పరిభాషేయ బదలు సూత్రపోందన్ను కొడలగిదే (ప్ర.లి.రి తేషాం పరం ఉభయపూప్తా). ఒట్టినెన్నల్లి 4000 సూత్రగళిరువ పాణినియ సమగ్ర వ్యాకరణక్కే మోలిసిదాగ రిలిగం సూతద కాతంత అష్ట పౌఢదజ్జయ వ్యాకరణ ఎందెనిసువుదిల్ల. అదక్కాగియే ప్రాయిః ఇతరరు స్ఫుల్ల-స్ఫుల్ల భాగగళన్ను సేరిసి ఇదన్ను సాకష్టు మొణసోళిసలు ప్రయుక్తిసిద్ధార్.

(ಮುಂದುವರಿಯುತದೆ)

*

೨. ಕನ್ನಡ ಮತ್ತು ಸಂಸ್ಕೃತದ ಸಂಬಂಧ-ಸ್ಥಾನಮಾನ

- ನಾಡೋಜ ಡಾ. ಬರಗೂರು ರಾಮಚಂದ್ರಪ್ಪ*

ಕನ್ನಡ ಮತ್ತು ಸಂಸ್ಕೃತಗಳ ಸಂಬಂಧದ ಸ್ಥರೂಪ ವಿಶಿಷ್ಟವಾದುದು; ಸಂಘರ್ಷ ಮತ್ತು ಸಾಮರಸ್ಯ-ಕ್ಷಣೆಗಳಲ್ಲಿ ಸಂಬಂಧದ ವೈಶಿಷ್ಟ್ಯವನ್ನು ನಾವು ಕಾಣಬಹುದು. ಸಂಸ್ಕೃತವು ಕನ್ನಡದ ಮೇಲೆ ಉಂಟುಮಾಡಿರುವ ಪ್ರಭಾವವನ್ನು ಪ್ರತ್ಯೇಕವಾಗಿ ವಿವರಿಸಬೇಕಿಲ್ಲ. ಆದರೆ, ಸಂಸ್ಕೃತವಿಲ್ಲದ ಕನ್ನಡವಿಲ್ಲ - ಎಂಬಂಧ ಒಳವಾದಗಳನ್ನು ಹುಟ್ಟಿಹಾಕುತ್ತ, ಜನಭಾಷೆಯಾದ ಕನ್ನಡದ ಮಹತ್ವವನ್ನು ಮರೆಮಾಡುವ ‘ಹಿಡನ್ನು ಅಜಂಡಾ’ವನ್ನು ವಿರೋಧಿಸಿದ್ದರೆ, ಪ್ರಭಾವದ ನಿಜಸ್ಥರೂಪವೂ ತಿಳಿಯವುದಿಲ್ಲ. ಎಲ್ಲ ಭಾಷೆಗಳ ತಾಯಿ ಸಂಸ್ಕೃತ - ಎಂದು ಸಾರುವ ಅವೇಚನ್ವೀಕ ಪ್ರತಿಪಾದನೆಯ ಎದುರು ಸತ್ಯವನ್ನು ಹೇಳಲೇಬೇಕಾಗುತ್ತದೆ. ಸಂಸ್ಕೃತದಿಂದ ಉಪಕೃತವಾದ ಕೂಡಲೇ ಕನ್ನಡಕ್ಕೆ ಅದು ತಾಯಿಯಾಗುವುದಿಲ್ಲ, ಇತರ ಭಾಷೆಗಳಿಗೂ ತಾಯಿಯಾಗುವುದಿಲ್ಲ. ಪ್ರಭಾವ ಬೇರೆ, ಮೂಲ ಬೇರೆ. ಹೇಳಕೇಳಿ ಕನ್ನಡವು ದ್ವಾರಾಡಿಭಾಷೆ. ಆದ್ದರಿಂದ ಸಂಸ್ಕೃತ ಹೇಗೆ ತಾಯಿಯಾದೀತು? ಈ ಜಡಿಕ ಹಳೆಯದು; ಆದರೆ ಆಗಾಗ್ಗೆ ಹೊಸ ರೂಪ ತಾಳುತ್ತ ಸಂಸ್ಕೃತದ ಬಗ್ಗೆ ಮೂರ್ಚ್ಚಿಲೆವನ್ನು ನಿರ್ಮಿಸುತ್ತಿದೆ. ಈ ಮಾತು ಹೇಳುವಾಗ, ಕನ್ನಡದ ಮೇಲೆ ಸಂಸ್ಕೃತವು ಬೀರಿರುವ ಪ್ರಭಾವ ಹಾಗೂ ಉಂಟುಮಾಡಿರುವ ಪರಿಣಾಮಗಳನ್ನು ಅಲ್ಲಾಗಳೆಯಲಾಗು ಮತ್ತು ಅಲ್ಲಾಗಳೆಯಬಾರದು ಎಂಬ ಅರಿವು ನನಗಿದೆ. ಅಷ್ಟರುಮಣಿಗೆ ಸಂಸ್ಕೃತದ ಮಹತ್ವವನ್ನು ಒಬೆಬೇಕಾಗುತ್ತದೆ.

ಪ್ರಾಚೀನ ಕನ್ನಡ ಸಾಹಿತ್ಯದಲ್ಲಿ ಕಂಡುಬರುವ ಸಂಸ್ಕೃತ ಭಾಷ್ಯ ಪ್ರಭಾವಕ್ಕೂ ಅಂದಿನ ಚಾರಿತ್ರಿಕ ಸಂದರ್ಭಕ್ಕೂ ಸಂಬಂಧವಿದೆ. ಹಿಂದೆ, ಅಕ್ಷರ ಸ್ವಾಮ್ಯ ಸಾಧ್ಯವಾಗಿದ್ದ ವರ್ಣ ಮತ್ತು ವರ್ಗವು ಚೌದ್ದಿಕ ಸೂತ್ರಗಳನ್ನು ನಿಯಂತ್ರಿಸುತ್ತ, ಆ ಮೂಲಕ ಜ್ಞಾನವನ್ನು ಹರಿದ್ದು ಚಾರಿತ್ರಿಕ ಸತ್ಯವಾಗಿದೆ. ಈ ಜ್ಞಾನ ಹರಿದುಬಂದದ್ದು ಸಂಸ್ಕೃತದಿಂದ. ಆದರೆ ಸಂಸ್ಕೃತವನ್ನು ‘ಸಂಸ್ಕೃತ’ ಎಂದು ಪ್ರತ್ಯೇಕಿಸಿದ್ದು ಮತ್ತು ಆಯ್ದ ಸಂಸ್ಕೃತಿಯ ವಾಹಕವೆಂದು ಭಾವಿಸಿದ್ದು ನಿಜಕ್ಕೂ ವಿಪರ್ಯಾಸದ ಸಂಗತಿ.

ಕನ್ನಡ ಸಾಹಿತ್ಯ ಪರಿಷತ್ತಮೀಕೃ
ಸಂಪುಟ ೬೪ ಸಂಚಿಕೆ ೧೦
ಜನವರಿ-ಜೂನ್ ೨೦೧೯

ಹೀಗೆ ಪ್ರಬಲವಾದ ಸಂಸ್ಕೃತ ಮತ್ತು ಸಂಸ್ಕೃತಿ, ದ್ವಾರಿತಭಾಷೆಯಾದ ಕನ್ನಡದ ಮೇಲೆ ಪ್ರಭಾವ ಬೀರಿದ್ದಕ್ಕೆ ಚರಿತ್ರೆಯ ಒತ್ತಡಗಳು ಕಾರಣವಾಗಿವೆ. ಈ ಒತ್ತಡದ ಸುಳಿಯಲ್ಲಿ ಸಿಕ್ಕಿದ ಕನ್ನಡಭಾಷೆ-ನಮ್ಮು ಜನತೆಯ ಭಾಷೆ-ಮೂಲಗುಂಪಾದೀತೆಂಬ ಆತೆಕ ಮೂಡಿದಾಗ, ನಮ್ಮ ಕೆಲ ಕವಿಗಳು ತೋರಿಸಿದ ಪ್ರತಿಕ್ರಿಯೆಗಳು ಕನ್ನಡಪರ ದನಿಗಳಾಗಿ ಮಹತ್ವ ಪಡೆದಿವೆ. ಒಂಬತ್ತನೇ ಶತಮಾನದ ‘ಕವಿರಾಜಮಾರ್ಗ’ದಲ್ಲಿ ಸಂಸ್ಕೃತವು ಕನ್ನಡದಲ್ಲಿ ಹದವಾಗಿ ಬರೆತಾಗ ಆದರೆ ಶೈಲಿಯೊಂದು ಮೂಡುವ ಆಶಯವಿತ್ತು. ಪಂಪಕವಿ ಮಾರ್ಗ ಮತ್ತು ದೇಸಿಗಳ ಬಳಕೆಯ ಮೂಲಕ ತನ್ನದೇ ರೀತಿಯಲ್ಲಿ ಪ್ರತಿಕ್ರಿಯಿಸಿದ್ದನ್ನೂ ಇಲ್ಲಿ ನೇನೆಯಬಹುದಾಗಿದೆ. ಪಂಪಕವಿಯ ಮಾರ್ಗದೇಸಿಗಳ ಸಮನ್ವಯಕಾರನೆಂದು ನಾನು ಭಾವಿಸುವುದಿಲ್ಲ. ಪ್ರಬಲವಾಗಿದ್ದ ಮಾರ್ಗಕ್ಕೆ (ಸಂಸ್ಕೃತಕ್ಕೆ) ದೇಸಿರುನ್ನು ವರುಖಾವುಖಿಯಾಗಿಸುತ್ತಲೇ ಅನುಸಂಧಾನಿಸಿದ ಪ್ರಬುಧ ಪ್ರಯೋಗಶೀಲ ಕವಿ ಎಂದು ತಿಳಿಯುತ್ತೇನೆ. ಸಂಸ್ಕೃತದ ಬಗ್ಗೆ ತೀವ್ರ ಪ್ರತಿಕ್ರಿಯೆ ವ್ಯಕ್ತವಾದದ್ದು, ಹನ್ನೆರಡನೇ ಶತಮಾನದ ಮೋದಲ ಭಾಗದಲ್ಲಿದ್ದ ನಯಸೇನನಿಂದ. ಸಂಸ್ಕೃತದ ಸವಾರಿಗೆ ತೀವ್ರ ಪ್ರತಿರೋಧ ತೋರಿಸುತ್ತ ‘ಸಂಸ್ಕೃತದಲ್ಲಿ ಬರೆಯುವವರು ಅದರಲ್ಲೇ ಬರೆಯಲಿ; ಕನ್ನಡದಲ್ಲಿ ಬರೆಯುವವರು ಮೂರ್ತಿ ಕನ್ನಡದಲ್ಲಿ ಬರೆಯಲಿ.’ ‘ಬರೆಸಲ್ಪೇ ತಕ್ಷುದೆ ಘೃತಮುಮಂ ತೈಲಮುಮಂ’ ಎಂದು ಪ್ರತ್ಯೇಸುವ ಮೂಲಕ ಪ್ರತಿಭಟನೆಯನ್ನು ದಾಖಲಿಸಿದ. ಮುಂದೆ ಸುಮಾರು ಕ್ಷತ್ರ. ಇಲ್ಲಿ ರಲ್ಲಿದ್ದ ಆಂಡಯುಕವಿ ಸಂಸ್ಕೃತದ ಯಜಮಾನಿಕೆಯ ವಿರುದ್ಧ ವಿಶಿಷ್ಟ ಪ್ರತಿರೋಧ ತೋರಿಸಿದ. ಸಂಸ್ಕೃತ ಪದಗಳನ್ನು ಬಳಸದೆ ಕಾವ್ಯ ಬರೆಯುವುದಾಗಿ ಪಣತೋಟ್ಟ, ಸಂಸ್ಕೃತ ಪದಗಳಿಗೆ ಬದಲಾಗಿ ತದವ ರೂಪಗಳನ್ನು ಬಳಸಿ ‘ಕಬಿಗರ ಕಾವ’ ರಚಿಸಿದ. ಬರಿ ತಥ್ವವರ್ಗಳ ಬಳಕೆಯು ಒಂದು ಅತಿರೇಕ ಎನ್ನಬಹುದಾದರೂ ಕನ್ನಡ ಭಾಷೆಯ ಪರವಾಗಿ ಸಿಡಿದ್ದೆಂದು ಬಂದ ಉಗ್ರ ಪ್ರತಿಕ್ರಿಯೆಯಾಗಿ, ವಿಶಿಷ್ಟ ಪ್ರತಿಭಟನೆಯಾಗಿ ಇದು ಮಹತ್ವದ್ದಾಗಿದೆ.

ಮುಂದೆ, ಹತ್ತೊಂಬತ್ತನೇ ಶತಮಾನದ ಕೊನೆ ಮತ್ತು ಇಪ್ಪತ್ತನೇ ಶತಮಾನದ ಮೋದಲ ಭಾಗದಲ್ಲಿ ಜೀವಿಸಿದ್ದ ಮುದ್ರಣಕವಿಯ ಪ್ರತಿಕ್ರಿಯೆ ಸಂಘರ್ಷದಿಂದ ಸಾಮರಸ್ಯದತ್ತ ಸಾಗುತ್ತ ಒಂದು ರೀತಿಯಲ್ಲಿ ‘ಮಾಗಿದ’ ಮನಸ್ಸಿತೀಯನ್ನು ತೋರುತ್ತದೆ. ‘ಕರ್ಮಣಿಸರದೋಳ’ ಚಿಂಬವಳಂ ಕೋದಂತಿರೆ, ರಸಮೋಸರೆ ಲಕ್ಷಣಂ ಏಕ್ಕಿರೆ ಎಡಯೆಡೆಯೋಳ’ ಸಕ್ಕದವ ನಲ್ಲಿಡಿ ಆ ಮೆರೆಯ ತಿರುಗ್ಗನ್ನಡದೋಳೆ ಕರೆಯಾನುಸಿರೆಂ’ ಎಂದು ಆತ ಹೇಳಿರುವ ಮಾತು, ತನ್ನ ಶೈಲಿಯ ಆದರ್ಶವನ್ನು ಮಂಡಿಸುವುದರೊಂದಿಗೆ ಕನ್ನಡದೋಳಗೆ ಸಂಸ್ಕೃತದ ಬಳಕೆಯ ಕ್ರಮವನ್ನು ಕುರಿತ ಒಂದು ಅಭಿಮತವೂ ಆಗಿದೆ. ಕನ್ನಡದಲ್ಲಿ ಸಂಸ್ಕೃತಭಾಷೆಯ ಬಳಕೆಯು ‘ಕರಿಮಣಿ ಸರದಲ್ಲಿ ಕೆಂಪ ಹವಳವನ್ನು ಮೋರೆಸಿದಂತೆ’ ಇರಬೇಕೆಂಬ ಆತನ ಅಭಿಪ್ರಾಯದಲ್ಲಿ ಕನ್ನಡವೇ ‘ಕರಿಮಣಿ ಸರ’, ಇದರ ಕಾಂತಿಯನ್ನು ಹೆಚ್ಚಿಸುವ ರೀತಿಯಲ್ಲಿ ಸಂಸ್ಕೃತವು ಕೆಂಪ ಹವಳವಾಗಿ ಸೇರಬಹುದು.

ಮುಂದೆ ಸಂಸ್ಕೃತವರ್ಷೇ ಅಲ್ಲ, ಬ್ರಿಟಿಷ್ ವಸಾಹತುಹಾಹಿಯಿಂದ ಇಂಗ್ಲಿಷ್ ಭಾಷೆ, ರಾಷ್ಟ್ರೀಯತೆಯ ಹೆಸರಿನಲ್ಲಿ ಹಿಂದಿ ಭಾಷೆ, ನಾಡಿನ ಭಾಷೆಯಾದ ಕನ್ನಡಕ್ಕೆ ಅಡ್ಡಗಾಲು ಹಾಕುತ್ತ ಬಂದಿವೆ. ಸಂಸ್ಕೃತ ಭಾಷೆಯಂತೆಯೇ ಇಂಗ್ಲಿಷ್ ಭಾಷೆಯು ಬೇರೆಯದೇ ಆದ ನೆಲೆಯಲ್ಲಿ ಕನ್ನಡ ಭಾಷೆಯ ಸಂಪತ್ತನ್ನು ಬೇಳೆಸಿದೆ; ಆಧುನಿಕ ತೋರಿಕೆ ನಮ್ಮ ಆಸಕ್ತಿಯನ್ನು ಆಕರ್ಷಿಸಿದೆ. ಆದರೆ ಹಿಂದಿಯ ‘ರಾಷ್ಟ್ರಭಾಷೆಯಿಂಬ ಅಧಿಕೃತ ಅಟ್ಟಹಾಸವನ್ನು ತೋರುತ್ತ ಪ್ರಾರಂಭಿಯ ಭಾಷೆಗಳ ಬೇಳೆವಣಿಗಿಂತ ತಾನೇ ಮುಂದೆ ಇರಲು ಹವಣಿಸುತ್ತಿದೆ. ಹೀಗೆ ಅಲ್ಪಸ್ವಲ್ಪ ವ್ಯತ್ಯಾಸಗಳೊಂದಿಗೆ ಸಂಸ್ಕೃತ, ಇಂಗ್ಲಿಷ್, ಹಿಂದಿಗಳು ಕನ್ನಡದ ಹಾದಿಯಲ್ಲಿ ಅಡ್ಡಗಲ್ಲಾಗಿ ಪರಿಣಮಿಸಿದ್ದು ಒಂದು ವಾಸ್ತವವಾಗಿದೆ.

ಇಂದು ಸಂಸ್ಕೃತ ಪ್ರಚಾರವನ್ನು ಅತ್ಯಂತ ಉತ್ತಾಹದಿಂದ ಮಾಡಲಾಗುತ್ತಿದೆ. ಇದು ತಪ್ಪಲ್ಲ. ಆದರೆ ಸಾಂಪ್ರದಾಯಿಕ ಆಸಕ್ತಿ ಹಾಗೂ ಮೌಲ್ಯಗಳಿಗೂ ‘ಸಂಸ್ಕೃತ ಪ್ರಚಾರ’ಕ್ಕೂ ಆಳವಾದ ಸಂಬಂಧವಿರುವುದನ್ನು ಗಮನಿಸಬೇಕು; ಮರಾಠಿಪತಿಗಳು ಮತ್ತು ಪ್ರತಿಷ್ಠಿತ ಮತೀಯ ಶಕ್ತಿಗಳು ಸಂಸ್ಕೃತ ಪ್ರಚಾರದ ಪರವಾಗಿ ವಿಶೇಷ ಆಸಕ್ತಿ ವಹಿಸಿರುವುದನ್ನು ಗಮನಿಸಿದರೆ ಇದು ತಿಳಿಯತ್ತದೆ. ಈಗ ವ್ಯೇದಿಕ ಮತಗಳಪ್ರೇ ಅಲ್ಲ, ವೀರಶೈವ, ಒಕ್ಕಲಿಗ ಹಾಗೂ ಹಿಂದುಳಿದ ಜಾತಿಗಳ ಮರಗಳೂ ಸಂಸ್ಕಾರಭಾಸ ಮತ್ತು ಪ್ರಚಾರಕ್ಕೆ ಹೊಂಕಹಣಿ ನಿಂತಿವೆ. ಜನಭಾಷೆಯಾದ ಕನ್ನಡದಲ್ಲೇ ಅಭಿವೃತ್ತಿ ಸಾಧಿಸಿ ಹೊಸ ಹಾದಿ ನಿರ್ಮಿಸಿದ ವಚನಕಾರರ ಪರಂಪರೆಯಲ್ಲಿ ಬಂದ ಮರಮಾನ್ಯಗಳಲ್ಲಿಯೂ ಕೆಲವು ಸಂಸ್ಕೃತದಲ್ಲೇ ‘ಸಂಸ್ಕೃತಿ’ಯನ್ನು ಕಾಣಹೋರಬುವುದು ಒಂದು ವ್ಯಂಗ್ಯವೇ ಸರಿ. ಇತಿಹಾಸದುದ್ದಕ್ಕೂ ದಕ್ಷದ ಸಂಸ್ಕೃತವನ್ನು ತಮ್ಮದಾಗಿಸಿಕೊಳ್ಳುವ ಸವಾಲು ಇಲ್ಲಿರಬಹುದಾದರೂ ಸಂಸ್ಕೃತ ಕೇವಲ ಭಾಷೆಯಾಗಿ ಉಳಿಯದೆ ‘ಸಾಂಪ್ರದಾಯಿಕ ಸಂಸ್ಕೃತಿ’ ಪ್ರಚಾರಕರ ವಾಹಕವಾಗುತ್ತಿರುವ ಅಪಾಯವನ್ನು ನಾವು ಮನಗಾಣಬೇಕಾಗಿದೆ. ಯಾಕೆಂದರೆ ಸಂಸ್ಕೃತದಲ್ಲಿರುವ ವ್ಯಾಜಾರಿಕ ವಾಗ್ವಾದಗಳನ್ನು ಯಾವ ಸಂಪ್ರದಾಯಸ್ಥರೂ ಮರಮಾನ್ಯಗಳೂ ಮನ್ನೆಲೆಗೆ ತರುತ್ತಿಲ್ಲ. ಬದಲಾಗಿ ಆರಾಧನೆಯ ಜಡಮಂತ್ರಗಳನ್ನು ಮುಂಚೊಣಿಯಲ್ಲಿ ನಿಲ್ಲಿಸಲಾಗುತ್ತದೆ. ಭಾಷೆ ಮತ್ತು ಸಾಹಿತ್ಯವನ್ನು ಜಡನೆಲೆಯಲ್ಲಿಪ್ಪ ಸಂಭ್ರಮಿಸಲಾಗುತ್ತದೆ. ಹೀಗಾಗೆ ಸಂಸ್ಕೃತದ ಜಡನೆಪ್ಪರೆ ಸಂಸ್ಕೃತ ವಿಕಾಸಕ್ಕೆ ಪರೋಕ್ಷ ಪ್ರತಿರೋಧಿಗಳಾಗಿಬಿಟ್ಟಿದ್ದಾರೆ! ಸಂಸ್ಕೃತ ಭಾಷೆಯ ಕಾವ್ಯ ಹಾಗೂ ಗ್ರಂಥಗಳ ಮನರಾವಿಂದೆನದ ಮೂಲಕ ಅವಾಗಳಲ್ಲಿರುವ ಸಮಾಜಮುಖಿ ಆಶಯಗಳನ್ನು ಸಾದರಪಡಿಸುವ ಬದಲು ಮಾಜ್ಯಸಾಫನದಲ್ಲಿ ಪ್ರತಿಪಾಪಿಸಿ ಜಡಗೊಳಿಸುವ ಪ್ರಯತ್ನಗಳು ಸಹ ಸಂಸ್ಕೃತ ವಿರೋಧಿ ಎಂದು ನಾನು ಭಾವಿಸುತ್ತೇನೆ. ಯಾಕೆಂದರೆ ಸಂಸ್ಕೃತವನ್ನೂ ಒಗ್ಗೊಂಡಂತೆ ಯಾವುದೇ ಭಾಷೆ – ಸಾಹಿತ್ಯದಲ್ಲಿ ನಾವು ಕೆಂಪಿದ್ದನ್ನು ಮಾತ್ರ ಮಾಡುಕಬೇಕಾಗಿಲ್ಲ. ಹಾಗೆಯೇ ಒಳೆಯದು ಮಾತ್ರ ಇದೆ ಎಂದೂ ಭಾವಿಸಬೇಕಾಗಿಲ್ಲ. ಆದರಿಂದ ಸಂಸ್ಕೃತವೇ ಕೆಂಪಿದ್ದೆಂದು ತಿಳಿಯುವುದು

ತಮ್ಮ. ಆದರೆ ಎಷ್ಟೇ ಪ್ರಯತ್ನ ಮಾಡಿದರೂ ಸಂಸ್ಕೃತವು ಅಡುಭಾಷೆಯಾಗಲು ಸಾಧ್ಯವಿಲ್ಲ. ವಾಸ್ತವವನ್ನು ಅರ್ಥಮಾಡಿಕೊಳ್ಳಲು ಅಗತ್ಯ. ಒತ್ತಾಯಿಮೂರ್ವಕವಾಗಿ ‘ಮಾತನಾಡುವ ಮಂದಿರು’ನ್ನು ಒಂದೂ ಎರಡೊ ಸ್ಥಳಗಳಲ್ಲಿ ರೂಪಿಸಬಹುದು; ಸಂಸ್ಕೃತದಲ್ಲಿ ಸಂಭಾಷಿಸಲು ಸಾಧ್ಯವೆಂದು ತೋರಿಸಬಹುದು. ಇವೆಲ್ಲ ‘ಪ್ರಯೋಗ’ಗಳಾಗುತ್ತವೆಯೇ ಹೂರತು ‘ಪರಂಪರೆ’ಯಾಗುವುದಿಲ್ಲ. ಎಲ್ಲರೂ ಸಂಸ್ಕೃತದಲ್ಲಿ ಮಾತನಾಡುವ ಅನಿವಾರ್ಯತೆ ಹಣ್ಣುವುದಿಲ್ಲ. ಎಷ್ಟೇ ಹೇಳಿದರೂ ಸಂಸ್ಕೃತವು ಈಗ ‘ಸ್ಥಿಗಿತ ಭಾಷೆ’. ಒಂದು ಕಾಲದಲ್ಲಿ ಅತ್ಯಂತ ಸಮುದ್ರವಾಗಿದ್ದ ವಿವಿಧ ಭಾಷೆಗಳ ಮೇಲೆ ಪ್ರಭಾವದ ಮುದ್ರೆಯೊತ್ತಿ ಈಗ ಸನಾತನವಾಗಿರುವ ಭಾಷೆ. ಹೀಗೆ ಸ್ಥಿಗಿತಗೊಂಡ ಸನಾತನ ಭಾಷೆಯನ್ನು ಒದುಕಿಸುತ್ತೇವೆಂದು ಹಣತೊಡುವುದಕ್ಕೆ ಅಜ್ಞಪಡಿಸಲಾಗದಿದ್ದರೂ ಜನಭಾಷೆಗಳ ಸಾನಕ್ಕೆ ಬರುವುದನ್ನು ಒಪಲಾಗುತ್ತಿದ್ದು. ಹಿಂದೆ, ದೇವರಾಜ ಅರಸು ಸರ್ಕಾರವು ಸಂಸ್ಕೃತ ಭಾಷೆಯನ್ನು ಪೌರ್ಣಶಾಲಾ ಪರ್ಯಕ್ಷಮದಲ್ಲಿ ಮೂರನೆಯ ಭಾಷೆಯನ್ನಾಗಿಸಿದ್ದು. ಗುಂಡೂರಾವ್ ಸರ್ಕಾರವು ಮತ್ತೆ ಪ್ರಥಮ ಭಾಷೆಯನ್ನಾಗಿ ಪ್ರತಿಷ್ಠಾಣಿಸಿದ್ದು, ಗೋಕಾಕ್ ಸಮಿತಿ ರಚನೆಯಾದದ್ದು, ಚಳವಳಿ ನಡೆದದ್ದು ಎಲ್ಲವೂ ಈಗ ಇತಿಹಾಸ. ಹೀಗೆ ಜನಭಾಷೆಯಗಳನ್ನು ಏರೋ ನಿಲ್ಲಿಸಬೇಕಂಬ ಕೆಲವರ ಸಂಸ್ಕೃತ ಸನ್ನಾಹುವು ವಾಸವೆರೋಧಿ ಒಲವು ಮತ್ತು ನಿಲುವು. ಹೀಗೆಂದ ಹೊಡಲೇ ನಾನು ಸಂಸ್ಕೃತ ಏರೋಧಿಯಲ್ಲ. ಸಂಸ್ಕೃತದ ಮಹತ್ವವನ್ನು ಅಲ್ಲಾಗಳಿಯುವುದಿಲ್ಲ. ಆದರೆ ಸಮಕಾಲೀನ ಸ್ಥಾನಮಾನದ ಬಗ್ಗೆ ಸ್ಪಷ್ಟತೆ ಬೇಕಂದು ಬಯಸುತ್ತೇನೆ ಅಷ್ಟೇ.

ಸಂಸ್ಕೃತವನ್ನು ಒಂದು ಭಾಷೆಯಾಗಿ ಕಲಿಯುವುದು, ಸಂಸ್ಕೃತ ಸಾಹಿತ್ಯಾಭ್ಯಾಸ ವಾಡುವುದು. ಸಂಶೋಧನೆ ವಾಡುವುದು-ಇವೆಲ್ಲವನ್ನು ಯಾರೂ ಏರೋಧಿಸಬೇಕಾಗಿಲ್ಲ; ಏರೋಧಿಸಬಾರದು. ಆದರೆ ‘ಸಂಸ್ಕೃತ ಪ್ರಸಾರ’ವು ಕೇವಲ ಭಾಷೆ-ಸಾಹಿತ್ಯದ ಪ್ರಸಾರವಾಗಿದೆ, ಸ್ಥಿಗಿತ ಸನಾತನ ಸಂಸ್ಕೃತಿಯ ಪ್ರಸಾರವೂ ಆಗುವುದಾದರೆ ಅದು ಆತಂಕಕಾರಿಯಾದದ್ದು. ಯಾಕೆಂದರೆ ಸಂಸ್ಕೃತವು ಈಗ ಧಾರ್ಮಿಕ ಮೂಲಭೂತವಾದಿಗಳ ಒಂದು ಅಸ್ತವಾಗಿದ್ದು, ಜನರಲ್ಲಿ ಭಾಷೆ - ಸಾಹಿತ್ಯಕ್ಕೆ ಬದಲಾಗಿ ಜಡಧಾರ್ಮಿಕ ವಿಚಾರಗಳ ಪ್ರಚಾರ ವಾಡುವ ‘ಸಾಧನ’ವಾಗುತ್ತಿರುವುದು ವಿಷಾದಕರ. ಸಂಸ್ಕೃತ ಕಲಿಕೆಯ ವಾತಾವರಣವೇ ವೇಷಭಾಷಣಗಳನ್ನೂ ಒಳಗೊಂಡಂತೆ ‘ಧರ್ಮ’ವನ್ನು ಪ್ರತಿನಿಧಿಸುತ್ತಿದೆ. ಭಾಷೆಯೋಂದರಲ್ಲಿ ಧರ್ಮದ ವಿಷಯಗಳಿದ್ದು, ಅವನ್ನು ಅಧ್ಯಯನ ಮಾಡುವುದೇ ಬೇರೆ, ಭಾಷೆಯೇ ಧರ್ಮವಾಗುವುದು ಬೇರೆ. ಸಂಸ್ಕೃತದ ವಿಷಯದಲ್ಲಿ ಭಾಷೆಯೇ ಧರ್ಮದ ರೂಪವಾಗುತ್ತಿದೆ. ಆದ್ದರಿಂದ ಸಂಸ್ಕೃತವನ್ನು ಒಂದು ಭಾಷೆಯಾಗಿ, ಸಾಹಿತ್ಯವಾಗಿ ಕಲಿಯುವ, ಅಧ್ಯಯನ ಮಾಡುವ ಪರಿಸರದ ಬದಲು ಸ್ಥಿಗಿತ ಸನಾತನ ಭಕ್ತಿ ಭಜನೆಯೇ ಭಾಷಾಧ್ಯಯನವಾಗುವ ಅವಾಯವಿದೆ.

ಮತಮಾನಗಳು, ಧಾರ್ಮಿಕ ಮೂಲಭೂತವಾದಿಗಳು ಮಾತನೇ ಸಂಸ್ಕೃತಕ್ಕೆ

ಅಗ್ರಸ್ಥಾನ ಹೊಡಲು ಹವಣಿಸುತ್ತಿರುವುದು ಅದರ ದಿಕ್ಕನ್ನೂ ಸೂಚಿಸುತ್ತದೆ. ವಾಸ್ತವವಾಗಿ ಇಂಥ ಶಕ್ತಿಗಳಿಂದ ಸಂಸ್ಕೃತದ ಬಿಡುಗಡೆಯಾಗಬೇಕಾಗಿದೆ.

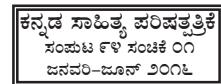
ಆದರೆ ಸದ್ಯಕ್ಕೆ ಸಂಸ್ಕೃತದ ಬಿಡುಗಡೆ ಅಸಾಧ್ಯವೆನ್ನುವಂಥ ವಾತಾವರಣವಿದೆ. ಸಂಸ್ಕೃತದ ಬಿಡುಗಡೆಯನ್ನು ಜನಭಾಷೆಗಳ ವಿಕಾಸದಲ್ಲಿ ಮತ್ತು ಸಂಸ್ಕೃತದ ಶಾಸ್ತ್ರೀಯ ಸಂಶೋಧನೆಯಲ್ಲಿ ಕಾಣಬೇಕು. ಈ ತಿಳಿವಳಿಕೆ ‘ಸಂಸ್ಕೃತ ಪೀಠಸ್ಥಾನ’ರಿಗೆ ಇಲ್ಲವಾದರೆ ಸಂಸ್ಕೃತವು ಸನಾತನ ಸೇರೆವಾಸಿಯಾಗಿಯೇ ಸೂರಗಬೇಕಾಗುತ್ತದೆ.

ಸಂಸ್ಕೃತವನ್ನು ಸ್ಥಿಗಿತ ಸಂಸ್ಕೃತಿಯ ವಾಹಕವಾಗಿ, ಧಾರ್ಮಿಕ ಮೂಲಭೂತವಾದಿ ತನದ ಮಾಧ್ಯಮವಾಗಿ ಬಳಸುತ್ತಿರುವ ಜನವಿರೋಧಿ ಹಾಗೂ ಜನಭಾಷಾ ಏರೋಧ ನಿಲುವುಗಳನ್ನು ಏರೋಧಿಸಬೇಕಾಗುತ್ತದೆ.

ಹೀಗೆಂದ ಹೊಡಲೆ, ಕನ್ನಡದಂಥ ಜನಭಾಷೆಗಳನ್ನು ಕಲಿತವರೆಲ್ಲ ಸ್ಥಿಗಿತ ಸಂಸ್ಕೃತಿ ಮತ್ತು ಧಾರ್ಮಿಕ ಮೂಲಭೂತವಾದದ ಏರೋಧಿಗಳಿಂದ ತಿಳಿಯಬೇಕಿಲ್ಲ. ಸ್ಥಿಗಿತ ಸಂಸ್ಕೃತಿಯ ಮೌಲ್ಯಗಳು ಸಮಾಜದಲ್ಲಿ ವಿಸ್ತೃತವಾಗಿ ಹರಡಿವೆ. ಧಾರ್ಮಿಕ ಮೂಲಭೂತವಾದಿತನವೂ ಹಾಸುಹೊಕ್ಕುಗ್ಗಿತ್ತಿದೆ. ಹೀಗಾಗೆ ಸಂಸ್ಕೃತವನ್ನು ಕಿಂಚಿತ್ತಲ್ಲಿ ಕಲಿಯದೆ ಇರುವವರಲ್ಲೂ ಧಾರ್ಮಿಕ ಮೂಲಭೂತವಾದಿತನ ಮತ್ತು ಸನಾತನ ಸ್ಥಿಗಿತ ಸಂಸ್ಕೃತಿಯ ನೆಲೆಗಳು ಇರಲು ಸಾಧ್ಯ. ಅನೇಕರಲ್ಲಿ ಈ ನೆಲೆಗಳು ಗಟ್ಟಿಯಾಗಿರುವುದು ಸಹ ಸತ್ಯ ಸಂಗತಿ. ಇದಕ್ಕೆ ಶೋಷಿತ ಸಮುದಾಯಗಳ ಬುದ್ಧಿವಂತರನೇಕರೂ ಉದಾಹರಣೆಯಾಗುವುದು ಒಂದು ವಿಪಯಾಸ! ಕೆಲವು ಕನ್ನಡಪರ ಚಿಂತಕರೂ ಸ್ಥಿಗಿತ ಸಂಸ್ಕೃತಿ ಹಾಗೂ ಧಾರ್ಮಿಕ ಮೂಲಭೂತವಾದಕ್ಕೆ ಉದಾಹರಣೆಯಾಗಿದ್ದಾರೆ. ಆದರೆ ಕನ್ನಡವು ಒಂದು ಭಾಷೆಯಾಗಿ ಈ ಅಂಶಗಳ ಅಸ್ವಾಗಿಲ್ಲ. ಸಂಸ್ಕೃತವನ್ನು ಈ ಅಂಶಗಳ ಅಸ್ವಾಗಿ ಬಳಸುತ್ತಿರುವುದು ಆತಂಕದ ವಿಷಯ. ಯಾಕೆಂದರೆ ಸಂಸ್ಕೃತ ಭಾಷೆಯಲ್ಲಿ ಇರುವುದೆಲ್ಲ ಮೂಲಭೂತವಾದಿ ಅಂಶಗಳಲ್ಲ, ಧಾರ್ಮಿಕ ಜಡತೆಯ ಮೌಲ್ಯಗಳಲ್ಲ. ಹಾಗೆ ನೋಡಿದರೆ ಕನ್ನಡದಲ್ಲಿ ಕೆಲವು ಮೂಲಭೂತವಾದಿ ಅಂಶಗಳು ಅಭಿಪ್ರಾಯವಾಗಿವೆ. ಆದರೆ ಕನ್ನಡವನ್ನು ಇಡಿಯಾಗಿ ಜಡ ಮತ್ತು ಮೂಲಭೂತವಾದಿ ಅಸ್ವಾಗಿ ಬಳಸಲು ಸಾಧ್ಯವಾಗಿಲ್ಲ. ಸಂಸ್ಕೃತವನ್ನು ಸಾಧ್ಯವಾಗಿಸಲಾಗುತ್ತಿದೆ. ಇದು ವೈಶಾಸ.

ಒಟ್ಟಾರೆ ಸಂಸ್ಕೃತವು ಆಸಕ್ತರ ಅಧ್ಯಯನ ಭಾಷೆಯಾಗಿರುವುದು ಹೆಚ್ಚು ಉಚಿತ ಮತ್ತು ಅಗತ್ಯ. ಕನ್ನಡದಂಥ ಜನಭಾಷೆಗಳ ಅಭಿಪ್ರಾಯ - ಅಧ್ಯಯನಗಳು ಸದಾ ಅಗ್ರಸ್ಥಾನದಲ್ಲಿದ್ದರೆ ಅದು ಪ್ರಜಾಪ್ರಭಕ್ಕದ ಒಂದು ಸಂಕೇತ.

*

೩. ವಚನಗಳ ಸೃಜನಶೀಲತೆಯ ಸ್ವರೂಪ

- ಡಾ. ಹಿ.ವಿ. ನಾರಾಯಣ*

ವಚನ ರಚನೆಯು ಸಾಹಿತ್ಯದ ಉದ್ದೇಶದಿಂದ ಆದದ್ದಲ್ಲವೆಂಬುದು ಸ್ವಷ್ಟವಾಗಿಯೇ ಇದೆ. ಆದರೂ ಭಾಷೆಯು ಮೂಲಕ ಅಭಿವೃತ್ತಿಗೊಳ್ಳುವಲ್ಲಿ ಅದು ಪ್ರತಿಭಾಶಾಲೀಯಿಂದ ಹೊರಹೊಮ್ಮುವಾಗ, ಕಾವ್ಯತದ್ದಿಂದ ತುಂಬಿರುವುದು ಸಹಜವೇ ಆಗಿದೆ. ಹಿಂಗಾಗಿಯೇ ಧಾರ್ಮಿಕ ರಚನೆಗಳಲ್ಲಿಯೂ ಸಾಹಿತ್ಯದ ಆರ್ಥಿಕೆಯಿರುವುದನ್ನು ಎಲ್ಲ ಭಾಷೆ-ಕಾಲಗಳಲ್ಲಿಯೂ ನಾವು ಕಾಣಬಹುದು. ಧಷ್ಟಪದ, ಬೈಂಬಿಲ್ ಮುಂತಾದ ಪ್ರಾಚೀನ ರಚನೆಗಳಲ್ಲಿ ಆಧುನಿಕರು ಕಾವ್ಯಾಂಶವನ್ನು ಗುರುತಿಸಿದುದಕ್ಕೆ ಕಾರಣ ರಚನೆಗಳನ್ನು ನೋಡುವ ದೃಷ್ಟಿಪ್ರಾಯ. ವಚನಗಳು ಹಾಗೆ ನೋಡಿದರೆ ಕನ್ನಡ ಸಾಹಿತ್ಯದ ಅಶ್ಯಂತ ಸ್ವೇಚ್ಛಾ ಸಾಹಿತ್ಯ ಪ್ರಕಾರ ಹಾಗೂ ಕನ್ನಡ ಭಾಷಾ-ಸಾಹಿತ್ಯಗಳಿಗೆ ಹೊಸ ಶಿರುವನ್ನು ಕೊಟ್ಟಿ ಪರಂಪರೆಯನ್ನು ನಿರ್ಮಿಸಿದ ರಚನೆಗಳಿಂದ ಸಾಹಿತ್ಯಜ್ಞರು ಗುರುತಿಸಿದ್ದಾರೆ.

ವಚನಗಳಿಂದ ಕನ್ನಡ ಭಾಷೆಗೆ ದೊರಕಿದ ಸ್ವೇಚ್ಛಾ ಮರೆಯಲಾರದಂಥದ್ದು, ಸಂಸ್ಕೃತ ಪ್ರಾಕೃತಗಳಂತಹ ಪ್ರಾಚೀನ ಭಾಷೆಗಳಲ್ಲಿ ಮಾತ್ರ ಸಂವಹನ ಸಾಧ್ಯವೆಂಬ ಆಧ್ಯಾತ್ಮಿಕತೆಯಿಂತಹ ಅಶ್ಯಂತ ಅರ್ಥಾರ್ಥ ವಸ್ತುವನ್ನು ಕನ್ನಡದಲ್ಲಿ ಅಭಿವೃತ್ತಿಸಿದ್ದರಿಂದ ವಚನಕಾರರು ಆ ಭಾಷೆಗೆ ಗೀವಾಣಿವನ್ನೂ ದಕ್ಷಿಣಿಕೊಟ್ಟಿರು. ಅವರ ಉದ್ದೇಶವೇ ಸಂಸ್ಕೃತ ಭಾಷೆ ಮತ್ತು ಅದು ಸಂಕೇತಿಸುತ್ತಿದ್ದ ಜಡ ವ್ಯವಸ್ಥೆಯನ್ನು ಧಿಕ್ಕಿಸುವುದಾದ್ದರಿಂದಲೂ, ವಚನಕಾರರ ಮನಸ್ಸಿನಾಳದಲ್ಲಿ ಜನಪರ ಮೌಲ್ಯಗಳು ತುಡಿಯುತ್ತಿದ್ದುದರಿಂದಲೂ ಅವರು ಕನ್ನಡವನ್ನು ಚಿಂತಿಸದೆಯೇ ತಮ್ಮ ಎಲ್ಲ ಅಭಿವೃತ್ತಿಗೂ ಮಾಡುವುದಾಗಿಸಿಕೊಂಡರು. ಇವತ್ತಿಗೂ ಏರ್ಪತ್ತೆವರಿಗೆ ವಚನಗಳು ಪ್ರಮಾಣವಾಗುತ್ತಾಗಿರುವುದರಿಂದ ಕನ್ನಡದ ಬಗ್ಗೆ ಮೊಜ್ಜುಭಾವನೆಯೂ ಬರಲು ಸಾಧ್ಯವಾಯಿತು. “ಅಯ್ಯಾ ನೀ ಕೇಳಿದರೆ ಕೇಳು ಕೇಳಿದರ್ದಾಡೆ ಮಾಣಿ, ನಾ ನಿನ್ನ ಸ್ತುತಿಸಿದಲ್ಲದೆ ಸೃಂಗಿಲಾರೆನಯ್ಯಾ” ಎಂಬ ಅಕ್ಷಮಹಾದೇವಿಯ ಪೂರ್ವ

ವಚನರಚನೆಯ ಹಿಂದಿನ ತುರ್ತನ್ನು ಕುರಿತದ್ದು. ಭಾವವು ತನ್ನ ಸ್ವರೂಪಕ್ಕೆ ಸಹಜವಾದ ಮಾಧ್ಯಮವನ್ನು ಅರಿಸಿಕೊಳ್ಳುತ್ತದೆ. ಅಂಥ ತುರ್ತ ಕನ್ನಡವನ್ನು ಅರಿಸಿಕೊಳ್ಳಲೂ ವಚನಗಳಿಗೆ ಕಾರಣವಾಗಿದೆ. ವಚನಕಾರರಿಗೆ ಕನ್ನಡ ಭಾಷೆಯು ಬಗ್ಗೆ ಪ್ರಜ್ಞಾಪೂರ್ವಕವಾದ ಅಭಿಮಾನವೇನೂ ಇಲ್ಲ (ಅಥವಾ ವಚನಗಳಲ್ಲಿ ಆ ಕುರುಮು ಕಾಣಿಸುವುದಿಲ್ಲ). ಸಂಸ್ಕೃತದ ಬಗ್ಗೆ ಒಂದರಷ್ಟು ಕಡೆ ನೇರವಾದ ಟೀಕೆಯ ಮಾತುಗಳಿದ್ದರೂ, ಅವೂ ಆ ಭಾಷೆಯನ್ನು ಕುರಿತವಲ್ಲ, ಬದಲು ಅದನ್ನು ಶೋಷಣೆಯ ಸಾಧನವನ್ನಾಗಿ ಬಳಸಿಕೊಂಡವರ ಉದ್ದೇಶವನ್ನು ಟೀಕೆಸಲು, ಭಾಷೆಯ ಬಗೆಗಿನ ಜಿಜ್ಞಾಸೆಯೇ ವಚನಗಳಲ್ಲಿ (ಆದರೆ ಅಭಿವೃತ್ತಿ ಸ್ವರೂಪದ ಬಗ್ಗೆ ಇದೆ). ಕನ್ನಡ ಅವರ ಅಪ್ರಜ್ಞಾಪೂರ್ವಕ ಆಯ್ದು ಅದಕ್ಕೆ ಕಾರಣ ಅವರ ಒಂಟಿ ಧೋರಣೆ.

ಕನ್ನಡ ಭಾಷೆಯನ್ನು ಬಳಸುವಾಗಲೂ ಅವರದು ಅಸಾಂಪ್ರದಾಯಿಕ ಮಾರ್ಗ. ಅವರೆಗೆ ಕನ್ನಡದಲ್ಲಿ ಸಾಹಿತ್ಯ ರಚಿತವಾಗಿದ್ದಿತು. ಅವನ್ನು ವಚನಕಾರರಲ್ಲಿ ಅನೇಕರು ಆಳವಾಗಿ ಅಭ್ಯಾಸ ಮಾಡಿದ್ದರು. ಅಲ್ಲಿಯವರೆಗಿನ ಕನ್ನಡ ಸಾಹಿತ್ಯವೆಂದರೆ ಶಾಸನಗಳಲ್ಲಿನ ವ್ಯಾವಹಾರಿಕ ರಚನೆ (ಅದರಲ್ಲಿನ ಕಾವ್ಯಮಂಯತೆಯನ್ನು ಹೊರತುಪಡಿಸಿ), ಹಾಗೂ ಸಾಂಪ್ರದಾಯಿಕ ಸಾಹಿತ್ಯ. ಜನಪದ ಸಾಹಿತ್ಯವೂ ಆಗ ಸಮೃದ್ಧವಾಗಿದ್ದಿರಬೇಕು. ಕವಿರಾಜ ಮಾರ್ಗಕಾರನು ಹೇಳುವ ಅನೇಕ ಕಾವ್ಯಪ್ರಕಾರಗಳು ಜನಪದ ಸಾಹಿತ್ಯದಲ್ಲಿ ಪ್ರಚಲಿತವಾದುದಾಗಿರಬೇಕು ಎಂದು ವಿದ್ಬಂಧು ಈಗಾಗಲೇ ಚರ್ಚಿಸಿದ್ದಾರೆ. ಅಲ್ಲದೆ ಅನೇಕ ಶಿಪ್ಕಾವ್ಯ ರಚನಾಪದ್ಧತಿಗಳಿಗೆ ಜನಪದ ಮೂಲವಿರುವುದು, ಅಥವಾ ಕಾವ್ಯರಚನೆಯ ಮೇಲೆ ಅದರ ಪ್ರಭಾವವಿರುವುದೂ ಸಹಜವೇ. ರಗಳೇ ಶಿಪದಿಗಳಂತಹವು ಇಲ್ಲಿ ನೇರ ಜಾನಪದದಿಂದಬಂದವು; ಇಲ್ಲಿ, ಅಲ್ಲಿನ ಪ್ರಭಾವವನ್ನು ಸ್ವೀಕರಿಸಿ ರೂಪಿತವಾದವು. ಚಂಪೂ ಕೂಡ ಕನ್ನಡ ಮೂಲದ್ದೇ ಆಗಿರುವ ಸಾಧ್ಯತೆಗಳಿವೆ. ಅಲ್ಲದೆ ಅದರ ಒಂಟಿ ಸ್ವರೂಪವು ಜಾನಪದ ಪ್ರದರ್ಶನ ಕಲೆಗಳ ಮಾದರಿಗಳ ಮೇಲೆ ರೂಪಿತವಾದಂತೆಯೂ ಇದೆ. ಪಂಪನಂತೆ ಅವರು ತಮ್ಮ ಕಾವ್ಯದಲ್ಲಿ ಕಾಣಬೇಕೆಂದು ಆಷಿಸುವ ‘ದೇಸಿ’ಯು ಜಾನಪದವನ್ನೇ ಸೂಚಿಸುತ್ತದೆ. ಚಂಪೂ ಕಾವ್ಯದ ಶಿವಿರ ಕವಿಯಾದ ಪಂಪನ ಭಾಷೆ. ಅಭಿವೃತ್ತಿ, ಸನ್ವೀಕಾರ ನಿರ್ಮಾಣ, ಪಾತ್ರಸ್ವಾಂತಿಕಿ, ಸಂಭಾಷಣಾ ವ್ಯೇಲಿರಿ, ಉಪಕರೆಗಳ ಬಳಕೆ, ಮೌಲ್ಯ ಪ್ರತಿಪಾದನೆ ಇವೆಲ್ಲದರ ಮೇಲೆ ಜಾನಪದದ ದಟ್ಟ ಪ್ರಭಾವ ಆಗಿರುವುದು ಮೇಲುನೋಟಕ್ಕೆ ಸ್ವಷ್ಟವಾಗುವ ಅಂಶ (ಈ ಬಗ್ಗೆ ಇನ್ನೂ ಆಳವಾದ ಅಧ್ಯಯನ ಸಾಧ್ಯವಿದೆ). ಇಷ್ಟಾದರೂ ನಮಗೆ ಆ ಕಾಲದ ಜನಪದ ಸಾಹಿತ್ಯದ ಸ್ವರೂಪವೇನಿದ್ದಿತು ಎಂದು ವಿಚಿತ್ರವಾಗಿ ಹೇಳಲು ಸಾಧ್ಯವಿಲ್ಲ. ಇನ್ನೂ ಶಿಷ್ಟ ಸಾಹಿತ್ಯಕ್ಕೆ ಬಂದರೆ ಪಂಪನಲ್ಲಿ ಚಂಪೂ ಪ್ರಕಾರವು ತನ್ನ ಶಿವಿರ ಸ್ಥಿತಿಯನ್ನು ತಲುಪಿ ವಚನಕಾರರು ಬರುವ ಹೊತ್ತಿಗೆ ತನ್ನ ಹಿರಿಮೆಯನ್ನು

*. ೨೦, ತಂಗಾಲ, ಅನೇಕ್ಕಾಂತ, ಆರ್.ಬಿ.ಎ. ಕಾಲೋನಿ, ಜಯನಗರ ಖಿನೇ ಬ್ಲೂ-ಪ್ರೋವೆನ್ಸ್, ಬೆಂಗಳೂರು-೫೬೦೦೧೧ ರಸ್ತೆಯಲ್ಲಿ.

ಕಳೆದುಕೊಳ್ಳುತ್ತಿತ್ತು. ಜಂಪೂ ಕಾವ್ಯ ಪ್ರಕಾರವೂ ಆ ಕಾಲದಲ್ಲಿ ಎರಡು ಪ್ರಮುಖ ಟಿಸಿಲುಗಳಲ್ಲಿ ಬೆಳೆದಿತ್ತು; ಜೈನ ಕವಿಗಳು ರಚನಿಸಿದ ರಾಜಾಶ್ರಯದ ಕಾವ್ಯಗಳು ಹಾಗೂ ಬ್ರಾಹ್ಮಣ ಕವಿಗಳು ಸಂಸ್ಕೃತದಿಂದ ಅನುವಾದ ಮಾಡಿದ ಕಾವ್ಯಗಳು. ಜೈನಕವಿಗಳು ರಾಜಕೀಯ ಶೈಂಕ್ರಾಂತಿಕ ಹಾಗೂ ಮೌಲ್ಯಪ್ರತಿಪಾದನೆಗಳಲ್ಲಿ ಒಂದು ಧಾರೆಯ ಕಾವ್ಯಗಳಲ್ಲಿ ಜನಗಳನ್ನು ತಲುಪಲು ಪ್ರಯತ್ನಪಟ್ಟರು, ಹೀಗಾಗಿ ಅವರು ಜಾನಪದ ಪ್ರಭಾವಕ್ಕೆ ತಮ್ಮನ್ನು ಒದ್ದಿಕೊಂಡರು. ಆದರೆ ಬ್ರಾಹ್ಮಣ ಕವಿಗಳು ಅಂತಹ ಆದರ್ಶವೇನನ್ನೂ ಪಡೆಯಿದ್ದುದರಿಂದ ತಮ್ಮ ಜಿಪ್ಪಿನ ಗೂಡಲ್ಲಿ ಹೊತು ಕಾವ್ಯಾನುವಾದದಲ್ಲಿ ತೋಡಿದರು. ಹೀಗಾಗಿ ಈ ಎರಡು ರೀತಿಯ ಜಂಪೂಕೃತಿಗಳ ಭಾಷೆಶ್ವರೀಗಳಲ್ಲಿ ಅಪಾರ ವ್ಯಾತ್ಯಾಸವಿದೆ. ಜೈನಕವಿಗಳ ಲೋಕ ಕಾವ್ಯಗಳು ತಮ್ಮ ಸ್ತೋತ್ರಗಾಗಿ ಜಾನಪದದ ಕಡೆಗೆ ನೋಡಿದ್ದರಿಂದ, ಅಲ್ಲಿನ ಭಾಷಾಶ್ವರೀಗಳು ನಯಸೇನನವರೆಗೆ ವಿಕಾಸಗೊಂಡು ತಿಳಿಯಾದವು.

ಇಷ್ಟಾಗಿಯೂ ವಚನಕಾರರ ಉದ್ದೇಶಕ್ಕೆ ಶಿಷ್ಟ ಕನ್ನಡ ಕಾವ್ಯಗಳ ಭಾಷಾಭಿಪ್ರಾಯಕ್ಕಿಯು ಸರಿಹೊಂದಲಿಲ್ಲ. ಏಕೆಂದರೆ ಕಾವ್ಯಗಳ ಉದ್ದಿಷ್ಟ ರಚನೆಗಳು, ಅನೇಕ ರೀತಿಯಿಂದ - ಅವು ಸಾಹಿತ್ಯ ಕೃತಿಗಳಿಂಬ ಪ್ರಕ್ಷೇತಿ ಕವಿಗಳಲ್ಲಿತ್ತು; ಅವು ಜನರನ್ನು ತಲುಪಬೇಕಂಬ ಆಸೆಯಿತ್ತು; ಅದರ ಹಿಂದಿನ ಉದ್ದೇಶವಾಗಿ ಜನರನ್ನು ಜೈನವು ಪ್ರಭಾವಿಸಬೇಕಂಬ ಬಯಕೆಯಿತ್ತು. ಹೀಗಾಗಿ ಪರಿಸ್ಥಿತಿಗನುಗಳಾವಾಗಿ ಜೈನಕವಿಗಳ ಭಾಷೆ ರೂಪಗೊಂಡಿತು. ವಚನಕಾರರು ಪರಿಸ್ಥಿತಿಗೆ ಹೊಂದಿಕೊಳ್ಳುವ ಕೆಲಸ ಮಾಡಲಿಲ್ಲ. ಏಕೆಂದರೆ ಅವರು ಪರಿಸ್ಥಿತಿಯನ್ನು ತಮ್ಮ ಹತೋಟಿಗೆ ತೆಗೆದುಕೊಂಡು ಅದನ್ನು ಬದಲಿಸಲು ಹೊರಟಿವರು. ತಮ್ಮ ಕಾಣ್ಣಗೆ ಅನುಗುಣವಾಗಿ ಅದಕ್ಕೆ ರೂಪವನ್ನೀಯಲು ತೋಡಿದವರು. ಹೀಗಾಗಿ ಅವರು ಬಳಸಿದ ಭಾಷೆಯೂ ಇದ್ದರನ್ನು ಅಲ್ಲಿಸ್ತೂ ವ್ಯಾತ್ಯಾಸಗೊಳಿಸಿ ಬಳಸುವುದಾಗಿರಲಿಲ್ಲ; ದಿಂದಿರನೆ ಹೊಳೆ ಹೊಸಮಾರ್ಗವನ್ನು ರೂಪಿಸುವುದಾಗಿತ್ತು. ಆದ್ದರಿಂದ ಅವರಿಗೆ ಆದರ್ಶವೇನಿಸಿದ ಮಾದರಿಗಳು ಇರಲಿಲ್ಲ, ಅವನ್ನು ತಾವೇ ಕಲ್ಪಿಸಿಕೊಂಡರು. ಕಗ್ಗಡಿನಲ್ಲಿ ದಾರಿ ಮಾಡುವ ಸ್ವಷ್ಟಿಕಾರ್ಯ ಅದು. ಸರಳತೆ-ಸಹಜತೆಗಳೇ ಆದರ್ಶವಾಗಿದ್ದ ವಚನಕಾರಿಗೆ ಕನ್ನಡದ ಸಹಜ ಮಾತುಗಾರಿಕೆಯೇ ಸಾಕಾಯಿತು. ಅವರು ಹೇಳಲು ತೋಡಿದುದು ಸಹಜವಾಗಿದ್ದುದರಿಂದ, ಬಳಸಿದ ಭಾಷಾಶ್ವರೀಯೂ ಸಹಜವಾಯಿತು. ಒಂದೇಡೆ ಅತ್ಯಗತ್ಯವೇನಿಸುವ, ಮತ್ತೊಂದೇಡೆ ಎದುರಿಗಿರುವವನಿಗೆ ನಿರೂಪಿಸಬಯಸುವ ರೀತಿಯಿಂದಾಗಿ ವಚನಕಾರಿಗೆ ಭಾಷೆಯ ಸೌಂದರ್ಯಕ್ಕಿಂತ ಅದರ ಸಂವಹನತೀರ್ತಯು ಮುಖ್ಯವೇನಿಸಿತು. ಹೀಗಾಗಿ ಅವರು ಆಡುಮಾತನ್ನೇ ಬಳಸಿದರು. ಆಡುವ ಎಲ್ಲ ಮಾತೂ ಕಾವ್ಯವಾಗುವುದಿಲ್ಲ. ಆದರೆ ಪ್ರತಿಭಾಶಾಲಿಯೂ ಭಾಷಾನಿಮಣನೂ ಆದವನು ಸ್ತೋತ್ರಯಿಂದ ಮಾತನಾಡಿದರೆ ಕಾವ್ಯವಾಗಿಯೇ ತೀರುತ್ತದೆ. ಅಂತಹ ಬಗೆಯಲ್ಲಿ ವಚನಗಳು ಕಾವ್ಯಗಳಾಗಿವೆ.

ಈ ಉದ್ದೇಶಕ್ಕೆ-ಅತ್ಯಗತ ಮತ್ತು ನಿರೂಪಣೆ-ಅಂಕಿತ ಪದ್ಧತಿಯು ವಚನಕಾರರಿಗೆ ಅಪೂರ್ವ ಸೌಕರ್ಯವನ್ನೊಳಗೊಂಡಿರುತ್ತಿದೆ. ಏಕೆಂದರೆ ತನ್ನ ಒಳಗಿನದನ್ನು ಸಂಕೋಚಿಸಲ್ಪದೆ ಬರಿದುಗೊಳಿಸಬೇಕಾದಾಗ ಅಂಕಿತವು ಅವರ ಆತ್ಮಸಾಕ್ಷಿಗೆ ಸಂಕೇತವಾಯಿತು, ನಿರೂಪಿಸುವಾಗ ಸರ್ವಸಾಕ್ಷಿಗೆ ಸಂಕೇತವಾಯಿತು. ಯಾವುದೇ ಬಗೆಯಿಂದ ವಚನಕಾರರು ತಮ್ಮ ಅಂಕಿತಗಳನ್ನು ರೂಪಿಸಿಕೊಂಡಿರಲ್ಲಿ, ಅವರಿಗೆ ಈ ದ್ವಿವಿಧ ಉಪಯೋಗ ಸಾಧ್ಯವಾಗಿದೆ. ಪ್ರತಿಭಾಶಾಲಿಯಾದವನು ಒಂದು ಮಾರ್ಗದಲ್ಲಿ ಆಲೋಚಿಸಲು ತೋಡಿದರೆ, ಆ ಮಾರ್ಗದಲ್ಲಿಯೇ ಅವನ ಭಾವನೆಗಳು ಹರಿಯುತ್ತವೆ, ನೀರು ಹೇಗೆ ಯಾವುದೇ ಆಕಾರದ ಕೊಳವೆಯಲ್ಲಿಯೂ ಹರಿಯಬಲ್ಲುದೋ ಹಾಗೆ. ಕವಿಗಳು ತಮ್ಮ ಭಾವಧಾರೆಯನ್ನು ಪದ್ಯರೂಪದಲ್ಲಿ ಹರಿಯಬಿಡಲು ತೋಡಿ ಅಭ್ಯಾಸ ಮಾಡಿಕೊಂಡರೆ ಅವರ ರಚನೆಯು ಸಹಜವಾಗಿ ಆ ರೂಪದಲ್ಲಿಯೇ ಹರಿಯುತ್ತದೆ. ಹಾಗಾಗಿಯೇ ಪಂಪನಂತಹವರು ವೃತ್ತದಲ್ಲಿ, ಕುಮಾರವ್ಯಾಸನಂತರಹವರು ಷಟ್ಟಿಡಿಯಲ್ಲಿ ಅಭ್ಯಾಸ ಮಾಡಿಕೊಂಡಿದ್ದರಿಂದ ಅವರ ಭಾವಲಹರಿಗಳು ಅಯಾ ಆಕಾರದಲ್ಲಿಯೇ ಹೊರಹೊಮ್ಮೆಲು ಸಾಧ್ಯವಾಗುತ್ತದೆ. ಅಂತೆಯೇ ವಚನಕಾರರ ರೀತಿಯೂ. ಅವರು ವೈದಿಕ ವ್ಯವಸ್ಥೆಗೆ ವಿರುದ್ಧವಾಗಿ ಕನ್ನಡದ ಸಹಜ ಮಾತುಗಾರಿಕೆಯಲ್ಲಿ ತಮ್ಮ ಭಾವಲಹರಿಗಳನ್ನು ಹರಿಯಬಿಟ್ಟರು. ಅವರಿಗೆ ಆದಕ್ಕೆ ಮಾದರಿಗಳೇನೂ ಬೇಕಾಗಲಿಲ್ಲ. ಅವರದು ಹೊಸದೇ ಮಾರ್ಗವಾದ್ದರಿಂದ ಅವರೇ ಮಾದರಿಯನ್ನು ಸೃಷ್ಟಿಸಿದರು.

ವಚನಕಾರರು ಹಿಂದಿನ ರೀತಿಯ ಕಾವ್ಯಮಾರ್ಗವನ್ನು ಅನುಸರಿಸಿದ್ದರಿಂದ ಅವರ ಅಭಿವೃತ್ತಿ ಜಿಜಾಸೆಯೂ ಬೇರೆಯದೇ ಬಗೆಯಾಗಿದೆ. “ವಚನಾನುಭವ, ವಾಗ್ರಜನೆಯಲ್ಲ ಮನವೇ” ಎಂದು ಭಾವಿಸಿದ ಅವರು ಅನುಭಾವ-ವಚನರಚನೆಗಳ ನಡುವೆ ನೇರ ಸಂಬಂಧವನ್ನು ಹೊಂದಿಸಿದರು. “ತಾಳ ಮಾನಸರಿಸವನರಿಯೇ” ಮುಂತಾದ ಮಾತುಗಳಲ್ಲಿ ಬಸವಣ್ಣ ತನ್ನ ವಚನ ರಚನೆಯ ಸ್ವರೂಪವನ್ನು ತಿಳಿಸುತ್ತಾನೆ. ಅಲ್ಲಿನ ಮುಖ್ಯ ಆಶಯ “ನಿನಗೆ ಕೇಡಿಲ್ಲವಾಗಿ ಆನು ಬಲಿದಂತೆ ಹಾಡುವೆ” ಎಂಬುದು. ಎಂದರೆ ಆತನ ದೃಷ್ಟಿಯಲ್ಲಿ ಅವನ ಅಭಿಮಾನದೇವತೆಯಾದ ಹೊಡಲಸಂಗಮನಿಗೆ ಕೇಡಿಲ್ಲದುದರಿಂದ ಹೇಗೆ ಬೇಕಾದರೂ ಹಾಡಬಹುದು. ಆದರೆ ಆತನಿಗೆ ಕೇಡು ಆಗದಂತೆ, ಎಂದರೆ ಆತನೊಡನೆ ತಾನು ಪಡೆದ ಅನುಭಾವಕ್ಕೆ ಕೇಡಿಲ್ಲದಂತೆ ಹಾಡುವುದು ಉದ್ದೇಶ, ಅದಕ್ಕೂಗಿ ಬಲಿದಂತೆ ಹಾಡುವುದು ಆತನ ಮಾರ್ಗ. ಆದ್ದರಿಂದ ಒಂದು ನೆಲೆಯಲ್ಲಿ ಕೇಡು ಪಡೆಯಿದರುವಷ್ಟನ್ನೇ ಬಯಸುತ್ತಿದ್ದಾನೆ, ಇನ್ನೊಂದು ನೆಲೆಯಲ್ಲಿ. ಹಾಗಾಗದಿರುವುದು ಬಲಿದಂತೆ ಹಾಡಿದಾಗ ಮಾತ್ರ ಎಂದೂ ಸ್ವಪ್ನಪಡಿಸುತ್ತಿದ್ದಾನೆ. ಆದ್ದರಿಂದಲೇ ಆ ಮತ್ತೊಂದೆಡೆ ಆದ್ದರ ವಚನವನ್ನು ‘ತವರಾಜದ ನೋರೆತೆ’ಯಿಂದ ಮರ್ಣಿಸುತ್ತಾನೆ. ಉಳಿದ ಮಾತುಗಾರಿಕೆ ಉಪ್ಪು ನೀರು. ಈ ಬಗೆಯ ವ್ಯಾತ್ಯಾಸವನ್ನೇ ಸಿದ್ಧರಾಮ ವಚನ-ವಾಗ್ರಜನೆ ಎಂಬ

ಮಾತುಗಳಿಂದ ಸೂಚಿಸುವುದು. ಶರಣರ ಮಾತು ಸಾಮಾನ್ಯರ ಮಾತನ್ನು ಬಸವಣ್ಣ ಕೆರೆಹಳ್ಳಬಾಪಿ ಹಾಗೂ ವಾರಿಧಿಗಳ ಅಂತಯ್ದಕ್ಕೆ ಹೋಲಿಸುತ್ತಾನೆ, “ಕೆರೆ ಹಳ್ಳಬಾಗಳು ಮೈದೆಗದೆ ಗುಳ್ಳೆ ಗೊರಜೆ ಚಿಪ್ಪುಗಳು ಕಾಣಬಹುದು, ವಾರಿಧಿ ಮೈದೆಗದೆ ರತ್ನಂಗಳ ಕಾಣಬಹುದು. ನಮ್ಮ ಕೂಡಲ ಸಂಗನ ಶರಣರು ಮನದೇರೆದು ಮಾತನಾಡಿದರೆ ಲಿಂಗವ ಕಾಣಬಹುದು.” ಹಾಗಾಗಿ ಈ ನೆಲೆಯಲ್ಲಿ ಮಾತು ಮನದಾಳದ ಲಿಂಗದ ಸ್ವರೂಪವನ್ನೇ ಬಿಚ್ಚಿದುವಂತಹುದು. ಆದರೆ ಇನ್ನೊಂದು ನೆಲೆಯಲ್ಲಿ ಲಿಂಗವನ್ನು ಮೆಚ್ಚಿಸುವಂಥದಾಗಿರಬೇಕೆಂದು ಬಸವಣ್ಣ ವಿವರಿಸುತ್ತಾನೆ, ಅದು ಸಾಧ್ಯವಾಗುವುದು ನಡೆ-ನುಡಿ ಅನುರೂಪವಾಗಿದ್ದಾಗ:

ನುಡಿದರೆ ಮುತ್ತಿನ ಹಾರದಂತಿರಬೇಕು
ನುಡಿದರೆ ಮೂರ್ಕೆಕ್ಕದ ದೀಸಿಯಂತಿರಬೇಕು
ನುಡಿದರೆ ಸ್ಟಿಕದ ಶಲಾಕೆಯಂತಿರಬೇಕು
ನುಡಿದರೆ ಲಿಂಗಮೆಚ್ಚಿ ಅಹುದಹುದೆನಬೇಕು
ನುಡಿಯೋಳಗಾಗಿ ನಡೆಯಿದ್ದಾಡ
ಕೂಡಲ ಸಂಗಮದೇವನೆಂತೆಲಿವನಯ್ಯಾ?

ನುಡಿಯ ಸುಂದರ ಜೋಡಣೆ, ಸ್ವಾನುಭವಪೂರ್ವಕತೆ, ಪಾರದರ್ಶಕತೆ, ಪ್ರಾಮಾಣಿಕ ಅಭಿವೃತ್ತಿಗಳ ಬಗ್ಗೆ ವಿವರಿಸುವ ಈ ವಚನವು ಕೊನೆಯಲ್ಲಿ ಕೂಡಲಸಂಗಮದೇವನನ್ನು ಒಲಿಸುವುದಕ್ಕೆ ಒತ್ತು ನೀಡುತ್ತದೆ. ಅದನ್ನೇ ಇನ್ನೊಂದು ರೀತಿಯಲ್ಲಿ ಚನ್ನಬಸವಣ್ಣ “ಪಾತಾಳದಗ್ನಿಯಿ ನೇಣಿಲ್ಲದೆ ತೆಗೆಯಬಹುದೆ, ಸೋಪಾನದ ಬಳದಿಂದಲ್ಲದೆ? ಶಬ್ದಸೋಪಾನವ ಕಟ್ಟಿ ನಡೆಯಿಸಿದರು ಮರಾಠನರು, ದೇವಲೋಕಕ್ಕೆ ಬಟ್ಟಿಕಾಣಿರೋ” ಎಂದು ಹೇಳಿ ವಚನಗಳನ್ನು ದೇವಲೋಕಕ್ಕೆ ‘ಶಬ್ದಸೋಪಾನ’ಗಳು ಎಂಬ ಸುಂದರ ರೂಪಕದಿಂದ ವರ್ಣಿಸುತ್ತಾನೆ. ಹಾಗಾಗಿ ವಚನಗಳು ಒಂದೆಡೆ ವಚನಕಾರನ ಅನುಭಾವದ ಅಭಿವೃತ್ತಿಯಾದರೆ, ಮತ್ತೊಂದೆಡೆ ಸಾಮಾನ್ಯರಿಗೆ ಆಳಕ್ಕೆ ಇಳಿಯಲು ಸಹಾಯ ಮಾಡುವ ಸೋಪಾನಗಳಾಗಬೇಕು ಎಂಬ ಆಶಯವು ವ್ಯಕ್ತವಾಗುತ್ತದೆ.^೧

ವಚನಕಾರರು ಹಿಂದಿನ ಕವಿಗಳಂತೆ ಕಥನಮಾರ್ಗವನ್ನು ತುಳಿದವರಲ್ಲ, ಅವರದು ಅಂದಂದಿನುಚಿತಕ್ಕೆ ಹಾಡುವ ತುರ್ತು. ಕತೆಯ ಮೂಲಕ, ವರ್ಣನೆಗಳ ಮೂಲಕ, ಹಾತುಗಳ ಮೂಲಕ ತನ್ನ ಜೀವನದರ್ಶನವನ್ನು ಸಾಂಪ್ರದಾಯಿಕ ಅರ್ಥದಲ್ಲಿ ಕವಿ ಪ್ರಕಟಿಸಬೇಕಾಗುತ್ತದೆ. ಆದರೆ ವಚನಕಾರ ಎಲ್ಲ ಪ್ರಸಂಗಗಳ ಜೊತೆ ನೇರವಾಗಿ ಮುಖಾಮುಖಿಯಾಗುತ್ತಾನೆ. ಹೀಗಾಗಿ ಕಥನ ಸಾಹಿತ್ಯದ ವಸ್ತುನಿಷ್ಠತೆ (ಅಥವಾ ಕವಿ ಅಲ್ಲಿ ಸಾಧಿಸುವ ಮಾನಸಿಕ ದೂರ) ವಚನಗಳಲ್ಲಿ ಇಲ್ಲ. ಇಲ್ಲಿರುವುದು ಸ್ವಂತದ “ಆನು ಒಲಿಯುವ” ತುರ್ತು. ಆದ್ದರಿಂದ ಇಲ್ಲಿ ನೇರ ನುಡಿಯೋಡನೆ ಆವೇಶವೂ ಹೆಚ್ಚು ಸಾಂಪ್ರದಾಯಿಕ ಕಾವ್ಯಮಾರ್ಗದಲ್ಲಿ ಕವಿ ಮೊದಲಿಂದ

ಕೊನೆಯವರೆಗೆ ಒಂದು ಸಾಮಾನ್ಯವಾದ ವಾತಿನ ಧೋರಣೆಯನ್ನು ವ್ಯಕ್ತಪಡಿಸುತ್ತಾನೆ. ಅಲ್ಲಲ್ಲಿ ವ್ಯತ್ಯಾಸಗಳಿದ್ದರೂ. ಆದರೆ ವಚನಕಾರನ ವಿವಿಧ ಸನ್ನಿಹಿತದ ಅನುಭವಗಳನ್ನು ಏಕ ಬಂಧದಲ್ಲಿ ನಿಲ್ಲಿಸುವ ಅವಸರವಿಲ್ಲದ್ದರಿಂದ ಅವೆಲ್ಲ ಸ್ವತಂತ್ರ ಕೃತಿಗಳು, ಅವುಗಳಲ್ಲಿನ ಶೈಲಿ-ಭಾವಗಳು ತೀರ ಅನನುರೂಪವಾಗಿರಬಹುದು. “ನುಡಿದರೆ ಮುತ್ತಿನ ಹಾರದಂತಿರಬೇಕು” ಎಂಬ ಮಾತಿನಲ್ಲಿ ಆ ಕ್ಷಣಾದ ಮಾತಿನ ಓರಣದ ಆಶಯವಿದೆಯೇ ವಿನಾ ದೀರ್ಘ ಕಾವ್ಯರಚನೆಯನ್ನು ಬಂಧಿಸಬೇಕಾದ ಏಕಸೂತ್ರದ ಬಗ್ಗೆಯಲ್ಲ.

ಅವರ ವಚನಗಳ ಲಯಗಾರಿಕೆಯೂ ಇಂತಹ ವಿಶಿಷ್ಟರೂಪದ್ದೇ. ಸಹಜ ಮಾತುಗಾರಿಕೆಯ ಲಯ ಅವರದಾದ್ದರಿಂದ ವಚನಗಳ ಸಾಲುಗಳು ಮಾತ್ರವಲ್ಲ, ಅವರ ಲಯವೂ ಭಾವಾನುಸಾರಿಯಾದುದು. ಕನ್ನಡದಲ್ಲಿ ಮಾತನಾಡುವಾಗ ಒಳನಡೆಯಾಗಿ ಬರುವ ಲಯವೈವಿಧ್ಯವನ್ನೆಲ್ಲ ವಚನಗಳು ಸಹಜವಾಗಿಯೇ ಸೂರೆಗೊಳ್ಳುತ್ತವೆ. ಪದ್ಯರಚನಾಕಾಲದ ಪಾದ ನಿರ್ವಹಣೆ, ಪ್ರಾಸಜೋಡಣೆ, ಯತ್ನಿಬಿಂಧಂಧ, ಅಕ್ಷರ ವಿನ್ಯಾಸದಂತಹ ಮೀತಿಗಳಾವುದೂ ಇಲ್ಲದ್ದರಿಂದ ವಚನಗಳು ಯಾವ ರಭಸದಲ್ಲಿ ಬೇಕಾದರೂ ನಡೆಯಬಲ್ಲವು. ಪದ್ಯರಚನೆಯು ಶಿಸ್ತ ಕಸರತ್ತಾಗಳಿಂದ ರೂಢಿಸಿಕೊಂಡ ನಡಿಗೆಯ ವಿಧಾನವಾದರೆ ವಚನಗಳದು ಆಶಯಾನುಸಾರಿಯಾದ ನಡಿಗೆ, ಅಲ್ಲಿ ನಿಧಾನವೂ ಇದೆ, ವೇಗವೂ ಇದೆ. ಆದರೆ ಅದರಲ್ಲಿ ವ್ಯಕ್ತಿ ವಿಶಿಷ್ಟತೆಯಿದ್ದೇ ಇರುತ್ತದೆ.

ವಚನಗಳಲ್ಲಿ ಅನೇಕ ವೇಳೆ ನಿಯತ ಭಂದಸ್ಸನ್ನು ಕಂಡು ಬೆರಗುಗೊಳ್ಳುವಂತಹ ದೇನೂ ಇಲ್ಲ. ಏಕೆಂದರೆ ನಿಜಜೀವನದ ಅನೇಕ ಕ್ಷಣಗಳಲ್ಲಿ ಭಂದೋಬದ್ದ ನುಡಿ ಇರುವುದಿಲ್ಲವೇ? ಕವಿಯಲ್ಲಿದವನ ದಿನಚರಿಯಲ್ಲಿಯೂ ನಿಯತ ಲಯದ ಕ್ಷಣಗಳು ಬರಲಾರವೇ? ಅಲ್ಲದೆ ಕೆಲವೇಳೆ ಆ ನಿಯತಿಯು ಕನ್ನಡ ಭಾಷೆಯ ವ್ಯಶಿಷ್ಟವಾಗಿರಲೂ ಸಾಕು. ಜೇಡರ ದಾಸಿಮಯ್ಯನ ವಚನದ ಸಾಲುಗಳು ತ್ರಿಪದಿಯ ಲಯವನ್ನು ನೆನಪಿಗೆ ತರುವುದರಿಂದಾಗಿ ವಚನ ಸಾಹಿತ್ಯದ ಮೂಲವೇ ತ್ರಿಪದಿಯಂದು ಡಾ. ಜಿದಾನಂದಮೂರ್ತಿಯವರು ಹಿಂದೆ ವಾದಿಸಿದ್ದರು. ಆದರೆ ತ್ರಿಪದಿಯ ಲಯದಲ್ಲಿ ಎದ್ದುಕಾಣುವುದು ವಿಷ್ಣುಗಳಾಗಿ ಮೂರಂತೆದ ಗಣಗಾರಿಕೆ, ಅದು ಮಾತ್ರಾಲಯವಾಗಿ ಬದಲಾದರೆ ಐದು ಮಾತ್ರೀಗಳ ಗಣಗಳಾಗುತ್ತದೆ. ಕನ್ನಡದ ಸಾಮಾನ್ಯ ಮಾತುಗಾರಿಕೆಯಲ್ಲಿಯೂ ಐದು ಮಾತ್ರೀಯ ಓಟ ಬಹು ಸಹಜವಾದದ್ದು. ಅದು ಲಯಪರಿವೃತ್ತಿಯೊಂದಿ ಮೂರು ನಾಲ್ಕು ಮೂರು ಓಟವಾಗಿ ಪರಿಣಮಿಸಬಹುದು. ಕನ್ನಡದ ಅತ್ಯಂತ ಜನಪ್ರಿಯ ಮಟ್ಟು ಎಂದರೆ ಭಾಮಿನಿಷಟ್ಟದಿಯದು, ಎಂದರೆ ಮೂರು ನಾಲ್ಕು ಮೂರು ಗಣಗಳ ರಚನೆಯದು. ಅಲ್ಲದೆ ವಿಷ್ಣುವು ನಾಲ್ಕು ಐದು ಆರು ಮಾತ್ರೀಗಳ ವ್ಯಾಪ್ತಿಯನ್ನು ಪಡೆಯಬಹುದು. ಹೀಗಾಗಿಯೇ ಲಲಿತ,

ಮಂದಾನಿಲ, ಉತ್ಸಾಹ ರಗಳಿಗಳು ರೂಪಗೊಂಡಿರಬಹುದು. ಈ ವಾದವೇಕೆಂದರೆ ಕನ್ನಡದ ಸಹಜ ಲಯಗಾರಿಕೆಯೇ ಅದರ ವಿವಿಧ ಮಟ್ಟಗಳ ಪದ್ಯರಚನೆಗೂ ಕಾರಣವಾಯಿತು; ಗದ್ಯರಚನೆಯನ್ನು ಪ್ರಸ್ತಾರಕ್ಕೊಳಗೆ ಪಡಿಸಿದರೂ ಇದು ಸಾಧ್ಯವಾಗಬಹುದು. ಆದ್ದರಿಂದ ಅನೇಕ ವಚನಗಳಲ್ಲಿ ಇದು ಮಾತ್ರೆಯ ಲಯವೋ, ಮೂರು ನಾಲ್ಕು ಮೂರರ ಲಯವೋ, ವಿಷ್ಣುಪ್ರಧಾನವಾದ ತ್ರಿಪದಿ ಸಾಂಗತ್ಯಗಳ ಲಯವೋ ಕಣಿಸಿದರೆ ಅದಕ್ಕೆ ಕಾರಣ ಯಾವುದೇ ಪದ್ಯಜಾತಿಯ ಪ್ರಭಾವವಲ್ಲ, ಕನ್ನಡದ ಸಹಜ ಲಯಗಾರಿಕೆ. ಈಚೆಗೆ ಹೋ, ಜಿ.ಎಸ್. ಸಿದ್ದಲಿಂಗಯ್ಯನವರು ಬಸವಣ್ಣನ ವಚನಗಳ ಲಯಗಾರಿಕೆಯನ್ನು ವಿಶೇಷಣೆಗೆ ಒಳಗೆಪಡಿಸಿ, ಅಲ್ಲಿನದು ಯಾವುದೇ ಸಂಖ್ಯೆಯ ಮಾತ್ರಾಗಳ ರಚನೆಯಾಗಿರಲಿ, ಅದಕ್ಕೆ ಕಟ್ಟಣಿಟಾಗಿ ಒಳಗಾಗದ ವಿವಿಧ ಲಯಗಾರಿಕೆಯನ್ನು ಸಾಧಿಸುವ ಮುಕ್ತೆಯನ್ನು (openness) ಅಲ್ಲಿ ಕಾಣುತ್ತಾರೆ.^೫ ಬಹುಹಿಂದೆಯೇ ಚಿದಾನಂದಮೂರ್ತಿಯವರೂ ವಚನಗಳು ಹಾಗೂ ಹರಿದಾಸರ ಉಗಾಢೋಗಗಳಿಗೂ ಇರುವ ರಚನಾ ಸಾಮೃದ್ಧನ್ನು, ಅಂದರೆ ಭಂದೋ ಅನಿಯತಿಯನ್ನು ಗುರುತಿಸಿದ್ದರು.^೬ ಉಗಾಢೋಗದ ಹಾಡುಗಾರಿಕೆಯಿಂದರೆ ನಾದಭರಿತವೂ ತಾಲರಹಿತವೂ ಆದ ಹಾಡುಗಾರಿಕೆ. ಹಾಗಾಗಿ ಅಲ್ಲಿ ಪ್ರಾಧಾನ್ಯವಿರುವುದು ಅನಿಯತಿಗೇ. ವಚನಗಳ ನಿಯತಿಕೃತನಿಯಮಾಹಿತ್ಯವು, ಉಳಿದ ಹಲವಾರು ಅಂಶಗಳಂತೆ, ಲಯಗಾರಿಕೆಗೂ ಅನ್ನಯಿಸುವ ಮಾತಾಗುತ್ತದೆ. ಎಂದರೆ ವಚನಗಳಲ್ಲಿರುವುದು ಸಹಜ ಲಯ, ಕನ್ನಡದ ಸಹಜಗತಿ. ಹುಡುಕುತ್ತ ಹೋದರೆ, ಪ್ರಸ್ತಾರ ಹಾಕುತ್ತಾ ಹೋದರೆ ಅಲ್ಲಿನ ಸಾಲುಗಳನ್ನು, ಸಾಲಿನ ಭಾಗಗಳನ್ನು ಇಂಥಿಂಥ ಗಳಿಗಳಿಂದ ಕೊಡಿದವು ಎಂದು ತೋರಿಸಬಹುದು. ಆದರೆ ಅದು ಕೇವಲ ಅಕೆಡೆಮಿಕ್ ಕಸರತ್ತು ಎನಿಸುವುದರ ಜೊತೆಗೆ, ವಚನರಚನೆಯ ರೀತಿಗೆ ಅಪಜಾರ ಮಾಡಿದಂತೆ. ಭಾವೋದ್ದೇಗು, ಸಮಾಧಾನ ಮುಂತಾದ ಮನಸ್ಸಿತಿಗಳಲ್ಲಿ ಎರಿಳಿವ ಸಹಜ ಮಾತುಗಾರಿಕೆಯಂತೆ ಅಶ್ಯಂತ ಶೈಷ್ವ ವಚನಗಳು ಭಾವಾನುಸಾರಿ ಲಯಗಾರಿಕೆಯನ್ನು ಪ್ರದರ್ಶಿಸುತ್ತವೆ. ಅಂಥಲ್ಲೆಲ್ಲ ಅಲ್ಲಿನ ಗತಿಯು “ಮಸೆದ ಗಾಳಿ ಪಕ್ಕ ಪಡೆ”ಯುವ ಸಹಜ ಲಯಗಾರಿಕೆಯಾಗುತ್ತದೆ. ಭಾರತೀಯ ಭಾಷೆಗಳಲ್ಲಿ ವಿರಾಮಚಿಹ್ನೆಗಳು ಯಾಕೆ ಬಳಕೆಯಲ್ಲಿರಲಿಲ್ಲವೆಂದು ವಿಶೇಷಿಸುತ್ತ ಒಬ್ಬ ಒರಿಯಾ ಬರಹಗಾರರು ಹೇಳಿದ್ದರು: ಇಲ್ಲಿನ ಓದುಗಾರಿಕೆಯ ರೀತಿಯಲ್ಲಿಯೇ ಸಹಜ ವಿರಾಮಚಿಹ್ನೆಗಳು ಏಷ್ಟದುತ್ತವೆ ಎಂದು. ಇದು ವಚನಗಳ ಲಯಗಾರಿಕೆಯ ವಿಷಯದಲ್ಲಿಯಂತೂ ಸತ್ಯವಾದ ಮಾತಾಗಿದೆ.

ವಚನಗಳ ರಚನೆಯಿಂದರೆ ಅಷ್ಟಾದಶವರ್ಣನೆಗಳು ಕವಿಸಮಯಗಳು ಅಲಂಕಾರಗಳು – ಇಪ್ಪಗಳಿಂದ ಕೊಡಿ ಮನೋಹರವಾಗಿರಬೇಕೆಂಬ ಇರಾದೆಯಿಂದ ಬಂದದ್ದಲ್ಲ. ಆದರೆ ಅವುಗಳಲ್ಲಿ ಅವೆಲ್ಲ ಇವೆ, ತಮಗೆ ನಿಯೋಜಿತವಾದ ಕೆಲವೇಮೋ ಅಷ್ಟನ್ನು ನಿರ್ವಹಿಸುತ್ತು; ಪ್ರಾಸ್ ಮುಂತಾದ ಶಬ್ದಲಂಕಾರಗಳೂ ಅಷ್ಟೇ. “ವಚನಗಳಲ್ಲಿ

ನಿಮ್ಮ ನಾಮಾಮೃತ ತುಂಬಿ” ಎಂದು ಆರಂಭವಾಗುವ ಬಸವಣ್ಣನ ವಚನದಲ್ಲಿ ‘ತುಂಬಿ’ ಶಬ್ದವು ಹೇಗೆ ಸಾಧ್ಯಕವಾದ ಶೈಷ್ವಯಾಗಿದೆಯಂಬುದನ್ನು ಹಲವಾರು ಜನ ಎತ್ತಿ ತೋರಿಸಿದ್ದಾರೆ. “ದೇಹಾರದ ಮಾಡುವಣ್ಣಾರಾ, ಒಂದು ತುತ್ತ ಆಹಾರವನ್ನಿಕ್ಕಿರೆ. ದೇಹಾರಕ್ಕೆ ಆಹಾರವೇ ನಿಷ್ಟಣಿಗೆ. ದೇಹಾರವ ಮಾಡುತ್ತ ಆಹಾರವನ್ನಿಕ್ಕಿರುತ್ತದೆ ಆ ಹರನಿಲ್ಲೆಂದನಂಬಿಗ ಚೌಡಯ್ಯ” ಎಂಬ ವಚನದಲ್ಲಿನ ದೇಹಾರ-ಆಹಾರಗಳ ಪ್ರಾಸಸಾಮಧ್ಯ, ಆಹಾರಕ್ಕೆ ಪ್ರತಿಯಾಗಿ ‘ಆ ಹರ’ ಎಂಬ ವಿಭಜಿತವೆನಿಸುವ ಬೇರೆ ವಿನಾಸ - ಇಪ್ಪಗಳು, ಸಹಜ ರಚನೆಯೆಂಬುದು ಸಾಮಾನ್ಯ ವಚನಕಾರರವರೆಗೂ ಇಳಿದು ಬಂದಿತೆಂಬುದಕ್ಕೆ ಸಾಕ್ಷಿ. “ಹಸಿವೆಂಬ ಹೆಬ್ಬಾಪು ಬಸಿರ ಬಂದು ಹಿಡಿದದೆ ವಿಷವೇರಿತ್ಯಾಯಾ ಆಪಾದಮಸ್ತಕಕ್ಕೆ. ಹಸಿವಿಗನ್ನಿಕ್ಕಿರುವಿಷವನಿಳ್ಳಿ ವಿಷವನಿಳ್ಳಿಹ ಬಲ್ಲಡೆ ವಸುಧೆಯೋಳಗಾತನೆ ಗಾರುಡಿಗ ಕಾಣ, ರಮನಾಥಾ” ಎಂಬ ವಚನದಲ್ಲಿನ ಹಸಿಪು-ಬಸಿರು-ವಿಷ-ವಸುಧೆಗಳ ನಡುವೆ ಪ್ರಾಸವು ಹೆಬ್ಬಾಪು, ಗಾರುಡಿಗ ಈ ಪ್ರತಿಮೆಗಳ ಮೂಲಕ ಅಸಾಮಾನ್ಯ ರೀತಿಯ ಜಿತ್ವವನ್ನು ಕೊಡುತ್ತ ಅಧ್ಯತ್ಮ ಪರಿಣಾಮವನ್ನು ಬೀರುತ್ತದೆ. “ನರೆ ಕೆನ್ನಗೆ, ತೆರೆ ಗಲ್ಲಕೆ” ಎಂಬ ಬಸವಣ್ಣನ ಪ್ರಸಿದ್ಧವಾದ ವಚನದಲ್ಲಿನ ಪರಸ್ಪರ ಸಂಬಂಧಿ ಅವಯವಗಳಿಂದೊಡಗೂಡಿದ ಮುಪ್ಪಿನ ಜಿತ್ವವು ಕೆಣ್ಣಿಗೆ ಕಟ್ಟಿತ್ತ ಅದರ ಮುಂದಿನ ಹಂತವಾದ ಸಾವಿನ ಭಯಂಕರತೆಯನ್ನು ಅನುಭವಕ್ಕೆ ತಂದುಕೊಡುವಲ್ಲಿ ಯಶಸ್ವಿಯಾಗುತ್ತದೆ. “ಎತ್ತಣ ಮಾಮರ ಎತ್ತಣ ಕೋಗಿಲೆ”ಯೆಂಬ ಅಲ್ಲಮನ ವಚನದಲ್ಲಿ, ಉಪಿಸಿಕಾಯಿಯಾಗುವಾಗ ನೆಲ್ಲಿಯಕಾಯಿ-ಉಪ್ಪಗಳು, ಜ್ಯೇಶ್ವರಲ್ಲಿ ಮಾಪು-ಕೋಗಿಲೆ, ಈ ಅನಿಮಿತ್ತ ಸಂಬಂಧದ ಜಿತ್ವಗಳ ಮೂಲಕ ತನಗೂ ಗುಹೇಶ್ವರನಿಗೂ ತೋರಿಕೆಯ ಭೇದವಿದ್ದರೂ ಆಂತರ್ಯಾದಲ್ಲಿ ಅನನ್ಯತೆಯನ್ನು ಹೊಂದಿರುವ ವಿಸ್ತಯಪೂರ್ವಕ ಬೋಧ ಆಪ್ಲಾದಕಾರಿಯಾಗಿದೆ. ಹಿಂದೆ ನಾವು ಉಲ್ಲೇಖಿಸಿದ ಮಹಾದೇವಿಯಕ್ಕನ ವಚನ “ಕಾಣತ್ತ ಕಾಣತ್ತ ಕಂಗಳ ಮುಚ್ಚಿದೆ ಕಾಣವ್ಯ” ಎಂಬುದರಲ್ಲಿ ಇಕ್ಕಿಂತಿಯಲ್ಲಿ ಇಂದ್ರಿಯಾತೀತ ದರ್ಶನಸ್ಕ್ರಿ ಸಹಕಾರಿಯಾಗುವ ಯಾತ್ಮಿಕೆಯ ಅಭಿಪೂರ್ವಿಯಿದೆ. “ಗಗನವೇ ಗುಂಡಿಗೆ, ಆಕಾಶದೆ, ಅಗ್ನವಣೆ, ಚಂದ್ರಸೂರ್ಯರಿಬ್ಬರೂ ಮಪ್ಪ ನೋಡಾ, ಬ್ರಹ್ಮ ಧೂಪ, ವಿಷ್ಣು ದೀಪ, ರುದ್ರನೋಗರ ಸಯಿಧಾನ ನೋಡಾ, ಗುಹೇಶ್ವರಲಿಂಗಕ್ಕೆ ಮೂರೆ ನೋಡಾ” ಎಂಬ ವಚನದಲ್ಲಿನ ಭೂಮದಶರ್ವನ ಅಸೀಮ ಕೆವಿತಾಪ್ರಭಯೆಂದ ದೀಪ್ತವಾಗಿದೆ. “ಸೋಡರು ಕೆಟ್ಟರೆ ದೃಷ್ಟಿಯದಿಗೆ ಭೇದವನು, ಒಡಲು ಕೆಟ್ಟಡ ಜೀವವಾವೆಡೆಯಲಡಗುವುದು, ಈ ಮರೆಯೆಡೆಯಣ ಭೇದವ ಭೇದಿಸಬಲ್ಲರೆ ಪೊಡವಿಗೆ ಗುರುವಪ್ಪೆ” ಎಂದು ಜೇಡರ ದಾಸಿಮಯ್ಯ ಸೃಷ್ಟಿಯ ದುರ್ಗಮ ರಹಸ್ಯವನ್ನು ಕಂಡು ವಿಸ್ತಯಕ್ಕೊಳಗಾಗುವಾಗ ಸಹಜ ಕಾವ್ಯ ಹೊಮ್ಮೆತ್ತದೆ. “ಬಯಲ ರೂಪಮಾಡಬಲ್ಲಾತನೆ ಶರಣನು, ಆ ರೂಪ ಬಯಲ ಮಾಡಬಲ್ಲಾತನೆ

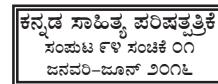
ಲಿಂಗಾನುಭಾವಿ” ಎಂಬ ಬಸವಣ್ಣನ ಮಾತಿನಂತಹ ಕಡೆಗಳಲ್ಲಿರುವ ಆಳವಾದ ಚಿಂತನ ದರ್ಶನಗಳ ಘಲವಾದ ಹೇಳಿಕೆ ಅಗಾಧ ಕಾವ್ಯತತ್ವವನ್ನ ಪಡೆದಿದೆ. ವಚನಗಳಲ್ಲಿನ ಕಾವ್ಯಮಯತೆಯನ್ನು ಕುರಿತು ಹೇಳಿತ್ತು ಹೋದರೆ ಅದರ ವ್ಯೈವಿಧವು ಅನೇಕ ಹೊತ್ತಗೆಗಳಲ್ಲಿ ಹರಿಯುತ್ತದೆ. ಬಸವಣ್ಣನ ವಚನಗಳ ಕಾವ್ಯತತ್ವದ ಬಗ್ಗೆ ಈಗಾಗಲೇ ಆಳವಾದ ಅಧ್ಯಯನಪ್ರೋಂದು ನಡೆದಿದೇ; ಉಳಿದಂತೆ ನಡೆಯಬೇಕಾಗಿದೆ. ಅದರೆ ಆ ಬಗ್ಗೆ ಬರೆದ ಬರಹಗಳ ರಾಶಿಯೇ ಇದೆ.

ವಚನಗಳು ಕನ್ನಡ ಭಾಷೆಗೆ ತಂದಿತ ಹೊಸ ಹೊಳಪು ಇಪ್ಪತ್ತನೆಯ ಶತಮಾನದವರೆಗೂ ಅಂದಗೆದದೆ ಉಳಿದುಬಂದಿರುವಂಥದ್ದು. ಆಡುಮಾತಿನ ಕಾಕು ಬನಿಗಳ ಬಳಕೆ, ನುಡಿಗಟ್ಟು ನಾಣ್ಯಾಡಿ ಗಾದೆಗಳ ಉಪಯೋಗ, ಶಬ್ದಗಳ ಸಹಜ ಆಯ್ದು, ಪ್ರಾಸ್ತೀರ್ಣಿಂದ ಅಪ್ರಯತ್ನ ಪ್ರಯೋಗ, ಮಾತಿನ ಬಳಕೆಯಲ್ಲಿನ ಅರ್ಥವಂತಿಕೆಯ ಸಹಜಸ್ಥರಣೆ ಇವೆಲ್ಲ ಕನ್ನಡ ಬರವಣಿಗೆ ಹನ್ನೆರಡನೆಯ ಶತಮಾನಕ್ಕಂತೂ ತೀರಾ ಹೋಸದು. ಹಿಂದಿನ ಕಾವ್ಯಭಾಷೆಗೂ ವಚನಗಳ ಭಾಷೆಗೂ ಹೋಲಿಸಿದರೆ ಸುರಂಗದ ಕತ್ತಲೆಯಿಂದ ಬಯಲ ಬೆಳಕಿಗೆ ಬಂದಂತಹ ಅನುಭವ. ಕನ್ನಡ-ಸಂಸ್ಕೃತದ ಸಮಶೂಕ, ಸಂಸ್ಕೃತೋಲ್ಲೇಖಿಗಳ ಸಹಜ ಸ್ಥಾನ, ಕನ್ನಡವನ್ನು ವ್ಯಾಕರಣದ ಇಕ್ಕಳದಿಂದ ತಪ್ಪಿಸಿ ನೇಲದಲ್ಲಿ ನಾಟಮಾಡಿದ ರೀತಿ ಬೆರಗುಗೊಳಿಸುವಂಥದ್ದು. ಕೆಮ್ಮನೆ ಕೆಡು, ವಾಮ್ಮೆಕ್ಕೆಮು, ಜಿತ್ತದ ಕಬ್ಬಿ, ಇಂತಹ ಸಹಜ ಉದ್ದಾರಗಳು; ಬಯಲು, ರೂಪ, ಕುರುಹು ಮುಂತಾದ ಶಬ್ದಗಳ ಸೃಷ್ಟಿ – ಕನ್ನಡ ಭಾಷೆಯನ್ನು ಹತ್ತು ಹಲವು ರೀತಿಯಲ್ಲಿ ವಚನಗಳು ನಾದು ಮಿದುಗೊಳಿಸಿತು. ಈ ವಿಷಯದಲ್ಲಿಯಂತೂ ನಾಲ್ಕಾರು ನಿಷ್ಟನಲ್ಲಿ ವಚನಗಳ ಅಧ್ಯಯನ ನಡೆಯಬೇಕಾಗಿದೆ.

ವಚನ ಸಂಕಲನಗಳನ್ನು ಎದುರಿಗಿಟ್ಟುಕೊಂಡು ಈ ವಿಷಯದ ಪ್ರತಿ ಅಂಶಕೂ ಉದಾಹರಣೆಗಳನ್ನು ನೀಡುತ್ತ ಹೋಗುವುದು ವ್ಯಧರ್ವಾ ಹೌದು, ಅಸಾಧ್ಯವೂ ಹೌದು. ಏಕೆಂದರೆ ಅದು ಬತ್ತದ ಗಳಿ. ಕನ್ನಡ ಭಾಷೆಯ ಕಸುವು, ಸಾಧ್ಯತೆಗಳ ಬಗ್ಗೆ ವಚನಕಾರರಿಗೆ ಅಸೀಮ ವಿಶ್ವಾಸ; ಏಕೆಂದರೆ ಅವರ ಮೂಲ ಬಂದವಾಳ ಅನನ್ಯ ಆಶ್ಚರ್ಯಾಸ. ಬಲಿಪ್ಪ ಹೋಡೆ ಏಟಿಗೆ ಬಲವಿರುವಂತೆ, ಶಕ್ತಿವಂತನಾದ ಆಶ್ಚರ್ಯಾಸಿ ಆಡಿದ ಮಾತು ಗಗನಗಾಮಿಯೂ ಆಗಬಲ್ಲದು, ಪಾತಾಳಗಾಮಿಯೂ ಆಗಬಲ್ಲದೆಂಬುದಕ್ಕಿ ವಚನಕಾರರೇ ಸಾಫ್ಟೀ. ‘ಸಾಗರಂ ಸಾಗರೋಪಮಂ’ ಎಂಬಂತೆ ವಚನಗಳ ಸ್ವಂತಿಕೆ. ಅದು ಅಭಿವೃತ್ತಿಯ ದಿಕ್ಕನ್ನೇ ಬದಲಿಸಿ ಕನ್ನಡದಲ್ಲಿ ಹೋಸ ದಿಗಂತವನ್ನೇ ತೆರೆಯಿತು; ಅಲ್ಲಿ ಉದಿಸಿದ ಬೆಳಕು ಇಲ್ಲಿಯವರೆಗೂ ಹಬ್ಬಿದೆ.

*

೧. ಈ ದಿನೆಯ ಚರ್ಚೆಗೆ ನೋಡಿ: ಜಿ.ಎಸ್. ತಿವರುಪ್ರಪ್ತ: ‘ವಚನಗಳಲ್ಲಿ ಕಾವ್ಯತತ್ತ್ವ’ (ಕನಾಟಕ ಭಾರತಿ, ಸಂ.೧ ಸಂಚಿಕೆ-೧; ಮುಖ-೧ವಿಶಿ) ಹಾಗೂ ಡಾ. ಸಿ.ವಿ. ಪ್ರಭುಸ್ವಾಮಿಮತ: ಬಸವಣ್ಣನವರ ವಚನಗಳ ಸಾಹಿತ್ಯಿಕ ಅಧ್ಯಯನ: (ಸಾಗರ, ೧೯೯೬) ಮು: ೧೫೪-೧೫೫
೨. ಮೋ. ಜಿ.ಎಸ್. ಸಿದ್ಧಲಿಂಗಯ್ಯ: ‘ಬಸವಣ್ಣ’-ವಚನಕಾರರು ವ್ಯಕ್ತಿ ಹಾಗೂ ಅಭಿವೃತ್ತಿ (ಸಂ. ಡಾ. ಸಿ.ಯು. ಮಂಜುನಾಥ್, ಬಿ.ಸಿ. ಎರಪ್ಪ), ಬೆಂಗಳೂರು, ೧೯೯೬: ಮು. ೨೫೨-೨೫೩
೩. ಡಾ. ಎಂ. ಬೆದಾನಂದಮಾತಿರ್: ‘ಉಗಾಭೋಗಗಳು ಮತ್ತು ವಚನಗಳು’-ಲಿಂಗಾಯಿತ ಅಧ್ಯಯನಗಳು (ಮೈಸೂರು, ೧೯೮೬): ಮು. ೨೦೪-೨೧೨
೪. ಡಾ. ಸಿ.ವಿ. ಪ್ರಭುಸ್ವಾಮಿಮತ : ‘ಬಸವಣ್ಣನವರ ವಚನಗಳ ಸಾಹಿತ್ಯಿಕ ಅಧ್ಯಯನ’ (ಸಾಗರ, ೧೯೯೬)

೪. ವಚನಕಾರರೂ ಹರಿದಾಸರೂ

- ಮೈ. ಸೌ. ವೆಂ. ಆರಗ*

೧

ಕ್ಷೇತ್ರ ಸಾಹಿತ್ಯದಲ್ಲಿ ಕಾವ್ಯಧರ್ಮವೂ ಧರ್ಮವೂ ಕೈಯಲ್ಲಿ ಕೈಯಿಲಿಸಿ ನಡೆದು ಬಂದಿರುವುದನ್ನು ನಾವು ಕಾಣಲ್ಪಡೇವೆ. ಸಾಹಿತ್ಯ ಚರ್ತಿಯೆ ಆರಂಭಕಾಲದಲ್ಲಿ ಜೈನ ಧರ್ಮ ಸಾಹಿತ್ಯದಲ್ಲಿ ಮೇಲುಗೈಯಾಗಿ ಬೆಳಗಿತು. ಪಂಪ, ರನ್ನ, ಮೊನ್ನ, ನಾಗಚಂದ್ರಾದಿಗಳು ಆ ಕಾಲದ ಸಾಹಿತ್ಯವನ್ನು ಶಿಲಿರಕ್ಕೇರಿಸಿದರು. ಜೈನ ತೀರ್ಥಂಕರರ ಚರಿತ್ರೆಗಳು ಜೈನಧರ್ಮವನ್ನು ಪ್ರಜುರಗೊಳಿಸಿದವು. ಚರಿತ್ರೆಕಾರರು ಅ ಯುಗವನ್ನು ಪಂಪನ ಯುಗವೆಂದೂ, ಜೈನಯುಗವೆಂದೂ ಕರೆದರು. ಆ ಯುಗದ ಯುಗಮರುಷನಾಗಿ ಪಂಪ ಸಿಂಹಾಸನವನ್ನೇರಿ ಕುಳಿತ. ಪಂಪಯುಗದ ಪ್ರಭಾವ ಎರಡು ಮೂರು ಶತಮಾನಗಳವರೆಗೂ ಅಳಿಯಲ್ಲಿವಾಗಿ ಹನ್ನೆರಡನೆಯ ಶತಮಾನದವರೆಗೆ ಜೈನಧರ್ಮವೇ ಕ್ಷೇತ್ರ ಸಾಹಿತ್ಯದ ದೃಷ್ಟಿಯಿಂದ ಯುಗಧರ್ಮವೂ ಆಗಿತು. ಅನಂತರ ಶೈವಧರ್ಮ ಇದ್ದಕ್ಕಿದ್ದಂತೆಯೇ ಹೆಚ್ಚಿನ ಶಕ್ತಿಯೋದನೆ ಸಾಹಿತ್ಯದಲ್ಲಿ ಪ್ರವೇಶಿಸಿತು. ಹರಿಹರ, ರಾಘವಾಂಕ, ಪದ್ಮರಸ ಇವರೇ ಪ್ರಮುಖರಾದ ಕವಿಗಳೂ, ಬಸವ, ಅಲ್ಲಮ, ಜೆನ್ನುಬಿಸವ, ಸಿದ್ಧರಾಮ, ಮಹಾದೇವಿಯಕ್ಕೆ ಇವರೇ ಮೊದಲಾದ ವಚನಕಾರರೂ ಸಾಹಿತ್ಯವಾಹಿನಿಯ ಬಟ್ಟೆಯನ್ನೇ ಬದಲಿಸಿದರು. ಕ್ರಾಂತಿಕಾರಕ ಮಾಪಾರಂಬಿಗಳು ಸಾಹಿತ್ಯದಲ್ಲಿ ಕಾಣಿಸಿಕೊಂಡವು. ವೀರಶೈವ ಮತದ ಪ್ರಸಾರ ಭರದಿಂದ ಸಾಗಿತು. ಭಕ್ತಿಭಂಡಾರಿ ಬಸವಣ್ಣ ಯುಗಮರುಪನೆನಿಸಿ ಗಾದಿಯನ್ನೇರಿದ. ಶೈವಧರ್ಮವೇ ಯುಗಧರ್ಮವಾಯಿತು. ವೀರಶೈವ ಮತವೂ ಎರಡು ಮೂರು ಶತಮಾನಗಳ ಕಾಲ ಸಾಹಿತ್ಯದಲ್ಲಿ ಮೇಲುಗೈಯಾಗಿತ್ತು. ಅನಂತರ ಬಾಹ್ಯಣಮತ ಸಾಹಿತ್ಯದಲ್ಲಿ ಪ್ರಮುಖ ಪಾತ್ರ ವಹಿಸಿತು. ಕುಮಾರವ್ಯಾಸ, ಲಕ್ಷ್ಮಿಶ್ರ, ಕುಮಾರವಾಲ್ಯಾಸಿ ಮೊದಲಾದ ಭಾಗವತ ಕವಿ ಪ್ರಮುಖರು ಭಕ್ತಿರಸ ಪ್ರಧಾನವಾದ ಕಾವ್ಯಗಳನ್ನು

* ಕೇರಾಫ್ ಶ್ರೀ ರಮೇಶ್, ನಂ. ೬೬೬, ೧೧ನೇ ಬಿ ಕ್ರಾಸ್, ೬ನೇ ಎ ಮುಖ್ಯರಸ್, ಅನೇ ಹಂತ, ಇಂದಿರಾನಗರ, ಬೆಂಗಳೂರು-೫೬೦ ೧೦೫, ಮೊಬೈಲ್ : ೯೮೪೫೦-೦೫೫೬೫೫

ರಚಿಸಿದರು. ಅಲ್ಲದೆ ಶಂಕರಾಚಾರ್ಯ, ರಾಮಾನುಜಾಚಾರ್ಯ, ಮಧ್ವಾಚಾರ್ಯ ಇವರಿಂದ ಬೆಳೆದುಬಂದಿದ್ದ ಭಕ್ತಿಪಂಥ ಈ ಯುಗದಲ್ಲಿ ಪ್ರಬಲವಾಗಿ ವ್ಯಾಷ್ಟವ ಭಕ್ತರಾದ ವ್ಯಾಸರಾಯ, ಶ್ರೀಪಾದರಾಯ, ಮರಂದರದಾಸ, ವಾದಿರಾಜ, ಕನಕದಾಸ ಮತ್ತಿತರು ಸುಲಭವಾದ ಮಾತುಗಳಲ್ಲಿ ಕೀರ್ತನೆಗಳನ್ನು ಹಾಡಿ ಭಕ್ತಿಪಂಥವನ್ನು ಹರಡಿದರು. ದಾಸಕೂಟದಲ್ಲಿ ಹಿರಿಂಹಾಗಿ ಪುರಂದರದಾಸನೂ, ಯುಗಮರುಷನಾಗಿ ಕುಮಾರವ್ಯಾಸನೂ ಈ ಯುಗವನ್ನು ಬೆಳಗಿದರು. ಹೀಗೆ ಜೈನ, ಶೈವ ಮತ್ತು ಬಾಹ್ಯಣ ಮತಗಳು ಸಾಹಿತ್ಯದಲ್ಲಿ ಹಾಸುಹೊಕ್ಕಾಗಿ ಬಂದರೂ ಶೈವ ಬಾಹ್ಯಣ ಮತಗಳು ಸಾಹಿತ್ಯವನ್ನು ತಮ್ಮದನ್ನಾಗಿ ಮಾಡಿಕೊಳ್ಳಬಾಗ ಕಾಣಬಂದ ಒಂದು ಕ್ರಾಂತಿಕಾರಕ ಘಟ್ಟ ಜೈನಮತದ ಪ್ರಾಬಲ್ಯ ಕಾಲದಲ್ಲಿ ಕಾಣಬರುವುದಿಲ್ಲ. ಅಥವಾ ಜೈನಯುದ್ಲಿಯೂ ಅಂಥ ಕ್ರಾಂತಿ ನಡೆದಿದ್ದಿತೇನೋ! ಪಂಪನೇ ಆ ಕ್ರಾಂತಿಪುರುಷನಾಗಿದ್ದನೇನೋ! ಸಂಶೋಧಕರು ಹೇಳಬೇಕು. ಪ್ರಕೃತ ಈ ಎರಡು ಘಟ್ಟಗಳನ್ನು ತುಲನಾತ್ಮಕವಾಗಿ ನೋಡುವುದು ನಮ್ಮ ಕೆಲಸ.

೨

ಒಂದು ಕಾಲದ ಸಾಹಿತ್ಯವನ್ನು ಅಭ್ಯಸಿಸುವ ಮೊದಲು ಆ ಕಾಲಕ್ಕೆ ಸಂಬಂಧಿಸಿದ ರಾಜಕೀಯ ಹಾಗೂ ಸಾಮಾಜಿಕ ಇತಿಹಾಸವನ್ನು ತಿಳಿಯುವುದು ಅವಶ್ಯ. ಇವಿನೆಯ ಶತಮಾನದ ಮಧ್ಯಭಾಗಕ್ಕೆ ಕಲ್ಯಾಣಿ ಚಾಲುಕ್ಯವಂತದ ವ್ಯಭವವು ಇಲಿಮೊಗವಾಗಿತ್ತು. ಹೇಡಿಯಾದ ಜೈನ ತೈಲಪನನ್ನು ನಾಮಮಾತ್ರ ರಾಜನನ್ನಾಗಿ ಮಾಡಿ ಕಲಬುಯ್ದ ವಂತದ ಬಿಜಳನು ರಾಜ್ಯಸೂತ್ರಗಳನ್ನೆಲ್ಲಾ ವಹಿಸಿಕೊಂಡು ದಿನೇ ದಿನೇ ಪ್ರಬಲನಾಗಳಾಗಿದೆನು. ೨೦-೨೫ ವರ್ಷಗಳ ಅವನ ಆಳ್ಳಿಕೆಯಲ್ಲಿ ಧಾರ್ಮಿಕ ಕ್ಷೇತ್ರದಲ್ಲಿ ಬಹಳ ಬದಲಾವಣೆಗಳಾದವು. ಇತ್ತುದಕ್ಕಿಂ ಕರ್ನಾಟಕದಲ್ಲಿ ವಿಷ್ಣುವರ್ಧನನ ಕಾಲದಿಂದ ಸ್ವತಂತ್ರರಾಗಿದ್ದ ಹೊಯ್ಯಳರು ಪ್ರಬುಲರಾಗಿ ರಾಜ್ಯವಿಸ್ತಾರಕ್ಕೆ ಕೈಹಾಕಿದ್ದರು. ಉತ್ತರದಲ್ಲಿ ಯಾದವರೂ ಪ್ರಬುಲಿಸುತ್ತಿದ್ದರು. ಇವರು ಪರಸ್ಪರ ಹೋರಾಡಿ ಕರ್ನಾಟಕದ ರಾಜಕೀಯ ದೌರ್ಬಲ್ಯಕ್ಕೆ ಕಾರಣಾದರು. ಈ ಸಮಯದಲ್ಲಿಯೇ ಎಂದರೆ ಇವಿನೆಯ ಶತಮಾನದ ಕೊನೆಯಿಂದ ಮಹಮದಿಯರು ಕರ್ನಾಟಕದ ಮೇಲೆ ಕೊನೆಯಾದ ದಾಳಿ ಮಾಡತೊಡಗಿದರು. ಯಾದವ-ಹೊಯ್ಯಳರಿಬ್ಬರನ್ನೂ ಹಣ್ಣು ಮಾಡಿ ದೆಹಲಿ ರಾಜ್ಯಕ್ಕೆ ಸಾಮಂತರನ್ನಾಗಿ ಮಾಡಿಕೊಂಡರು. ಸುಮಾರು ನೂರು ವರ್ಷಗಳ ಕ್ಷೇತ್ರ ಹಿಂಸೆ ನಡೆದು ಜನರಲ್ಲಿ ಹಾಹಾಕಾರವೆದ್ದಿತು. ದಾಕ್ಷಾತ್ಯ ಸಂಸ್ಕೃತಿಗೆ ಗಂಡಾಂತರ ಒದಗಿತು. ಈ ಗ್ರಾನಿಯ ಸಮಯದಲ್ಲಿಯೇ ನಾಡಿನ ಭಾಗ್ಯ ತೆರೆಯಿಕೋ ಎಂಬಂತೆ ವಿದ್ಯಾರಣ್ಯರ ಪ್ರೇರಣೆಯಿಂದ ಇಂದಿಯ ಶತಮಾನದ ಮೊದಲಲ್ಲಿ ವಿಜಯನಗರ ಸಾಮ್ರಾಜ್ಯ ಸಂಸಾಪನೆಯಾಯಿತು. ಮತ್ತೊಮ್ಮೆ ನಾಡು ಶಾಂತಸ್ವಿತಿಗೆ ಬಂದು ಕೆಲೆ, ಸಾಹಿತ್ಯ, ಸಂಸ್ಕೃತಿಗಳ ಮನರೂಪಾರಕ್ಕೆ ವಡೆಯಿತ್ತಿತ್ತು.

ಈ ಗೊಂದಲದ ಪರಿಸ್ಥಿತಿ ಜನರಿಂದ ಮೇಲೆ ವಿಶೇಷ ಪರಿಣಾಮ ಮಾಡಿತು. ಜ್ಯೇಂದ್ರಿಯ ಇಳಿಮುಖವಾಗುತ್ತಿದ್ದ ಆಗಲೇ ಹೋಸದಾಗಿ ತಲೆಯಿತ್ತುತ್ತಿದ್ದ ದೃವಪರ್ವತೀ ಪ್ರಧಾನವಾದ ಮತಗಳನ್ನು ಎದುರಿಸಲಾರದಾಗಿತ್ತು. ವೈದಿಕ ಮತಗಳೂ ಶುಷ್ಕ ಆಚಾರ ಧರ್ಮದ ಬೆನ್ನು ಹತ್ತಿದ್ದವು. ನಾಡಿನಲ್ಲಿ ಆ ವೇಳೆಗಾಗಲೇ ಅನೇಕ ಶೈವಪಂಥಗಳಿದ್ದವು. ಶಿವಶರಣರು ಅವುಗಳ ಸಾರವನ್ನು ಹೀರಿ ತಮ್ಮದೇ ಆದ ಸ್ವತಂತ್ರ ಮಾರ್ಗವನ್ನು ಸಾಮಾಜಿಕ, ರಾಜಕೀಯ ಕ್ರಾಂತಿಗೆ ತಳಹದಿಯನ್ನಾಗಿ ಮಾಡಿಕೊಂಡರು. ಆಗಲೇ ವಚನಸಾಹಿತ್ಯ ನಿರ್ಮಾಣವಾದುದು.

ವಚನಕಾರರ ಕಾಲಕ್ಕೂ ಮುಂಚೆಯೇ ಎಂದರೆ ಹನ್ನೆರಡನೆಯ ಶತಮಾನದ ಹೊತ್ತಿಗೇ ಕನಾಟಕದಲ್ಲಿ ಭಕ್ತಿಪಂಥ ಮೇಲ್ಲಮೇಲ್ಲನೆ ತಲೆಯಿತ್ತುತ್ತಿತ್ತು. ಇಲಿನೆಯ ಶತಮಾನದಲ್ಲಾದ ಏರ್ಶೈವ ಉತ್ತಾಪನೆಯಿಂದಲೇ ವಿಷ್ಣುವೇ ಶ್ರೀಷ್ಣುನೆಂಬುವ ಮಾಧ್ವಮತವೂ ಅದರಿಂದ ಬಂದ ಹರಿದಾಸ ಪಂಥವೂ ಪ್ರಾಬಲ್ಯಕ್ಕೆ ಬಂದವು. ಉನೆಯ ಶತಮಾನದಲ್ಲಿಯೇ ಶಂಕರಾಚಾರ್ಯರು ವಿಷ್ಣುಭಕ್ತಿಯನ್ನು ಉಜ್ಜೀವಿಸಲು ಪ್ರಯತ್ನಿಸಿದರು. ಆದರೆ ಇವರ ಅದ್ವೈತಸಿದ್ಧಾಂತ ಜನಾದರಣೀಯವಾಗದೆ ಹೋಯಿತು. ಮುಂದೆ ವೈಷ್ಣವ ಆಶ್ವಾರ ಬೀಡಾಗಿದ್ದ ತಮಿಳುದೇಶದ ಪರಂಪರೆಯಲ್ಲಿ ಶ್ರೀ ರಾಮಾನುಜಾಚಾರ್ಯರು ಇಲಿನೆಯ ಶತಮಾನದಲ್ಲಿ ಪ್ರಬಲರಾಗಿ ವೈಷ್ಣವಧರ್ಮವನ್ನು ಹೆಚ್ಚಿ ತಾತ್ತ್ವಿಕವಾಗಿ ಉಪದೇಶಿಸಿದರು. ಆಗ ಪ್ರಬಲವಾಗಿದ್ದ ಶಿವಮತವನ್ನು, ಮನರುಚ್ಚಿವನಗೊಳ್ಳಿದ್ದ ಜ್ಯೇಂದ್ರಿಯನ್ನೂ ಎದುರಿಸಬೇಕೆತ್ತಾಗಿ ಈ ವೈದಿಕಮತ ಒಮ್ಮೇಗೇ ತಲೆಯಿತ್ತುಪುಡಕ್ಕಾಗಿದ್ದರೂ ಸತತ ಪ್ರಯತ್ನ ನಡೆದೇ ಇತ್ತು. ಬಸವಾದಿಗಳ ಅನಂತರ ಬಂದ ವಚನಕಾರರಲ್ಲಿ ಸಮಾಜ ಸಂಸ್ಕರಣ ಪ್ರಜ್ಞ ವಿಶ್ವಧರ್ಮದ್ವಾರ್ಶಿ, ಅನ್ಯಮತಸಹಿಷ್ನುತ್ತೆ ಇವು ಇರಲಿಲ್ಲವಾಗಿ ಕ್ರಮೇಣ ಏರ್ಶೈವಸಾಹಿತ್ಯ ಕಳಿಗುಂಡತೊಡಿತ್ತು. ಹರಿಹರ, ರಾಘವಾಂಕರು ಮಹಾಕವಿಗಳಾಗಿ ಮೇರೆದು ರಾಜಮಾರ್ಗವನ್ನು ಹಾಕಿದ್ದರಾಗಿ ಆ ಮಟ್ಟಕ್ಕೇರುವ ಕವಿಗಳು ಸದ್ಯಕ್ಕೆ ಮುಂದೆ ಬರಲಿಲ್ಲ. ಇನ್ನೊಬ್ಬ ವರಕವಿಗಾಗಿ ಕನ್ನಡ ಸಾಹಿತ್ಯ ಎರಡು ಶತಮಾನಗಳಿಗೂ ಮಿಕ್ಕಿ ಕಾಯಬೇಕಾಗಿ ಬಂತು. ‘ಹದಿನಾಲ್ಕನೆಯ ಶತಮಾನದ ಉತ್ತರಾಧಿಕಾರ ಹಾಗೂ ಹದಿನ್ಯೇದನೆಯ ಶತಮಾನದ ಮಾರ್ಗಾಧಿಕಾರ ಈ ನಡುವಳಿ ಕಾಲ’ (ರಂ.ಶ್ರೀ. ಮುಗಳಿ) ಕನ್ನಡಿಗರ ನೆಬ್ಬಿನ ಕವಿ ಕುಮಾರವ್ಯಾಸ ಗದಗಿನ ಭಾರತವನ್ನು ಬರೆದ. ವೈಷ್ಣವ ಮತದ ಏಳಿಯಲ್ಲಿ ಇದೂ ಬಂದು ಮಹತ್ವವಾದ ಘಟವೆನ್ನಲಭಿಯಿಲ್ಲ. ವಿಜಯನಗರದ ಸಂಸ್ಥಾಪನೆಯಾದುದು ವೈಷ್ಣವಮತದ ಏಳಿಗೆ ಅವಕಾಶ ಸಿಕ್ಕಂತಾಯಿತು. ರಾಮಾನುಜಾಚಾರ್ಯರ ಮತಕ್ಕೆ ಹೊಂದಿದ ಶ್ರೀವೈಷ್ಣವ ‘ಅಚಾರ್ಯರು’ ವಿಜಯನಗರದ ಕೆಲವು ಅರಸು ಮನೆತನಗಳಿಗೆ ರಾಜಗುರುಗಳಾಗಿ ಶ್ರೀ ವೈಷ್ಣವತತ್ವವನ್ನು ಉಪದೇಶಿಸುತ್ತಾ ವಿಷ್ಣುಭಕ್ತಿಯನ್ನು ಅಲ್ಲಲ್ಲಿ ಪ್ರಕಾರಗೊಳಿಸಿದರು.

ಇನಿನೆಯ ಶತಮಾನದಲ್ಲಿ ಮಧ್ಯಾಚಾರ್ಯರು ರಾಮಾನುಜರ ಸಿದ್ಧಾಂತದಲ್ಲಿನ ವಿರುದ್ಧಾಂತಗಳನ್ನು ಬಿಂಡಿಸಿ ತಮ್ಮದ್ವೈತಸಿದ್ಧಾಂತವನ್ನೂ ಸಾರಿದರು. ಶೈವರಲ್ಲಿಯೂ ವೈಷ್ಣವರಲ್ಲಿಯೂ ಆಗಾಗ ಆಗುತ್ತಿದ್ದ ಕಲಹಗಳೂ ವಿಜಯನಗರದ ಅರಸುಗಳ ಸೌಹಾದರ್ವಾ ಶಾಸನಗಳಿಂದ ತಿಳಿದುಬರುತ್ತದೆ. ರಾಜಪ್ರಜಾತ್ರಯವಿಲ್ಲದ ಜ್ಯೇಂದ್ರಿಯವು ಕುಗುತ್ತಾ ನಡೆದಿತ್ತು. ಆಗ ಶೈವ ಜ್ಯೇಂದ್ರಿಯ ಮತಗಳ ಸ್ವರ್ಣಗಾಗಿ ನಿಂತವು. ಏರ್ಶೈವರಲ್ಲಿ ಬಸವಾದಿ ವಚನಕಾರರು ಸುಲಭವಾದ ಕನ್ನಡದ ಮಾತುಗಳಲ್ಲಿ ವೇದಾಂತ ತತ್ತ್ವಗಳನ್ನು ಬೋಧಿಸುತ್ತಿದ್ದರಿಂದ ಆ ಮತ ಜನಾದರಣೀಯ ವಾಗುತ್ತಿದ್ದುದನ್ನು ಕಂಡ ವೈಷ್ಣವರು ತಾವೂ ಆ ಮಾರ್ಗವನ್ನನುಸರಿಸುವುದು ಒಳ್ಳೆಯದೆಂದು ಮನಗಂಡರು. ಮಧ್ಯಾಚಾರ್ಯರಿಂದಾಗಿ ಅಂತಿಮವಾಗಿ ನಿಂತ ದ್ವೈತಸಿದ್ಧಾಂತವೇ ಮೂಲವಾಗಿಟ್ಟಕೊಂಡು ಕನಾಟಕದ ಹರಿದಾಸರು ತಮ್ಮ ಕೃತಿಗಳನ್ನು ರಚಿಸತ್ತೊಡಗಿದರು.

೩

ವಚನಕಾರರಲ್ಲಿ ಅಗ್ರಗಣ್ಯನೆನಿಸಿರುವ ಬಸವಣ್ಣನಿಗೂ ಹಿಂದೆಯೇ ವಚನರೀತಿ ಬಳಕೆಯಲ್ಲಿತ್ತು. ಇವನಿಗೂ ಹಿಂದೆ ಇದ್ದ ದೇವರದಾಸಿಮಯ್ಯನನ್ನು ಬಸವಣ್ಣನೇ ‘ಅಯ್ಯಾ, ಜೀಡರ ದಾಸಿಮಯ್ಯಂಗೊಲಿದಾತ ಮತ್ತೊಬ್ಬ ದೇವನೆ ಅಯ್ಯ’ ಎಂದು ಸ್ತುತಿಸಿದ್ದಾನೆ. ದಾಸಿಮಯ್ಯನಲ್ಲದೆ ಇತರ ಕೆಲವು ಮಂದಿ ವಚನಕಾರರು ವಚನಗಳನ್ನು ರಚಿಸಿದ್ದರೂ ಮುಂದೆ ಬಂದ ವಚನಕಾರರಿಗಲ್ಲಾ ದಾಸಿಮಯ್ಯನೇ ಮಾರ್ಗದರ್ಶಕನಂತಾದನು. ಇವನ ವಚನಗಳು ಅತ್ಯುತ್ತಷ್ಟವಾಗಿದ್ದು ವಚನವಾಜ್ಯಯದಲ್ಲಿ ಅವುಗಳಿಗೆ ಅತ್ಯಂತ ಉನ್ನತ ಸಾಫವನ್ನು ಕೊಡುಬಹುದಾಗಿದೆ. ಇವನ ಅನೇಕ ವಚನಗಳಲ್ಲಿ ಆಧ್ಯಾತ್ಮಿಕ ಸಾಹಿತ್ಯ ಗುಣದಿಂದ ಕೂಡಿ ಅಭಿವೃದ್ಧಿವಾಗಿದೆ. ‘ಕಡುದರ್ಪವೇರಿದ ಒಡಲೆಂಬ ಬಂಡಿಗೆ ಮೃಡಶರಣರ ನುಡಿಗಳಿವೇ ಕಡೇಗೀಲು ರಾಮನಾಥಾ’ ಎಂಬಂಥ ಉತ್ತಮ ವಚನಗಳು ಬಹಳ ಇವೆ. ಅಲ್ಲಿಮತ್ತು ಬಸವಣ್ಣನಿಗೆ ಹಿರಿಯನು ಮಾತ್ರಮಲ್ಲ ಆ ಕಾಲದ ಶರಣರಲ್ಲಿ ಶ್ರೀಷ್ಠಿಪ್ರಕೃತಿಯಾಗಿದ್ದನು. ಅವನ ವಚನಗಳಲ್ಲಿ ಬಹುಭಾಗ ಲೀಷಿಟ್ವಾಗಿದೆ. ಆತನದು ಶಾಂತ ಮನಸ್ಸು, ಆತಜಾನಿ, ವೈರಾಗ್ಯಮೂರ್ತಿ, ಜಾನ್ಮಾನಪರವಾದವೂ ತತ್ತ್ವಪರವಾದವೂ ಆದ ವಚನಗಳು ಆತನಲ್ಲಿ ಹೆಚ್ಚು. ಆತನ ವಚನಗಳು ಅಧಿಕಾರವಾಗೆಯಿಂದ ಬರುತ್ತವೆ. ವಿಂಡಿತ ಮನೋಭಾವ ಕಂಡುಬಂದರೂ ಅವುಗಳಲ್ಲಿ ಬರಬುತ್ತನ, ಅಸಂಸ್ಕೃತಿ ಇಲ್ಲ.

‘ಚೆಟ್ಟಕ್ಕೆ ಚಳಿಯಾದರೆ ಏನು ಹೊಳ್ಳಿಸುವಿರಿಯ್ಯಾ? ಬಯಲು ಬತ್ತಲು ನಿಂದಡೆ ಏನನುಷಿಡಿಸಿರಿಯ್ಯಾ? ಭಕ್ತನು ಭವಿಯಾಡಿ ಅದೇನನುಪಮಿಸೆನಯ್ಯಾ ಗುಹೇಶ್ವಾ? ಎಂಬ ವಚನದಲ್ಲಿನ ಅನುಭವವೇಶಾಲ್ಯಾ.

‘ಅರಿದೆನಂಬುದು ತಾ ಬಯಲು,
ಅರಿಯನಂಬುದು ತಾ ಬಯಲು,
ಅರುಹಿನ ಕುರುಹಿನ ಮರಪೆಯೋಳಿಗೆ
ಗುಹೇಶ್ವರನಂಬುದು ತಾ ಬಯಲು!'

ಎಂಬ ವಚನದಲ್ಲಿನ ಅನುಭಾವಗಳನ್ನು ಗಮನಿಸಬೇಕು. ದೇಹ, ಇಂದ್ರಿಯಗಳು, ಮನಸ್ಸು, ಆತ್ಮ, ಮಾಯೆ ಮೊದಲಾದಪ್ರಗಳಿಗೆಲ್ಲಾ ಸಾಂಕೇತಿಕ ಪದಗಳನ್ನು ಉಪಯೋಗಿಸಿ ಒಗಟುಗಳಿಂಧ ಹಲವು ವಚನಗಳನ್ನು ಆತ ಹೇಳಿದ್ದಾನೆ.

ಭಕ್ತಿಭಂಡಾರಿಯನಿಸಿದ ಬಸವಣ್ಣನನ್ನು ಕೇವಲ ವಚನಕಾರನೆಂದು ಮಾತ್ರ ಪರಿಭಾವಿಸಲಾಗದು. ಅವನು ಮುಖ್ಯವಾಗಿ ಭಕ್ತಿ ಸಮಾಜ ಸುಧಾರಕ. ಆತನ ವಚನಗಳು ಸರಳವಾಗಿ ಗಂಭೀರವಾಗಿ ಆತ್ಮೀಯವಾಗಿವೆ. ಭಕ್ತಿಪರವಶನಾಗಿದ್ದಾಗ ಹೃದಯದಿಂದಲೇ ಬಂದ.

‘ಅಯ್ಯಾ ಅಯ್ಯಾ ಎಂದು ಕರೆಪ್ತಲಿದ್ದೇನೆ.
ಅಯ್ಯಾ ಅಯ್ಯಾ ಎಂದು ಒರಲುಕ್ಕಿಲಿದ್ದೇನೆ.
ಓ ಎನ್ನಲಾಗದ ಅಯ್ಯಾ? ಆವಾಗಲೂ ನಿಮ್ಮುವ ಕರೆಪ್ತಿದ್ದೇನೆ.
ಓ ಎನ್ನದೆ ಮೊನವೆ ಕೂಡಲ ಸಂಗಮದೇವಾ’

ಎಂಬಂಥ ವಚನಗಳು ಹಲವಿವೆ. ತಪ್ಪಿ ನಡೆಯುವ ಮಂದಿಗೆ ಉಪದೇಶಿಸುವ,

‘ಕಳಬೇಡ ಕೂಲಬೇಡ, ಹುಸಿಯ ನುಡಿಯಲು ಬೇಡ,
ಮುನಿಯಬೇಡ, ಅನ್ಸರಿಗೆ ಅಸಹ್ಯ ಪಡಬೇಡ,
ತನ್ನ ಬಣ್ಣಸಬೇಡ, ಇದಿರ ಹಳಿಯಲು ಬೇಡ.
ಇದೇ ಅಂತರಂಗತ್ವಾದಿ, ಇದೇ ಬಹಿರಂಗ ಶಾಧಿ,
ಇದೇ ನಮ್ಮ ಕೂಡಲ ಸಂಗಮ ದೇವರನೊಲಿಸುವ ಪರಿ.’

ಈ ರೀತಿಯ ವಚನಗಳು ಬಹಳ ಇವೆ. ಬಸವಣ್ಣನನ್ನು ಭಕ್ತಿರಸಾವೇಶ ಉಳ್ಳವರು, ಧಾರವೇಶ ಉಳ್ಳವರು, ಸಹಜವಾಗಿ ಹೊಳೆದುದನ್ನು ತಮಗೆ ತೋರಿದಂತೆ ಹೇಳಿದ್ದಾರೆ. ಅವರ ವಚನಗಳಲ್ಲಿ ಬೆಡಗಿಲ್ಲ. ಸರಳ ಸೌಂದರ್ಯವಿದೆ.

‘ವಚನದಲ್ಲಿ ನಾಮಾರ್ಪತ ತುಂಬಿ,
ನಯನದಲ್ಲಿ ಮೂರುತಿ ತುಂಬಿ,
ಮನದಲ್ಲಿ ನಿಮ್ಮ ನೆಸಮ ತುಂಬಿ,
ಮನದಲ್ಲಿ ನಿಮ್ಮ ನೆಸಮ ತುಂಬಿ,
ಕೆವಿಯಲ್ಲಿ ನಿಮ್ಮ ಕೇತ್ತಿಯ ತುಂಬಿ,
ನಿಮ್ಮ ಚರಣಕಮ್ಮಲದೊಳು ಸೋಗದ
ಬಂಡಸುಂಬ ದುಂಬಿಯಾಗಿಷನ’

ಎಂಬಲ್ಲಿನ ಆ ಉತ್ತರಪ ಭಕ್ತಿ ಬಸವಣ್ಣನವರ ಸಹಜ ಭಾವಭಿವೃಕ್ಷಿಗೆ ಉತ್ತಮ ಉದಾಹರಣೆ. ಅವರ ವಚನಗಳು ಬರಿ ನಟನೆಯಲ್ಲ; ಅವು ಅಂತರಂಗಸ್ಥರಿತ

ನೇಸರಿಕ ಭಾವಗಳು. ಬಸವಣ್ಣನವರ ಆತ್ಮವೃತ್ತವು ಪ್ರಬಲವಾದೊಂದು ಮನೋಯುದ್ಧದ ಜರಿತ್ತೆಯಾಗಿದೆ. ಅವರ ಉಪದೇಶವರ ವಚನಗಳಲ್ಲಿ ಸರ್ವಸಮಾನತೆ, ಭೂತದಯೆ, ನೀತಿನಿಷ್ಠೆ, ಶಿವಭಕ್ತಿ ಇವನ್ನು ಕಳಕಳಿಯಿಂದ ತಿಳಿಸಿಹೇಳುವ ನವೀನ ಸ್ತುತಿಯಿದೆ. ಸಾಮಾನ್ಯವಾಗಿ ಇವರ ವಚನಗಳು ಪ್ರಸನ್ನಲಲೀತವಾಗಿವೆ, ಹೃದಯಸ್ತ್ರೀಯಾಗಿವೆ. ಅವು ವೀರಶೈವಧರ್ಮದ ಹಾಗೂ ವಿಶ್ವಧರ್ಮದ ಕನ್ನಡಿಯಾಗಿದ್ದು ಕನ್ನಡ ಸಾಹಿತ್ಯಕ್ಕೆ ವಿಶೇಷ ಕಾಂತಿಯನ್ನುಂಟು ಮಾಡಿವೆ.

ಚೆನ್ನಬಸವನಲ್ಲಿ ಭಕ್ತಹೃದಯ ಕಾಳಿವುದಿಲ್ಲ. ಕಪಟಗಳನ್ನೂ ಮಧ್ಯಮ ಜಾನ್ನಿಗಳನ್ನೂ ಆತ ಕಟುವಾಗಿಯೂ ನಿಷ್ಪರವಾಗಿಯೂ ಚೇಕಿಸುತ್ತಾನೆ. ಸಹಾನುಭೂತಿಗಿಂತಲೂ ತಿರಸ್ಯಾರವೇ ಹೆಚ್ಚು.

‘ಕಪ್ಪಜೀವಿ ಮನುಜರೆಲ್ಲ ನೆಟನೆ ಶಿವಜಾನ್ನಿಗಳಾದಡ ಮುಂದೆ ಭವದ ಬಳಿಗೆ ಬೀಜವಿನ್ನೆಲ್ಲಿಮುದೋಽ? ನಮ್ಮ ಕೂಡಲಚೆನ್ನಸಂಗಯ್ಯನಲ್ಲಿ ಲಕ್ಷಕೊಬ್ಬ ಭಕ್ತ ಹೋಟಿಗೊಬ್ಬ ಶರಣಾ.

ಚೆನ್ನಬಸವನು ‘ಮಹಾಜಾನ್ನಿ’ ಹಾಗೂ ‘ಕ್ರಿಯಾಜಾನ್ನಿ’. ವೀರಶೈವ ಷಟ್ಕಳ ಸಿದ್ಧಾಂತಕ್ಕೆ ಸರಿಯಾದ ತಳಹದಿ ಹಾಕಿ ಅದರ ಸೃಷ್ಟಿಶಾಸ್ತವನ್ನೂ ಮನಶ್ಚಾಸ್ತವನ್ನೂ ವಿಸ್ತಾರವಾಗಿ ವರ್ಣಿಸಿದನು. ಅವನ ಪ್ರತಿಭೆ ಪಾದರಸದಂತ, ಮಿಂಚಿನಂತೆ.

‘ಬಣ್ಣಬಯಲೆಲ್ಲ ಗಟ್ಟಿಗೊಂಡಡ,
ಕ್ರೋ ಮರ್ಕ್ ಪಾತಳಕ್ಕೆ ತಾವಿನ್ನೆಲ್ಲಿಮುದೋಽ?
ಮೇಘಜಲಪೆಲ್ಲ ಮತ್ತಾಡಡ
ಸಪ್ತಾಗರಂಗಳಿಗೆ ಉದಕವಿನ್ನೆಲ್ಲಿಮುದೋಽ?....’

ಎಂಬಂಥ ಅವನ ಮಾತಿನಲ್ಲಿ ಅವನ ಬುದ್ಧಿಕ್ಕಿಯ ತೀಕ್ಷ್ಣ ತೆಯನ್ನೂ ವಾದ ಸಾಮಧ್ಯವನ್ನೂ ನೋಡಿ ನಾವು ಮುಗ್ದರಾಗುತ್ತೇವೆ. ಆತನ ವಚನಗಳಲ್ಲಿ ಪ್ರತಿವಾದಿ ಭಯಂಕರ ಶಬ್ದಧೋರಣೆ ಸೋಗಸಾಗಿ ಕಾಳಿತ್ತದೆ.

ಸಿದ್ಧರಾಮನಲ್ಲಿ ಭಕ್ತಹೃದಯ ಜನಾಗಿ ಕಾಳಿತ್ತದೆ. ಆತ ಯೋಗಿಯೂ ಕರ್ಮಾರ್ಥ ಆಗಿದ್ದ ಪ್ರಭುದೇವ-ಚೆನ್ನಬಸವಾದಿಗಳ ಅನುಗ್ರಹದಿಂದ ಜಾನ್ನಿಯಾದನು, ಕರ್ಮಾರ್ಥ ಯೋಗಿಯಾದನು. ಆತನದು ನಿಷ್ಪತ್ತವಾದ ಸರಳಮನೋಭಾವ.

‘ಕೃಷಿಯ ಮಾಡಿ ಉಣಿದೆ,
ಹಸಿಪು ಹರಿವ ಪರಿ ಇನ್ನೆಂತೋಽ?
ಕರ್ಮಾರ್ಥ ಯೋಗ ಮಾಡದ ನಿರ್ಮಾಲ
ಸುಃತ್ವಪರಿವ ಪರಿ ಇನ್ನೆಂತೋಽ?
ಬೇಯದೆ ಅಶವಸುಂಬ ತಾವಾಪುದ
ಕಪಿಲಿಂಧ ಮಲ್ಲಿಕಾಜನ ಲಿಂಗಕ್ಕೆ?’

ಎಂದು ಕರ್ಮ-ಯೋಗವನ್ನು ಜೋಡಿಸುತ್ತಾನೆ. ಮಾತುಗಳನ್ನು ಜೋಡಿಸುವುದರಲ್ಲಿ, ಪ್ರಾಸಾನುಪ್ರಾಸಗಳಂತೆ ಶಬ್ದವೈಚಿತ್ರವನ್ನು ತೋರುವುದರಲ್ಲಿ ಸಿಧ್ಯಾರಾಮ ಉಳಿದವರಿಗಂತಹ ಹೆಚ್ಚು ಚರ್ಮತಾಂಕಗಳನ್ನೂ ಪಾಂಡಿತ್ಯವನ್ನೂ ಪ್ರದರ್ಶಿಸುತ್ತಾನೆ.

ಮಹಾದೇವಿಯಕ್ಕೆ ಹೆಂಗಸಾದಾರೂ ಆಕೆಯಲ್ಲಿ ಲೋಕಾನುಭವಜ್ಞಾನ, ಅಂತರಂಗದ ಅನುಭವಜ್ಞಾನ ಬಹಳ ಸೋಗಸಾಗಿ ಏಳಿತವಾಗಿವೆ. ‘ಬಲ್ಲಿದನ ಹಗೆಗೆವನ್ನು ಬರ ಬಡವನ ಹರಣ ಹೋದ ತೆರನಂತಾಯಿತ್ತು ನೀ ಕಾದಿನೋಡುವನ್ನು ಬರ’; ‘ಅರಸಿ ತೊಳಿದರಿಲ್ಲ ಬಯಸಿ ಹೊಕ್ಕರಿಲ್ಲ, ತಪಸ್ಸು ಮಾಡಿದರಿಲ್ಲ, ಅದು ತನ್ನ ಬಹಳ ಕಾಲಕ್ಕಿಲ್ಲದೆ ಸಾಧ್ಯವಾಗದು. ಶಿವನೋಲಿದಲ್ಲದೆ ಕ್ಯಾಗೂಡು’ ‘ಕೂಡಿ ಕೂಡುವ ಸುಖಿಕ್ಕಿಂತ ಒಪ್ಪಣಿ ಆಗಲಿ ಕೊಡುವ ಸುಖ ಲೇಸು ಕೇಳಿ’ ಎಂಬಂಥ ಬಹಳ ಸೋಗಸಾದ ಭಾವಗಳು ಆಕೆಯ ವಚನಗಳಲ್ಲಿ ದೊರೆಯುತ್ತವೆ. ಆಕೆ ಜೆನ್ನಮಲ್ಲಿಕಾಜ್ಞನನಿಗಾಗಿ,

‘ಅಳಿಕಂಕುಳಿಯೇ, ಬೆಳ್ಳದಿಂಗಳೇ,
ಕೋಗಿಲೆಯೇ, ನಿಮ್ಮನೆಲ್ಲರನು
ಒಂದು ಬೇಡುವನು, ಎನ್ನೊಡನೆಯ
ಜೆನ್ನಮಲ್ಲಿಕಾಜ್ಞನದೇವರ ಕರೆದು ತೋರಿರೆ’

ಎಂದು ಹಂಬಲಿಸುವುದೂ,

‘ಅಲಿಕೆನ್ನ ಬಿನ್ನಪವ, ಲಾಲಿಕೆನ್ನ
ಬಿನ್ನಪವ ಪಾಲಿಕೆನ್ನ ಬಿನ್ನಪವ,
ವಿಕೆನ್ನ ಮೋರೆಯ ನೋಡೆ ಎನ್ನ
ದುಃಖ ಜೆನ್ನಮಲ್ಲಿಕಾಜ್ಞನಯ್ಯ?’

ಎಂದೂ ಹೋರೆಯಿಡುವುದೂ ಬಸವಣಿನವರ ಹೃದಯವಿದ್ರಾವಕ ವಚನಗಳನ್ನು ಹೋಲುತ್ತವೆ. ಮಹಾದೇವಿಯಕ್ಕೆ ಕನ್ನಡಕ್ಕೆ ವೊತ್ತಮೋದಲ ಕವಯಿತ್ರಿ. ಅವಳ ಜೀವನಚಿರತ್ವ ಹೆಣ್ಣಿನ ಗೌರವಸಾಧನೆಯ, ಸ್ವಾತಂತ್ರ್ಯಸಾಧನೆಯ, ಪರಮಾರ್ಥಸಾಧನೆಯ ಒಂದು ಮಹಾಪ್ರಕರಣ. ಅವಳ ವಚನಗಳು ಉತ್ತಮಸಾಹಿತ್ಯ ಲಕ್ಷಣಗಳಿಂದೊಡಗುಡಿ ರಸಸ್ಯಂದಿಯಾಗಿವೆ.

ವಚನಕಾರರಲ್ಲಿ ಮೇಲೆ ಹೇಳಿದ ಪ್ರಮುಖರಲ್ಲದೆ ಇನ್ನೂ ಹಲವು ಮಂದಿ ಇದ್ದರು. ಮುಂದೂ ಅನೇಕ ಮಂದಿ ವಚನಗಳನ್ನು ಹಾಡಿದರು. ‘ಕಾಯಕವೇ ಕ್ಯಾಲಾಸ’ ಎಂಬ ಮಾತನ್ನು ನಿಜಗೊಳಿಸುವಂತೆ ಬೇರೆ ಬೇರೆ ಕಾಯಕ ಮಾಡುತ್ತಿದ್ದವರೂ ಉತ್ತಮಿತರಾಗಿ ವಚನಗಳನ್ನು ಹಾಡಿ ವಚನವಾಜ್ಯಯವನ್ನು ಮುಷ್ಟಿಗೊಳಿಸಿದರು. ಇನ್ನೆಯ ಶತಮಾನದ ಮಧ್ಯಭಾಗವು ಕನಾಟಕ ಆಧ್ಯಾತ್ಮಿಕ ಜೀವನದಲ್ಲಿ ಒಂದು ಅಪೂರ್ವವಾದ ಸುಗ್ರಿ ಕಾಲವಾಗಿತ್ತೆಂದು ಹೇಳಲಿಡ್ಡಿಯಲ್ಲ.

ಅಲ್ಲಿಯ ಅನುಭಾವಮಂಟಪದಲ್ಲಿ ‘ಆತ್ಮ ಆತ್ಮ ಮಧಿಸಿ’ ಅನುಭಾವ ಹುಟ್ಟಿತು, ವಚನಧರ್ಮ ಪ್ರಕಾಶಿಸಿತು. ವಚನಗಳು ನಮ್ಮ ಕನ್ನಡ ಸಾಹಿತ್ಯದ ಉಪನಿಷತ್ತಗಳು. ಆ ಕವಿಗಳು ನಮ್ಮ ಕನ್ನಡನಾಡಿನ ರಸಾಯನಿಗಳು ; ಅಳ್ಳಗನ್ನಡದ ಬೇಸಾಯಗಾರರು. ವಚನಕಾರರಿಂದ ಕನ್ನಡವಾಜ್ಯಯ ಹೊಸ ಶೋಭೆಗೊಂಡಿತು. ಅದರಲ್ಲಿ ಎಲ್ಲಕೂ ಮುಖ್ಯವಾದದ್ದು ಕನ್ನಡ ಗದ್ಯಶೈಲಿಯ ನಡಿಗೆಗೆ ವಚನಕಾರರು ಕೊಟ್ಟ ಹೊಸ ಹಾದಿ. ವಡ್ಡರಾಧನೆ, ಚಾವುಂಡರಾಯಪುರಾಣ ಹಾಗೂ ಚಂಪೂಕಾವ್ಯಗಳ ಸಂದಿಗೊಂದಿಗಳಲ್ಲಿ ಇಣಿಕೆ ಮಿಳಿಕುವ ಗದ್ಯವಿಧಾನವು ವಚನಕಾರರಿಂದಾಗಿ ಹೊಸ ಶಕ್ತಿಯಿಂದ ಬೆಳಗಿತು. ಹರಿಹರ ಗದ್ಯಕ್ಕೆ ಹೆಚ್ಚು ಬೆಲೆ ಕೊಟ್ಟ ಸ್ಥಳಸ್ಥಳಗಳನ್ನೇ ಗದ್ಯದಲ್ಲಿ ಬರೆದ. ಆ ಗದ್ಯದ ಪ್ರಕಾರಾಂತವೇ ವಚನಸಾಹಿತ್ಯವಾಗಿ ಹೂಬಿಟ್ಟಿತು. ವಚನಗಳು ಆ ಗದ್ಯದಿಂದ ಹೊಮ್ಮಿದ ಬಿಡಿಬಿಡಿಯ ಕಿಡಿಪೊಗಳು.

೪

ಕನಾಟಕದಲ್ಲಿ ಮಧ್ಯಾಚಾರ್ಯರ ಶಿಷ್ಯರಿಂದ ದಾಸಕೂಟ, ವ್ಯಾಸಕೂಟವೆಂಬ ಎರಡು ಪಂಥ ಬೆಳೆಯಿತು. ನರಹರಿತೀಧರು ಇವರಲ್ಲಿ ಮೊದಲಿಗರೆನ್ನಬಹುದು. ಕನಾಟಕದಲ್ಲಿನ ಹರಿದಾಸರನ್ನು ಮೂರು ಪಂಗಡಗಳಾಗಿ ವಿಂಗಡಿಸಬಹುದು. (ಅ) ಮೊದಲನೆಯ ಗುಂಪು ವಿಜಯದಾಸರು, ಜಗನ್ನಾಥದಾಸರು, ವೆಂಕಟೇಶದಾಸರು ಮತ್ತಿತರರು. ಇವರೆಲ್ಲಾ ಬಹಳಮಟ್ಟಿಗೆ ಮಾಡ್ದರಿಗಾಯೇ ಮೀರಸಲೆನಿಸಿದ ಸಾಹಿತ್ಯವನ್ನು ರಚಿಸಿದರು. (ಆ) ಎರಡನೆಯ ಗುಂಪು ವ್ಯಾಸರಾಯರು, ಗೋಪಾಲದಾಸರು, ಸುಭ್ರಾದಾಸರು ಮತ್ತಿತರಿಂದ ಹೂಡಿದ್ದು, ವೈದಿಕಸಂಪೂರ್ಣದಾಯಕ್ಕೆ ಸಂಬಂಧಿಸಿದಂತೆ ಕೀರ್ತನೆಗಳನ್ನು ರಚಿಸಿದರು. ಭಾರತೀಯ ತತ್ತ್ವಶಾಸ್ತ್ರದಲ್ಲಿನ ಮುಖ್ಯ ತತ್ತ್ವಗಳಾದ ಜಾಙ್ಗನ, ಭಕ್ತಿಹಾಗೂ ಕರ್ಮಾಗರಗಳನ್ನು ಬೋಧಿಸಿದರು. (ಇ) ಇತ್ತು ಶ್ರೀಪಾದರಾಯ, ವಾದಿರಾಜ, ಪುರಂದರಧಾಸರು ಹಾಗೂ ಅವರ ಮಕ್ಕಳು, ಕನಕದಾಸರು ಮತ್ತಿತರರು ಸಾಮಾನ್ಯ ನೀತಿಭೋದೆಯನ್ನು ಸರ್ವಮತೀಯರಿಗೂ ಉಪಯೋಗವಾಗುವಂತೆ ಕೀರ್ತನೆಗಳಲ್ಲಿ ಹಾಡಿದರು.

ರಂಗವಿಶ್ವಲನೆಂಬ ಅಂಕಿತದಲ್ಲಿ ಕೀರ್ತನೆಗಳನ್ನು ರಚಿಸಿದ ಶ್ರೀಪಾದರಾಯರು ದಾಸಕೂಟವನ್ನು ರಸಭರಿತವಾದ ಪದಗಳಿಂದ ಚಿಗುರಿಸಿದರು. ಇವರ ಕೃತಿಗಳಲ್ಲಿ ವೈರಾಗ್ಯ, ನಿಸ್ಸಿಮು ಕೃಷ್ಣಭಕ್ತಿ, ಮಧ್ಯಸಿದಾಂತದಲ್ಲಿ ಅಸಾಧಾರಣ ದಿಷ್ಟೆ, ನಿಷ್ಪಟಣ ಆಚರಣಾಗಳು ಉತ್ಸಿಬಿರುತ್ತವೆ.

ನಾ ನಿನೇನು ಬೇಡುವುದಿಲ್ಲ,
ಹೃದಯಮಂಟಪದೊಳು ನಿಂದಿರೋ ಕೃಷ್ಣ |
ಶಿರ ನಿನ್ನ ಉರಣಿದಲ್ಲಿರಗಲಿ, ಎನ್ನ
ಚಕ್ಕಾಗಳು ನಿನ್ನ ನೋಡಲಿ
ಕರ್ಣ ಗೀತಂಗಳ ಕೇಳಲಿ ಎನ್ನ
ನಾಸಿಕ ನಿಮಾಲ್ಯ ಘ್ರಾಣಿಸಲಿ, ಕೃಷ್ಣ |

ಎಂಬ ಕೀರ್ತನನೆಯಲ್ಲಿ ಅವರ ಉತ್ತರಿಭಕ್ತಿ ಕಾಣಬರುತ್ತದೆ. ಶ್ರೀ ಪಾದರಾಯರು ಕೃಷ್ಣಭಕ್ತರು. ಇವರು ಕೀರ್ತನಗಳಲ್ಲದ ಕೆಲವು ರಸಮಯ ಕಾವ್ಯಗಳನ್ನು ರಚಿಸಿದ್ದಾರೆ.

ಶ್ರೀ ವ್ಯಾಸರಾಯರು ಶ್ರೀಪಾದರಾಯರಲ್ಲಿ ವಿದ್ಯಾವ್ಯಾಸಂಗ ಮಾಡಿ ದ್ವೇತ ಸಿದ್ಧಾಂತದ ಶೈಷತ್ಯೇಯನ್ನು ಆಸೇತುಹಿಮಾಚಲಪರ್ಯಂತ ಸಾರಿದರು. ಇವರು ವ್ಯಾಸಕೂಟದಲ್ಲಿ ಪಾಂಡಿತ್ಯವನ್ನು ಸಂಪಾದಿಸಿದಂತೆ ದಾಸಕೂಟದಲ್ಲಿಯೂ ಭಕ್ತಾಗ್ರಹಿಗಳಾಗಿ ಅನೇಕ ಪದಪದ್ಯಗಳನ್ನು ಸುಳಾದಿ ಉಗಾಭೋಗಗಳನ್ನು ರಚಿಸಿರುವರು. ಇವರು ‘ದಾಸಕೂಟ’ದ ಸಂಸ್ಥಾಪಕರು. ಇವರ ನೇತೃತ್ವದಲ್ಲಿಯೇ ಮುರಂದರದಾಸರು, ವಾದಿರಾಜರು, ಕನಕದಾಸರು, ವೈಕುಂಠದಾಸರು ಮತ್ತಿತರರು ಕನಾಟಕದಲ್ಲಿ ಭಕ್ತಿಪಂಥವನ್ನು ಹರಡಿದರು. ಸಂಸಾರದಲ್ಲಿ ಹೇಯಬುದ್ಧಿ, ಇಂದ್ರಿಯಿನಿಗ್ರಹ, ಸಜ್ಜನಸಂಗ, ಪರಮಾತ್ಮನಲ್ಲಿ ಅಚಲವಾದ ಭಕ್ತಿ, ಶ್ರೀ ಕೃಷ್ಣನೇ ಶರಣ ಎಂಬ ದೃಢವಿಶ್ವಾಸ ಇವು ಶ್ರೀ ವ್ಯಾಸರಾಯರ ಕೃತಿಗಳಿಂದ ಒಡೆದು ಕಾಣುತ್ತದೆ.

ಜೀವಿಸೋಳಗೆ ಬಿಧ್ಯ ಸೋಣದಂತೆ ಸತಿಮತಜನಪಾಶಬಧನಾದೆ |
ಮೀನು ಮಾಂಷದಾಸೆಗ್ನೋಗಿ ಶಿಕ್ಷಿದಂತೆ ಮೋಷಮೋದನೊ ಬಿರಿದೆ ||
ಇಂದ್ರಿಯಿಂಗಳಿಂಬ ಕಳ್ಳರ್ಪವರು
ಬಂಧಿಸಿ ತಮ್ಮ ವಿಪಯಕ್ಕಾಯ್ದೆನ್ನ
ಕಂದಿಸಿ ಜಾನಾಪೆಂಬ ದೃಷ್ಟಿಯ
ಎಂದೆಂದಿನ ಧರ್ಮಧನವನೊಯ್ದರು |

ಇಂಥ ಸುಂದರ ಉಪಮೆ ರೂಪಕಗಳಿಂದ ಕೂಡಿದ ಮಾತುಗಳೇ ಇವರ ಪದಗಳಲ್ಲಿಲ್ಲಾ ತುಂಬಿವೆ.

ಸಾಂಕೇತಿಕಾಗಲಿ ಪರಿಹಾಸ್ಯಾಗಲಿ
ಅಳಕದಿಂದಾಗಲಿ ಡಂಭದಿಂದಾಗಲಿ |
ಎದ್ದಾಗಲಿ ಮತ್ತೆ ಬಿದ್ದಾಗಲಿ ನಮೋ ನಮೋ ನಮೋ ಶಿರಿಕೃಷ್ಣ
ಎಂಬ ಫೋಽಪ ಮುಕುತಿಕ್ಷಿಂಕಿಯ ಮದುಪೆಯ ವಾಧ್ಯಫೋಽಪ ||

ಎಂಬ ಶರಣಭಾವ.

*

ಖಿ. ಮೋಳಿಗೆ ಮಹಾದೇವಿ

- ಮೆಲ್ಲಿ ಶಾಂತರಾಜಿ*

ಹನ್ನೆರಡನೆಯ ಶತಮಾನದ ವಿಚಾರಕ್ಕಾಂತಿಯ ವ್ಯಾಪ್ತಿ ಎಲ್ಲಿಯವರೆಗೆ ವಿಸ್ತರಿಸಿತ್ತೆಂದರೆ ಕಾಶ್ಮೀರದ ಅರಸನಾಗಿದ್ದ ಮಹಾದೇವ ಭೂಪಾಲನನ್ನು ಮತ್ತು ಹೆಂಡತಿ ರಾಣಿ ಗಂಗಾದೇವಿಯನ್ನು ಶಿವಶರಣರನ್ನಾಗಿಸುವ ಮಟ್ಟಿಗೆ ವ್ಯಾಪಿಸಿತ್ತು. ಮೋಳಿಗೆ ಮಹಾದೇವಿ ಮೋಳಿಗೆ ಮಾರಯ್ಯನ ಧರ್ಮಪತ್ನಿ. ಇವರಿಬ್ಬರ ಮೂಲ ಹೆಸರು ಮಹದೇವ ಭೂಪಾಲ ಹಾಗೂ ರಾಣಿ ಗಂಗಾದೇವಿ. ಶಿವಶರಣರ ಗುಂಪಿನಲ್ಲಿಯೇ ಅತಿ ಅಪರೂಪದ ದಂಪತೀಗಳು. ಅಷ್ಟೇ ಅಲ್ಲದೆ ಅಪರೂಪದ ಸಾಹಿತ್ಯ ಸಂಗಾತಿಗಳು. “ಕಾಯಕವೇ ಕೈಲಾಸ” ಎನ್ನುವುದಕ್ಕೆ ತಕ್ಷಂತೆ ಬದುಕು ಸಾಗಿಸಿದ ಹರಿಹರನ ವಾತಿನಂತೆ “ಕಾಶ್ಮೀರ ದೇಶದ ಅಪರೂಪದ ಶರಣಜಾತ”ರೆನ್ನುವುದಕ್ಕೆ ಸಾಕ್ಷಿಯಾಗಿದ್ದಾರೆ. ಇವರ ಬಗೆಗೆ ‘ಬಸವಮರಾಣ’ ಶಾಸ್ತ್ರ ಸಂಪಾದನೆ, ‘ಗೌರವಾಂಕನ ಮೋಳಿಗಿಯ್ಯನ ಮರಾಣ, ‘ಭ್ಯೇರವೇಶ್ವರ ಕಾವ್ಯ’ದ ಕಥಾಮಣಿ ಸೂತ್ರತಾತ್ವಕರ, ಪಾಲ್ಯಾರಿಕೆ ಸೋಮನಾಥನ ಸೋಮನಾಥ ಮರಾಣ’ ಹಾಗೂ ‘ವೀರಶೈವ ಮರಾಣ’ಗಳಲ್ಲಿ ವಿವರಗಳು ದೊರಕುತ್ತವೆ.

ಕಾಶ್ಮೀರದ ಮಾಂಡವ್ಯಮರನ್ನು ರಾಜಧಾನಿಯಾಗಿಸಿಕೊಂಡು ಆನೆ, ಕುದುರೆ, ಅರಮನೆ, ಭಂಡಾರಗಳೊಡನೆ ಸುಖಿದ ಸುಪ್ರತಿಗೆಯಲ್ಲಿ ತೇಲುತ್ತಾ ಶಿವಭಕ್ತಿ ಮತ್ತು ಸಂಕೀರ್ತನಗಳಲ್ಲಿ ಮುಖುಗಿದ್ದ ರಾಜ ಮಹಾದೇವ ಭೂಪಾಲ, ಹೆಂಡತಿ ರಾಣಿ ಗಂಗಾದೇವಿ. ಮಹಾದೇವ ಭೂಪಾಲನು ರಾಜಷ್ಟ್ರಯೂ, ರಾಜಯೋಗಿಯೂ ಆಗಿ ಶರಣ ಸೇವಾನಿರತನಾದ ಸದ್ಭಕ್ಷಾಗಿದ್ದನು. ಪ್ರತಿದಿನ ಸಾವಿರಾರು ಶರಣರಿಗೆ ದಾಸೋಹ ಮಾಡುವ ಸೇವೆಯಲ್ಲಿ ನಿರತನಾಗಿದ್ದನು. ಈತನಿಗೆ ತಕ್ಷಂತೆ ರಾಣಿ ಗಂಗಾದೇವಿ ಯೋಗ, ಭೋಗಗಳಲ್ಲಿ ಸಮನ್ವಯವಾಗಿ ಹೆಚ್ಚೆಗೆ ಪ್ರತಿ ಹೆಚ್ಚೆಯಿಟ್ಟು ಪತಿಯ ದಾಸೋಹ ಧರ್ಮಕಾರ್ಯದಲ್ಲಿ ಗಂಡನಿಗೆ ಹೆಗಲೆಂಜೆಯಾಗಿ ನೆರವು ನೀಡುತ್ತಿದ್ದಳು.

ಕನ್ನಡ ಪಾಠ್ಯಾಪಕರು, ವಿಜಯ ಸಂಚಯ ಕಾಲೇಜು, ಬಸವನಗುಡಿ, ಬೆಂಗಳೂರು-೫೬೦ ೦೦೪
ದಾಃ ಇತರಂಭಗಳಿಗೆ

“ಸತಿಪತಿಗಳೊಂದಾದ ಭಕ್ತಿ ಹಿತಮಪ್ಪದು ಶಿವಂಗೆ” ಎಂಬ ಜೇಡರ ದಾಸಿಮಯ್ಯನ ವಚನದಂತೆ ಬದುಕು ಸಾಗಿಸುತ್ತಿದ್ದ ಈ ಜಂಗಮ ದಾಸೋಹಿಗಳ ಭಕ್ತಿಯ ಪರಾಕಾಷ್ಟ ಕಲ್ಯಾಣವನ್ನು ತಲುಪಿತು. ಅಂತೆಯೇ ಕಲ್ಯಾಣದ ವೈಚಾರಿಕ ಕ್ಷಾಂತಿಯ ಕಥೆಯನ್ನು ಕೇಳಿ ಸಂಸಾರ ಯೋಗಿಗಳಾಗಿದ್ದ ಇವರು ಪ್ರಕೃತಿಯ ತವರೂ, ಸಂಪತ್ತರಿತವೂ ಆದ ಕಾಶೀರವನ್ನು ಬಿಟ್ಟು ಬಸವಣ್ಣನ ಕಾರ್ಯಕ್ಷೇತ್ರವಾದ ಕಲ್ಯಾಣದತ್ತ ಮುಖ ಮಾಡಿದರು. ಅವರೊಡನೆ ಆರು ಸಾವಿರ ಜಂಗಮರೂ ಕಲ್ಯಾಣಕ್ಕೆ ಬಂದರು.

ಪತಿಯ ದಾರಿಯೇ ತನ್ನ ದಾರಿ ಎಂದು ತಿಳಿದ ಗಂಗಾದೇವಿ ತನ್ನ ರತ್ನಭರಣ ಅಷ್ಟೇಶಯರ್ಗಳನ್ನು ತೆಗೆದೊಗೆದು ರುದ್ರಾಕ್ಷ ಧರಿಸಿ ಹೀತಾಂಬರ ಶ್ರಜ್ಞಿಸಿ ಕಾವಿ ಬಟ್ಟೆಯುಟ್ಟಿರುತ್ತಿರುತ್ತಾನೆ ತಾನೂ ಸಹ ಹೊರಟಾಗ ಭೂಪಾಲನಿಗೆ ಹೆಂಡತಿಯ ಬಗ್ಗೆ ಮರುಕ, ಅನುಕಂಪ ಹುಟ್ಟಿ ತಡೆಯಲು ಪ್ರಯತ್ನಿಸುತ್ತಾನೆ. ಆದರೆ ಪತಿದೇವರ ಯಾವುದೇ ಮಾತುಗಳಿಗೆ ಒಪ್ಪದೆ “ಸುಖವೋ ದುಃಖವೋ ನಿಮಗಾದೇ ನನಗೂ, ನಿವೆಲ್ಲೋ ನಾನಲ್ಲೋ”, ಪತಿ ಇಲ್ಲದ ಮನೆಯಲ್ಲಿ ಸತಿಗೇನು ಕೆಲಸ ಎಂದು ಪ್ರತಿಯುತ್ತರ ನೀಡಿ ತನ್ನ ದಿಟ್ಟಿನಿಲುವನ್ನು ವ್ಯಕ್ತಪಡಿಸುತ್ತಾಳೆ. ಮುಂದುಗಾಣದ ರಾಜ ಅನೇಕ ಪರೀಕ್ಷೆಗಳನ್ನು ಒದ್ದುತ್ತಾನೆ. ಆದರೆ ಧೀರಳಾದ ಗಂಗಾದೇವಿ ಆ ಎಲ್ಲಾ ಪರೀಕ್ಷೆಗಳನ್ನು ಎದುರಿಸಿ ಗೆಲ್ಲುತ್ತಾಳೆ. ಆಗ ನಿನಿಂದನೆಗೆ ಮುಕ್ತಿ ಪಲ್ಲವಿಸುವುದು ದಿಟ ಎಂದು ಪತ್ತಿಯೋಂದಿಗೆ ಕಲ್ಯಾಣದ ದಾರಿಯನ್ನು ಹಿಡಿಯುತ್ತಾನೆ.

ಇತ್ತು ಕಲ್ಯಾಣ ಹಟ್ಟಣದಲ್ಲಿ ಬಸವಣ್ಣನವರ ಕಾರ್ಯಕ ತತ್ವದಂತೆ ಅಲ್ಲಿರುವ ಪ್ರತಿಯೊಬ್ಬರೂ ಕಾರ್ಯಕ ಮಾಡಿಯೇ ಉಣಿಬೇಕು. ಅಲ್ಲಿದ್ದ ಎಲ್ಲಾ ಶರಣರೂ ಬಸವಣ್ಣನವರ ಈ ಕಟ್ಟಳೆಯನ್ನು ಜಾಚೂ ತಪ್ಪದೆ ಪಾಲಿಸುತ್ತಿದ್ದರು. ಆದರಂತೆ ಕಲ್ಯಾಣಕ್ಕೆ ಬಂದ ಈ ರಾಜದಂಪತಿಗಳು ಕಾರ್ಯಕ ನಿರತರಾಗಲಿಕ್ಕೆ ಶರಣರ ಇಟ್ಟಿಯಂತೆ ಕಾಡಿಗೆ ಹೋಗಿ ಸೌದೆಯನ್ನು ಕಡಿದು ತಂದು ಅದನ್ನು ಮಾರಾಟ ಮಾಡುವ ಮೋಳಿಗೆ ಕಾರ್ಯಕವನ್ನು ಆರಂಭಿಸಿದರು. ಅಲ್ಲಿಂದ ಮುಂದೆ ಮಾಡಿದ ಭೂಪಾಲ ಶರಣ ಮೋಳಿಗೆ ಮಾರಿಯನ್ನಾಗಿ, ರಾಣಿ ಗಂಗಾದೇವಿ ಶರಣ ಮೋಳಿಗೆ ಮಹಾದೇವಿಯಾಗಿ ನಾಮಾಂಕಿತರಾದರು. ಮೋಳಿಗೆ ಮಹಾದೇವಿಯ ಕಾರ್ಯ ಸೌದೆ ಮಾರಾಟದಿಂದ ಬಂದ ಹಣದಿಂದ ಜಂಗಮ ದಾಸೋಹ ನಡೆಸಲು ಪ್ರಾರಂಭಿಸಿದಳು. ಈ ಜಂಗಮ ದಂಪತಿಗಳು ದಾಸೋಹ, ನಿಸ್ಪಾತ ಬದುಕು, ಶುದ್ಧ ಕಾರ್ಯಕ ನಿಷ್ಪತ್ತಿ, ಕಷ್ಟ ಸಹಿತ್ತುತ್ತೆ ಕಲ್ಯಾಣದುದ್ದಗಲಕ್ಕೆ ಪ್ರಚಾರವಾಯಿತು. ಈ ಸುದ್ದಿ ಬಸವಣ್ಣನವರಿಗೆ ತಲುಪುವುದು ತಡವಾಗಲಿಲ್ಲ. ತಿಳಿದ ಬಸವಣ್ಣನವರು ಕಾಶೀರದಿಂದ ಕಲ್ಯಾಣಕ್ಕೆ ಬಂದು ಕಾರ್ಯಕದ ಕಷ್ಟ ಮಾಡಿ ದಾಸೋಹ ಕ್ಷೇಗೊಂಡಿರುವ ಈ ಅವರೂಪದ ಸತಿಪತಿಗಳನ್ನು ಕಂಡು ಹೆಮ್ಮೆಯಾಯಿತು. ಅವರ ಕಷ್ಟಕ್ಕಾಗಿ

ಅದರಲ್ಲಿಯೂ ರಾಜದಂಪತಿಗಳಾಗಿ ವೈಭೋಗದ ಜೀವನ ಸಾಗಿಸಬಹುದಾಗಿದ್ದ ಈ ಭಕ್ತರೀವರ ಕಷ್ಟಕ್ಕಾಗಿ ಮಘುಲ ಮರುಗಿದರು.

ಈ ನಿಷ್ಪತ್ತಿ ಭಕ್ತರ, ಹಾಲಿನಲ್ಲಿ ಜೇನು ಬೆರೆತಂತಿರುವ ಈ ದಂಪತಿಗಳ ಕಷ್ಟವನ್ನು ಸ್ವಲ್ಪವಾದರೂ ಕಡಿಮೆ ಮಾಡಬೇಕೆಂಬ ಕಾರಣದಿಂದ ಒಮ್ಮೆ ಬಸವಣ್ಣನವರು ವೇಷ ಮರ್ಸಿಕೊಂಡು ಈ ಮೋಳಿಗೆ ವಾರಂತ್ಯನವರ ಮನೆಯಲ್ಲಿ (ಮೂಜಾಗ್ರಹದಲ್ಲಿ) ಎರಡು ಜಾಳಿಗೆ ಚಿನ್ನದ ಜೀಲವನ್ನು ಇಟ್ಟು ಬಂದರು. ಇದನ್ನು ಆ ನಂತರದಲ್ಲಿ ನೋಡಿದ ದಂಪತಿಗಳು ಇದು ಬಸವಣ್ಣನವರ ಕೆಲಸವೇ ಸರಿ ಎಂದು ಅರಿವಾಯಿತು. ಬಸವಣ್ಣನವರು ಇದನ್ನು ಯಾವುದೋ ಒಳ್ಳಿಯ ಉದ್ದೇಶದಿಂದ ಮಾಡಿದ್ದರಾದರೂ ಇದು ನಿಜಭಕ್ತನಿಗೆ ಮಾಡಿದ ಅವಮಾನ ಎಂದು ಪರಿಗಳಿಸಿ, ರಾಜ್ಯಕೋಶಗಳನ್ನೇಲ್ಲಾ ತೋರೆದು ಬಂದು ಕಟ್ಟಗೆ ಕಡಿದು ಮಾರುವ ಕೆಲಸ ಕ್ಷೇಗೊಂಡ ಅವರಿಗೆ ದೇಹ ದಂಡನೆಯಿಂದಲ್ಲಿದೆ ಬೇರೆ ಮಾರ್ಗದಿಂದ ಬಂದ ಹೊನ್ನು ಹೊರೆ ಎಂದು ಪರಿಗಳಿಸಿ, ಜತೆಗೆ ಬಸವಣ್ಣನವರ ಹಮ್ಮಿಗೆ ಬುದ್ಧಿ ಕಲೆಸಬೇಕೆಂದು ಆ ಹೊನ್ನನ್ನು ಜಂಗಮರಿಗೆ ದಾನ ಮಾಡಿ ಕಷ್ಟಿಂಬಿಸಿದರು. ಇತ್ತು ಮಹಾಮನೆಯ ಜಂಗಮರಲ್ಲಿಗೂ ಬಿನ್ನಹ ಮಾಡಿ ಬಂದು ಆರೋಗ್ಯ ನಡೆಸಿ, ಬಂದಂಥ ಜಂಗಮರನ್ನು ಶ್ರುತಿ ಪಡಿಸಿ ಪಾದೋದಕ ಪ್ರೋಕ್ಷಣೆಯ ಬಲದಿಂದಲೇ ತಾವು ಆಡವಿಯಿಂದ ಕಡಿದು ತಂದಿದ್ದ ಕಟ್ಟಿಗೆಯ ಹೊರೆಯಲ್ಲವನ್ನು ಸುವಣ್ಣ ದಂಡಗಳನ್ನಾಗಿ ಮಾಡಿ ಜಂಗಮರಿಗೆ ದಾನಕೊಟ್ಟು ಕಳುಹಿಸಿದರು. ಈ ಸುದ್ದಿ ಬಸವಣ್ಣನವರಿಗೆ ತಿಳಿದು ಅವರ ತಪ್ಪಿನ ಅರಿವಾಗಿ ನೇರವಾಗಿ ಮಾರಿಯನ್ನಾಗಿ ಮನೆಗೆ ಬಂದು ಕ್ಷಮೆ ಯಾಚಿಸಿದರು. ಶುದ್ಧಂತೆ ಕರಣದ ಮಾರಿಯನ್ನಾಗಿ ಬಸವಣ್ಣನವರ ಮನೋಷ್ಪತಿಯಲ್ಲ ಕಂಡು ಅವರಲ್ಲಿದ್ದ ಮುನಿಸು ಮಾಯವಾಯಿತು. ಮುಂದೆ ಕಲ್ಯಾಣದಲ್ಲಿ ಶರಣರ ಸಾಮಾಜಿಕ ಹಕ್ಕೆ ಜರುಗಿದ್ದನ್ನು ಕಂಡು ಮನನೊಂದ ವರಾರಂತ್ಯ ಲಿಂಗ್‌ಕ್ಯಾರಾಗ ಬಂರುಸಿ ಪತ್ತಿ ಮಹಾದೇವಿಯಮ್ಮನ್ನು ನಿಜ ಶರಣರ ಇಕ್ಕೆದ ಮರ್ಮ ತಿಳಿಸಿಕೊಡಲು ಕೇಳುತ್ತಾನೆ. ತನ್ನ ಪರ ದಾರಿ ತಪ್ಪತ್ತಿರುವುದನ್ನು ಅರಿತ ಮಹಾದೇವಿ ನಿಷ್ಪತ್ತಿದ್ದ ಅರಿವು ಮಾಡಿಕೊಡದೆ ಗತ್ಯಂತರವಿಲ್ಲ ಎಂದು ತಿಳಿದು ಗಂಡನಿಗೆ ಗುರೂಪದೇಶ ಮಾಡಲು ಮುಂದಾಗುತ್ತಾಳೆ. “ಮತ್ತು ಕೈಲಾಸವೆಂಬುದು ಭಕ್ತರಿಗೆ ಯುಕ್ತಿಯಲ್ಲ, ಕಾರ್ಯಕ್ರಮ ಕೈಲಾಸವೆಂಬುದಾದ ಮೇಲೆ ಮತ್ತೆ ಬೇರೆ ಕೈಲಾಸವುಂಟೆ” ಎಂದು ಪರಿಪರಿಯಿಂದ ಪತಿಗೆ ಪ್ರಶ್ನಿಸಿ ಮೃದುವಾಗಿ ನಾನು ಗುರುಸ್ಥಾನದಲ್ಲಿ ನಿಂತು ತಾಯಿ ಮಗುವಿಗೆ ತಿಳಿಸುವಂತೆ ಸವಿಸ್ತಾರವಾಗಿ ನಿರೂಪಿಸುತ್ತಾಳೆ. ಲಿಂಗಾಂಗ ಸಾಮರಸ್ಯದ ಸೂಕ್ತತೆಯನ್ನು ಅರುಣಿ ನಾನಾ ವಿಧವಾದ ಅನುಭಾವದ ಮಾತುಗಳಲ್ಲಿ ತಿಳಿಸಿ ಹೇಳಿ ಮಾರಿಯನ್ನಾಗಿ ಬುದ್ಧಿಗೆ ಕೆವಿದ್ದ ಕ್ಷತ್ರಲನ್ನು ಹೋಗಲಾಡಿಸುತ್ತಾಳೆ. ಮಾರಿಯ ಸತಿಯ ಜಾಣಿಗೆ ಮೆಚ್ಚಿ ‘ಭಕ್ತಿಯ ಬೆಳೆಯೆ ಎನಗೆ ಸತ್ಯದ ಹಾದಿ’ ಎನ್ನುತ್ತಾನೆ.

ಮಹಾದೇವಿ ನಿಮ್ಮ ಭಕ್ತಿಸೂತ್ರದಿಂದ ಎನ್ನ ಶ್ರೀಜಾತಿ ನಿಮ್ಮ ಶ್ರೀಪಾದದಲ್ಲಿ ಅಡಗಿತ್ತು. ಎನಗೆ ಭಿನ್ನ ಮಾತಿಲ್ಲ ಎಂದು ತನ್ನ ವಿನಯ ಸಂಪನ್ಮೂಲೆಯನ್ನು ಮೇರೆಯುತ್ತಾಳೆ. ಹೀಗೆ ಪತಿಯ ಹೆಗಲಿಗೆ ಹೆಗಲು ಕೊಟ್ಟಿ ಮೈತ್ರೇಯಾಹದಾಯಕ, ಜಾಣದಾಯಕ ಮಾತುಗಳಿಂದ ಪತಿಗೆ ಸತ್ಯದ ನಿಲುವನ್ನು ತೋರಿಸುವಲ್ಲಿ ಯಶಸ್ವಿಯಾಗುತ್ತಾಳೆ.

ಭಾತಿಕ ಸುಖ ಸಂಪತ್ತಿಗಳನ್ನು ಬಿಟ್ಟು ಒಂದು ಶರಣರ ಸಂಗದಲ್ಲಿ ಬೇರೆದು ಅನುಭಾವದ ಸಂಪತ್ತಿನ್ನು ಗಳಿಸಿದ ಮೋಳಿಗೆ ಮಹಾದೇವಿಯಮ್ಮೆ ಶ್ರೇಷ್ಠ ಶಿವಶರಣ, ಶಿವಾನುಭಾವ, ದಾರಿ ತಪ್ಪಿದ ತನ್ನ ಗಂಡನ ಆತ್ಮಜ್ಞಾನದ ಅಹಂಕಾರವನ್ನು ವಿಂಡಿಸಿ ಅವನಿಗೆ ತತ್ತ್ವದ ತಿಳಿವಳಿಕೆ ಮಾಡಿಕೊಟ್ಟಿ ಸತಿಧರ್ಮ ಮೇರೆದ ಅಪರೂಪದ ಮಹಿಳೆ ಮೋಳಿಗೆ ಮಹಾದೇವಿಯಮ್ಮೆ.

ಹೀಗೆ ಸತಿಪತ್ತಿಗಳೊಂದಾಗಿ, ಅನ್ಮೋನ್ಯವಾಗಿ, ಸಮರಸ ಅಧ್ಯಾತ್ಮ ಬದುಕು ನಡೆಸಿದ ಈ ಮಹಾನ್ ದಂಪತ್ತಿಗಳು ಬಸವಣ್ಣನವರೇ ಮೋದಲಾದವರ ಸಮಕಾಲೀನರಾದ್ವರಿಂದ ಈರ್ವರ ಕಾಲ ಸುಮಾರು ಶ್ರೀ.ಶ.ಗಂಡಂ ಎಂದು ಉಂಟಾಗಿ ಬಂದಿರುತ್ತಿರುತ್ತಾರೆ. “ಎನ್ನು ಯ್ಯಾ ತ್ಯಿಯ ನಿಕಳಂಕ ಮಲ್ಲಿಕಾಜುಫನ” ಎಂಬ ಅಂಕಿತ ನಾಮದಲ್ಲಿ ವಚನ ರಚಿಸಿರುವ ಮೋಳಿಗೆ ಮಹಾದೇವಿಯಮ್ಮನ ಈ ವಚನಗಳು ಸದ್ಯ ದೋರಿತವೆ. ಈಕೆಯ ವಚನಗಳಲ್ಲಿ ಲಿಂಗಾಂಗ ಸಾಮರಸ್ಯ ಚೋಧಿಸಿದ್ದು, ಕ್ರಿಯಾಜ್ಞಾನಿಗಳ ಸಂಬಂಧ, ಇಷ್ಟಲಿಂಗ ಪ್ರಾಣಲಿಂಗಗಳ ಪರಸ್ಪರ ಸಂಬಂಧ, ಷಟ್ಸ್ಥಲಗಳ ಸ್ವರೂಪ ಮುಂತಾದ ತಾತ್ತ್ವಿಕ ವಿವೇಚನೆಗಳು ಕಂಡುಬರುತ್ತವೆ. ಕಲ್ಯಾಣ ನಾಡಿನ ಶಿವಶರಣೆಯರ ಗುಂಟಿನಲ್ಲಿ ಮೋಳಿಗೆ ಮಹಾದೇವಿಯ ಸಾಫ್ತನ ಅಲ್ಪಾನ್ಯತವಾದುದಾಗಿದೆ.

ಕಲ್ಯಾಣದಿಂದ ಅನತಿ ದೂರದಲ್ಲಿರುವ ಮೋಳಿರೆಯಲ್ಲಿ ಇಂದಿಗೂ ಮೋಳಿಗೆ ಮಾರಯ್ಯ ಮತ್ತು ಮೋಳಿಗೆ ಮಹಾದೇವಮ್ಮೆ ಐಕ್ಯರಾದ ಗವಿಯನ್ನು ಕಾಣಬಹುದಾಗಿದೆ. ಅದು ಅವರ ಅನುಷ್ಠಾನದ ಸ್ಥಳವೂ ಹೋದು, ಅವರು ಐಕ್ಯರಾದ ಸ್ಥಳವೂ ಹೋದು. ಮೇಲಿನಿಂದ ನೋಡಿದರೆ ಕಟ್ಟಡವೇ ಕಾಣಿದ ಮೋಳಿಗೆ ಮಾರಯ್ಯನೆ ಗವಿ ಮೂರು ನಾಲ್ಕು ಅಂಕಣ ವಿಶಾಲವಾದುದಾಗಿದೆ. ಒಳಗೆ ಇಳಿದು ನೋಡಿದರೆ ಗರ್ಭಗುಡಿಯೂ, ಸೇದುಬಾವಿಯಿದೆ. ಎನ್ನ ಕಾಯಕದ ಕಟ್ಟಣ ಚೆನ್ನಾದಲ್ಲಿ ಅವಸುಣ ಹಿಂಗಿ ಲೇಸಾದಲ್ಲಿ ಅದು ತನ್ನ ಯಿಂದಿನ ನಿರ್ಮಿಸಿದ ಗವಿ. ಎಂಟು ನೂರು ವರ್ಷಗಳು ಕಳೆದರೂ ಸ್ವಲ್ಪವೂ ಥಕ್ಕೆ ಆಗದಂತೆ ಇಂದಿಗೂ ಸುಸ್ಥಿತಿಯಲ್ಲಿದೆ. ಅದರಂತೆ ಅವರು ಹೊನೆಯ ಸಲ ತಂದ ಕಟ್ಟೆಗೆ ಜಿಗಿತು ಹೆಮ್ಮೆರವಾಗಿ ಇಂದಿನವರೆಗೆ ಬಾಳಿದ ಮರಗಳನ್ನು ಮೋಳಿರೆ ಜನರು ತೋರಿಸುತ್ತಾರೆ. ಇಂದಿಗೂ ಸಹ ಇದನ್ನು ಪ್ರವಾಸಿಗರೆಲ್ಲರೂ ಕಾಣಬಹುದಾಗಿದೆ.

*

ಕನ್ನಡ ಸಾಹಿತ್ಯ ಪರಿಷತ್ತತ್ವಿಕೆ
ಸಂಪುಟ ೮೪ ಸಂಚಿಕ ೧೧
ಜನಪರಿ-ಪೂರ್ವ ೨೦೧೯

೩. ಕನಕದಾಸರ ಗೀತೆಗಳು – ಒಂದು ವಿಶೇಷಣೆ

– ಶ್ರೀ. ವಸಂತ ಹಷ್ಟಗಿ*

ಜೀವನ ಮೌಲ್ಯಗಳನ್ನು ತಿಳಿಸಿ, ಸಾಮಾನ್ಯನ ಬದುಕನ್ನು ಉದಾತ್ಮಗೊಳಿಸುವುದೇ ಸಾಹಿತ್ಯದ ಮೂಲ ಉದ್ದೇಶ. ಕನ್ನಡ ಸಾಹಿತ್ಯದಲ್ಲಿ ಅದು ಮೂಲತಃ ಶರಣರಿಂದಲೂ, ದಾಸರಿಂದಲೂ ಸಾಧಿತವಾಗಿದೆ. ಅವರು ಬಾಳಿದ ಜೀವನವೇ ಶರಣವಾಜ್ಞಾಯ ಹಾಗೂ ಹರಿದಾಸ ವಾಜ್ಞಾಯಗಳು. ನಮ್ಮ ಬದುಕಿನ ದಾರಿಯ ನಂದಾದೀಪಗಳು. ಒಂದು ವಚನ ದೀಪ್ತಿ, ಮತ್ತೊಂದು ಶೀರ್ಜನದೀಪ್ತಿ, ಏರಡರಲ್ಲಿಯೂ ಭಕ್ತಿ ಭಾವ ವೈರಾಗ್ಯಗಳು ಮುಷ್ಟಿಗೊಂಡಿರುವ ಶ್ರೀಮೇಣಿ ಸಂಗಮದ ಬೆಳೆಕು ತುಂಬಿ ತುಳುಕಿದೆ. ಹೀಗಿದ್ದರೂ ಏರಡರಲ್ಲಿಯೂ ಭಕ್ತಿಯಡೇ ಮೇಲುಗೈ.

ಅಲ್ಲಮಪ್ರಭು, ಬಸವಣ್ಣ, ಜೆನ್ನಬಸವಣ್ಣ, ಸಿದ್ಧರಾಮ, ಅಕ್ಷಮಹಾದೇವಿಯರು ಭಕ್ತಿ ವಚನೋದ್ಯಾನದ ಮೇರು ಮಂದಾರಗಳಾದರೆ, ಭಕ್ತಿ ಶರಂಗಿಣೀಯಿಂದ ಸೂಕ್ಷ್ಮತ್ವಿರುವ ದಾಸೋದ್ಯಾನದ ಶ್ರೀ ಪಾರಿಜಾತಕಳಿಂದರೆ ಮರಂದರದಾಸರು, ಕನಕದಾಸರು, ವಿಜಯದಾಸರು, ಗೋಪಾಲದಾಸರು, ಜಗನ್ನಾಥದಾಸರು ಮೋದಲಾದವರು. ಅಲ್ಲಮಪ್ರಭು ಮತ್ತು ಬಸವಣ್ಣನವರು ಶರಣಸಾಹಿತ್ಯ ಅಧಾರತ ವಚನ ಸಾಹಿತ್ಯದ ಅಶ್ವಿನೀ ದೇವತೆಗಳಾದರೆ, ಮರಂದರದಾಸ ಹಾಗೂ ಕನಕದಾಸರು ಹರಿದಾಸ ಸಾಹಿತ್ಯದ ಅಶ್ವಿನಿದೇವತೆಗಳಿಂದು ಪ್ರತ್ಯೇಕವಾಗಿ ಹೇಳಬೇಕಾಗಿಲ್ಲ.

ಮರಂದರದಾಸರು ಮತ್ತು ಕನಕದಾಸರು ಸಮಕಾಲೀನರು, ಸಮನ್ವಯಶೀಲರು, ಶ್ರೀ ವ್ಯಾಸರಾಯರಿಂದ ಅನುಗ್ರಹಿತರಾದರು; ಆಳವಾದ ಜೀವನಾನುಭವವನನ್ನು ಹೊಂದಿರುವರು. ಅಷ್ಟೇ ಗಂಭೀರವಾಗಿ ಅಂತರಾಳದ ಸೋಬಗನ್ನೂ ತಿಳಿದವರು. ತಾವು ತಿಳಿದುಕೊಂಡ ತಿಳಿಯನ್ನು ಶೀರ್ಜನಿಗಳ ಮುಖಿಂತರ ಸಾಮಾನ್ಯರ ಮನಸ್ಸಿನಲ್ಲಿ ಬಿಂಬಿಸುವ ರಸೆಯಿಂದಿಗಳು, ಕನ್ನಡ ಉಪನಿಷತ್ತಾರರು. ಆದರೂ ಕನಕದಾಸರದೇ ಒಂದು ವೈಶಿಷ್ಟ್ಯತೆ. ಏಕೆಂದರೆ ಅವರ ನಿಸ್ಸಿಮ ಭಕ್ತಿಯು, ಶೀರ್ಜನೆ ಅಧಾರತ ಭಕ್ತಿಗೆತೆಗಳಿಂತೆ ಅವರ ಕಾವ್ಯ ಕೃತಿಗಳಲ್ಲಿಯೂ ಅಭಿವೃದ್ಧಿಪಡಿಸಿದೆ. ಆದರೆ ಉಳಿದ

ಎಂ.ಆರ್.ಜಿ.ಎಡ, ಹಡ್ಡೋಮನೆ, ಆದರ್ಶನಗರ, ಮೋದಲ ಹಂತ, ಕಲಬುರಗಿ – ಜಿಲ್ಲಾ ಗಂಜಿ ಜಾ: ೦೮೦೨೧-೨೪೩೨೧೮

ಹರಿದಾಸರು ಕನಕದಾಸರಂತೆ ಕೀರ್ತನೆಗಳ ಜೊತೆಗೆ ಕಾವ್ಯಕೃತಿಗಳನ್ನು ಹೀಗೆ ವಿಶೇಷವಾಗಿ ರಚನೆ ಮಾಡಲಿಲ್ಲವೆಂಬುದನ್ನು ನಾವು ಇಲ್ಲಿ ಗಮನಿಸಬಹುದಾಗಿದೆ.

ಕನಕದಾಸರು ಇನೆಯ ಶತಮಾನದಲ್ಲಿ ಎಂದರೆ ಸುಮಾರು ಕ್ರಿ.ಶ.೧೫೦೮ರಿಂದ ಇಂತರವರೆಗೆ ತುಂಬು ಜೀವನವನ್ನು ಬಾಳಿ ಬದುಕಿದವರು. ಧಾರವಾಡ ಜಿಲ್ಲೆಯ ಭಾಡ ಗ್ರಾಮದ ಭೀರಪ್ಪ-ಬಜ್ಜುಮ್ಮನವರ ಪ್ರತಿಭಾನ್ನಿಟ ಚಿರಂಜೀವಿಗಳು. ‘ತಿಮ್ಮಪ್ಪ’ ಎಂಬುದು ತಂದೆ ತಾಯಿಗಳು ಇಟ್ಟಿ ಹೆಸರಾದರೆ, ಹೊತ್ತಿಟ್ಟಿ ನಿಧಿಯನ್ನು ಕೆಂಡುದುರಿಂದ ‘ಕನಕ’ ಎಂಬ ಹೆಸರು ಅವರಿಗೆ ಪ್ರತಿಭಾವಾಯಿತು. ಕನಕ ಸಂಸಾರಸ್ಥನಾಗಿ ಸಂಸಾರವನ್ನು ಅಚ್ಚುಕಟ್ಟಾಗಿ ನಡೆಸಿದ. ಪಾಳೆಯಗಾರನಾಗಿ ದಕ್ಕ ಆಡಳಿತಗಾರನೆನ್ನಿಸಿಕೊಂಡ. ಸತತವಾದ ಅಭ್ಯಾಸ ಹಾಗೂ ಚಿಂತನೆಗಳಿಂದಲೂ ವಿಶಾಲವಾದ ಜೀವನಾನುಭವಗಳಿಂದಲೂ ‘ಕನಕ’ ದಿವ್ಯಜ್ಞಾನವನ್ನು ಪಡೆದು ‘ಕನಕದಾಸ’ರಾಗಿ ಹರಿದಾಸಸಾಹಿತ್ಯದಲ್ಲಿ ಸ್ವತಂತ್ರ ಕಾಂತಿಯಿಂದ ಗಣ್ಯಸ್ಥಾನವನ್ನು ಪಡೆದರು.

ಕನಕದಾಸರ ಕಾವ್ಯಕೃತಿಗಳದ್ದೇ ಒಂದು ಗಟ್ಟಿಮುಖವಾದರೆ ಅವರ ಭಕ್ತಿಗೀತೆಗಳದ್ದೇ ಮತ್ತೊಂದು ಗಟ್ಟಿಮುಖಿ. ಒಂದೇ ನಾಣ್ಯದ ಎರಡು ಮುಖಗಳಿದ್ದಂತೆ. ಅವರ ಭಕ್ತಿಗೀತೆಗಳಲ್ಲಿ ಭಕ್ತಿ ತರಂಗಿನಿಯೆ ಅವಿಂಡವಾಗಿಯೂ ಸುಟವಾಗಿಯೂ ಸೂಖಿ ಹರಿಯುವುದನ್ನು ಕಾಣಬಹುದಾಗಿದೆ. ಭಾಗವತ, ರಾಮಾಯಣ, ತತ್ತ್ವಜ್ಞಾನ, ಜೀವನಾನುಭವಗಳಿಂದ ಕೂಡಿ ಅವರ ವಾಜ್ಞಾಯ ತಪಸ್ಸು ಅಲ್ಲಿ ಪಾಕಗೊಂಡು ಸರಕ್ತ ಧ್ವನಿವಾಪಕಗಳಿಂದ ಸಾಘರ ಪಡೆದಿರುವುದನ್ನು ಸ್ವಷ್ಟವಾಗಿ ಗುರುತಿಸಬಹುದಾಗಿದೆ. ಅವರ ಈ ಭಕ್ತಿಗೀತೆಗಳನ್ನು ಸೇತ್ತೋತ್ತಮ, ನಾಮಸಂಕೀರ್ತನೆ, ಆತ್ಮನಿರ್ವೇದನೆ, ಸಮಾಜ ವಿಮರ್ಶೆ, ಲೋಕೋತ್ತಿಗಳಿಂಬ ಉಪಶಿಷ್ಟಕೆಗಳಲ್ಲಿ ಸಂಗ್ರಹಿಸಬಹುದಾಗಿದೆ.

ಸೇತ್ತೋತ್ತಪರಗಿತೆಗಳು ಗಣಪತಿ, ಹನುಮರಾಯ, ವಾಗ್ನೇವಿ, ಪರಮಾತ್ಮೆ ಮೊದಲಾದವರು ಆತ್ಮೀಯರೆಂಬ ಭಾವನೆಯನ್ನು ಜಾಗೃತಗೊಳಿಸುತ್ತವೆ. ದೇವತೆಗಳು- ಪರಮಾತ್ಮೆ ಇವರೆಲ್ಲ ಬೇರೆ ಪರಿವಾರದವರೆಂಬುವ ಭಾವನೆಗಳನ್ನು ಅಳಿಸಿಬಿಡುತ್ತವೆ. ಏಕೆಂದರೆ, ‘ಮೋರೆಕಷ್ಟಿನ ಭಾವ ಮೊರದಗಲದ ಕಿವಿ ಕೋರೆದಾಡೆಯನಾರಮ್ಮು’ ಎಂಬ ಗಣಪತಿಯ ಸ್ತುತಿಯು ತಿಳಿಹಾಸ್ಯದಿಂದ ಆತ್ಮೀಯರೊಬರನ್ನು ವರ್ಣಿಸುವ, ಭಾವಮೂರ್ಚಿ ಶೈಲಿಯನ್ನು ನೆನಪಿಸಿಕೊಡುತ್ತದೆ. ‘ಅರಸಿನಂತೆ ಬಂಟನೋ-ಹನುಮರಾಯ’ ವೋದಲಾದ ಗೀತೆಗಳು ದೃವೋಪಾಸನೆಯಲ್ಲಿರುವ ಅನನ್ಯ ವಿಶ್ವಾಸವನ್ನು ಎತ್ತಿ ತೋರಿಸುತ್ತವೆ.

ನಾಮಸಂಕೀರ್ತನೆಯ ಗೀತೆಗಳು ಭಕ್ತಿಭಾವ ನಿಭರತೆಯಿಂದ ತುಂಬಿದ್ದ ಅಂತರಾಳವನ್ನು ಬೆಳಗಿಸುತ್ತವೆ. ಆ ಗೀತೆಗಳನ್ನು ಸಾಧನಾ ಜೀವಿಯ ತನ್ನಪ್ರಕ್ಕ ತಾನು ಹಾಡಿಕೊಳ್ಳುತ್ತಿರುವಂತೆ ಆತ್ಮಸಂತೃಪ್ತಿಯನ್ನು ಹೊಂದುತ್ತಾನೆ. ಅಲ್ಲಿ ತುಂಬಿರುವ

ಭಾವಗಳು ಸುಂದರವಾದ ಭಾಷೆಯ ಚೌಕಟ್ಟನಲ್ಲಿ ಅನಂತಕಾಲವು ನೆಲೆಯಾಗಿ ನಿಲ್ಲುವ ಶಕ್ತಿಯನ್ನು ಹೊಂದಿದೆ. ಅನೇಕ ಸಲ ಪ್ರತಿಭೆಯ ಕುಲಮೆಯಲ್ಲಿನವ ಕಲ್ಪನೆಗಳು ಚೈತನ್ಯಮೂರ್ಚಿವಾಗಿ ರಾರಾಜಿಸತೋಡಗುತ್ತವೆ. ‘ಏನೆಂದು ಕೊಂಡಾಡಿ ಸ್ತುತಿಸುವೆನೋ ದೇವ..... ಆದಿವಂದಿತ ಪಾದ’ಗಳಲ್ಲಿ ಪರಮಾತ್ಮನನ್ನು ಕೊಂಡಾಡಿರುವ ಶೈಲಿಯು ಅತ್ಯಂತ ಭಾವಪೂರ್ಣವಾದದ್ದು. ಅಲ್ಲಿ ನಿರೂಪಿತವಾಗಿರುವ ಪರಮಾತ್ಮನ ಮಹಿಮೆಗಳಿಗೆ ಮಾರುಮೋಗುವ ಸಾಧನಾ ಜೀವಿಯ ಮನಸ್ಸು, ಮುತ್ತಿ ಸಾಧನೆಯತ್ತೆ ನಾಗಾಲೋಟದಿಂದ ಸಾಗುತ್ತೋಡಗುತ್ತದೆ.

ಆರ್ಥ ಭಕ್ತಿಯು, ಆತ್ಮನಿರ್ವೇದನೆಯ ಗೀತೆಗಳಲ್ಲಿ ಅಚಲಿತನಾದ ಪರಮಾತ್ಮನನ್ನು ಆಕಷಿಂಫುವ ಲೋಹಚುಂಬಕತ್ವವಾಗಿದೆ. ಅಂತಹ ಗೀತೆಗಳ ಶೀಲ್ಪ, ಸರಳವೂ ಸುಂದರವೂ ಆಗಿರುವುದರಿಂದ ಅಲ್ಲಿ ಅರ್ಥಕ್ಕೆ ಕಷ್ಟಪಡಬೇಕಾಗಿಲ್ಲ. “ತನು ನಿನ್ನದು ಜೀವನ ನಿನ್ನದು” ಎಂಬ ಗೀತೆಯು ಸಂಪೂರ್ಣ ಸೃಷ್ಟಿಯ ಆಗು-ಮೋಗುಗಳಿಗೆ ಆತನೊಬ್ಬನೇ ಸೃಷ್ಟಿಯ ರಕ್ಕಕೆನೆಂದೂ ದೃಢಿಕೆರಿಸುತ್ತದೆ. ಅಂತೆಯೇ “ತಲ್ಲಿಸದಿರು ಕಂಡೆಯೂ ತಾಳುಮನವೇ” ಎಂಬ ಸಾಂಕ್ಷಣ ಇನ್ನೊಂದು ಗೀತೆಯಲ್ಲಿ “ನೀ ಮಾಯೆಯೋಜಗೋ ನಿನ್ನೊಳು ಮಾಯೋಯೋ” ಎಂಬ ಒಗಟಿನ ಪರಿಹಾರ ಮತ್ತೊಂದರಲ್ಲಿ ಕೊನೆಗೆ ಭಕ್ತಿಯ ಮತ್ತುತ್ತುದಿಗೆ ಮುಟ್ಟಿ ‘ಭಾಗಿಲನು ತೆರೆದು ಸೇವೆಯನು ಕೊಡು ಹರಿಯಿ’ ಎಂಬ ಅನುಮಾನವಿಲ್ಲದ ನಿರ್ವೇದನೆಯ ಗೀತೆ. ಈ ಎಡಗಳಲ್ಲಿಲ್ಲ ಗೀತೆಗಳು, ಸುಂದರವಾದ ಭಾವಗೀತೆಗಳ ಸತ್ಯದೋಡನೆ, ಸಾಹಿತ್ಯಾಂಶಗಳಿಂದ ಕೂಡಿ ಜನಪ್ರಿಯವಾಗಿರುವುದೆಂಬುದು ಗಮನಾರ್ಹ. ಮಾಯಾ-ಮೋಹಗಳಿಂದ ತುಂಬಿರುವ ಈ ಜಗದಲ್ಲಿ, ವಾಸುದೇವನ ಬಲವನ್ನು ಬಲವಾಗಿ ನಂಬಿ, ಸರ್ವಸಮರ್ಪಣಾ ಭಾವದಿಂದ ಸಾಗಿದರೆ ಮಾತು ಸಾಧನಾಜೀವಿಯು ಪರಮಯೋಗಿಯಾಗುತ್ತಾ ನೆಂಬುದನ್ನು ಆ ಗೀತೆಗಳು ಶ್ರುತಪಡಿಸಿರುವ ವಿಷಯವೂ ಸುಸ್ಪಷ್ಟ ಪರಮಾತ್ಮನನ್ನು ಏಕೋಭಾವದಿಂದ ನೆನೆದರೆ ಆತನು ನಿಲ್ಲದೆಲೆ ರಕ್ಷಿಸುತ್ತಾನೆಂದೂ, ಆತನು ಮನದರಂಗ ದಲ್ಲಿಯೇ ನೆಲೆಯಾರಿ ನಿಲ್ಲತ್ವಾನೆಂದೂ, ಸಮಯಾಸಮಯಕ್ಕೆ ಆತನೊಬ್ಬನೇ ಆಗುವನೆಂದೂ, ಉಳಿದ ಬಂಧು ಬಾಂಧವರೆಲ್ಲ ನಿಮಿತ್ತಮಾತ್ರರೆಂದೂ ತಿಳಿಸುವ ಕನಕದಾಸರ ಆರ್ಥ ಭಕ್ತಿಗೀತೆಗಳು ಭಕ್ತನನ್ನು ನಿರ್ದಿಷ್ಟಗುರಿಗೆ ಮುಟ್ಟಿಸುವಲ್ಲಿ ಸಾಧನಕವಾಗಿವೆ.

ಕನಕದಾಸರ ಗೀತೆಗಳನ್ನೆಲ್ಲ ಸೂಕ್ತವಾಗಿ ಪರಿಶೀಲಿಸಿದಾಗ ಅವರ ಹಂಬಲವು ಮುತ್ತಿ ಸಂಪಾದನೆಯೊಂದೇ ಎಂದು ಎದ್ದು ಕಾಣುತ್ತದೆ. ಅದೂ ಇದೇ ಜನ್ಮನಲ್ಲಿ ಸಾಧ್ಯವಾಗಬೇಕೆಂದು ಕಟು ಇಚ್ಛೆ ಬೇರೆ. ಅದಕ್ಕಿಂದೇ “ಹರಣ ಹಿಂಗದ ಮನನ್ ಹರಿಯ ಸೇವೆಯ ಮಾಡು” ಎಂಬ ಕರೆಯನ್ನು ನೀಡುತ್ತಾರೆ. ಆ ಬಗೆಯ ಸಾಧನೆಗೆ, ವೈರಾಗ್ಯದಿಂದ ಹತಿಯಾಗಿ ಸಂಸಾರವನ್ನು ಶೈಜಿಸುವ ಅವಶ್ಯಕತೆಯಿಲ್ಲ,

ತನುವ ದಂಡಿಸಿ ವನಿತೆಯನು ಬಿಟ್ಟು ತಪಸ್ಸಿಗೆ ನಿಲ್ಲುವ ಅವಶ್ಯಕತೆಯಿಲ್ಲ. ಶೀಥಿಯಾತ್ಮೇಗಳ ಮಾಡಿ ನೀರಿನಲ್ಲಿ ಮುಖುಗುಹಾಕಿ ಬಳಲಬೇಕೆಂಬುದಿಲ್ಲ. ಕೇವಲ ಕಂಸಾರಿಯೆಂಬ ನಾಮವೋಂದೇ ಸಾಕು. ಹಿಂಗೆ ಶ್ರದ್ಧೆಯಿಂದ ಆತನ ನಾಮವನ್ನು ನಂಬಿದರೆ ಆತನು ‘ಬಂಟನಾಗಿ ಭಾಗಿಲ ಕಾಯ್ದನು’. ತನಗೆ ಹೂವ ತರುವವರ ಮನಗೆ ಹುಲ್ಲು ತರುವಂತಹ ಸಾಮಾನ್ಯ ಕೆಲಸವನ್ನು ಸಂಕೋಚಿಸಿಲ್ಲದೆ ಮಾಡಿ ತನ್ನ ಭಕ್ತನ ಬಲವನ್ನು ಇಮ್ಮಡಿಗೊಳಿಸುವನು. ಅಣುಮಹತ್ತಿನೊಳೆಲ್ಲ ಪರಿಮಾಣ ವಿಶ್ವಮಯನಾಗಿ ಕಾಣಿಸಿ ಘನಕೃಪೆಯನ್ನು ಮಾಡುವನು. ಆ ದರ್ಶನವೇ ಮೋಕ್ಷ ಸಂಪಾದನೆಯ ಮಂಗಲ ಮುಹೂರ್ತ ಅದರ ತಿಳಿವಳಿಕೆಯನ್ನು ಸಾಮಾನ್ಯವಾಗಿ ಎಲ್ಲ ಗೀತೆಗಳೂ ನಿಜಕ್ಕಾಗಿ ನೀಡುತ್ತವೆ.

ಕನಕದಾಸರು ತಮಗಿರುವ ಪರಿಪಕ್ಷವಾದ ಪ್ರಪಂಚಾನುಭವಗಳ ಬಲದಿಂದ ಹಲವಾರು ಗೀತೆಗಳಲ್ಲಿ ಅಂದಿನ ಸಮಾಜವನ್ನು ವಿಮರ್ಶಿಸಾಡಿ, ಉತ್ತಮವಾದ ಲೋಕನೀತಿಯನ್ನು ನೀಡಿದ್ದಾರೆ. ಅಂತಹ ಗೀತೆಗಳಲ್ಲಿ ಅಂದಿನ ಸಮಾಜದಲ್ಲಿಯ ಡಂಭಾಚಾರ, ಅನ್ನಾಯ, ಅಸತ್ಯಗಳನ್ನು ಮುಚ್ಚುಮರೆಯಿಲ್ಲದೆ ಹರಿತವಾದ ಮಾತುಗಳಿಂದ ವಿಂಡನೆ ಮಾಡಿದ್ದಾರೆ. ಅಲ್ಲಿಯ ಅವರ ಕಿರುನುಡಿಗಳಲ್ಲಿ ಶೀಪ್ಯಗಿಂತ ಪರಿಣಾಮವು ಹಿರಿದಾದ ಅರ್ಥ ಶ್ರೀಮಂತಿಕೆಯಿಂದ ತುಂಬಿ ತುಳುಕಿದೆ. ಅನೇಕ ಸಲ ಅವರ ಕಳಕಳಿಯೂ ಅಲ್ಲಿ ಕಿಡಿಗಳಾಗಿ ಚೆಲ್ಲವರಿದಿವೆ. ಕಲಿಯುಗದ ಮಹಿಮೆಗಳನ್ನು ಒಂದೊಂದಾಗಿ ಬಿತ್ತರಿಸುತ್ತ “ಸತ್ಯಧರ್ಮಗಳೆಲ್ಲ ಎತ್ತಮೋದುಪೋ ಕಾಣಿ; ಉತ್ತಮರ ಜೀವನಕೆ-ದಾರಿಯಿಲ್ಲ; ನಿತ್ಯದಲ್ಲಿ ಕಳವು-ವ್ಯಾಭಿಚಾರವುಳ್ಳವರೆಲ್ಲ ಅರ್ಥ ಸಂಪದರಾಗೆ ಅನುಭವಿಸುತ್ತಿಹರು; ” ಎಂದು ನೋಂದು ನುಡಿಯುತ್ತ “ಕೇವಲಾಧಮರೆಲ್ಲ ಸಿರಿಮದದಡಿ ಸೋಕ್ಕಿದರು: ಕಾವರಾರ್ಯ ಸಾಧು ಸಜ್ಜನರೀಗ ನಡೆವ ಕಾರ್ಯಗಳೆಲ್ಲ ನುಡಿಯರೆನ್ನಿಂತವಲ್ಲ” ಎಂದು ಸುದೀರ್ಘವಾದ ನಿಟ್ಟಿಸಿರಿನೊಡನೆ ಹೇಳುವ ಮಾತುಗಳು ತೀವ್ರ ಪರಿಣಾಮವನ್ನುಂಟುಮಾಡುವುದಕ್ಕೆ ನಿದರ್ಶನಗಳಾಗಿವೆ. “ಕಲಿಯೇರಿ ಬಂದು ನಾ ಕಡೆ ಹಾಯ್ದುದೆಂತಯ್ಯ; ಜಲಹನೇತನ ಕೃಪೆಯನು ಪಡೆದವರು ಕೇಳಿ; ಎಂಬ ಉದ್ದಾರವಂತೂ ಶಕ್ತಿಯನ್ನು ಪ್ರಯೋಗವೆಂಬುದನ್ನು ಮರೆಯಬಾರದು. ಕುಲದ ಮಾತು ಬಂದಾಗ ದಾಸರು” “ಕುಲಕುಲ ಕುಲವೆನ್ನುವುದು ಸರಿಯಲ್ಲ” ಈ ತಾರತಮ್ಯ ಕೂಡದೆಂದು ಶೌಂಡಲ್ಲ, ಪರಾಶರ, ವಸಿಷ್ಠ, ಕಾಶ್ಯಪ ವೋದಲಾದವರ ನಿದರ್ಶನಗಳಿಂದ ತಮ್ಮ ವಿಶಾಲದೃಷ್ಟಿಯನ್ನು ‘ಆತನೋಲಿದ ಕುಲ’ ಎಂಬ ಗೀತೆಯಲ್ಲಿ ಸ್ವಷ್ಟಪಡಿಸಿ ಕುಲವಿಚಾರವನ್ನು ಹೇಳಿರಯ್ಯ; ಎಂದು ಪ್ರಶ್ನಿಸಿ “ಕಾಗಿನೆಲೆಯಾದ ಕೇಶವನೋಲಿದ ಭಕ್ತಿಗೆ ಕುಲವಾವುದು ಹೇಳಿರಯ್ಯ” ಎಂದು ಸಮರ್ಪಕವಾದ ಉತ್ತರವನ್ನು ನೀಡಿದ್ದಾರೆ. ಅದರಂತೆ ಜಗತ್ತಿನಲ್ಲಿ ದೇವನು ಒಬ್ಬನೇ ಎಂಬುದನ್ನು “ದೇಸೆಗಿಟ್ಟು ನಾಡಿದ್ದೆವಂಗಳಿಗೆ ಹಲುಬಿದಂತೆ; ನೋಸಲ ಬರೆಹವತ್ತೊಡೆದು ತಿದ್ದಲಳವೇ?”

ಎಂದು ಪ್ರಶ್ನಿಸಿ, “ವಸುಧಿತ ಕಾಗಿನೆಲೆಯಾದ ಕೇಶವನಂಬ್ರಿ; ಬಿಸಜವನು ಕಂಡು ನೀ ಸುಖಿಯಾಗು ಮನುಜಾ” ಎಂದು ಪರಮಾತ್ಮನೋಬ್ಬನನ್ನೇ ನಂಬಬೇಕೆಂದು ವಿವೇಕವನ್ನು ಹೇಳುತ್ತಾರೆ”. ದುರ್ಜನರ ಸಂಗವನು ಎಂದಿಗೊಲ್ಲೆನು” ಎಂಬ ಗೀತೆಯಲ್ಲಿಯಂತೂ ಲೋಕನೀತಿಯ ನೇರವಾಗಿ ಸಾಧಕನನ್ನು ಎಚ್ಚರಿಸಿ ನಡೆಸುತ್ತದೆ. “ನೋಡಿ ಮರುಳಾಗದಿರಿ ಪರಸತೀಯ” ಎಂಬ ಗೀತೆಯೂ ಅಷ್ಟೆ ಪ್ರಭಾವಕಾರಿ ಯಾಗಿರುವ ಈ ಮಾದರಿಯ ಗೀತೆ. ಅಲ್ಲಿ ನಹುಪ, ಇಂದ್ರ, ಕೀರತಕ, ದಶಕಂತ” ಇಂತಿಂಧವರು ಕೆಟ್ಟು ಹೋದರೆಂಬುದನರಿತು; ಭೂಂತಿಯನೆ ಬಿಟ್ಟು ಭಯಭೂತಿಯಿಂದ; ಕಂತುಪಿತ ಕಾಗಿನೆಲೆಯಾದಿಕೆಂತವನ್ನಿರಂತರದಿ ಭಜಸಿ” ನಿತ್ಯ ಸುಖಿಯಾಗಬೇಕೆಂಬ ವಿವೇಕವು ಚುರುಕನ್ನು ಮುಟ್ಟಿಸುತ್ತದೆ. “ಅಳಿಯ ಭೋಜನದಿಂದ ಗೋಪಾಳ ಲೇಸು” ಎಂಬ ಗೀತೆಯು ಮಾವನ ಮನೆಯೋಳಗೆ ಕೋವಿದರಿರಬಹುದು ಎಂಬ ಪ್ರಶ್ನೆಯೊಡನೆ ಆರಂಭವಾಗಿ “ಹಾವ ಹಿಡಿಯಲು ಬಹುದು ಹರಣ ನೀಡಲು ಬಹುದು; ಬೇವಕಿಜ್ಞನು ಹಿಡಿದು ನಂಗಬಹುದು; ಭಾವೆಯ ತಮದೆಯ ಮನೆಯಲೆ ಜೀವಿಮುದ್ದಿಂತ; ಸಾವುದೇ ಲೇಸು ಅಭಿಮಾನಿಗಳಿಗೆ” ಎಂಬ ಮಾತುಗಳು ಸುಲಿಸುಳಿಯಾಗಿ ಬಂದು ಸತ್ತ ಅಭಿಮಾನವನ್ನು ಕೆರಳಿಸುತ್ತವೆ. ಅಂತಹ ಮನುಷ್ಯನು ಸ್ವಾವಲಂಬನ ತತ್ತ್ವವನ್ನು ನೆಲ್ಲಯಾಗಿ ನೆಚ್ಚುವಂತೆ ಮಾಡುತ್ತವೆ. ಒಟ್ಟಾರೆ ಈ ಪದ್ಯವು ಇಡಿಯಾಗಿಯೆ ಒಂದು ಸುಂದರವಾದ ವಿದಂಬನೆಯಿಂದ ತುಂಬಿದೆ. ಅಲ್ಲದೆ ಅಲ್ಲಿ ನೇರವಾದ ಸತ್ಯವು ತೆರೆತೆರೆಯಾಗಿ ಮೂಡಿಬಂದಿದೆ. ಅಂಥ ಪರಿಣಾಮಕಾರಿ ಪ್ರಯೋಗವನ್ನು ಮಾಡುವಲ್ಲಿ ಕನಕದಾಸರು ಸಿದ್ಧಹಸ್ತರು. ಅದಕ್ಕೆ ಬಲವಾದ ಕಾರಣ ಅವರದೇ ಆಗಿರುವ ವಿಶಿಷ್ಟ ಮೂರಣವಾದ ಶೈಲಿ.

ಕನಕದಾಸರ ಶೈಲಿಯ ಜೀವಂತ ಪ್ರಜ್ಞೀಯಳ್ಳ ದೇಸಿಯತೆಯ ಸಕ್ಷಪುಳ್ಳ ಶೈಲಿ ಅವರು ಸುಶಿಷ್ಟಿತ ಪರಿಸರದ ಭಾಷೆಯನ್ನು ಬಳಸುವುದರ ಜೊತೆಗೆ ತಾವು ಬಾಳಿ ಬದುಕಿದ ಪರಿಸರದ ಭಾಷೆಯನ್ನು ಸರ್ಕಾರವಾಗಿಯೂ ಸಮರ್ಪಕವಾಗಿಯೂ ಬಳಸಿದ್ದಾರೆ. ಒಟ್ಟಾರೆ ಅವರು ಬಳಸಿರುವ ಪರಿಣಾಮಕಾರಿ ಭಾಷೆಯ ಗುಟ್ಟು ಇರುವುದು ಅವರ ಯಥಾವತ್ತಿಯ ಪ್ರಯೋಗದಲ್ಲಿ. “ಬೆಳ್ಳಿಬಂಗಾರಿಪ್ಪಕೊಂಡು ಬಳ್ಳಿ ವಸ್ತು ಹೊದ್ದುಕೊಂಡು; ಅಳ್ಳಾಚಾರಿ ಗೊಂಬಿಯಂತೆ ಆಡಿ ಹೋಯಿತು; ಹಳ್ಳಿ ಹರದ ಮೇಲೆ ಗುಳ್ಳೆ ಬಡೆಯಿತಲ್ಲ ನೀರಮೇಲೆ; ಗುಳ್ಳೆ ಬಡೆದ ತೆರನು ಕಾಣೋ ಸಂಸಾರದಾಟ;.... ದೇವಿ ನಮ್ಮ ದ್ವಾಪರು ಬಂದರು. ಬನ್ನಿರೇ ನೋಡ ಬನ್ನಿರೇ, ನಾವು ಕುರುಬರು ನಮ್ಮ ದೇವರು ಬೀರಯ್ಯ,” “ಶರ್ಮಾವಲ್ಲಿದ ಗಂಡು ಕರಿಯ ಒನಕೆಯ ತುಂಡು” ಮೊದಲಾದ ಅಭಿವೃತ್ತಿಗಳು ಅವರ ಸೂಕ್ಷ್ಮವಾದ ಕಲ್ಲಾನಾ ಶಕ್ತಿಗೂ ಯಥಾವತ್ತಾದ ಪ್ರಯೋಗಗಳಿಗೂ ನಿದರ್ಶನ. ಅದರ ಜೊತೆ, ಮೂರಣ ಕಾವ್ಯಕೃತಿಗಳ ಸರ್ತಾಭಾಸ ಜಿಂತನಗಳಿಂದ ಅವರು ‘ವೃತ್ತಿತ್ತಿ’ಯನ್ನು ಪಡೆದಿದ್ದಾರೆ. ಕನ್ನಡ ಸಂಸ್ಕೃತಿಗಳನ್ನು ಸಮರಸವಾಗಿ ಬಳಸಿ ಸರಳವಾದ ಮಾತುಗಳಲ್ಲಿ

ಅರ್ಥವಿಸ್ತಾರವನ್ನು ತುಂಬಿದ್ದಾರೆ. ಇವೆಲ್ಲ ಮೇಲಿನ ಮಾತಿಗೆ ಮೋಷನೆಯನ್ನು ನೀಡುತ್ತವೆ. “ಅಹುದಾದರಹುದೆನ್ನಿ ಅಲ್ಲವಾದರಲ್ಲವೆನ್ನಿ..... ಅಂಥಕನ ತನುಜನ ಕಂದನ ತಂದೆಯ ಕೊಂಡನ ಶಿರದಲ್ಲಿ ನಿಂದವನ..... ಬಡತನವು ಸಾಕೆಂದು ಸಿರಿತನವ ಬಯಸಿದರೆ” ಮೊದಲಾದ ಮಾತುಗಳಲ್ಲಿ ಲಾಲಿತ್ಯ ಹಾಗೂ ಸರಳತೆಗಳು ಕಂಡು ಬಂದರೆ, “ಸತ್ಯವರಿಗಳಲ್ಲಿ ತನ್ನನು ಹೆತ್ತೆವರುಗಳು ತಾವೆ ಸತ್ಯ ಮೋನುಮರಲ್ಲಿದ್ದಾರೆ?” “ಎಂಜಲಿಂಜರೆಂಬರಾ ನುಡಿ ಎಂಜಲಲ್ಲವೆ?” “ಆತನೊಲಿದ ವಾರ್ಯಲೆಯಾತರ ಕುಲವಂಯ್ಯಾ” ಎಂಬ ಸುಂದರವಾದ ವಾಶುಗಳಲ್ಲಿ ವಿವೇಚನಾಮೂರ್ಖವಾದ ಮನೋಧರ್ಮವು ಪ್ರಕಟವಾಗಿವೆ. “ಅಸ್ತಿಪಂಜರದ ನರಗಳ ಶೋಗಲ ಹೆಡಿಕೆಯ; ಏಸ್ಟರಿಸಿ ಬಿಗಿದ ಮಾಂಸದ ಬೊಂಬೆಯಂ;” “ಹಳ್ಳ ಹರಿದ ಮೇಲೆ ಗುಳ್ಳೆ ಒಡೆಯಿತಲ್ಲ ನೀರ ಮೇಲೆ; ಗುಳ್ಳೆ ಒಡೆದತೆರನು ಕಾಣೋ ಸಂಸಾರದಾಟ,” “ಮುತ್ತಿನ ತ್ಯಾಗವ ಕೊಟ್ಟಂತೆ ಯಾಲಿಕಲ್” “ಬಿಡುವಿಲ್ಲದೆ ಮುರದೋಳು ನೀಮ್ರಾನುಜರು ತಡೆಯಾಡುತ್ತಿರುರಾರುಗರು” “ತೊರೆಗೆ ನಿಷ್ಟಣಿಕೆ ಹಾಕದೆ ಕುಡಿವನು” ಎಂಬ ವಣಿನೆಗಳಲ್ಲಿ ಪ್ರತಿಮಾ ವೈಭವವು ಗರಿಗೆದರಿ ನರ್ತನ ಮಾಡಿದೆ. ಜಾಣನುಡಿಗಳ ಪ್ರಯೋಗದಿಂದಲಂತೂ ಕನಕದಾಸರ ಶೈಲಿಗೆ ವಿಶಿಷ್ಟವಾದ ಶಕ್ತಿ ಬೆಡಗು ಬಂದಿದೆ. ಅರ್ಥಭಾವಗಳಿಗೆ ಸಮಯೋಚಿತವಾದ ಪದಚೋಡಕೆಗಳನ್ನು ಅಲ್ಲಿ ಕಾಣಬಹುದಾಗಿದೆ. ಅನೇಕ ಸಲ ಭಕ್ತಿಗಳ ಪಲ್ಲವಿಗಳೇ ಜಾಣನುಡಿಗಳಾಗಿಬಿಡುತ್ತವೆ. “ನೀ ಮಾಯೆಯೋಳಗೋ ನಿನೊಳ್ಳು ಮಾಯೆಯೋಾ,” “ತನು ನಿನ್ನದು ಜೀವನ ನಿನ್ನದು” “ಸತ್ಯವಂತರ ಸಂಗವಿರಲು ತೀರ್ಥರ್ವೇತಕೆ?” “ತಲ್ಲಿನಿಸದಿರು ಕಂಡ್ಯ ತಾಳು ಮನವೆ” ಎಂಬ ಪಲ್ಲವಿಗಳು ಹೃದಯಕ್ಕೆ ಸಾಂಕ್ಷೇಪಿಕವಾದ ಜಾಣನುಡಿಗಳಾಗಿರುವುದನ್ನು ಗುರುತಿಸಬಹುದು. ಅಲ್ಲದೆ ಅವರ ಇತರ ಕಾವ್ಯ ಕೃತಿಗಳಿಂದಲೂ ಭಕ್ತಿಗಳಿಂದಲೂ ಜಾಣನುಡಿಗಳನ್ನು ಸಾಕಷ್ಟು ಆಯ್ದುಕೊಳ್ಳಬಹುದಾಗಿದೆ. “ಕರಿಗಳನು ಮುರಿದಿಡುವ ಸಿಂಹಕೆ ನರಿಗಳಿದೆ?” “ಮಂಜು ಸರಿಯಲಿ ಕರೆ ತುಂಬಿವುದೆ?” “ಮುಂಗ್ರೆ ಕಂಕಣಕೆ ಕನ್ನಡಿಯೇಕೆ?” (ನಳಿಕರಿತ್ತೆ): “ಒಗೆತನಬಿಟ್ಟು ಹೋಹಾಗ ಹಾಲಿಗೆ ಹೆಪ್ಮೋಗದಿಕ್ಕಿದವರಾಯಂಟು?” “ಕನಸಿನ ಬತ್ತಕೆ ಗೋಳಿಯನಾಂತರು;” “ಕರಗಸವೆತ್ತ ಕಂಡಳಿಯೆತ್ತಿ” (ಮೋಹನ ತರಂಗಿನೆ); “ಪಾಪಿಗಳಿಧ್ವಲ್ಲಿ ರೂಪುಳ್ಳ ವಸ್ತು ತೋರಬಾರದು, “ಮಕ್ಕಳಿಲ್ಲದ ಸಿರಿಯು ಕೊಳಿತ ತೆಂಗಿನ ತುರಿಯು,” “ಕಂಗಲೋ ಈ ದೇಹ ಇನ್ನಾವಾಗಲೋ” (ಭಕ್ತಿ ಗೀತೆ) ಈ ಮಾತುಗಳಲ್ಲಿ ಅರಿವಿನ ಬೆಳಕು ತುಂಬಿದೆ. ಅಂತೆಯೇ ಈ ಮಾತುಗಳು ಇಂದಿಗೂ ಚಲಾವಣೆಯಲ್ಲಿವೆ.

ಈ ಎಲ್ಲ ಮಾತುಗಳು ಕನಕದಾಸರು ಶೈಷ್ವದಾಸರಿದ್ದಂತೆ ಶೈಷ್ವಕವಿಗಳೆಂಬುದನ್ನು ರುಚಿವಾತು ಪಡಿಸುತ್ತವೆ. ಅವರ ಸಮಗ್ರ ಕಾವ್ಯದರ್ಶನದಲ್ಲಿಯಂತೂ, ಪರಮಾತ್ಮನು ಅಂತಃಸತ್ಯವಾಗಿ ನಲ್ಲಿದಿದ್ದಾನೆಂಬುದನ್ನು ಕಂಡಾಗ ನಮ್ಮ ಮನದ ಕಿಂಡಿಯು ಒಡೆದು ನಮ್ಮ ಅಂತಃಚೇತನವು ಜಾಣಿಸದ ಕಡಲಾಗಿಯೇ ಬಿಡುತ್ತದೆ.

ಕನಕದಾಸರು ಕನಾಟಕದ ಭಸ್ತೆ ಪರಂಪರೆಯಲ್ಲಿಯೇ, ಪುರಂದರ ದಾಸರಂತೆ ಶೈಷ್ವರು. ಪುರಂದರದಾಸರು ‘ಕನಾಟಕ ಸಂಗೀತ’ವನ್ನೇ ಜಗತ್ತಿಗೆ ಕಾಣಿಕೆಯಾಗಿ ಕೊಟ್ಟಿರೆ, ಕನಕದಾಸರು ಅನೇಕ ಕೃತಿಗಳನ್ನು ಆ ಕನಾಟಕ ಸಂಗೀತಕ್ಕೆ ಕಾಣಿಕೆಯಾಗಿ ಕೊಟ್ಟಿದ್ದಾರೆ. ಅಪ್ಪೇ ಅಲ್ಲದೆ, ಶುದ್ಧ ಬಗೆಯ ಭಾವ, ಶಬ್ದಜೋಡಣೆ, ಅರ್ಥ ಮತ್ತು ಸ್ವರ ಇವುಗಳ ಸರಿಯಾದ ಸಂಯೋಜನೆಯಿಂದ, ಸರಾಂಗ ಸುಂದರವಾದ ಶಾಷ್ಟೀಯ ಕನಾಟಕ ಸಂಗೀತದ ಮುಖಾಂತರ ಉದುಪಿಯ ಶ್ರೀ ಕೃಷ್ಣನ ಮಂದಿರದ ಪಟ್ಟಿಮ ಭಾಗದ ಗೋಡೆಯಲ್ಲಿ ಬಿರುಕು ಕಾಣಿಸಿದುದಲ್ಲದೆ. ಶ್ರೀ ಕೃಷ್ಣನ ಮೂರುತಿ ಆ ದಿಕ್ಕಿಗೆ ಹೊರಳಿ ಕನಕದಾಸರಿಗೆ ದರ್ಶನಕೊಟ್ಟಿದು ಚೆಮುತ್ತಾರವಲ್ಲವೆ? ಅದು ಸಾಹಿತ್ಯ ಮತ್ತು ಸಂಗೀತಗಳ ಸಾಂಗತ್ಯದಿಂದ ಸಾಧ್ಯವೆಂದು ತೋರುತ್ತದೆ. ಅದನ್ನು ಕನಕದಾಸರು ಸಾಧಿಸಿದ್ದರು. ಆ ಮುಖಾಂತರ ಕನಾಟಕದ ಜನತೆಗೆ ಭಾಗ್ಯದ ಕಿಂಡಿಯನ್ನು ತೋರಿಸಿದರು. ಆ ಭಾಗ್ಯದ ಭಕ್ತಿಗೀತೆಯಂದರೆ, “ಬಾಗಿಲನು ತೆರೆದು ಸೇವೆಯನು ಕೊಡು ಹರಿಯಿ; ಕೂಗಿದರು ದನಿ ಕೇಳಲಿಲ್ಲವೇ ನರಹರಿಯಿ” ಎಂಬುದು. ಅದನ್ನು ಇಂದಿಗೂ ಹಾಡಿದಾಗ ಅವುಕ್ಕಾದ ‘ದಿವ್ಯದರ್ಶನ’ದ ಅನುಭವವು ಆಗದೇ ಇರುತ್ತದೆ. ಅಂತಹ ಅನೇಕ ಸತ್ಯಯುತ ಗೀತೆಗಳನ್ನು ಅವರ ಸಂಗ್ರಹದಲ್ಲಿ ಕಾಣಬಹುದು. ಆ ಗೀತೆಗಳಲ್ಲಿ ಪುರಂದರದಾಸರ ಗೀತೆಗಳ ಜೂತೆಗೆ ಸಮಸ್ಥಿರ್ಯಾಯಗಳಿಲ್ಲವು. ಅಪ್ಪೇ ಅಲ್ಲ, ಕನಕದಾಸರ ಗೀತೆಗಳಲ್ಲಿ ಕಾವ್ಯಗುಣ ಪ್ರಧಾನವಾಗಿರುವುದನ್ನು ನೋಡಬಹುದು. ಪುರಂದರದಾಸರ ಕೀರ್ತನೆಗಳಲ್ಲಿ “ಮುಖ್ಯವಾದ ಕಾವ್ಯಗುಣ ಕೇವಲ ಪಲ್ಲವಿಯಲ್ಲಿ ಮದುಗಟ್ಟಿ, ಉಳಿದ ಚರ್ಣಾಗಳಲ್ಲಿ ಅದರ ಸಮರ್ಥನೆಯ ತರ್ಕವಾಗಿಯೋ ಅಥವಾ ಪಲ್ಲವಿಯಲ್ಲಿನ ದ್ವಾನಿಯನ್ನು ವಾಚ್ಯವಾಗಿ ವಿವರಿಸುವ ಪದ್ಧತಿಯಲ್ಲಿಯೋ ಪದ್ಯಾವಸಾನ”ವಾದರೆ, ಕನಕದಾಸರಲ್ಲಿ ಅದು ವಿಚಾರದ ತಾನವಿತಾನಗಳೊಡನೆ ತಾತ್ತ್ವಕ ಜಿಜ್ಞಾಸೆಯನ್ನೂ ಸೊಂದರ್ಯ ಜಿಜ್ಞಾಸೆಯನ್ನೂ ನೀಡಿ ಅಂತಿಮದಲ್ಲಿ ಈ ಲೋಕದ ಮೂಲಭೂತದ ವಿಸ್ತೃಯದ ಹೋಳಿಸಿನಲ್ಲಿ ನಿಲುಗಡೆಯನ್ನು ಒದಗಿಸುವುದಾಗಿದೆ. ಅಂತೆಯೇ ಶ್ರೀ ಶ್ರೀ ವ್ಯಾಸಶಿರ್ಥರು ಕೊಡ ಕನಕದಾಸರನ್ನು ಬಹುವಾಗಿ ಮೆಚ್ಚಿಕೊಂಡರು. ಕನಕದಾಸರ ಹಿರಿಮೆಯನ್ನು ಪುರಂದರದಾಸರು ತಮ್ಮ ಒಂದು ಗೀತೆಯಲ್ಲಿ “ನೋಡಿದಿರೆ ಈ ಕನಕನಾಡುವ ಮಾತುಗಳು! ಮೂಡಜನರರಿಯ ಬಲ್ಲರೆ ನಾಡೆಲ್ಲ ಮದುಕಿದರು” ಎಂದು ಹಾಡಿ ಹರಸಿದ್ದಾರೆ. ಹೀಗೆ ಗುರುಕಾರುಣ್ಯರನ್ನು ಪಡೆದ ಕನಕದಾಸರ ಬಾಳು ಪರಿಮಾರ್ಣ, ಅವರು ನೀಡಿದ ಸಾಹಿತ್ಯವೆಲ್ಲ ಉಪನಿಷತ್ತಾವ್ಯಾಸ ಸಂಗೀತ, ಸಾಹಿತ್ಯ, ವೇದಾಂತಗಳಿಂದ ಕೂಡಿದ ಅನುಭಾವದ ನವನೀತ.

ಕನ್ನಡ ಸಾಹಿತ್ಯದಲ್ಲಿ ನಿಜಗುಣರು, ಪುರಂದರದಾಸರು, ಸರ್ವಭೂಷಣರಂತೆ ಕನಕದಾಸರೂ ಕೊಡ ಶೈಷ್ವ ಅನುಭಾವಿ ಕವಿಗಳು. ಅವರು ಪರಮಾತ್ಮನಿಂದಲೇ ನೇರವಾಗಿ ಮಾರ್ಗದರ್ಶನ ಪಡೆದವರು. ಸ್ವಾದಲ್ಲಿ ಆದಿಕೇಶವ ರೂಪಿ ಪರಮಾತ್ಮನನ್ನು

ವೆಂಕಟೇಶನ, ಜೆನ್ಸೆಕೇಶವನ, ಉಡುಪಿಯ ಕೃಷ್ಣನ ರೂಪಗಳಲ್ಲಿ ಕಂಡು ದಿವ್ಯಾನುಭವವನ್ನು ಪಡೆದವರು. “ಕಣ್ಣೀಕಾಮನ ಬೀಜ- ಈ ಕಣ್ಣಿಂದಲೆ ನೋಡೋ ಮೋಕ್ಷ ಸಾಮ್ರಾಜ್ಯ; ಕಣ್ಣಿ ಮೂರುತಿ ಬಿಗಿದು - ಒಳಗಣ್ಣಿನಿಂದಲೆ ದೇವರ ನೋಡಣಿ;” ಎಂಬುದನ್ನು ನಂಬಿ ಒಳಗಣ್ಣಿನ ತಿಳಿಗಣ್ಣಿನಿಂದ ಎಲ್ಲಿ ನೋಡಿದರೆ ಅಲ್ಲಿ ರಾಮನನ್ನು ಕಂಡವರು. “ಬಯಲು ಆಲಯದೊಳಗೇ, ಆಲಯವು ಬಯಲೊಳಗೇ; ಬಯಲು ಆಲಯವೆರಡು ನಯನದೊಳಗೇ; ನಯನ ಬುದ್ಧಿಯ ಒಳಗೇ, ಬುದ್ಧಿ ನಯನದ ಒಳಗೇ; ನಯನ ಬುದ್ಧಿಗಳೇರಡು ನಿನ್ನಾಳಗೇ ಹರಿಯೆ” ಎನ್ನುಪ್ರಾಣದನ್ನು ಮನಗಂಡು “ಬದುಕಿದೆನು, ಬದುಕಿದೆನು, ಭವ ಹಿಂಗಿತು; ಪದುಮನಾಭನ ಪಾದದೊಲುಮೆ ಎನಗಾಯಿತು; ತಂದೆ ಕೇಶವರಾಯ ಬಂದೆನ್ನ ಹೃದಯದಲ್ಲಿ ನೆಲೆಯಾಗಿ ನಿಂತ” ಎಂಬುದನ್ನು ಅನುಭವಿಸಿ ಹಿಗ್ಗಿದವರು; ಉನ್ನತವಾದ ಅನುಭಾವವನ್ನು ಪಡೆದವರು. ಆ ಅನುಭಾವದ ಸ್ವಾದವನ್ನು ತಮ್ಮ ಗೀತೆಗಳ ಮುಖಿಂತರ ಹಾಡಿ ನಾಡವರನ್ನು ಮನೀತಗೊಳಿಸಿದ ಮಣ್ಣವಂತರು.

*

ಕನ್ನಡ ಸಾಹಿತ್ಯ ಪರಿಷತ್ತತ್ವಿಕೆ
ಸಂಪುಟ ೯೪ ಸಂಚಿಕ ೧೧
ಜನಪರಿ-ಜಾನ್ ಶಾಸ್ತ್ರ ೨೦೧೯

೨. ನಾಟಕ ಕೃತಿಯೊಂದು ಸ್ವಯಂ ಮೂರಣವೇ: ಅಥವಾ ಅಮೂರಣವೇ?

- ಡಾ. ಕಾ.ವೆಂ. ಶ್ರೀನಿವಾಸಮೂರ್ತಿ*

ನಾಟಕಕಾರ ಬರೆದ ಕೃತಿ ತನಗೆ ತಾನೆ ಮೂರಣವೇ ಅಥವಾ ಅಮೂರಣವೇ ಎಂಬ ಪ್ರಶ್ನೆಯೊಂದಿದೆ. ಈ ನಿಷ್ಟೆನಲ್ಲಿ ಎರಡು ವಾದಗಳು ಮೂಡಿವೆ. ಅವುಗಳಿಂದರೆ, ನಾಟಕ ಕೃತಿಯೊಂದು ತನಗೆ ತಾನು ಮೂರಣವಲ್ಲ. ಅಂತಹ ಮೂರಣತೆ ಓದಿನಿಂದ ಸಾಧ್ಯವಿಲ್ಲ. ಹಾಗಾಗಿ ಅದು ರಂಗದ ಮೇಲೆ ಬರಬೇಕು. ಅದರೊಂದಿಗೆ ನಟರು, ಅಭಿನಯ, ಸೃಜನ, ಸಂಗೀತ, ಬೆಳಕು ಇತ್ಯಾದಿ ಫಟಕಗಳು ಮೇಳೆಸಬೇಕು. ಅಂಥವುಗಳ ಸಂಯೋಜನೆಯನ್ನು ಮಾಡುವವನನ್ನು ನಿದೇಶಕ ಎಂದು ಕರೆಯಲಾಗುತ್ತದೆ. ಆ ಸಂಯೋಜನೆಯಲ್ಲಿ ಮೂಡುವ ಕೃತಿಯನ್ನು ರಂಗಕೃತಿ ಎಂದು ಕರೆಯಲಾಗುತ್ತದೆ. ಈ ರಂಗಕೃತಿಯಲ್ಲಿ ನಾಟಕ ಕೃತಿ ಒಂದು ಫಟಕವಾಗಿ ವಾತ್ರ ಇರುತ್ತದೆ. ಅಲ್ಲದೆ ಈ ನಾಟಕ ಕೃತಿಯನ್ನು ರಂಗಕ್ಕಾಗಿ ಸಹ ಬರೆದಿರುವುದರಿಂದ ಅದರ ಮೂರಣನುಭೂತಿ ಸಹ್ಯದಯನಿಗೆ ಲಭಿಸುವುದು ಅದು ರಂಗಕೃತಿಯಾಗಿ ಪರ್ಯಾವರಣಾನೊಂಡಾಗ ಮಾತ್ರ ಅಥವಾ ರಂಗಕೃತಿಯನ್ನು ಒಂದು ಫಟಕವಾಗಿ ಇತರೆ ಫಟಕಗಳೊಂದಿಗೆ ಸಾವಯವ ಸಂಬಂಧದಲ್ಲಿ ಮೇಳೆಸಿದಾಗ ಮಾತ್ರ. ಈ ಹಿನ್ನೆಲೆಯಲ್ಲಿ ನಾಟಕ ಕೃತಿಯನ್ನು ಸಾಹಿತ್ಯದ ಇತರೆ ಪ್ರಕಾರಗಳಂತೆ ಒಂದು ಸ್ವಯಂಮೂರಣ ಪ್ರಕಾರವೇ ಎನ್ನಲು ಸಾಧ್ಯವಿಲ್ಲ. ಇದು ಒಂದು ವಾದ.

ಇದಕ್ಕೆ ವ್ಯತಿರಿಕ್ತ ನೆಲೆಯಲ್ಲಿ ಇನ್ನೊಂದು ವಾದವಿದೆ. ಅದರ ಪ್ರಕಾರ ನಾಟಕವೆಂಬುದು ತನಗೆ ತಾನೇ ಮೂರಣರೂಪದ ಕೃತಿಯಾಗಿದೆ. ಇದನ್ನು ರಂಗದ ಮೇಲೆ ನೋಡಿದೆ, ಓದಿದ ಮಾತ್ರಕ್ಕೆ ಇದರಿಂದ ಸಹ್ಯದಯನಿಗೆ ಮೂರಣನುಭೂತಿ ದೊರೆಯುತ್ತದೆ. ಅಲ್ಲದೇ ರಂಗದ ಮೇಲಿನ ವಿವಿಧ ಫಟಕಗಳು ಇಂತಹ ನಾಟಕ

ಕನ್ನಡ ಪ್ರಾಧ್ಯಾಪಕರು, ‘ಅಕ್ಷರ’, ನಂ.೯೬೩, ಇನ್ ಮುಖ್ಯರಸ್ತೆ, ಜೆನ್ಸೆ ಬಡಾವಣೆ, ಕಾವಲ್ ಬೈರಸಂದ್ರ, ಬೆಂಗಳೂರು- ೫೬೦ ೦೫೬, ಮೊ: ೯೬೬೬೫೮೭೫೫೮

ಕೃತಿಯ ಮೂಲಕನುಭೂತಿಗೆ ಅನೇಕ ಬಾರಿ ಮಿತಿಗಳನ್ನು ಸಹ ಹೇರುತ್ತಿರುತ್ತದೆ. ಅಲ್ಲದೇ ಹೊಸಗನ್ನಡ ಮೂರ್ವದ ಭಾಷೆಯನ್ನು ಬಳಸಿದಾಗ, ಸಂಭಾಷಣೆಗಳು ದೀರ್ಘವಾಗಿದ್ದಾಗ ನಟರಿಗೆ ಆ ಸಂಗತಿಗಳು ಸವಾಲುಗಳಾಗಿ ಇನ್ನೂ ಕೆಲಪೋಮ್ಮೆ ಅವು ಸಹ್ಯದರ್ಯರಿಗೆ ಅರ್ಥವಾಗಲು ಸಹ ಸವಾಲುಗಳಾಗಿ ಮಾರ್ಪಡುವುದುಂಟು. ಇವು ರಂಗವು ನಾಟಕಕ್ಕೆ ಒಡ್ಡುವ ಬಿಕ್ಕಿಟ್ಟಿಗಳು.

ಹಾಗಾಗಿ ನಾಟಕ ಕೃತಿ ಅಂತಹ ಎಡೆಗಳಲ್ಲಿ ತನ್ನ ವ್ಯಾಪ್ತಿಯನ್ನು ಹಿಗ್ಗಿಸಿಕೊಳ್ಳಲ್ಪಡಕ್ಕಿಂತ ಕುಗ್ಗಿಸಿಕೊಳ್ಳಲ್ಪಡೆ ಹೆಚ್ಚು ಈ ಹಿನ್ನೆಲೆಯಲ್ಲಿ ಅಂಗೈ ಮೇಲಿನ ನಾಟಕ ಸಹ್ಯದರ್ಯನ ಕಲ್ಪನಾ ರಂಗದಲ್ಲಿ ಮೂರ್ವವಾಗಿ ಅರಳುವುದುಂಟು. ಅಂತಹ ಓದಿನಲ್ಲಿ ಕೃತಿಯಲ್ಲಿರುವ ಲಯ, ಸನ್ವೇಶಗಳಲ್ಲಿ ಕಾಣುವ ಅಲ್ಲಾಕಿಕ ಜಗತ್ತು, ಭೂಮಾವರಣ, ಪಾತ್ರಗಳ ಜೀವಂತಿಕೆ ಮುಂತಾದವುಗಳೆಲ್ಲ ಸಹ್ಯದರ್ಯನ ಓದಿನ ಅನುಭವದಲ್ಲಿ ಕೈತಕವಾಗಿ ಕಾಣಿದೆ ಸಹಜವಾಗಿ ಕಾಣುತ್ತದೆ. ರಂಗದ ಮೇಲಿನ ದೃಶ್ಯ ವ್ಯಭಿಜನ, ಪ್ರಸಾದನ, ಬೆಳಕು, ಧ್ವನಿ, ಪಾತ್ರ ನಿರ್ಮಾಣ ಇತ್ಯಾದಿಗಳೆಲ್ಲವೂ ಇಲ್ಲಿ ಸಹ್ಯದರ್ಯನಿಗೆ ಓದಿನಲ್ಲಿಯೇ ಮೂರ್ವವಾಗಿ ಸಾಕ್ಷಾತ್ಕಾರಗೊಳ್ಳುತ್ತದೆ. ಆ ಹಿನ್ನೆಲೆಯಲ್ಲಿ ನಾಟಕ ಕೃತಿಯೊಂದು ತನಗೆ ತಾನು ಮೂರ್ವ ಸಾಹಿತ್ಯ ಪ್ರಕಾರಗಳ ಸಾಲಿನಲ್ಲಿ ನಾಟಕ ಪ್ರಕಾರ ಸಹ ತನಗೆ ತಾನು ಮೂರ್ವವೇ ಆಗುತ್ತದೆ. ಇದು ಎರಡನೆಯ ವಾದ.

ಈ ಎರಡು ವಾದಗಳನ್ನು ಪ್ರತ್ಯೇಕವಾಗಿ ಮಂಡಿಸುವವರಲ್ಲಿ ಕ್ರಮವಾಗಿ ಮತ್ತು ಪ್ರತಿನಿಧಿಕವಾಗಿ ಎಲೋ.ಎಸೋ. ಶೇಷಗಿರಿರಾವ್ ಮತ್ತು ಎಂ. ರಾಮಚಂದ್ರದೇವ ಅವರು ಇದ್ದಾರೆ. ಇವರ ವಾದಸರಣೆಗಳನ್ನು ಆಲೀಸಿದ ನಂತರ ಮತ್ತೊಂದು ವಾದವನ್ನು ಹಾಡಬಹುದೇನೋ ಎನ್ನಿಸಿದೆ. ಈ ನಿಟ್ಟನಲ್ಲಿ ಮುಂದಿನ ಅಭಿಪ್ರಾಯಗಳನ್ನು ಹಂಚಿಕೊಳ್ಳಬಯಸುತ್ತೇನೆ.

ಅನೇಕ ನಾಟಕಗಳು ಓದಿನ ಮಟ್ಟಕ್ಕೆ ಸಹ್ಯದರ್ಯನಿಗೆ ಮೂಲಕನುಭೂತಿಯನ್ನು ಕೊಡುತ್ತವೆ. ಕಾರಣ, ಇಂತಹ ನಾಟಕಗಳು ನಾಟಕವನ್ನು ಕೇವಲ ಒಂದು ಸಾಹಿತ್ಯ ಕೃತಿಯೊಂದು ಪರಿಭಾವಿಸಿ ರಚನೆಯಾಗಿರುತ್ತವೆ. ಇಂತಹ ಕೃತಿಗಳಿಗೆ ರಂಗಸಾಧ್ಯತೆಗಳು ಕಡಿಮೆ ಇರುತ್ತವೆ. ಇಂತಹ ಕೃತಿಗಳನ್ನು ರಂಗಕ್ಕೆ ತರುವಾಗ ನಿರ್ದೇಶಕನಿಗೆ ಕೆಲವು ಸವಾಲುಗಳು ಮತ್ತು ಕೃತಿಗಿಲ್ಲದ ರಂಗಸಾಧ್ಯತೆಗಳು ಮಿತಿಯನ್ನು ಒಳ್ಳಬಹುದು. ಈ ಹಿನ್ನೆಲೆಯಲ್ಲಿ ನಿರ್ದೇಶಕ ಅಂತಹ ನಾಟಕ ಕೃತಿಯನ್ನು ಕೈಬಿಡಬಹುದು. ಅದರಲ್ಲೂ ಹರಕ್ಕೆ ಬಿಂದು ಮಾಡುವುದಾದರೆ ತನ್ನ ಪ್ರತಿಭಾ ಬಲದಿಂದ ಹಾಡುಗಳನ್ನು ಬರೆದು ಅಥವಾ ಬರೆಯಿಸಿ ಸೇರಿಸಬಹುದು. ಅವುಗಳಿಗೆ ಸಂಗೀತ ನಿರ್ದೇಶಕರಿಂದ ರಾಗ ಸಂಯೋಜನೆಯನ್ನು ಮಾಡಿಸಬಹುದು. ಗಾಯಕರುಗಳಿಂದ ಅವುಗಳಿಗೆ ಗಾಯನದ ಮೆರುಗನ್ನು ಕೊಡಬಹುದು. ಅಂತಹ ಗಾನಗಳಿಗೆ ನೃತ್ಯ ನಿರ್ದೇಶಕರು ಉತ್ತಮ ನೃತ್ಯ ಸಂಯೋಜನೆಯನ್ನು ಮಾಡಿಸಬಹುದು. ಹೀಗೆ ಬೆಳಕು, ಪ್ರಸಾದನ, ರಂಗಸಚ್ಚಿಗೆ ಇತ್ಯಾದಿಗಳೆಲ್ಲವನ್ನು ಮೇಳ್ಣಿಸಬಹುದು. ಆಗ ಅದು ವರ್ಣರಂಜಿತ

ನಾಟಕ ಕೃತಿಯೊಂದು ಶ್ವರೂಪ ಮೂರ್ವವೇ: ಅಥವಾ ಅಮೂರ್ವವೇ?

ರಂಗಕೃತಿಯಾಗಿ ಒಡಮೂಡುತ್ತದೆ. ಆದರೆ ಅಲ್ಲಿ ನಾಟಕಕಾರನ ಮಿತಿಯೇ ದೊಡ್ಡದಾಗಿ ಕಂಡು ನಿರ್ದೇಶಕ ಮಾತ್ರ ಮಹತ್ವದ ಚರ್ಚೆಗೆ ಎಟುಕುತ್ತಾನೆ. ಇದು ಒಂದು ಸೆಲೆ. ನಾಟಕ ಕೃತಿಯ ಮುಖ್ಯ ಮಿತಿಗೆ ಇದು ಸಂಬಂಧಿಸಿದೆ. ಇದರಿಂದಾಚೆಗೆ ಕಾಣುವ ನಾಟಕ ಕೃತಿಯೊಂದು ಆಧುನಿಕ ಮೂರ್ವ ಭಾಷೆಯನ್ನು ಬಳಸಿರಬಹುದು. ಅದರ ಸಂವಹನದಲ್ಲಿ ನಟ ಮತ್ತು ಸಹ್ಯದರ್ಯರಿಗೆ ಶೋಡಕಾಗಬಹುದು. ಅಂತಹೇ ಓದಿನನ್ನು ಮಾತ್ರ ಗಮನವಿರಿಸಿಕೊಂಡು ಬರೆದಾಗ ಸಂಭಾಷಣೆಗಳು ದೀರ್ಘವಾಗಿ ಮೂಡಿ ನಟರಿಗೆ ಇನ್ನೊಂದು ಸವಾಲು ಸಹ ಒದಗಬಹುದು. ಅಲ್ಲದೆ ಮುಟಗಿಟ್ಟೆ ಇರುವ ಪದ್ಧತಿಗಳನ್ನು ಸಹ ನಾಟಕಕಾರ ಇಂತಹ ಕೃತಿಗಳಲ್ಲಿ ಮೋಣಿಸಿರುವುದನ್ನು ಸಹ ತೆಗೆದುಹಾಕಲು ಬರುವುದಿಲ್ಲ. ಈ ಎಲ್ಲ ಸೆಲೆಗಳಲ್ಲಿ ಅನೇಕ ನಾಟಕಕಾರರು ಸ್ವತಃ ಓದುವವರನ್ನು ಗಮನದಲ್ಲಿರಿಸಿಕೊಂಡು ಮಾತ್ರ ನಾಟಕಗಳನ್ನು ಬರೆದಿದ್ದಾರೆ. ಇಂತಹ ನಾಟಕಗಳು ಅಲ್ಲದೇ ರಂಗ ನಿರ್ದೇಶಕ ಸಹ ಈ ಅಂಶಗಳನ್ನು ಗುರುತಿಸಿ, ತಟಸ್ಥನಾಗುವುದುಂಟು. ಈ ನಿಟ್ಟನಲ್ಲಿ ಸ್ವತಃ ಕುಪಂಪು ಅವರ ಕೆಟ್ಟಿಟ್ಟು ಕಲ್ಪಾಣ ಸಹ ಇದೆ. ಆದರೆ ಕೆಟ್ಟಿಟ್ಟು ಕಲ್ಪಾಣದಲ್ಲಿ ಸಂಭಾಷಣೆಗಳು ಚಿಕ್ಕದಾಗಿದ್ದರೂ ಉಳಿದಂತೆ ರಂಗ ಸಾಧ್ಯತೆಗಳು ಕಡಿಮೆ. ಇಂತಹ ನಾಟಕಗಳನ್ನು ಗಮನಿಸಿ ಮೊದಲ ವಾದವನ್ನು ಮೂರ್ವವಾಗಿ ಒಪ್ಪಬಹುದು.

ಇನ್ನು ಎರಡನೆಯ ವಾದವನ್ನು ಸಹ ಇನ್ನೊಂದು ಸೆಲೆಯಲ್ಲಿ ಮೂರ್ವವಾಗಿ ಒಪ್ಪಬಹುದು. ಅದೆಂದರೆ, ಅನೇಕ ನಾಟಕಗಳು ರಂಗವನ್ನು ಗಮನದಲ್ಲಿರಿಸಿಕೊಂಡೇ ರಚನೆಯಾಗಿವೆ. ಉದಾಹರಣೆಗೆ ಷೇಕ್‌ಪಿಯರ್, ಜಂಡ್ರೇಲ್‌ಬಿರ ಕಂಬಾರ, ಎಜ್.ಎಸೋ. ಶಿವಪ್ರಕಾಶ್ ಮುಂತಾದವರ ನಾಟಕಗಳು. ಇವುಗಳಿಗಿರುವ ರಂಗ ಸಾಧ್ಯತೆಗಳು ಹೆಚ್ಚು. ಆದ್ದರಿಂದಲೇ ರಂಗ ನಿರ್ದೇಶಕರು, ಇಂತಹ ಕೃತಿಗಳಿಗೆ ಮೇಲಿಂದ ಮೇಲೆ ಕೈ ಹಾಕುವುದು. ಇವುಗಳ ರಂಗ ನಿರ್ವಹಣೆಯಲ್ಲಿ ಸಂದೇಶ ಮಾತ್ರವಿರದೆ ಸಂಗೀತ ನೃತ್ಯ, ಸೂಕ್ತ ಪಾತ್ರಮೋಷಣೆ, ಚೊಕ್ಕ ಸನ್ವೇಶ ನಿರ್ಮಾಣ ಇತ್ಯಾದಿಗಳೆಲ್ಲವೂ ಇವೆ. ಹಾಗಾಗಿ ನಾಟಕ ಕೃತಿಗಳು ಇಲ್ಲಿ ತಮ್ಮ ಎಲ್ಲ ಸಾಧ್ಯತೆಗಳನ್ನು ತರೆದು ಉತ್ತಮ ರಂಗ ಕೃತಿಗಳಾಗಿ ಮಾರ್ಪಡುತ್ತವೆ. ಅದರ ಸಾಧ್ಯತೆಗಳನ್ನು ನಿರ್ದೇಶಕ ಸಹ ಸುಲಭವಾಗಿ ಗ್ರಹಿಸಿ, ಕಾರ್ಯೋನಮ್ಮುಖಿವಾಗುತ್ತಾನೆ. ಹಾಗಾಗಿ ಸಹ್ಯದರ್ಯನಿಗೆ ಇಂತಹ ಕೃತಿಗಳ ಮೂಲಕ ವಿಶಿಷ್ಟ ಅನುಭೂತಿ ಉಂಟಾಗುತ್ತದೆ.

ಯಾವುದೇ ಕಲಾಕೃತಿ ಕೇವಲ ಸಂದೇಶ ಅಥವಾ ಆಶಯದಿಂದ ಮಾತ್ರ ಮುಖ್ಯವಾಗುವುದಿಲ್ಲ ಅಥವಾ ಅದರ ಯಶಸ್ವಿ ಅಷ್ಟಕ್ಕೆ ಸೀಮಿತವಾಗಿರುವುದಿಲ್ಲ.

ಅದು ಕೇವಲ ಒಂದು ಸೆಲೆ ಮಾತ್ರ. ಆದರೆ ಅದರಾಚೆಗೆ ಆ ಕಲಾಕೃತಿ ಹೇಗೆ ನಿರ್ಮಾಣಗೊಂಡಿದೆ. ಸಹ್ಯದರ್ಯನ ಎದುರು ಹೇಗೆ ನಿರ್ವಹಣೆಗೊಳ್ಳುತ್ತಿದೆ ಎಂಬುದು ಸಹ ಮುಖ್ಯವಾಗುತ್ತದೆ. ಈ ಸೆಲೆಯಲ್ಲಿಯೇ ಅಲ್ಲವೆ ಬೇಂದ್ರೆಯವರು ಕಾವ್ಯದ ಸಂದರ್ಭದಲ್ಲಿ ಆಡಿರುವ “ಕರೆಯ ಮೇಗಿಂತ ಮಿಗಿಲದರ ಬಣ್ಣ” ಎಂಬ ಮಾತು ನಾಟಕ ಮತ್ತು ರಂಗಕೃತಿಯ ಸಂದರ್ಭಕ್ಕೂ ಪ್ರಸ್ತುತವಾಗುವುದು.

ರಾಮಾಯಣ, ಮಹಾಭಾರತದ ಆಶಯ ಅಥವಾ ಸಂದೇಶ ಯಾರಿಗೆ ಗೊತ್ತಿಲ್ಲ? ಅದರೂ ಜನರು ಇಂದಿಗೂ ಯಾಕೆ ಅವುಗಳನ್ನಿರ್ಸಿಕೊಂಡು ಬಯಲಾಟ ಮಾಡುತ್ತಾರೆ. ಜನ ಅದನ್ನು ಇಷ್ಟಪಡುತ್ತಾರೆ. ಅಂತೆಯೇ ಮಹಾಭಾರತದ ಕಥೆ ಮತ್ತು ಆಶಯ ತಿಳಿದ ಮೇಲೂ ಪಂಪನ್ ವಿಕ್ರಮಾಜುಂ ವಿಜಯವನ್ನು ರನ್ನನ್ ಗದಾಯಿದ್ವನ್ನು, ಶುಮಾರವ್ಯಾಸನ್ ಗದುಗಿನ ಭಾರತವನ್ನು ಸಹೃದಯರು ಯಾಕೆ ಓದುತ್ತಾರೆ? ಕಾರಣ ತಿಳಿದ ಕತೆ ಮತ್ತು ಆಶಯಕ್ಕಿಂತ ಅದು ಹೇಗೆ ಕಾವ್ಯತತ್ಕಾ ಸಂಗತಿಗಳಿಂದ ಕೊಡಿ ನಿರ್ಮಾಣಗೊಂಡಿದೆ. ಆ ನೆಲೆಯಲ್ಲಿ ಇವು ಹೇಗೆ ಮತ್ತು ಎಂತಹ ವಿಶಿಷ್ಟ ಅನುಭವವನ್ನು ಕೊಡುತ್ತದೆ ಎಂಬ ಹಿನ್ನೆಲೆಯಲ್ಲಿ ಅಲ್ಲವೇ ಅವುಗಳನ್ನು ಇಂದಿಗೂ ಆಸ್ವಾದಿಸುವುದು! ಈ ಹಿನ್ನೆಲೆಯಲ್ಲಿ ನಾಟಕ ಅಥವಾ ರಂಗಕೃತಿಯ ಕೋನೆಗಿಂತ ಅದರ ಎಲ್ಲ ಭಾಗಗಳು ಸಹೃದಯನಿಗೆ ವಿಶೇಷಾನುಭೂತಿ ಕೊಡುವಲ್ಲಿ ಮುಖ್ಯವಾಗುತ್ತದೆ. ಹಾಗಾಗಿ ಈ ಬಗೆಯ ಕೃತಿಗಲು ರಂಗದ ಮೇಲೆ ಬರಲೇಬೇಕು. ಈಗಾಗಲೇ ಹೇಳಿರುವಂತೆ ರಂಗದಲ್ಲಿ ನುರಿತ ನಾಟಕಕಾರರು ಮಾತ್ರ ಇಂತಹ ನಾಟಕಗಳನ್ನು ಕೊಟ್ಟಿರುತ್ತಾರೆ. ಆದ್ದರಿಂದ ಅಂತಹ ನಾಟಕಗಳ ಓದು ಅರ್ಥಾರ್ಥವೇ ಸರಿ. ಅವುಗಳು ರಂಗದ ಮೇಲೆ ಬಂದಾಗ ಮಾತ್ರ ಅವುಗಳ ಸಾಕ್ಷಾತ್ ಅನುಭೂತಿ ಸಾಧ್ಯ.

ಈ ಹಿನ್ನೆಲೆಯಲ್ಲಿ ನಾಟಕ ಕೃತಿಯೊಂದು ತನಗೆ ತಾನು ಪೂರ್ಣವೇ ಅಥವಾ ಅರ್ಥಾರ್ಥವೇ? ಎಂಬ ಎರಡು ವಾದಗಳನ್ನು ಭಾಗಶಃ ಮಾತ್ರ ಒಪ್ಪಬಹುದಾಗಿದೆ. ಅಂತೆಯೇ ಈ ಎರಡು ವಾದಗಳಾಗಿಗೆ ಕೆಲವು ನಾಟಕಗಳು ಓದಿಗೆ ಪೂರ್ಣ ಅನುಭೂತಿ ಕೊಟ್ಟರೆ, ಇನ್ನೂ ಕೆಲವು ನಾಟಕಗಳು ರಂಗಾನುಭವಕ್ಕೆ ಮಾತ್ರ ಪೂರ್ಣ ಅನುಭೂತಿ ಕೊಡುತ್ತವೆ. ಆದ್ದರಿಂದ ನಾಟಕ ಕೃತಿಯೊಂದು ಪೂರ್ಣವೇ ಅಥವಾ ಅರ್ಥಾರ್ಥವೇ ಎಂಬುದು ಅದು ತನ್ನೊಳಗೆ ಇರಿಸಿಕೊಂಡಿರುವ ರಂಗಸಾಧ್ಯತೆಗಳನ್ನು ಒಳಗೊಂಡಿರುತ್ತದೆ ಎಂಬ ಆಶಯವನ್ನು ಇಲ್ಲಿ ಇರಿಸಿಕೊಳ್ಳಲಾಗಿದೆ.

ನಿರ್ದೇಶಕ ಒಂದು ಪದ್ಯವನ್ನೋ, ಒಂದು ಕತೆಯನ್ನೋ, ಒಂದು ಕಾದಂಬರಿಯನ್ನೋ ಅಥವಾ ಇನ್ನಾವುದೋ ಒಂದು ಎಳೆಯನ್ನು ಇರಿಸಿಕೊಂಡು ಸಹ ರಂಗಕೃತಿಯನ್ನು ನಿರ್ಮಿಸಬಹುದು. ಅಲ್ಲಿ ನಾಟಕಕಾರ ತಾನೇ ಆಗಿರುತ್ತಾನೆ. ಆ ನೆಲೆಯಲ್ಲಿ ಸಿ. ಬಸವಲಿಂಗಯ್ಯನವರ ಮಹಾನಾಟಕ 'ಮಲೆಗಳಲ್ಲಿ ಮದುಮಗಳು' ರಂಗಕೃತಿಯನ್ನು ಸದ್ಯಕ್ಕೆ ಲಕ್ಷಿಸಬಹುದು. ಇಂತಹ ಕೃತಿಗಳು ಕೃತಿಯ ಕಾಲಾವಧಿಗೆ ಹೋರತಾದ ಸೀಮಿತ ಕಾಲಾವಧಿಗೆ ಸಂಬಂಧಿಸಿ ಹೆಚ್ಚು ಸಂಖ್ಯೆಯಲ್ಲಿ ಬಂದಿವೆ. ಅಂತಹದೇ ಸಂಯೋಜನೆಗಳು ಬೀದಿನಾಟಕಗಳಾಗಿ ಸಹ ಅಸ್ತಿತ್ವ ಪಡೆದಿವೆ.

ಹಾಗಾಗಿ ನಾಟಕ ಕೃತಿಯೊಂದು ತನಗೆ ತಾನೇ ಪೂರ್ಣವೇ ಅಥವಾ ಅರ್ಥಾರ್ಥವೇ ಎಂಬ ಎರಡು ವಾದಗಳ ಆಚಕೆ ಇನ್ನೊಂದು ವಾದ ಸಾಧ್ಯವಿದೆ ಎಂಬ ನೆಲೆಯಲ್ಲಿ ಪ್ರಸ್ತುತ ಬರಹದ ಆಶಯವಿದೆ.

*

ಕನ್ನಡ ಸಾಹಿತ್ಯ ಪರಿಷತ್ತತ್ವಿಕೆ
ಸಂಪುಟ ೩೪ ಸಂಪುಟ ೧೧
ಜನಪರಿ-ಜಾನ್ ಟ್ರಾನ್ಸ್ ೨೦೧೯

ರ. ಹೆಚ್. ಎಂ.ವಿ. ಸೀತಾರಾಮಯ್ಯನವರ ಕಾವ್ಯಮೀಮಾಂಸೆಯ ವಿಚಾರಗಳು

- ಹೆಚ್. ಜಿ. ಅಬ್ದುಲ್ ಬಿಜೀರ್ *

ಎಂ.ವಿ.ಸಿ. ಸಮಗ್ರ ಸಾಹಿತ್ಯ ಮಾಲೆ-೧೦ಲ್ಲಿ ಹೆಚ್. ಎಂ.ವಿ. ಸೀತಾರಾಮಯ್ಯನವರ 'ಕದಂಬ' ಎಂಬ ಸಮಗ್ರ ಸಂಶೋಧನ ಲೇಖನಗಳ ಸಂಪುಟವನ್ನು ಬಿ.ಎಂ.ಶ್ರೀ. ಪ್ರತಿಷ್ಠಾನ-೧೯೯೬ರಲ್ಲಿ ಪ್ರಕಟಿಸಿದೆ. ಈ ಕೃತಿಯ ಮೂಲನೆಯ ಭಾಗವೇ 'ಕಾವ್ಯ ಮೀಮಾಂಸೆ'. ಇಲ್ಲಿ ಕಾವ್ಯಮೀಮಾಂಸೆಯ ವಿಚಾರಗಳನ್ನೊಂದ ಹತ್ತು ಮೌಲಿಕವಾದ ಲೇಕನಗಳಿವೆ.

೧. ಕಾವ್ಯದ ವಸ್ತು
೨. ಉದಯಾದಿತ್ಯಾಲಂಕಾರ - ಕೆಲವು ಸಮಸ್ಯೆಗಳು
೩. ಅನ್ವಯ ಜಿಜ್ಞಾಸೆ
೪. ಅನುಭೂತ್ಯಾಭಾಸ - ಒಂದು ಅಲಂಕಾರ
೫. ಕಾವ್ಯಮೀಮಾಂಸೆಯ ಬಗೆಗೆ ಷಡ್ಕರ ಕವಿಯ ಚಿಂತನ
೬. ಅಲಂಕಾರ ಪ್ರಸಾಧನ
೭. ಕಾವ್ಯ, ಕವಿಯ ಅನುಭವ
೮. ಶಾಂತರಸ: ಜ್ಯೇಷ್ಠಧರ್ಮದ ಕೊಡುಗೆ
೯. ರಾಮಾಶ್ವಮೇಧದಲ್ಲಿ ಲಕ್ಷ್ಮಣ ಪ್ರಜ್ಞಾನ

೧೦. ಪಂಪನ ಅಲಂಕಾರ ದ್ವಿನಿ

ಪ್ರತಿಯೊಂದು ಲೇಖನದಲ್ಲಿಯೂ ವ್ಯಕ್ತವಾಗುವ ಎಂ.ವಿ.ಸಿ.ಯವರ ಆಳವಾದ ಅಧ್ಯಯನ, ಪಾಂಡ್ಯ, ಸೃಜನಶೀಲಗುಣ, ಕನ್ನಡ-ಸಂಸ್ಕೃತ, ಇಂಗ್ಲಿಷ್ ಭಾಷಾ ಪರಿಣತಿ, ಸಂಶೋಧನ ಪ್ರವೃತ್ತಿ, ಪ್ರಾಚೀನ-ಆರ್ವಾಚೀನ ಸಾಹಿತ್ಯ ಕೃತಿಗಳಿಂದ

ಸಂಪಾದಕರು, ನಂ.೫೫, ಉನ್ನತ ತಿರುಪು, ಇನ್ನೆಯ ಮುಖ್ಯರಸ್ಯ, ಬ್ರಹ್ಮಸಂದ್ರ, ಜಯನಗರ ೧ನೇ ವಿಭಾಗ, ಪೂರ್ವ, ಬೆಂಗಳೂರು - ೫೬೦೦೪೫ ಮಾರ್ಚ್ ೨೦೧೯ ಮಾತ್ರಾಂಧಿಂಧಿ.

ಸುಂದರವಾದ ಕವಿತೆಗಳನ್ನು ಉಲ್ಲೇಖಿಸುವುದು, ಬೆಕೆಟ್‌ಕ ದೃಷ್ಟಿ, ಚೆಚ್‌, ತಮ್ಮದೇ ಆದ ರೀತಿಯ ಅಭಿಪ್ರಾಯ ಮಂಡನೆ, ಅಡಿ ಟಿಪ್ಪಣಿಗಳ ಮೂಲಕ ಸಮರ್ಥನೆ, ವಿಚಾರಗಳನ್ನು ಕಾಲಾನುಕ್ರಮವಾಗಿ ಮಂಡಿಸುವುದು ಇಲ್ಲಿ ಗಮನಿಸಬೇಕಾದ ವಿಚಾರಗಳು.

ಮೊದಲನೆಯ ಲೇಖನ “ಕಾವ್ಯದ ವಸ್ತು”. ಕವಿತೆ ಮಾನವನ ಮತ್ತು ಪ್ರಕೃತಿಯ ಪ್ರತೀಕ ('poetry is the image of man and nature') ಎಂಬ ವರ್ಣವರ್ತ್ರ ಕವಿಯ ಉಲ್ಲೇಖದೊಡನೆ ಕನ್ನಡ ಮತ್ತು ಸಂಸ್ಕೃತ ಕವಿಗಳು ಕಾವ್ಯದ ವಸ್ತುವಿನ ಬಗ್ಗೆ ಮಂಡಿಸಿರುವ ವಿಚಾರಗಳನ್ನು ತಿಳಿಸಿ ತಮ್ಮ ನಿಲುವನ್ನು ಸ್ವಷ್ಟಪಡಿಸುತ್ತಾರೆ. ಮಾನವನ ಹಣ್ಣ, ವಿಷಾದ, ಆಶೆ, ನಿರಾಶೆ, ಕೆಚ್ಚು, ನೆಚ್ಚು, ಒಲವು, ಹಗೆ, ಧರ್ಮ, ಪ್ರಜ್ಞ, ಶಾಂತಿ-ಸಮಾಧಾನ, ಭಕ್ತಿ, ವೃದ್ಘಾಗ್ಯ- ಇವೇ ಮೊದಲಾದ ಭಾವ-ಭಾವನೆಗಳಿಗೆ ಕಾರಣಗಳಾದ ಮಾನವ ಪ್ರಪಂಚದ ಮತ್ತು ಪ್ರಕೃತಿ ಪ್ರಪಂಚದ ಫಟನೆಗಳೇ ಕಾವ್ಯ ಸಾಮಗ್ರಿ (ವಿಭಾವ). ಕಾವ್ಯ ಗದ್ಯದಲ್ಲಿರಬಹುದು, ಪದ್ಯದಲ್ಲಿರಬಹುದು, ಚಂಪೂವಿನಲ್ಲಿರಬಹುದು. ‘ಕಾವ್ಯ’ ಎಂದರೆ ಸಾಂದರ್ಭ. ‘ವಾಕ್ಯಂ ರಸಾತ್ಕಂ ಕಾವ್ಯಂ’ ಎಂಬ ಮಾತುಗಳೂ ಅದನ್ನೇ ಸಮರ್ಥಿಸುತ್ತವೆ. ಕಾವ್ಯಕ್ಕೆ ವಸ್ತು ಯಾವುದಾದರೂ ಆಗಬಹುದು; ಅದು ಸಿದ್ಧಿಸುವುದು ಕವಿತೆಯ ಶೈಲಿ, ಗುಣ, ಸ್ವರೂಪಗಳಿಂದ ಎಂದರೂ ವಸ್ತುವಿನ ಪ್ರಮಾಣ ಯೋಗ್ಯತೆಗಳೂ ಮುಖ್ಯವಾಗುತ್ತವೆ. ಪ್ರತಿಯೂತ ರಾಮಾಯಣ, ಮಹಾಭಾರತಗಳಂತಹ ಬೃಹತ್ ಮಹಾಕಾವ್ಯಗಳು ಬಂದರೆ ಮುಂದಿನ ಕೃತಿಗಳೆಲ್ಲವೂ ಅವುಗಳ ಮಾದರಿಯಲ್ಲಿಯೇ ಬಂದವು; ಎಕೆಂದರೆ ಅವುಗಳ ವಸ್ತು ಅಷ್ಟು ಗಂಭೀರವಾದದ್ದು. ಆದರೆ ಮೇಘದೂತ ಮಾತ್ರ ಕವಿ ಕೆಲ್ಲಿತ ಕೃತಿಯಾಗಿದೆ.

‘ರಸವೇ ಕಾವ್ಯದ ಆತ್ಮ’ ಎಂದರೂ ಅದು ನೆಲಸಲು ಯೋಗ್ಯವಾದ ವಸ್ತು ಬೇಕು. ‘ನಾಯಕನ್ ಅನನ್ಯನಾಗೆ ಕೃತಿ ವಿಶ್ಲೂತಂ ಆಗದು; ಉದಾತ್ತ ರಾಘವಂ ನಾಯಕನಾಗೆ ವಿಶ್ಲೂತಂ ಎನಿಮ್ಮುದು ವಿಸ್ತಯಿಸುಲ್ಲ..... ವಿಷಯಂ ಒಪ್ಪದೊಡೆ ಆವುದುಂಬಪ್ಪಲಾಕುಮವೆ’ ಎಂಬ ನಾಗಚಂದ್ರ ಕವಿಯ ಕವಿತೆಯನ್ನು ಉದಾಹರಿಸುತ್ತಾರೆ. ಆಯಾ ಕಾಲಧರ್ಮಕ್ಕೆ ಅನುಗುಣವಾಗಿ ರಾಜಾಧಿರಾಜರು, ಧಾರ್ಮಿಕ ಮಹಾಪರುಷರು, ಶ್ರೀಮಂತರು, ಬಡವರು- ಹಿಂಗೆ ಎಲ್ಲ ಬಗೆಯ ಜನರ ಜೀವನವೂ ಕಾವ್ಯಕ್ಕೆ ವಸ್ತುವಾಗಬಹುದು. ಇಂದು ಜನಸಾಮಾನ್ಯರ ಬದುಕೇ ಕಾವ್ಯದ ವಸ್ತುವಾಗುತ್ತಿದೆ. ಈ ಬಗ್ಗೆ ಕ್ರಾಂತಿಯ ಕವಳೆಯನ್ನು ಉದಿದವನು ವರ್ಣವರ್ತ್ರ ಎಂಬುದನ್ನು ಎಂ.ವಿ.ಸೀ. ಜಾಂಪಿಸಿಕೊಳ್ಳುತ್ತಾರೆ.

ಸಾಮಾನ್ಯವಾದ ‘ಗುಬ್ಬಿಯ ಗೂಡಿನ ಬಗ್ಗೆ ಟಗ್ಗೆನಿಫ್‌ ಕವಿ ಕವಿತೆ ಬರೆದಿದ್ದರೂ ಅದು ಮಹಾಕಾವ್ಯವಾದಿತೆ? ಸೂಜಿಯ ಮೊನೆಯ ಮೇಲೆ ಎಷ್ಟು ಜನ ಕವಿತೆ ಬರೆದಿದ್ದಾರೆ? ಎಂದು ಪ್ರಶ್ನಿಸುವ ಎಂ.ವಿ.ಸೀ ಯವರು, ‘ವಸ್ತು ವೈದ್ಯ ಪಾತ್ರ

ವೈದ್ಯ ಭಾವಸಂಪತ್ತು, ರಸಪ್ರವಾಹ, ಜೀವನ ಮುಂದಿನ ಸಾಹಿತ್ಯ ಕೃತಿಗಳಲ್ಲಿ ಎಲ್ಲಿ ತರೋಣ ಎಂದು ಪ್ರಶ್ನಿಸುತ್ತಾರೆ. ಮಹಾಕೃತಿಗಳ ವಸ್ತುವಿನಲ್ಲಿ ಮಹತ್ತು ಬೃಹತ್ತು ಎರಡೂ ಇರಬೇಕಾಗುತ್ತದೆ ಎಂಬ ನಿಣಾಯಕ್ಕೆ ಬರುತ್ತಾರೆ.

ಎರಡನೆಯ ಲೇಖನ ‘ಉದಯಾದಿತ್ಯಾಲಂಕಾರ : ಕೆಲವು ಸಮಸ್ಯೆಗಳು’, ದಂಡಿಯ ಕಾವ್ಯಾದರ್ಶನವನ್ನು ಅನುಸರಿಸಿ ರಚಿತವಾದ ‘ಉದಯಾದಿತ್ಯಾಲಂಕಾರ’ ಎಂ.ವಿ.ಸೀ. ಯವರು ಸಂಪಾದಿಸಿರುವ ಕೃತಿ. ಕೃತಿ ಮತ್ತು ಕಾಲದ ಬಗ್ಗೆ ವಿಶೇಷವಾದ ಚಚ್ಚೆಯನ್ನು ಮಾಡಿದ್ದರೆ ಎಂ.ವಿ.ಸೀಯವರು; ಕನ್ನಡದ ಮೊದಲನೆಯ ಅಲಂಕಾರ ಶಾಸ್ತ್ರಗಂಥ ಕವಿರಾಜಮಾರ್ಗ; ನಂತರ ಬಂದದ್ದು ಕಾವ್ಯವಲೋಕನ. ಎಂ.ವಿ.ಸೀ.ಯವರ ಪ್ರಕಾರ ಉದಯಾದಿತ್ಯಾಲಂಕಾರ ಎರಡನೆಯ ಅಲಂಕಾರ ಶಾಸ್ತ್ರಗಂಥವಾಗುತ್ತದೆ. ಈ ಕೃತಿಯ ಕಾಲ ಕ್ರಿ.ಶ.೧೧೪೦ ಇರಬಹುದು ಎಂದು ಹೇಳುವುದರ ಮುಖಿಂತರ ಅದನ್ನು ಎರಡನೆಯ ಸ್ಥಾನದಲ್ಲಿ ಇರಿಸಿದ್ದಾರೆ. ಉದಯಾದಿತ್ಯಾಲಂಕಾರ ಕೃತಿಯ ಕರ್ತೃ ಉದಯಾದಿತ್ಯನಲ್ಲ; ಅವನ ಆಶ್ರಿತ ಕವಿ ಈ ಕೃತಿಯ ಕರ್ತೃ ಎಂದು ಸಮರ್ಥಿಸಿದ್ದಾರೆ. ‘ಉದಯಾದಿತ್ಯಾಲಂಕಾರದ ಜೋಜೋದಯಾದಿತ್ಯನೇ ಶಾಸನಗಳ ಜೋಡೋದಯ ಎಂದು ಭಾವಿಸಲು ಅಡ್ಡಿಯಿಲ್ಲ. ಆದರೆ ಉದಯಾದಿತ್ಯಾಲಂಕಾರವನ್ನು ಬರೆದಾತ ವಾತ್ರ ಜೋಜೋ(ಜೋ)ದಯಾ ದಿತ್ಯನಲ್ಲ. ಆತನ ಆಶ್ರಿತವಾದ ಬೇರೋಬ್ಬ ಕವಿ ಆತನ ಅಂಕಿತದಲ್ಲಿ ಅದನ್ನು (ಸು.೧೧೪೦) ರಚಿಸಬಹುದು ಎಂಬ ವಿಚಾರದಲ್ಲಿ ಸ್ವಲ್ಪವೂ ಸಂದೇಹವಿಲ್ಲ’ ಎಂಬ ಬಿಂಡಿತವಾದ ಅಭಿಪ್ರಾಯವನ್ನು ವ್ಯಕ್ತಪಡಿಸಿದ್ದಾರೆ.

ಮೂರನೆಯ ಲೇಖನ ‘ಅನ್ಯಯ ಜೆಜ್ಜಾಸೆ’-ಪ್ರತಿಕ್ರಿಯೆ: ಉದಯಾದಿತ್ಯಾಲಂಕಾರದ ರೂಪನೆಯ ಪದ್ಯಕ್ಕೆ ಎಂ.ವಿ.ಸೀಯವರು ಬರೆದ ಟಿಪ್ಪಣಿಗೆ ಎಂ. ಕೃಷ್ಣಶರ್ಮರು ಬರೆದ ಪ್ರತಿಕ್ರಿಯೆ ಸರಿಯಲ್ಲ ಎಂಬುದನ್ನು ಖಚಿತಪಡಿಸಲು ಬರೆದದ್ದು ಈ ಸಣ್ಣ ಲೇಖನ.

‘ಕನಕಚ್ಚವಿಯಾದು ಕೊಳ್ಳ ನೆನೆನೆಯಂ ಬಾರದಂ ಸರಸಿಬರಜದಿಂ ಕನಕಚ್ಚವಿಯಾದು ಕೊಳ್ಳ ನೆನೆ (ಸೂಕ್ತಮನೆಯಮಪ್ಪದ)ಫಾಷ್ಕಂ’.

ಅಧ್ಯವ್ಯಕ್ತಿ ಎಂಬ ‘ಗುಣ’ವನ್ನು ವಿವರಿಸುವುದು ಈ ಪದ್ಯದ ಉದ್ದೇಶ, ನೇಯವಂಬ ದೋಷವನ್ನು ವಿವರಿಸುವುದಲ್ಲ ಎಂಬುದನ್ನು ಎಂ.ವಿ.ಸೀ.ಯವರು ಸ್ವಪ್ಪಪಡಿಸಿದ್ದಾರೆ. ನಾಲ್ಕನೆಯ ಲೇಖನ ‘ಅನುಭೂತ್ಯಾಭಾಸ: ಬಂದು ಅಲಂಕಾರ! ಇದೊಂದು ಅರ್ಥಾವ ಲೇಖನವಾಗಿದೆ. ಬೇರೆ ಬೇರೆ ಗ್ರಂಥಗಳಲ್ಲಿ ಈ ಅಲಂಕಾರ ಉತ್ಕಾರ್ಥಿದರೂ, ಈ ಅಲಂಕಾರವನ್ನು ನಿರೂಪಿಸಿ ಅದಕ್ಕೆ ಹೆಸರನ್ನು ನೀಡಿರುವುದು ಎಂ.ವಿ.ಸೀಯವರು. ಕಾವ್ಯಮೀಮಾಂಸೆಯಲ್ಲಿ ಈ ಅಲಂಕಾರಕ್ಕೆ ಬಂದು ಸ್ಥಾನವನ್ನು

ದೊರಕಿಸಿಕೊಟ್ಟ ಕೀರ್ತಿ ಎಂ.ವಿ.ಸಿ.ಯವರಿಗೆ ಸೇರುತ್ತದೆ. ಕನ್ನಡ, ಸಂಸ್ಕೃತ ಮತ್ತು ಇಂಗ್ಲಿಷ್ ಕವಿತೆಗಳಿಂದ ಸುಂದರವಾದ ಉದಾಹರಣೆಗಳನ್ನು ನೀಡಿದ್ದಾರೆ. ಅವರ ಬಹುಶುತ್ತತೆಗೆ ಈ ಅಲಂಕಾರ ನಿರೂಪಣೆ ಸುಂದರವಾದ ನಿದರ್ಶನವಾಗಿದೆ.

೧೯೧೯-೧೯೧೦ರಲ್ಲಿದ್ದ ಜಾನ್ ರಸ್ನ್‌ನ್ ಪ್ರಸ್ತಾಪಿಸಿದ್ದ ‘Pathetic fallacy’ ಎಂಬ ಅಲಂಕಾರಕ್ಕೆ ಎಂ.ವಿ.ಸಿ.ಯವರು ‘ಅನುಭೂತಾಭಾಸ ಅಲಂಕಾರ’ ಎಂದು ಹೆಸರಿಸಿದ್ದಾರೆ. ಅವರ ಪ್ರಕಾರ ಇದೊಂದು ಬಗೆಯ ‘ವಿರೋಧಾಭಾಸ’ ಅಲಂಕಾರ. ಕಲೆಯ ಅಭಿಪ್ರಾಯಲ್ಲಿ ಸ್ತೋತ್ರದ ಸ್ವರೂಪ ಹೇಗಿರಬೇಕು? ‘ಕೆಂಡ ಸಂಪಿಗೆ’, ‘ಹಾರುವ ಮೂ’, ‘ನೀರೋಳಿದ್ದು ಬೆಮ್ಮೆ ನುರಗ ಪತಾಕಂ’, ‘ತರಣಿ ತೆಗೆದನು ತಾವರೆಯ ಬಾಗಿಲಿನ ಬೀಯಗವ’ – ಎಂಬ ಕವಿ ಮಾತುಗಳು ಅಸತ್ಯವಾದರೂ ಇಲ್ಲಿನ ದ್ವಿನಿ ಪಾಚುಯ್ವನನ್ನು ಗಮನಿಸಬೇಕು. ಕವಿಗೆ ಅನಿಸಿದ್ದರ ಅನುಭವವೇ ಅವನ ಅನುಭೂತಿ. ಇದೊಂದು ಬಗೆಯ ಉತ್ತಿ ವೈಚಿತ್ರ್ಯ ಪ್ರಕೃತಿಯ ವ್ಯಾಪಾರಗಳಿಗೆ ಮಾನವ ಮನೋಭಾವಗಳನ್ನು ಆರೋಪಿಸುವಂಥದ್ದು ಈ ಅಲಂಕಾರ. ‘ಕೊಡೆ ವ್ಯಾಪಕಲತೆಗಳ ಬಾಡಿ ಹೊರಗುತ್ತಿದ್ದುವು ಶೋಕಫರದಿಂ, ಕಲ್ಲಿಗಳಿಂ ಕರಗುತ್ತಿದ್ದುವು’ ಎಂಬಲ್ಲಿ ವರ್ಣನೆ ವಸ್ತು ನಿಷ್ಠೆ ಅನುಭೂತಿ ಕವಿಯದೇ! ಅದನ್ನು ಅಚೇತನ ವಸ್ತುಗಳಲ್ಲಿ ಆರೋಪಣ ಮಾಡುವ ಮೂಲಕ ದುಃಖದ ಸನ್ನಿಹಿತದ ಗಾಢತೆಯನ್ನು ನಮಗೆ ಲಕ್ಷೀತ ಕವಿ ಅರಿವು ಮಾಡಿಕೊಟ್ಟಿದ್ದಾನೆ.

“ಎಲೆಯ ಹಸುರು ತೊಟ್ಟಿಲ್ಲಿ ಹನಿಯ ಹಸುಳಿ ನಗುತ್ತಿದೆ”. ಇದು ಕಾವ್ಯ ಸತ್ಯವೇ ಹೊರತು ಲೋಕ ಸತ್ಯವಲ್ಲ. ಅಚೇತನ ವಸ್ತುಗಳಲ್ಲಿ ಚೇತನವನ್ನೂ ಅನುಭೂತಿಯನ್ನು ಆರೋಪಣ ಮಾಡುವುದು ಈ ಅಲಂಕಾರದ ಗುಣ. ಅನುಭೂತಾರೋಪಣ ದೋಷವೇ Pathetic fallacy. ನಾಗವರ್ಮನು ಕವಿ ಸಮಯ ಪ್ರಕರಣದಲ್ಲಿ ಉಲ್ಲೇಖಿಸಿದ “ಚೇತನಾರೋಪಣ ಅಲಂಕಾರವೂ” ಇದೇ ಆಗಿದೆ. ಇದೊಂದು ಕಾವ್ಯ ಸೌಂದರ್ಯವನನ್ನು ತಿಳಿಸುವ ವಿಶೇಷ ಅಲಂಕಾರವಾಗಿದೆ ಎಂಬ ತೀವ್ರಾನಕ್ಕೆ ಬರುತ್ತಾರೆ ಎಂ.ವಿ.ಸಿ. ಯವರು.

ಪದನೆಯ ಲೇಖನ ‘ಕಾವ್ಯ ಮೀಮಾಂಸೆಯ ಬಗೆಗೆ ಷಡಕ್ಕರ ಕವಿಯ ಚಿಂತನ ಮಂಧನ’: ಸ್ವಾತಿ, ಶಾಸ್ತ್ರವಿಜ್ಞಾನ, ಕಾವ್ಯಕಾರಣ, ಕಾವ್ಯ ರಚನೆಯ ಅಗತ್ಯ, ದುಷ್ಪಾವ್ಯ ಸತ್ಯವುದ ಸ್ವರೂಪ, ದುಷ್ಪವಿ-ಸತ್ಯವಿ, ದುಜ್ಞನ-ಸಜ್ಞನ ಸ್ವಭಾವ; ಕುವಿಮಶ್-ಸಹ್ಯದರ್ಯತೆ, ಕಾವ್ಯಪ್ರಯೋಜನಗಳನ್ನು ಕುರಿತು ಷಡಕ್ಕರ ಕವಿಯ ಕವಿತೆಗಳ ಹಿನ್ನೆಲೆಯಲ್ಲಿ ಎಂ.ವಿ.ಸಿ. ಯವರು ವಿವರವಾಗಿ ಚರ್ಚಿಸಿದ್ದಾರೆ.

ಕವಿಗೆ ಇರಬೇಕಾದ ಅರ್ಹತೆಗಳಲ್ಲಿ ಬಹುಶುತ್ತತೆ ಮತ್ತು ಕಾವ್ಯಶಾಸ್ತ್ರಜ್ಞಾನ ಬಹು ಮುಖ್ಯ ಎಂಬುದನ್ನು “ಷಡಕ್ಕರಾಯ ನನಫಂ ಸಾಹಿತ್ಯ ಶಾಸ್ತ್ರಜ್ಞ” ಎಂಬ ಷಡಕ್ಕರ ಕವಿಯ ಮಾತಿನಿಂದಲೇ ತಿಳಿಯತ್ತದೆ. ಅದಕ್ಕೆ ಷಡಕ್ಕರ ಕವಿಯ ಕೃತಿಗಳೇ

ಸಾಕ್ಷಿಯಾಗಿವೆ. ಕವಿತೆಯ ಸ್ವಾಷಿಗೆ ಅನೇಕ ಕಾರಣಗಳಿವೆ. ‘ಪ್ರತಿಭಾನಂ ಕಾವ್ಯ ವಿದ್ಯಾ ಷಡಕ್ಕರ ಪರಿಚಯ ವರ್ಣನೆ ವಿದ್ವಾನುರಾಗಂ, ಸತತಾಭಾಸ ಪ್ರಯತ್ನಂ ಕವಿತೆಗೆ ನಿಯತಂ ಕಾರಣಂ’ ಎಂಬ ನಿನೆಯ ನಾಗವರ್ಮನ ಮಾತನ್ನಿಲ್ಲಿ ಸೃಷ್ಟಿಸಿಕೊಳ್ಳಬಹುದು. ಕವಿತಾ ಚಿಂತಾಮಣಿ ಮೂರ್ವಜನ್ಮ ಮಣಿಪುಲ ಮಾತ್ರವಲ್ಲಿ ‘ಅದಕ್ಕೆ ಈಶ್ವರ ಕೃಪೆಯೂ ಬೇಕು’ ಎಂಬುದನ್ನು ಷಡಕ್ಕರ ಕವಿ ಈ ಕವಿತೆಯಲ್ಲಿ ತಿಳಿಸಿರುವ ರೀತಿ ವಿನೂತನವಾಗಿದೆ.

“ಅರಾರೆರೂ ಶಾಸ್ತ್ರ

ಶ್ರೀ ರೋಧಣಾ ಗಿರಿಯಸಲ್ಲಿ ನವ ಕವಿತಾ ಚಿಂ
ತಾರಕ್ಷಣ ದೊರೆಗುಮೆ ಮಾ
ರಾಯಿ ಕೃಪೆಯಿಲ್ಲದಂಗ ಧರಣೇ ತಳದೊಳ್ಳಾ”

(ರಾಜಕೇವಿರ ವಿಳಾಸ: ೮-೨೯)

ಷಡಕ್ಕರ ಕವಿ ಅಥವ ಕಾವ್ಯವನ್ನು ವೃದ್ಧಿಗೆ ಹೋಲಿಸಿ, ಅಥವ ಕಾವ್ಯದಲ್ಲಿ ರಸಭಾವಗಳಿರುವುದಿಲ್ಲ ಎಂಬ ಅಭಿಪ್ರಾಯವನನ್ನೂ ವೃಕ್ತಪದಿಸಿದ್ದಾರೆ. ಕವಿ, ರಸಿಕ, ವಿದ್ವಾಂಸರನ್ನು ಆನಂದಪರವಶವನಾಗಿಸುವುದೇ ಉತ್ತಮ ಕಾವ್ಯ; ಶ್ರೇಷ್ಠ ಕಾವ್ಯವನ್ನು ಅರ್ಥಮಾಡಿಕೊಳ್ಳಲು ಶ್ರಮಪಡಬೇಕು; ವಿದ್ವಾಂಸರ ನೆರವನ್ನು ಪಡೆಯಬೇಕು; ಕಾವ್ಯ ಅರ್ಥವಾಗಲಿಲ್ಲ ಎಂದ ಮಾತ್ರಕ್ಕೆ ಅದು ಕೆಟ್ಟಿಕಾವ್ಯವಾಗುವುದಿಲ್ಲ ಎಂಬುದು ಅವನ ಅರ್ಥಮಾರ್ಣವಾದ ವಿಚಾರವಾಗಿದೆ. ಕಾವ್ಯದ ದೋಷ ಎತ್ತಿಎತ್ತಿ ಹೇಳುವುದು, ಗುಣವನ್ನು ಮುಚ್ಚುವುದು ಒಳ್ಳಿಯ ವಿಮರ್ಶಕರ ಲಕ್ಷಣವಲ್ಲ; ದುಜ್ಞನ ವಿಮರ್ಶಕ ದೋಷವನ್ನು ಸ್ವಿಷ್ಟಸಬಲ್ಲ. ‘ರಸವಲ್ಲಾವ್ಯವನ್ನು ರಸವನ್ನು ರಸಿಕರು ಮಾತ್ರ ಸವಿಯಬಲ್ಲರು; ಗಾಂಪರಲ್ಲ; ಬೆಳದಿಂಳ ಸವಿಯನ್ನು ತಕೊರಗಳು ಅರಿಯಬಲ್ಲ ಹಾಗೆ ಉಳಿದ ಪಕ್ಷಿಗಳು ಅರಿಯಬಲ್ಲವೇ ಎಂಬ ವಿಚಾರಗಳನ್ನು ಷಡಕ್ಕರ ಕವಿ ಪ್ರಸ್ತಾಪಿಸಿದ್ದಾರೆ. ಅದನ್ನು ಎಂ.ವಿ.ಸಿ.ಯವರು ಸರಳವಾಗಿ ನಿರೂಪಿಸಿದ್ದಾರೆ. ಆರನೆಯ ಲೇಖನ ಅಲಂಕಾರ ಪ್ರಸಾಧನ! ಅಲಂಕಾರ ಶಬ್ದದ ಪರ್ಯಾಯ ಶಬ್ದಗಳು, ಅರ್ಥವ್ಯಾಪ್ತಿ, ಅಲಂಕಾರ ಪಂಥದ ಬೆಳೆಣಿಗೆಯನ್ನು ನಿದರ್ಶನಮೂರ್ವಕವಾಗಿ ಎಂ.ವಿ.ಸಿ.ಯವರು ವಿವರಿಸಿದ್ದಾರೆ. ದಂಡ ಅಲಂಕಾರ ಶಬ್ದದ ಅರ್ಥವ್ಯಾಪ್ತಿಯನ್ನು ‘ಭೂಷಣ’ (ಒಡವೆ, ತೊಡುಗೆ) ಮಟ್ಟದಿಂದ ವಿಶಾಲಾರ್ಥದ ‘ಸೌಂದರ್ಯ’ಕ್ಕೆ ವಿಸರಿಸಿರುವುದನ್ನು ಎಂ.ವಿ.ಸಿ. ವಿಶೇಷವಾಗಿ ಗುರುತಿಸಿದ್ದಾರೆ. ಅಲಂಕಾರಗಳು ‘ಕಣಣ ಕವಚ ಕುಂಡಲಗಳಂತೆ’ ಸಹಜವಾಗಿ, ಅರ್ಥಮಾರ್ಣವಾಗಿ ಮೂಡಬೇಕು; ಹೊರಗಿನಿಂದ ತಂದು ತೊಡಿಸಿದ ಆಭರಣಗಳಲ್ಲ; ಸರಳವಾಗಿ ಹೇಳುವುದಾದರೆ ಅಲಂಕಾರಗಳು ಮಾಡಿದವಲ್ಲ, ಮೂಡಿದವು. ಕಾವ್ಯಕ್ಕೆ ಸೌಂದರ್ಯವುಂಟು ಮಾಡುವ ಸಮಸ್ಯೆ ವಿಚಾರಗಳೂ ಅಲಂಕಾರಗಳಿ! ಭೋಜನ ದೃಷ್ಟಿಯಲ್ಲಿ ದ್ವಿನಿಯೂ ಅಲಂಕಾರವೇ! ಒಪ್ಪಾರೆ ಅಲಂಕಾರಗಳ ವಿಶೇಷಣೆ ವಕ್ಕೊಳ್ಳಿಯ ಉದಯಕ್ಕೆ ದಾರಿಮಾಡಿಕೊಟ್ಟಿರುವುದು ಎಂಬ ಡಾ. ವಿ.ರಾಘವನ್ ಅವರ ಮಾತನ್ನೂ ಉದಾಹರಿಸಿದ್ದಾರೆ.

ವಿಳನೆಯ ಲೇಖನ ‘ಕಾವ್ಯ-ಕವಿಯ ಅನುಭವ’. ಕವಿಯ ಲೋಕಾನುಭವವನ್ನು ಕಾವ್ಯಪಾಠವಾಗಿ ಪರಿವರ್ತಿಸುವುದು ಪ್ರತಿಭೆ. ಇಂಥ ಪ್ರತಿಭಾವಂತನೇ ಕವಿ. ಕವಿಯ ಲೋಕಾನುಭವ ಎರಡು ತೆರನಾದುದು. ತಾನು ಕಂಡು ನೇರವಾಗಿ ಅನುಭವಿಸಿದ ಪ್ರಕೃತಿ ಸೌಂದರ್ಯ, ಸುಖ, ದುಖ, ಲೋಕ-ಜೀವನ ಸ್ವರೂಪ ಸ್ವಭಾವಗಳು ಪ್ರತ್ಯಕ್ಷಣುಭವ, ಕೇಳಿ, ಓದಿ, ತಿಳಿದು ತನ್ನದನ್ನಾಗಿ ಮಾಡಿಕೊಂಡ, ಹಿಂದಿನವರ ಲೋಕಾನುಭವ ಮತ್ತು ತನ್ನ ಕಾಲದ ಲೋಕ ಜೀವನದ ಪರೋಕ್ಷ ಪರಿಚಯ ಪರೋಕ್ಷಾನುಭವ, ಮಹಾಭಾರತದಲ್ಲಿ ತಾನೇ ತಾನಾಗಿ ಭೋಗರೆಯುವ ವ್ಯಾಸರ ಅನುಭವ ಸಾಗರದಂತೆ ಅದ್ಭುತವಾದದ್ದು. ಶಿವರೆಣಿರ ವಚನಗಳು, ಸರ್ವಜ್ಞನ ವಚನಗಳು, ಜನಪದ ಗೀತಗಳು, ಡಿ.ವಿ.ಜಿ.ಯವರ ‘ಮಂಕುತಿಮ್ಮನ ಕಗ್’ ಇವೆಲ್ಲ ಅನುಭವಾಷ್ಯತ ಬಿಂದುಗಳು ಎಂಬುದನ್ನು ನಿದರ್ಶನಮಾರ್ಹಕವಾಗಿ ವಿವರಿಸಿದ್ದಾರೆ. ಅರಿಕೇಸರಿಯ ಆಸ್ಥಾನದಲ್ಲಿ ವಿದ್ಧಾಂಸ ಕವಿಯಾಗಿದ್ದ ಪಂಪನು ರಾಜಸೇವೆಯ ಕಷ್ಟವನ್ನು ತಾನೂ ಕೊಂಡವಾದರೂ ಅನುಭವಿಸಿ, ಅದನ್ನು ಕಣ್ಣಾರೆ ಕಂಡಿರಬೇಕು. ಕವಿಗಳ ಸಿರಿ ಎಂದರೆ ಅವರ ಅನುಭವ ಸಂಪತ್ತು. ನಮ್ಮ ಕನ್ನಡ ಕವಿಗಳು ಸಂಸ್ಕರ್ತ- ಪ್ರಕೃತ- ಇಂಗ್ಲಿಷ್ ಸಾಹಿತ್ಯ ಭಂಡಾರದಿಂದ ಅನುಭವ ಸಾಮಗ್ರಿಯನ್ನು ಎರವಲು ಪಡೆದಿರುವುದನ್ನು ಎಂ.ವಿ.ಸೀ.ಯವರು ಗುರುತಿಸಿದ್ದಾರೆ. ಕಾವ್ಯಗಳ ಬೆಲೆಕಟ್ಟುವಾಗ ಕವಿಗಳ ಅನುಭವ ಸಾಮಗ್ರಿಯ ಸೌಮ್ಯ ಎಷ್ಟರಮಟ್ಟಿಗೆ ಅವರದ್ದು ಎಂಬುದನ್ನು ಗುರುತಿಸಬೇಕಾದಷ್ಟು ಅತ್ಯವಶ್ಯ ಎಂಬ ನಿರ್ಧಾರವನ್ನು ಮಾಡಿದ್ದಾರೆ.

ಎಂಟನೆಯ ಲೇಖನ ‘ಶಾಂತರಸ, ಜೈನಧರ್ಮದ ಕೊಡುಗೆ’. ನವರಸಗಳಲ್ಲಿ ಒಂದಾದ ಶಾಂತರಸ ಜೈನಧಾರ್ಮಿಕ ಕಾವ್ಯಗಳಲ್ಲಿ ವಿಶೇಷವಾಗಿ ಬಂದಿರುವ ರಸ. ವೇದ ಶಾಂತ- ಎಂದರೆ ನಿರ್ವೇದ, ಎಂದರೆ ನಿರ್ವಿಕಾರವಾದ ಸ್ವಸ್ಥಚಿತ್ತ ಉಪಶಾಂತಿ. ಕೋಪ ಮುಂತಾದ ರಾಗಭಾವಗಳಿಂದ ಹುಟ್ಟಿದ ಮನಸ್ಸಿನ ಉದ್ದೇಕ ಸ್ಥಿತಿ ಅಡಗಿ ಶಾಂತವಾಗುವುದೇ ಪ್ರಶಾಂತ. ಜೈನ ಸಂಸ್ಕृತ ಗ್ರಂಥಕಾರರು ಶಾಂತರಸಕ್ಕೆ ಮಹತ್ವದ ಸ್ಥಾನವನ್ನು ಕೊಟ್ಟಿದ್ದರು ಎಂಬುದನ್ನು ಅನೇಕ ನಿದರ್ಶನಗಳ ಮೂಲಕ ಸ್ವಪ್ರಪಡಿಸಿದ್ದಾರೆ. ಎಲ್ಲ ಜೈನ ಮರಾಠಿಗಳ ಮುಖ್ಯ ಉದ್ದೇಶ ಶಾಂತರಸ ಪ್ರತಿಪಾದನೆಯೇ ಆಗಿದೆ. ಶಾಂತರಸ ಪ್ರಸ್ತಾಪವನ್ನು ಅನೇಕ ಅಲಂಕಾರಿಕರು ಮಾಡಿದ್ದರೂ ಕಾವ್ಯಗಳಲ್ಲಿ ವಿಶೇಷವಾಗಿ ಅದನ್ನು ಬಳಸಿ ಅದಕ್ಕೆ ವಿಶೇಷವಾದ ಸ್ಥಾನವನ್ನು ನೀಡಿದವರು ಜೈನ ಕವಿಗಳು. ನಾಗವರ್ಮ-೨, ಕವಿಸಾಳ್ಳರೂ ಈ ರಸದ ಪ್ರಸ್ತಾಪ ಮಾಡಿದ್ದಾರೆ. ಪಂಪ, ರನ್ನ, ಜನ್ನ, ನಾಗಚಂದ ಮುಂತಾದ ಕವಿಗಳಲ್ಲಿ ‘ನಿನಗೆ ರಸವೋಂದ ಶಾಂತಮೆಜಿನೋಂದ್ರ’ ಎಂಬ ರೀತಿಯಲ್ಲಿ ಬಂದಿದೆ. ಬೌದ್ಧರು-ಜೈನರು ಶಾಂತರಸವನ್ನು ಪ್ರಧಾನ ರಸವೆಂದು ಪರಿಗಣಿಸಿದರು. ಕನ್ನಡಕ್ಕಂತೂ ಶಾಂತರಸ ಜೈನಧರ್ಮದ ಕೊಡುಗೆ.

ಒಂಬತ್ತನೆಯ ಲೇಖನ ‘ರಾಮಾಶ್ವಮೇಧದಲ್ಲಿ ಲುಕ್ಕಣ ಪ್ರಜ್ಞ’. ಮುದ್ರಣನ

ಗಡ್ಡದ ಧಾಟಿಯನ್ನೂ ಸೊಗಸನ್ನೂ ಪರಿಚಯ ಮಾಡಿಕೊಡುವುದು ಈ ಲೇಖನದ ಉದ್ದೇಶವಾಗಿದೆ. ಸಂಸ್ಕೃತ ಕನ್ನಡಗಳ ಹದವಾದ ಮೀಶ್ರಣ ಕನ್ನಡ ನುಡಿಗಟ್ಟಿನಲ್ಲಿ ‘ಲುಕ್ಕಣ’ ಅತಿಶಯವಾಗಿ ತೋರಿಬರುವಂತೆ ಕಥೆ ಹೇಳುತ್ತೇನೆ ಎಂದು ಪ್ರತಿಜ್ಞೆ ಮಾಡಿದ್ದಾನೆ-ಮುದ್ರಣ.

“ಪಗಳ್ ಲುಕ್ಕಣ ಇಂ ಸೀತೆಯಂ ಕೊಂಡುಯ್ಯನೆಂಬ ವಾರ್ತೆ ಕೇಳಿಸಿದಾಗಳೆ ಪಶ್ಚಾತ್ತಪದಿಂ ರಾಘವನ ಮನಮೋಳಗೊಳಗೆ ಬೆಂದು ಬೇಗುದಿಯೊಳಿದರತ್ತು” ಎಂದು ತೋಡಗಿ ಮುದ್ರಣ ಎರಡು ಪುಟಗಳಪ್ಪೆ (ಉಳಿ-ಉಳಿ) ಮಾಡಿರುವ ರಾಮನ ವಿಯೋಗ ದುಖಿವರ್ಣನೆ ವಿಪ್ರಲಂಭ ಶೃಂಗಾರಕ್ಕೆ ಶ್ರೀಪ್ರಭಾದ ನಿದರ್ಶನವಾಗಿದೆ ಎಂದು ಎಂ.ವಿ.ಸೀ.ಯವರು ಮನದಂಬಿ ಹೊಗಳಿದ್ದಾರೆ. ಮುದ್ರಣ ಮನೋರಮೆಯರ ಸಂಪಾದಗಳಲ್ಲಿ ಶೃಂಗಾರ ಹಾಸ್ಗಳು ಅವೃತ್ತ ಮಧುರವಾಗಿ ತೆಳುವಾಗಿ ಹರಡಿಕೊಂಡು, ಹಿತಮಿತವಾಗಿ ಸೊಗಸುಗೊಂಡಿವೆ. ನೀಲಾಚಲದ ವರ್ಣನೆಯಲ್ಲಿ ಉತ್ತೇಷ್ಟ ಮತ್ತು ಅತಿಶಯೋತ್ತೀಗಳು ಅದ್ಭುತ ರಸಕ್ಕೆ ಹೋಷಕವಾಗಿವೆ. ಮುದ್ರಣ ಎಲ್ಲ ಅಲಂಕಾರಗಳನ್ನೂ ಹಿತಮಿತವಾದ ಕಡೆಗಳಲ್ಲಿ ಬಳಸಿದ್ದಾನೆ.

ಹತನೆಯ ಲೇಖನ ‘ಪಂಪನ ಅಲಂಕಾರ ದ್ವಾನಿ’. ‘ಸಾಳಣ ಶಾರದಾ ವಿಲಾಸ’ ಮತ್ತು ‘ರಸರತ್ನಾಕರ’, ಶ್ರೀವಿಜಯನ ‘ಕವಿರಾಜವಾಗ್ರ’, ಪಂಪನ ‘ಆದಿಪುರಾಣ’ಗಳಲ್ಲಿನ ಪ್ರಸ್ತಾಪಿತವಾಗಿರುವ ದ್ವಾನಿ ವಿಚಾರಗಳ ಚಚ್ಚೆಯನ್ನು ಮಾಡುತ್ತಾ ಡಾ.ಕೆ. ಕೃಷ್ಣಮೂರ್ತಿ, ಮೌ. ಶೀನಂ.ಶ್ರೀಯವರ ಅಭಿಪ್ರಾಯಗಳನ್ನು ನೀಡಿ ಎಂ.ವಿ.ಸೀ. ಯವರು ತಮ್ಮ ನಿಲುವನ್ನು ಸ್ವಷ್ಟಪಡಿಸಿದ್ದಾರೆ.

‘ದ್ವಾನಿಯೆನಿಸಿದಲಂಕಾರ
ದ್ವಾನಿಯೆಸಿವಿನ ಮೆಸೆಪುದಲ್ಲಿ ಮಧುರ ವಿಪಂಚಿ
ದ್ವಾನಿಯೋಡನೆಕರಾಗ
ದ್ವಾನಿಯೆಸೆಗಳಿಯಿಪುದು ಕೆಸ್ವರ ದ್ವಾನಿಸಗಮೋಳ’

(*ಪಾಠಾತರ: ಮೆಸೆದುದಲ್ಲಿ (ಆ) ಮೆಸೆಪುವಲ್ಲಿ (ಬಾ) ಮೆಸೆಪುವಲ್ಲಿ (ಬಿ)) ಡಾ. ಕೆ. ಕೃಷ್ಣಮೂರ್ತಿ, ಮೌ. ಶೀನಂ.ಶ್ರೀಯವರು ಮೇಲಿನ ಪಂಪನ ಆದಿಪುರಾಣದ ಪದ್ಯಕ್ಕೆ ನೀಡಿರುವ ಅರ್ಥಗಳನ್ನು ಉಲ್ಲೇಖಿಸಿ, ಪದ್ಯಕ್ಕೆ ಅನ್ವಯಾನುಸಾರ ಅರ್ಥಮಾಡಿ, ಅನಂತರ ಅಲಂಕಾರ ದ್ವಾನಿಯ ವಿಶೇಷಾರ್ಥವನ್ನು ಮುಡುಕ ಹೊರಡುವುದು ಸರಿಯಾದ ಕ್ರಮ ಎಂದು ಹೇಳಿ ಹೀಗೆ ಅನ್ವಯ ಮಾಡಿದ್ದಾರೆ.

ಅಲ್ಲಿ ಮಧುರ ವಿಪಂಚೆದ್ವಾನಿ ‘ದ್ವಾನಿಯೆನಿಸಿದ ಅಲಂಕಾರದ್ವಾನಿ’ ಎಸೆವಿನಂ ಎಸೆಪುದು; (ನಗದೊಳಗೆ) ಒಡನೆ ಕನ್ನರದ್ವಾನಿ ಅನೇಕ ರಾಗದ್ವಾನಿಯೆಸೆಗಳಿಯಿಪುದು. ಸಂಗೀತ ಶಾಸದ ಪರಿಭಾಷೆಯ ಹಿನ್ನಲೆಯಲ್ಲಿ ಎಂ.ವಿ.ಸೀ.ಯವರು ಮೇಲಿನ ಪದ್ಯವನ್ನು ಅಧ್ಯೇತಿಸಿದ್ದಾರೆ.

ಪರ್ವತ ಪ್ರಾಂತದಲ್ಲಿ ಕಿನ್ನರರು ವಿಪಂಚಿಯನ್ನು ನುಡಿಸುತ್ತ, ಅದರೊಂದಿಗೆ (ಗೀತವನ್ನು) ಹಾಡುತ್ತಿದ್ದರು. ಆಗ ‘ವಿಪಂಚಿವಾದನದಲ್ಲಿ ಧ್ವನಿ’ ಎಂದು ವ್ಯವಹರಿಸಲ್ಪಡುವ ‘ಅಲಂಕಾರ ಧ್ವನಿ’ (=ಗಮಕ) ಶೋಭಿಸುವ ಹಾಗೆ (=ಎಸೆವಿನಂ) ಸವಿಯಾದ ವೀಣಾವಾದವು ಮೇರೆಯುತ್ತಿತ್ತು; ಒಡನೆಯೇ (ಎಂದರೆ ಒಡಗೂಡಿ, ಜೊತೆಯಲ್ಲಿ) ಹಾಡುತ್ತಿದ್ದ ಕಿನ್ನರರ ಶಾರೀರದಲ್ಲಿ (=ಕಂತಧ್ವನಿಯಲ್ಲಿ) ರಾಗಗಳ ಬದಲಾವಣೆಯಿಂದ ಧ್ವನಿಗಳ ಅಥವಾ ಸ್ವರಗಳ ಶ್ರುತಿ ಸಂಖ್ಯೆಯಲ್ಲಿ ಬದಲಾವಣೆಯಾಗಿ ತತ್ವರಿಣಾಮವಾಗಿ ರಾಗಭಾವಗಳಲ್ಲಿ ಅನೇಕಕ್ಕೆ ಅಥವಾ ಪ್ರೇಮಧ್ವನಿಯಾಗಿ) ಅನೇಕ ರಾಗಭಾವಗಳು (=ಅನೇಕ ರಾಗಧ್ವನಿ) ಪ್ರಕಟವಾಗುತ್ತಿವೆಯೋ ಎಂಬಂತೆ, ಅವರ ಕಂತಧ್ವನಿ (=‘ಕಿನ್ನರ ಧ್ವನಿ’) ಸೋಗಸುತ್ತಿತ್ತು. ಹೆಚ್. ಎಂ.ವಿ.ಸೀ.ಯವರ ಕಾವ್ಯ ಮೀಮಾಂಸೆಯ ವಿಚಾರಗಳಲ್ಲಿ ಅನೇಕ ನವೀನ ಅಂಶಗಳನ್ನು ಕಾಣಬಹುದಾಗಿದೆ. ಕೆಲವು ವಿಚಾರಗಳಂತೂ ಅವರು ಸಾಫಿಸಿರುವ ಮೊಟ್ಟಮೊದಲ ವಿಚಾರಗಳಾಗಿವೆ.

*

ಕನ್ನಡ ಸಾಹಿತ್ಯ ಪರಿಷತ್ತತ್ವಿಕೆ
ಸಂಪುಟ ೯೬ ಸಂಚಿಕ ೧೧
ಜನವರಿ-ಜೂನ್ ೨೦೧೯

೬. ಬಸವಣ್ಣನವರ ವಚನಗಳಲ್ಲಿ ರಾಜಕೀಯ ಜಿಂತನೆ

- ಹೆಚ್. ಬಸವರಾಜ ಸಾಲವಾಡಿ*

ಹನ್ನರಡನೆಯ ಶತಮಾನದ ಶರಣರ ರಾಜಕೀಯ ಜಿಂತನೆಯನ್ನು ವಿಶ್ವದ ಇತಿಹಾಸದಲ್ಲಿ ಸುವರ್ಣಾಕೃತದಲ್ಲಿ ಬರೆದಿಡುವಂತಹದ್ದು. ಅಂದು ಶರಣರ ಮಾಡಿಯವ ರಾಜಕೀಯ ಜಿಂತನೆಗಳನ್ನು ಇಂದು ನಾವು ಎಷ್ಟರುಷ್ಟೀಗೆ ಅನುಸರಿಸಿಕೊಂಡು ಬರುತ್ತಿದ್ದೇವೆ ಎಂಬುದನ್ನು ಆತ್ಮವಲ್ಯೋಕನ ಮಾಡಿಕೊಳ್ಳುವೇಕಾಗಿದೆ. ಸಮಾಜದಲ್ಲಿ ಕೊಳೆತು ನಾರುತ್ತಿರುವುದನ್ನು ಕತ್ತರಿಸಿ ಹಾಕಿ ದಿವ್ಯ ಜೈವಧ ಲೇಪನ ಮಾಡಿ, ಸಧ್ಯಾಧ ಸಮಾಜ ನಿರ್ಮಾಣ ಮಾಡಿದ ಬಸವಾದಿ ಶರಣರನ್ನು ಕೇವಲ ಸೃಷ್ಟಿಸಿದರೆ ಸಾಲದು, ಅವರ ವಿಚಾರ ತತ್ತ್ವಗಳನ್ನು ಅನುಷ್ಠಾನದಲ್ಲಿರಿಸುವುದು ಇಂದು ಮುಖ್ಯವಾಗಿದೆ.

‘ಅರಸು ಪಿಡಿಯೆ ತ್ಯಣ ಪರ್ವತವಹುದು’, ‘ರಾಜಗೆ ಸುಖಿವಾಗೆ ರಾಜ್ಯಕ್ಕೆ ಸುಖಿ’ವೆಂಬ ಮಾತುಗಳಂತೆ ಒಂದು ಸಮಾಜ, ಸಾಮಾಜಿಕ ಜೆಟುವಟಿಕೆ, ರಾಜ-ರಾಜತ್ವವನ್ನೇ ಅವಲಂಬಿಸಿದ್ದ ಕಾಲವು ಒಂದಿತ್ತು. ಇದರಿಂದ ಇಲ್ಲಿನೇ ಶತಮಾನವು ಹೊರತಾಗಿಲ್ಲ. ಅಂದು ರಾಜಕೀಯವಾಗಿಯೂ ಸಾವಾಜಿಕವಾಗಿಯೂ ಸಾಹಿತ್ಯಿಕವಾಗಿಯೂ ಸಾಂಸ್ಕೃತಿಕವಾಗಿಯೂ ಮಹತ್ವರವಾದ ಬದಲಾವಣೆಯನ್ನು ತಂದಿದ್ದಾರೆ.

ಪ್ರಸ್ತುತ ಲೇಖನವು ಬಸವಣ್ಣನವರ ವಚನಗಳಲ್ಲಿ ರಾಜಕೀಯ ಜಿಂತನೆಯ ಪುರಿತು ಹೆಚ್ಚು ಗಮನ ನೀಡುವ ವಿಷಯವೊಂದನ್ನು ಅವರ ರಾಜಕೀಯ ಜಿಂತನೆಗಳ ಬಗ್ಗೆ ಸ್ಥಾಳವಾಗಿ ಪರಿಚಯಿಸುವುದು ಪ್ರಸ್ತುತ ಲೇಖನದ ಧೇಯವಾಗಿದೆ.

ಬಸವಣ್ಣನವರು ರಾಜಕೀಯ ಸುಂಟರಗಳಿಯ ಮಧ್ಯ ಇದ್ದೂ ಅವರು ರಾಜಕೀಯದಲ್ಲಿ ಯಾವುದೇ ವ್ಯೇಯಕ್ಕಿಕೆ ಆಸಕ್ತಿ ತೋರಿಸಿಲ್ಲವೆಂಬುದು ಒಪ್ಪತಕ್ಕ ಮಾತು. ಅವರ ರಾಜಕೀಯ ಆಸ್ಥೆ, ಪ್ರಜಾ ನೆಮ್ಮೆದಿಗೋಂಡು, ಸಮಾಜದ ಸರ್ವತೋಮುಖ ಪ್ರಗತಿಗೋಂಡು ಮಾತ್ರ ಸೀಮೆತಗೋಂಡಿದ್ದವು. ರಾಜಕೀಯ ಜೀವನ ವ್ಯೇವಾಹಿಕ ಜೀವನದೊಂದಿಗೆ ಕಲ್ಯಾಣದಲ್ಲಿ ಮುಂದುವರೆಯುತ್ತದೆ.

*. ಸದ್ಗುರು ಬಸವಾರೂಡ ಮಹಾಸ್ವಾಮೀಜಿ ಕಲಾ ಮತ್ತು ವಾರ್ಷಿಕ ಮಹಾವಿದ್ಯಾಲಯ, ಹೊನ್ನಿನ ಹಿಷ್ಟರಿ, ತಾ: ಬಸವನಬಾಗೇವಾಡಿ, ಜಿಲ್ಲೆ : ವಿಜಯಪುರ, ಮೊಬೈಲ್ : ಫೋನ್‌ಎಂಬೆಲ್-೨೭೩೬೪೪

ರಾಜಕೀಯ ಜೀವನದೊಂದಿಗೆ ನಿಕಟ ಸಂಪರ್ಕವನ್ನು ಹೊಂದಿದ್ದರು. ಮುಖ್ಯ ಕಾರಣಕರಂದು ಉದ್ದೋಣ ಆರಂಭಿಸಿ, ಅಥವ ಮಂತ್ರಿಗಳಾಗಿ, ದಂಡನಾಯಕರಾಗಿ, ಕೂನಿಗೆ ಪ್ರಧಾನ ಮಂತ್ರಿಗಳಾಗಿ ಬಡ್ಡಿ ಪಡೆದು ರಾಜಕೀಯದಲ್ಲಿ ಹಂತ ಹಂತವಾಗಿ ಏರುತ್ತ ಹೊಂದರು. ತಮ್ಮ ರಾಜಕೀಯ ಜೀವನದ ಎಂಥ ಕರಿಣ ಪ್ರಸಂಗದಲ್ಲಿಯೂ ಸದ್ಯಾಂ, ಸಚಾರಿತ್ರ್ಯ, ಸತ್ಯಶೀಲಗಳನ್ನು ಬಿಡದೆ ಕಾಪಾಡಿಕೊಂಡು ಬಂದ ಮಹಾಮಾನವ, ದೇವಮಾನವ ಬಸವಣ್ಣನವರು ‘ಎನಗಿಂತ ಕಿರಿಯರಿಲ್ಲ ಶಿವಭಕ್ತರಿಗಿಂತ ಹಿರಿಯರಿಲ್ಲ’; ‘ಬಾಗಿದ ತಲೆ ಮುಗಿದ ಕ್ಷೇಯಗಿರಿಸು’ ಎಂದೆಲ್ಲ ಸಾರುತ್ತ ಎಲ್ಲಾಗೂ ಕಿಂಕರ ಕಿಂಕರರಾಗಿ ಬಾಳಿ, ಕಿಂಕರಶ್ವರಿಂದ ಶಂಕರಶ್ವರಿರಿದವರು.

ಅಂದಿನ ಹದಗಟ್ಟ ರಾಜಕೀಯ ಸ್ಥಿತಿಗಳನ್ನು ರಾಜನ ಅಧಿಕಾರಿಗಳ ಸಮಾರ್ಥಕಾರತ್ತು, ಬಂಡವಾಳಶಾಹಿ, ಜಾತಿಯತೆ, ವರ್ಗ-ವರ್ಣಗಳ ಭೇದ, ಮೂಡನಂಬಿಕೆ ಮುಂತಾದವರ್ಗಗಳನ್ನು ಕಣ್ಣಾರೆ ಕಂಡರು. ಈ ಎಲ್ಲಾ ವಿಷವ್ಯಕ್ತಿಗಳ ಸರ್ವನಾಶ ಮಾಡಿ ನವಸಮಾಜ ನಿರ್ಮಾಣ ಮಾಡಲು ಅವರಿಗೆ ಅವಶ್ಯಕತೆ ಇದ್ದಿರೆಬೇಕು, ಅದಕ್ಕಾಗಿಯೇ ಇವರು ರಾಜಕೀಯ ಪ್ರವೇಶ ಮಾಡಿರೆಬೇಕು. ರಾಜ ವಲಯದಲ್ಲಿದ್ದರೂ ರಾಜನಿಗೆ ಪ್ರಿಯವಾದುದೇ ತನಗೂ ಪ್ರಿಯ ಎಂಬ ಮನಸ್ಸಿನ ಭಿನ್ನತೆಯನ್ನು ತೋರಿದೆ ವಸ್ತುನಿಷ್ಪತ್ವಾದ ವಿಚಾರಗಳನ್ನರುಹುವುದರೊಂದಿಗೆ ಜೀವನ ಸಾಗಿಸಿದರು. ರಾಜಾಶ್ರಯದಲ್ಲಿದ್ದರೂ ರಾಜನ ಲೋಪದೋಷಗಳನ್ನು ಕಂಡೂ ಕಾಣಿಸ ಕುರುಡನಂತಾಗಲಿಲ್ಲ; ತಿದ್ದಿ ಸರಿಪಡಿಸುವ ಮಾರ್ಗದರ್ಶಕರಾದರು.

ಬಸವಣ್ಣನವರು ಅಧಿಕಾರದ ಆಸೇ-ಆಮಿಷಕ್ಕಾಗಿ, ಸ್ವಾಧ್ಯ ಸಾಧನೆಗಾಗಿ, ಭೋಗವಿಲಾಸಕ್ಕಾಗಿ ಮಂತ್ರಿ ಪದವಿಯನ್ನು ಸ್ವೀಕರಿಸಿದವರಿಲ್ಲ. ತಮ್ಮ ಉದಾತ್ಮ ಧೈಯ ಸಾಧನೆಗಾಗಿ, ನವ ಸಮಾಜ ನಿರ್ಮಾಣಕ್ಕಾಗಿ, ವಾನವನನ್ನು ದೇವಮಾನವನನ್ನಾಗಿ ಪರಿವರ್ತಿಸಲು ಅಧಿಕಾರವನ್ನು ಬಿಟ್ಟಿರುತ್ತಾನೆ. ತಮ್ಮ ಬಹುಮುಖೀ ಜ್ಞಾನ ಮತ್ತು ವಿಶಿಷ್ಟ ಕಾರ್ಯ ಪ್ರಯೋಜನಿಯಿಂದ ಮಂತ್ರಿ ಪದವಿಯ ಸ್ಥಾನವನ್ನು ಎತ್ತಿರಿಸಿದರೇ ಹೋರಿತು ಆ ಪದವಿಯಿಂದ ತಾವು ದೊಡ್ಡವರೆನಿಸಿಕೊಳ್ಳಲು ಎಂದು ಇಚ್ಛಿಸಲಿಲ್ಲ. ಅಧಿಕಾರದ ಆನಂದವನ್ನಂತೂ ಕನಸಿನಲ್ಲಿಯೂ ಕಂಡವರಲ್ಲ ಬಸವಣ್ಣನವರು. ತಮಗಿರುವ ಅಧಿಕಾರ, ಪರಮಾತ್ಮನ ಸೇವೆಗಾಗಿ, ಜನಸಮಾನಸ್ಥರ ಹಿತರಕ್ಷಣೆಗಾಗಿ ಆ ಕೂಡಲಸಂಗನೇ ದಯವಾಲಿಸಿದ ಅವಕಾಶವೆಂದು ತಿಳಿದಿದ್ದರು. ಅಂತೆಯೇ-

‘ಬಿಷ್ಟ ಪದವಿಯನ್ನೊಳ್ಳಿ ವಿಷ್ಟ ಪದವಿಯನ್ನೊಳ್ಳಿ
ರುದ್ದ ಪದವಿಯನ್ನೊಳ್ಳಿ
ಮತ್ತಾವ ಪದವಿಯನ್ನೊಳ್ಳಿನಯ್ಯ
ಕೂಡಲಸಂಗಮದೇವಾ ನಿಮ್ಮ ಸದ್ಧೃಕರ
ಪಾದವನರಿದದಿಪ್ಪ ಮಹಾಪದವಿಯನ ಕರುಣೆಸಯ್ಯ’

ಅನಿರೀಕ್ಷಿತವಾಗಿ ದೊರೆತ ದಂಡಾಧಿಕಾರಿ ಪದವಿಯನ್ನು ಅವರೆಂದೂ ದುರುಪಯೋಗ ಪಡಿಸಿಕೊಳ್ಳಲಿಲ್ಲ. ಎಲ್ಲಾರಲ್ಲಿಯೂ ಮಹಾರಾಜದೆಯನ್ನು ಸಂಪಾದಿಸಿಕೊಂಡರು. ಯಾರಿಂದಲೂ ಯಾವ ಅಪನಿಂದೆಯನ್ನೂ ಪಡೆಯದೆ ಯಾರಲ್ಲಿ ವೈರತ್ಯ ಸಾಧಿಸದೆ, ಯಾರೊಡನೆಯೂ ಮಾತಿನಲ್ಲಿ ಮಧಿಸದೆ ಎಲ್ಲರೊಡನೆಯೂ ಸಾಮಾರಸ್ಯದಿಂದ ನಡೆದುಕೊಂಡರು. ಅಧಿಕಾರ ಸ್ಥಾನದಲ್ಲಿರುವವರಿಗೆ ಈ ಸಾಮರಸ್ಯ, ರಾಜೀಮನೋಭಾವ, ಒಡಂಬಡಿಕೆಗಳೆಂಬ ಗುಣಗಳು ಅವಶ್ಯವೆಂಬುದನ್ನು ತೋರಿದ್ದಾರೆ. ರಾಜಕಾರಣದಲ್ಲಿ ಹಾಗೂ ರಾಜಕೀಯದಲ್ಲಿ ಈ ಗುಣಗಳು ಅತ್ಯವಶ್ಯಕವೆಂಬುದನ್ನು ಇಂದಿನ ಯುಗದ ನಾವುಗಳು ಸಹ ಜೀವನದಲ್ಲಿ ಇವರ ತತ್ವಗಳನ್ನು ಅಳವಡಿಸಿಕೊಳ್ಳಬೇಕಾಗಿದೆ.

‘ಕರಿಯನಿತ್ತದೆ ಒಳ್ಳೆ ಸಿಲಿಯನಿತ್ತದೆ ಒಳ್ಳೆ
ಹಿರಿದಪ್ಪ ರಾಜ್ಯವನಿತ್ತದೆ ಒಳ್ಳೆ
ನಿಮ್ಮ ಶರೀರ ಸೂಳ್ಳಿಡಿಯ ಒಂದರಗಳಿಗೆ
ಇತ್ತುದೆ ನಿಮ್ಮನಿತ್ತ ಕಾಣಾ ರಾಮನಾಥಾ’

ಈ ಪಚನವು ದೇವರ ದಾಸಿಮಯ್ಯನ ಪಚನವಾಗಿರುತ್ತದೆ. ಇದರಲ್ಲಿ ಅಧಿಕಾರದ ಲಾಲಸೆ, ಅರಮನೆಯ ಪರಿಸರದಲ್ಲಿ ದೊಡ್ಡವನಾಗುವಿಕೆಗಳ ಕ್ಷೇತ್ರಕೆಯನ್ನು ತೋರಿಸುತ್ತದೆ. ಈ ಪಚನವು ಅಂದಿನ ರಾಜಕೀಯ ಅವಶ್ಯ ಬದಲಾವಣೆಗೆ ಹಿಡಿದ ಕ್ಷೇತ್ರದಿಯಂತಿದೆ.

ಪ್ರಭುವಿನಿಂದ ಪ್ರಜೆಗಳಿಗೇನಾದರೂ ದ್ರೋಹವುಂಟಾದರೆ, ತಮ್ಮ ಮತ್ತು ಶರೀರ ಗೌರವಕ್ಕೆ ಏನಾದರೂ ಚ್ಯಾತಿ ಬಂದರೆ, ದೀನದಲಿತರನ್ನು ಅಗೌರವದಿಂದ ಕಂಡರೆ, ಬಸವಣ್ಣನವರು ನಿಶ್ಚಯಾಗಿಯೂ ಪ್ರಭುವನ್ನು ಗೌರವಿಸುತ್ತಿರಲಿಲ್ಲ. ಇದಕ್ಕೆ ಪಚನಗಳಲ್ಲಿ ಮರಾವೆಗಳಿವೆ.

‘ಅರಸು ವಿಚಾರ ಸಿರಿಯು ಶೃಂಗಾರ ಸ್ಥಿರವಲ್ಲ’

‘ಅನು ಬಿಜ್ಜಳಂಗಂಬುವೆನೆ?’ ‘ನೆಲವಾಳಣ ಹಣನೆಂದರೆ ಒಂದಜಕೆಗೆ ಹೊಂಬುವರಿಲ್ಲ’

‘ಅರಸನ ಮನೆಯಲ್ಲಿ ಅರಸಿಯಾಗುವುದಕ್ಕಿಂತ ಶಿವಭಕ್ತರ ಮನೆಯಲ್ಲಿ ದಾಸಿಯಾಗಿರುವುದೇ ಲೇಸು’.

ಕಲ್ಯಾಣ ರಾಜ್ಯದ ಕಾಯ್ದೆಯ ಆಡಳಿತ ನೀತಿಯನ್ನು ಬಸವಣ್ಣನವರು ಪರಿಪಾಲಿಸುತ್ತಿದ್ದರೆಂದು ತೋರುತ್ತದೆ. ರಾಜಾಜ್ಯೇಯನ್ನು ಮನ್ನಿಸಲೇಬೇಕು. ಅದಕ್ಕಾಗಿಯೇ ‘ಅರಸು ಮನೆಯಾಗುವುದಕ್ಕಿಂತ ಶಿವಭಕ್ತರ ಮನೆಯಲ್ಲಿ ದಾಸಿಯಾಗಿರುವುದೇ ಲೇಸು’.

ಗೇಲವನ್ನು ಪಡೆಯುವರು. ಭೃಪುರು ಗೆಲ್ಲಲಾರದೆ ಕೆಸರಿನ ಹೊಂಡದಲ್ಲಿ ಹಂದಿಯಂತೆ ಬಿದ್ದ ಹೊರಳಾಡಿ ತಮ್ಮ ಮೈ ಮನಸನ್ನು ಹಾಜರಮಾಡಿಕೊಳ್ಳುತ್ತಾರೆ ಎಂದು ಸಾರಿ ಸಾರಿ ಹೇಳುತ್ತಾರೆ.

ಒಡೆದು ಆಳುವ ನೀತಿಯಂತೂ ಇವರಿಗೆ ಗೋತ್ತೇ ಇಲ್ಲ. ‘ಎಪ್ಪ ಮೊದಲು ಅಂತಃಕರ್ಣಲ್ಲಿ ಒಂದೇ’ ಎಂದು ನೀತಿಯುಕ್ತ ರಾಜಕೀಯ ಮಾಡಿದರು. ರಾಕ್ಷಸೀ ಪ್ರವೃತ್ತಿಯ ರಾಜಕಾರಣಿಗಳಂತೆ ‘ದುಡ್ಡೆ ದೊಡ್ಡಪ್ಪನಿಂದು ತಿಳಿದು ಬಡ ಜನರನ್ನು ತುಳಿದು ಬದುಕಿದವರಲ್ಲ, ‘ಮಜಾ’ ಮಾಡಿದವರೂ ಅಲ್ಲ, ಬೇರೆ ರಾಜಕಾರಣಿಗಳಂತೆ ಪ್ರಜಿಗಳು ದುಡಿದು ಕಟ್ಟಿದ ರಾಜ್ಯದ ಕಣಜ (ಬೊಕ್ಕಸ)ವನ್ನು ತನ್ನ ಹೆಂಡತೆ, ಮುಕ್ಕಳು, ಬಂಧು-ಬಳಗವೆಂದು ಕೊಳ್ಳಿ ಹೊಡೆಯುವ ಕಳ್ಳ ರಾಜಕಾರಣಿಯಂತಲ್ಲ.

‘ಬಿಜ್ಞಾನ ಭಂಡಾರ ವನಗೈತಕ್ಕು’

ಹೊತ್ತಾರೆ ಎದ್ದು ಕಣ್ಣ ಹೊಸೆಯಿತ್ತೆ

ಎನ್ನ ಒಡಲಿಂಗೆ, ಎನ್ನ ಒಡವೆಗೆ, ಎನ್ನ ಮುಡದಿ ಮುಕ್ಕಳಿಗಂದು

ಕುಡಿದೆನಾದಡೆ ಎನ್ನ ಮನಕ್ಕೆ ಮನವೇ ಸಾಕ್ಷಿ’

ಸುಳ್ಳು, ಮೋಸ, ಸ್ವಜನ ಪ್ರಕ್ಕಪಾತ, ಭೃಪುಜಾರ, ಒಡಲಾಸೆ, ಲಂಚ, ವರ್ಗ-ವರ್ಣ-ಲೀಂಗ-ಭೇದ, ಒಡೆದು ಆಳುವ ನೀತಿ ಮುಂತಾದವು ಬಸವಣ್ಣನವರ ರಾಜಕೀಯ ಜೀವನದಲ್ಲಿ ಇಳಿಕಿ ಕೂಡ ಹಾಕಲ್ಲಿ. ಅವರದು ಸ್ವಜ್ಞ ಆಡಳಿತ, ಕೈ, ಕಷ್ಟೆ ಬಾಯಿ ಪರಿಶುದ್ಧಪುಜ್ಞವರು ನೀತಿಯುಕ್ತ ನಿಲುಮೆ, ಮೌಲ್ಯಾಧಾರಿತ ರಾಜಕೀಯ ಜೀವನ, ಚಿಂತನೆ ಅವರದಾಗಿತ್ತು. ಪರಸ್ಯಿ ಸಂಧಾನಕ್ಕಾಗಿ ಹಸಿದ ನಾಯಿಗಳಂತೆ ಹಗಲಿರುಳೂ ಹಪಹಿಸುವ ಇಂದಿನ ಕೆಲವು ರಾಜಕಾರಣಿಗಳಲ್ಲಿ! ಪರಧನ-ಪರಸ್ಯಿಯರಿಂದ ಸಾವಿರಮೈಲು ದೂರದಲ್ಲಿರುವ ಬಸವಣ್ಣನವರೆಲ್ಲಿ! ಪರಧನ-ಪರಸ್ಯಿಯರನ್ನು ಒತ್ತಾಯಿದಿಂದ ಎತ್ತಿಕೊಂಡು ಹೋಗಿ ‘ಪಂಚತಾರಾ ಹೊಟೆಲುಗಳಲ್ಲಿ ‘ಮಜಾ’ ಮಸ್ತಿ ಮಾಡುವ, ಹಣವನ್ನು ನೀರಿನಂತೆ ಖಿಚು ಮಾಡುವ ಆಧುನಿಕದ ಕೆಲವು ದುಷ್ಪ ರಾಜಕಾರಣಿಗಳಲ್ಲಿ! ‘ಪರಸ್ಯಿ ಪರಧನವೆಂಬೀ ಜೂಜಿಂಗುಜುವೆ’ ‘ಫಲಬೇಕು ಶರಣಿಂಗೆ ಪರಸ್ಯಿಯನೊಲ್ಲೆನೊಂಬ’ ಪರವಥುವ ಮಹಾದೇವಿಯಂಬ’ ಎನ್ನ ಹೆತ್ತ ತಾಯ್ಯಳಂಬೆ’ ಎಂದು ನುಡಿದಂತೆ ನಡೆದುಕೊಂಡರು. ಮಾಡಾರ ಚಿನ್ನಯ್ಯನ ಮನೆಯ ಅಂಬಲಿ ಕುಡಿದು ರಾಜಕೀಯ ಜೀವನ ನಡೆಸಿದ ಬಸವಣ್ಣನವರೆಲ್ಲಿ’ ಪ್ರಜಿಗಳ ಬರವಿಗಾಗಿ ‘ಗಿಳಿಯ ಹಂಜರವಿಕ್ಕೆ ಸೋಡರಿಗಳ್ಳಿಯನೆರೆದು ಬಟ್ಟೆಯ ಮೋಡಿ ಬಾಯಾರಿ ಬಳಲುತ್ತಿದ್ದರು.’ ವ್ಯಕ್ತಿ ಹಿತವನ್ನು ಬಯಸದೆ, ಸಮಷ್ಟಿಯ ಹಿತಕ್ಕಾಗಿ ತಮ್ಮ ಜೀವಿತದ ಕೊನೆಯ ಉಸಿರಿನವರೆಗೂ ಹೋರಾಡಿ ಉನ್ನತ ರಾಜಕಾರಣಿ ಶ್ರೀ ಬಸವೇಶ್ವರರು.

ಒಟ್ಟಿನಲ್ಲಿ ಬಸವಣ್ಣನವರ ವಚನಗಳಲ್ಲಿ ರಾಜಕೀಯ ಚಿಂತನೆಯು ಅಂದಿನ ರಾಜಕೀಯ ಸ್ಥಿತಿ ಅಷ್ಟೇನೂ ಸುಸ್ಥಿತಿಯಲ್ಲಿ ಇರಲಿಲ್ಲ. ಅರಸೋತ್ತಿಗೆ, ಬಂದವಾಳ

ಶಾಹಿತನ ಅಟ್ಟಹಾಸದಿಂದ ಮರೆಯಿತ್ತಿತ್ತು. ಇದನ್ನು ಮರೆಸುವ ಜನರೇ ಅಂದು ಹೆಚ್ಚಿದ್ದರು. ಸಾಮಾನ್ಯ ಜನರೂ ಇದಕ್ಕೆ ತಾಳ ಹಾಕದೆ ಗತ್ಯಂತರವಿರಲಿಲ್ಲ. ಬಸವಣ್ಣನವರು ವ್ಯಕ್ತಿ ಸ್ವಾತಂತ್ಯಕ್ಕಾಗಿ, ಸಮಾನತೆಗಾಗಿ ಹೋರಾಡಿದರು. ಪ್ರಜಿಗಳೇ ಪ್ರಭುಗಳಿಂಬ ವಿಚಾರವನ್ನು ಅಂದು ಹೇಳಿದರೂ ಅದನ್ನು ಅಂದಿನ ಪಟ್ಟಭದ್ರ ಹಿತಾಸಕ್ತಿಗಳು ಮಾನ್ಯ ಮಾಡಲಿಲ್ಲ. ಅಷ್ಟೇ ಏಕೆ, ಬಸವಣ್ಣನವರನ್ನು ರಾಜಕೀಯದಿಂದ ಓಡಿಸುವ ಕುಮ್ಕು ಹೂಡಿದರು. ಅರಸೋತ್ತಿಗೆ ಶಾಶ್ವತವಲ್ಲ, ಸರ್ವಾಧಿಕಾರ ನಿಲ್ಲದು ಎಂಬುದನ್ನು ನಾವಿಂದು ಅರಿತ್ತಿದ್ದೇವೆ. ಪ್ರಜಾಪ್ರಭುತ್ವದ ಸ್ಥಾಪನೆಗಾಗಿ ಎಂಟುನೂರು ವರ್ಷಗಳ ಹಿಂದೆಯೇ ಬಸವಣ್ಣನವರನ್ನು ಅಂಥ ರಾಜಕೀಯದಿಂದ ಓಡಿಸುವ ಕುಮ್ಕು ಹೂಡಿದರು. ಎಂಟುನೂರು ವರ್ಷಗಳ ಹಿಂದೆಯೇ ಬಸವಣ್ಣನವರು ಅಂಥ ರಾಜಕೀಯ ಅಸ್ಥಿರತೆಯಲ್ಲಿ ಯಶ್ವಿಸಿದುದು ನಿಜಕ್ಕೂ ಶಾಪನೀಯಮಾಗಿದೆ.

*

ಪರಾಮರ್ಶನ ಗ್ರಂಥಗಳು:

೧. ಬಸವೇಶ್ವರ ಸಮಾಲೀನರು: ‘ಬಸವ ಸಮಿತಿ’, ಬಸವ ಭವನ, ಬಸವೇಶ್ವರ ರಸ್ತೆ, ಬೆಂಗಳೂರು-೧೦
೨. ಬಸವಣ್ಣನವರ ವಚನಗಳಲ್ಲಿ ಮಾನವತಾವಾದ: ಡಾ. ಮಹಾದೇವ ಆರ್. ಹಿರೇಮತ, ಲೀಂಗಾಯತ ಅಧ್ಯಯನ ಅಕಾಡೆಮಿ, ನಾಗನೂರು ರುದ್ರಾಂಶ್ಮಿಮರ, ಬೆಳಗಾವಿ
೩. ವಚನ ಸಾಹಿತ್ಯದಲ್ಲಿ ದಲಿತ ಸಂವೇದನೆ, ಡಾ. ಬಿ. ನಾರಾಯಣಸ್ವಾಮಿ, ನವಜ್ಯೋತಿ ಪ್ರಕಾಶನ, ಬೆಂಗಳೂರು-೧೪
೪. ಬಸವ ಪಥ ಸಂಪುಟ-೧೨, ಸಂಚಿಕೆ-೨, ೧೯೯೦, ಸೆಪ್ಟೆಂಬರ್
೫. ಬಸವ ಪಥ ಸಂಪುಟ-೧೨, ಸಂಚಿಕೆ-೨, ೧೯೯೦, ಅಕ್ಟೋಬರ್

ಕನ್ನಡ ಸಾಹಿತ್ಯ ಪರಿಷತ್ತಾತ್ಮಕ
ಸಂಪನ್ಮೂಲ ಕಾರ್ಯಕ್ರಮ
ಜನಪರಿ-ಜ್ಞಾನ ನಿರ್ಣಯ

೧೦. ಕನ್ನಡ ಸಾಹಿತ್ಯದಲ್ಲಿ ಸತಿಪಥ್ಯತ್ವಿಯ ವರೋಧಿ ನಿಲುವುಗಳು

– ಡಾ. ಬಿ.ಎಸ್. ಗೀತಾ*

ಸತಿಪಥ್ಯತ್ವಿಯನ್ನು ಪ್ರಜಾಭಾಷಾ ಮೂರ್ವ ಕವಾಗಿ ಕನ್ನಡ ಸಾಹಿತ್ಯದಲ್ಲಿ ವರೋಧಿ ನಿಲುವುಗಳು ವಿವರಗಳು ಸಿಗುತ್ತವೆ. ಸಮಾಜದ ಆಗುಹೋಗುಗಳ ಬಗ್ಗೆ ಸಾಹಿತ್ಯದಲ್ಲಿ ಪರಿಮೂಡಿಸುವ ಕೆಲಸವನ್ನು ಮಾಡುತ್ತಾ ಬಂದಿವೆ. ಶ್ರೀ ತೋಷಣೆಯ ಇನ್ನೊಂದು ಮುಖಿವಾದ ಸತಿಪಥ್ಯತ್ವಿಯ ಬಗ್ಗೆ ತೀವ್ರ ಪ್ರತಿಭಟನೆಯ ಕುರುಮುಗಳು ಕನ್ನಡ ಸಾಹಿತ್ಯದಲ್ಲಿ ವೈಕಾಗಿವೆ. ‘ಮಹಾಸತ್ತಿ’ – ಪತಿಯ ಸಾವಿನ ನಂತರ ಅವನೊಡನೆ ಚಿತ್ತಯೇರಿ ದಹನವಾದಳು. ಗಂಡನು ಹೋರಾಟದಲ್ಲಿ ಮಡಿದಾಗ ತೀಯಾದವಳು ಇಂತಹ ಆಚರಣೆಯನ್ನು ಕೈಗೊಳ್ಳುತ್ತಿದ್ದ ಉಲ್ಲೇಖಗಳು ಶಾಸನದಲ್ಲಿ ಸಿಗುತ್ತವೆ. ಸತಿ ಆಚರಣೆಯ ಕೇವಲ ಹೋರಾಟ ಮಾಡುವ ಬಣಗಳಲ್ಲಿ ಮಾತ್ರ ಸೀಮಿತವಾಗೆ ಇತರ ಸಾಮಾಜಿಕ ಕಾರಣದಿಂದಲೂ ಸಹಗಮನ ಮಾಡಿದ ವಿವರಗಳು ಚರಿತ್ರೆಯಲ್ಲಿ ದೂರೆಯುತ್ತವೆ. ತನ್ನ ಮರಣ ನಂತರ ಪಶ್ಚಿಮ ಅಗಲಿರಬಾರದೆಂಬ (ಆಕೆ ತನ್ನ ಆಸ್ತಿ) ಮರುಷನ ಸ್ವಾಧರ್, ಅನ್ವರಿಗೆ ವಶವಾಗಬಹುದೆಂಬ ಮರುಷ ಪ್ರತಿಷ್ಠೆಯ ಕುರುಹಾಗಿ, ಪತಿಯ ಮರಣದ ತರುವಾಯ ತಮ್ಮ ಜೀವನದ ಅನಿಸ್ತಿತ್ವ ಹಾಗೂ ಪಾತಿಪ್ರತ್ಯೇಕ ಕಾರಣವಾಗಿ ಶ್ರೀಯರೆ ರೂಪಿಸಿಕೊಂಡಿರಬಹುದು, ಶ್ರೀಯನ್ನು ಈ ರೀತಿ ಮರಣಕೂಪಕ್ಕೆ ತಲ್ಲಿ ಆಕೆಯನ್ನು ಸೇಳಿಯಲು ಮರುಷವರ್ಗ, ಪ್ರಭುವರ್ಗ ಇಲ್ಲವೆ ಮರೋಹಿತವರ್ಗ ನಿಯೋಜಿಸಿದ ಕಾರ್ಯವಿದಾಗಿರಬಹುದು. ಗಂಡನು ಸತಾಗ ಶೀಯಾದವಳಿಗೆ ಇಲ್ಲೇನು ಕೆಲಸ? ಎಂದು ಸಮಾಜವೇ ಒಂದು ರೀತಿಯಲ್ಲಿ ಅವಳ ಮೆನಸ್ಸಿನಾಳದಲ್ಲಿ ಅಸ್ತಿರತೆಯನ್ನು ಬಿತ್ತುಪುಡ್ದು ಕಾರಣವು ಆಗಿದ್ದಿರಬಹುದು. ಪ್ರಾಚೀನಕಾಲದಿಂದ ಇಂದಿನವರೆಗೂ ಈ ಅಂಶಗಳೇ ಬಲವಾಗಿ ಸಮಾಜದಲ್ಲಿ ಬೇರೂರಿವೆ.

ಸತಿಪಥ್ಯತ್ವಿಯ ಘಟನಾವಳಿಗಳ ಬಗ್ಗೆ ವಿರೋಧವು ಶಾಸನಗಳಲ್ಲಿ ಕಾಣದೆರೆಯ ಲಾರದು. ಸಾಹಿತ್ಯವು, ಈ ಘಟನಾವಳಿಗಳ ವಿರುದ್ಧ ತೀವ್ರತರವಾಗಿಯೇ ಅಂದಿನ ಕಾಲದಲ್ಲಿ ಪ್ರತಿಭಟನೆಯಿಲ್ಲದ್ದರ ಸುಳುಹನನ್ನು ಕೊಡುತ್ತವೆ. ಹಾಗೆಯೇ ಸತಿಪಥ್ಯತ್ವಿಯ ಬಗ್ಗೆ ಆಕ್ಷೇಪಕೆಗಳು ವ್ಯಕ್ತವಾಗುತ್ತವೆ. ಸತಿಪಥ್ಯತ್ವಿಯ ವಿವರವು ಇನ್ನನ್ನ ಅನಂತನಾಧ ಬೇರೂರಿವೆ.

*. ನಂ. ೪೮೫, ಇನ್ನೇ ತಿರುಪು. ಇನ್ನೇ ಭಾಷ್ಕ, ರಾಜಾಜಿನಗರ, ಬೆಂಗಳೂರು-೧೦.

ಮೌಖಿಕ : ಇಂಗ್ಲಿಷ್-ಕ್ರಿತಿಯ

ಪುರಾಣದಲ್ಲಿ ಬರುತ್ತದೆ. ಹೌದನಪುರದ ರಾಜ ವಸುಂದರೇ. ಅವನ ರಾಣಿ ಸುನಂದೆ ಸ್ವರದ್ವಾಪಿ. ವಸುಂದರೇನು ತನ್ನ ಮಿತ್ರನಾದ ಚಂಡಶಾಸನೇವನನ್ನು ಹೌದನಪುರಕ್ಕೆ ಆಹ್ವಾನಿಸಿ ಅತಿಥಿಯಾಗಿ ಉಳಿದುಕೊಳ್ಳಲು ಹೇಳುತ್ತಾನೆ. ಚಂಡಶಾಸನನು ಸುನಂದೆಯ ಸೌಂದರ್ಯವನ್ನು ಕಂಡು ಅವಳಲ್ಲಿ ಅನುರಕ್ತನಾಗುತ್ತಾನೆ. ಸುನಂದೆಯನ್ನು ಅಪಹರಿಸಿಕೊಂಡು ಹೋಗಿ ತನ್ನ ದುರ್ಗದಲ್ಲಿರಿಸುತ್ತಾನೆ. ವಸುಂದರೇನಂತಿರುವ ಕಡಿದ ತಲೆಯನ್ನು ಲೆಪ್ಪದಿಂದ ಮಾಡಿಸಿ ತರಿಸಿ ಸುನಂದೆಗೆ ತೋರಿಸುತ್ತಾನೆ. ನಿನ್ನ ಕಾಳಗದಲ್ಲಿ ನಿನ್ನ ಗಂಡನು ಹೋರಾಡುವಾಗ ಅವನನ್ನು ಕೊಂಡು ಈ ರುಂಡವನ್ನು ತರಲಾಯಿತೆಂದು ಸುನಂದೀ ಹೇಳಿದನು. ತನ್ನ ಗಂಡ ಸತ್ತದ್ವಾ ನಿಜವಂದು ನಂಬಿದ ಸುನಂದೆಯ ಪ್ರಾಣಪಕ್ಷಿ ಹಾರಿಹೋಯಿತು. ಚಂಡಶಾಸನನು ಸುನಂದೆಯ ಸಾವಿಗೆ ತತ್ತರಿಸಿದನು. ಏಕೆ ಹೀಗೆ ಮಾಡಿದ ದೇವಿ, ಸಾವಿನೊಂದಿಗೆ ಸರಸವನ್ನು ಆಡಿದ್ದು ಸರಿಯೇ ಎಂದು ಪ್ರಲಾಪಿಸುತ್ತಾನೆ. ಹಿಂದೆ ಸುನಂದೆಯ ಬಳಿಗೆ ಹೋಗಿ ಒಲಿಯುವಂತೆ ಹೀಡಿಸಿ, ಅಯಿತೆಸ್ಸಿಯಾಗಿದ್ದನು. ಆದರೇನಂತೆ ಈಗ ಕಿಚಿನಲ್ಲಿ ನಿನ್ನ ದೇಹದೊಂದಿಗೆ ಕೊಡುತ್ತೇನೆ ಎಂದು ಅವಳ ದೇಹದೊಂದಿಗೆ ಕಿಚಿನಲ್ಲಿ ಬಿಡ್ಡ ಸತ್ತು ಹೋದನು. ಚಂಡಶಾಸನನ ರಾಣಿಯರು ಸತಿಯರಾಗಲು ಸಿದ್ಧರಾಗುತ್ತಾರೆ. ಅವರಲ್ಲಿ ಒಬ್ಬ ರಾಣಿ ಇದನ್ನು ವಿರೋಧಿಸುತ್ತಾಳೆ.

“ತಮ್ಮನ್ನು ಇಪ್ಪಬೆಡದೆ. ತಮ್ಮನ್ನು ತಿರಸ್ಕರಿಸಿ ಪರಸೀಗೆ ಒಲಿದು. ಅವಳು ಸತ್ಯೋಡೆ, ಅವಳೊಂದಿಗೆ ರಾಜನೂ ಸತ್ಯ. ಇದು ಎಂತಹ ನಗೆಪಾಟಲಿನ ಸಂಗತಿ ಎಂದು ರಾಜನಿಗೆ ತಿಳಿಯಲ್ಲಿಲ್ಲವೇ? ತನ್ನ ರಾಣಿಯರು ಏನು ತಿಳಿದಾರು ಎಂದೂ ಅನ್ವಿತಲ್ಲಿಲ್ಲವೇ ರಾಜನಿಗೆ. ರಾಜ ಜಿತೆಯೇರಿದ ಅಂದ ಮೇಲೆ ಮುಗಿಯಿತು. ನಾವೇಕೆ ಅವನೊಂದಿಗೆ ಜಿತೆಯೇರಬೇಕು”^೧. ಕೃತ್ಯಿಯ ಶ್ರೀಯರನ್ನು ತಮ್ಮ ಆಸ್ತಿಯೊಂದೂ, ಭೋಗದ ವಸ್ತುವೆಂದೂ ಭಾವಿಸಿ ತಾವು ಸತ್ಯಾಗ ತಮ್ಮೊಂದಿಗೆ ರಾಣಿಯರು ಜಿತೆಯೇರಬೇಕೆಂದು ರೂಪಿಸಿದ ವಿಧಾನಕ್ಕೆ ಇದು ಸಾಕ್ಷಿಯಾಗಿದೆ. ಹಾಗೆಯೇ ಇಂತಹ ಕಾರ್ಯವನ್ನು ವಿರೋಧಿಸುವ ಒತ್ತಾಯ, ಅಧಿನತೆಯ ಹಿಂಸೆಯನ್ನು ಸೆಹಿಸದೆ ತಿರಸ್ಕರಿಸುವ ರಾಣಿವರ್ಗದವರಿದ್ದರೂ ಪ್ರತಿಧ್ವನಿಸುತ್ತದೆ. ಅಷ್ಟೇ ಅಲ್ಲ, ರಾಣಿಯರಲ್ಲಿದ್ದಂತಹ ದ್ವೇಷ, ಅಸೂಯೆಯ ಮೂಲಕ, ಇದನ್ನು ನಿವಾರಿಸುವ ಸೂಕ್ತ ಕುರುಮುಗಳಿವೆ. ಅವರವರಲ್ಲಿ ಓಲ್ಯೆಸಿ ಜಿತೆಯೇರಲು ಪ್ರೇರೇಪಿಸುತ್ತಿದ್ದಂತೆ ಕಾಣುತ್ತದೆ. ಇದೆಲ್ಲವನ್ನು ಕಂಡು ಒಬ್ಬ ರಾಣಿ ಪ್ರತಿಭಟನೆಯಾಗಿದೆ. ಈಕೆ ರಾಣಿಯಲ್ಲಿಯೇ ಹಿರಿಯವಳಾಗಿರುತ್ತಾಳೆ. ಹಾಗೆಯೇ ರಾಜನ ಆಟಾಟೋಪಗಳನ್ನು ಅರಿತವಳಾಗಿರುವುದರಿಂದ ಸತಿಪಥ್ಯತ್ವಿಯ ಈ ವಿರೋಧಿ ನಿಲುವು ಸಹಜವೇ.

ಸತಿ ಹೋಗುವರಲ್ಲಿ ಸಾಮಾನ್ಯವಾಗಿ ಕಿರಿಯ ಹೆಂಡತಿಯರೇ ಅಂತ ಕಾಳುತ್ತದೆ. ಇಬ್ಬರು ಅಥವಾ ಇಬ್ಬರಿಗಿಂತ ಹೆಚ್ಚನವರಿದ್ದರೂ ಸಹ ಕಿರಿಯವರು ಸತಿ ಹೋಗುತ್ತಾರೆ. ಬಹುಶಃ ಮೋದಲೇ ವಿವರಿಸಿದಂತೆ ಮರುಷರ ಸ್ವಾಧರ್ವ ಇದಕ್ಕೆ

ಕಾರಣವಾಗಿರಬಹುದೇ? ಏಕೆಂದರೆ ಕಿರಿಯವಳಾದವಜು ಇನ್ನೂ ಸಂಸಾರದ ಮೂರ್ಖ ಸಮಿಯನ್ನು ಅನುಭವಿಸಿರುವುದಿಲ್ಲ. ಬೇರೆಯವರಿಗೆ ಸುಲಭವಾಗಿ ಒಲಿಯುವ ಸಂಭವ ಹೆಚ್ಚು. ಕಿರಿಯವರು ಏರುಜವ್ವನೇಯರೂ ಆಗಿರುತ್ತಿದ್ದರು. ಹಿರಿಯವಳಾದರೆ ಮುದುಕಿಯಾಗಿರುತ್ತಾಳೆ. ಆಗಲೇ ಸಂಸಾರದ ಸುಖಗಳನ್ನು ಸಮಿದಿರುತ್ತಾಳೆ. ಇನ್ನು ಉಳಿದ ಜೀವನವನ್ನು ಧಾರ್ಮಿಕ ಕಟ್ಟಳೆಗಳಿಗೆ ಅನುಗುಣವಾಗಿ ಬದುಕಬಲ್ಲಳು. ಉದಾಹರಣೆಗೆ ಪಂಪಭಾರತದಲ್ಲಿ ಪಾಂಡುವಿನ ಕಿರಿಯ ಹೆಂಡತಿಯಾದ ಮಾದ್ರಿ ಜಿತೆಯೇರಿದಳು. ಹಾಗೆಯೇ ನಾಗದೇವನ ಕಿರಿಯ ಪತ್ತಿ ಗುಂಡುಮಬ್ಬೆ ಅತ್ಯಿಮಬ್ಬೆಯ ತಂಗಿಯಾದ ಈಕೆಯೇ ಸಹಗಮನ ಮಾಡುತ್ತಾಳೆ. ಕಿರಿಯ ಹೆಂಡತಿಯಾದ ಸಹಗಮನ ಮಾಡಿದ್ದರ ಉಲ್ಲೇಖಗಳಿವು.

ಸೀಯನ್ನು ಹೋಷಣೆಗೆ ಒಳಗು ಮಾಡಲಾಗುವ ಈ ಸಹಗಮನ ಪದ್ಧತಿಯನ್ನೇ ಬ್ರಹ್ಮತೀವ ತಿರಸ್ಕರಿಸುತ್ತಾನೆ. ಮರುಷನ ಜೊತೆಯಲ್ಲೇ ಕಿಟಕಿನ್ನು ಹೊಕ್ಕರೆ ಆಕೆ ಸ್ವರ್ಗಕ್ಕೆ ಹೋಗುತ್ತಾಳೆ. ದುಬೋಧನೆಯನ್ನು ತುಂಬಿ ಸೀಯನ್ನು ಕಿಟಕಿನ್ನು ಹೊಗುವಂತೆ ಮಾಡುತ್ತಾರೆ. ಮತ್ತುರಿದ್ದರೆ ಆ ಸೀಯರು ಸಹಗಮನೇ ಮಾಡಬೇಕಾಗಿಲ್ಲ. ಇಲ್ಲದಿದ್ದರೆ ಅಂತಹ ಸೀಯರು ಗಂಡನೆಡನೆ ಜಿತೆಯೇರಬೇಕೆಂದು ಹೇಳುತ್ತಾರೆ. ಅವರ ಆಸ್ತಿಯೆಲ್ಲ ಜೀವರ ಪಾಲಾಗುತ್ತದೆ. ಪತಿಯೋಂದಿಗೆ ಅಗ್ನಿ ಪ್ರವೇಶ ಮಾಡಬೇಕೆಂದು ಹೇಳುವವರು ದುಬೂಧಿಯವರು ಎಂದು ಕರೆಯುತ್ತಾರೆ. ಅಂತಹವರ ಮನದಲ್ಲಿ ಬರೀ ಸ್ವಾರ್ಥ ತುಂಬಿದೆ ಎಂದು ಹೇಳುತ್ತಾರೆ. ಅವರ ಕುತಂತ್ರವನ್ನು ಬಯಲಿಗೆಯುತ್ತಾನೆ. ಅಮತ್ತರು ವಿಧವೆಗೆ ಅಗ್ನಿಪ್ರವೇಶವನ್ನು ನಿಯಮವನ್ನು ಮಾಡುವವರನ್ನು ಆಕೆಯ ಆಸ್ತಿಯನ್ನು ಹೊಡೆಯುವ ಕುಟುಂಬ ಎಂದು ನಿಂದಿಸಿ ಆ ಆಚರಣೆಯನ್ನು ವಾಸ್ತವಿಕ ನೆಲೆಯಲ್ಲಿ ವಿಶೇಷಿಸಿದ್ದಾನೆ.^೧

ಇನ್ನೇ ಶತಮಾನದಲ್ಲಿ ವಚನಕಾರರ ಸ್ವಜನಕೀಲತೆಯ ಕಾರಣ, ಮಾಸ್ತಿಯ ಬಗೆನ ಅವರ ಪ್ರತಿರೋಧ ಸ್ವಷ್ಟವಿದೆ. ಸೀಯ ಮರುಷನ ಅಧೀನವನ್ನು ವರ್ತತಮಭಾವವನ್ನೇ ಅಲ್ಲಾಗಲೇದು ಸೀಯ ಅಸ್ತಿತ್ವಕ್ಕೆ ಮಹತ್ವವನ್ನು ಕೊಟ್ಟು, ಸಮಾಜದಲ್ಲಿ ಆಕೆಯ ವ್ಯಕ್ತಿತ್ವಕ್ಕೆ ಗೌರವದ ಸ್ಥಾನವನ್ನು ದೂರಕೆಸಿಕೊಡುವಲ್ಲಿ ಗುಣಾತ್ಮಕ ಆಶಯಗಳನ್ನು ತಳೆದವರೆಂಬಿದು ನಮ್ಮೆಲ್ಲರ ಗಮನದಲ್ಲಿದೆ. ವಚನಕಾರರು ಸಮಾಜ ರೂಪಿಸಿದ್ದ ಇಂತಹ ಸಹಗಮನದಂತಹ ಫಂಟನೆಗಳ ಬಗೆ, ಆತ್ಮಭಲಿದಾನವನ್ನು ಕಟುವಾಗಿ ನಿರಾಕರಿಸಿದ್ದಾರೆ.

ಮಾಸ್ತಿ ಆಚರಣೆಯನ್ನು ಅಕ್ಕಮಹಾದೇವಿ ತಿರಸ್ಕಾರದಿಂದ ಕಂಡಿರುವುದು, ಹೆಚ್ಚಿನ ದಿಟ್ಟತನದ ಪ್ರತೀಕವೇ. ಲೋಕದ ಗಂಡಿನ ಅಮಾನವೀಯ, ಕೂರ ನೆಲೆಗಳನ್ನು ತಿರಸ್ಕರಿಸಿದ, ಮರುಷನ ಹಂಗಿಲದೆ ತನ್ನ ಬದುಕನ್ನು ರೂಪಿಸಿಕೊಂಡ ಅಕ್ಕಮಹಾದೇವಿಗೆ ಈ ಆಚರಣೆಯೇ ವಿಲಕ್ಷಣವಾಗಿ ಕಂಡಿರಬೇಕು. ಏಕೆಂದರೆ ಮಹಾಸತೀಯ ಆಚರಣೆಯ ಹಿಂದೆ ಮರುಷನಿಲ್ಲದೆ ತಮ್ಮ ಬದುಕೇ ಇಲ್ಲ ಎನ್ನುವ ಹತಾಶೆಯ ಭಾವವನ್ನು ಅಂದಿನ ಸಮಾಜ ಸೀಯ ಮನಸ್ಸಿನಾಳಿದೊಳಗೆ

ಬೇರುಬಿಡುವಂತೆ ಮಾಡಿಬಿಟ್ಟಿತ್ತು. ಸತಿ ಪದ್ಧತಿಯಲ್ಲಿ ಅಂದಿನ ಸೀ ಸ್ವೀಕರಿಸಿದ್ದ ರೀತಿ ಮರುಷ ಪ್ರಥಾನವಾದ ಸಮಾಜ ಮಹಿಳೆಯ ಸ್ವತಂತ್ರವಾದ ಆಲೋಚನೆಗಳನ್ನು ಶಾಸ್ತ್ರಗೊಳಿಸಿದ್ದರ ಪ್ರತಿಫಲವೇ ಆಗಿತ್ತು. ಇಂತಹ ವ್ಯವಸ್ಥೆಯನ್ನು ಮೆಟ್ಟನಿಲ್ಲಬಲ್ಲ, ಧ್ಯೇಯವಾಗಿ ವಿರೋಧಿಸಿದೆ ಹೇಡಿಯಾಗಿ ತಲೆಬಾಗುವ ಸೀಯ ಬಗೆ ತಿರಸ್ಕಾರವನ್ನು ವ್ಯಕ್ತಪಡಿಸುತ್ತಾಳೆ. ಮರುಷರ ಸ್ವಾರ್ಥ ಲಾಲಸೆಗೆ ಬೆಲೀಯಾಗುವ ಸೀಯ ಬಗೆ ಕನಿಕರಕ್ಕಿಂತಲೂ, ಮರುಷನ ಅಧೀನದಲ್ಲಿಯೇ ತಮ್ಮ ಬಾಳ್ಳೆ ಇದೆ ಎನ್ನುವ, ವ್ಯವಸ್ಥೆಗೆ ಬಗೆ ಹೋಗಿರುವ ಸೀಯ ನಿಲವನ್ನೇ ಅಲ್ಲಗಳಿಯುತ್ತಾಳೆ.

ಕೊಂಡಕ್ಕೆ ಬೀಳ್ಳಿಂತ ಲಂಡ ಶೀಯಳ ತಾನ
ದಂಡಯ ಪಣಿಕೆ ಸಡಿಲಿಕಿ ಕೊಂಡದ
ಕೊಂಡಮೊಳಾಳ ಮುಳುಗಿದಳ್ಳಿ

‘ಕೊಂಡಮೊಳಾಳ ಮುಳುಗಿದಳ್ಳು’ ಎನ್ನುವಲ್ಲಿ ವ್ಯಧವಾಗಿ ದಹಿಸಿ ಹೋದಳಲ್ಲಿ ಎನ್ನುವ ಭಾವವು, ಸೀಯ ತನ್ನ ಅಸ್ತಿತ್ವದ ಬೆಲೀಯನ್ನು ಅರಿತುಕೊಳ್ಳದೆ, ನಿರಧರಕವಾಗಿ ಬದುಕನ್ನು ಮುಗಿಸಿಕೊಂಡಳಳ್ಳ. ಈ ಕಾರಣಕ್ಕಾಗಿ ಸತಿಯ ಆಚರಣೆ ತರವಲ್ಲ ಎನ್ನುವ ಧೋರಣೆ ಅಕ್ಕನ ವಚನದಲ್ಲಿ ವ್ಯಕ್ತವಾಗಿದೆ. ಬಸವಣ್ಣನವರ ವಚನವು ಈ ಆಚರಣೆಯನ್ನು ವಿರೋಧಿಸುತ್ತದೆ. ಸೀ ದಹನಗೊಳ್ಳುವ ಭಾವನೆಯನ್ನು ಬಿಡಬೇಕನ್ನುವ ತೀವ್ರತರವಾದ ಆಶಯವು ಬಸವಣ್ಣನವರದು.

ಮುನಿನು ಮರುಷಪ್ರತಿಯರ ಒಲಿಕದ ಆಯಕವ
ಪರಿಪರಿಯಲು ಬಣ್ಣಿಸಲು ಬಹುದ್ದಲ್ಲದ
ಮರುಷನಮಾರ್ಣಾಕ್ಕಾರಿವಗ್ಗಿಯ ಬಂದು ಹೊಕ್ಕು ತೋರಲು ಬಾರದು^೨

ಗಂಡನು ಮಡಿದಾಗ ಹೆಂಡತಿಯು ‘ಮರುಷಪ್ರತ್ಯುತ್ವ’ವನ್ನು ಕೃಗೊಂಡು ಮಡಿದ ವಿಷಯವು ಶಾಸನದಲ್ಲಿ ಉಲ್ಲೇಖಗೊಂಡಿದೆ. ಪತಿಪ್ರತಾಧರುವನ್ನು ಪಾಲಿಸಬೇಕೆಂದು ಹೊರಡುವ ಸೀಯರ ನಿಲುವನ್ನು ಬಸವಣ್ಣ ವಿರೋಧಿಸುತ್ತಾರೆ. ಮರುಷ ನಿರಾಣಣಕ್ಕೆ ಉರಿವ ಆಗ್ನಿಯ ಹೊಕ್ಕು ತೋರಲು ಬಾರದು, ಒಬ್ಬನೊಬ್ಬ ಮರುಷನು ರಣಮಂಡಲಕ್ಕೆ ಹೋಗಿ ಕಡಿದಾಡಿ ಮಡಿದಲ್ಲಿ ಅವನ ಸೀಯ ವಣ್ಣ ಅರಿಶಿನವನ್ನು ಹಚ್ಚಿಕೊಂಡ ಹೊವನ್ನು ಮುಡಿದುಕೊಂಡು ಮನೆಮನಗೇ ಕೋರುಟವನ್ನು ಉಂಬುತ್ತೇ ಇಪ್ಪತ್ತೇಳು ದಿವಸ ಮಾಸ್ತಿಯಾಗಿ ಮೆರೆವ ಪರಿಯಂತರ ಪರಿಣಾಮವಾಗಿರುವುದು. ಕಡೆಯಲ್ಲಿ ಸತಿಕಲ್ಲ ಮೇಲೆ ನಿಂತುಕೊಂಡು ಕೃಯಲ್ಲಿ ನಿಂಬಿವಣ್ಣನ್ನು ಪಿಡಿದುಕೊಂಡು ಕಿಟಕಿನಲ್ಲಿ ಬಿದ್ದು ಪತಿಪ್ರತಾಧಾವದ ಪರೀಕ್ಷೆಯನ್ನು ಕಾಣಿಸಿಹೆನೆಂದರೆ ಅವಶ್ಯವಾಗಿರುವುದು. ಸತಿ ಆಚರಣೆಯ ವಿಧಾನವನ್ನು ವಿವರಿಸುವ, ಅಂದರೆ ಅದರ ಚಿತ್ರಣವನ್ನು ಕೊಡುತ್ತಾ, ಅಂತಹ ಆಚರಣೆಯ ನಿರಧರಕವೆಂದು ಹೇಳುತ್ತಾ, ಸೀಯ ಇಂತಹ ಕಲ್ಪನೆಯನ್ನು ಆಚರಣೆಗೆ ಬಲಿಯಾಗದೆ, ತನ್ನ ಬದುಕನ್ನು ಉತ್ತಮ ರೀತಿಯಲ್ಲಿ ರೂಪಿಸಿಕೊಳ್ಳುವುದರ ಬಗೆ ಚಿಂತನೆಯನ್ನು ಕೃಗೊಳಿಬೇಕನ್ನುವ ಒತ್ತಾಸೆಯಿದೆ.

ಗಂಡನನ್ನು ಬಿಟ್ಟು ಸೀಗೆ ಬೇರೆ ಬದುಕೆ ಇಲ್ಲ; ಗಂಡ ಸತ್ತ ಕೂಡಲೇ ನೇರವಾಗಿ ‘ಸ್ವರ್ಗ’ಕ್ಕೆ ಹೋಗುತ್ತಾನೆ. ಆದ್ದರಿಂದ ತಾನೂ ಆಶನ ಹಿಂದೆಯೇ ‘ಸ್ವರ್ಗ’ ಸೇರಬೇಕು ಎನ್ನುವ ನಂಬಿಕೆಯೊಂದನ್ನು ಸಮಾಜವು ಬಂಡೆಗಲ್ಲಿನಂತೆ ಹೇರಲಾಗಿದ್ದು, ಹೆಚ್ಚಿನ ಮನಸ್ಸಿನಲ್ಲಿ ಆಶವಾಗಿ ಬೇರು ಬಿಡಿಸಿದಂತಹ ಆಶಯಗಳನ್ನೇ ವಚನಕಾರರು ಪ್ರಶ್ನಿಸಿದರು. ಮಾದಾರ ಧೂಳಿಯನ್ನು ಮಹಾಸತಿ ಆಚರಣೆಯ ಬಗೆಗಿನ ವಿಚಾರವನ್ನಷ್ಟು ಸಮೀಕ್ಷಿಸಬಹುದು. ಏರಿರು ಕೇಳಿದರೆ ತಾನು ಮುದಿದ ಮಾವು, ಹಿಡಿದ ನಿಂಬಿಹೆಣ್ಣು ಕೊಡುವ ಮಹಾಸತಿ ದೇವತೆಯೇನಲ್ಲ, ಸಾಮಾನ್ಯ. ಆಕೆ ಕಿಚ್ಚಿಗೆ ಬಿದ್ದು ದಹನವಾದಳು ಅಷ್ಟೇ. ಸ್ವರ್ಗಕ್ಕೆ ಪತ್ತಿಯೊಡನೆ ಅವಳು ಹೋಗಲಿಲ್ಲ. ಪತ್ತಿಯೊಡನೆ ಸಹಗಮನ ಮಾಡುವುದರ ಮೂಲಕ ಸ್ವರ್ಗಕ್ಕೆ ಹೋಗಬಹುದೆಂಬ ಕಲ್ಪನೆಯನ್ನೇ ಬುಡಮೇಲು ಮಾಡುತ್ತಿದ್ದಾನೆ ಮಾದರ ಧೂಳಿಯೇ. ಆರಾಧ್ಯ ದೇವತೆಯಾಗಿ ಭಕ್ತರು ಬೇಡಿದ್ದನ್ನು ಕೊಡುಹೊರಟ ಮಹಾಸತಿ ಶಾಶ್ವತಭೇಣೇ? ಅಲ್ಲ, ಬೆಂಕಿಯಲ್ಲಿ ಅವಳ ದೇಹ ಸುಷ್ಪು ಬೂದಿಯಾಯಿತು. ಶಾಶ್ವತನು ಕಾಮ ಧೂಮ ಧೂಳೀಶ್ವರಲಿಂಗನು ಎಂದು ಹೇಳುತ್ತಾ ಸತಿಯ ಬಗೆ ವಿವರವನ್ನು ಕೊಡುತ್ತಾನೆ.

ಧೀರೆಯಾದ ಮಾಸ್ತಿಗೆ ಏರತ್ತವಲ್ಲದೆ

ಧಾರುಂಯ ಜಸರಲ್ಲರೂ ಹೇಡಿ ಮಾಸ್ತಿ ಎಂದ ಬಳಿಕ ಏರತ್ತಯಿಲ್ಲಿಯೋ?

ಧೀರೆಯಾದ ಮಾಸ್ತಿಯ ಏರಾರಾಧ್ಯವರು ಮುಡಿಯಲರ,

ಹಿಡಿದ ನಿಂಬಿಯ ಹೆಣ್ಣು ಬೇಡಿದರೆ ಕೊಡುವಳು;

ದೃಢವುಳ್ಳ ಏರರು ತರುವರು, ದೃಷ್ಟಿ ನೋಡಿರಕ್ಷಾ

ಕೊಡುವಾಕ ದಹನವಾದಳು, ಕೊಂಬಾತ ರೂಪಾದ

ಕಾತ ಬೇಡಿದ ಇಷ್ಟವ ಕೊಟ್ಟಾತನು ಯಾತರ್ವೋ ಆತನೋ ಬಲ್ಲಡೆ ನೀವು ಹೇಳಿರಕ್ಷಾ

ನಿಮ್ಮ ಜಾನ್ಯದ ಮುಸುಕ ತೆಣಿಕೆ ನಿಮ್ಮ ಬಲ್ಲಂತಿಕೆಯ ಕಾಣಬಹುದು.

ಕಾಮ ಧೂಮ ಧೂಳೀಶ್ವರ ಲಿಂಗವನಷ್ಟಿವುದಕ್ಕೆ ಇದೆ ದೃಷ್ಟಿ

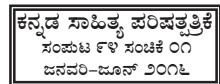
ಸ್ವರ್ಗದ ಕಲ್ಪನೆಯನ್ನು ಅಲ್ಲಿಗಳೆಯಲ್ಲ, ಈ ಲೋಕದ ಬದುಕಿಗೆ ಮಹಿಳೆವನ್ನು ಕೊಡಬೇಕಾದುದರ ಅಗತ್ಯವನ್ನು ಎತ್ತಿ ಹೇಳುತ್ತಿದ್ದಾನೆ. ‘ಸತ್ತು ಸ್ವರ್ಗ ಸೇರುತ್ತೇನೆ’ ಎಂಬುದಕ್ಕಿಂತ ಬದುಕಿ ನಮ್ಮಲ್ಲಿಯೇ ಅಂತರ್ಗತನಾಗಿರುವ ಪರಮಾತ್ಮನ ಸಾಕ್ಷಾತ್ಕಾರ ಪಡೆಯತ್ತೇನೆ ಎಂಬ ನಿಲುವು ಮಾದಾರ ಧೂಳಿಯನ್ನದು. ಹೀಗಾಗಿ, ಕಾಣದ ಸ್ವರ್ಗಕ್ಕಿಂತ ಕಾಣಿವ ಬದುಕು ಮುಖ್ಯವನಿಸುತ್ತದೆ ಅವನಿಗೆ. ಪರದಲ್ಲಿ ಪಡೆವ ಸುಖವನ್ನು ಇಹದಲ್ಲಿ ತುಚ್ಚಿ ಜೀವನ ನಡೆಸುತ್ತಾ ಕಾಣಬಹುದೆನ್ನುವ ಅವನ ವಾಸ್ತವವಾದ ನಿಲುವು ಮಹೋನ್ನತವಾದುದು. ಸ್ವರ್ಗವೇ ಹೆಚ್ಚಿಂದು ಕಿಚ್ಚಿಗೆ ಹಾರ ಹೊರಟ ಮಾಸ್ತಿಯ ನಿಲುವನ್ನು, ಮಾಸ್ತಿಯನ್ನು ಆರಾಧ್ಯಮೂರ್ತಿಯಾಗಿ ಭಾವಿಸಿ ಅವಳ ಕೃಪೆ ಯಾಚಿಸಿದ ಭಕ್ತರ ನಿಲುವನ್ನು ವ್ಯಂಗ್ಯದ ನೆಲೆಯಲ್ಲಿ ಟೀಕಿಸುವ ವಚನಕಾರರ ಧೋರಣೆ ಇಲ್ಲಿ ಅರ್ಥಮಾರ್ಘವಾಗಿದೆ. ವಚನಕಾರರು ಮಾಸ್ತಿ ಪದ್ಧತಿಯ ಆಚರಣೆಯ ಬಗೆಗಿನ ವಿರೋಧದ ನಿಲುವು, ಮಾಸ್ತಿ ಪದ್ಧತಿಯ ಆಚರಣೆಯ ಮೇಲೆ ಮಾನಸಿಕ ನೆಲೆಯಲ್ಲಿ ಆಗಿರಬಹುದು.

ಸತಿಪದ್ಧತಿಯ ಬಗೆ ಕನ್ನಡ ಸಾಹಿತ್ಯದಲ್ಲಿ ವಚನಕಾರರಾದಿಯಾಗಿ ಕವಿಗಳು ಪ್ರಜ್ಞಾಪ್ಯಾರ್ಥಕವಾಗಿ ಅಲ್ಲಿಗಳಿದ್ದಿರುವ ವಿವರಗಳನ್ನು ಗಮನಿಸಿದೆವು. ಪುರುಷ ಪ್ರತಿಷ್ಠೆಯ ಕುರುಹಾದ ಈ ಆಚರಣೆಯನ್ನು ಪ್ರಶ್ನಿಸುವ ಮೂಲಕ ಪ್ರಭುವರ್ಗವನ್ನು ಸ್ವರ್ಗದ ಕಲ್ಪನೆಯನ್ನು ಗರಿಗೆದರಿಸಲೆತ್ತಿಸಿದ ಮುರೋಹಿತ ವರ್ಗವನ್ನು ಕೂಡಿಯೇ ತರಾಟಗೆ ತೇಗೆದುಕೊಳ್ಳಲಾಗಿದೆ. ಸ್ತ್ರೀಯ ಅಸ್ತಿತ್ವದ ಬಗೆ ವಿಶೇಷ ಕಾಳಜಿಯನ್ನು ವಹಿಸಿದೆ; ಮಹಿಳೆವನ್ನು ಕೊಡಲಾಗಿದೆ.

*

ಅಡಿಟಿಪ್ಪಣಿಗಳು

೧. ಅನಂತನಾದ ಪುರಾಣ, ೧೯೮೫, ಮಹಿತವಾಡಿ (ಸಂ), ಕನ್ನಾಟಕ ವಿಶ್ವವಿದ್ಯಾಲಯ, ಧಾರವಾಡ, ೧೨-೧೨೧, ೧೩.
೨. ಬ್ರಹ್ಮಿವ ಕವಿ ವಿರಚಿತ ಸಮಯ ಪರೀಕ್ಷೆ, ೧೯೯೫, ಕುಲಕರ್ಮಣ ಬಿ.ಎಸ್. (ಸಂ), ಕನ್ನಡ ಸಂಶೋಧನ ಸಂಸ್ಥೆ, ಧಾರವಾಡ.
೩. ಶಿವರಾಟಿಯರ ವಚನಗಳು, ೧೯೯೮, ಹಿರೇಮರ ಆರ್. ಸಿ. (ಸಂ). ಕನ್ನಾಟಕ ವಿಶ್ವವಿದ್ಯಾಲಯ, ಧಾರವಾಡ, ಅನುಬಂಧ - ೩೦.
೪. ಬಸವಣಿನವರ ವಚನಗಳು, ೧೯೭೭, ಬಸವರಾಜು ಎಂ (ಸಂ). ಗೀತಾ ಬುಕ್ ಹೌಸ್, ಮೃಷಾರೂ, ವಚನ ಸಂಖ್ಯೆ ೪೯೮.
೫. ಸಕಲ ಪುರಾತನರ ವಚನಗಳು-೧, ೧೯೮೨, ಹಿರೇಮರ ಆರ್. ಸಿ., ಕನ್ನಾಟಕ ವಿಶ್ವವಿದ್ಯಾಲಯ, ಧಾರವಾಡ, ವಚನ ಸಾಹಿತ್ಯ ೧೯೯೧.
೬. ವಚನ ಪುರುಷ, ೧೯೮೮, ವಿದ್ಯಾಕಂಕ್ಷರ ಎಸ್. ಸ್ನೇಹ ಪ್ರಕಾಶನ, ಬೆಂಗಳೂರು - ೬೧.

೧೧. ಶಾಸ್ತೀಯ ಕನ್ನಡ : ಅಧ್ಯಯನ ಸಾಧ್ಯತೆಗಳು

– ಡಾ. ನಾ. ಗೀತಾಚಾರ್ಯ*

೧. ಶಾಸ್ತೀಯ ಕನ್ನಡದ ವ್ಯಾಖ್ಯೆ

ಶಾಸ್ತೀಯ ಎನ್ನಲ್ಲಿ ಈಗ ಪ್ರಚಲಿತವಿರುವ, ಬಳಕೆಗೆ ಬಂದಿರುವ ಪದ. ಬರುವಾಗ ಹಲವು ಪರ್ಯಾಯ ಪದಗಳ ಬಳಕೆಯ ಸಾಧ್ಯತೆಗಳನ್ನು ಹೊತ್ತು ಬಂದಿತ್ತು. ಅಭಿಜಾತ, ಪಾರಂಪರಿಕ, ಪಳಮ್ಮೆ, ಜೆನ್ನುಡಿ ಇತ್ಯಾದಿ. ಆದರೆ ಇವು ಯಾವುವೂ ರೂಢಿಗೆ ಬರಲಿಲ್ಲ. ಕೇಂದ್ರ ಸರ್ಕಾರ ಹೊರಡಿಸಿದ ಅಧಿಸೂಚನೆಯಲ್ಲಿ ‘ಕ್ಲಾಸಿಕಲ್ ಲಾಂಗ್ವೇಜಸ್’ ಎಂಬ ಇಂಗ್ಲಿಷ್ ಪದಕ್ಕೆ ಸಂವಾದಿಯಾಗಿ ‘ಶಾಸ್ತೀಯ ಭಾಷೆಗಳು’ ಎಂಬ ಪದವನ್ನು ಬಳಸಿದೆ (ಮುಂದೆಯೂ ಬಳಸುತ್ತಿರುತ್ತದೆ). ಆದ್ದರಿಂದ ಇದೇ ಈಗ ಎಲ್ಲಿದೆ ಪ್ರಸಾರದಲ್ಲಿದೆ. ಹೀಗಾಗಿ ಶಾಸ್ತೀಯ ಭಾಷೆ ಎಂಬುದನ್ನೇ ಅಧಿಕೃತವಾಗಿ ಬಳಸುವುದು ಸೂಕ್ತವಾಗಿದೆ.

ವಾಸ್ತವವಾಗಿ ಭಾರತ ಶಾಸ್ತೀಯ ಭಾಷೆಗಳ ತರು. ಪ್ರಮಂಜದಲ್ಲಿಲ್ಲ ಸುಮಾರು ಹತ್ತು ಶಾಸ್ತೀಯ ಭಾಷೆಗಳಿದ್ದರೆ, ಭಾರತದಲ್ಲೇ ಏದಾರು ಭಾಷೆಗಳಿವೆ. ಭಾರತವನ್ನೂ ಒಳಗೊಂಡಂತೆ ಭಾಷಾ ವಿದ್ವಾನುಗಳು ಇಂಡೋ ಯೂರೋಪಿಯನ್ ಭಾಷೆಗಳಲ್ಲಿ ನಾಲ್ಕನ್ನು (ಗ್ರೀಕ್, ಲೂಟನ್, ಸಂಸ್ಕೃತ, ಪರ್ಸಿಯನ್) ಆಫ್ರೋ-ಏಷಿಯಾಟಿಕ್ ಭಾಷೆಗಳಲ್ಲಿ ನಾಲ್ಕೆದನ್ನು (ಅರೆಬಿಕ್, ಹೀಬ್ರೂ, ಸಿನೋ-ಟಿಬೆಟಿಯನ್ ಭಾಷೆಗಳು, ಚೈನೀಸ್) ಗುರುತಿಸಿದ್ದಾರೆ. ಈ ಪಟ್ಟಿಯಲ್ಲಿ ಭಾರತದ ಸಂಸ್ಕೃತ ಒಂದನ್ನೇ ಗುರುತಿಸಿದ್ದರೂ ವಾಸ್ತವವಾಗಿ, ‘ಪ್ರಾಕೃತ’ ಮತ್ತು ‘ಪಾಳಿ’ಗಳೂ ಭಾರತದ ಶಾಸ್ತೀಯ ಭಾಷೆಗಳೇ ಆಗಿವೆ. ಸಂಸ್ಕೃತದಿಂದಲೇ ಪ್ರಾಕೃತ, ಪಾಳಿಗಳು ಕವಲೊಡೆದಿದ್ದರೂ ಇವು ಸಂಸ್ಕೃತದ ಪ್ರಾದೇಶಿಕ ಭಾಷೆಗಳಾಗಿ, ಸ್ವತಂತ್ರ ಅಸ್ತಿತ್ವವನ್ನು ಪಡೆದವು. ಭಾರತದಲ್ಲಿ ಕುಡಿಯೋಡ ಎರಡು ವಿಶ್ವ ಧರ್ಮಗಳಾದ ಬೌದ್ಧ ಮತ್ತು ಜ್ಯೇಂಧ್ರ ಧರ್ಮಗಳ ಸಾಂಪ್ರದಾಯಿಕ ಭಾಷೆಗಳಲ್ಲಿ ದಾವಿಲಾಗಿರುವುದರಿಂದ ಈ ಭಾಷೆಗಳೂ ಸ್ವತಂತ್ರ ಭಾಷಾ ಸ್ಥಾನವನ್ನು ಪಡೆಯುತ್ತವೆ. ಈ ಭಾಷೆಗಳು ಇಂದು ಬಳಕೆಯಲ್ಲಿಲ್ಲ.

* ಕನ್ನಡ ಪ್ರಾಧ್ಯಾಪಕರು, ಶೇಷಾದಿಪುರಂ ಕಾಲೇಜು, ಬೆಂಗಳೂರು - ೫೬೦ ೦೨೦.
ಮೊಬೈಲ್ : ೯೪೪೬೫೨೨೨೧೦೪೬.

ಜ್ಯೇಂಧ್ರ ಧರ್ಮದ ಸಾಂಪ್ರದಾಯಿಕ ಪ್ರಾಕೃತದಲ್ಲಿ ಬೌದ್ಧ ಧರ್ಮದ ಸಾಂಪ್ರದಾಯಿಕ ಪಾಠಿ ಭಾಷೆಯಲ್ಲೂ ದಾವಿಲಾಗಿರುವುದರಿಂದ ಇವೂ ಸಹ ಇಂದು ಅಸ್ತಿತ್ವದಲ್ಲಿಲ್ಲದ ಶಾಸ್ತೀಯ ಭಾಷೆಗಳೇ ಆಗಿವೆ.

ಹಾಗೆ ನೋಡಿದರೆ ಇನ್ನೂ ಮೂರು ನಾಲ್ಕು ಅಸ್ತಿತ್ವದಲ್ಲಿಲ್ಲದ ಶಾಸ್ತೀಯ ಭಾಷೆಗಳು ಭಾರತದಲ್ಲಿವೆ. ಕಾರಣ ಈ ಭಾಷೆಗಳಲ್ಲಿ ಯಾವುದೇ ರೀತಿಯ ಸಾಂಪ್ರದಾಯಿಕಾಗಿಲ್ಲ. ಸಮೃದ್ಧ ಸಾಂಪ್ರದಾಯಿಕ ದಾವಿಲೆಯಲ್ಲಿರುವ ಶಾಸ್ತೀಯ ಭಾಷೆಗಳಿಂದರೆ ಮೂರೆ ಸಂಸ್ಕೃತ, ಪ್ರಾಕೃತ, ಪಾಳಿ. ಇವುಗಳಲ್ಲಿ ಭಾರತ ಸರ್ಕಾರ ಸಂಸ್ಕೃತವನ್ನು ಮಾತ್ರ ಅಧಿಕೃತವಾಗಿ ಘೋಷಿಸಿದ್ದರೂ ಅವೂ ಶಾಸ್ತೀಯ ಭಾಷೆಯ ಅಧ್ಯಯನ ವ್ಯಾಪ್ತಿಯಲ್ಲೇ ಇವೆ. ಆದಷ್ಟು ಬೇಗೆ ಇವುಗಳನ್ನು ಶಾಸ್ತೀಯ ಭಾಷೆಗಳಿಂದು ಘೋಷಿಸುವ ಅಗತ್ಯವಿದೆ. ಇವುಗಳ ಜೊತೆಗೆ ಇನ್ನು ಮೂರು ಜೀವಂತ ಶಾಸ್ತೀಯ ಭಾಷೆಗಳು. ಅಂದರೆ ಪ್ರಾಚೀನದಿಂದಲೂ ಬಂದು ಇಂದು ಬಳಕೆಯಲ್ಲಿರುವ ಭಾಷೆಗಳು.

ಜೀವಂತ ಶಾಸ್ತೀಯ ಭಾಷೆ

ತಮಿಳಿಗೆ ಶಾಸ್ತೀಯ ಭಾಷಾ ಸಾಫ್ತವನ್ನು ಕಲ್ಪಿಸುವ ಮೂಲಕ ಭಾರತ ಸರ್ಕಾರ ಭಾರತದಲ್ಲಿ ಇನ್ನೊಂದು ವರ್ಗದ ಶಾಸ್ತೀಯ ಭಾಷೆಯನ್ನು ಅಧಿಕೃತವಾಗಿ ಘೋಷಿಸಿದಂತಾಯಿತು. ಅದೆಂದರೆ, ‘ಜೀವಂತ ಶಾಸ್ತೀಯ ಭಾಷೆ’ ಪ್ರಪಂಚದ ಗ್ರೀಕ್, ಪರ್ಸಿಯನ್, ಹೀಬ್ರೂ, ಚೈನೀಸ್ ಮುಂತಾದೆವೆ ಈ ವರ್ಗದವಾಗಿವೆ. ಅಂದರೆ ಈ ಭಾಷೆಗಳು ಇಂದಿಗೂ ಜೀವಂತವಾಗಿವೆ. ಅಂದರೆ ಜನ ಬಳಕೆಯಲ್ಲಿವೆ. ಈ ಭಾಷೆಗಳನ್ನೇ ಬಳಸಿ ಬದುಕುವ ಸ್ವತಂತ್ರ ಸಮಾಜವಿದೆ ಎಂದರ್ಥ. ಇಂತಹ ಭಾಷೆಗಳಿಗೆ ಎರಡು ರೂಪಗಳಿರುತ್ತವೆ. ಇಂದು ಈಗಿನ ಭಾಷಾ ರೂಪ, ಇನ್ನೊಂದು ಹಿಂದಿನ ಭಾಷಾ ರೂಪ. ಈಗಿನ ಬಳಕೆಯ ರೂಪ ಆಧುನಿಕವಾಗಿದ್ದರೆ, ಹಿಂದಿನ ಭಾಷಾ ರೂಪ ಪ್ರಾಚೀನವಾದುದಾಗಿರುತ್ತದೆ. ಈ ಪ್ರಾಚೀನ ರೂಪವೇ ಆ ಕಾಲದಲ್ಲಿ ಬಳಕೆಯಲ್ಲಿದ್ದ ಬರಬರುತ್ತಾ ಕಾಲಮಾನದ ಬದಲಾವಣೆಗೆ ಬಳಪಟ್ಟಿ ಇಂದಿನ ರೂಪದಲ್ಲಿ ಇಂದಿಗೂ ಬಳಕೆಯಲ್ಲಿರುತ್ತವೆ. ಬಳಕೆ ತಪ್ಪಿದ ಪ್ರಾಚೀನ ಭಾಷಾ ರೂಪ ಸಂಪೂರ್ಣವಾಗಿ ಇಂದಿನದಕ್ಕಿಂತ ಬಿನ್ನವಾಗಿರುತ್ತದೆ. ಈ ಬಿನ್ನರೂಪದ ಪ್ರಾಚೀನ ಸಾಂಪ್ರದಾಯಿಕ – ಸಂಸ್ಕೃತ – ಭಾಷೆ – ಇತಿಹಾಸ – ಸಮಾಜದ ಅಧ್ಯಯನದ ಉದ್ದೇಶಕ್ಕೆ ಅಂದಿನ ಮೂಲಗಳನ್ನು ಅಲಿಯುವ, ಇಂದಿಗೆ ಅಳವಡಿಸಿಕೊಳ್ಳುವ, ಆ ಪರಂಪರೆಯನ್ನು ಸಂರಕ್ಷಿಸುವ ಉದ್ದೇಶದಿಂದ ಇಂಥವುಗಳ ಅಧ್ಯಯನಕ್ಕಿಂದೇ ‘ಜೀವಂತ ಶಾಸ್ತೀಯ ಭಾಷೆ’ಯ ವರ್ಗೀಕರಣನ್ನು ಮಾಡಲಾಗಿದೆ.

ಈ ರೀತಿಯಿಂದ, ಕನ್ನಡ, ತಮಿಳು, ತೆಲುಗುಗಳನ್ನೂ ಭಾರತದಲ್ಲಿ ಅಧಿಕೃತವಾಗಿ ಜೀವಂತ ಶಾಸ್ತೀಯ ಭಾಷೆಗಳಿಂದು ಘೋಷಿಸಲಾಗಿದೆ. ಮುಂದಿನ ದಿನಗಳಲ್ಲಿ ಇನ್ನೂ ಕೆಲವು ದ್ರಾವಿಡ ಭಾಷೆಗಳೂ, ಉತ್ತರದ ಭಾಷೆಗಳೂ ಈ ಪಟ್ಟಿಗೆ ಸೇರುವುದಕ್ಕೆ

ಸಿದ್ಧತೆ ಮಾಡಿಕೊಳ್ಳುತ್ತವೆ. ಆಧುನಿಕ ಸಂದರ್ಭದಲ್ಲಿ ಭಾಷೆ – ಸಾಹಿತ್ಯ – ಸಂಸ್ಕೃತಿಯ ಅಭಿವೃದ್ಧಿಗೆ ‘ಶಾಸೀಯ ಭಾಷಾ ಅಭಿವೃದ್ಧಿ ಯೋಜನೆ’ ಕೇಂದ್ರದಿಂದ ದೊರಕುವ ರಾಜಮಾರ್ಗದ ಆರ್ಥಿಕ ನೆರವಿನ ಯೋಜನೆಯಾಗಿದೆ. ಈ ಹಿನ್ನೆಲೆಯಲ್ಲಿ ಜೀವಂತ ಶಾಸೀಯ ಭಾಷೆಗಳಿಗೆ ಎರಡು ರೂಪಗಳಾಗುತ್ತವೆ. ಒಂದು ‘ಕನ್ನಡ’, ಇನ್ನೊಂದು ‘ಕಾಂಕ್ಷಾ/ಶಾಸೀಯ ಕನ್ನಡ.’ (ಹಾಗೆಯೇ ತಮಿಳು- ಶಾಸೀಯ ತಮಿಳು; ತಲುಗು - ಶಾಸೀಯ ತಲುಗು).

ಒಟ್ಟಾರೆ ‘ಶಾಸೀಯ ಕನ್ನಡ’ವೆಂಬುದು ಈಗಿನ ಕನ್ನಡಕ್ಕಿಂತ ಭಿನ್ನವಾದ ಹಳೆಯ ಪ್ರಾಚೀನ ರೂಪ ಎಂಬುದನ್ನು ನಾವು ಮನವರಿಕೆ ಮಾಡಿಕೊಳ್ಳಬೇಕಾಗಿದೆ.

೨. ಶಾಸೀಯ ಕನ್ನಡ ಅಧ್ಯಯನ

ಈ ಪ್ರಾಚೀನ ಕನ್ನಡದ ಅಧ್ಯಯನವನ್ನೇ ಇಲ್ಲಿ ‘ಶಾಸೀಯ ಕನ್ನಡದ ಅಧ್ಯಯನ’ ಎನ್ನಲಾಗಿದೆ. ಈಗಾಗಲೇ ವಿದ್ವಾಂಸರು ಗುರುತಿಸಿರುವಂತೆ ಇದನ್ನು ‘ಪ್ರಾಚೀನ ಕನ್ನಡದ ಅಧ್ಯಯನ’ ಎಂದೂ ಕರೆಯಬಹುದು. ಆದರೆ ಇದಕ್ಕೆ ಕೇಂದ್ರ ಸರ್ಕಾರವೇ ‘ಶಾಸೀಯ’ ಎಂಬ ಅಧಿಕೃತ ಮುದ್ರೆ ಒತ್ತಿರುವುದರಿಂದ ಮಾಧ್ಯಮಗಳಲ್ಲಿ, ಸರ್ಕಾರದ ದಾಖಲೆಗಳಲ್ಲಿ ಈ ಅಧಿಕೃತ ಅನುಸೂಚಿತ ‘ಶಾಸೀಯ’ ಪದವೇ ಪದೇ ಪದೇ ಬಳಕೆಯಾಗುವುದರಿಂದ ಪ್ರಚಲಿತ ಅರ್ಥವಾದ ಪ್ರಾಚೀನ / ಹಳೆಯ ಎಂಬ ಅರ್ಥಕ್ಕಿಂತ ಇದು ಭಿನ್ನವಾಗಿ ಬಳಕೆಯಾಗುತ್ತದೆ. ಆಧ್ಯರಿಂದ ಆ ಗೊಂದಲದ ನಿವಾರಣೆಗಾಗಿ ಸರ್ಕಾರ ಹೆಸರಿಸಿರುವ ‘ಶಾಸೀಯ’ ಎಂಬುದನ್ನೇ ನಾವೂ ಬಳಸುವುದು ಖಚಿತ, ನೇರ, ಸುಲಭೋವಾಯವಾಗಿದೆ. ಈ ಕಾರಣದಿಂದಲೇ ಪ್ರಾಚೀನ ಕನ್ನಡದ ಅಧ್ಯಯನವನ್ನು ‘ಶಾಸೀಯ ಕನ್ನಡ ಅಧ್ಯಯನ’ವೆಂದೇ ಬಳಸಲಾಗಿದೆ. ‘ಶಾಸೀಯ ಕನ್ನಡ’ ಎನ್ನುವುದು ಕೇವಲ ಭಾಷೆ ಅಥವಾ ಸಾಹಿತ್ಯವಲ್ಲ. ಈ ಶಾಸೀಯ ಭಾಷೆ-ಸಾಹಿತ್ಯದಲ್ಲಿರುವ ಸಂಸ್ಕೃತ, ಇತಿಹಾಸ, ಸಮಾಜ ಎಲ್ಲವೂ ಒಳಗೊಂಡಿರುತ್ತದೆ. ಒಟ್ಟಾರೆಯಾಗಿ ಇದು ಪ್ರಾಚೀನ ಕನ್ನಡ – ಕನ್ನಡಿಗ-ಕನಾರ್ಟಕದ ಅಧ್ಯಯನ. ಆಧ್ಯರಿಂದ ಇದನ್ನು ‘ಕನಾರ್ಟಕ ಅಧ್ಯಯನ’ ಎಂದೂ ಕರೆಯಬಹುದು. ‘ಇಂಡಾಲಜಿ’ಯಂತೆ ‘ಕನ್ನಡಾಲಜಿ’ ಅಥವಾ ‘ಕನಾರ್ಟಕಾಲಜಿ’ ಎಂಬ ನೂತನ ಶಾಸ್ತ್ರವಾಗಿ, ಅಧ್ಯಯನ ಶಿಸ್ತನಾಗಿಯೂ ಶಾಸೀಯ ಕನ್ನಡ ಅಧ್ಯಯನವನ್ನು ಗುರುತಿಸಬಹುದಾಗಿದೆ. ಇದಕ್ಕೆ ‘ಕನ್ನಡ ಅಧ್ಯಯನ ಶಾಸ್ತ್ರ’ ಅಥವಾ ‘ಕನಾರ್ಟಕ ಅಧ್ಯಯನ ಶಾಸ್ತ್ರ’ ಎಂದೂ ಕರೆಯಬಹುದು.

೩. ಶಾಸೀಯ ಕನ್ನಡ ಅಧ್ಯಯನದ ವ್ಯಾಪ್ತಿ

ಶಾಸೀಯ ಕನ್ನಡ ಎರಡು ರೀತಿಯ ವ್ಯಾಪ್ತಿಯನ್ನು ಒಳಗೊಂಡಿರುತ್ತದೆ. ಒಂದು ಅವಧಿಯ ವ್ಯಾಪ್ತಿಯಾದರೆ ಇನ್ನೊಂದು ವಿಷಯದ ವ್ಯಾಪ್ತಿ. ಅವಧಿಯ ವ್ಯಾಪ್ತಿಯನ್ನು ಈಗಾಗಲೇ ವಿದ್ವಾಂಸರು ಸೂಚಿಸಿರುವಂತೆ ಕ್ರಿ.ತ. ೧೯೫೦ರವರೆಗೂ

ಇಟುಕೆಳೆಳ್ಳಲ್ಲಿದ್ದಿಲ್ಲ (ಮುದ್ರಣವರೆಗೆ ವಿಸ್ತರಿಸಿದರೂ ನಡೆಯುತ್ತದೆ). ‘ಆಧುನಿಕ ಕನ್ನಡ’ ಎಂದು ಗುರುತಿಸುವವರೆಗಿನ ಕನ್ನಡದ ಸ್ಥಿತಿಯವರೆಗೂ ಶಾಸೀಯ ಕನ್ನಡದ ಅವಧಿಯನ್ನು ವಿಸ್ತರಿಸಿಕೊಳ್ಳಬಹುದು. ಲಿಪಿ, ಭಾಷೆ, ಸಾಹಿತ್ಯ ಪ್ರಕಾರಗಳ ಹಿನ್ನೆಲೆಯಲ್ಲಿ ಇದರ ಗಡಿಯನ್ನು ನಿರ್ಮಿಸಬೇಕಾಗುತ್ತದೆ. ಮುದ್ರಣ ಪ್ರಾಚೀನ ಸಾಹಿತ್ಯದ ಹೊಸೆಯ ಕೆವಿ ಎಂದೇ ಸಾಹಿತ್ಯ ವಲಯದಲ್ಲಿ ಪ್ರಚಲಿತದಲ್ಲಿರುವುದರಿಂದ ಅವನವರೆಗೂ (೧೯೬೯-೧೯೮೦) ಶಾಸೀಯ ಕನ್ನಡದ ವ್ಯಾಪ್ತಿಯನ್ನು ತರಬಹುದಾದರೂ ಇಲ್ಲಿರಂತಹ ನಂತರ ಬ್ರಿಟಿಷ್ ಆಳ್ಜಿಕೆ ಆರಂಭವಾಗಿ ಇಂಗ್ಲಿಷ್ ಪ್ರೇಶವಾಗಿ ಆಧುನಿಕ ಕನ್ನಡದ ಭಾಯಿ ಸ್ವಷ್ಟವಾಗಿ ಮೂಡಿರುವುದರಿಂದ ಮುದ್ರಣನನ್ನು ಆಧುನಿಕ ಕಾಲದಲ್ಲಿದ್ದ ಪ್ರಾಚೀನ ಕೆವಿ ಎಂದೇ ಗ್ರಹಿಸಬೇಕಾಗುತ್ತದೆ. ಇನ್ನೇ ಶತಮಾನದ ಎಲ್ಲ ಕವಿಗಳಿಗೂ ಈ ಮಾತನ್ನು ಅನ್ವಯಿಸಬಹುದು. ಆಧ್ಯರಿಂದ ಶಾಸೀಯ ಕನ್ನಡದ ಗಡಿಯನ್ನು ಇಲ್ಲಿಂ ಅಥವಾ ಇಲ್ಲಿರುವ ನಿಲ್ಲಿಸಿಕೊಳ್ಳಲ್ಪಡು ಸೂಕ್ತವಾಗುತ್ತದೆ. ಇಲ್ಲಿರುವ ರೀತಿಯ ರಿಂದ ಹತ್ತೊಂಬತ್ತನೇ ಶತಮಾನ ಸಂಕ್ರಮಣ ಸಾಹಿತ್ಯ ಕಾಲವಾದ್ದರಿಂದ ಆಧುನಿಕ ಚಿಂತನೆಯ ಸಾಹಿತ್ಯ ಕೃತಿಗಳೂ ಪ್ರಾಚೀನ ಸಾಹಿತ್ಯ ಪ್ರಕಾರದ ಕೃತಿಗಳೂ ಒಟ್ಟಿಗೆ ಕಾಣಸಿಗುತ್ತವೆ. ಜಂಪೂ, ವಚನ, ಕೀರ್ತನೆ, ಷಟ್ಪದಿ, ಸಾಂಗತ್ಯ, ಗದ್ಯ, ತ್ರಿಪದಿ, ಚೌಪದಿ, ಈ ಎಲ್ಲ ಪ್ರಕಾರದ ಕೃತಿಗಳಿಧ್ದರೂ ಆಧುನಿಕತೆಯ ಪ್ರಭಾವಕ್ಕೆ ಒಳಗಾಗಿರುವುದನ್ನು ಗುರುತಿಸಬಹುದು.

ದೇವಚಂದ್ರನ ರಾಜಾವಳಿ ಕಥೆ (೧೯೬೦) ಮುಮ್ಮಡಿ ಕೃಷ್ಣರಾಜ ಒಡೆಯರ ಸೌಗಂಧಿಕಾ ಪರಿಣಾಯ ಮುಂತಾದ ಕೃತಿಗಳು (೧೯೫೦) ತಮ್ಮಯ್ಯಶಾಸೀಗಳ ಮೈಸೂರು ಒಡೆಯರ ವಿವರಗಳಿರುವ ರಾಜವಂಶ ರತ್ನಪ್ರಭ (೧೯೬೦) ಮುಖ್ಯವಾಗಿ ಮುದ್ರಣ ಕೃತಿಗಳು, ಕೆಂಪು ನಾರಾಯಣನ ಮುದ್ರಾಮಂಜೂಷ (೧೯೬೨) ಮುಂತಾದ ಅನೇಕ ಪ್ರಮುಖ ಕೃತಿಗಳು ಈ ಶಾಸೀಯ ಭಾಷೆಯ ಪರಿಧಿಯೊಳಗೆ ಕಾಲದ ದೃಷ್ಟಿಯಿಂದ ಬಾರದೆ ಹೋದರು ತೊಲನಿಕ ಚಚೆಗಳಲ್ಲಿ ಅಳವಡಿಸಿಕೊಳ್ಳಲ್ಪಡಿಕ್ಕೆ ಯಾವ ಅಭ್ಯಂತರವು ಇರುವುದಿಲ್ಲ.

ಶಾಸೀಯ ಕನ್ನಡದ ಅಧ್ಯಯನದ ವಿಷಯಗಳು

ವಿಷಯದ ವ್ಯಾಪ್ತಿಯಲ್ಲಿ ಸಮಗ್ರ ಕನಾರ್ಟಕ ಅಡಕವಾಗಿರುತ್ತದೆ. ಶಾಸೀಯ ಕನ್ನಡವನ್ನು ವ್ಯಾಪಕವಾದ ನೆಲೆಯಲ್ಲಿ ಚಚೆಗಳಿಗೆ ಸಂಪರ್ಕ ಇರಬೇಕಾಗುತ್ತದೆ. ಕನ್ನಡ - ಕನಾರ್ಟಕದ ವಿವರವಾದ ವಿಶ್ಲೇಷಣೆ ಇರಬೇಕಾಗುತ್ತದೆ. ಆಧ್ಯರಿಂದ ಕೇವಲ ಶಾಸನ ಅಥವಾ ಸಾಹಿತ್ಯ ಎಂಬ ವರದೆ ದೃಷ್ಟಿಕೋನಗಳಿಂದ ನೋಡಲು ಸಾಧ್ಯವಿಲ್ಲ. ಈ ಎರಡರ ಮೂಲಕವೇ ಶಾಸೀಯ ಕನ್ನಡ ಅಭಿವೃದ್ಧವಾಗಿರುವುದರಿಂದ ಇವುಗಳಲ್ಲಿ ಆಧಾರದಿಂದಲೇ ಈ ಅಧ್ಯಯನವನ್ನು ರೂಪಿಸಬೇಕಾಗಿದ್ದರೂ ಇವುಗಳಲ್ಲಿ ಅಡಕವಾಗಿರುವ ವ್ಯಾಪಕವಾದ ವಿಷಯಗಳನ್ನು ಬೇರೆಡಿಸಿಕೊಂಡು ಅವುಗಳನ್ನು ಪ್ರತ್ಯೇಕ ಅಧ್ಯಯನ ಕ್ಷೇತ್ರಗಳಾಗಿ ಮಾರ್ಪಡಿಸಿಕೊಂಡು ವಿವರವಾಗಿ ಅಧ್ಯಯನ ಮಾಡಬೇಕಾಗುತ್ತದೆ.

ಶಾಸ್ತೀಯ ಕನ್ನಡದ ಅಧ್ಯಯನ ಸಾಕಷ್ಟು ವಿಶಾಲ ವ್ಯಾಪ್ತಿಯನ್ನು ಒಳಗೊಂಡಿದೆ. ಈ ಕ್ಷೇತ್ರದಲ್ಲಿ ಈವರೆಗೆ ಆಗಿರುವ ಅಧ್ಯಯನ ತೀರಾ ಕಡಿಮೆ ಪ್ರಮಾಣದ್ದು. ಆಗಬೇಕಾದುದೇ ಆಗಾಧವಾಗಿದೆ. ಹಿರಿಯ ವಿದ್ವಾಂಸರು ‘ನೂರ್ಯೇವತ್ತು ವರ್ಷಗಳಿಗಾಗುವಷ್ಟು ಕೆಲಸ ಯೋಜಕರಿಗಾಗಿ ಸಂಶೋಧಕ ವಿದ್ವಾಂಸರಿಗಾಗಿ ಕಾಯುತ್ತಿವೆ’ ಎಂದಿದ್ದಾರೆ. ಕೇವಲ ನೂರ್ಯೇವತ್ತು ವರ್ಷಗಳಲ್ಲಿ ಬಂದ ಆಧುನಿಕ ಸಾಹಿತ್ಯದಲ್ಲಿ ಆಗಿರುವಷ್ಟು ಅಧ್ಯಯನ ಸಾವಿರದ ಐದುನೂರು ವರ್ಷಗಳ ಪ್ರಾಚೀನ ಸಾಹಿತ್ಯದಲ್ಲಿ ಆಗಿಲ್ಲ ಎಂಬುದನ್ನು ಎಲ್ಲ ವಿದ್ವಾಂಸರೂ ಒಪ್ಪಿತ್ತಾರೆ. ಇದೇಗೆ ಶಾಸ್ತೀಯ ಭಾಷೆಯ ಯೋಜನೆಯ ಸೌಲಭ್ಯ ಒದಗಿರುವುದು ಈ ಕೊರತೆಯನ್ನು ತುಂಬಲು ಸದಾವಕಾಶವಾಗಿದೆ.

ವ್ಯಾಪ್ತಿಯಲ್ಲಿ ನಿರ್ದಿಷ್ಟ ಅಧ್ಯಯನ ಕ್ರಮದಲ್ಲಿ ನಡೆಸುವ ಪ್ರಾಚೀನ ಕನ್ನಡದ ಅಧ್ಯಯನವಾಗುತ್ತದೆ. ಇದೊಂದು ಆಡುಂಬೊಲ. ಕೃಷಿ ಮಾಡಿದಷ್ಟು ಬೆಳೆ ಬರುತ್ತದೆ. ಜಿನ್ನದ ಗಳೇ, ಅಗೆದಪ್ಪ ಅದಿರು ದೊರಕುತ್ತದೆ. ಆದರೆ ಅಗೆಯುವವರು, ಬೆಳೆಯುವವರು ಬೇಕಾಗಿದ್ದಾರಷ್ಟೇ. ಬಿ.ಎಂ.ಶ್ರೀ. ರಂಗಿರಲ್ಲೇ ಹೇಳಿರುವ ‘ಬೆಳೆಯೇನೋ ಬಹಳವಿದೆ. ಕುಯಿಲುಗಾರರು ಕಡಿಮೆ’ ಎಂಬ ಮಾತು ಇಂದಿಗೂ ಅನ್ವಯವಾಗುತ್ತದೆ.

ಶಾಸ್ತೀಯ ಕನ್ನಡ ಯೋಜನೆಯ ಈ ಸೌಲಭ್ಯವನ್ನು ಒಳಗಿಸಿಕೊಂಡು ಇನ್ನಾದರೂ ನಮ್ಮ ತರುಣ ಪೀಠಿಗೆಯನ್ನು ಇತ್ತು ಎತ್ತಿಕಟ್ಟಬೇಕಾಗಿದೆ. ಕುಯಿಲುಗಾರರನ್ನು ತಯಾರು ಮಾಡಬೇಕಾಗಿದೆ. ಬೆಳೆಯೇ ಎದೆ ಮುಟ್ಟಿ ಬೆಳೆದು ನಿಂತಿದೆ. ಬೆಳೆಯುವ ಕಷ್ಟವು ಇಲ್ಲದೆ ಬೆಳೆದು ನಿಂತಿರುವುದನ್ನು ಕುಯಿಲು ಮಾಡಿ, ಒಪ್ಪ ಓರಣ ಮಾಡಿ ಧಾಸ್ಯವನ್ನು ಮನೆ ತುಂಬಿಸಿಕೊಳ್ಳುವುದಷ್ಟೇ ನಾವು ಮಾಡಬೇಕಾಗಿರುವುದು. ಅದಕ್ಕೆ ಈಗ ಕಾಲ ಕೂಡಿ ಬಂದಿದೆ. ಇದನ್ನು ಒಳಗಿಸಿಕೊಳ್ಳುವುದು ಮುಂದಿನ ಪೀಠಿಗೆಯ ಬುದ್ಧಿವಂತಿಕೆಯಾಗಬೇಕು. ಇಂದಿನ ಪೀಠಿಗೆ ಅತ್ತ ಬೆರಳು ತೋರಿ ನಡೆಸಬೇಕು.

ಅಧ್ಯಯನದ ಸ್ವರೂಪ

ವೈವಿಧ್ಯಮಯವಾಗಿ ಹರಡಿಕೊಂಡಿರುವ ಶಾಸ್ತೀಯ ಕನ್ನಡದ ಅಧ್ಯಯನಕ್ಕೆ ಹೊಡಗುವವರು ಯಾವುದಾದರೂ ಒಂದು ಕ್ಷೇತ್ರವನ್ನು ಆಯ್ದಿಸಿಕೊಂಡು ಅದರಲ್ಲಿ ಒಂದು ನಿರ್ದಿಷ್ಟ ವಿಷಯವನ್ನು ಗುರುತಿಸಿಕೊಂಡು ಅದಕ್ಕೆ ಉದ್ದೇಶ – ವ್ಯಾಪ್ತಿ – ಸ್ವರೂಪಗಳನ್ನು ಒಂದು ನಿಶ್ಚಿತ ಕ್ರಮದಲ್ಲಿ ಅಳವಡಿಸಿಕೊಂಡು ಅಧ್ಯಯನಕ್ಕೆ ಹೊಡಗಬೇಕಾಗುತ್ತದೆ.

ಒಂದೊಂದು ಕ್ಷೇತ್ರದಲ್ಲಿ ಅಧ್ಯಯನ ಮಾಡಬಹುದಾದ ಕೆಲವು ವಿಷಯಗಳನ್ನು ನನ್ನ ತಿಳಿವಳಿಕೆಯ ಮುಂತಿಲ್ಲಿ ಇಲ್ಲಿ ಪಟ್ಟಿ ಮಾಡಿದೆ. ಇದಕ್ಕೆ ಇನ್ನೂ ಅನೇಕ ಆಯಾಮಗಳನ್ನು ಕಲ್ಪಿಸಬಹುದಾಗಿದೆ. ಆಯಾ ಕ್ಷೇತ್ರಗಳ ತಜ್ಞರಿಗೆ ಇನ್ನೂ ಹೆಚ್ಚಿನ

ವಿಷಯಗಳು ಗೊತ್ತಿರುತ್ತವೆ. ಹೀಗಾಗೆ ಈ ಕ್ಷೇತ್ರಗಳ ವ್ಯಾಪ್ತಿ ಬಹಳ ದೊಡ್ಡದಿಯತ್ತದೆ. ಶಾಸ್ತೀಯ ಕನ್ನಡದತ್ತ ಒಲವು ತೋರುವ, ಪ್ರವೇಶಿಸುವ ಆಸ್ತಕ್ತರಿಗೆ ಮೊದಲ ನೋಟದ ತಿಳಿವಳಿಕೆಗಾಗಿ ಮಾತ್ರ ಈ ಸ್ಥಾಲವಾದ ವಿಷಯ ಸೂಚಿತ್ಯನ್ನು, ಅವುಗಳನ್ನು ಅಧ್ಯಯನ ಮಾಡಬೇಕಾದ ದಿಕ್ಕನ್ನು ತೋರಿಸಲಾಗಿದೆ. ಇಂದು ಶಿಕ್ಷಣ, ಜ್ಞಾನ ಶೀಸ್ಟುಗಳ ಗ್ರಹಿಕೆ ವೈವಿಧ್ಯವಾಗಿರುವುದರಿಂದ ಈ ಎಲ್ಲ ವಿವಿಧತೆಗಳನ್ನು ಶಾಸ್ತೀಯ ಕನ್ನಡದಲ್ಲಿ ಗುರುತಿಸಲು, ಹೆಚ್ಚಿ ಹೊರ ತೆಗೆಯಲು ಆಯಾ ವಿಷಯಗಳಲ್ಲಿ ಪರಿಣಾತರಾದವರೇ ಮುಂದೆ ಬರಬೇಕಾಗುತ್ತದೆ. ಆದ್ದರಿಂದ ಶಾಸ್ತೀಯ ಕನ್ನಡ ಅಧ್ಯಯನ ಕೇವಲ ಭಾಷೆ, ಸಾಹಿತ್ಯ, ಸಂಸ್ಕೃತಿ, ಅಧ್ಯಯನದ ವಿದ್ಯಾರ್ಥಿಗಳಿಗೇ ಸೀಮಿತವಲ್ಲ. ಇಲ್ಲಿ ವೈದ್ಯರು, ವಿಜ್ಞಾನಿಗಳು, ತಂತ್ರಜ್ಞಾನಿಗಳು, ಕೃಷಿಕರು, ಸಮಾಜ ವಿಜ್ಞಾನಿಗಳು, ವ್ಯವಹಾರ ನಿರೂಪಣೆ, ವಾಣಿಜ್ಯಾದ್ಯಾಮ್ಲಿಗಳು, ಆಡಳಿತ ತಜ್ಞರು, ಕಾನೂನು ಪಂಡಿತರು, ಶಿಲ್ಪಿಗಳು, ಕುಶಲಕರ್ಮಿಗಳು, ಕಲಾವಿದರು, ಆರ್ಥಿಕ ತಜ್ಞರು, ರಾಜಕೀಯ ಮುತ್ತಿದ್ದಿಗಳು, ಹಿಂಗೆ ಎಲ್ಲ ಕ್ಷೇತ್ರಗಳವರಿಗೂ ಪ್ರವೇಶವಿದೆ. ಅವರವರು ಅವರವರ ಕ್ಷೇತ್ರ-ವಿಷಯಗಳಿಗೆ ಶಾಸ್ತೀಯ ಕನ್ನಡದ ಅಧ್ಯಯನ ಕ್ಷೇತ್ರಗಳನ್ನು ಸ್ಥಾಲವಾಗಿ ಹೀಗೆ ಪಟ್ಟಿ ಮಾಡಬಹುದು.

೧. ಭಾಷಾ ಅಧ್ಯಯನ ಕ್ಷೇತ್ರ
೨. ಸಾಹಿತ್ಯ ಅಧ್ಯಯನ
೩. ಶಾಸನ ಅಧ್ಯಯನ
೪. ಸಾಂಸ್ಕೃತಿಕ ಅಧ್ಯಯನ
೫. ಸಾಮಾಜಿಕ ಅಧ್ಯಯನ
೬. ಕಲೆಗಳ ಅಧ್ಯಯನ
೭. ಜಾನಪದ ಅಧ್ಯಯನ
೮. ಇತಿಹಾಸ ಅಧ್ಯಯನ
೯. ವೈಜ್ಞಾನಿಕ ಅಧ್ಯಯನ
೧೦. ತಂತ್ರಜ್ಞಾನ ಅಧ್ಯಯನ
೧೧. ಆಡಳಿತ ಅಧ್ಯಯನ
೧೨. ವಾಣಿಜ್ಯ ವ್ಯವಹಾರ ಅಧ್ಯಯನ
೧೩. ಕೃಷಿ – ಕ್ಷೇತ್ರಗಳ ಅಧ್ಯಯನ
೧೪. ವೈದ್ಯಕೀಯ ಅಧ್ಯಯನ
೧೫. ಲೋಕಜ್ಞಾನಗಳ ಅಧ್ಯಯನ

ಈ ಪಟ್ಟಿ ಅಸಮಗ್ರ, ಇದಕ್ಕೆ ಇನ್ನೂ ಅನೇಕ ವಿಷಯಗಳನ್ನು ಸೇರಿಸಲು ಸಾಧ್ಯವಿದೆ. ಈ ಒಂದೊಂದು ಕ್ಷೇತ್ರಗಳಲ್ಲಿ ವಿಭಿನ್ನವಾದ ವಿಷಯಗಳು ಅಧ್ಯಯನಕ್ಕೆ ತೆರೆದುಕೊಳ್ಳಲು ಅಧ್ಯಯನಕ್ಕೆ ತೋಡಗಿಸಿದರೆ ಬಹು ವ್ಯಾಪಕತೆಯನ್ನು ಪಡೆಯಲ್ಪಡೆ. ಇದು ಅಗಾಧವಾದ ಮಾಹಿತಿಯನ್ನು ಬಯಸುವುದರಿಂದ ವಿವರಣೆಗೆ ತೋಡಗಿದರೆ ಒಂದು ವಿಸ್ತಾರವಾದ ಗ್ರಂಥದ ವಿಷಯವಾಗುತ್ತದೆ. ಇಲ್ಲಿ ಸಾಮಾನ್ಯ ಗ್ರಂಥಕ್ಕಿಂತ ಗೋಚರವಾಗುವ ಸ್ಥಳ ವಿವರಣೆಯ ಮೂಲಕ ಇವುಗಳ ವ್ಯಾಪಕತೆಯನ್ನು ಒಂದು 'ನೋಟ'ವನ್ನು ಬೀರಲಾಗಿದೆ.

ಈ ಎಲ್ಲ ಕ್ಷೇತ್ರಗಳು, ಅವುಗಳು ಒಳಗೊಳ್ಳುವ ವಿವಿಧ ವಿಷಯಗಳ ಅಧ್ಯಯನಕ್ಕೆ ಸಾಹಿತ್ಯ ಕೃತಿಗಳು ಮತ್ತು ಶಾಸನಗಳಷ್ಟೇ ಆಕರಂತೆಂದು ಭಾವಿಸಬೇಕಾಗಿಲ್ಲ. ಅವುಗಳೊಂದಿಗೆ ಹಸ್ತಪ್ರತಿಗಳು, ಪ್ರಾಚ್ಯ ವಸ್ತುಗಳು, ಪ್ರಾಚ್ಯ ಸ್ವಾರ್ಥಕಗಳು, ಶಿಲ್ಪಕಲಾ ವ್ಯೇಭವದ ಸುಧಿ - ಗೋಪರ, ಮೂರ್ತಿ ಶಿಲ್ಪಗಳು, ಜಿತ್ರಕಲೆಗಳು, ದಾಖಿಲು ಪತ್ರಗಳು, ಸ್ಥಳ ಮಹಾತ್ಮೆಗಳು, ಸ್ಥಳೀಯ ಐತಿಹ್ಯಗಳು, ವ್ಯಕ್ತಿ-ಸ್ಥಳನಾಮಗಳು, ಜಾನಪದ ವಸ್ತುಗಳು, ಜನರ ಸ್ವಭಾವಗಳು, ಜೀವನ ಶೈಲಿಗಳು, ನಂಬಿಕೆ - ಆಚರಣಗಳು, ಜನಪದ ಸಾಹಿತ್ಯದೇವರು-ಧರ್ಮ-ವದ್ವಿಧಿಗಳು, ಕರೆ-ಕುಂಟಿ, ಭಾವಿಗಳು, ಹೊಲ-ಗದ್ದೆ-ತೋಟಗಳು, ಬೆಟ್ಟ-ಗುಡ್ಡ-ಬಯಲು-ದಿಣ್ಣಗಳು, ಉಂರು-ಕೇರಿಗಳು, ಕೊಟೆ -ಕೊತ್ತಲಗಳು, ಒಡವೆ-ಲಾಡುಪು - ಆಯುಧಗಳು ಇವುಗಳನ್ನೇಲ್ಲ ಬಳಸಿಕೊಂಡು ಒಂದು ನಿರ್ದಿಷ್ಟ ವಿಷಯದ ಅನುಗುಣವಾಗಿ ಮಾಹಿತಿಗಳನ್ನು ಮುದುಕಿ, ಸಾಮಗ್ರಿಗಳನ್ನು ತೋಧಿಸಿ ಇಂದಿನ ಸಮಾಜಕ್ಕೆ ಅಗತ್ಯವಾದ ಜಾಜನ ಸಂಪತ್ತು ಹಿಂದೆ ಹೀಗಿತ್ತು. ಅದರಿಂದ ಸಮಾಜಕ್ಕೆ ಏನು ಅನುಕೂಲವಾಗಿತ್ತು. ಜನಹೇಗೆ ಅದರಿಂದ ಸಂಪನ್ಮೂರ್ಚಿತರು ಅಥವಾ ಸಂಕಷ್ಟಕೊಳಗಾಗಿದ್ದರು, ಇಂದು ಅದನ್ನು ಮರು ಪಡೆಯುವುದು ಅಥವಾ ಪರಿಹರಿಸುವುದು ಹೇಗೆ ಎಂಬ ಇಂದಿನ ಅಗತ್ಯಕ್ಕೆ ಅನುಗುಣವಾದ ರೀತಿಯಲ್ಲಿ ಚಿಂತನೆ - ವಿಶೇಷಣ ನಡೆಸುವ ಮೂಲಕ ಹಿಂದಿನ ಮೌಲ್ಯವನ್ನು ಉಳಿಸುತ್ತಾ ಇಂದಿನ ಸಮಾಜವನ್ನೂ ಬೆಳೆಸಲು ಶಾಸ್ತ್ರೀಯ ಅಧ್ಯಯನ ಮಹತ್ವದಾಗಿದೆ.

*

ಕನ್ನಡ ಸಾಹಿತ್ಯ ಪರಿಷತ್ತತ್ವಶಿಕ್ಷ
ಸಂಪುಟ ೯೪ ಸಂಚಿಕೆ ೧೧
ಜನವರಿ-ಜೂನ್ ೨೦೧೯

೧೨. ನಿಘಂಟುಗಳ ಇತಿಹಾಸ

- ಬಿ.ಆರ್. ರವೀಂದ್ರನಾಥ್*

'ನಿಘಂಟು' ಎಂದರೆ ಒಂದು ಭಾಷೆಯಲ್ಲಿನ ಪದಗಳ ಇತಿಹಾಸ ಎಂದೇ ಹೇಳಬಹುದು. ಇತಿಹಾಸದಲ್ಲಿ ದಾಖಿಲಾದ ಮೊಟ್ಟಮೊದಲ ನಿಘಂಟು ಕ್ರಿ.ಪೂ. ೧ನೇ ಶತಮಾನದಪ್ಪ ಹಳೆಯದು. ಮೊದಲ ನಿಘಂಟು ಅಪ್ತ ರಾಬಿನ್ ಪಾಲ್ ಎಂಬ ಅಸ್ತೀರಿಯಾ ರಾಜ್ಯದ ರಾಜನ ಗ್ರಂಥಾಲಯದಲ್ಲಿತ್ತು. ಈ ನಿಘಂಟು ಕೂನಿ ಪೋರಂ ಅಕ್ಷರಗಳಲ್ಲಿದ್ದ ಅಂದಿನ ಕಾಲದಲ್ಲಿ ಬಳಕೆಯಲ್ಲಿದ್ದ ಜೇಡ ಮಣಿನಿಂದ ಮಾಡಲಾಗುತ್ತಿದ್ದ ಹಲಗೆಗಳ ಮೇಲೆ ಮೂಡಿಸಲಾಗಿತ್ತು. ನಂತರ ಸುಮಾರು ಕ್ರಿ.ಪೂ. ೨ನೇ ಶತಮಾನದಲ್ಲಿ ಬೆರಿಯ್ಸ್ ಫ್ಲಾಕ್ಸನ ಲೂಟಿನ್ ನಿಘಂಟು ಬಂದಿತು.

ಇದರ ಮುಂದಿನ ಉಲ್ಲೇಖ ಕ್ರಿ.ಶ. ಇನೇ ಶತಮಾನದಲ್ಲಿ ಭಾರತದಲ್ಲಿ ಬಳಸಲಾಗುತ್ತಿದ್ದ ಸಂಸ್ಕೃತ ನಿಘಂಟುಗಳು ಆ ಕಾಲದಲ್ಲಿ ಸಂಸ್ಕೃತ, ಬೆಂಬೆತಿಯನ್, ಮಂಗೋಲಿಯನ್ ಹಾಗೂ ಜೇನಿ ಭಾಷೆಗಳಲ್ಲಿ ಜೇವಶಾಸ್ತ್ರ, ವೈದ್ಯಶಾಸ್ತ್ರ ಹಾಗೂ ವಿಗೋಳ ವಿಜ್ಞಾನಗಳ ವಿಷಯದಲ್ಲಿಯೂ ನಿಘಂಟುಗಳು ಲಭ್ಯವಿದ್ದು ನಂತರ ವಾರ್ಷಿಕ್ಯದ ದೇಸೆಲ್ಲಿಂದ ವಿಶ್ವದಾದ್ಯಂತ ಜನರ ಪ್ರಮಾಸಗಳು ಹೆಚ್ಚಾದಾಗ ನಿಘಂಟುವಿನ ಅಗತ್ಯ ಕಂಡು ಬಂದಿತು. ಆಗ ಹೆಚ್ಚು ಹೆಚ್ಚು ಜನ ವಿದೇಶಿ ಭಾಷೆಗಳನ್ನು ಕಲಿಯಲು ಅನುಕೂಲವಾಗಿ ದ್ವಿಭಾಷಾ ನಿಘಂಟುಗಳ ಅಗತ್ಯವಿತ್ತು. ೧೫೧೨ರಲ್ಲಿ ಇಟಾಲಿಯನ್ ಪಾದ್ರಿಯೊಬ್ಬ ಅಂಬಾಗ್ರಿಯೋ ಕಲೆಪೇನೋ ಇಂತಹ ಮೊದಲ ನಿಘಂಟನ್ನು ತಯಾರಿಸಿದ, ಇದೇ ನಿಘಂಟು ಮುಂದೆ ಇಟಾಲಿಯನ್, ಪ್ರೇಂಚ್ ಹಾಗೂ ಸ್ವಾನ್ಸಿ ಭಾಷೆಗಳಿಗೆ ವಿಸ್ತಾರಗೊಂಡು ಇರ್ಜಿಂರ ವೇಳೆಗೆ ಹನ್ನೊಂದು ಭಾಷೆಗಳನ್ನು ಬಳಸುವುದು ಬ್ಯಾಹರ್ ಗ್ರಂಥವಾಯಿತು. ಈ ಅವಧಿಯ ನಂತರ, ಮುದ್ರಣ ಯಂತ್ರದ ಆವಿಷ್ಕಾರದ ಹಿನ್ನೆಲೆಯಲ್ಲಿ ನಿಘಂಟುಗಳನ್ನು ಅಪಾರ ಪ್ರಮಾಣಗಳಲ್ಲಿ ತಯಾರಿಸಲಾಯಿತು.

*. ಬಿ.ಎಂ.ಶ್ರೀ. ಸ್ವಾರಕ ಪ್ರತಿಷ್ಠಾನದ ಗೌರವ ಕಾರ್ಯಕರ್ತೆಗಳು ಮತ್ತು ನಿರ್ದೇಶಕರು, ಇನ್‌ಟಿಟ್ಯೂಟ್‌ಓಫ್ ಆರ್ಥಿಕ್ ಶಾಸ್ತ್ರೀಯ ಶಾಖೆ ಸ್ಕ್ಯೂಲ್‌ಸ್ಟ್ರಾಟ್‌, ಎ, ಇನ್ ಅಡ್ಡರ್ಸ್, ಮಲ್ಲೇಶ್ವರಂ, ಬೆಂಗಳೂರು -೫೬೦೦೫೫. ಪೋಬ್ಲೆ : ಎಣಿಲ್‌ಲೈ-೬೬೮೪೯

ಈಗ ಬಹುತೇಕ ಎಲ್ಲ ವಿಷಯಗಳ ಬಗ್ಗೆಯೂ ನಿಘಂಟುಗಳು ದೊರಕುತ್ತಿದ್ದರೂ ಭಾರತೀಯ ಭಾಷೆಗಳ ನಿಘಂಟುಗಳಲ್ಲಿ ಹೆಚ್ಚಿನ ವೈವಿಧ್ಯತೆ ಕಂಡುಬರುವುದಿಲ್ಲ.

ಭಾಷೆಯ ಶಬ್ದ ಹಾಗೂ ಆ ಪದದ ಅರ್ಥ

ನಾವು ಒಂದು ಭಾಷೆಯಲ್ಲಿ ಸಂಭಾಷಣೆಗಳನ್ನು ಮಾಡುವಾಗ ಪರಸ್ಪರ ಭಾಷೆಯ ಸದ್ಗಳ ವಿನಿಮಯ ಮಾಡಿಕೊಳ್ಳುತ್ತೇವೆ. ಆ ಸದ್ಗಳ ಅರ್ಥಗಳು ನಮ್ಮ ಮಿದುಳಿನಲ್ಲಿದ್ದ ಪ್ರತಿಯೊಂದು ಸದ್ಗಳ ಸೂಕ್ತ ಅರ್ಥಗಳನ್ನು ಜೋಡಿಸಿ ಒಟ್ಟಾರೆ ಅರ್ಥವನ್ನು ಗೃಹಿಸಲು ಸಾಧ್ಯವಾಗುತ್ತದೆ.

ವಿಶ್ವದ ಐಲಂ ಭಾಷೆಗಳಲ್ಲಿ ಕೇವಲ ೧೦೦೦ ಭಾಷೆಗಳು ಮಾತ್ರ ಲಿಪಿಯನ್ನು ಹೊಂದಿವೆ. ಭಾಷಾ ಸದ್ಗಳ ಇನ್ನೊಂದು ಆಯಾಮವೆಂದರೆ ಪದಗಳಲ್ಲಿನ ಅಕ್ಷರ ಜೋಡಣೆ. ನಾವು ಉಚ್ಚಾರ ಮಾಡುವಂತೆ ಅಕ್ಷರಗಳ ಜೋಡಣೆ ಇರಬೇಕೆಂಬುದಿಲ್ಲ. ಈ ಸೂಜನ್ನು ಇಂಗ್ಲೀಷ್ ಭಾಷೆಯಲ್ಲಿ ಸುಲಭವಾಗಿ ಕಾಣಬಹುದು. ನಿಘಂಟು ನಮಗೆ ಉಚ್ಚಾರಣೆ ಹಾಗೂ ಅಕ್ಷರ ಜೋಡಣೆಗಳಲ್ಲಿ ಸಹಾಯಕವಾಗುತ್ತದೆ.

ನಂತರ ಪದಗಳ ವ್ಯಾಕರಣಗಳ ವರ್ಗಗಳನ್ನು ಅರಿಯಲು ನಿಘಂಟು ಸಹಾಯಕವಾಗುತ್ತದೆ. ಒಂದು ಪದವನ್ನು ಕ್ರಿಯಾಪದದ ರೂಪದಲ್ಲಿ ಬಳಸಲಾಗಿದೆಯೋ ಅಥವಾ ನಾಮಪದದ ರೂಪದಲ್ಲಿ ಬಳಸಲಾಗಿದೆಯೋ ಎಂಬುದನ್ನು ಅರಿಯಲೂ ಸಹ ನಿಘಂಟುವಿನ ಅಗತ್ಯವಿರುತ್ತದೆ. ಹೀಗೆ ನಿಘಂಟುಗಳು ಅಕ್ಷರ ಜೋಡಣೆ, ಉಚ್ಚಾರಣೆ, ವ್ಯಾಕರಣಗಳು ಹಾಗೂ ಅರ್ಥವನ್ನು ತಿಳಿಸುತ್ತವೆ.

ಈ ಮಾಹಿತಿಗಳನ್ನು ನಮಗೆ ತಿಳಿದಿಲ್ಲಿದ್ದಲ್ಲಿ ಅಥವಾ ನೆನಪಿಗೆ ಬಾರದಿದ್ದಲ್ಲಿ ನಿಘಂಟುವಿಗೆ ಶರಣಹೋಗಬೇಕು. ನಿಘಂಟುಗಳ ಬಳಕೆಯಲ್ಲಿ ಕೆಲ ತೊಂದರೆಗಳೂ ಇವೆ.

ಅಕ್ಷರ ಜೋಡಣೆ

ನಿಘಂಟುಗಳಲ್ಲಿ ಪದಗಳನ್ನು ಅಕಾರಾದಿಯಾಗಿ ಜೋಡಿಸಲಾಗಿದ್ದರೂ ನಮಗೆ ಅಕ್ಷರಗಳ ಬಗ್ಗೆ ತಿಳಿದಿಲ್ಲಿದ್ದಾಗ ಅದನ್ನು ಹುಡುಕುವುದು ಹೇಗೆ? ಸಾಂಪ್ರದಾಯಿಕ ನಿಘಂಟುವಿನ ಮತ್ತೊಂದು ಸಮಸ್ಯೆಯಿಂದರೆ ಉಚ್ಚಾರಣೆ ಮಾಡಬೇಕಾದ ಧ್ವನಿಯನ್ನು ತೋರಿಸಿಕೊಡುವುದು ಹೇಗೆ? ಸಮಸ್ಯೆಯನ್ನು ಬಗೆಹರಿಸಲು ನಿಘಂಟು ತಜ್ಞರು ಸದಾಕಾಲ ಒಂದೇ ಉಚ್ಚಾರಣೆ ಇರುವ ಅಕ್ಷರಗಳ ಸಹಾಯದಿಂದ ಇಡೀ ಪದದ ಉಚ್ಚಾರಣೆಯನ್ನು ಹೇಗೆ ಮಾಡಬೇಕು ಎಂದು ತಿಳಿಸಲು ಭಾಷಾತಜ್ಞರು ಅಂತಾರಾಷ್ಟ್ರೀಯ ಧ್ವನಿ ಆಧಾರಿತ ಅಕ್ಷರಗಳನ್ನು ಅಭಿವೃದ್ಧಿಪಡಿಸಿದ್ದು ಇದರಲ್ಲಿ ಪ್ರತಿಯೊಂದು ಧ್ವನಿಗೂ ಒಂದು ಅಕ್ಷರ ಅಥವಾ ಜಿತ್ರವನ್ನು ಗುರುತಿಸಲಾಗಿದೆ. ಇದು ವಿಶ್ವದ ಎಲ್ಲ ಪ್ರಮುಖ ಭಾಷೆಗಳಿಗೂ ಅನ್ವಯಿಸುತ್ತದೆ. ಆದರೆ ಹೊಸ ಅಕ್ಷರಗಳನ್ನು ಕಲಿತಕೊಳ್ಳುವ ತೊಂದರೆಯನ್ನು ತಪ್ಪಿಸಲು ತಮ್ಮದೇ ಆದ ಪದ್ಧತಿಯನ್ನು

ಪ್ರಾರಂಭಿಸಿದ್ದ ಯಾವುದೇ ಮಾನದಂಡವಿಲ್ಲದ ಕಾರಣ ನಿಘಂಟುಗಳ ಸಂಖ್ಯೆಯಷ್ಟೇ ಆಗಾಧವಾಗಿ ಉಚ್ಚಾರಣಾ ಪದ್ಧತಿಗಳಿವೆ.

ಉಚ್ಚಾರಣೆ ಮಾಡುವಲ್ಲಿ ಹಲವಾರು ಸಮಸ್ಯೆಗಳು ಎದುರಾಗುತ್ತವೆ. ಆಯಾ ಪ್ರಾರಂಭಕ್ಕುಮುಗುಣವಾಗಿ ಪದಗಳ ಉಚ್ಚಾರಣೆ ಬದಲಾಗುತ್ತಿರುತ್ತದೆ. ಇದನ್ನು ಇಂಗ್ಲೀಷ್ ಪದಗಳ ಉಚ್ಚಾರಣೆಯಲ್ಲಿ ಹೆಚ್ಚಿಗೆ ಕಾಣಬಹುದು. ಈ ಸಮಸ್ಯೆಗಳನ್ನು ಬಗೆಹರಿಸಲು ವಿದ್ಯಾನಾನ್ ಧ್ವನಿಯ ಕಡತಗಳನ್ನು ಪದಗಳ ಜೋಡಿಯಲ್ಲಿ ಸೇರಿಸಿ ವಿದ್ಯಾನಾನ್ ನಿಘಂಟುಗಳಲ್ಲಿ ಪದವನ್ನು ಓದುವಾಗ ಸರಿಯಾದ ಉಚ್ಚಾರಣೆಯನ್ನು ಕೇಳಿಸಿಕೊಳ್ಳಬಹುದು.

ಎಲ್ಲ ಪದಗಳೂ ಒಂದು ವ್ಯಾಕರಣದ ಅಂಗವಾಗಿರುತ್ತದೆ. ಸಾಂಪ್ರದಾಯಿಕವಾಗಿ ವ್ಯಾಕರಣದಲ್ಲಿ ಇ ಭಾಗಗಳನ್ನು ಗುರುತಿಸಲಾಗಿದೆ.

ನಾಮಪದ (ಮನೆ, ಕನಸು, ಗಾಳಿ)

ಸರ್ವನಾಮ (ಆವಳು, ಅದು, ನನ್ನ)

ಕ್ರಿಯಾಪದ (ಯೋಚಿಸಿ, ಮಲಗು, ಇರು)

ವಿಶೇಷಣ (ಸುಂದರ, ಹಳ್ಳಿಗ, ತೇಲುತ್ತಿರುವ)

ಕ್ರಿಯಾ ವಿಶೇಷಣ (ಆಗಾಗ್ನಿ, ಸ್ವೇಚ್ಚಾಪರ, ಈಗ)

ಉಪಸರ್ಗ (ಅವನ, ಅವನಿಗೆ, ನಂತರ)

ಸಂಯುಕ್ತ (ಮತ್ತು, ಆದ್ದರಿಂದ, ಹೀಗಾಗೆ)

ಆಶ್ಚರ್ಯಸೂಚಕ (ಹೀಗೋ!, ಹೌದೇ, ಹೇಗೆ?)

ಇದಲ್ಲದೇ ಪದಗಳ ವ್ಯಾಕರಣ ವರ್ಗವನ್ನು ಅರಿತಿರಬೇಕು. ಕೆಲವು ಭಾಷೆಗಳಲ್ಲಿ ನಾಮಪದದ ಲಿಂಗವನ್ನು ತಿಳಿದುಕೊಳ್ಳುವುದು ಅತ್ಯಗತ್ಯವಾಗುತ್ತದೆ.

ಅರ್ಥ ವಿವರಣೆ

ಬಹುತೇಕವಾಗಿ ಕರಾರುವಾಕ್ಷಾದ ಅರ್ಥವನ್ನು ತಿಳಿದುಕೊಳ್ಳಲು ಅಥವಾ ಕರಾರುವಾಕ್ಷಾದ ಅಕ್ಷರ ಸಂಯೋಜನೆಗಳನ್ನು ಅರಿಯಲು ನಿಘಂಟುಗಳನ್ನು ತೆರೆದು ನೋಡುವುದುಂಟು. ಇತರ ಭಾಷಿಕರು ಸರಿಯಾದ ಪದ ಪ್ರಯೋಗದ ಸಲುವಾಗಿ ನಿಘಂಟನ್ನು ನೋಡಿದರೆ ಅದೇ ಭಾಷಿಕರು ಒಂದೇ ತೆರನಾದ ಪದಗಳ ನಡುವಿನ ಕರಾರುವಾಕ್ಷಾದ ವ್ಯಾತ್ಯಾಸವನ್ನು ತಿಳಿದುಕೊಳ್ಳಲು ನೋಡಬೇಕಾಗುತ್ತದೆ.

ಉದಾಹರಣೆಗೆ, ಇಂಗ್ಲೀಷಿನ contain ಹಾಗೂ comprises ಒಂದೇ ತೆರನಾಗಿದ್ದರು ಅವುಗಳ ಅರ್ಥಗಳಲ್ಲಿ ಗಣನೀಯ ವ್ಯಾತ್ಯಾಸವುಂಟು. comprise ಎಂದರೆ ಅಡಗಿಸಿಕೊಂಡೆ ಎಂದು ಇದ್ದರೆ contain ಅಂದರೆ ಹಲವಾರು ಭಾಗಗಳನ್ನು ಒಳಗೊಂಡಿರುವ ಅರ್ಥವಿರುತ್ತದೆ. ಹಾಗೆಯೇ ಒಂದೇ ಪದಕ್ಕೆ

ಹಲವಾರು ಅರ್ಥಗಳಿರುವ ಸಂದರ್ಭದಲ್ಲಿ ನಿಘಂಟು ಎಲ್ಲ ಅರ್ಥಗಳನ್ನೂ ಒಂದೇ ಪದದಿಂದಿಲ್ಲಿಯೇ ನೀಡುವ ಕಾರಣದಿಂದ ಓದುಗರು, ಸಂದರ್ಭಕ್ಕೆ ಸೂಕ್ತವಾಗುವ ಪದವನ್ನು ಆರಿಸಿಕೊಳ್ಳಬಹುದು. ಹಲವಾರು ಬಾರಿ ನಾವು ಪದಗಳ ಪ್ರಯೋಗ ಮಾಡುವಾಗ ಆ ಪದದ ಹಿನ್ನೆಲೆಯನ್ನಾಗಲೇ ಅರ್ಥವಾ ಹಲವು ಪದಗಳು ಲಭ್ಯವಿದ್ದರೂ ಅದೇ ಪದವನ್ನು ಏಕೆ ಬಳಸಬೇಕು ಎಂಬುದರ ಬಗ್ಗೆ ಪ್ರಶ್ನೆಗಳು ಏಳಬಹುದು. ಈ ಸಂಬಂಧದಲ್ಲಿ ಅಳವಾಗಿ ಯೋಚನೆ ಮಾಡಿಯೇ ಪದ ಬಳಕೆ ಮಾಡಬೇಕೆಂದಿದ್ದಲ್ಲಿ ಪದಗಳ ಹಿನ್ನೆಲೆ ಹಾಗೂ ಚರಿತ್ರೆಯನ್ನು ಗಮನಿಸಬೇಕಾಗುತ್ತದೆ.

ಇದನ್ನು ಇಂಗ್ಲೀಷ್ ಭಾಷೆಯ ಬಳಕೆಯಲ್ಲಿ ಯಾವಾಗಲೂ ಕಾಣಬಹುದು. ಇಂಗ್ಲೀಷ್ ಭಾಷೆಯು ಹಲವಾರು ಭಾಷೆಗಳಿಂದ ಪದಗಳನ್ನು ಸೇರಿಸಿಕೊಂಡಿರುವ ಕಾರಣದಿಂದ ಕೆಲವು ಪದಗಳು ಕೆಲವು ಸಂದರ್ಭಗಳಿಗೆ ಹೆಚ್ಚು ಸೂಕ್ತವಿಸಿಕೊಳ್ಳಬಹುದು. ಹಾಗೆಯೇ ಪ್ರಾಸ ಬಢ್ ಜೋಡಣೆ ಮಾಡುವಲ್ಲಿ ಕೆಲವು ಪದಗಳು ಹೆಚ್ಚು ಅನುಕೂಲಕರವಿರಬಹುದು. ಕೆಲವು ನಿಘಂಟುಗಳು ಈ ಬಗ್ಗೆ ಸ್ವಿಸ್ತಾರ ವಿವರಗಳನ್ನು ನೀಡುತ್ತವೆ.

ಭಾಷೆಗಳು ಕಾಲಾನುಕ್ರಮದಲ್ಲಿ ಗಣನೀಯವಾಗಿ ಬದಲಾವಣೆಗೊಳ್ಳುತ್ತವೆ. ಕೆಳಿದ ೨೦೦೦ ವರ್ಷಗಳಲ್ಲಿ ಲ್ಯಾಟೇನ್ ಭಾಷೆಯು ಪ್ರೌಂಚ್, ಇಟಾಲಿಯನ್ ಮೊಚ್ಚಿನ್ ಹಾಗೂ ಸ್ಪ್ಯಾನಿಷ್ ಭಾಷೆಗಳಾಗಿ ಹೊರಹೊಮ್ಮಿದರೆ, ಇಂಗ್ಲೀಷ್ ಜರ್ಮನ್, ಡಜ್, ಡ್ಯಾನಿಷ್ ಹಾಗೂ ಸ್ವೀಡಿಷ್ ಭಾಷೆಗಳು ೫೦೦೦-೬೦೦೦ ವರ್ಷಗಳ ಹಿಂದೆ ಇದ್ದವು ಎಂದು ನಂಬಲಾಗಿರುವ ಮೌರ್ಚೋ ಇಂಡೋ ಯುರೋಪಿಯನ್ ಭಾಷೆಯಿಂದ ರೂಪಗೊಂಡವು ಎಂದು ನಂಬಲಾಗುತ್ತದೆ. ಇದಕ್ಕೆ ಹಲವಾರು ರೀತಿಯ ಮುರಾವೆಗಳನ್ನು ಒದಗಿಸಲಾಗುತ್ತದೆ. ಕೆಲವು ನಿಘಂಟುಗಳು ಪದಗಳ ಮೂಲ ರಚನೆಗಳು ಬೆಳವಣಿಗೆಗಳ ಅರ್ಥ ಕುರಿತು ಮಾಹಿತಿ ಹಾಗೂ ವಿವರಣೆ ನೀಡುತ್ತವೆ. ಆದರೆ ಓದುಗರಿಗೆ ಹಾಗೂ ಅನುವಾದಕರಿಗೆ ಸಾಮಾನ್ಯವಾಗಿ ಈ ಎಲ್ಲ ಮಾಹಿತಿಗಳು ಉಪಯೋಗಕ್ಕೆ ಬರದಿರಬಹುದು.

ಕೆಲವು ಬಾರಿ ನಮಗೆ ಬೇಕಾದ ಪದ ನೆನಪಿಗೆ ಬಾರದಿದ್ದರೂ ಅದೇ ಪದದ ಅರ್ಥವಿರುವ ಇನೆಂಬ್ರಿಂಡು ಪದವು ನೆನಪಿಗೆ ಬರಬಹುದು. ಆಗ ನೆನಪಿಗೆ ಬಂದ ಪದವನ್ನು ನಿಘಂಟುವಿನಲ್ಲಿ ಮುದುಕಿದರೆ ಸಮಾನಾಂತರ ಬೇಕಾದ ಪದ ಹಾಗೂ ಅದರ ವಿರುದ್ಧತ್ವಕ್ಕ ಪದಗಳು ದೊರಕಬಹುದು. ಇದಲ್ಲದೇ ಕೇವಲ ಸಮಾನಾಂತರ ಪದಗಳು ಹಾಗೂ ವಿರುದ್ಧ ಪದಗಳ ಮುಸ್ತಕಗಳನ್ನು ‘ಧಿಸಾರಸ್’ ಅರ್ಥವಾ ‘ಸಮಾನಾರ್ಥ ಪದಕೋಶ’ ಎಂದು ಕರೆಯಲಾಗುತ್ತದೆ.

ನಿಘಂಟುಗಳು ಸಾಮಾನ್ಯವಾಗಿ ಸಂಕ್ಷಿಪ್ತ ರೂಪದ ಪದಗಳನ್ನು ನೀಡಿರಿದ್ದರೂ

ಹೊಸ ಹೊಸ ಪರಿಕಲ್ಪನೆ ಹಾಗೂ ಪದಗಳನ್ನು ಪರಿಚಯಿಸಲು ಆನ್‌ಲೈನ್ ನಿಘಂಟುಗಳಲ್ಲಿ ಸಂಕ್ಷಿಪ್ತ ರೂಪಗಳನ್ನು ನೀಡುವುದು ಈಗಾಗಲೇ ಪ್ರಚಲಿತವಾಗಿದೆ.

ಬಳಕೆಯಲ್ಲಿರುವ ನಿಘಂಟುಗಳು

ಪ್ರಾಸ ನೀಡುವ ನಿಘಂಟುಗಳು

ಕವನ ಹಾಗೂ ಹಾಡುಗಳನ್ನು ರಚಿಸುವಾಗ ಪ್ರಾಸದ ನಿಘಂಟುಗಳು ಸಹಾಯಕವಾಗುತ್ತವೆ. ಹಾಗೆಯೇ ನೀವು ನೆನಪಿಗೆ ಹೆಚ್ಚು ಬಳಕೆಯಲ್ಲಿ ಆ ಪದದ ಜೊತೆಗೆ ಪ್ರಾಸ ಕೊಡುವ ಇನ್ನೊಂದು ಪದ ನೆನಪಿಗೆ ಬಂದರೂ ಸಾಕು, ಪ್ರಾಸಗಳ ನಿಘಂಟುವಿನಿಂದ ಗುರುತಿಸಬಹುದು.

ಪದಬಂಧದ ನಿಘಂಟುಗಳು

ಪದಬಂಧಗಳ ನಿಘಂಟು ಅರ್ಥವಿರಣೆ ನೀಡಿದಲ್ಲಿ ಅಗತ್ಯವಿರುವ ಪದ ದೊರಕುತ್ತದೆ. ಇದಲ್ಲದೇ ಕೆಲವು ನಿಘಂಟುಗಳು ಪದದ ಅಕ್ಷರ ಸಂಯೋಜನೆಯ ಒಂದು ಭಾಗವನ್ನು ಸಂಪೂರ್ಣ ಅಕ್ಷರ ಸಂಯೋಜನೆಯು ದೊರಕುತ್ತದೆ.

ನಿರಾಷ್ಟ ನಿಘಂಟುಗಳು

ಸಾಮಾನ್ಯ ನಿಘಂಟುಗಳಲ್ಲಿ ದೊರಕದಿರುವ ವಿಶೇಷ ಪದಗಳ ಅರ್ಥ ಹಾಗೂ ವಿವರಣೆಗಳು ದೊರಕುತ್ತವೆ. ಹಲವಾರು ರೀತಿಯ ನಿಘಂಟುಗಳು ಲಭ್ಯವಿವೆ.

ಎರಡು ಭಾಷೆಗಳ ನಿಘಂಟುಗಳು

ಇಂತಹ ನಿಘಂಟುಗಳು ಹೆಚ್ಚು ಬಳಕೆಯಲ್ಲಿವೆ. ಈ ನಿಘಂಟುಗಳಲ್ಲಿ ಒಂದು ಭಾಷೆಯಲ್ಲಿ ಪದಕ್ಕೆ ಮೂಲ ಅರ್ಥ, ಸಮಾನಾಂತರ ಪದ, ಇತ್ಯಾದಿಗಳು ಇನ್ನೊಂದು ಭಾಷೆಯಲ್ಲಿ ದೊರಕುತ್ತವೆ.

ಒಂದೇ ಭಾಷೆಯ ನಿಘಂಟುಗಳು

ಇವುಗಳು ಮಾತೃ ಭಾಷೆಯನ್ನು ಬಳಸುವವರಿಗಾಗಿ ಸಿದ್ಧಪಡಿಸಲಾದ ನಿಘಂಟುಗಳು ಇವು.

ಕಲಿಕಾ ನಿಘಂಟುಗಳು

ಇವು ಒಂದೇ ಭಾಷೆಯ ನಿಘಂಟುಗಳಾಗಿದ್ದ ಪರಭಾಷೆಯವರು ಪ್ರಸ್ತುತ ಭಾಷೆಯನ್ನು ಕಲಿಯುವಾಗ ಬಳಸಲು ಸುಲಭವಾಗುತ್ತದೆ. ಮಾತೃ ಭಾಷೆಯವರಿಗೆ ಈ ನಿಘಂಟು ನೇರವಾಗಿ ಪ್ರಯೋಜನವಾಗಿದ್ದರೂ ಪರಭಾಷೆಯವರು ಈ ಭಾಷೆಯನ್ನು ಕಲಿತುಕೊಳ್ಳುವಾಗ ಬಳಸಲು ಅನುಕೂಲಕರವಾಗುತ್ತದೆ. ಉತ್ತಮ ಕಲಿಕಾ ನಿಘಂಟುಗಳು ಅಕ್ಷರ ಜೋಡಣೆ, ಉಚ್ಛಾರಣೆ ಮತ್ತು ಅರ್ಥ ವಿವರಣೆ ನೀಡುವುದಲ್ಲದೇ ಸಾಂಸ್ಕೃತಿಕ ಹಿನ್ನೆಲೆ, ಪದಗಳ ಇತಿಹಾಸ, ಸಾಂಪ್ರದಾಯಿಕ ಇತ್ಯಾದಿಗಳನ್ನು ನೀಡುತ್ತವೆ. ಸಮಾನಾಂತರ ಪದಗಳ ಬಳಕೆಯಲ್ಲಿನ ವ್ಯತ್ಯಾಸಗಳನ್ನು

ನೀಡುತ್ತವೆ; ಜೊತೆಗೆ ವ್ಯಾಕರಣ ಹಾಗೂ ಭಾಷೆಯ ವೈವಿದ್ಯತೆಯ ಬಗ್ಗೆಯೂ ಮಾಹಿತಿ ನೀಡುತ್ತವೆ.

ಸಚಿತ್ತ ನಿಫಂಟುಗಳು

ಇವೂ ಸಹ ಕಲಿಕಾ ಸಾಧನಗಳಾಗಿದ್ದ ಪದಗಳ ಅರ್ಥಗಳನ್ನು ಚಿತ್ರಿಗಳ ಮೂಲಕ ವಿವರಿಸುತ್ತವೆ; ವಿದ್ಯಾರ್ಥಿಗಳಿಗೆ ಇವು ಹೆಚ್ಚು ಸಹಾಯಕವಾಗಿರುತ್ತವೆ. ಬಹುಮಾನ್ಯಮ ನಿಫಂಟುಗಳು

ದೃಶ್ಯ ಹಾಗೂ ಶ್ರವಣ ಮಾನ್ಯಮಾನ್ಯಗಳನ್ನು ಬಳಸಿಕೊಂಡು ಪದಗಳ ವಿವರಕೆ ನೀಡುವ ನಿಫಂಟುಗಳು ಗಣಕ ಯಂತ್ರಗಳಲ್ಲಿ ಬಳಸಲಾಗುತ್ತದೆ.

ಉತ್ಪಾದನಾ ನಿಫಂಟುಗಳು

ಇಂತಹ ನಿಫಂಟುಗಳಲ್ಲಿ ಒಂದೇ ವಿಷಯಕ್ಕೆ ಸಂಬಂಧಿಸಿದ ಅಥವಾ ತತ್ವಮಾನ ಅರ್ಥವಿರುವ ಎಲ್ಲ ಪದಗಳನ್ನೂ ಒಂದೇ ಗುಂಪಿನಲ್ಲಿ ಸೇರಿಸಲಾಗುತ್ತದೆ. ಹೀಗೆ ಮಾಡಿದಾಗ, ವಿದ್ಯಾರ್ಥಿಗಳು ಹೊಸ ಪದಗಳನ್ನು ಗುರುತಿಸಲು ಸುಲಭವಾಗುತ್ತದೆ. ಸಾಮಾನ್ಯ ನಿಫಂಟುಗಳಲ್ಲಿ ವಿದ್ಯಾರ್ಥಿಯ ತನಗೆ ತಿಳಿದಿರುವ ಪದಗಳನ್ನು ನೋಡಬೇಕಾಗುತ್ತದೆ. ಆದರೆ ಈ ನಿಫಂಟುವಿನಲ್ಲಿ ಒಂದೇ ಪದದ ಇತರ ತತ್ವಮಾನ ಪದಗಳು ಹಾಗೂ ಅರ್ಥಗಳನ್ನು ಹೊಂದಿರುವ ಪದಗಳನ್ನು ಮಡುಕಬಹುದು.

ವಿಶ್ವದಾದ್ಯಂತ ನಿಫಂಟುಗಳನ್ನು ಹೀಗೆ ಬಳಸಬೇಕೆಂಬುದರ ಬಗ್ಗೆ ಹೆಚ್ಚಾಗಿ ತರಬೇತಿ ನೀಡುವ ಪರಿಪಾಠವಿಲ್ಲ. ಇದರಿಂದಾಗಿ ಉತ್ತಮ ಶಿಕ್ಷಣ ಪಡೆದಿರುವ ವಿದ್ಯಾರ್ಥಿಗಳೂ ಬಳಗೆಲಾಂಡಂತೆ ಬಹುತೇಕ ಜನರು ನಿಫಂಟುಗಳು ನೀಡುವ ಮೂರಾಂಶಮಾಹಿತಿಯನ್ನು ಪರಿಣಾಮಕಾರಿಯಾಗಿ ಬಳಸಿಕೊಳ್ಳಲು ಸಾಧ್ಯವಾಗುವುದಿಲ್ಲ. ಈ ನಿಟ್ಟಿನಲ್ಲಿ ನಿಫಂಟು ಬಳಕೆಯ ಬಗ್ಗೆ ಶಾಲಾ ಕಾಲೇಜುಗಳಲ್ಲಿ ಪ್ರತ್ಯೇಕ ಅಥವಾ ವಿಶೇಷ ತರಬೇತಿಗಳನ್ನು ನೀಡುವ ಬಗ್ಗೆ ಚಿಂತನೆ ನಡೆಸಬೇಕಾಗಿದೆ.

*

ಕನ್ನಡ ಸಾಹಿತ್ಯ ಪರಿಷತ್ತತ್ವತ್ವಿಕೆ
ಸಂಪುಟ ೬೪ ಸಂಚಿಕೆ ೧೧
ಜನವರಿ-ಜೂನ್ ೨೦೧೯

೧೧. ಕನ್ನಡದಲ್ಲಿ ಅಭ್ಯರ್ಥಿ ಕಾವ್ಯ ಪರಂಪರೆ

- ಶಾಸನತಳ್ಳಿ ಸೀತಾರಾಮ ಜಾಗೀರ್ ದಾರ್ *

ಕನ್ನಡ ಸಾಹಿತ್ಯದ ಅಭ್ಯಾಸಿಗಳಿಗೆ ಕಿಂಚಿದ್ದು ಅಜ್ಞರಿ ಆಗಬಹುದು. ಏಕೆಂದರೆ ಇಂತಹ ಒಂದು ಪರಂಪರೆಯನ್ನು ಕುರಿತು ಯಾರೂ ಎಲ್ಲಿಯೂ ಬರೆದಿಲ್ಲ. ‘ವಿಕ್ರಮಾಜ್ಞನ ವಿಜಯಂ’ ಮತ್ತು ‘ಸಾಹಸಭೀಮ ವಿಜಯಂ’ ಎಂಬಲ್ಲಿ ಒಂದು ವಿಜಯ ಪರಂಪರೆಯನ್ನು ಕಾಣಬಹುದು. ಅವರಡೂ ಯುದ್ಧ ವಿಜಯಗಳನ್ನು ಸಾರುತ್ತವೆ. ಪಂಪ, ರನ್ನರು ತಮ್ಮ ಕಾವ್ಯಗಳಲ್ಲಿ, ತಮ್ಮ ತಮ್ಮ ಕಾವ್ಯಗಳ ರಚನೆಯಲ್ಲಿ ಹಿನ್ನೆಲೆ ಆದ ಯುದ್ಧಗಳನ್ನು ಸುಳಿತೂಪದಲ್ಲಿ (Open API) ಹೇಳಿಲ್ಲ. ತಮ್ಮ ನಾಯಕರು ಅಜುರನನ ಹಾಗೆ, ಭೀಮನ ಹಾಗೆ ಸಾಹಸಗಳನ್ನು ಮೇರೆದವರು ಎಂದಿದ್ದಾರೆ:

- (i) ಸಾಹಸದ ಮಹಿಮೆಯೋಳ ಫಲ್ಲುಣಂ ೦
- (ii) ಒದವಿದ ಭೀತಿಯಿಂದ [ಅಪರಾಜಿತ] ನಜ್ಞಿಯ ನೋಡಿ ಪೂಕ್ಕಡಾ ಗದು ಕೊಲಪೆಂದು ಮಾಣಿಸದು ತಕ್ಷದೆ ಲಿಂಗಮನಪ್ಪಕೆಯ್ಯಿಪಾ ಗದನೆಯೆನೋರನೋಡಿಪುಗೆ ಪೆಣ್ಣಿಡೆಯುಣಿರೆಪುತ್ತನೇಣಿ ಕೊಲ್ಲಿದೆ ತುಜೀಲಾತ್ತಸ್ವಾಸಮಾವನೋ ಸಾಹಸಭೀಮಭಾಪನೋಳ ೨

ಪಂಪರನ್ನರ ಕೃತಿಗಳಿಗೆ ಕಾರಣ ಆ ಕೃತಿಗಳ ನಾಯಕರು ಎಸಗಿದ ಯುದ್ಧ - ಯುದ್ಧಗಳು. ರನ್ನನು ಸಾಹಸ ಭೀಮ ವಿಜಯದಲ್ಲಿ ಕೆಳಗಿನ ಯುದ್ಧಗಳನ್ನು ದಾಖಲಿಸಿದ್ದಾನೆ:

- (i) ಫೊಜ್ಜುರರೆಂದಿಗಿನ ಯುದ್ಧ (ಸಾಭೀವಿ. ಆ. I-14, II-47 ect.)
 - (ii) ಶಿಲಾಹಾರ ಅಪರಾಜಿತನೋಂದಿಗೆ ಮಾಡಿದ ಯುದ್ಧ (ಸಾಭೀವಿ. ಆ. I-19 ರಿಂದ ೨೫ ಪದ್ಯಗಳು)
- ಇವುಗಳನ್ನು ಹೇಳಿದ್ದಾನೆ; ವಿವರಗಳನ್ನು ಕೊಟ್ಟಿದ್ದಾನೆ.

*. ೪೦೬/ಬಿ.ಇ. “ಕಲ್ಲು”, ಮೇನ್-ಇ., ಕ್ರಾಸ್-೨, ಸರಸ್ವತೀಮರಂ, ಮೈಸೂರು-೫೬೨೦೦೫ ದೂರವಾಣಿ : ೦೮೨೧-೨೫೬೬೨೬೩೧

ಪಂಪನು ರನ್ನನ ಹಾಗೆ ಯಾವೋಂದು ಯುದ್ಧದ ಹೆಸರನ್ನು ಹೇಳಿದಿದ್ದರೂ-
ಬೆಳಗುವನಿಲ್ಲಿ ಲೂಕಿಕಮನಲ್ಲಿ ಜಿನಾಗಮಂ ಪುಸ್ತಕ ಭೂ
ತಳಕೆ ಸಮಸ್ತ ಭಾರತಮುಖಾದಿಮರಾಣಮಂದು ಮೆಯ್ಯಸುಂ
ಗೊಳಿತರೆ ಪೂರ್ವ ಪೂರ್ವ ತೆಜದೊಂದಣಿಗಳೊಂದು ಮಾಸುತ್ತಿಂ
ಗಳಿಳಿಸಮಾಪ್ತಿಯಾದನೆ ಬಳ್ಳಿಸಿದ ಕವಿತಾಗುಣಾಂಶವಂ ||

(ವ.ವಿ. ಆ. ೧೪-೧೦)

ಒಂದು ಕೃತಿ ಆರು ತಿಂಗಳಲ್ಲಿ ಮತ್ತು ಇನ್ನೊಂದು ಮೂರು ತಿಂಗಳಲ್ಲಿ
ಮುಗಿದವು ಎಂದು ಮುಗಿಸಿದ ಸಂಗತಿಯನ್ನು ತಿಳಿಸಿದ್ದಾನೆ. ಒಂದು ಪ್ರಾಚೀಕ್ಕು
ಹಾಕಿಕೊಂಡು 'ವಿಕ್ರಮಾಜ್ಞನ ವಿಜಯ' ಗ್ರಂಥವನ್ನು ರಾಜನು - ಅಶ್ರಯದಾತನು
- ಹೇಳಿದ ಹಾಗೆ ಒಂದು ವರ್ಷದಲ್ಲಿ ಬರೆದು ಮುಗಿಸಿದ್ದಾನೆ. ಆ ಒಂದು
ವರ್ಷ ಯಾವುದೆಂಬುದನ್ನು ಆದಿಪುರಾಣದ ಪುಷ್ಟಿಕಾಗ ಭಾಗದಲ್ಲಿ (colo-
phon) ಹೇಳಿದ್ದಾನೆ; ಖಚಿತವಾದ ದಿನಾಂಕವನ್ನೂ ತಿಳಿಸಿದ್ದಾನೆ.

ಶರ್ಕ ವರ್ಷಾಪುಂಬಿ ನೊಱ
ಕೈ ಕಡೆಯೊಳಿಕಾಳಿಪತ್ತಮೂಳು ಸಂದಂದು ಜಗ
ತಕ್ಕಣ ಪ್ಲಾವ ಸಂಪತ್ತರ
ದೆಕಾತ್ರಿಕಂ ಮುದಮನೀಯೆ ನಂದೀಶ್ವರದೊಳ್ಳಿ
ಸಿತಪಕ್ಷದ [ಪೌರ್ವಾಂಶಿ] ದಿನ
ಪತಿವಾರಂ ಶುಭದ ಮೂಲನಕ್ಷತ್ರದೊಳ್ಳಿ
ನೀತಮಾಗೆ ನೆಗಟ್ಟಿದೆಂ
ತಕ್ಕಣ ಜಗದೊಳ್ಳಿದಿದು ಸಾಗರಾಂತ ಕ್ಷಿತಿಯಂ ||

ಈ ಅವಶರಣಿಕೆಗಳಿಂದ ಈ ಎರಡು ಕೃತಿಗಳು ಒಂದೇ ವರ್ಷದಲ್ಲಿ ಎಂದರೆ
ಶಾ.ಶ. ವರ್ಷ ೮೫೨. ಜಗತ್ತಾ ಪ್ರಕಟ ಪ್ರವಸಂವಶ್ರರದ ಕಾತ್ರಿಕ ನಂದೀಶ್ವರ
ವರ್ಷದಲ್ಲಿ ಹಣ್ಣಿಮೆಯಂದು (ಕ್ರಿ.ಶ. ೬೧೧ ನವ್ವೆಂಬರ್ ೨) ಆದ್ಯತ್ವ ವಾರದಂದು
ಮೂರಣಗೊಂಡಿದ್ದವು.^೩ ಇಮ್ಮಡಿ ಅರಿಕೇಸರಿ ಪಂಪನ ಅಶ್ರಯದಾತ ತನ್ನ
ಭಾವಮ್ಮೆಯನ ರಾಷ್ಟ್ರಕಾಟ ಚಕ್ರವರ್ತಿ ಮುಮ್ಮಡಿ ಕೃಷ್ಣನೊಂದಿಗೆ ತಕ್ಕಾಲಿನ
ಯುದ್ಧದಲ್ಲಿ ವಿಜಯವನ್ನು ಸಾಹಸದಿಂದ ಸಾಧಿಸಿದ್ದರೇ ಕಾರಣ.

ಪಂಪ ತಕ್ಕಾಲಿನ ಯುದ್ಧವೇ ವಿಕ್ರಮಾಜ್ಞನನ ಸಾಹಸದ ಕಢೆ ಎಂದು
ಒಂದು ಬಾರಿಯೂ ಹೇಳಿಲ್ಲ. ಆದರೆ ಪಟ್ಟವನ್ನು ಕಟ್ಟಿಕೊಂಡವನು ನಾಯಕ ಆ
ಪಟ್ಟವನ್ನು ಬಿಟ್ಟಿಕೊಟ್ಟವನು ಪ್ರತಿ ಕಾಯಕ ಎಂಬುದು ತಿಳಿಯವುದು ಕಾವ್ಯದ
ಕೊನೆಯ ಆಶ್ವಸದಲ್ಲೇ; ಅಜ್ಞನ ನಾಯಕ ಮತ್ತು ದುಯ್ಯೋಧನನು ಪ್ರತಿ
ನಾಯಕ ಎಂಬುದು ಸ್ವಷ್ಟವಾಗುತ್ತದೆ - ಸ್ವಷ್ಟಿಕ ಶಲಾಕೆಯ ಹಾಗೆ. ಹೀಗಾದ
ಕೊಡಲೇ ಓದುಗನ ಕಣ್ಣನಗಳ ಮುಂದೆ ದುಯ್ಯೋಧನನ ಪಾತ್ರ ಪಕಳೆ ಪಕಳೆ
ಆಗಿ ಬಿಂಬಿತ ಹೋಗುತ್ತದೆ. ಸಿಂಹಾವಲೋಕನ ದೃಷ್ಟಿಗೆ ಇನ್ನೇ ಆಶ್ವಸದಲ್ಲಿ

ಬರುವ ಮೊದಲ ಚಿತ್ರ ವೈಶಿಂಪಾಯನ ಸರೋವರದಲ್ಲಿ ಅಡಗಿ ಕುಳಿತಿದ್ದ ವೈಕೀಗೆ
ಭೀಮನ ಮಾತುಗಳಿಗೆ-ವೈಂಗ್ಯೋಕ್ತಿಗಳಿಗೆ ಚಿತ್ರಸ್ತಲನವಾಗುತ್ತದೆ. ಯಾರಿಗೆ? ದುಯ್ಯೋಧನ ಪಾತ್ರಧಾರಿ ಆದ ರಾಜ ರಾಜನಿಗೆ! ನೋಡಿ :

ಜಂಿ ಅದಟಿನಳಿಕ್ಕೆಯಂ ನೀಜೆಂ ನಿನ್ನ ನಿಸೇಕದ ಮೊಟ್ಟು ತಪ್ಪಲೀ
ಯದೆಮೊಜವಟ್ಟಿ ಬಾ ತಡೆಯದೀಗಳೇ ನೀನಿನಿಸಿದ್ದ್ವಾಯಪ್ಪೋಡೇ
ತೊಳೆಳೊ ಸರೋವರಾಂಬವನಿತಂ ತವೆತ್ತಳ್ಳಿ ರಸಾತಳಂಬರಂ
ಚಿದಕಿಯಮೆಂತು ಮಷ್ಟಳಿಕೆಂಂದಪೆನೇಬ್ಬಿದೇಂಂಸುಯೋಧನಾ ||

ಷಾ ಎಂದು ವಿಳಿಯಕಾಳಜಳಧರ ನಿನಾದದಿಂಗಂಜಂಗಜಿಜ್ಞಿಸಿದ
ಜಡಾಸುರಾರಾತಿಯಗಳಗಜ್ಞನೆಗೇಷ್ಟ್
ಮೃಗರಾಜನಂತೆ ರಾಜರಾಜಂ ಸೈರಿಸದೆ ಚಿತ್ರಸ್ತಲನಯಾಗೆ
ಜಳಷಂಭಮಂತಪ್ಪೆಲ್ಲಂ ಮಾಯಾಮಂತಪಮಾಗೆ -

ಎದ್ದು ಬರುತ್ತಾನೆ.೪

ಇಲ್ಲಿಂದ ಹಿಂದಕ್ಕೆ ಹಿಂದಕ್ಕೆ ನೋಡುತ್ತಾ ಹೋದರೆ ದೈವದಿಯ ಸ್ವಯಂವರಕ್ಕೆ
ಬಂದ ಜೋಳದೊರೆ ಎಂಬುದು ಸ್ವಷ್ಟವಾಗುತ್ತದೆ.^೫ ಆತನೇ ದುಯ್ಯೋಧನ
ಪರಾಂತಕನಪುತ್ರ; ರಾಜರಾಜ - ತಕ್ಕಾಲಿನ ಯುದ್ಧದಲ್ಲಿ ಮಡಿದ ಮಹಾನುಭಾವ;
ದಕ್ಷಿಣಭಾರತದ ವೆಂಗಿಶ, ಪಾಂಡ್ಯ, ಜೇರ ಹಾಗೂ ಕಳಿಂಗ ದೊರೆಗಳ ಮಧ್ಯದಲ್ಲಿ
"ಬೆಳ್ಳಿತೆಗಳ ಬೆಳ್ಳಿನೊಳಂ ದೆಸೆಗಳಿಲ್ಲಂ ಧವಳಿಸಿದನ್ನು" ಅತ್ಯಂತ ವೈಭವೋಪೇತನಾಗಿ
ಮೆರೆಯುತ್ತ ಕುಳಿತ ಕೌರವೇಂದ್ರ! ಯುದ್ಧವೊಂದರಲ್ಲಿ ಜಯಸಾಧಿಸಿದುದೇ ಈ
ಕೃತಿಯ ಹಿನ್ನೆಲೆ.೫ ಇಲ್ಲಿನ ನಾಯಕ ತಮಿಳು ಇತಿಹಾಸಜ್ಞರಾದ ದಿವಂಗತ ಈ.
ಜಿ. ಸುಂದರಂ ಅವರ ದೃಷ್ಟಿಯಲ್ಲಿ "Arikesarin was a traitor" ಎಂದೊಮ್ಮೆ
ನುಡಿದರು. ಅರಿಕೇಸರಿ ವಾಸ್ತವದಲ್ಲಿ 'Traitor' (ದೇಶದ್ವೋಹಿ) ಆಗಿದ್ದಲ್ಲಿ, ಆ
ಶಬ್ದವೇ ಇಲ್ಲಿ ಅನುಭಿತ. ಏಕೆಂದರೆ ಆತ ನನ್ನ ನಾಯಕನಿಗಾಗಿ ಪ್ರಜ್ಞನ್ನ ವೇಷಪಡಲ್ಲಿ
ಎನ್ನೆಲ್ಲ ಕೆಲಸಗಳನ್ನು ನಿರ್ವಹಿಸಿದ. ಮತ್ತೆ ಇಲ್ಲಿ 'ದೇಶ' ಶಬ್ದದ ಬಳಕೆಯೂ
ಅನುಭಿತ; ಏಕೆಂದರೆ ಇದೊಂದು ಜಾತಿಯಿದ್ದ (Fratricidal war), ರಾಷ್ಟ್ರಕೂಟ
ಚಕ್ರವರ್ತಿ ನಾಲ್ಕನೆಯ ಗೋವಿಂದ ಹಾಗೂ ಆತನ ಸೋದರ - ಭಾರ್ತೆ;
ಮುಮ್ಮಡಿ ಕೃಷ್ಣ ಇವರ ಮಧ್ಯ ನಡೆದ ಯುದ್ಧ - ತಕ್ಕಾಲಿನ ಯುದ್ಧ, ನಾಲ್ಕನೆಯ
ಗೋವಿಂದ, ಆತನ ಮಾವ ಪರಾಂತಕ (೧) ಹಾಗೂ ಭಾವ ಮ್ಮೆಯನ ರಾಜ
ರಾಜ (ರಾಜಿಗ / ರಾಜಾದಿತ್ಯ) ಒಂದು ಕಡೆ ಮತ್ತು ಮುಮ್ಮಡಿ ಕೃಷ್ಣ ಹಾಗೂ
ಆತನ ಭಾವಮ್ಮೆಯನರಾದ ಗಂಗಕುಲದ ಇಮ್ಮಡಿ ಬೂತೆಗ ಮತ್ತು ಇಮ್ಮಡಿ
ಅರಿಕೇಸರಿ (ಬೋದನದ / ಮೇಮುಲವಾಡ) ಚಳುಕ್ಕೆ ಕುಲದ ಸಾಮಂತ
ಚೊಡಾಮಣಿ ಇವರು ಒಂದು ಕಡೆ ನಿಂತ ಯುದ್ಧ ಮಾಡಿದರು.^೬ ಯುದ್ಧದ
ಗೆಲುವಿನ ದಾಖಿಲೆಯಾಗಿ ಕಾವ್ಯ ಬರೆಯಿಸಿದ ಅರಿಕೇಸರಿ(೨). ಈ ಕೆಲಸ ಅವನ
ಹೆಸರನ್ನೂ ಕಾವ್ಯ ಬರೆದ ಪಂಪನ ಹೆಸರನ್ನೂ ಪ್ರಪಂಚದಲ್ಲಿ ಸಾಧಿಯ ಆಗಿ

ನಿಲ್ಲಿಸಿತು. ಇಂತಹ ಒಂದು ಸಂಗತಿಯನ್ನು ಕಂಡು ಸುಭಾಷಿತವೋಂದು ಜನ್ಮ ತಳೆದಿದೆ :

ಖ್ಯಾತಾ ನರಾಧಿಪತಯಃ ಕವಿಕಂತಶ್ಯೇಽಃ
ರಾಜಾಶ್ರಯೇಽಽಚಗತಾಃ ಕವಯಃ ಪ್ರಸಿದ್ಧಿಂ
ರಾಜ್ಞಾನಮೋಽಂಸ್ತಿ ನಕವೇಃ ಪರಮೋಪಕಾರೀ
ರಾಚ್ಯೋನಃಾಂಸ್ತಿ ಕವಿನಾಸದೃಶಃ ಸಹಾಯಃ॥

(ಕವಿಗಳನ್ನಾಶ್ರಯಿಸಿ ರಾಜರು ಖ್ಯಾತಿ ಹೊಂದಿದರು; ರಾಜರನ್ನಾಶ್ರಯಿಸಿ ಕವಿಗಳು ಪ್ರಸಿದ್ಧರಾದರು. ರಾಜನಂಥ ಪರಮೋಪಕಾರಿ ಕವಿಗೆ ಬೇರೆ ಇಲ್ಲ; ರಾಜನಿಗೂ ಕವಿಯಂಥ ಸಹಾಯಕ ಬೇರೆ ಇಲ್ಲ.)

ರನ್ನ, ತನ್ನ ಕಾವ್ಯದ ನಾಯಕ ಇಂಜಿವ ಬೆಡಂಗ ಸತ್ಯಾಶ್ರಯ ಕುವರನಾಗಿಯೆ ಯುದ್ಧಗಳನ್ನು ಎಸಗಿದ; ಅವನು ತನ್ನ ತಮ್ಮನನ್ನು ಕೊಂಡವನನ್ನು ಯುದ್ಧ ಭೂಮಿಯಲ್ಲಿ ಬೆನ್ನಟ್ಟಿ ಹಿಡಿದು ತಂದು ಪ್ರತಿಜ್ಞೆಗ್ರೇದಂತೆ ತಲೆಕಡಿದು ಹಾಕಿದ; ಅಂತೆಯೇ ಅವನು ಪರಶುರಾಮನ ಹಾಗೆ ‘ಕುವರಂಕರಾಮ’ ಎಂದು ಹೇಳಿದ್ದಾನೆ :

ಒಂದನೆ ನಂಬಿದೆನ್ನಣಿಗದಮ್ಮನಿಕ್ಕಿದನಂ ಮೊರಳ್ಳ ಶೋಂ
ದಂಡಜಿಯಟ್ಟಿ ಮುಟ್ಟಿ ಹಿಡಿತಂದು ಜಲಂ ನಿಲೆಮೀಯಲೆಂದು ಪೂ
ಜ್ಞಂದದ ಏಿಯದಿದ್ದರ್ಹಿತನಂ ಕಿಡಿದಾಗಳೇ ಮಿಂದನಾ ಜಲಂ
ಸಂದುದಜಂ ಸವಂ ಪರಶುರಾಮನನಾ ಕುವರಾಂಕರಾಮನಿಂ || (ಆ.೧-೧೪)

ಫೂಜ್ಞರರನ್ನು ಸದೆಬಚೆಯಲು ಸತ್ಯಾಶ್ರಯ ಸೇನಾ ಸಮೀತ ಆನೆಯ ಮೇಲೆ ಆರೂಢನಾಗಿ ಯುದ್ಧಕ್ಕಿ ಹೋಗಿದ್ದಾನೆ. ಆ ಸೇನಾಪಡೆಯಲ್ಲಿ ಸತ್ಯಾಶ್ರಯನ ಒಬ್ಬ ತಮ್ಮನು ಹೋಗಿದ್ದಾನೆ. ರಣಭೂಮಿಯಲ್ಲಿ ಫೂಜ್ಞರ ದೋರೆ ಮುಂಜನಿಂದ ಹತನಾಗಿದ್ದಾನೆ. ಆ ಕಾರಣಕ್ಕಾಗಿ ಮುಂಜ ಅಫರನಾಮಧೇಯ ಉತ್ತಲನನ್ನು ಕೊಳ್ಳುಕ್ಕರು ಸೇರೆ ಹಿಡಿದು ಚಂಡಿಕಾ ದೇವಿಗೆ ಬಲಿಕೊಡುತ್ತಾರೆ. ಆ ತಾಯಿ ಮಹಾಮಾಯಿ ಸತ್ಯಾಶ್ರಯನ ವಿಧಿದಲ್ಲಿ ನೆಲಸಿನಿಂತ ದೇವಿ - ವಿಜಯಶ್ರೀ, ಏರಶ್ರೀ :

ಕೂರಿಂ ವಿಜಯಶ್ರೀಯಂ
ಕೂರದರಂಚೊಂದು ಸಮರಜಯಮಂ ಮಾಡಲೋ
ಕೂರಸಿಯೋಳಾ ಸೆಲಸುಗೆಕಂ
ಮೀರವವಾಹನೆ ಚಳುಕ್ಕೆ ಕಂತೀರವನಾ || (ಆ.೧-೩೫)

ಸತ್ಯಾಶ್ರಯ ಸಮರಗಳಲ್ಲಿ ಎಲ್ಲೆಲ್ಲಿಯೂ ಜಯವನ್ನು ಗಳಿಸಿದ. ಫೂಜ್ಞರ ಉತ್ತಲನ ಮೇಲೆ ದಾಳಿ ಮಾಡಿದ, ಗೆದ್ದು ಹಿಂದಿರುಗಿದ ಸಂಗತಿ ಎರಡು ಶಾಸನಗಳಿಂದ ವಿಚಿತವಾಗಿ ತಿಳಿದು ಬಂದಿದೆ.

(i) ಶಾ. ಶ. ಇಂಡಿ, ಜಯನಾಮ ಸಂಪತ್ತರ ಫಾಲ್ಗುಣ ಮಾಸದ ಮಾಣ್ಣೆಯೆ ಶನಿವಾರದಂದು (ಕ್ರಿ.ಶ. ೯೫೫, ಫೆಬ್ರವರಿ ೧೮) ಉತ್ತಲನ ಮೇಲೆ - ಉತ್ತರ ದಿಗ್ಭಿಜಯ ಮಾಡಿದುದಾಗಿ - ದಂಡತ್ತಿ ಹೋದನೆಂದು ಬರೆದಿದೆ - ಚಿಕ್ಕರೂದು ಶಾಸನದಲ್ಲಿ.^{೧೦}

(ii) ಜಮ್ಮಿ ಕುಂಡದ ಶಾಸನದಲ್ಲಿ ಕ್ರಿ.ಶ. ೯೫೫ ಏಪ್ರಿಲ್ ೫, ಶುಕ್ರವಾರದಂದು (ಶಾ.ಶ. ಇಂಡಿ, ಮನ್ಧಾನಾಮ ಸಂಪತ್ತರ, ವೈಶಾಖ ಶುಕ್ರತ್ವದಿಗೆ ಶುಕ್ರವಾರದಂದು) ಆಹವಮಲ್ಲ ತ್ಯಲಪನ ಉತ್ತಲನನ್ನು ಗೆದ್ದು ಅರಸುಗೆಯುತ್ತಿದ್ದೆಂದು ಬರೆದಿದೆ :

ಶಾಸನಪಾಠ

೧. ಸ್ವಸ್ತಿ ಶ್ರೀ ಪೃಥುವೀ
೨. ವಲ್ಲಭ ಮಹಾರಾ
೩. ರಾಜಾಧಿರಾಜ ಪರ
೪. ಮೇಶ್ವರ ಪರಮಭ
೫. ಟಾರಕಂ ಚಾಳುಕ್ಯಾಭ
೬. ರಣಂ ಸತ್ಯಾಶ್ರಯ
೭. ಕುಳತಿಳಕಂ ಶ್ರೀಮದಾ
೮. ಹವಮಲ್ಲದೇವ ಪ್ರವ
೯. ಧರ್ಮಮಾನ ವಿಜಯ
೧೦. ರಾಜ್ಯಾಭಿವೃದ್ಧಿಯೋ
೧೧. ಭುತ್ತರ ದಿಗ್ಭಿಜಯದೇಂ
೧೨. ಭುಪ್ರಭನಂ ಗೆಲ್ಲರಸುಗೆ
೧೩. ಯುತ್ತಮಿರೆ ಸಕಭೂ
೧೪. ಪಾಳರಕಾಲಾಭ್ಯಂಗಳ್ಳಾ
೧೫. ತೊಂಭಯೂಜಪದಿನೇ
೧೬. ಉನೆಯ ಮನ್ಧಾ ಸಂ
೧೭. ವಸ್ತರದ [ವೈ]ಶಾಖ ಸು
೧೮. ಧ್ರು ಅಕ್ಷತ್ತದಿಗೆಯು
೧೯. ಸುಕ್ರ [ವಾರದ]ನ್ನು.....೧೧
.....ಇತ್ಯಾದಿ ಇತ್ಯಾದಿ.

ಕಾವ್ಯವಲೋಕನ ಹಾಗೂ ಶಬ್ದಮಣಿದವ್ವಣಿಗ್ರಂಥಗಳಲ್ಲಿ ಒಂದು ಪ್ರಯೋಗ ಹೀಗಿದೆ : ^{೧೧}

ಪದಿನೇಣ್ಣಿರ ಲೋಹವಕ್ಕರೆಯ ಜಾತ್ಯಭಂಗಳಿಭಾವಿರಂ
ಮದಮಂ ಮುಕ್ಕಳಿಭ್ರದರಂತಿಫಚೆಗಳ್ ಪತ್ತೆಂಬು ಲಕ್ಷಂರಕ್ಷೋ
ಸ್ವದಪತ್ತಿಪ್ರಾಜಮೆಂಬ ಸೈನ್ಯಮದದಿಂ ಬಂದುಪ್ರಾಳಂಕಾದಿಯೋ
ಡಿದೊಡೆಟ್ಟಿದನಟ್ಟಿ ಮುಟ್ಟಿಪಿಡಿದಂ ಚಾಳುಕ್ಯಾಶ್ವರಂ ||

‘ಅಟ್ಟಿಮುಟ್ಟಿಪಿಡಿದಂ’ ಎಂಬ ಮಾತು ರನ್ನನ ಮೇಲೆ ಉಲ್ಲೇಖಿಸಿರುವ ಪದ್ಯದಲ್ಲಿ ಬಂದಿರುವ ‘ಅಟ್ಟಿ ಮುಟ್ಟಿ ಪಿಡಿತಂದು’ ಎಂಬ ಮಾತುಗಳಿಗೆ ಸಂವಾದಿಯಾಗಿವೆ ಮತ್ತು ಅದೇ ಘಟನೆ ಎಂದರೆ ಪರಮಾರ ಘೋಜ್ಞರದೂರೆ ಮುಂದೆ ಅಪರನಾಮಧೇಯ ಉತ್ಪಲ (ಉಪ್ಪಳ)ನಿಗೆ ಸಂಬಂಧಿಸಿವೆ. ಯುದ್ಧಭೂಮಿಯಲ್ಲಿ ಸೋತು ಓಡಿಹೋಗುತ್ತಿದ್ದ – ತಮ್ಮನನ್ನ ಕೊಂಡ ಕೊಲೆಗಡುಕ – ವೈರಿಯನ್ನ ಬೆನ್ನಟಿ ಹೋಗಿ ಹಿಡಿದು ಎಳೆತಂದು ಚಂಡಿಕಾದೇವಿಗೆ ಬಲಿಕೊಡುತ್ತಾನೆ, ಶಾಸನ ಪದ್ಯಪೋಂದು ಇದೇ ಘಟನೆಯನ್ನ ಹೀಗೆ ವಿವರಿಸಿದೆ :

ವಾಧ್ಯಾಯಿ ಶೀಮೆ ತಂಸಬುಜಗವ್ವಾದಿನಾಜ್ಞಾಸಿದುವ್ವಿಗಿಂದ ಸಂ
ಸ್ವಧ್ಯಾಯಿನುವ್ವಾಪ್ವಿದ ಜಸಕ್ಕೆ ದಿಗಂತಮೆ ಶೀಮೆಯಂಬಿನಂ
ದುಧ್ಯರ ಬಾಹು ವೀಯ್ಯನಳೆಯಂ ಬಗಗೊಂಡು ಚಳುಕ್ಯಾರಾಜ್ಯಾಂ
ವಧ್ಯಾಸನಾಳ್ಳನುತ್ಪಳ ಶಿರಿ ಕಮಳಾಜ್ಞಾತ ಚಂಡಿಕಾಪದಂ ||೩೨||

ರನ್ನನ ‘ಸಾಹಸ ಭೀಮ ವಿಜಯ’ ಕಾವ್ಯವನ್ನ ಆಹವಮಲ್ಲ ಚಕ್ರವರ್ತಿಯು ಬದುಕಿರುವಾಗಲೇ ಸಮಾಪ್ತಿಗ್ರೇದಿದ್ದಾನೆ ಎಂದು ಆ ಕಾವ್ಯದ ಹತ್ತೂ ಆಶ್ವಸಗಳ ಕೊನೆಯಲ್ಲಿ ಬಂದಿರುವ ಮುಟ್ಟಿಕಾ ಗದ್ಯ (Colophon) ಹೇಳುತ್ತದೆ:

(i) ಇದು ಸಮಸ್ತ ಭುವನವಲ್ಲಭಜನಾಶ್ರಯಂ

ಶ್ರೀ ಪೃಥ್ವಿ ವಲ್ಲಭಂ ಮಹಾರಾಜಾಧಿರಾಜ ಪರಮೇ
ಶ್ವರಂ ಪರಮಭಟ್ಟಾರಕಂ ಶ್ರೀ ಸತ್ಯಾಶ್ರಯ ಕುಲತಿಲಕಂ
ಶ್ರೀ ಮದಾಹವಮಲ್ಲದೇವ ಶ್ರೀಪಾದ ಕಲ್ಪಪಾದಪಾ
ಶ್ರಯಾಸನ್ವಾಪತ್ರಿಕವಿಚಕ್ರವರ್ತಿ ಕವಿರನ
ವಿರಚಿತಮಪ್ಪ ಚಾಳುಕ್ಯ ಚಕ್ರವರ್ತಿ
ಶ್ರೀ ಸಾಹಸಭೀಮ ವಿಜಯದೋಳ ಭೀಮಸೇನ
ಪಟ್ಟಾಭಿಜೇವಣಿಸಂ ದಶಮಾಶ್ವಸಂ
ಸಾಹಸಭೀಮ ವಿಜಯಂ ಸಂಪೂರ್ಣಂ ೧೧

(ii) ಇದು ಸಮಸ್ತ ಭುವನ ವಲ್ಲಭ ಶ್ರೀ ಮದಾಹವಮಲ್ಲ ದೇವ ಶ್ರೀಪಾದ ಕಲ್ಪಪಾದಪ ಧಾರ್ಯಾಶ್ರಯಾಸನ್ನ ಕವಿಚಕ್ರವರ್ತಿ ಕವಿರನ್ನ ವಿರಚಿತಮಪ್ಪ ಚಾಳುಕ್ಯೋ^{೩೩} ಚಕ್ರವರ್ತಿ ಶ್ರೀ ಸಾಹಸಭೀಮ ವಿಜಯದೋಳಾಭಿಜೇವಣಿಸಂ ಪಟ್ಟಾಭಿಜೇವ ವ್ಯಾಳನಂ ದಶಮಾಶ್ವಸಂ ಅಂತು ಆಶ್ವಸ ೧೦ಕ್ಕಂ ವೃತ್ತ ಒಳಿತ್ತುಂ ಕಂದ ಲಿಂಡಕ್ಕಂ ವಚನ ಲಿಂಬಿತ್ತುಂ ಕುಕ್ಕಂ ಗಡ್ಡ ಸಹ ಒಳಿತ್ತುಂ ಕುಕ್ಕಂ ಮಂಗಳ ಮಹಾಶ್ರೀ ಕವಿರನ್ನ ಏಂದೂ ಅಜಿತ ಮರಾಣ ಕವಿರನ್ನ ಕುಕ್ಕಂ ಸಂಪಾದಕರು ದಿ. ಮೌ. ಡಿ. ಎಲ್. ಎನ್. ಆಗಲಿ ಅಥವಾ ದಿ. ಮೌ. ಆ. ನೇ. ಉಪಾಧ್ಯೇ ಆಗಲಿ ಕೊಟ್ಟ ಹಾಗೆ ಹಸ್ತಪ್ರತಿಗಳ ವಿವರಗಳನ್ನು ಕೊಟ್ಟಿಲ್ಲ.^{೩೪}

(iii) ಶ್ರೀ ಜಿ.ಜಿ.ಮಂಜುನಾಥನ್ ಮುಖಾಂತರ ದೋರಕಿದ ದಿ. ಚೆನ್ನಕೇಶವ ಅಯ್ಯಂಗಾರ್ಯರು

ತಮಗಾಗಿ ಪ್ರತಿ ಮಾಡಿಸಿಕೊಂಡ ಮದ್ರಾಸಪ್ರಸ್ತಾಪತ್ರಿಯ ನಕಲು :ಇದು ಸಂಪೂರ್ಣ ಇಲ್ಲ. ವರದನೆಯ ಆಶ್ವಸದ ಗಳನೆಯ ಪದ್ಯ (ಆ. ೨-೮೮) ದಿಂದ ೧೦ನೇ ಆಶ್ವಸದವರೆಗೆ ಇದೆ. ಅಲ್ಲಲ್ಲಿ ಅನೇಕ ಪದ್ಯಗಳು ಬಿಟ್ಟು ಹೋಗಿವೆ. ಪ್ರತಿಯ ಕೊನೆಯಲ್ಲಿ ಪಂಪ ಭಾರತದಿಂದ ಒಂದಪ್ಪು ಭಾಗವನ್ನು ಎತ್ತಿಕೊಂಡು ಹೊಂದಿಸಲಾಗಿದೆ.^{೩೫} ನಮಗೆ ಮುಟ್ಟಿಕಾಗದ್ಯ (Colophon) ಮುಖ್ಯವಾದ ಕಾರಣ ಅದನ್ನು ಉದ್ಧರಿಸುತ್ತೇನೆ.

ಗದ್ಯ : ಇದು ಸಕಲಭಂವನಜನಾಶ್ರಯಂ ಶ್ರೀ ಪೃಥ್ವಿವಲ್ಲಭಂ ಮಹಾರಾಜಾಧಿರಾಜಂ ರಾಜಪರಮೇಶ್ವರಂ ಪರಮಭಟ್ಟಾರಕಂ ಶ್ರೀ ಸತ್ಯಾಶ್ರಯ ಕುಲತಿಲಕಂ ಶ್ರೀಮದಾಹವಮಲ್ಲದೇವ ಶ್ರೀಪಾದಕಲ್ಪಪಾದದಿಕ್ಷಾರ್ಥಾಸ್ವರ್ವತೀ ಕವಿಚಕ್ರವರ್ತಿ ಕವಿರತ್ನ ವಿರಚಿತಮಪ್ಪ ಚಾಳುಕ್ಯ ಚಕ್ರವರ್ತಿ ಶ್ರೀ ಸಾಹಸಭೀಮ ವಿಜಯದೋಳ ಹಸ್ತಿನಾಪರ ಪ್ರವೇಶ ವರ್ಣನಂ ದಶಮಾಶ್ವಸಂ ಸಂಪೂರ್ಣಂ

ಗದಾಯುದ್ಧಂ ಸಂಪೂರ್ಣಂ

ಯಾದೃಶಂ ಮಸ್ತಕಂ ದೃಷ್ಟಂ ತಾದೃಶಂ ಲಿವಿತಂ ಮ[ಯಾ]

[ಇ] ಬಧಂವಾ ಸುಬಧಂವಾ ಮಮದೋಷೋನವಿ[ದೃತೇ॥]

(iv) ಅಜಿತಪುರಾಣದ ಮುಟ್ಟಿಕಾಗದ್ಯ (colophon) :

ಇದು ಸಕಲಮುನೀಂಪ್ರವಂದ ವ್ಯಂಧಾರಕ ಶ್ರೀಮದಜಿತಸೇನಭಟ್ಟಾರಕ

ಶ್ರೀಪಾದಪ್ರಸಾದಾಧಾರಿತ

ರತ್ನತಯಾಲಂಕತ ಶ್ರೀಮಭಿನವಕವಿಚಕ್ರವರ್ತಿ ಕವಿರತ್ನ ವಿರಚಿತ

ಶ್ರೀ ದಾಸಚಿಂತಾಮನಿವಿಮಾ-ಪಿತ

ಶ್ರೀಮದಜತತೀಧಕರ ಮರಾಣಲಿಕದೋಳ

ಮರಾಣ ನಿಮಾಣ ವರ್ಣನಂ ದ್ವಾದಶಾಶ್ವಸಂ

ಅಜಿತತೀಧಕರ ಮರಾಣ ತಿಲಕಂ ಸಮಾಪ್ತಂ ೧೨

ಮೇಲ್ಬಾಣಿಸಿದ ನಾಲ್ಕು ಮುಟ್ಟಿಕಾಗದ್ಯಗಳನ್ನು ಲೆಕ್ಕೆಕ್ಕೆ ತೆಗೆದುಕೊಂಡರೆ ಒಂದು ಸಂಗತಿಯನ್ನು ವಿವಾದಿಸಿದಿಂದ ಹೇಳಬೇಕಾಗಿದೆ. ಅದೆಂದರೆ ಈ ಕೃತಿಗಳ ಸಂಪಾದಕರು ದಿ. ಮೌ. ಡಿ. ಎಲ್. ಎನ್. ಆಗಲಿ ಅಥವಾ ದಿ. ಮೌ. ಆ. ನೇ. ಉಪಾಧ್ಯೇ ಆಗಲಿ ಕೊಟ್ಟ ಹಾಗೆ ಹಸ್ತಪ್ರತಿಗಳ ವಿವರಗಳನ್ನು ಕೊಟ್ಟಿಲ್ಲ.^{೩೫}

‘ಗದಾಯುದ್ಧ’ ಅರ್ಥಾತ್ ಸಾಹಸಭೀಮ ವಿಜಯಗ್ರಂಥದ ಮುಟ್ಟಿಕಾಗದ್ಯಗಳಲ್ಲಿ ‘ಕವಿರನ್’ ಎಂದೂ ಅಜಿತ ಮರಾಣ ಕೃತಿಯ ಮುಟ್ಟಿಕಾಗದ್ಯದಲ್ಲಿ ‘ಕವಿರತ್ನ’ ಎಂದೂ ಬರೆದಿರುವುದು ಸ್ವಷ್ಟವಿದೆ. ಇನ್ನು ಶ್ರವಣಬೆಳ್ಳಿಗಳ ಚಿಕ್ಕಬೆಳ್ಳಿದಲ್ಲಿ ರನ್ನನು ತನ್ನ ಹೆಸರನ್ನು ‘ಶ್ರೀ ಕವಿರತ್ನ’ ಎಂದೇ ಕೆತ್ತಿಸಿದ್ದಾನೆ.^{೩೬} ಅವನಿಗೆ ಶ್ರೀತಿಯ ಶಬ್ದ ‘ಕವಿರತ್ನ’ ಎಂಬುದು, ಇದು ಎರಡೂ ಕಾವ್ಯಗಳಿಂದ ಸ್ವಷ್ಟ; ಶಬ್ದದ ಶುದ್ಧರೂಪವೂ ಅದೇ ತಾನೆ? ಆದು ಮಾತಿನಲ್ಲಿ ರನ್ನ; ಶುದ್ಧ ಬರೆಹದಲ್ಲಿ ರತ್ನ, ರತ್ನದಿಂದ ಮಟ್ಟದು ರನ್ನ-ತದ್ವಾದ ಶಬ್ದ! ವಿಕೃತರೂಪ!!

ಸಾಹಸ ಭೀಮ ವಿಜಯದ ನಾಯಕ ಭೀಮಸೇನ ಪಾತ್ರರೂಪದ ಸತ್ಯಾಶ್ರಯ ಇಚ್ಛೆವ ಬೆಂಗ, ಇದೊಂದು ಚಾರಿತ್ರಕ ಸಂಗತಿಯನ್ನು ಮಹಾಭಾರತ ಕಥೆಯ ಮೂಲಕ ನಿರೂಪಿಸಲು ಹೊರಟ ಕಾವ್ಯ. ಪಂಪನ ಹೆಚ್ಚೆಯಲ್ಲಿ ಹೆಚ್ಚೆಯನ್ನು ಇಟ್ಟ ಅಂತಹುದೇ ಉದ್ದೇಶವನ್ನು ಈಡೇರಿಸಲು ಹೊರಟ ಕಾವ್ಯ – ಸಾಹಸ ಭೀಮ ವಿಜಯ ಅಥವಾ ಗದಾಯುಧ, ಕಾವ್ಯವು ದೃಶ್ಯವಿರಲಿ (ರೂಪಕ / ನಾಟಕ) ಅಥವಾ ಶ್ರಾವ್ಯವಿರಲಿ, ಅದು ಸಾಮಾನ್ಯವಾಗಿ ನಾಲ್ಕು ಸಂಗತಿಗಳನ್ನು ಹೊಂದಿರುತ್ತದೆ : ನಾಯಕ, ನಾಯಕಿ, ಪ್ರತಿನಾಯಕ (ಅಥವಾ ಖಿಳನಾಯಕ) ಮತ್ತು ಸಹಾಯಕ ಪಾತ್ರಗಳು (ಅಥವಾ ಹೋಷಕ ಪಾತ್ರಗಳು).

Hero, Anti-Hero (or Villain) Heroine and supporting characters – ಇವಿಲ್ಲದೆ ಯಾವುದೇ ಕಥೆಗೆ ಬೆಳೆವಣಿಗೆ ಇರಲು ಸಾಧ್ಯವಿಲ್ಲ. ಸಾಹಸ ಭೀಮ ವಿಜಯದ ನಾಯಕ ಸತ್ಯಾಶ್ರಯ, ಅದರೆ ಪ್ರತಿನಾಯಕ ಯಾರು? ನಮ್ಮ ವಿಮರ್ಶಕರು ಎಂದರೆ ಸಾಹಿತ್ಯ ವಿಮರ್ಶಕರು ಈ ಸಾಹಿತ್ಯ ಕೃತಿಗಳ ವಿಮರ್ಶ ಮಾಡುವಾಗ ಸಂಪೂರ್ಣ ಕೈಬಿಣಿದ್ದಾರೆ – ಯಾರೂ ಚರಿತ್ರೆಯ ಆಳ ಅಗಲಗಳನ್ನು ಕೂಲಂಕಷವಾಗಿ ಓದಿ ಚರ್ಚಿಸಿಲ್ಲ.^{೧೦} ಈ ಕೆಲಸ ಆಗಬೇಕಿದೆ. ಅದನ್ನು ಇನಿತು ವಿವರಿಸುವುದೇ ಈ ಲೇಖನದ ಗುರಿ.

ಕ್ರಿ.ಶ. ಎಲ್ರೆ-ಜಿಂರಲ್ಲಿ ಹುಟ್ಟಿದ ರನ್ನ ಅಜಿತ ಮರಾಠಿವನ್ನು ಬರೆದು ಸಮಾಪ್ತಿಗೆದ ಸಂಭರ್ಥದಲ್ಲಿ ಉಳಿ ವರ್ಷದವನಾಗಿರುತ್ತಾನೆ. ಅರ್ಥಾತ್ ಅಷ್ಟೋತ್ತಿಗೆ ಅವನು ಗಂಗ ಮಂಡಲವನ್ನು ಬಿಟ್ಟು ಅತ್ಯಿಮಬ್ಬಿಯ ಆಶ್ರಯಕ್ಕೆ ಬಂದಿರುತ್ತಾನೆ. ಅತ್ಯಿಮಬ್ಬಿ ಇದ್ದಾದ್ದು ಈಗ ನಮಗೆ ವಿಚಿತ್ವವಾಗಿ ತಿಳಿದು ಬಂದಿದೆ. ಅದೆಂದರೆ ‘ಮಾಸವಾಡಿ-ಗಳಿಂ’ ಭೂಪ್ರದೇಶ. ಅದರ ರಾಜಧಾನಿ ಈಗಿನ ಕೊಪ್ಪಳ ಜಿಲ್ಲೆಯಲ್ಲಿ ಇರುವ ಸಿಂದೋಗಿ ಗ್ರಾಮಗಳ ಪ್ರದೇಶ (ಹಿರಿಸಿಂದೋಗಿ ಹಾಗೂ ಚಿಕ್ಕ ಸಿಂದೋಗಿ). ಆ ಪ್ರದೇಶದಲ್ಲಿರುವ ಈಗಿನ ‘ಗುಡ್ಲಾನೂರು ಗ್ರಾಮದಲ್ಲಿ ದೊರೆತ ಶಾಸನದಿಂದ ಸ್ಪಷ್ಟವಿದೆ.^{೧೧} ಈ ಶಾಸನದ ಪ್ರಕಾರ ಕ್ರಿ.ಶ. ಎಲ್ರೆ ಜನ್ವೇವರಿ ೨೧ ರಂದು ಅತ್ಯಿಮಬ್ಬಿಯ ಮತ್ತು ಅಷ್ಟಿಗೆ ದೇವ ಸಿಂದವುಗೆಯಲ್ಲಿದ್ದ ನಿಧಿನಿದಾನನಿಕ್ಕೆಪ ಸಹಸ್ರ ಹಸ್ತದಂಡ ಮೊದಲಾಗೆ ದುಷ್ಪನಿಗ್ರಹ ಶಿಷ್ಟ ಪ್ರತಿಪಾಲನೆಗ್ಗೆದು ಸುಖಿದೋಳರಸುಗೆಯುತ್ತಮಿಜ್ಞ ತಂದೆಯ ಪರೋಕ್ಷವಿನಯಕ್ಕಾಗಿ ತಾನು ತನ್ನ ತಾಯಿ (ಅತ್ಯಿಮಬ್ಬಿ) ಇಬ್ಬರು ಕೂಡಿ ನಾಗೇಶ್ವರ ದೇವಾಲಯವನ್ನು ಕಟ್ಟಿಸಿ ಅದರಲ್ಲಿ ನಡೆಯಬೇಕಾದ ಮೊಜಾ ಕೈಂಕರ್ಯಕ್ಕೆ ದೇವರಾಸಿ ಪಂಡಿತರಿಗೆ ದಾನದತ್ತಿಗಳನ್ನು ನೀಡಿದ್ದಾರೆ, ಇದು ಗಮನಾರ್ಹ.

ದಾನ ಚಿಂತಾಮಣಿ ಅತ್ಯಿಮಬ್ಬಿ ಆಗಿಗೆ ಸಂಭರ್ಥಗಳು ಬಯಸಿದಾಗ ಚಕ್ರವರ್ತಿ ಇದ್ದ ರಾಜಧಾನಿ ಮಾನ್ಯವೇಟಕ್ಕೆ ಹೋಗಿರಬಹುದು. ಅದರೆ ಆಕೆಯು ತಮ್ಮ ರಾಜಧಾನಿ ಉರು ಸಿಂದವುಗೆಯಲ್ಲೇ ನೆಲೆನಿಂತಿದ್ದಳು ಎಂದರೆ ಯಾರೂ

ಆಜ್ಞಾಯ್ವರ್ತಪದಬೇಕಿಲ್ಲ. ಆ ಉರು ಆಕೆಯ ತಮೋಭೂಮಿ. ಅವರು ಕಟ್ಟಿಸಿದ ಆ ನಾಗೇಶ್ವರ ದೇವಾಲಯ – ದತ್ತೀ ಬಿಟ್ಟ ಭೂಮಿ ಏನೆಲ್ಲ ಶುಂಗಭದ್ರಾ ಜಲಾಶಯದ ಹಿನ್ನೆರಲ್ಲಿ ಮುಳುಗಡೆ ಆಗಿ ಹೋಗಿದೆ. ಆದರೇನಂತೆ? ನಮ್ಮ ಮುಂದೆ ಸುದ್ಯೇವದಿಂದ ಶಾಸನವು ಉಳಿದುನಿಂತಿದೆ; ಪರಂಪರೆಯನ್ನು ಉಳಿಸಿಕೊಳ್ಳಲು ದಾಖಲೆಯಾಗಿದೆ. ಈ ಶಾಸನದಲ್ಲಿ ಇನ್ನೂ ಒಂದು ಅಜ್ಞರಿ ಕಾದಿದೆ. ಶಾಸನದ ಕೊನೆಯಲ್ಲಿ ಒಂದು ಪದ್ಯ ಹೀಗಿದೆ :

ಅಲಪತಮೀವ ಚಿನ್ನಿಸುತಮೀವ [ಮೋಗಂ]^{೧೨} ಮುರಿದೀವ ಮುಕ್ಕಿಮೂ
ದಲಿಸೋಡೀವ ಬೆಕ್ಕನುಖಿದ್ದೀವ [ಬೆಳ್ಳಿಗ್ಗ]ದಿನ್ನಿಮೀವಮು
[ಮ್ಮಾ]ಲಮಣಗತಮೀವಕಡುಲೋ[ಭ]ರದಾಸಗುಣಂಗಳಂ ಪಳಂ
ಚಲೆದಪುದಾತ್ಮಕಾತ್ಮಪರಿದೀವ ಗುಣಂ ಗುಣದಂಕಾತ್ಮಿಯಾ ॥

ಈ ಪದ್ಯ ಜಿತಪುರಾಣದಲ್ಲಿ ತದ್ದತ್ತ್ ಕಾವ್ಯದ ಅಂಗವಾಗಿ ಬಂದಿದೆ :
ಅಲಪತಮೀವ ಚಿಂತಿಸುತಮೀವ ಮೋಗಂಮುರಿದೀವ ಮುಕ್ಕಿ ಮೂ
ದಲಿಸುತಮೀವ ಹೆಕ್ಕನೊಸೆದೀವಿಬೆಳ್ಳಿಗ್ಗಾದಿಂದಮೀವ ಮ
ಮ್ಮಾಲ ಮಣಗುತ್ತಮೀವ ಕಡು ಲೋಭ[ರ]ದಾಸಗುಣಂಗಳಂ ಪಟಂ
ಚಲೆದಪುದಾತ್ಮ ಕೂತ್ತೂ ಹಿರಿದೇವಗುಣಂ ಗುಣದಂಕಾತ್ಮಿಯಾ ॥^{೧೩}

ಕೆವಿ ಚಕ್ರವರ್ತಿ ರನ್ನ ಶಾ.ಶ. ಎಂಜಿ ವಿಜಯ ಸಂವತ್ಸರ, ಕಾರ್ತಿಕ ಮಾಸದ ನಂದಿಂಶ್ವರ ಪರ್ವತದಲ್ಲಿ ಅಜಿತಪುರಾಣ ಕೈತ್ಯಿಯನ್ನು ಸಮಾಪ್ತಿಗೊಳಿಸಿದ್ದಾನೆ :

ಶಕಪಂಚದಂಕದಾ
ಧಿಕ ನವಶತಮಾಗೆ ವಿಜಯಸಂವತ್ಸರ ಕಾ
ತೀಕ ನಂದಿಂಶ್ವರದಿನದೋಳ
ಪ್ರಕಟಿಸಿದು ರತ್ನನಿಂದಮಜಿತಪುರಾಣಂ ॥^{೧೪}

ಇದು ಕ್ರಿ.ಶ. ಎಲ್ರಿರಲ್ಲಿ ಒಂದು ವಿಜಯ ಸಂವತ್ಸರದ ಕಾರ್ತಿಕ ನಂದಿಂಶ್ವರ ಪರ್ವ (ಅಷ್ಟಮಿ – ಪೌರಣ್ಯ = ಕ್ರಿ.ಶ. ದಿ. ೨೫-೧೦-೬೬ರಿ ೧೦ದ ೨-೧೧-೬೬). ಉತ್ಸವಕ್ಕೆ ಸರಿ ಹೊಂದುತ್ತದೆ. ಕ್ರಿ.ಶ. ಎಲ್ರೆರಲ್ಲಿ ಬರೆದ ಶಾಸನಕವಿ ಕ್ರಿ.ಶ. ಎಲ್ರಿರ ಕಾವ್ಯದಿಂದ ಉದ್ದರಿಸಿಕೊಳ್ಳಲುದ ಸಾಧ್ಯವಿಲ್ಲದ ಸಂಗತಿ. ಇನ್ನು ಕೆವಿಚಕ್ರವರ್ತಿ ರನ್ನ ಶಾಸನದಿಂದ ಎತ್ತಿಕೊಂಡಿದ್ದಾನೆಂದು ಹೇಳುವಂತಿಲ್ಲ. ಶಾಸನವನ್ನು ಬರೆದ ಕೆವಿ ಸ್ವಾತಃ ರನ್ನನೇ ಆಗಿದ್ದ ಕಾರಣ ತಾನೇ ಬರೆದ ಕವಿತೆಯನ್ನು ತನ್ನದೇ ಕೈತ್ಯಿಯಲ್ಲಿ ಮನರುಧರಿಸಿಕೊಂಡಿದ್ದಾನೆಂದರೆ ಏನೇನೂ ತಪ್ಪಾಗದು. ಶಾಸನವನ್ನು ಬರೆದ ವೃಷ್ಟಿಬೇರಾರೂ-ಅಲ್ಲ-ಆತ ರನ್ನ;^{೧೫} ಇರಲಿ, ಸಾಹಸ ಭೀಮ ವಿಜಯದ ನಾಯಕ ಸತ್ಯಾಶ್ರಯ ಮತ್ತು ಪ್ರತಿನಾಯಕ ಯಾರು ಎಂಬ ಪ್ರಶ್ನೆಗೆ ಉತ್ತರ ಸಿಗುವುದೇ ಎಂದು ಗ್ರಂಥವನ್ನು ಅವಲೋಕಿಸಿದರೆ ಸಿಗುವ ಉತ್ತರ :

ಒಂದನೆ ನಂಬಿದ್ದುಗಾದಮ್ಮನಿಕ್ಕಿದನಂ ಹೊರಣ್ಣ ಕೊಂ
ದಂದಜೀಯಣ್ಣಿ ಮುಣ್ಣಿ ಶಿಕ್ಷಿತಂದು ಚಲಿನೀಲೆ ಏಯಿಲೆಂದುಹೂ
ಜ್ಞಂದೆಮೀಯಿದ್ದ್ವಹಿತನಂ ಕಡಿದಾಗಳೆಮಿಂದನಾ ಚಲಂ
ಸಂದುದಜಿಂ ಸವಂ ಪರಶುರಾಮನಾ ಕುವರಾಂಕರಾಮನಿಂ॥

(ಸಾ.ಭಿ.ವಿ. ಆ.೧-೧೯)

ಕಾವ್ಯವಲೋಕನ ಗ್ರಂಥದ ಪದ್ಯವೋಂದು ಈ ಸಂಗತಿಯ ಸತ್ಯ ಎಂದು
ಸಾರುತ್ತದೆ.

ಪದಿನ್ಜಾಂಸಿರ ಲೋಹವಕ್ಕರೆಯ ಜಾತ್ಯಕ್ಷಂಗಳಭಾಷಿರಂ
ಮದಮಂ ಮುಕ್ಕಳಿಂದ್ದ ದಂತಿಫಾಟಿಗಳ್ ಪತ್ತೆಂಟಿಲಕ್ಷ್ಯಂರಜೋ
ನ್ಯಾದ ಪತ್ತಿಪ್ರಜಮೆಂಬ ಸ್ಯಾಸ್ಯಾಮದಿಂ ಬಂದುಪ್ರಜಂಕಾದಿಯೋ
ಡಿದೊಡೆಟ್ಟಣಿದನಟ್ಟಿಮುಟ್ಟಿಪಿದಿಂ ಜಾಳುಕ್ಕ ಚಕ್ಕೇಷ್ಟರಂ ॥ ೨೬

ಸರಿಯಾಗಿ ಅಧ್ಯಯನ ಮಾಡದ, ಮತ್ತೆ ಮೂರವ ಗ್ರಹ ಹೀಡಿತ ವಿದ್ವಾಂಸರು
ಈ ಪದಕ್ಕೆ ಶಬ್ದಮಣಿದರ್ವಣ ಗ್ರಂಥದಲ್ಲಿ ಯದ್ವಾತದ್ವಾ ವ್ಯಾಖ್ಯಾನ ಮಾಡಿದಾಗ್ನರೆ
ನೋಡಿ ಸೂತ್ರ : ಇಲ್ಲ ಪ್ರಯೋಗ ಸಂಖ್ಯೆ : ೪, ಅವರಿಗೆ ಪೇಕ್ಕು ಡಿ.ಕೆ.
ಭೀಮಸೇನ ರಾಯರ ಆವೃತ್ತಿ ಅರ್ಥವಿಲ್ಲದ್ದು. ೨೭

ನಾಯಕ ಸತ್ಯಾಶ್ರಯ ಹಾಗೂ ಆತನ ತಂದೆ ಆಹವಮಲ್ಲ ಇಮ್ಮಡಿ ಶೈಲಪ
ಉತ್ತಲ ಅವರನಾಮಧೇಯ ಮುಂಜನನ್ನು ಬೆನ್ನಟಿ ಹಿಡಿಯುತ್ತಾರಷ್ಟೇ ಅಲ್ಲ
ಅವನನ್ನು ಚಂಡಿಕಾದೇವಿಗೆ ಬಲಿಕೊಡುತ್ತಾರೆ :

ವಾದ್ವಾಯಿ ಶೀಮೆ ತಂನ ಭುಜಗವ್ರಾದಿನಾಜ್ಞಾಸಿದುವ್ರಾಗಿಂದು ಸಂ
ಸ್ವದ್ವರಿಯಿಸುವ್ವಿಪ್ರವಾದ ಜಸಕ್ಕ ದಿಗಂತಮೆ ಶೀಮೆಯಿಂಬಿನಂ
ದ್ವಾರ ಬಾಹು ಏಯ್ಯಾಸೆಳಯಂ ಬಗೆಗೊಂಡು ಚಳುಕ್ಕ ರಾಜ್ಯ ಸಂ
ವದ್ವಾನಾಳುಸುತ್ತಳಿರಿಃ ಕಮಳಾಜ್ಞಿತ ಜಣ್ಣೆಕಾ ಪದರಂ ॥ ೨೮

ಚಂಡಿಕಾದೇವಿಗೆ ಉತ್ತಳನ ಶೀರವನ್ನೇ ಕಮಲದಂತೆ ಅರ್ಣವಿ ರಾಜ್ಯವನ್ನು
ಆಳಿದರು. ಸಾಹಸಭೀಮ ವಿಜಯದ ಪದ್ಯ -

ಕೂರಿಂ ವಿಜಯಶ್ರೀಯಂ
ಕೂರದರಂಜೋಂದು ಸಮರಜಯಮಂ ಮಾಡಲ್
ಕೂರಿಯೋಳ ಸೆಲಸುಗೆ ಕಂ
ಶೀರವಾಹನೆ ಚಳುಕ್ಕ ಕಂಶೀರವನಾ ॥ ೧೫ ॥

ಈ ವಿಜಯವನ್ನೇ - ಈ ಕಂಶೀರವ ವಾಹನೆಯನ್ನೇ ಕುರಿತದ್ವಾಗಿದೆ.
ಸಾಹಸಭೀಮ ವಿಜಯ ಕಾವ್ಯದ ಹಿನ್ನೆಲೆಯ ಯುದ್ಧ ಶ್ರೀ. ಎಂಜಿರ ಘೆಬುವರಿ
ಹಾಗೂ ಏತ್ತಿಲ್ಲ ತಿಂಗಳಗಳ ಮುಧ್ಯದಲ್ಲಿ ನಡೆದಿದ್ದು ಆ ಕಾವ್ಯ ತದನಂತರ
ಮತ್ತೆ ಇಡಿಯ ಕಾವ್ಯದಲ್ಲಿ ಬರುವ ಹತ್ತು ಆಶ್ವಾಸಗಳ ಮಣಿಕಾಗದ್ರಗಳಲ್ಲಿ
(Colophon) ಆಹವಮಲ್ಲ ಚಕ್ರವರ್ತಿಯ ಬದುಕಿದನೆಂಬುದು ಸಾಷ್ಟವೇ

ಇರುವುದರಿಂದ ಈ ಕಾವ್ಯವು ಶ್ರೀ. ಎಂಜಿ-ಎಂಎ ರ ಮುಧ್ಯದಲ್ಲಿ ಬರೆಯಲಾಗಿದೆ.

ಅನುಪಲಬ್ಧಿ ಅಭ್ಯರ್ಥಿ ಕಾವ್ಯ ‘ಭುವನ್ಯೇಕರಾಮಾಭ್ಯರ್ಥಿ’ ಇದರ
ಕತ್ತ್ವ, ಮೋದಲ ಕವಿ ಚಕ್ರವರ್ತಿ ಮೊನ್ನೆ ವೆಂಗಿಮಂಡಲದ ಮಂಗನಾರಿನಲ್ಲಿ
(ಈಗ ಇದು ಆಂಧ್ರ ಪ್ರದೇಶದ ಜಿತ್ತೂರು ಜಿಲ್ಲೆಯಲ್ಲಿದೆ) ಮೊನ್ನೆ ‘ಶಾಂತಿ
ಮರಾಣ’ ಕಾವ್ಯವನ್ನು ರಚಿಸಿದ, ಆ ಪ್ರದೇಶದ ಒಡಯರು ಆ ಕಾವ್ಯವನ್ನು
ಬರೆಯಿಸಿದ ಮಲ್ಲಪಯ್ಯ ಹಾಗೂ ಆತನ ಸೋದರ ಮೊನ್ನೆಮಯ್ಯ. ಇವರು
‘ದಾನ ಚಿಂತಾಮನೀ’ ಹಾಗೂ ‘ಸುಣದಂಕಾತ್ಮಿ’ ಎಂಬ ಬಿರುದುಗಳಿಗೆ ಭಾಜನಳಾದ
ಅಶ್ರೀಯಬ್ಜೀಯ್ಯಿಂ ತಂದೆ ಮತ್ತು ಚಿಕ್ಕಪ್ಪ, ಚಿಕ್ಕಪ್ಪ ಮೊನ್ನೆಮಯ್ಯ ತನ್ನ ಒಡಯ
ತ್ಯೇಲದ (II) ದೊರೆಯ ಮುಂದೆ ನಿಂತು ಯುದ್ಧಮಾಡಿ ಕಾವೇರಿ ನದಿ ತೀರದಲ್ಲಿ ಸ್ವಗ್ರಹಿಸ್ತೆ ನಡೆದ:

ಪರಗದ್ರೋಪರೋಳಿಂದ ತನ್ನೋಳಿಂದ ತನ್ನೋಳಿಂದ ಗೋವಿಂದರಂ ಬಪ್ರಮಂ
ಸರಗಂ ಪಾರದೆ ತಾಗಿ ಶೈಲಪನ್ಯಪಂ ಬಾಳಕ್ಕಿಂದು ಬಾಳಕ್ಕು ಮ
ಚ್ಚರದಿಂ ಸಾರ್ಥಿದರಂ ಪಡೆಲ್ಲದಿಂ ಕಾವೇರಿ ಸರ್ತೀರೋದೋಳ
ಸುರಲೋಕಾಧಿಕಾರ್ಯಾದಮೊನ್ನೆವಲಂಗಂಡಂ ಪೇಕ್ಕಾ ಗಂಡರೇ॥

(ಅಜಿಮ.ಆ.೧-೩೬)

ವೆಂಗಿಮಂಡಲದ ಈ ಭಾಗದಲ್ಲಿ ಆ ಕಾಲಕ್ಕೆ ಶುದ್ಧ ಕನ್ನಡವೇ ಇತ್ತು. ಆ
ಶುದ್ಧ ಕನ್ನಡದಲ್ಲಿಯೆ ಮೊನ್ನೆ ತನ್ನ ಕಾವ್ಯಗಳನ್ನು ಬರೆದ. ಉಪಲಬ್ಧ ಕೃತಿ
‘ಶಾಂತಿ ಮರಾಣವನ್ನು’ ಬರೆದು ಮುಗಿಸುವ ಕಾಲಕ್ಷಾಗಲೇ ಮೊನ್ನೆನಿಗೆ
‘ಕವಿಚಕ್ರವರ್ತಿ’ ಬಿರುದು ಸಂದಿತ್ತು :

ಅಮ್ಮನ ಭಕ್ತಿನುಂ ಗುಣಾಳ್ಯಾಶ್ರಯನಾತನ ತಮ್ಮನಷ್ಟ ಮು
ನ್ಯಾಮುಮುಮ್ಮೆಯಿಂಂ ಗುರುಸಮಕ್ಕ ಪರೋಕ್ಷವಿನೋಯಷ್ಟೆಯಿಂಂ
ದಮ್ಮನಧುಕ್ಕೆವಂ ತಗುಳಿ ನಿವ್ವಾಹಣ ಶಿತಿಗುಂಡ್ರೀ ಮರಾ
ಓಮ್ಮೆಹಿರತ್ತೆಮಿಂತಿದೆಯಳಂಕೃತಿತಾಂಕವಿಚಕ್ರವರ್ತಿಯಾ॥

(ಶಾಮ.ಆ.೧೨-೨೮)

ಇಲ್ಲಿಯೆ ಇನ್ನೊಂದು ಪದ್ಯ ಹೀಗಿದೆ (೨೫) :

ಪ್ರಕಟಂ ಲೋಕೋತ್ತರಲ್ಲಾ
ಕಿಕಪರಿಣಾತಿ ಮನ್ಮಂಗಂಗೆಶಾಂತಿಕ್ಷಾರ ರಾ
ಮಕಥಾಪ್ರತ್ಯಾಯಿಂದಾ
ದ ಕೃತಿಗಳಿಂ [ಕೃತಿಯಂಗಳ]ನ್ಯಾಪುಮೋಳವೇ ||
ಮೊನ್ನನಿಗೆ ಲೋಕ ಹಾಗೂ ಆಗಮಿಕ (ಅಧವಾ ಪಾರಲೋಕಿಕ) ಯಶಸ್ವಿಗಳು
- ಎರಡೂ ಬಗೆಯ ಲಾಭಗಳು- ಶಾಂತಿಶ್ವರ ಮತ್ತು ರಾಮಕಥಾ ಕೃತಿಗಳಿಂದ
ಲಭ್ಯವಾದವು. ಈ ಪದ್ಯದ ವಿಶೇಷಣ ಆತ ಎರಡು ಕಾವ್ಯಗಳನ್ನು ಪಂಪನ ಹಾಗೆ

ಒಮ್ಮೇಗೇ ಒಂದೇ ವರ್ಷ ಬರೆದಿದ್ದಾನೆ ಎಂದು ತಿಳಿಸುತ್ತದೆ. ಅವನಂತೆ ಇವನಿಗೂ ಗೌರವ ಆದರಗಳು ಲಭಿಸಿವೆ. ಪಂಪ 'ಕವಿತಾಗುಣಾಂವ' ಆಗಿದ್ದಾನೆ; ಮತ್ತೆ ಮೊನ್ನೆ 'ಕವಿಚಕ್ರವರ್ತಿ' ಆಗಿದ್ದಾನೆ. ಈ ಇಬ್ಬರ ಲೋಕ ಕಾವ್ಯಗಳಿಗೆ ಹಿನ್ನೆಲೆ ಒಂದೇ – ಅದು ತಕ್ಷೋಲಂ ಯುದ್ಧ; ಎಲ್ಲಿ ಮುಮ್ಮಡಿ ಕೃಷ್ಣನಿಗೆ ಜಾತಿ ಯುದ್ಧದ ಅಂತಿಮ ಫಲ ದೊರಕಿದೆ. ಅಷ್ಟೇ ಅಲ್ಲ ತಮಿಳುನಾಡಿನ ಮೇಲೆ ಅಲಲ್ಲ! ಜೋಳ, ಚೇರ ಪಾಂಡುರ ಮೇಲೆ – ಅವರ ನಾಡುಗಳ ಮೇಲೆ – ಅವು ಅವನ ಸಾಮ್ರಾಜ್ಯದಲ್ಲಿ ಸೇರಿದುದರಿಂದ ಅಧಿಕಾರ ಸಾಫಿತವಾಯಿತು; ಸೂಕ್ತ ಸುಧಾರಣವದ ಪದ್ವೋಂದು ಸಾಕ್ಷಿಯಾಗಿ ನಿಂತಿದೆ. ಇದಕ್ಕೆ :

ಅದಟಿನಿಂತು ಮಣಿಕ ಜೋಣನ ಪಂಡಲೀಯೋಂದಕ್ಕೆಗೆ ವಂ
ದು ಕರಿಕೋಟಿ ಬಂದುದು ಹಯಾವಳಿ ಬಂದುದು ರಶ್ವಾಶಿ ಬಂ
ದು ಬಗದೆತ ಜೇರಮನ ಜೋಣನ ಪಾಂಡುನ ನಾಡಕ್ಕೆಗೆ ವಂ
ದು ಕಡಿತಕ್ಕಮುಂಡಿಗೆಗೊಳಿಗೊಳಿಗೊಳಿ ಶುಭತುಂಗದೇವನಾ ॥

‘ನಾಯಕಾಭ್ಯಾದಯಮಣಿನಂ’ ಆಶ್ವಸದ ಪದ್ಯ-೨; ಮೊನ್ನನ ಭುವನ್ಯೇಕ ರಾಮಾಭ್ಯಾದಯ ಕಾವ್ಯದ್ದೇ ಎಂದು ಹೇಳಬಹುದು. ಆ ಕಾವ್ಯ ಕೃತಿ ದೊರಕಿಲ್ಲ ವಾದುದರಿಂದ ಅಲ್ಲವೆಂದೂ ವಿದ್ವಾಂಸರು ಆಕ್ಷೇಪವೆತ್ತಬಹುದು. ‘ಗ್ರಿಂಝಾತ್ತಣಿ’, ‘ಅಕಾಲವರ್ಷ’, ‘ಶುಭತುಂಗದೇವ’ ಇತ್ಯಾದಿ ಬಿರುದುಗಳು ಬಂದಾಗ ಅವು ಕೃಷ್ಣ ರಾಜನಿಗೇ ಅನ್ವಯವಾಗುತ್ತವೆ.

ಭುವನ್ಯೇಕ ರಾಮಾಭ್ಯಾದಯ ನಾಯಕ ಕೃಷ್ಣ ಪ್ರತಿನಾಯಕ ಜೋಳ ದೊರೆ ರಾಜಾದಿತ್ಯ, ಪರಾಂತಕನ (I) ಮತ್ತೆ, ಆತ ತಕ್ಷೋಲಂ ಯುದ್ಧದಲ್ಲಿ ಆನೆಯ ಮೇಲಿನ ಅಂಬಾರಿಯಲ್ಲೇ ಕೃಷ್ಣನ ಪ್ರಕ್ಕದವರಿಂದ ಕೊಲ್ಲಲ್ಪಟ್ಟ; ಕೊಂದವನ ಪಂದಲೀಯನ್ನು ಕೃಷ್ಣವಲ್ಲಿಗೆ ತರಲ್ಪಟ್ಟಿತು. ಈ ಮೂರರ ಹಾಗೆ ಕನ್ನಡದಲ್ಲಿ ಇನ್ನೊಂದು ಅಭ್ಯಾದಯ – ವಿಜಯ – ನಿರೂಪಿಸುವ ಕಾವ್ಯ ಹುಟ್ಟಿಲ್ಲ. ಜಿನಸೇನಾಚಾರ್ಯರಿಂದ ‘ಅಭ್ಯಾದಯ’ ಪದ ವಿಶೇಷ ಬಳಕೆಯಲ್ಲಿ ಬಂದಿತು.

ಅಡಿಟಿಪ್ಪಣಿಗಳು

೧. ವಿಕ್ರಮಾಜುನ ವಿಜಯಂ(೧೦೧೧, ಮ್ಯಾ. ವಿ.ವಿ.ಪ್ರಸಾರಾಂಗ) ಆ, ೧೧-೪೪; ಮು.೪೧೦೯..
೨. ಸಾಹಸರ್ಭಿಮ ವಿಜಯಂ, ಆ.೧-೨೨; ಉಪಲಭ್ಧ ಎಲ್ಲ ಪ್ರತಿಗಳಲ್ಲಿ ಪದ್ಯದ ಪಾಠ ಕೆಟ್ಟಿದೆ; ಭಂದಸ್ಸು ಕೆಟ್ಟಿದೆ; ಇಲ್ಲಿ ಸರಿಪಡಿಸಿದ್ದೇನೆ.
ಸಾಭಿವಿ. ಗ್ರಂಥದ ಆ-೨, ೩, ೪, ೫, ೬, ೭, ೮, ೯, ೧೦ ಮತ್ತು ೧೦ರ ಆರಂಭದ ಪದ್ಯಗಳು “ಸಾಹಸ ಭೀಮಂ” ಎಂದೇ ಕೊನೆಗೊಳ್ಳುತ್ತವೆ.
೩. ‘ಪಂಪ’-೧೦೧೦’ ಎಂಬ ಗ್ರಂಥ, ಮು. ೪- ೫೩.
ಕನಾರಟಕ ಸಾಹಿತ್ಯ ಅಕಾಡೆಮಿಯ ಪ್ರಕಟಣ (ಕ್ರ.ಶ.೨೦೦೪), ಬಂಗಳೂರು - ೧೨.

೪. ವಿ.ವಿ. ಆ. ೧೧-೧೧ ಹಾಗೂ ವಚನ, ಮು. ೩೬೬ (ಮ್ಯಾ. ವಿ.ವಿ. ಪ್ರ. ಪ್ರಕಟಣ - ೨೦೧೧)
೫. ‘ಸಾಪೇಕ್ಷ’ ಪುಸ್ತಕ, ಭಾಗ -೨ , ಮು. ೪೮-೪೯.
೬. ವಿಕ್ರಮಾಜುನ ವಿಜಯಂ, ಆ.೩-ಪದ್ಯ ೫೪ ಹಿಂದಿ ವಿಶ್ವಾದಿ. ಮು. ೮೧-೮೨.
ಕನ್ನಡ ಸಾಹಿತ್ಯ ಚರಿತ್ರೆಯ ನಿರೂಪಣೆಯಲ್ಲಿ ಆಯಾ ಕೃತಿಗಳ ಹೀರಿಕೆಗಳಲ್ಲಿ ವಿವರಣೆ ವಿವರ ವಿವರವಾಗಿ ಬಂದಿಲ್ಲ.
೭. ‘All is fair in love and war’ ಎಂಬ ಶೇಕ್ಷಿಯರನ ಮಾತಿನಲ್ಲಿ ಹುರುತ್ತಿದ್ದರೆ ಅರಿಕೋಸರಿಯ ಕೆಲಸದಲ್ಲಿ ‘ದೇಶದ್ವೋಹದ’ ಮಾತೆ ಬರದು.
೮. ಭಾರತೀಯ ಕಾವ್ಯ ಮೀಮಾಂಸೆ (ಲೇ. ಪ್ರೊ. ತೀ. ನಂ. ಶ್ರೀ) ಮು. ೨೫೧ (ಎರಡನೆಯ ಆವೃತ್ತಿ; ೧೯೯೮).
೯. ಕಾವ್ಯಪರ್ಲೋಕದಲ್ಲಿ ‘ವೀರಶ್ರೀ’ ಎಂಬ ಪಾರವಿದೆ; ೨೮೫; ‘ಗದಾಯುಧ’ ಅದವಾ ‘ಸಾಹಸ ಭೀಮ ವಿಜಯಂ’ ಕಾವ್ಯ ಉತ್ಪಾದನ ಮೇಲೆ ನಡೆಸಿದ ಯುದ್ಧ ಆದ ಮೇಲೆಯೆ ಮಟ್ಟಿದೆ. ಇದು ಗಮನಾರ್ಹ.
೧೦. Ep. Ind. Vol. xxxiii, pp. 130ff
೧೧. ಗ್ರಂಥ ಸಂಪಾದನಾಶಾಸ್ತ್ರ ಪರಿಚಯ (ಲೇ. ಸೀತಾರಾಮ ಜಾಗೀರ್ದಾರ್) ಮು. ೮೧೦ - ೮೧೨.
೧೨. (೧) ಕಾವ್ಯಪಲೇಕನಂ, ಪದ್ಯ - ೨೨ (ಕ ಹಾಗೂ ಗ ಪ್ರತಿಗಳು)
(೨) ತೆಬ್ಬಮಣಿ ದಷ್ಟಣಂ (ಸಂ. ಪ್ರೊ. ಡಿ.ಕೆ. ಭಿಮಸೇನರಾವ್)
ಮ್ಯಾ.ವಿ.ವಿ. ಪ್ರಸಾರಾಂಗ ಪ್ರಕಟಣ, ಮು. ೮೯ ಮತ್ತು ೯೫
೧೩. Ep. Car. Vol. vii (BLR) sk. 137
೧೪. ರನ್ನಡ ವಿರಚಿತ ಸಾಹಸರ್ಭಿಮ ವಿಜಯಂ (ಗದಾಯುಧಂ) ಸಂ : ಬಿ.ವಿ.ಸ್. ಸಣ್ಣಿಯ್ಯ ಮತ್ತು ರಾಮೇಗೋಡ, ಮ್ಯಾ.ವಿ.ವಿ.ಪ್ರ. (೧೯೮೫).
೧೫. ಜಾಲಿಕ್ < ಜಾಳುಕ್ < ಜಳುಕ್ < ಜಲ್ಕ್ < ಜಲ್ಕ್ < ಜಳುಕ್ < ಶಳುಕ್ = ತೆರೆ < ದರೆ < ತೆರಿಗೆ ಅನುಭವಿಸುವವರಿದೆ. ಜಾಳುಕ್ಯಾದ್ಯ ಜಳುಕ್ ಜಳುಕ್ ಜಳುಕ್ ಜಳುಕ್ ಜಳುಕ್ ಜಳುಕ್ ಮಟ್ಟದವರಂತಿ! ಅಧರ ಸರಿಯಾಗಿ ಗೊತ್ತಿಲ್ಲದಾಗ ಮಟ್ಟಿದೆ ಕತೆ.
೧೬. ಕನ್ನಡ ಹಸ್ತಪ್ರತಿಗಳ ವಣಣಾಶಕ್ತಿ ಸೂಚಿ ಮು. ೪೫೫-೪೫೬ ಪ್ರಥಮ ಸಂಪುಟ (ಪ್ರ. ಸಂ. ಹೆಚ್. ದೇವೀರಪ್ಪ) ಪ್ರಾಚ್ಯವಿದ್ವಾ ಸಂಶೋಧನಾಲಯ (ಮ್ಯಾ.ವಿ.ವಿ.) (೧೯೮೨)
೧೭. ಅಜಿತ ತೀರ್ಥಕರ ಮುರಾಣ ತಿಲಕಂ, ಮು. ೨೦೫; (ಸಂ. ಮಂ. ಆ.ರಾಮಾನುಜ ಯ್ಯಾಂಗಾರ್) ಕನಾರಟಕ ಕಾವ್ಯ ಕಲಾನಿಧಿ, ಕೋಶ ಸಂಚೈ - ೫೧ (೧೯೧೦)
(i) ಪ್ರೊ. ಡಿ.ಎಲ್.ಎನ್.ವಡ್ಡಾರಾಧನೆ ಮು.iii-xi (ಹೀರಿಕೆ) (೧೯೮೫)
(ii) Dr. A.N. Upadhye : Upadhye, Papers : 'Brihat Katha Kosa'pp. 1-5 (Mys. Un,Pr. Pub)
೧೮. ಎಫ್.ಕ. ಸಂಪುಟ -೨ (೧೯೬೫) ಚಿಕ್ಕಬೆಟ್ಟ, ಶಾಸನ ಸಂಖ್ಯೆ:೫೫. ಇದರ ಫೋಟೋ ಕಾಡ ಕೊಟ್ಟಿದೆ. ಪರಿಶೀಲನಬೇಕೆನ್ನುವರು ಶಾಸನದ ಫೋಟೋ ಕಾಡ ನೋಡಬಹುದು.
೧೯. ಪೊರಾಣಿಕ ಪಾತ್ರಗಳ ಹಿನ್ನೆಲೆಯಲ್ಲಿ ಇನಿತು ವಿಮರ್ಶೆ ಮಾಡಿದ್ದಾರೆ. ವ್ಯಾಸ, ಭಾಸ, ಭಟ್ಟಸಾರಾಯಿಂ ಹಾಗೂ ಏಶೇಷಣೆ ಪಂಪ ಇವರ ಕೃತಿಗಳಿಗೆ ಕೃತಿಜ್ಞಾಗಿದ್ದಾನೆಂದು

- ତେଲିନିକ ତକ୍ଷିଳିଯିଲ୍ଲୟୁ ତୋରିଲିଦ୍ଧାରେ. ମେଉ, ତୀ.ନ.ଶ୍ରୀ. ‘ଗଦାଯୁଧ ସଂଗ୍ରହଂ’, ଅପରନ୍ତେ ଅମ୍ବନ୍ଦିରିଲିଦ୍ଧାରେ - ଜୀତରରୁ.

ଶ୍ରୀ ବି.ସି. ପାଟେଳ୍ ‘ଇତିହାସ ଦର୍ଶନ’ ସଂମୁଚ୍ଚ - ୮୮, ଗୁଜ୍ରାତମାରୁ ତାଶନ, ମୁ.୫୦-୮୨, ଗୁଜ୍ରାତମାରିନାଲ୍ଲୀରୁଥ ହାଲୁ ଆଶ୍ରମ ଦେବାଲୟଦ ମୁଠେ ଖାଦ୍ୟରୁ
ହୋଇ ଦାଖିଲାଗଲୁ ମୋରିଦାଗ ଇତିହାସଦ ମୁକଟିଗଲୁ ବଢ଼ିଲି ଆଗବେକାଗୁରୁତ୍ବୀ
ବାହାମୋହଗାଙ୍ଗେ ମୋରା ପିରାମ ହେବେକାଗୁରୁତ୍ବୀ. ନଂବିକେଗଲୁ ନେଲ
କଚବେକାଗୁରୁତ୍ବୀ. ଅତିମହିମା ଏଷୁ ଜ୍ୟେଷ୍ଠମୋ ଅଛେ ଆଶ୍ରମ କୁଳ. ଅଛେ
ଅଲ୍ଲ, ଆଶ୍ରମ ମହିମା ଆଶ୍ରମ ଗନ୍ଧିନୀ ମୁଣ୍ଡର ପରିପରେଯେଲ୍ ଶୈଵମୋ ଅମୁଦ.
ଅନୁବଂଧଧାରୀ କୌଟି ଶାସନମନ୍ତ୍ଵ ନେଇଦିରି.

୧୭. ‘ମେଗଂ’ ଏବଂବୁଦମ୍ବୁ ‘ମେଗ’ ଏବଂଦୁ ବିଦିଦ୍ଧାରେ. ବାସଦାଲ୍ଲୀ ଇଦୁ ପକ୍ଷପଲନଦ
(Cursive) ମୁ ‘ଅଶ୍ରୁ’, ଲିପିକ୍ଷାନ୍ତ ସାଲାଦାକୁଣି କେଳିଲୁ ତମ୍ଭଗଲୁ ଆଗିବେ. ଆଦର
ଆ ତପ୍ତିଗିଂଠ ଶାସନମନ୍ତ୍ଵ ପ୍ରକଟିଶି ହେବେଗେ ନମ୍ବୁନ୍ତ୍ଵ ରନ୍ଧନମନ୍ତ୍ଵ ଉପକୃତରନ୍ତ୍ଵାଗ୍ରହି
ମାଦିଦ୍ଧାରେ.

୧୮. ଅଜିତ ତୀର୍ଥକର ମୁରାଳି, ଆ-୧୨ ପଦ୍ମ - ୧୧.
୧୯. ଅଜିତ ତୀର୍ଥକର ମୁରାଳି ତିଳକଂ, ଆ-୧୨ - ଆୟ.
୨୦. ରନ୍ଧନ ବରେଦ ଶାସନଗଲୁ :

 - (i) ଜାନିଲ୍ଲିରାରୁ, ଇତିହାସ ଦର୍ଶନ ସଂମୁଚ୍ଚ - ୨୦, ମୁ.୧୦୩-୧୦୫
(ତୀ.ଶ. ଟିଏଲ୍ ଜନପର-୧୫)
 - (ii) ଗୁଜ୍ରାତମାରୁ ତାଶନ, ଇତିହାସ ଦର୍ଶନ ସଂମୁଚ୍ଚ-୮୮, ମୁ. ୫୦-୫୨
(ତୀ.ଶ. ଟିଏଲ୍ ଜନପର ୨୧)
 - (iii) ଲକ୍ଷୁଂଦିଯ ଶାସନଗଲୁ : S.I.I. Vol.XI No. 52 & 53,
ଦାନଚିଂତାମାତ୍ର ଅତିମହିମା, ସମାଲୋକନ (ଲେ. ମେଉ, ତୀ. ନ.ଶ୍ରୀ)
ମୁ. ୧୫୦-୧୯୫୧ (ରେଜିଲ/ରେଡି)

୨୧. ଗୁନ୍ଧ ସଂପାଦନାଶାସ୍ତ୍ର ପରିଚୟ (ଲେ : ଶୀତାରାମ ଜାଗିର୍ଦାର୍) ମୁ.୮୮୦,
ନାର୍କ୍ଷା ବିପରାଦ ମେମ୍ବର୍ ଇଦେ.

୨୨. ଶମଦ, ମୁ. ୨୮ର ପ୍ରୟେଣେଗ (୯)-
“ପଦନେଣ୍ଟାସ୍ତ୍ରରଲୋହପକ୍ଷରେ ଜାତ୍ୟାଦି.
(i) ମେଉ, ଡି. କେ. ଭୀ. ଅଷ୍ଟୁତ୍ତି, ମୁ. ୧୮-୨୦
(ii) କନାରଟିକ ସଂସ୍କୃତି ଜାତ୍ୟାଦି ପ୍ରକଟଣ (ମେଉ, ଟି.ଏ.ବି.) ମୁ. ୩୧
Ep. Car. Vol.7 (BLR) SK. 137.

୨୩. ମୋହେନ୍ଦ୍ରାକ୍ଷ୍ମୀ ମୁସକ, ‘ଗୁନ୍ଧ ସଂପାଦନା ଶାନ୍ତ ପରିଚୟ’ ମୁ. ୮୮୦-୮୮୧
‘ଅତିମହିମା’ (<ଅତି+ଅତି>) ‘ଯ’ ହାଗୁ ‘ମ’ ଅକ୍ଷରଗଲେ ସାଦୃଶ୍ୟରୂପଦିଂଦ
‘ଅତିମହିମା’ ଏବଂ ରୂପେ ଜନ୍ମିତ ତଳେଦିଦ. ‘ଜଂଲି ଶିରୋର’ ହାଗୁ ‘ଗୁଜ୍ରାତମାରୁ’
ଶାସନଗଲ୍ଲାରୁ ‘ଅତିମହିମା’ ଏବଂ ଶୁଦ୍ଧରୂପେ ଇଦେ. ‘ଅତି’ ଇଦୁ ‘ହ୍ସି’ ତଳ୍ଲିଦ
ତଳ୍ଲିପରାପେ.

୨୪. ଭୁବନେଶ୍ୱରାମାଧ୍ୟାଦୟିଦ କୁରିତୁ ବିନାପଣୀ ଅଧ୍ୟୟନ ନଦେଦିଦେ.
(i) ଶ୍ରୀ ଶ. ବା. ଜୋଏ ଅଭିନଂଦନ ଗୁନ୍ଧ, ମୁ. ୫୦୪-୫୧୮ (ରେଜିଲ)
(ii) ମେଲୁନ ଶାନ୍ତି ମୁରାଳି, କଶାପ ପରିଚାଳନ, ମୁ. ୧୯୪-୧୯୫ (ମୁନ୍ଦୁନିଧି)

ಅನುಬಂಧ : ಸ್ವಿಡಲ್‌ನೂರ ರನ್ನನ ಶಾಸನ

ଭାଷାବିଜ୍ଞାନ ପରେମାନ, ପ୍ରକାଶନ : ୧୯୯୫ ମୁଦ୍ରଣ

(ಶಾಸನವನ್ನು ಮೊದಲು ಪ್ರಕಟಿಸಿದವರು : ಶ್ರೀ ಬಿ.ಸಿ. ಪಾಟೀಲ್, ನಿವೃತ್ತ
ಶಿಕ್ಷಕರು, ಕೊಪ್ಪು)

గుడ్లానురు పాటు ఈశ్వర దేవాలయద ముందే ఇద్దమ్మి శాసన పాఠః

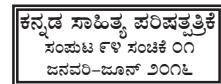
೧. ಸ್ವಾಸ್ಥ ಮನುಸ್ತ ಭುವನಾಶ್ರಯ ಶ್ರೀ ಪ್ರಾಣಿವಲ್ಲಭ ಮಹಾರಾಜರ್ದಿರಾ
 ೨. ಜ ಪರಮೇಶ್ವರ ಪರಮ ಭಟ್ಟಾರಕಂ ಸತ್ಯಾಶ್ರಯ ಕುಳಿತಿಳಕ ಚಾಲು
 ೩. ಕ್ಷಾಭರಣಂ ಶ್ರೀಮದಾಹವಮಲ್ಲ, ದೇವರ ರಾಜ್ಯಾಧಿಪತಿ ಪ್ರವರ್ಧ ಮಾಚನ್ನಾರ್ಕ ತಾರಂಬರಂ ಸಲುತ್ತಿದ್ದಿರೆ
 ೪. ತತ್ವಾದ ಪದ್ಮೋಽಪಜೀವಿ ಸ್ವಸ್ತರಿನರಪ ತಿಮಿರ ಹರಣ ವಿಜಯಲಕ್ಷ್ಮೀ ಲಕ್ಷ್ಮಣ ದಕ್ಷ ದಕ್ಷಿಣ
 ೫. ಭೂಜ ವಿಜಯ ವೀರಲಕ್ಷ್ಮೀನಿವಾಸಾಯಮಾನಾನಾಸರತ್ತಂ ರಜಿತ ಚ್ಯಾತ. ವಿವಿಧಾಭರಣ ಕಿರಣ ರಗಾ
 ೬. ರುಣಿತ ವಿತತ ಸುಭಲಕ್ಷ್ಮೀ ಲಕ್ಷ್ಮಿತ ಬ್ರಹ್ಮ ವಂಶೋಽಧವಂ ವಾಜಿ ಕುಳ ಗಗನಭಾಸ್ಕರ ಸುಭಗ ಶ್ರೀಂತೇತ್ತಿ ಸುಜ
 ೭. ನೈಕೆಮಿತ್ರಂ ವಿಭವ ಮಾಂಧಾತ ರಿಪು ಬಳ್ಳೋಪೇತಂ ವೈರಿ ನಾರಾಯಣ ಪೃಯಜನಾಧಾರಣ ರಿಪುಭಳ ಭೀಮ ಸಾಹಸ
 ೮. ರಾಮ ನನ್ನಿಮಾಳ್ಯವ ಸರಕ ವಿಶ್ವಾಳ್ಯವಂ ಸಮರ ಕೊಳ್ಳಣ ವೈರಿಕುಳಕಾಳದಣ್ಣ ವಿಳಾಸಿನೀಜನ ಮನೋಜ ಕಂದುಕೊಣ
 ೯. ಶ್ರೀಮತ್ ಪಡೆವಳ ನಾಗದೇವನ್ ತತ್ತ್ವಿಕ ಪತ್ತಿಯರ್ ಸ್ವಾಸ್ಥಿ ಜಿನಸ್ಸುಪನ ಬಂಧುರ ಗಣಳಿಕ ಪರಮ ಪವಿತ್ರೀಕೃತೋತ್ತಮಾಂಗಯೀರ್
 ೧೦. ಕಟಕ ಪವಿತ್ರೀಯರ್ ಗುಣದಂಕಕಾತ್ಮಿಕ ಯರ್ ಕವಿವರಕಾಮಧೇನುಗಳಪ್ಪ ಶ್ರೀಮದತ್ತಿಯಬ್ರಹ್ಮಸಿಯರ ಮಗಂ ಸ್ವಾಸ್ಥಿ
 ೧೧. ಸಮಸ್ತ ರಾಜ್ಯಭರ ನಿರೂಪಿತಂ ಮಹಾಸೈನ್ಯಾಧಿಪತಿ ಪ್ರಜಣಿದಣ್ಣನಾಯಕಂ ನನ್ನಿನಾರಾಯಣ ಸಂಗ್ರಾಮಧೀರ ಕಪ್ಪುರ
 ೧೨. ವರ್ಷನಾಯಾರಾಚಾರ್ಯ ಹಯವಶ್ತರಾಜ ಪತಿಹಿತಾಚರಣ ಶ್ರೀಮದಳಿಗದೇವ ಮಾಸಿವಾಡಿ ನೂಜ ನಾಲ್ಕುತ್ತಮಂ ನಿಧಿ ನಿಧಾನ
 ೧೩. [ನಿ] ಕ್ಷೇಪ ಸಹಸ್ರದಣಿ ಮೊದಲಾಗೆ ದುಷ್ಪಿನಿಗ್ರ ವಿಸಿಪ್ಪ ಪ್ರತಿಪಾಳನಗೆಯ್ದು ಸುಖಿದೊಳಗರಸುಗಂಯ್ಯತ್ವಮಣ್ಣ ಸಿಂದ
 ೧೪. [ಪ್ರಗೆ]ಯೋಳ ನಾಗೇಶ್ವರ ಮಂದು ದೇಗುಲವಂ ಪರೋಕ್ಷ ವಿನಿಯಾದಿಂ ಮಾಡಿಸಿ॥ ಸ್ವಾಸ್ಥಿ ಯಮನಿಯಿಮ ಸ್ವಾಧ್ಯಾಧ್ಯಾಯ ಧ್ಯಾನ ಮೋ
 ೧೫. [ನಾ] ನುಷ್ಣಾನ ಸಮಾಧಿ ಸಂಪನ್ಸುರಪ್ಪ ಶ್ರೀಮತ್ಸಿಂದಪುಗೆಯ ದೇವರಾಸಿ ಪಣ್ಣಿತರ ಕಾಲಂ ಶ್ರೀಮದತ್ತಿಯಬರಸಿಯರುಮಣ್ಣಿ

೧೯. [ಗ] ದೇವನು ಮಿಟ್ಟ ಕಟ್ಟಿ ॥ ಶಬ್ದಕಾತೀತ ಸಂಪತ್ತರ ಶತಂಗಳೊಂಬ್ಯೆ ನೊಜೊಂಭತ್ತನೆಯ ಎಂಂ ಸರ್ವಧಾರಿ ಸಂಪತ್ತರ [೦]
೨೦. ಪ್ರಮೀತ್ಸೆ ತದ್ವಾರಾಭ್ಯಾಸರ ಮಾಥ ಸುಧೃತಯೋದ [ಸಿಯುಂ] ಸೋಮವಾರಮು* ವಿಪಾತದಂದು ನಾಗೇಶ್ವರಕ್ಕೆಬಿಟ್ಟ.
೨೧. ಉಂದು ಅನೆಗುರ್ವಿಯಂ ಬಣಕ್ಕೆಂದು ಸುಂಗಾವ್ಯಾ...ನ ನೂರು ದೇಸೆಯಿಂದ ಹಿಂಗಿ ಉಂರೊಲದ ಬಡಗಳಾ ದೆ
೨೨. ಸೆಯೋಳ ಎರೆಮೂನೊಱ ಮತ್ತೊಂಂಂ ಉರ ತೆಂಕಳ [ದೆ] [ಸೆ] ಯೋಳ ಕಿಸುಕಾಡು ಮೂನೊಱ ಮತ್ತೊ ಒಂಂ ಅಡಜ ಏರಿಯ
೨೩. ಸಿಮೆ ಅವುದೆನ್ನಿಡೆ ಸಿಂದುವುಗೆಯಿಂದ ಪಡುವ ಅಳವಿಟ್ಟಿ [ಗೆಹೋ] ದಬಣ್ಣೆಯ ತೆಂಕಳದೆಸೆಯ ಅಣ್ಣಿಗನ ಕೊಳದ ಕೆ
೨೪. ಉಗೆ ನೆಟ್ಟಕಲ್ಲು ಮೇರೆ ಅಡಕ್ಕೆ ಸಯ್ಯ ತೆಂಕ ಶಾನ್ತ ವೋಲದ....ಕೆಂದೆಯ ಪೊಲದ ಮೇರೆಯೋನಟ್ಟ ಸಾಸನಕಲ್ಲು ಅದ
೨೫. ಕ್ಯೆ ಸಯ್ಯ ಮುಂಡಲ್ ಕವ್ವಳ್ ಮೆ ಮೇರೆ ಅಡಕ್ಕೆ ಸಯ್ಯ ಬಡ. ಕವ್ವಳ್ಳಂ ಬಿಡಿದು ಬನ್ನ ಸಿನ್ನಪುಗೆಯಿಂದ
೨೬. ಬಟ್ಟೆಯ ತೆಂಕಳದೆಸೆಯೋಳ ಈಶಾನ್ಯದೋಳ ನಟ್ಟಕ. ಇದುವರಿಯ ಜತುರಾಘಾಟ ಶುದ್ಧಿ ಮತ್ತೊಂ ಕಿಸುಕಾಡ ಮೇರೆ
೨೭. ಅವುದಂದೊಡೆ ಮಟ್ಟಪುರದ ಬಟ್ಟಿಯೋ, ಕೊಣ್ಣಿಗೆಯೋ.. ಗಳಿ ನಟ್ಟ ಮೋರಿಯಂಗೊ ಅದಂಸಯ್ಯ ಪಡುವ ಮೋ
೨೮. ಗಡೆ ನಿದುಷವಸಿಯ ಬಟ್ಟೆಯ ಮೂಡ ಕಾನ್ತರಿಕ ಬೆಲದಮೊದಲಗೋ ನಟ್ಟಕಲ್ ಅದಕ್ಕೆ ತೆಂ
೨೯. ಕ ಮೋಗದೆ ಹತ್ತೆದ ಮೋದಲೋ ನಟ್ಟಕಲ್ ಅದೇ ಮೋದಲಾ [ಗ] [ಪ*] ದುಮೋಗದೆ ಬಾಗಿಲ್ಲ ಪಡುವಣ ಮೋನ್ನುಗುಣ್ಣೆಯು
೩೦. ಬಟ್ಟೆಯ ಕಾನ್ತರಿಕೆಯ ಬೇವಿನ ಹತ್ತೆದ ಮೋದಲೋ ನಟ್ಟ ಕಲ್ ಅದಕ್ಕೆ ತೆಂಕ ಮುತ್ತಿನ ಪಡುವಣ ಬನ್ನಿಯ ಮೋದಲೋ
೩೧. ನಟ್ಟಕಲ್ ಅಲ್ಲಿಂದ ಮೂಡನಿಡುವಸವಸಿಯ ಬಟ್ಟೆಯ ಪಡುವಲಾನೆ ವಬ್ಬಿಲೆಯ ಮೋದಲೋ ನಟ್ಟಕಲ್ ಅದಕ್ಕೆ ಸ
೩೨. ಯ್ಯು ಸ್ವೇರಿತ್ಯದ ದೆಸೆಯ ಆಲದ ಬಾಗಿನ ಸೀಗೆಯ ಪಾತ್ತೆದ ನಡುವೆ ನಟ್ಟಕಲ್ ಆಯಾಲದ ಬಾಲವಿಡಿದು ಕಾರೆಯ ಕೆಳಗಳಿಮೋ
೩೩. ದಲಮೇರೆಯಾಗ ಮಟ್ಟಪುರದ ಬಟ್ಟೆಯ ಮೂಡಣ ಬಿಲ್ಲವತ್ತದ ಮೂಡಣ ಬಾಟ್ಲಿಲ್ಲಿಕ್ಕೆ ಬಡಗ ಕೊಣ್ಣಿಗೆಯೆಂಬೆಯ ಕೆಳಗಳಿಮೋ
೩೪. ರಿಯಗಲ್ಲೇರೆ ಇದು ಕಿಸುಕಾಡ ಮೇರೆ ಇನ್ನು ಕಿಸುಕಾಡ ಮೇರೆಯು ತಳವೃತ್ತಿ ಅಣುನೊಱ ಮತ್ತೊ ಒಂಂ ಇದಕ್ಕೆ ಅರು
೩೫. ವರಾಗದ್ವಾಣ ಅಳು ಈ ಅನೆಗುಣ್ಣಿಗೆ ಗದ್ವಾಣಮೊಂಭತ್ತು ಈ ಸರ್ವಬಾಧಾ ಪರಿಹಾರ ಇನ್ನು ಮಿಯ್ಯಾರ್ದೆಯಂ ತಪ್ಪದೆ ನಡೆ
೩೬. ಸಿದಗರ್ಣಿ ಪ್ರಯಾಗೆಯೋಳಂ ಬಾಣರಸಿಯೋಳಂ ಕುರುಕ್ಕೇತ್ರಗೊಳಂ ಅನ್ನ ಕೋಟಿ ತಪೋಧನಗ್ರಂ ಬ್ರಾಹ್ಮಣಗ್ರಂ

೩೭. ಆಹಾರದಾನ ಏಕ್ಕಿದ ಫಳಮುಂ ಸಹಶ್ರಾತ್ಮಮೇಧಗೆಯ್ಯ ನಾಗೇಶ್ವರದ ದೊರೆಯ ವಿಪ್ರತ್ವಾಲ್ಯ ದೇಗುಲಮ ಮಾಡಿ
೩೮. ಸಿದ ಪಳಿಕ್ಕು ಈ ಮಿಯ್ಯಾರ್ದೆಯಂ ದಾಣಿಗರ್ಗೆ ॥ ಅನೇಕ ಕೋಡಿ ತಪೋಧನರುಮಂ ಬ್ರಾಹ್ಮಣರುಮಂ ಕವಿಲೆಗಳುಮನ
೩೯. ಓದ ಪಂಚ ಮಹಾಪಾಠಕನು ಬ್ರಹ್ಮಾತ್ಮಿಕಾಳಿನಮಕ್ಕುಂ ಸಾಮಾನ್ಯೋಯಂ ಧಮ್ಮಕ ಸೇತುಬಂದು ಸ್ವಪಾಣಂ ಕಾಳೇ ಕಾಳೇ
೪೦. ಪಾಳನೀಯೋ ಭವಧಿ :ಸರ್ವನೇತಾಭಾಗಿನ ಪಾತ್ರ್ ವೇಸ್ತಾಭೂಮೋ ಭೂಯೋ ಯಾಜತೇ ರಾಮಭರ್ದಿ ॥ ಸ್ವದತ್ತಂಪರದತ್ತಂ ವಾಯೋ
೪೧. ಹರನ್ನಿ ಪಸುಂಧರಾ ಷಟ್ಪಿಷ್ವಾರ್ಥ ಸಹಶ್ರೀ ವಿಪ್ಪಾಯಾಂ ಚಾಯತೇ ಕ್ಯಮಿ । ಮೋಳಿತು ರಸಾತಳಾಸ್ತದೊಳಿಯ್ಯೆಮದಲ್ಲು ಧರಿತ್ತೀಯೊಳ್ಳಾವಳಿಗಳ
೪೨. ಕೊಣ್ಣರಂ ನಿಮಿಧ್ರ ದಾಗುಂಡಿಪೋಗಿ ಮೊದಳ್ಳು ದಿಗ್ಜಾವಳಿ ರಜನಂಗಳಂ ಬಡಿದು ಸುತ್ತಿ ವಿಳಾಸದಜಾಳಿದತ್ತ ಬಳ್ಳಳ ಬಳೆದುವ್ವೀರ್ ಪಷ್ಟಿದುದು ಕೀತ್ತಿಲತಾವಳಿ ಧ್ಯೇಯ್ಯು
೪೩. ದೆವರ? ಅಲಸುತ್ತಿದೆ ಜನಿಸುತ್ತಿದೆ ವೇಗಮುರಿದೆವ ಮುಟ್ಟಿ ಮೂದಲಿಸಿದೆವ ಬೆಳೆಸುಸಿದ್ದೀವ ಬೇಗಳೊಗ್ಗಿದ್ದನ್ನೀವ ಮಲ್ಲಲ ಮಣಿಗುತ್ತಿದೆವ ಕಡಲೋಬರ ದಾ
೪೪. ನಂಣಿಂಗಳಂ ವಳಿಂಬಿದೆಪದುತ್ತು ಕೂತ್ತು ಪಿರಿದೆವ ಗುಣಂ ಗುಣದಂಕಾತ್ಮಿಯಾ ಶ್ರೀ ಮತ್ತೊಣ್ಣೇಜನತಮ್ಮ ಜಿತ್ತಾರಿಮಾಳೋಜನ ಮಗಂ ಜಿತ್ತಮನೋಜ ವಟೆಣ್ಣಂ ಬರೆದ.

ಅಡಿಟಪ್ಪೆಗೆ

೧. ಇದು ಅಜಿತ ತೀರ್ಥಕರ ಪುರಾಣಂ ಕಾವ್ಯದ ಪದ್ಯ, ಆ.೧೨ ಪದ್ಯ - ೧೨
- * ಶಾ.ಶ. ಎಂ ಸರ್ವಧಾರಿ ಮಾಥ ಶು. ೧೨ ಸೋಮವಾರ = ಜನವರಿ ೨ ರಂಗ್ರಂ (ಕ್ರಿ.ಶ.).

ಗಳಿ. ‘ವಡ್ಡಾರಾಧನೆ’ ಹೆಸರು : ಒಂದು ಹೊಸ ವಿಚಾರ

— ಡಾ. ಬಿ. ರಾಜಶೇಖರಪ್ಪ*

ಕನ್ನಡ ಸಾಹಿತ್ಯದ ಅಗ್ಗಳಿಕೆಯ ಕೃತಿಗಳಲ್ಲಿ ‘ವಡ್ಡಾರಾಧನೆ’ಯೂ ಒಂದು. ಅದು ಗದ್ಯಕೃತಿಯಾದರೂ ಕಾವ್ಯ ಎಂಬ ಪ್ರಾರ್ಥನೆಯಾಗಿ ಮಣಿಗಳ ಮನವನ್ನು ಸೇಳಿದಿರುವಂಥ ವಿಶಿಷ್ಟ ಕೃತಿ. ಏನೇಯ ಶರ್ಕರಾನದ ಶ್ರೀವಿಜಯ ತನ್ನ ‘ಕವಿರಾಜಮಾರ್ಗ’ ರಲ್ಲಿ ತನ್ನ ಕಾಲದವರೆಗಿನ ಕನ್ನಡದ ಹೆಸರಾಂತ ಪದ್ಯಕವಿಗಳನ್ನೂ ಗದ್ಯಕವಿಗಳನ್ನೂ ಹೆಸರಿಸಿದ್ದಾನೆ. ಪ್ರಸ್ತುತದಲ್ಲಿ ಅವನು ಹೆಸರಿಸಿರುವ ಗದ್ಯಕವಿಗಳ ಬಗ್ಗೆ ನೋಡುವುದಾದರೆ, ವಿಮಲ, ಉದಯ, ನಾಗಾಜುನ, ಜಯಬಂಧು. ದುರ್ವಿನೀತ ಮುಂತಾದವರು ಆ ಕಾಲಕ್ಕೆ ಗಣ್ಯ ಗದ್ಯಕವಿಗಳಿಂದು ಅವನ ಹೇಳಿಕೆ. ಆದರೆ, ಅವರಾರ ಗದ್ಯಕೃತಿಗಳೂ ಈವರೆಗೆ ದೂರೆತ್ತಿಲ್ಲ. ಈಗ ದೂರೆತ್ತಿರುವ ಪ್ರಾಚೀನ ಗದ್ಯಕೃತಿ ಎಂದರೆ ‘ವಡ್ಡಾರಾಧನೆ’ ಮಾತ್ರ. ಇದೆಲ್ಲ ಈಗಾಗಲೇ ಪ್ರಚುರವಾಗಿರುವ ಸಂಗತಿ. ಪ್ರಾಚೀನ ಗದ್ಯಕೃತಿಗಳಲ್ಲಿ ‘ವಡ್ಡಾರಾಧನೆ’ ಪ್ರಮುಖವಾದದ್ದು ಮತ್ತು ಹೊದಲ ಶ್ರೇಣಿಯದು ಎಂಬಲ್ಲಿ ಅನುಮಾನವಿಲ್ಲ. ಹೊದಲಿಗೆ ಇದರ ಹೆಸರೇ ನಮ್ಮನ್ನು ವಿಜಿತ ರೀತಿಯಲ್ಲಿ ಆಕರ್ಷಿಸುತ್ತದೆ. ಹಾಗೇ ಇದನ್ನು ಅಭ್ಯಸಿಸುತ್ತ ಹೋದಾಗ ಇದರ ಕಥೆಗಳು, ಅವುಗಳ ನಿರೂಪಣಾ ಕ್ರಮ, ಗದ್ಯಶೈಲಿ ಮತ್ತು ತಂತ್ರ ಮುಂತಾದವು ನಮ್ಮ ಮನಸ್ಸನ್ನು ಸೂರೆಮಾಡುತ್ತವೆ. ಈ ಕೃತಿಯ ಹೆಸರು ನಿಜವಾಗಿ ಏನಿತ್ತು? ಇದರ ಕರ್ತೃ ಯಾರು? ಇದರ ಕಾಲ ಯಾವುದು? ಕರ್ತೃವಿನ ಸ್ಥಳ ಯಾವುದು? – ಇತ್ಯಾದಿಗಳ ವಿಷಯದಲ್ಲಿ ಬಗೆಹರಿಯದ ಸಮಸ್ಯೆಗಳೂ ಭಿನ್ನಾಭಿಪ್ರಾಯಗಳೂ ಈ ಕೃತಿ ಪ್ರಕಟವಾದ ಕಾಲದಿಂದಲೂ ಸಾಗಿಬಂದಿವೆ. ಅವುಗಳಲ್ಲಿ ಈ ಕೃತಿಗೆ ಕರೆಯಲಾದ ‘ವಡ್ಡಾರಾಧನೆ’ ಹೆಸರು ಹೇಗೆ ಬಂದಿರಬಹುದು ಎಂಬುದನ್ನು ಹೊಸ ಸಾಕ್ಷಾತ್ಕಾರಗಳಿಂದ ವಿವೇಚಿಸುವುದು ಮಾತ್ರ ಪ್ರಕ್ರಿಯೆಗೆ ಉದ್ದೇಶ.

* ಕನ್ನಡ ಪಾಠ್ಯಪರ್ಕರು, ಪ್ರಾಂತ್ಯಪಾಲರು (ನಿ), ಲಿನೇ ಕಾರ್ಸ್ (ಪಶ್ಚಿಮ), ಜ.ಸಿ.ಆರ್. ಬಡಾವಣೆ, ಚಿಕ್ಕದುರ್ಗ-ಶಿಂಗಿ ಶಿಂಗಿ; ಹೊಬ್ಬೆ : ಕುಲಾಂತರ-ಅಂತರಿಂತಿಲ್.

ವಿವಿಧ ಬಗೆಯ ಹೆಸರುಗಳು

ಈ ಕೃತಿಗೆ ವಡ್ಡಾರಾಧನಾಂ, ಪ್ರವಡ್ಡಾರಾಧನಾಂ, ಪೋಡ್ಡಾರಾಧನಾಂ, ಒಡ್ಡಾರಾಧನಾಂ, ವಡ್ಡಾರಾಧನೆ, ಪ್ರವಡ್ಡಾರಾಧನೆ, ಪೋಡ್ಡಾರಾಧನೆ, ಒಡ್ಡಾರಾಧನೆ ಮುಂತಾದ ಹೆಸರುಗಳನ್ನು ಬಳಸಲಾಗಿದೆಯಿಂದು ವಿದ್ಯಾಂಶರು ಹೇಳಿದ್ದಾರೆ. ಇನ್ನು ಕೆಲವೇದೆ ಇದಕ್ಕೆ ವಡ್ಡಾರಾಧನೆಯ ಕವಚ, ವಡ್ಡಾರಾಧನೆಯ ಕವಚವೆಂಬಧಾರಪ್ಪ, ಆರಾಧನಾ ಕನಾಂಟ ಟೀಕಾ, ಆರಾಧನಾ ಕನಾಂಟ ಟೀಕೆ ಎಂಬ ಹೆಸರುಗಳಿರುವುದಾಗಿ ಹೇಳಲಾಗಿದೆ. ಇದಲ್ಲಿಡೆ ಒಂದು ಹಸ್ತಪ್ರತಿಯ ಹಲಗೆಯ ಕಟ್ಟಿನ ಮೇಲೆ ಇದಕ್ಕೆ ‘ಲಂಪಸಗ್ರಹಕೇವಲಿಗಳ ಕಥೆ’ ಎಂದು ಹೆಸರು ಬರೆದಿರುವುದರಿಂದ ಅದು ಕೂಡ ಇದರ ಇನ್ನೊಂದು ಹೆಸರಿರಬಹುದೆ ಎಂದು ಸಂದರ್ಭ. ಕೃತಿಯ ಅಂತ್ಯದಲ್ಲಿ “ಈ ಪೇಳ್ಳ ಪತ್ತೊಂಬತ್ತು ಕಥೆಗಳ್ ಶಿವಕೋಟ್ಯಾಜಾಯರ್ ಪೇಳ್ಳಾರ್ ವಡ್ಡಾರಾಧನೆ ಸಂಪೂರ್ಣಂ” ಎಂದು ಇರುವ ಒಕ್ಕಣೆಯಿಂದ ಇದಕ್ಕೆ ‘ವಡ್ಡಾರಾಧನೆ’ ಎಂಬ ಹೆಸರು ಮೊದಲಿಂದಲೂ ಇರಬೇಕೆನಿಸುತ್ತದೆ. ಇಷ್ಟಾದರೂ ಇದಕ್ಕೆ ಕೃತಿಕಾರ ನಿಜವಾಗಿ ಇದೇ ಹೆಸರು ಇಟ್ಟಿದ್ದನೇ? ಅಥವಾ ಏನು ಹೆಸರನಿಟ್ಟಿದ್ದ? – ಇದು ಒಂದು ಬಗ್ಗೆಗಾಗಿದೆ. ಅಂತೂ ಮೇಲೆ ಹೇಳಿದ ಆ ಎಲ್ಲ ಹೆಸರುಗಳಲ್ಲಿ ‘ವಡ್ಡಾರಾಧನೆ’ ಎಂಬ ಹೆಸರೇ ಜನಪ್ರಿಯವಾಗಿದೆ; ಹಚ್ಚಿ ಪ್ರಚುರವಾಗಿದೆ. ಕೃತಿಕಾರ ಇದಕ್ಕೆ ಒಂದು ವೇಳೆ ಅದೇ ಹೆಸರಿಟ್ಟಿರಲೂಬಹುದು. ಇದು ಕೃತಿಕಾರನೇ ಇಟ್ಟಿರುವ ಹೆಸರಾಗಿದ್ದರೆ ಆ ಹೆಸರನ್ನು ಅವನು ಹೇಗೆ ಇಟ್ಟಿರಬಹುದು? ಅಥಾವತ್ ಈ ಹೆಸರನ್ನು ಏನು ಕಾರಣಕ್ಕೆ ಕರೆದಿರಬಹುದು? – ಇದು ಪರಿಶೀಲಿಸಬೇಕಾದ ವಿಷಯವಾಗಿದೆ.

ಶಬ್ದಕೋಶ ಹೇಳುವ ಅರ್ಥ

ಕೃತಿಯ ಹೆಸರಲ್ಲಿ ಉತ್ತರಪದವಾಗಿ ಬರುವ ‘ಆರಾಧನೆ’ ಎಂಬುದರ ಬಗ್ಗೆ ನಿಷ್ಪತ್ತಿಸಂದಿಗ್ಧತೆ ಏನೂ ಇಲ್ಲ. ನಿಷ್ಪತ್ತಿ ಸಮಸ್ಯೆ ಇರುವುದೆಲ್ಲ ಮೂರ್ವಾಪದವಾಗಿ ಬರುವ ‘ವಡ್ಡ’ ಎಂಬುದರ ಬಗ್ಗೆ ಮಾತ್ರ. ಹಾಗಾದರೆ ಈ ‘ವಡ್ಡ’ ಎನ್ನುವುದು ಏನು? – ಇದನ್ನು ಪರಿಶೀಲಿಸಬೇಕಾಗಿದೆ. ‘ವಡ್ಡಾರಾಧನೆ’ ಎಂಬ ಪದಕ್ಕೆ ಶಬ್ದಕೋಶಗಳಲ್ಲಿ ‘ವಡ್ಡ+ಆರಾಧನೆ’ ಎಂದು ಪದವಿಭಾಗ ಮಾಡಿ, ‘ವಡ್ಡ’ ಎಂಬುದಕ್ಕೆ ‘ಹಿರಿಯ’ ಮತ್ತು ‘ಮಾಜ್ಞ’ ಎಂದು ಅರ್ಥ ಹೇಳಿ, ಅದಕ್ಕೆ ‘ಹಿರಿಯರ ಆರಾಧನೆ; ಮಾಜ್ಞರ ಆರಾಧನೆ’ ಎಂಬ ಅರ್ಥಗಳನ್ನು ಕೊಡಲಾಗಿದೆ. ಈ ಅರ್ಥಗಳಿಗೆ ಅನ್ವಯಿಸಿದಂತೆ ಅದಕ್ಕೆ ಉದಾಹರಣೆಯಾಗಿ ‘ವಡ್ಡಾರಾಧನೆ’ಯನ್ನು ನಮೂದಿಸಲಾಗಿದೆ. ಅಷ್ಟೇ ಅಲ್ಲ, ಅದು ‘ಕನ್ನಡ ಸಾಹಿತ್ಯದ ಒಂದು ಪ್ರಾಚೀನ ಗದ್ಯಗ್ರಂಥದ ಪ್ರಚಲಿತ ಹೆಸರು’ ಎಂದೂ ಸಹ ಅಲ್ಲಿ ಹೇಳಿದೆ. ಹಾಗೇ ಮುಂದೆ, ‘ವಡ್ಡ’ ಎಂಬುದಕ್ಕೆ ‘ಹಳೆಯದಾದ, ಪ್ರಾಚೀನ’ ಎಂಬ ಅರ್ಥಗಳನ್ನೂ ಕೊಟ್ಟಿ, ಈ ಅರ್ಥಗಳಿಗೆ ಅನ್ವಯಿಸುವಂತೆ ‘ವಡ್ಡಾಚಾರ’ ಎಂಬ ಪದವನ್ನೂ ಕೊಡಲಾಗಿದೆ.

ಅಂದರೆ, ಅದರ ಅರ್ಥ ಹಿಂದಿನಿಂದಲೂ ಬಂದ, ಹಳೆಯ ಆಚಾರ ಎಂದಾಗುತ್ತದೆ. ಹಾಗೇ ‘ವಡ್ಡ’ ಎಂಬುದಕ್ಕೆ ‘ದೊಡ್ಡ, ಬೃಹತ್ತಾದ’ ಎಂಬ ಅರ್ಥಗಳನ್ನು ಕೊಟ್ಟು ಆ ಅರ್ಥಗಳಿಗೆ ಅನ್ನಯಿಸುವಂತೆ ‘ವಡ್ಡದಾರಿ’ ಎಂಬ ಪದವನ್ನು ನಮೂದಿಸಲಾಗಿದೆ. ಅದರ ಅರ್ಥ ದೊಡ್ಡ ದಾರಿ ಎಂದಾಗಬಹುದು. ಇಷ್ಟನ್ನು ಕೊಟ್ಟಮೇಲೆ ಕೊನೆಯಲ್ಲಿ ‘ವಡ್ಡ’ ಮತ್ತು ಸಂಸ್ಕೃತದ ‘ಪ್ರದ್ರ’ ಎಂಬ ಶಬ್ದಗಳಿಗೆ ಸಂಬಂಧ ಹೊಂದಿರುವಂತೆ ಸಹ ತೋರಿಸಲಾಗಿದೆ. (ಕಸಾಪ ಕನ್ನಡ ನಿಖಂಟ, ಸಂಪಟ ಲ, ೧೯೭೫, ಬೆಂಗಳೂರು, ಮ. ೧೧೬೮). ಹಾಗೆಯೇ ಸಂಸ್ಕೃತದ ‘ಬೃಹತ್’ ಎಂಬುದಕ್ಕೆ ಸಂಬಂಧ ಹೊಂದಿರುವಂತೆ ತಬ್ಬಿಕೋಶದಲ್ಲಿ ತೋರಿಸಿರುವುದಿಲ್ಲ. ಆದರೂ ‘ಬೃಹತ್ ಕಥಾ’ ಎಂಬುದು ಪ್ರಾಕ್ತತದಲ್ಲಿ ‘ವಡ್ಡಕಥಾ’ ಆಗಿರುವಂಥ ಉದಾಹರಣೆಗಳನ್ನು ನೋಡಿದಾಗ, ಇಲ್ಲಿ ಹಾಗೇ ‘ವಡ್ಡ’ ಎಂಬುದು ‘ಬೃಹತ್’ ಎಂಬುದರಿಂದ ಬಂದಿರಬಹುದೇ ಎಂದು ಕೆಲವರು ಭಾವಿಸಿದಂತೆ ಕಾಣುತ್ತದೆ.

ಮೇಲೆ ಹೇಳಿರುವ ಹಲವು ಹೆಸರುಗಳಲ್ಲಿ, ಹೆಸರಿನ ಉತ್ತರಭಾಗವಾಗಿ ಬಹುತೇಕ ಕಡೆ ಸ್ಥಾಯಿಯಾಗಿ ಕಾಣಿಸಿಕೊಂಡಿರುವುದು ‘ಆರಾಧನೆ’ (ಆರಾಧಣಂ) ಎಂಬುದೇ. ‘ವಡ್ಡಾರಾಧನೆ’ ಎನ್ನುವ ಹೆಸರಿನ ಮೂರ್ವಪದವಾದ ‘ವಡ್ಡ’ ಎಂಬುದು ನಿಜವಾಗಿ ಹೇಗೆ ಬಂದಿರಬಹುದು ಎಂಬುದು ಒಂದು ಒಗಟೆಂಬಂತಿದೆ. ವಡ್ಡಾರಾಧನೆ ಎಂಬುದು ಘೃಧಾರಾಧನಂ, ಘೃಧಾರಾಧನಾ ಎಂಬುದರಿಂದ ಬಂದಿರುವುದಾಗಿ ಹೇಳಲಾಗಿದೆ. ಘೃಧರ ಅಂದರೆ ಹಿರಿಯರ ಆರಾಧನೆ ಎಂಬ ಅರ್ಥದ ‘ಪ್ರಾರ್ಥಾರಾಧನೆ’ಯೇ ಬರಬರುತ್ತ ‘ವಡ್ಡಾರಾಧನೆ’ ಎಂದಾಗಿರಬೇಕು ಎನ್ನುವುದು ಒಂದು ಅಭಿಪ್ರಾಯವಾದರೆ, ಬಹುದೊಡ್ಡ ಅಥವಾ ಬೃಹತ್ತಾದ ಆರಾಧನೆ ಎಂಬ ಅರ್ಥದ ‘ಬೃಹದಾರಾಧನೆ’ಯೇ ಬರಬರುತ್ತ ‘ವಡ್ಡಾರಾಧನೆ’ ಎಂದಾಗಿರಬೇಕು ಎನ್ನುವುದು ಇನ್ನೊಂದು ಅಭಿಪ್ರಾಯ. ಆದರೆ, ಶಬ್ದಕೋಶದಲ್ಲಿ ‘ವಡ್ಡ’ ಎಂಬುದು ‘ಬೃಹತ್’ ಎಂಬುದರಿಂದ ಬಂದಿದೆ ಎಂದು ತೋರಿಸಿಲ್ಲ. ಈ ‘ವಡ್ಡ’ ಎನ್ನುವುದು ‘ಪ್ರದ್ರ’ ಎಂಬುದರಿಂದ ಬಂದಿದೆಯೇ? ಅಥವಾ ‘ಬೃಹತ್’ ಎಂಬುದರಿಂದ ಬಂದಿದೆಯೇ? ಇದನ್ನು ಒರೆಗೆ ಹಚ್ಚಿ ನೋಡಬೇಕಾಗಿದೆ. ಆಗ ಇದರ ಮೂಲ ಏನಿರಬಹುದೆಂದು ಗೊತ್ತುಹಚ್ಚಲು ಸಾಧ್ಯವಾಗಬಹುದು ಎನಿಸುತ್ತದೆ.

ಕೃತಿಯ ಆರಂಭದ ವರ್ಣನಾನ ಸ್ತುತಿ

ಈ ಕೃತಿಯ ಕೃತಿಕಾರ ವರ್ಣನಾನ ಮಹಾವೀರ ತೀರ್ಥಂಕರನಲ್ಲಿ ಹೊಂದಿದ್ದ ಅಳಿಶಯವಾದ ಭಕ್ತಿ ಈ ಕೃತಿಯ ಹೆಸರಿಗೆ ಕಾರಣವಾಗಿರಬಹುದೆ?—ಇದನ್ನು ಪರಿಶೀಲಿಸಬೇಕಾಗಿದೆ. ನಾವೆಲ್ಲ ನೋಡಿರುವ ಹಾಗೆ ಈ ಗ್ರಂಥ ಪ್ರಾರಂಭವಾಗುವುದು—ವರ್ಣನಾನ ಮಹಾವೀರ ತೀರ್ಥಂಕರನನ್ನು ಕುರಿತ ಈ ಸಂಸ್ಕೃತ ಶೈಲೀಕದ ಸೋತ್ತುದಿಂದ — ಹೀಗೆ :

‘ವಡ್ಡಾರಾಧನೆ’ ಹೆಸರು : ಒಂದು ಹೊಸ ವಿಚಾರ

“ನಮಃ ಶ್ರೀ ವರ್ಧಾರಮಾನಾಯ ನಿಧೂತ ಕಲಿಲಾತ್ಮನೇ
ಸಾರ್ಥಕಾನಾಂ ತ್ರಿರ್ಥಾಕಾನಾಂ ಯಾದ್ವಿಷ್ಯಾ ದರ್ಶಕಾಯತೇ॥

(ಯಾರು ತನ್ನನ್ನು ನಿರ್ಮಲಗೊಳಿಸಿಕೊಂಡು ಶುದ್ಧಾತ್ಮ ಎನಿಸಿದ್ದಾನೋ ಯಾರ ಜಾನ್ವನವು ಮೂರು ಲೋಕಗಳಲ್ಲಿರುವ ಎಲ್ಲರಿಗೂ ತಮ್ಮನ್ನು ನೋಡಿಕೊಳ್ಳುವ ಕನ್ನಡಿಯಾಗಿದೆಯೋ ಆ ವರ್ಧಾರಮಾನ ಸ್ಥಾಮಿಗೆ ನಮಸ್ಕಾರ.)

ಈ ಸಂಸ್ಕೃತ ಶೈಲೀಕವಾದ ಮೇಲೆ ಕನ್ನಡ ಗದ್ಯದಲ್ಲಿ ಈ ಕೃತಿಯ ಮೊದಲ ಕಥೆ ಪ್ರಾರಂಭವಾಗುತ್ತದೆ. ಆ ಕಥೆ ಕೂಡಾ— ಅದೇ ವರ್ಧಾರಮಾನ ಮಹಾವೀರ ತೀರ್ಥಂಕರನಿಗೆ ನಮಸ್ಕಾರ ಹೇಳುವುದರೊಂದಿಗೆ – ಹೀಗೆ ಆರಂಭವಾಗುತ್ತದೆ:

“ಶ್ರೀ ವೀರವರ್ಧಾರಮಾನ ಭಟ್ಟಾರಕರ್ಗೆ ನಮಸ್ಕಾರಂಗೆಯ್ಯಾ ... ಮೋಕ್ಷಕ್ಕೆ ವೋದ ಮತ್ತುಂ ಸವಾರಧಾರಸಿದ್ಧಿಯೋಳ್ ಮಟ್ಟಿದ ಮಹಾಮರುಷಕ್ರಳ ಕಥೆಗಳಂ ಪೇಳ್ಳಲ್ಲಿ ಮುನ್ಸಂ ಸುಕುಮಾರಸ್ಥಾಮಿಯ ಕಥೆಯಂ ಪೇಳ್ಳೆಂ”.

ಮೇಲೆ ತೋರಿಸಿರುವಂತೆ ಗ್ರಂಥಾರಂಭದಲ್ಲಿ ಕವಿ ಎರಡು ಬಾರಿ ವರ್ಧಾರಮಾನ ಸ್ಥಾಮಿಯ ಹೆಸರೆತ್ತಿ ನೆನೆದಿರುವುದು ಕಾಣುತ್ತದೆ. ಇದನ್ನು ಸೂಕ್ತವಾಗಿ ಗಮನಿಸಬೇಕು. ಅಂದರೆ ಜ್ಯೇಂ ಕವಿಗಳು ಸಾಮಾನ್ಯವಾಗಿ ತಮ್ಮ ಗ್ರಂಥಾರಂಭದಲ್ಲಿ ಅವರಿಗೆ ಪರಮಪೂಜ್ಯರನಿಂಬಿದ ಇಲ್ಲಿ ತೀರ್ಥಂಕರರಲ್ಲಿ ತಮಗೆ ಹೆಚ್ಚಿ ಇಷ್ಟವಾದ ಕೆಲವರನ್ನು, ಪ್ರಸಿದ್ಧ ಜ್ಯೇಂ ಆಚಾರ್ಯರಲ್ಲಿ ಕೆಲವರನ್ನು, ಹಾಗೇ ಹಿಂದಿನ ಹಿರಿಯ ಕವಿಗಳಲ್ಲಿ ಕೆಲವರನ್ನು, ನೆನೆಯುವುದು ಇಲ್ಲವೆ ಸ್ತುತಿಸುವುದು ಸಂಪ್ರದಾಯವಷ್ಟೆ ಆದರೆ ಇಲ್ಲಿ ಕವಿಯು ಪ್ರಸಿದ್ಧರಾದ ಜ್ಯೇಂ ಆಚಾರ್ಯರಲ್ಲಾಗಲಿ ಹಿಂದಿನ ಹಿರಿಯ ಕವಿಗಳಲ್ಲಾಗಲಿ ಯಾರನ್ನೂ ನೆನೆದಿಲ್ಲ. ಇಲ್ಲ ತೀರ್ಥಂಕರರಲ್ಲಿ ಬೇರೆ ಯಾರನ್ನೂ ನೆನೆಯದೆ, ವರ್ಧಾರಮಾನ ಸ್ಥಾಮಿಯೋಭಿರನ್ನು ಮಾತ್ರ ನೆನೆದಿರುವುದು ಸ್ವಷ್ಟವಾಗಿದೆ.

ಕೆಲವು ಹಸ್ತಪ್ರತಿಗಳಲ್ಲಿರುವ ವರ್ಧಾರಮಾನ ಸ್ತುತಿ

ಕೆಲವು ಹಸ್ತಪ್ರತಿಗಳಲ್ಲಿ ಈ ಗ್ರಂಥದ ಆರಂಭದಲ್ಲಿ ಅದೇ ವರ್ಧಾರಮಾನ ಸ್ಥಾಮಿಯನ್ನು ಕುರಿತ ಪ್ರಾಕ್ತತ ಭಾಷೆಯ ಈ ಕೆಳಕಂಡ ಗಾಹೆ ಬರುವುದನ್ನು ವಿದ್ವಾಂಸರು ಉಲ್ಲೇಖಿಸಿದ್ದಾರೆ :

ತೀಳೋಯ ಸಬ್ಬ ಜೀವಾಣಂ ಹಿಯಂ ಧಮ್ಮೋವೇಖಾಣಂ
ವಡ್ಡಮಾಣಂ ಮಹಾವೀರಂ ಪಂದಿತ್ತಾ ಸಬ್ಬ ವೇಳಾಣಂ॥

ಕೊಲ್ಲಾಮರದಲ್ಲಿರುವ ಶ್ರೀ ಲಕ್ಷ್ಮೀಸೇನ ಭಟ್ಟಾರಕ ಜ್ಯೇಂ ಮತದ ಮಸ್ತಕ ಭಂಡಾರದಲ್ಲಿ ದೊರೆತ ಈ ಗ್ರಂಥದ ಒಂದು ಹಸ್ತಪ್ರತಿಯ ಈ ಮುಂದಿನ ಎರಡು ಪ್ರಾಕ್ತತ ಗಾಹೆಗಳನ್ನು ಗಮನಿಸಿ:

ಯಿಂದ ಸಯ ಮಂದಿಯಾಣಂ ತಿಹ್ಮಣಹಿಯ ಮಹರ ವಿಸದ ವಕ್ಷಾಣಂ
ಅಂತಾತಿಧ ಗುಣಾಣಂ ಇಮೋ ಜಿಣಾಣಂ ಜಿದ ಭವಾಣಾಂ॥

ಯೇವ ಸುರಾಸುರ ಮಣಿಂದವಂದಿಯ ಧೋದಫಾಯಿ ಕಂಮಮಳಂ
ಪೊಮಾಮ ವಡ್ಡಮಾಣಂ ತಿಳ್ಳಂದಯಿಸ್ತ ಕತ್ತಾರಂ।

ಇದಲ್ಲದೆ ಕೆಲವು ಹಸ್ತಪ್ರತಿಗಳಲ್ಲಿ, ಕನ್ನಡ ಗದ್ಯ ಮೇಲೆ ಹೇಳಿದಂತೆ “ಶ್ರೀ ಏರ ವರ್ಧಮಾನ ಭಟ್ಟಾರ್ಕಗೆ” ಎಂದು ಆರಂಭವಾಗಿದ್ದರೆ, ಇನ್ನು ಕೆಲವು ಹಸ್ತಪ್ರತಿಗಳಲ್ಲಿ “ಎಂದಿಂತು ಶ್ರೀ ವರ್ಧಮಾನ ಭಟ್ಟಾರ್ಕಗೆ” ಎಂದು ಪ್ರಾರಂಭವಾಗುತ್ತದೆ.

ಮೇಲೆ ನೋಡಿದಂತೆ ಎಲ್ಲ ಹಸ್ತಪ್ರತಿಗಳಲ್ಲಿ ಗ್ರಂಥಾರಂಭದಲ್ಲಿ ಕ್ವಿ ವರ್ಧಮಾನ ಭಟ್ಟಾರ್ಕರನ್ನು ಸ್ತುತಿಸಿರುವುದು ಎದ್ದು ಕಾಣುತ್ತದೆ. ಇಲ್ಲಿ ಗಮನಿಸಬೇಕಾದ ಇನ್ನೊಂದು ಮುಖ್ಯ ಅಂಶವಿದೆ. ಅದು ಏನೆಂದರೆ ಸಂಸ್ಕृತದಲ್ಲಿ ‘ವರ್ಧಮಾನ’ ಎಂದಿರುವುದನ್ನು ಪ್ರಾಕೃತದಲ್ಲಿ ‘ವಡ್ಡಮಾಣ’ ಎಂದು ಕರೆದಿರುವುದು. ವರ್ಧಮಾನ ಎಂಬುದಕ್ಕೆ ಪ್ರಾಕೃತದಲ್ಲಿ ವಡ್ಡಮಾಣ ಎಂದು ಬಂದರೆ, ಕನ್ನಡದಲ್ಲಿ ಅದು ಸಂಕ್ಷೇಪಗೊಂಡು ವಡ್ಡ ಮಾತ್ರ ಆಗಿರುವುದು ಸ್ವಷ್ಟವಾಗಿದೆ. ಇದರಿಂದ ‘ವಡ್ಡ’ ಎಂಬುದು ‘ವರ್ಧಮಾನ’ ಎಂಬುದಕ್ಕೆ ಕನ್ನಡದಲ್ಲಿ ಬಂದಿರುವ ಒಂದು ಬದಲಿ ಹಾಗೂ ಸಂಕ್ಷಿಪ್ತ ರೂಪ ಎಂದು ಹೇಳಬಹುದು. ಕನ್ನಡದ ಎಷ್ಟೋ ತಥ್ವವ ಪದಗಳು ಪ್ರಾಕೃತದಿಂದ ಕನ್ನಡಕ್ಕೆ ಬಂದಿರುವಂತೆ ಇದು ಸಹ ಸಹಜವಾಗಿಯೇ ಬಂದಿರಬಹುದು.

ಉಂಟಾಗಿರುವ ವರ್ಧಮಾನ ಉಲ್ಲೇಖಗಳು

ವರ್ಧಮಾನ ಮಹಾವೀರ ಸ್ವಾಮಿಯ ಹೆಸರನ್ನು ವ್ಯಕ್ತಿಗೆಗೆ ಇಡುತ್ತಿದ್ದ ಹಲವಾರು ನಿದರ್ಶನಗಳು ಶ್ರವಣಬೆಳ್ಳಿಗೊಳ ಮೊದಲಾದ ಕಡೆಯ ಪ್ರಾಚೀನ ಶಿಲಾಶಾಸನಗಳಲ್ಲಿ ಸಿಕ್ಕುತ್ತವೆ. ಉದಾಹರಣೆಗೆ, ವರ್ಧ ವರಾನಿಮುನಿ, ವರ್ಧ ವರಾನಿದೇವ, ವರ್ಧಮಾನಾಚಾರಿ, ವರ್ಧಮಾನ ಹೆಗ್ಡೆ, ವರ್ಧಮಾನ ಸೆಟ್ಟಿ, ಇವು ಜ್ಯೇಂ ಮುನಿಗಳು ಗೃಹಸ್ಥರು ಮುಂತಾದವರ ಹೆಸರುಗಳಿನ್ನುವುದು ಸ್ವಷ್ಟ. ಜ್ಯೇಂ ಮುನಿಗಳಿಗೆ ವರ್ಧಮಾನದೇವ ಎಂಬ ಹೆಸರು ಇರುತ್ತಿದ್ದಂತೆ, ಅದೇ ಅಥವ ವಡ್ಡದೇವ ಎಂಬ ಹೆಸರು ಕೂಡಾ ಇರುತ್ತಿತ್ತು. (ಎಕ ೨, ಶ್ರವಣಬೆಳ್ಳಿಗೊಳ ಜಿಜಿ). ಹಾಗೇ ವರ್ಧಮಾನಾಚಾರ್ಯು ಪ್ರತಿ ಎಂಬುದರ ಬದಲಿಗೆ ವಡ್ಡಾಚಾರ್ಯು ಬ್ರತಿ ಎಂಬ ಹೆಸರು ಕರೆದಿರುವುದನ್ನು ನೋಡಬಹುದು (ಎಕ ೨, ಶಿಕಾರಿಪುರ ಕ್ಷಣಿ). ಅದೇ ರೀತಿ ವರ್ಧಮಾನೇಶ್ವರದೇವ ಎಂಬುದಕ್ಕೆ ವಡ್ಡೇಶ್ವರದೇವ ಎಂದು ಬಳಸಿರುವುದನ್ನು ಗಮನಿಸಬಹುದು (ಎಕ ೯, ಕಡೂರು ಜಿಜಿ). ಪ್ರಾಚೀನ ಕಾಲದಲ್ಲಿ ಜ್ಯೇಂ ವ್ಯಕ್ತಿಗಳ ಹೆಸರಲ್ಲಿ ‘ವರ್ಧಮಾನ’ ಎಂಬುದಕ್ಕೆ (ಅಲ್ಲಿಯ ‘ಮಾನ’ ಎಂಬ ಭಾಗ ಉಚ್ಛರಣೆಯಲ್ಲಿ ಮತ್ತು ಹಾಗೇ ಪದರೂಪದಲ್ಲೂ) ಬಿಟ್ಟುಮೋಗಿ ಉಳಿದ ‘ವರ್ಧ’ ಎಂಬ ಭಾಗಕ್ಕೆ ‘ವಡ್ಡ’ ಎನ್ನುವ ರೂಪ ಬಂದಿರುವುದು ಅಥವಾ ಬಳಸಿರುವುದು ಸ್ವಷ್ಟ ಕಾಣುತ್ತದೆ. ಹೀಗಾಗಿ ವಡ್ಡ ಎನ್ನುವುದು ವರ್ಧಮಾನ ಎಂಬಂತೆಯೇ ಪರಿಗಳಿಂದವಾಗುತ್ತಿತ್ತು.

ಕನ್ನಡದಲ್ಲಿ ಜಾತಿ-ವ್ಯಕ್ತಿ ಸೂಚಕವಾದ ‘ಒಡ್ಡ’/‘ವಡ್ಡ’ ಎಂಬ ಪದ ಇದ್ದೂ, ವಡ್ಡಾರಾವುಳ ವಡ್ಡ ವ್ಯವಹಾರಿ ಎಂಬಂತಹ ಸಾದೃಶ್ಯದ ವಿಶಿಷ್ಟ ಪದಗಳಿದ್ದೂ, ಹಾಗೆಯೇ ವಡ್ಡಕಥೆ, ವಡ್ಡದಾರಿ, ವಡ್ಡಾಚಾರ ಎಂಬ ಪದಗಳು ಸಹ ಇದ್ದೂ, ಅವುಗಳ ಜೊತೆಯಲ್ಲಿ ಅಥವ ಗೊಂದಲವಾಗದಂತೆ ವರ್ಧಮಾನ ಎಂಬುದಕ್ಕೆ ವಡ್ಡ ಪದವನ್ನು ಬಳಸಿರುವುದು ಒಂದು ವಿಶೇಷ ಎನಿಸುತ್ತದೆ.

ಈಮೇಲೆ ನೋಡಿದಂತೆ, ಈ ಕೃತಿಯ ಆರಂಭದಲ್ಲಿ ಕೃತಿಕಾರ ವರ್ಧಮಾನ ಮಹಾವೀರನನ್ನು ಭಕ್ತಿಯಿಂದ ನಮಸ್ಕಾರಮಾರ್ಹಕವಾಗಿ ನೆನೆದುಕೊಂಡಿರುವುದನ್ನು ನೋಡಿದರೆ, ಈ ಕೃತಿಯನ್ನು ಅವರು ವರ್ಧಮಾನ ಮಹಾವೀರನಿಗೆ ಅಂಕಿತಮಾಡಿದ್ದಂತೆ ಭಾಸವಾಗುತ್ತದೆ. ಸಂಸ್ಕृತದ ‘ವರ್ಧಮಾನ’ಕ್ಕೆ ಪ್ರಾಕೃತದ ಗಾಹಗಳಲ್ಲಿ ‘ವಡ್ಡಮಾಣ’ ಎಂದೂ ಮತ್ತು ಕನ್ನಡದ ಶಾಸನಗಳಲ್ಲಿ ‘ವಡ್ಡ’ ಎಂದೂ ಬಂದಿರುವುದನ್ನು ನೋಡಿದರೆ, ‘ವಡ್ಡಾರಾಧನೆ’ಯ ಹೆಸರಲ್ಲಿರುವ ‘ವಡ್ಡ’ ಎಂಬ ಭಾಗ ‘ವರ್ಧಮಾನ’ ಎಂಬುದರ ಬದಲಿಗೇ ಬಂದಿರುವ ಶಬ್ದ ಎಂಬಲ್ಲಿ ಅನುಮಾನವಿಲ್ಲ. ಈ ಗ್ರಂಥಕ್ಕೆ ಕೃತಿಕಾರನು ಮೂಲತಃ ‘ವರ್ಧಮಾನಾರಾಧನೆ’ ಅಥವಾ ‘ವಡ್ಡಮಾಣಾರಾಧನೆ’ ಎಂಬ ಹೆಸರಿಷಿದ್ದು ಅದೇ ಮುಂದೆ ‘ವಡ್ಡಾರಾಧನೆ’ ಎಂದಾಗಿರಬೇಕು. ಅಂದರೆ ಕರ್ತೋರವಾದ ಮಹಾ ಆರಾಧನೆಯಿಂದ ಕೈವಲ್ಯ ಪಡೆದ ಮಹಾಮರುಷರ ಕಥೆಗಳನ್ನು ಈ ಕೃತಿಯಲ್ಲಿ ಹೇಳಿರುವುದರಿಂದ, ಅವರೆಲ್ಲರಿಗೂ ಒಂದು ರೀತಿ ವರ್ಧಮಾನ ಮಹಾವೀರ ಮತ್ತು ಅವನ ಕರ್ತೋರವಾದ ಮಹಾ ಆರಾಧನೆ ತಪಸ್ಸ ಆದರ್ಥ-ಮಾದರಿ ಎನಿಸಿದ್ದುದರಿಂದ ಅಂಥವರ ಕಥೆಗಳ ಈ ಗ್ರಂಥಕ್ಕೆ ‘ವರ್ಧಮಾನನ ರೀತಿಯ ಆರಾಧನೆ’ ಎಂಬಂತೆ ಕೃತಿಕಾರ ಇದನ್ನು ‘ವರ್ಧಮಾನಾರಾಧನೆ’ ಅಥವಾ ‘ವಡ್ಡಮಾಣಾರಾಧನೆ’ ಎಂದು ಹೆಸರಿಸಿರಬೇಕು. ಅದೇ ಅಮೇಲೆ ಸಂಕ್ಷೇಪಗೊಂಡು ‘ವಡ್ಡಾರಾಧನೆ’ ಆಗಿರಬೇಕು. ಈ ಕೃತಿಯ ಹೆಸರಿಗೆ ಇದು ಉಚ್ಛರಿತವಾಗಿ ಒಪ್ಪಿವಂತಹ ವಿವರಣೆಯಾಗಿ ಕಾಣುತ್ತದೆ. ಈ ಮೊದಲಿಗೆ ಬಂದಿರುವ ವಿವರಣೆಗಳು. ಈ ಕೃತಿಯ ಹೆಸರಿನ ಹಿನ್ನಲೆಯಲ್ಲಿ ವರ್ಧಮಾನ ಅಥವಾ ವಡ್ಡಮಾಣ ಇರುವುದು ಗೋಚರಿಸದ ಅಥವಾ ಗ್ರಹಿಕೆಗೆ ಬಾರದೆ ಇದ್ದಾಗಿನ ಪಂಡಿತ ನಿಷ್ಪತ್ತಿಯ ವಿವರಣೆಗಳಾಗಿವೆ ಎಂದು ಹೇಳಬೇಕಾಗಿದೆ. ಇನ್ನೊಂದು ಮಾತು

ಕೆಲವು ಸಾಹಿತ್ಯ ಕೃತಿಗಳ ಹೆಸರುಗಳ ದೀರ್ಘವೇನಿಸಿದಾಗ, ಅವನ್ನೇ ಮೊಟಕು ವಾಡಿಕೊಂಡೊಂದೇ ಇಲ್ಲವೆ ಮೊಟಕಾದ ಬೇರೆ ಹೆಸರನ್ನೂ ಒಳಗೊಂಡಿರುವುದು ಒಂದು ಉದಾಹರಣೆ. ಉದಾಹರಣೆಗೆ, ಪಂಪನ ‘ಆದಿದೇವ ಪುರಾಣ’ ಎಂಬುದನ್ನು ‘ಆದಿಪುರಾಣ’ ಎಂದೂ, ಅದೇ ಪಂಪನ ‘ವಿಕ್ರಮಾಚಾರ್ಯನ ವಿಜಯಂ’ ಅನ್ನು ಸಂಕ್ಷಿಪ್ತವಾಗಿ ‘ಪಂಪಭಾರತ’ ಎಂದೂ, ರನ್ನನ್ ಅಜಿತ ತೀರ್ಥಕರ ಪುರಾಣ

ತಿಲಕಂ’ ಎಂಬುದನ್ನು ‘ಅಜಿತ ಮರಾಟ’ ಎಂದೂ, ಅದೇ ರನ್ನನ ‘ಸಾಹಸಭೀಮ ವಿಜಯಂ’ ಅನ್ನು ಗದಾಯುದ್ಧ’ ಎಂದೂ, ನಾಗಚಂದ್ರನ ‘ರಾಮಚಂದ್ರಚರಿತ ಮರಾಟಂ’ ಅನ್ನು ‘ಪಂಪ ರಾಮಾಯಣ’ ಎಂದೂ, ಕುಮಾರವ್ಯಾಸನ ‘ಕಣಾಟ ಭಾರತ ಕಥಾಮಂಜರಿ’ಯನ್ನು ‘ಕುಮಾರವ್ಯಾಸ ಭಾರತ’ ಇಲ್ಲವ ‘ಗದುಗಿನ ಭಾರತ’ ಎಂದೂ ಹೆಸರುಗಳನ್ನು ಮೊಟಕು ಮಾಡಿಕೊಂಡಿರುವುದುಂಟು. ಇದೇ ರೀತಿ ಕನ್ನಡದ ಮತ್ತು ಇತರ ಭಾಷೆಗಳ ಹಲವಾರು ಕೃತಿಗಳ ಹೆಸರುಗಳನ್ನು ಮೊಟಕು ಮಾಡಿಕೊಂಡಿರುವುದುಂಟು. ಇದೇ ರೀತಿ ಕನ್ನಡದ ಮತ್ತು ಇತರ ಭಾಷೆಗಳ ಹಲವಾರು ಕೃತಿಗಳ ಹೆಸರುಗಳನ್ನು ವೋಟಕು ವಾಡಿಕೊಂಡಿರುವ ಉದಾಹರಣೆಗಳುಂಟು. ಹಾಗೆಯೇ ‘ವಧ್ವಾಮಾನಾರಾಧನೆ’ ಅಥವಾ ‘ವಡ್ಡಮಾತಾರಾಧನೆ’ ಎಂಬುದನ್ನು ‘ವಡ್ಡರಾಧನೆ’ ಎಂದು ಸಂಕ್ಷೇಪ ಮಾಡಿಕೊಂಡಿರಬೇಕು ಅಥವಾ ಈ ಹಿಂದೆ ನಾವು ಶಾಸನೋಲ್ಲೇವಿಗಳಲ್ಲಿ ಕಂಡಿರುವಂತೆ, ‘ವಧ್ವಾಮಾನ’ಕ್ಕೆ ಕನ್ನಡದಲ್ಲಿ ‘ವಡ್ಡ’ ಎನ್ನುವ ಪದ ಬಳಕೆಯಾಗುತ್ತಿದ್ದದರಿಂದ ಕೃತಿಕಾರ ನೇರವಾಗಿಯೇ ಇದಕ್ಕೆ ‘ವಧ್ವಾಮಾನಾರಾಧನೆ’ ಎಂಬಭಾದ್ರದಲ್ಲಿ ‘ವಡ್ಡರಾಧನೆ’ ಎಂಬ ಹೆಸರು ಕರೆದಿರಲಿಕ್ಕೂ ಸಾಕು. ಒಟ್ಟನಲ್ಲಿ ‘ವಡ್ಡರಾಧನೆ’ ಎಂದರೆ ‘ವಧ್ವಾಮಾನಾರಾಧನೆ’ ಎಂದೇ ಅಧ್ಯ.

*

ಪರಾಮರ್ಶನ ಕೃತಿಗಳು

೧. ವಡ್ಡರಾಧನೆ, ಸಂ: ಡಿ.ಎಲ್. ನರಸಿಂಹಾಚಾರ್, ಮೈಸೂರು, ಖಿನೆಯ ಮುದ್ರಣ, ೧೯೬೭.
೨. ವಡ್ಡರಾಧನೆ, ಸಂ: ಹಂಪ. ನಾಗರಾಜಯ್ಯ, ಪ್ರಸಾರಾಂಗ, ಬೆಂಗಳೂರು, ೧೯೬೯.
೩. ಕವಿರಾಜಮಾರ್ಗ ಪರಿಸರದ ಕನ್ನಡ ಸಾಹಿತ್ಯ, ಎಂ.ಎಂ. ಕೆಲಬಗ್ರಿ, ಕನಾಟಕ ವಿ.ವಿ. ಧಾರವಾಡ, ೧೯೬೯.
೪. ಪ್ರಾಚೀನ ಸಾಹಿತ್ಯ, ಸಿ. ವೀರಣ್ಣ, ನವಕನಾಟಕ ಪ್ರಕಾಶನ, ಬೆಂಗಳೂರು, ೧೯೬೯.

ಕನ್ನಡ ಸಾಹಿತ್ಯ ಪರಿಷತ್ತತ್ವಶಿಕ್ಷಣ
ಸಂಘಟನೆ ಸಂಭಾಷಣೆ ಮತ್ತು ಸಂಪನ್ಮೂಲ ವಿಜ್ಞಾನ ವಿಧಾನ
ಜನಪರಿ-ಜ್ಞಾನ ವಿಧಾನ

೧೫. ನಾಲ್ಕು ಟಿಪ್ಪಣಿಗಳು

– ಡಾ. ಸಿ.ಪಿ.ಕೆ.*

೧. ಮಾತೃಭಾಷಾ ಕನ್ನಡ

ವಿರದು ಮುಟಣಿ ಕರೆಗಳು – ಒಂದು ಬುದ್ಧಿ ಹೇಳಿದ್ದು, ಮತ್ತೊಂದು ಶ್ರೀ ರಾಮಕೃಷ್ಣ ಪರಮಹಂಸರದು–ಮಾತೃಭಾಷಾಮಾಧ್ಯಮಕ್ಕೆ ಸಂಬಂಧಿಸಿದಂತೆಯೂ ಉಪಯುಕ್ತ ಮತ್ತು ಪ್ರಸ್ತುತವಾಗಬಲ್ಲವು. ಇದು ಬುದ್ಧಿನ ಕರೆ. ನಾಲ್ಕು ಮಂದಿ ಒಂದು ದೋಷಿಯಲ್ಲಿ ನದಿ ದಾಟಿದರು. ಆಮೇಲೆ ಆ ದೋಷಿಯನ್ನೇನು ಮಾಡಬೇಕು? “ನನಗೆ ಈ ದೋಷಿಯಿಂದ ಉಪಕಾರವಾಗಿದೆ. ಆದ್ದರಿಂದ ಇದನ್ನು ತಲೆಯ ಮೇಲೆ ಹೊತ್ತು ನಡೆದು, ಇದರ ಮುಣ ತೀರಿಸೋಣ!” ಎಂದು ಮಾತನಾಡಿಕೊಂಡು, ಅದನ್ನು ಹೊತ್ತುಕೊಂಡು ಹೋದರು. ನದಿಯ ದಡದ ಮೇಲೆಯೇ ಅದನ್ನು ಬಿಟ್ಟು ಹೋಗಬೇಕಿತ್ತಲ್ಲವೇ?

ನಾವೀಗ ಇಂಗ್ಲಿಷನ್ನು ಹಾಗೆ ತಲೆಯ ಮೇಲೆ ಹೊತ್ತುಕೊಂಡಿದ್ದೇವೆ. ಅದರಿಂದ ನಮಗೆ ಪ್ರಯೋಜನವಾಗಿದೆ, ನಿಜ. ಅದಕ್ಕೆ ಕೃತಜ್ಞರಾಗಿರೋಣ. ಅದರೆ ಅದನ್ನು ಇನ್ನೂ ಹೊರಬೇಕಿಲ್ಲ. ನಮಗೆ ಶಿರೋಧಾರ್ಯವಾದದ್ದು ನಮ್ಮ ಮಾತೃಭಾಷೆ ಕನ್ನಡ.

ಶ್ರೀ ರಾಮಕೃಷ್ಣರ ಕರೆ: ಒಬ್ಬತ ಹನ್ನೆರಡು ವರ್ಷ ಉಗ್ರ ತಪಸ್ಸು ಮಾಡಿ, ನೀರಿನ ಮೇಲೆ ನಡೆಯುವ ವಿದ್ಯೇಯನ್ನು ಕಲಿತನಂತೆ. ಆಗ ಯಾರೋ ಹೇಳಿದರಂತೆ. “ಅಂಬಿಗಿಗೆ ಒಂದೊ ಎರಡು ಕಾಸು ಕೊಟ್ಟಿದ್ದರೆ ನದಿ ದಾಟಿಸುತ್ತಿದ್ದನಲ್ಲ! ಇಷ್ಟು ದೀರ್ಘಕಾಲದ ವ್ಯಯ, ಶ್ರಮ ಏತಕ್ಕೆ ಬೇಕಿತ್ತು?”

ನಾವು ಬಹುಕಾಲ ಕಷ್ಪಪಟ್ಟು ಇಂಗ್ಲಿಷ್ ಕಲಿತು ಆ ಮಾಧ್ಯಮದಲ್ಲಿ ಅಷ್ಟಿಷ್ಟು ಜಾನ್ ಸಂಪಾದಿಸುತ್ತೇವೆ. ಆದರೆ ನಮ್ಮ ಮಾತೃಭಾಷೆಯಲ್ಲಿ ಕಲಿತರೆ, ಜಾನ್ನನದ ನಿಧಿಂಘನ್ನೆ ಸುಲಭವಾಗಿ ಕೈಪತ ಮಾಡಿಕೊಳ್ಳಬಹುದು!

೨. ವಿದ್ಯಾಭ್ಯಾಸ ವಿಪರ್ಯಾಸ

ಸ್ವಾಮಿ ವಿವೇಕಾನಂದರು ಅಷ್ಟೊಂದು ಹಿಂದೆಯೇ ಹೇಳಿದ ಮಾತೊಂದು ಇಂದಿನ ವಿದ್ಯಾಭ್ಯಾಸಕ್ಕೆ ಚೆನ್ನಾಗಿ ಅನ್ವಯಿಸುತ್ತದೆ. ಅವರು ಗುಡುಗುತ್ತಾರೆ:

* ೨೨೩೫/೧೯, ‘ಭಾರತ’, ಈನೇ ಕಾರ್ಣ, ಇನೇ ಮೇನ್, ವಿನಾಯಕನಗರ, ಮೈಸೂರು-೫೬೦೦೧೨, ದೂರವಾಣಿ : ೦೪೨೧-೨೫೧೦೫೫೧೮೯೯೯.

“ಪರಭಾಷೆಯಲ್ಲಿ ಮತ್ತೊಬ್ಬರ ಭಾವನೆಗಳನ್ನು ಕಂತಪಾಠ ಮಾಡಿ. ಅದರಿಂದ ನಿಮ್ಮ ಮೆದುಳನ್ನು ತುಂಬಿಕೊಂಡು, ವಿಶ್ವವಿದ್ಯಾಲಯದ ಪದವಿ ಗಳಿಸಿ, ವಿದ್ಯಾವಂತರೆಂದು ಬೀಗುತ್ತಿರಿ! ಇದು ವಿದ್ಯಾಭ್ಯಾಸವೇ?”

ಇಲ್ಲಿ ಎರಡು ಅಂಶಗಳಿವೆ. ಒಂದು ಶಿಕ್ಷಣದ ಮಾಧ್ಯಮ; ಮತ್ತೊಂದು, ಶಿಕ್ಷಣದ ತಿರುಳು, ಎರಡೂ ಪರಸ್ಪರ ಪೂರಕ ಎನ್ನಬಹುದು.

ಒಂದು ಮಾತೃಭಾಷಾಮಾಧ್ಯಮಕ್ಕೆ ಮರಸ್ಯಾರವಿಲ್ಲ; ಇಂಗ್ಲಿಷ್ ಮಾಧ್ಯಮ ಪ್ರತ್ಯಕ್ಷಬಾಗಿಯೋ ಪರೋಕ್ಷಬಾಗಿಯೋ ವಿಜ್ಯಂಭಿಸುತ್ತಿದೆ. ಕಡೆಯ ಪಕ್ಷ, ಪ್ರಾಥಮಿಕ ಹಂತದಲ್ಲಾದರೂ ತಾಯ್ದುಡಿ ಮಾಧ್ಯಮವಾಗಬೇಕು.

ಇಂಥ ಪರಿಸ್ಥಿತಿಯಲ್ಲಿ ಸ್ವಜನಶೀಲತೆ, ಸ್ಲೋಪಚ್ಚತೆಗಳಿಗೆ ಅವಕಾಶವೆಲ್ಲಿ? ವೈಜಾರಿಕತೆಯ ಬೆಳವಣಿಗೆ ಹೇಗೆ? ಕುವೆಂಪು ಅವರು ಹೇಳಿದಂತೆ, ವಿದ್ಯಾರ್ಥಿಗಳು ಇಂದು ಬತ್ತ ತುಂಬಿಕೊಳ್ಳುವ ಜೀಲಗಳಾಗಿ ಪರಿಣಮಿಸಿದ್ದಾರೆ. (ಅವೂ ತೂತು ಚಿಲಗಳು); ಭತ್ತ ಬೆಳೆಯುವ ಗಡ್ಡಗಳಾಗಿಲ್ಲ. ಸ್ತ್ರೀಗೆ ಪ್ರಾಶ್ನೆ, ಮತಿಗಲ್ಲ.

ಶಿಕ್ಷಣದ ದ್ಯೇಯಗಳನ್ನು ಪರೋಕ್ಷಬಾಗಿ ಸೂಚಿಸಿ, ಅವುಗಳ ಅಭಾವವನ್ನು ವಿಡಂಬಿಸಿದ್ದಾರೆ, ವಿವೇಕಾನಂದರು. ವರ್ತಮಾನ ಶಿಕ್ಷಣ ಹೃದಯಕ್ಕೆ ಪ್ರಾರ್ಥಾನ್ಯ ಕೊಡದೆ, ಮೆದುಳಿಗೆ ಕೊಟ್ಟು, ಯಾಂತ್ರಿಕವಾಗಿದೆ. ವಿಕಾಸ ಪರವಾಗಿಲ್ಲ; ವಿಪರ್ಯಾಸವಾಗಿದೆ! (ಸ್ವಾಮೀಜಿಯ ಹೇಳಿದಂತೆ “ವಿಕಾಸವೆ ಜೀವನ, ಸಂಕುಚಿತತೆಯೆ ಸಾವು”).

ಇ. ಮಾತೃಭಾಷೆ : ಆತ್ಮೀಯತೆ

ಅತ್ಯುತ್ತಮ ಸಂವಹನ ಸಾಧನ, ಮಾತೃಭಾಷೆ. ಅದರ ಸಾಧನವನ್ನು ಅನ್ಯಭಾಷೆ ವಹಿಸಲಾರದು. ಆತ್ಮೀಯತೆಯ ಅಭಿಪ್ರಾಯಕ್ಕಿ ತಾಯ್ದುಡಿಯಲ್ಲಿ ಮಾತ್ರ ಸಾಧ್ಯ. ತಾಯಿ-ಮಗುವಿನ, ನಲ್ಲಿ-ನಲ್ಲೀಯರ ಹೃದಯದ ಸಹಜಭಾಷೆ, ಮಾತೃಭಾಷೆ: ಕನ್ನಡ.

‘ಶ್ರೀ’ ತಮ್ಮ ‘ಇಂಗ್ಲಿಷ್ ಗೀತಗಳು’ ಕೃತಿಯ ಆರಂಭದ ‘ಕಾಣಿಕೆ’ಯಲ್ಲಿ ಹೃದಯಂಗಮವಾಗಿ ಹೇಳುತ್ತಾರೆ.

ಮೊದಲು ತಾಯ ಹಾಲ ಕುಡಿದು,
ಲಲ್ಲಿಯಿಂದ ತೊಡಲಿ ಸುಡಿದು,
ಕಳೆದುರೊಡನೆ ಬೆಳೆದು ಬಂದ
ಮಾತಡಾವುದು –
ನಲ್ಲಿಯೊಲವ ತೆರೆದು ತಂದ
ಮಾತಡಾವುದು....
(ಕನ್ನಡ ಸುಡಿ ನನ್ನ ಹೆಣ್ಣಿ..)

ಇದಕ್ಕೇ ಮಾರಕವಾಗಿದೆ. ಕುವೆಂಪು ಅವರ ಕವನ ಭಾಗ :

ತಾಯ್ ಮುತ್ತ ಕೊಪುವಂದು ನಿಮ್ಮ ಕನ್ನೆಯ ಮೇಲೆ
ಮೆರಳಿತದು ಹೋಣಿದ ಮುತ್ತಿನಂತೆ!

ನಿಮ್ಮ ನಲ್ಲಿಯರೊಡನೆ ನಲ್ಲುಡಿಯ ಸುಡಿವಂದು
ಕನ್ನಡವೇ ಕಲೆಕುವುದು ತುಟಿಗೆ ಬಂದ;
ಸುಡಿವಂದು ನಿಮ್ಮ ಮುದ್ದಿನ ಹಸುಳಗಳನ್ನತ್ತಿ.
ಕನ್ನಡವೇ ನಿಮಗೇಪುಡೊಲವ ತಂದು.

ಈ ಭಾವನೆಗಳನ್ನು ಸಮರ್ಥ ಸುವಂತಿದೆ, ಎಲ್.ಎನ್. ಬ್ರೇಲ್‌ಪ್ರೋಡ್‌ ಎಂಬ ಮಹನೀಯರ ಉತ್ತಿ: “one language only holds the key to our emotions; one language only conveys to us surely and instinctively, the subtler overtones of suggestion which its words possess. That is the language that we use at our mothers knees; the language of our first prayers and our first spontaneous outbursts of joy or grief. To make any other the vehicle of education is not merely to add immeasurably to the pupil's labours; it is the same his mind in its freedom of movement” (ಒಂದು ಭಾಷೆ ಮಾತ್ರ ನಮ್ಮ ಭಾವಗಳ ಕೆಲ್ಕಿಯಾಗುತ್ತದೆ. ಅದು ನಮ್ಮ ತಾಯ ತೊಡೆಯ ಮೇಲೆ ಬಳಸುವ ಭಾಷೆ; ನಮ್ಮ ಪ್ರಥಮ ಪಾಠನೆಗಳ ಮತ್ತು ಸುಖ, ದುಃಖಗಳ ಪ್ರಥಮ ಸಹಜಾಭಿವೃತ್ತಿಯಾದ ಭಾಷೆ. ಮತ್ತಾವುದೇ ಭಾಷೆಯನ್ನು ಶಿಕ್ಷಣದ ವಾಹಕವಾಗಿಸುವುದು ವಿದ್ಯಾರ್ಥಿಯ ಶ್ರಮವನ್ನು ಅಪರಿಮಿತವಾಗಿ ಹೆಚ್ಚಿಸುತ್ತದೆ; ಅವನ ಮನಸ್ಸಿನ ಸ್ವಾತಂತ್ಯದ ಚಲನೆಯನ್ನು ಹೆಳವುಗೊಳಿಸುತ್ತದೆ)

ಶಿಕ್ಷಣ ವ್ಯವಸ್ಥೆಯಲ್ಲಿ ಮಾತೃಭಾಷಾ ಮಾಧ್ಯಮದ ಪ್ರಮುಖೀವನ್ನೂ ಸುಸ್ವಾಗೋಳಿಸುವುದಿಲ್ಲವೆ, ಈ ಹೇಳಿಕೆ?

ಇ. ‘ಶ್ರೀ’ ಮಹತ್ವ

“ಸಾವುದೆಲ್ಲಾ ಸತ್ತು ಬಾನಾಳ್ಳಿ ಮೊಣ್ಣೆ!” – ಇದು ‘ಶ್ರೀ’ಯವರ ಒಂದು ಸೂಕ್ತಿ; ಬಹ್ಯಧರ್ಮಗಭಿರ್ವಾದದ್ದು ಎಷ್ಟು ವ್ಯಾಖ್ಯಾನವನ್ನಾದರೂ ತಡೆದುಕೊಳ್ಳಬಹುದಾದ್ದು.

‘ಶುತ್ತಮೊಂದೆ ಗೆಲ್ಲುವುದು, ಅನ್ಯತಮಲ್ಲು’, “ಅಮೃತಮನೆ ವಿದ್ಯೇಯಿ, ಅವಿದ್ಯೇಯಲ್ಲು”, ಎಂಬ ಸೂಕ್ತಿಗಳನ್ನೂ ಕೊಟ್ಟಿದ್ದಾರೆ, ‘ಶ್ರೀ’. ಆದರೆ ಅವೇಲು ಉಪನಿಷದುಕ್ತಿಗಳ ಅನುವಾದಗಳು. ಆದರೆ “ಸಾವುದೆಲ್ಲಾ...” ಎಂಬುದು ಶುದ್ಧಾಂಗವಾಗಿ ‘ಶ್ರೀ’ಯವರದೇ, ಪೂರ್ತಿ ಸ್ಲೋಪಚ್ಚಾದುದು.

ಸನಾತನಿಗಳಾಗಿರಲಿಲ್ಲ. ಸಂಪ್ರದಾಯ ಸಂಮೂಢರಾಗಿರಲಿಲ್ಲ ‘ಶ್ರೀ’. (ಡಿ.ವಿ.ಜಿ. ಅವರೊಡನೆ ಹೋಲಿಸಿ ನೋಡಿದರೆ, ಅವರ ನಾವೇನ ದೃಷ್ಟಿ, ಧೋರಣೆಗಳು ಸುವರ್ಕವಾಗುತ್ತವೆ).

ಭಾರತೀಯ ಪ್ರಚೀನದಲ್ಲಿ ಇಂದಿಗೆ ತಾಜ್ಞವಾದದ್ದು, ನಿಃಸ್ತಾಪಿತವಾದದ್ದು, ಮೃತಪ್ರಾಯವಾದದ್ದು ಬೇಕಾದಷ್ಟಿದೆ ಅಥವಾ ಬೇಡವಾದಷ್ಟಿದೆ! ಅದೆಲ್ಲ ನಿರಸನೊಳ್ಳಬೇಕು; ಸಾಮಾನ್ಯ ಜನರೇವನಕ್ಕೆ ಹಿತಕರವಾದುದು, ಶ್ರೇಯಸ್ತರವಾದುದು

ಉಳಿಯಬೇಕು; ಸ್ವರ್ಗ ಸಿದ್ಧಿಸಬೇಕು. ಇದು ‘ಶ್ರೀ’ಯವರ ಸಪೋರ್ಟದಯದ ನಿಲ್ಲವು, ಪ್ರಗತಿಪರ ಮನೋಧರ್ಮ. ಅವರು ತಮ್ಮ ಪ್ರಾರಂಭಿಕ ಆಂಗ್ಲ ವ್ಯಾಮೋಹನವನ್ನು ತೊರೆದು, ಕನ್ನಡದತ್ತ ಹೊರಳಿದ್ದೇ ಇದಕ್ಕೆ ಪ್ರವಿರ ದೃಷ್ಟಿಂತ. ‘ಸಂಸ್ಕೃತದ್ವೇಷಿ’ ಎಂಬ ಹಣಣಪಟ್ಟಿಯನ್ನು ಅವರು ಕಟ್ಟಿಸಿಕೊಂಡಿದ್ದರು: (ಅವರ ಜೊತೆಗೆ “ಸಂಸ್ಕೃತದೊರಳಿನ್ನೇನು?” ಎಂದ ಹಿಂದಿನ ಮಹಲಿಂಗರಂಗನಿಲ್ಲವೇ?) ಕನ್ನಡದ ಮತ ಅಥವಾ ‘ಶ್ರೀಕಂತಮತ’ ಕಟ್ಟಿದರು ಎಂಬ ಆರೋಪಕ್ಕೂ ಅವರು ಗುರಿಯಾದರು. ಅದು ಶ್ರೀಪ್ರವಾದದ ಸಾರಸ್ವತ ಮತ; ಕರ್ಮಕರ ಮತ ಅಥವಾ ಮತವಲ್ಲ!

ಕುವೆಂಪು ಅವರ ದೃಷ್ಟಿ ಧೋರಣೆಗಳ ಮೇಲೆ, ಕವಿತೆಯ ಮೇಲೆ ಕೂಡ ‘ಶ್ರೀ’ ಪ್ರಭಾವವಿದೆ. ಅದು ಸಹಜವಾದ ಗುರುಪ್ರಭಾವ. (ಆದರೆ ‘ಶಿಷ್ಯಾದಿಜ್ಞೇತ್ರ ಪರಾಜಯಂ’ ಎಂಬ ಮಾತ್ರಾ ದಿಟ್ಟ). ಕುವೆಂಪು ಅವರ ‘ನಿರಂಕುಶಮುತ್ತಿಗಳಾಗಿ’ ಎಂಬ ಕರೆಯ ಹಿಂದೆ “ಸಾವುದೆಲ್ಲ ತತ್ತ್ವ, ಬಾಣಳ್ಳ ಮಾಡ್ಣೆ” ಎಂಬ ಸಂದೇಶದ ಪಿಸು ನುಡಿಯಲವೇ?

‘త్రీ’ యివర బరవణిగెంయల్లి రాష్ట్రియతెయిల్ల ఎంబ ఆరోపవిదే. అదక్కే లుక్కరిసువుదు కఠినవల్ల. అల్లదే, ఇల్లదన్న కట్టిచోండు ఏనాగబేసు! ఇరువుదన్న నోడబేసు. రాష్ట్రియతెయిన్న అవరు విరోధిసిల్లవల్ల! “భరతమాతెయి, భరతమాతెయి, ఎందు నీ తలే ఎత్తువే?” ఎంబల్లిన అవర కళకళియన్న గమనిసబేసు. ‘త్రీ’ మాడిద్ద నాడు కట్టువ కేలసవన్నే! కనాటకపే అవరిగె (మహా) రాష్ట్రవాగిత్తు; కన్నడపే అవర ధమ్మ హగొ స్వేచ్ఛముచూగిత్తు.

‘ಶ್ರೀ’ ಅಕ್ಷರಶಃ ಕನ್ನಡ ನವೋದಯದ-ಒಂದಧ್ರದಲ್ಲಿ ನವೋದಯದ-
ಅಧ್ಯಯನ; ಆಚಾರ್ಯ ಅವರಿಗೆ ನಮನ ಶತಮಾನ.

1

೧೬. ವಿಜಯ್ಯ ದಬ್ಬೀಯವರ ಮಹಿಳಾವಾದಿ ವಿಮರ್ಶೆ

- ಡಾ. ಮಧುವನ ಶಂಕರ*

ವಿಜಯ ದಬ್ಬೆ (ರೇಖಿಗ) ಅವರು ಮಹಿಳಾವಾದಿ ವಿಮರ್ಶಕೆಯರಲ್ಲಿ ಒಬ್ಬರು ಹಾಗೂ ಅಗ್ನಿಣ್ಯರು. ಸಂಪ್ರತಿ (ರೇಖೆ), ನಯಸೇನ (ರೇಖೆ). ಬೇಂದ್ರೆಕಾವ್ಯದಲ್ಲಿ ಅನುಭಾವದ ಒಂದು ನಿಶ್ಚಯಿಕೆ (ರೇಖೆ), ಮಹಿಳೆ ಸಾಹಿತ್ಯ ಸಮಾಜ (ರೇಖೆ), ನಾರಿ: ದಾರಿ-ದಿಗಂತ (ರೇಖೆ) ಅನುಪಮಾ ನಿರಂಜನ, ಮಹಿಳೆ ಮತ್ತು ಮಾನವತೆ (೨೦೦೫) ಅವರ ವಿಮರ್ಶೆಯ ಕೃತಿಗಳು. ನಾಗಚಂದ್ರ: ಒಂದು ಅಧ್ಯಯನ (ರೇಖೆ) ಅವರ ಮಹಾಪುಂಧ.

ఆరంభదల్లి హచ్చాగి సాహిత్య విమర్శయన్న బరెద దబ్బియవరు కోనేకోనేగే మహిళీయర స్థితిగతియ బగేగే బరెదిద్దారే. మహిళావాది విమర్శ సామాజిక విమర్శయ ఒందు కవలా హౌదు. మహిళే సాహిత్య సమాజ ఎంబ తలేబరహదల్లి ఇంథ సూచనే ఇదే. ‘సాహిత్యవన్న అదర సాంస్కృతిక, సమకాలీన బదుళిన జీర్ణమోందిగే పరిగణిసద్గ’ విమర్శయన్న అవరు ‘నిగుణ సాహిత్య విమర్శ’ ఎందు కరెదిద్దారే (మహిళే సాహిత్య సమాజ మ. 108). పాత్మాత్మక స్తోవాద, స్తోవాదీవిమర్శగళన్న కన్నడదల్లి మోదలిగే పరిజయిసిదవరల్లి అవరు ఒట్టరు. ఆదాగూర్చ ‘ప్రతిభటనేయ మాదరిగళు ఆమదాగి బరువుదిల్ల. యాతనే, సంఘషణదల్లి హంపుత్వవే’ ఎంబ నిలువు అవరదు (మ.11), ఏవాహ, దాంపత్యద చౌకట్టిన ఆజీగిన హణ్ణిన ల్యంగికస్వాతంత్యద బగేగిన లేఖికర నిలువు అవర విమర్శయ ముఖ్యమానదండవాగిదే.

ఎల్ల స్తోయర సమస్యగళ్లూ ఒందే రిశియల్లి ఇరువుదిల్ల ఎంబ నడవళికేయింద విజయా దచ్చియవరు దశాలు భారతద మహిళీయర పరిస్కారియ

* . ಸಹ ಪ್ರಾಣಾಪಕರು. ಕನ್ನಡ ವಿಭಾಗ, ಮೈಸೂರು ವಿಶ್ವವಿದ್ಯಾನಲಯ, ಸ್ತಾತ್ಮಕೋಳತರ ಕೇಂದ್ರ, ಹೆಚ್‌ಮಗನ್‌ಗೋಪತಿ ಹಾಸನ-ಬೆಂಗಳೂರು ಅಧಿಕಾರಿ; ಪೊಟ್ಟಿಲ್: ಉಲ್ಲಂಘಣ-ಉತ್ತರಿಲ್

ಕನ್ನಡ ಸಾಹಿತ್ಯ ಪರಿಷತ್ತಮೀಕೆ
ಸಂಪುಟ ೬೬ ಸಂಚಿಕೆ ೧೦
ಜನವರಿ-ಜೂನ್ ೨೦೧೯

ಭಿನ್ನತೆಯನ್ನು ತಿಳಿಸಿದ್ದಾರೆ. ಆ ಪ್ರಕಾರ, ದಕ್ಷಿಣ ಭಾರತದ ಇತಿಹಾಸದಲ್ಲಿ ಮಹಿಳೆಯರ ಮೇಲಿನ ಕೈಯುವನ್ನು ಸ್ಪಷ್ಟವಾದರೂ ತಗ್ಗಿಸುವಂಥ ಅಥವಾ ಕೆಲಮಟ್ಟಿಗಾದರೂ ಸೌಮ್ಯವಾಗಿಸುವಂಥ ಅಂಗಳಿದ್ದವು' (ಮ.೧೯). ಇಲ್ಲಿ ದಕ್ಷಿಣ ಭಾರತ ಎನ್ನುವಾಗ ಅದು ದ್ರಾವಿಡ ಸಂಸ್ಕೃತಿಯ ನೇತೆ ಎಂಬುದು ಸೂಕ್ತವಾಗಿ ಸೂಚಿತವಾಗಿದೆ. ಅವರು ಉದಾಹರಿಸಿರುವ ಮಾತ್ರಪ್ರಧಾನ ಕುಟುಂಬ, ಮಾತ್ರದೇವತಾರಾಧನೆಗಳು ಆ ಸಂಸ್ಕೃತಿಯವು. ಇದೇ ರೀತಿ ಭಿನ್ನ ಪರಿಸ್ಥಿತಿಯ 'ಕಮ್ಮ ಸ್ತ್ರೀವಾದಿ ವಿಮರ್ಶೆ'ಯನ್ನು ಅವರು ಪರಿಚಯಿಸಿದ್ದಾರೆ.

ಕನ್ನಡದಲ್ಲಿ ಮಹಿಳಾ ಸಾಹಿತ್ಯ ಚರಿತ್ರೆಯನ್ನು ಕಷ್ಟವ ಮೊದಲ ಪ್ರಯತ್ನಗಳಾಗಿ ದಬ್ಬೆಯವರು ಬೇರೆ ಬೇರೆ ನಿಟ್ಟನಲ್ಲಿ ಕನ್ನಡ ಮಹಿಳಾ ಸಾಹಿತ್ಯವನ್ನು ಸಮೀಕ್ಷಿಸಿದ್ದಾರೆ. ಅವರು ಸಂಪಾದಿಸಿದ ಲೇಖ-ಲೋಕ (೧೯೯೮)ದಂಥ ವಿಶಿಷ್ಟ ಪರಿಕಲ್ಪನೆಯ ಆತ್ಮಕಥಾನಕದಲ್ಲಿಯೂ ಆ ಕೆಲಸವನ್ನು ಅವರು ವಿಭಿನ್ನವಾಗಿ ಮಾಡಿದ್ದಾರೆ.

'ಮಹಿಳಾ ಸಾಹಿತ್ಯದಲ್ಲಿ ಪ್ರತಿಭಟನೆ' ಮತ್ತು 'ಜನಪದ ಸಾಹಿತ್ಯದ ಸ್ತ್ರೀಜನ: ಒಂದು ನಾರಿನೊಟ' ಈ ಎರಡು ಲೇಖನಗಳು ಒಟ್ಟೆಗೆ ಒದಚೇಕಾದವು. ಇವೆರಡು ಮಹಿಳಾ ಸಮಸ್ಯೆ, ಪ್ರತಿಭಟನೆಗಳಿಗೆ ಕನ್ನಡ ಬರಹಗಾರ್ತಿಯರು ನೀಡಿದ ದನಿಯನ್ನು ಸಮೀಕ್ಷಿಸುತ್ತವೆ, ವಿಶೇಷಿಸುತ್ತವೆ, ವಿಮರ್ಶಿಸುತ್ತವೆ. 'ಆಧುನಿಕ ಕನ್ನಡ ಸಾಹಿತ್ಯದಲ್ಲಿ ಸ್ತ್ರೀ ದನಿ' ಅಂಥ ಇನ್ನೊಂದು ಲೇಖನ.

ಮೊದಲನೆಯ ಲೇಖನದಲ್ಲಿ ತಿರುಮಲಾಂಬ ಅವರಿಂದ ಹಿಡಿದು ವೀಕಾಶಾರಂತೆಶ್ವರ ಅವರವರೆಗಿನ ಕನ್ನಡ ಬರಹಗಾರ್ತಿಯರು ತೋರಿದ ಪ್ರತಿಭಟನೆಯ ರೀತಿಗಳನ್ನು ದಬ್ಬೆಯವರು ವಿಮರ್ಶಿಸಿದ್ದಾರೆ. ಅವರು ಹೇಳುವ ಪ್ರಕಾರ 'ಮೊದಲ ಹಂತದ ಲೇಖಕಿಯರ ಪ್ರತಿಭಟನೆಯ ಕೇಂದ್ರಗಳನ್ನು ಸಹಜವಾಗಿ ಅಂದಿನ ಮದ್ದಮ-ಮೇಲು ವರ್ಗ, ಜಾತಿಗಳ ಮಹಿಳೆಯರು ಎಡುರಿಸಿದ ಮುಖ್ಯ ಸಮಸ್ಯೆಗಳು ನಿರ್ಣಯಿಸಿವೆ' (ಮ.೫). ಅವುಗಳಲ್ಲಿ ಒಂದು 'ವಿಧವೆಯರ ಸಮಸ್ಯೆ' ಈ ಕುರಿತ ತಿರುಮಲಾಂಬ, ಎಚ್.ಎ. ಸಾವಿತ್ರಮ್ಮ, ಬಿ.ಮಂದಾಕಿನಿ ಬಾಯಿ, ಬಿ.ಭಾರತೀಬಾಯಿಯವರ ಬರಹಗಳನ್ನು ಪ್ರಸ್ತಾಪಿಸಿ ಅವರು, 'ಗಾಂಧಿವಾದದ ಹಿನ್ನಲೆಯಲ್ಲಿ ಸವಾಜಸುಧಾರಣೆಯ ಒಂದಂಶವಾಗಿ ವಿಧವಾವಿವಾಹ ಸೀಕ್ರೆತವಾಗಿದರೂ ತನ್ನ ಒಳಮನಸ್ಸಿನಲ್ಲಿ ಬೇರೂರಿದ್ದ 'ಪಾತಿಪತ್ರ'ದ ವಿರುದ್ಧ ಸೇಣಸಾಡಿ ಹೋಗೆ ಬರಲು ನಮ್ಮೆ 'ಕನ್ನಡ ಲೇಖಕಿ ವಿಘ್ರಹಣಾಗಿದ್ದಳೇ' ಎಂದಿದ್ದಾರೆ (ಮ.೬). ಪ್ರಗತಿಶೀಲ ಪಂಥದ ತೀವೇಣಿಯವರ ಬರವೇಗೆಯಲ್ಲಿ ಹೆಚ್ಚಿನ ಸಮಸ್ಯೆಗಳು ಮನುಷ್ಯ ಪ್ರಯತ್ನದಿಂದ ಪರಿಹರಿಸಬಹುದಾದವು ಎಂಬ ಸೂಚನೆಯನ್ನು ಗುರುತಿಸಿದ್ದಾರೆ. ಎರಡನೆಯ ಲೇಖನದಲ್ಲಿ 'ಪರಿಶ್ಕೆಯರ ಸಮಸ್ಯೆ', 'ಶೀಲದ ಹೇಳಿಕೆ', 'ಸತೀ', 'ಮಹಿಳೆಯ ಮೇಲಿನ ಬಲತ್ವಾರ್ಥದಂಥ ಸಮಸ್ಯೆಗಳು ಜನಪದ ಸಾಹಿತ್ಯದಲ್ಲಿ ಅಭಿವೃದ್ಧಿ ಪಡೆದಿರುವ ರೀತಿಯನ್ನು ಅವರು ವಿಮರ್ಶಿಸಿದ್ದಾರೆ.

ವಿಜಯಾ ದಬ್ಬೆಯವರು ಮಹಿಳಾ ಸಾಹಿತ್ಯ ಪರಂಪರೆಯನ್ನು ಗುರುತಿಸುವಾಗ ವಚನಯುಗದಿಂದಲೇ ಮೊದಲು ಮಾಡುತ್ತಾರೆ. ಅವರ ಪ್ರಕಾರ, ಆ ಚಳುವಳಿ ಆಧ್ಯಾತ್ಮಿಕ ಸಾಧನೆಯ ವಲಯದಲ್ಲಿ ಹೆಣ್ಣು-ಗಂಡಿನ ಸಮಾನತೆಯನ್ನು ಪ್ರತಿಪಾದಿಸುತ್ತದೆ. ಅದು ಅವಳ ಲೋಕಿಕನೆಲೆಯ ಪ್ರತಿಭಟನೆಯನ್ನು ಬೆಂಬಲಿಸಿದ್ದು ಉಂಟು. ಆದರೆ ಹೆಣ್ಣು-ಗಂಡಿನ ಸಮಾನತೆಗಾಗಿ ಸಮಾಜದಲ್ಲಿ ಮೂಲಭಾತ ಬದಲಾವಣೆ ತರುವುದು ಅದರ ಉದ್ದೇಶಕ್ಕೆ ಹೊರತಾಗಿತ್ತು. ಅಲ್ಲದೆ ಅವರು ಪ್ರತಿಪಾದಿಸಿದ ಸಮಾನತೆಯೊಳಗೆ ಸಾಂಪ್ರದಾಯಿಕ ಮೂಲಗಳಿಂದ ಬಂದ ಅಸಮಾನತೆಯ ಚಿಂತನೆಗಳೂ ಇವೆ.

ದಬ್ಬೆಯವರು ಶಾಸ್ತ್ರ ಸಂಪಾದನೆಗಳಲ್ಲಿ ಇರುವ ಆಕ್ಷಮಹಾದೇವಿಯವರ ಪ್ರಸಂಗಗಳನ್ನು ಪರಿಶೀಲಿಸುತ್ತಾ, ಅನುಭವ ಮಂಟಪದಲ್ಲಿ ಆಕ್ಷ ಎದುರಿಸಿದ ಪರೀಕ್ಷೆಗಳು 'ಮಹಿಳೆಯು ಹೊಸ ಕ್ಷೇತ್ರದಲ್ಲಿ ಸಾಫ್ತಿಪಿಕೊಳ್ಳುವಿಕೆಯ ಪ್ರಾರಂಭಿಕ ಪ್ರಯತ್ನಗಳು ನಡೆದ ಪರಿಸರವನ್ನು ನಮ್ಮ ಸಾಂಸ್ಕೃತಿಕ ಇತಿಹಾಸದಲ್ಲಿ ದಾಖಲಿಸುತ್ತವೆ' (ಮ.೯) ಎಂದು ಹೇಳುವಾಗ 'ಹೊಸ ಕ್ಷೇತ್ರದಲ್ಲಿ ಸಾಫ್ತಿಪಿಕೊಳ್ಳುತ್ತಿರುವ ಈ ಕಾಲದ ಮಹಿಳೆಯ ಪರಿಸ್ಥಿತಿಯೂ ಗಮನಕ್ಕೆ ಬಂದು ಅವೆರಡರ ಹೋಲಿಕೆ ಹೊಳೆದು ತೋರುವಂತಿದೆ.

ದಬ್ಬೆಯವರು 'ಜನಪದ ಸಾಹಿತ್ಯದ ಸ್ತ್ರೀಜನ'ರ ಬಗೆಗೆ ಬರೆಯುವಾಲಂತೂ ಅವರ ಸಮಸ್ಯೆಗಳು ಆಧುನಿಕ ಹೆಚ್ಚಿನ ಸಮಸ್ಯೆಗಳೂ ಆಗಿರುವ ಅರಿವನಲ್ಲಿಯೇ ಬರೆಯುತ್ತಾರೆ. ಏಕೆಂದರೆ ಜನಪದ ಸಾಹಿತ್ಯದಲ್ಲಿ ಗತ-ವರ್ತಮಾನಗಳಿರುವ ಒಟ್ಟಿಗೆ ಬರೆತುಕೊಂಡಿರುತ್ತವೆ ಎಂಬುದನ್ನು ಅವರು ಬಲ್ಲಾರು. ಹಾಗೆಯೇ ಮರುಷ ಪ್ರಧಾನ ಮತ್ತು ಸ್ತ್ರೀಕೇಂದ್ರಿತ ಸಂಸ್ಕೃತಿಗಳಿರುವೂ ಅದರಲ್ಲಿ ಮಿಶ್ರವಾಗಿರುವುದರಿಂದ ಅವರು ಅದನ್ನು ವಿಶೇಷಿಸಿದ್ದಾರೆ.

'ಹೊನ್ನಮ್ಮೆನ ಕಿವಿಮಾತಿಗೆ ಒಂದು ಪ್ರತಿಕ್ರಿಯೆ' ವಿಜಯಾ ದಬ್ಬೆಯವರ ಪ್ರಸಿದ್ಧ ಲೇಖನಗಳಲ್ಲಿಂದು. 'ಪೆಟ್ಲಿಲ್ಲವೆ ನಿಮ್ಮನ್ನೆಲ್ಲ ಪೆತ್ತೆವಳು... ಪೆಟ್ಲಿಪೆಟ್ಲಿಂದೇಕೆ ಬೀಳುಗಳಿವೆಯರು ಕಳ್ಳುಗಾಣದ ಗಾವಿಲರು', 'ಕುವರಿಯಾದೊಡೆ ಕುಂಡೇನು' ಎನ್ನುವ ಮಾತುಗಳ ದಿಟ್ಟತನಕ್ಕೆ ಹೆಸರಾದ ಹೊನ್ನಮ್ಮೆ ತನ್ನ ಹದಿಬದೆಯ ಧರ್ಮದಲ್ಲಿ ಪ್ರತಿಪಾದಿಸಿರುವುದು ಸೀಪುರುಷ ಸಂಬಂಧವನ್ನು ಒಡೆಯ ಮತ್ತು ತೊತ್ತಿನ ರೀತಿಯಲ್ಲಿ ಕಲ್ಪಿಸಿರುವ ಮುರುಷಪ್ರಧಾನವ್ಯವಸ್ಥೆಯ ಮೌಲ್ಯವನ್ನಾದುದರಿಂದ ಇಂದು ಅವಳು 'ಅಧರಹೀನ' ಎಂದು ಅವರು ಹೇಳಿದ್ದಾರೆ. ಹಾಗೆ ಹೇಳುವಾಗಲೂ ಅವಳನ್ನು ದೂರದೆ ಅದಕ್ಕೆ ಕಾರಣವಾದ ಅವಳ ಕಾಲಸಂದರ್ಭದ ಕಡೆಗೆ ಗಮನಹರಿಸುವಂತೆ ಓದುಗರು ಹಾಗೂ ಸ್ತ್ರೀವಾದಿಗಳಿಗೂ ಅವರು ಕಿವಿಮಾತು ಹೇಳಿದ್ದಾರೆ.

ದಬ್ಬೆಯವರಿಗೆ ಮುಖ್ಯರ್ನಿಸಿದ ಮತ್ತೊಬ್ಬ ಲೇಖಕ, ಕನ್ನಡದಲ್ಲಿ ಮನೋವೈಚಾರ್ಣಿಕ ಕಾದಂಬರಿಗಳನ್ನು ಬರೆದವರು ಎಂದು ಖ್ಯಾತಿ ಪಡೆದ ಶ್ರೀಮಣಿಯವರು. ಅವರ ಬಗೆಗೆ ಬರೆದ ಟಿಪ್ಪಣಿಯಲ್ಲಿ ‘ಹೆಂಡತಿಯಾದವರು ತನ್ನ ಸುಖಕ್ಕಾಗಿ, ತನ್ನ ಲ್ಯಂಗಿಕ ಆಮಿಟಕ್ಕೆ ಬಲಿಯಾಗಲು ಇರುವ ಪ್ರಾಣಿಯೆಂಬ ದರ್ಶ, ಅಹಂಕಾರದಜಿಯಲ್ಲಿ ಪುಡಿಯಾಗುವ ಹೆಣ್ಣಿನ ಸ್ಥಿತಿ ಬದಲಾಗಬೇಕೆಂಬ ಆಶಯದಲ್ಲಿ, ಆ ಕ್ರೂರ್ಯದ ವಿರುದ್ಧ ದನಿಯೆತ್ತುವಲ್ಲಿ ಶ್ರೀಮಣಿಯೆಂಬವರು ಸ್ವಷ್ಟವಾಗಿ ಪ್ರಗತಿಶೀಲ ಆಶಯದೊಂದಿಗ್ದಾರೆ. ಆದರೆ ಗಂಡಸಿನ ಜೀದಾರ್ಪ, ಸಹಾನುಭೂತಿಯೇ ಈ ಸಮಸ್ಯೆಗೆ ಕೊನೆಯ ಉತ್ತರ ಕೊಟ್ಟಿತೆಂಬ ನಿರೀಕ್ಷೆಯಲ್ಲಿ ಅವರ ಪ್ರಗತಿಶೀಲತೆಯ ಗಡಿಯೂ ಇದೆ’ ಎಂದಿದ್ದಾರೆ (ಪು.೪೫). ಇಲ್ಲಿ ಶ್ರೀಮಣಿಯವರ ಕಾದಂಬರಿಗಳ ಆಶಯ ಮತ್ತು ಮಿತಿಗಳನ್ನು ಹೇಳುತ್ತಲೇ ಅವರು ಸೇರಿದ ಸಾಹಿತ್ಯ ಪಂಥದ ಆಶಯವನ್ನು ಗುರುತಿಸಲಾಗಿದೆ.

ಶಿವರಾಮ ಕಾರಂತರ ‘ಕಾದಂಬರಿಗಳ ಪ್ರಬಂಧಧ್ವನಿ ಆಮೂಲಾಗ್ರಬದಲಾವಣೆಗಿಂತ ಸುಧಾರಣೆಯ ಕಡೆ ವಾಲಿದೆ’ (ಪು.೪೯) ಎಂದಿರುವ ದಬ್ಬೆಯವರು ಕಾರಂತರ ಗ್ರಾಮೀಣ ಮಹಿಳೆಯರು ಅದಕ್ಕೆ ತಕ್ಷಂತ ಜಿತ್ತಿತಗೊಂಡಿದ್ದಾರೆ ಎಂದು ವಿಶೇಷಿಸಿದ್ದಾರೆ. ‘ಕಾರಂತರ ಗ್ರಾಮೀಣ ಮಹಿಳೆಯರು ಅವರ ಕಾದಂಬರಿಗಳ ಅತ್ಯಂತ ಕೆಸುವ್ಯಳ್ಳ ಪಾತ್ರಾರ್ಥಿಗಳಿವೆ’ (ಅಲ್ಲಿ); ಅವರಿಗೆ ‘ದುಡಿಮೆ ಅನಿವಾರ್ಯವಾಗಿದೆ’; ಅವರು ‘ಹೆಚ್ಚು ಗಟ್ಟಿಯಾಗಿರುವುದಕ್ಕೆ ಕಾರಣ ಈ ಜೀವನಪ್ರೀತಿ ಮೂಲವಾದ ಶ್ರಮವೇ ಆಗಿದೆ’ (ಪು.೫೫) ಎಂಬುದನ್ನು ಅವರು ಗುರುತಿಸಿದ್ದಾರೆ. ಸಹನೆ, ತೃಗು, ಶ್ರದ್ಧಾಗಳಂಧ ಮೌಲ್ಯಗಳನ್ನು ಮಹಿಳೆಯ ಬದುಕಿನಿಂದ ಮಾತ್ರ ನಿರೀಕ್ಷೆಸುವ ಸ್ಥಿತಿ ಆರೋಗ್ಯಕರವಾದುದಲ್ಲ. ಅವರು ತಮ್ಮ ಜೀವನಸುಖವನ್ನು ಬಲಿಗೊಬ್ಬಿ ಈ ಮೌಲ್ಯಗಳನ್ನು ಕಾಯಬೇಕಾಗಿ ಬರುವ ಸಂದರ್ಭದ ನಮ್ಮ ಬದುಕಿನ ಕ್ಷಾರ, ಅಸಹ್ಯ ಮುಖಿಗಳನ್ನು ಕಾಣಿಸುತ್ತದೆ. ಇವನ್ನು ವ್ಯೇಭವೀಕರಿಸುವುದರಿಂದ ಈ ನೇತ್ಯಾತ್ಮಕಮುಖ ಕಾಣಿಸದೇ ಹೋಗುವ ಸಾಧ್ಯತೆ ಇದೆ ಎಂದು ಅವರು ನಿರ್ಣಯಿಸಿದ್ದಾರೆ.

ಕಾರಂತರ ಗ್ರಾಮೀಣ ಮಹಿಳೆಯರು ಅವರ ಕಾದಂಬರಿಗಳ ಇತರೆ ಸೀ ಪಾತ್ರಗಳಂತೆ ‘ರೂಧಿಗತ ಲ್ಯಂಗಿಕ ನಡೆವಳಿಕೆಗಳ ಕಟ್ಟಣ್ಣ ಮೇರುವುದಿಲ್ಲ’ ಎಂದಿರುವ ದಬ್ಬೆಯವರು ‘ವಿವಾಹೇತರ ಸಂಬಂಧಗಳನ್ನು ಹೊಂದಿರುವವರಲ್ಲಿ ಅನೇಕರು ಅಭ್ಯಾಸಾರು’ ಎಂಬುದನ್ನೂ ಗಮನಿಸಿದ್ದಾರೆ. ಅಭ್ಯಾಸಾ ಹೆಣ್ಣಿಗಳ ಇಂಥ ಜಿತ್ತಣ ಮಾಸ್ತಿ, ಅನಂತಮೂರ್ತಿಯವರಂಥ ಇತರೆ ಬಾಹ್ಯಾ ಸಾಹಿತಿಗಳಲ್ಲಿಯೂ ಇದೆ ಎಂದು ಹೇಳಿ ಬೇರೆ ಬೇರೆ ವಿಮರ್ಶಕರು ಅವರನ್ನು ಟೆಕ್ಸಿಸಿರುವುದನ್ನೂ ಇಲ್ಲಿ ನೆನಪಿಸಿಕೊಳ್ಳಬಹುದು.

ದಬ್ಬೆಯವರು ನಿರಂಜನರ ಬಗೆಗೆ ಬರೆಯುತ್ತಾ, ಅವರು ಗಂಡು ಹೆಣ್ಣಿನ ನಡುವ ಈಗಿರುವ ಅಸಮಾನತೆಯ ನೆಲೆಯನ್ನು ಸ್ವಷ್ಟವಾಗಿ ಖಿಂಡಿಸುತ್ತಾರ್ಜು

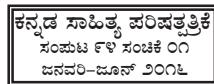
ಅಲ್ಲದೆ ಸಮಾನತೆಯ ನೆಲೆಯಿಂದ ಮತ್ತೂ ಮುಂದೆ ಹೋಗಿ, ಸಮಾಜದಲ್ಲಿ ಗಂಡಸಿಗಿಂತ ಹೆಂಗಸಿನ ಪಾತ್ರ ಮಹತ್ವದ್ದು ಎನ್ನುವ ಮೂಲಕ ಮತ್ತೊಂದು ಅಸಮಾನತೆಯ ನೆಲೆಯಲ್ಲಿ ನಿಲ್ಲುತ್ತಾರೆ ಎನ್ನುವಾಗ ಹೆಣ್ಣಿ ಗಂಡಿನ ಈಗಿರುವ ಸಾಫ ಅದಲು ಬದಲಾಗುವುದನ್ನೂ ನಿರೀಕ್ಷಿಸಿರುವುದಿಲ್ಲ ಎಂಬುದು ಗಮನಾರ್ಥ. ಅವರೇ ಹೇಳಿರುವಂತೆ ‘ಉಭಯ ಲಿಂಗ ಪ್ರಧಾನ ವ್ಯವಸ್ಥೆಯೇ ಅವರ ಗುರಿ, ಕಾಳಜಿ.

ದಬ್ಬೆಯವರ ವೈಶಾಖಿ ಕಾದಂಬರಿಯ ವಿಶೇಷಣೆ ಸೂಕ್ತ ಒಳನೋಟಗಳಿಂದ ಹೂಡಿದೆ. ಕೃಷ್ಣಾಸಿ-ರುಕ್ಷಿಣಿ, ರುಕ್ಷಿಣಿ-ಲಕ್ಷ್ಮಿ ಅತ್ಯಾಜಾರಗಳ ಜೊತೆಗೆ ಶಿವನಿ, ಗಂಗೆಯಂಧವರ ಶೈಂಗಿಕ ಸಂಬಂಧಗಳ ಹಿನ್ನಲೆಯಲ್ಲಿ ಇರುವ ಜಾತಿಭೇದ, ಸಾಮಾಜಿಕ ಕಟ್ಟಪಾಡುಗಳನ್ನು ವಿಶೇಷಿಸಿ, ವಿಮರ್ಶಿಸಿರುವ ಅವರು ಆ ಕಾದಂಬರಿ ಇವೆಲ್ಲವನ್ನೂ ಒಳಗೊಂಡೂ ಮನುಷ್ಯನ ಮನಸ್ಸಿಗೆ ಇರುವ ಅನಂತ ಸಾಧ್ಯತೆಗಳ ವಸ್ತುಸ್ಥಿತಿಯನ್ನು’ ತೆರೆದ ಕಣ್ಣಿನಿಂದ ನೋಡುವ, ಒಮ್ಮೆ ಉದಾರತೆಯನ್ನು ಒಳಗೊಂಡಿದೆ ಎಂಬುದನ್ನು ಎತ್ತಿತೋರಿಸಿದ್ದಾರೆ. ಆದುದರಿಂದಲೇ ಅವರು ‘ಸ್ತುತಿಃ ಒಂದಲ್ಲಿ ಒಂದು ಬಗೆಯ ತುಳಿತಕ್ಕೆ ತಾನೇ ಒಳಗಾಗಿದ್ದರೂ ಪರಿಸ್ಥಿತಿ ಅವಕಾಶ ಕೊಟ್ಟರೆ ಮಹಿಳೆಯೂ ಶೋಷಕಳಾಗುವುದು ಸಾಧ್ಯ. ನಮ್ಮ ಜಾತಿ-ವರ್ಗ ವ್ಯವಸ್ಥೆಯಲ್ಲಂತೂ ಇದಕ್ಕೆ ವಿಮಲ ಅವಕಾಶಗಳಿರುವ ವಸ್ತುಸ್ಥಿತಿಯನ್ನು ವೈಶಾಖಿಪು ಅನೇಕ ಸಂದರ್ಭಗಳಲ್ಲಿ ಧ್ವನಿಸಿದೆ’ ಎಂದಿದ್ದಾರೆ (ಪು.೨೮).

‘ಅತ್ಯಾಜಾರ’ಕ್ಕೆ ಒಳಗಾಗಿ ‘ಶೀಲ’ ಕಳಿದುಕೊಂಡ ‘ಚಿಕ್ಕಮಲ್ಲವು’ ಕಂಡಕೊಂಡವಾದುದನ್ನು ಸಂತಸ, ಹೆಮ್ಮೆಗಳಿಂದ ಎತ್ತಿಹಿಡಿದ ಮಾಸಿಯವರ ‘ಜೀವದ್ವೇಣಿ’ ನಿಲುವನ್ನು ದಬ್ಬೆಯವರು, ‘ಇಂಥ ನಿಲುವಿನ ಲೇಖಕರು ನಮ್ಮ ಆಸಿಯಂತೂ ಆಗುವುದು ಬೇಡ’ ಎಂದು ತೀರ ಕಟುವಾಗಿ ಖಿಂಡಿಸಿದ್ದಾರೆ. ಆದರೆ ಸತಿಮೋಗುವವರ ನಿಷೇ ಕೃತಕವಾಗಿಲ್ಲದೇ ಇರುವ ಸಾಧ್ಯತೆಯನ್ನು ಒಮ್ಮೆತ್ತಾ ಅವರು, ‘ಬದುಕಿ ಉಳಿದು ಅನುಭವಿಸುವ ಹಿಂಸೆಗಿಂತ ಸತ್ತ ಮೂರಿಗೊಳ್ಳುವುದು ಹೆಚ್ಚು ಆಪ್ಯಾಯಮಾನವೂ ಅಪೇಕ್ಷಣೀಯವೂ ಆಗುತ್ತದೆ’ ಎಂದಿರುವುದು ಮಾತ್ರ ಆಜ್ಞೆಯಕರ (ನಾರಿ: ದಾರಿ-ದಿಗಂತ, ಪು.೧೮).

ಪರಸಂಗದ ಗೆಂಡಿಮ್ಮದ ಮರಂಕಿ ಪಾತ್ರಪಿತ್ಯಾದ ‘ಪಶುಮಟ್ಟದ ವಿವರ’ವನ್ನು ಸಂಸ್ಕಾರದ ಪ್ರಾಣೇಶಾಚಾರ್ಯರನ್ನು ಅವರು ಟೆಕ್ಸಿಸಿದ್ದಾರೆ. ಅದಕ್ಕೆ ಪ್ರತಿಯಾಗಿ ಗಂಡಸರೂ ಸೀಯಾತ್ಮಕತೆಯನ್ನು ಅಭಿವೃತ್ತಿಸಬಲ್ಲರು ಎಂಬುದಕ್ಕೆ ಸಂಜೀವ ಕುಲಕರ್ಮಣಿಯವೇರ ಮಾಂಗಲ್ಯಾಭಾಗ್ಯ, ‘ಅವಳ ನೆತೆರ ನೀರಿಗೆ’ ಕವಿತೆಗಳ ಅಂತರೆಕರಣವನ್ನು, ಮತಿನ ಅವರ ನಿರೀಕ್ಷೆಯನ್ನು ಉದಾಹರಿಸಿದ್ದಾರೆ.

ಹೀಗೆ ಹೆಣ್ಣಿ-ಗಂಡಿನ ಸಂಬಂಧದಲ್ಲಿ ಎಲ್ಲ ಬಗೆಯ ಸಮಾನತೆಯನ್ನು ಪ್ರತಿಪಾದಿಸುವ ದಬ್ಬೆಯವರು ಮೇಲುಮೇಲಿನ ಸಮಾನತೆಯ ಕಲ್ಪನೆಗಳ ಟೊಳ್ಳಿಗಳನ್ನು ಮುಡಕಿ ಶೋರಿಸಿ ಅಧವಾ ಮುಸಿ ಸಮಾನತೆಯನ್ನು ತಿರಸ್ಕರಿಸಿ ಅಮೂಲಾಗ್ರ ಬದಲಾವಣೆಗಾಗಿ ಒತ್ತಾಯಿಸುತ್ತಾರೆ.

೧೯. ದ.ರಾ. ಬೇಂದ್ರೆ : ಜೀವನ ಕಾವ್ಯಗಳ ಅನ್ವಯ ಸಾಧಕ – ಡಿ.ಎಸ್. ಶ್ರೀನಿವಾಸ ಪ್ರಸಾದ*

ಆತ್ಮ ಕೇಂದ್ರಿತವಾದ ಸ್ಥಾಯಿತ್ವ ಜಗತ್ತಿನಲ್ಲಿ ಕವಿಯೇ ಸಾರ್ವಭೌಮ ಮತ್ತು ಸರ್ವಶಕ್ತಿ. ಈ ಸ್ವತಂತ್ರ ಮನೋಧರ್ಮ ಕವಿಯಲ್ಲಿ ಸ್ವೇಚ್ಛಾರವನ್ನೂ ಉಂಟು ಮಾಡಬಹುದು. ಆದರೆ, ಸ್ವಂತಿಕಿಯ ಅನುಸಂಧಾನ ಕವಿಸ್ಪಷ್ಟಿಯ ಮೂಲಕ ಆದಾಗ ಕವಿಯೂ ಚಿರಂತನವಾಗುತ್ತಾನೆ. ಆತನ ಜೀವನದ ಇನ್ನಿತರ ಸಂಗತಿಗಳೂ ಕವಿಯ ಕಾವ್ಯಜಗತ್ತಿಗೆ ಹೊಸ ಭಾಷ್ಯ ಬರೆಯುತ್ತವೆ. ಕನ್ನಡ ನಾಡಿನ ನಿಜದನಿಯ ಸೂಲ್ಲನ್ನೇ ಸಂವೇದಿಸಿಕೊಂಡ ಬೇಂದ್ರೆಯವರು ಚರಣಾಧಿಯಾಗಿ ಉಳಿಯುವ ಅನನ್ಯ ಕವಿ. ಅಕ್ಷ್ಯೋಬರ್ ಇಂ. ಈ ನುಡಿಮೋಡಿಗಾರ ಅಸ್ತಂಗತರಾಗಿ ಇಂ ವರ್ಷ. ಈ ಹಿನ್ನಲೆಯಲ್ಲಿ ಸಾಧನಕೇರಿಯ ಸಾಧಕನಿಗೊಂದು ನುಡಿಮುಡಿತು.

బేంద్రీయవరు బదుకిన ఎల్ల తల్లి మరుపెన్నూ అదర గిరిష్ట ప్రమాణద
తీవ్రతేయల్లే అనుభవిసిదదరు. ఇదు కావ్యదోళగే జీవనవన్న
సంచేదిసిహోళలు బేంద్రీయవరిగి సాకష్ట మారకవాగి స్పందిసిదవు.
‘బెందు బెందు నానాదే బేంద్రీ’ ఎంబ అవర మాతుగళే జీవన కావ్యద
సంగమక్క సాధియాగివే. ‘పట్టపాడెల్లవు మట్టిహాదాగి హోసదాగి రసవాగి
హరియిసువు’ సమాధానమే బెందు బెందు హణ్ణుద బేంద్రీయవర బదుకిన
మూలస్తోత. బదుకు పూజాకుంభద జీవజలవేంబుదరల్లి బేంద్రీయవర
అజలవాద నంబిక. అదు అవరల్లి ఎందిగూ మాసిహోగువుదిల్ల. అవరే
హేళువ హాగె

‘ಸಂಸಾರಕಾಗರದಾಗ ಲೆಕ್ಕವಿರದಷ್ಟು ದುಃಖದ ಬಂಡಿ
ನಾ ಬಲ್ಲೆ ನನಗೆ ಗೌತಮಿಲ್ಲಿದ್ದರೂ ಎಲ್ಲಿ ಅಚೆಯಾ ದಂಡಿ’.

ಅಂದರೆ, ಬದುಕು ಪರಿಪೂರ್ಣ, ಮನುಷ್ಯಬದುಕು ಅಪೂರ್ಣ, ಆದರೆ, ಆ ವಿಶಿಂತಿಯಲ್ಲೇ ಎಲ್ಲವನ್ನೂ ಸಹಿಸಿ ಸಾಧ್ಯಕ್ಕೆ ಪಡೆಯುವ ರೀತಿ ತನಗೆ ಗೊತ್ತು

* . హిరియ క్నుడ లుప్పునూసకరు. శ్రీ భగవానో మహావీర జ్యేణ కాలేచు. గీతా రస్తే. రాబుతో కొన్నాపేటకే. కే.జి.ఎఫ్.—ఖింబి రిలి; మోచీలు : లాగింగిం—ఓఱిషన్

ఎన్నవల్లి జీవసత్కుద అంతఃసత్కు మత్తు బదుకిన వాస్తవద దత్తనవిదే.

బేంద్రీయవరు బదుకిన సమగ్రతేయన్నా సమృద్ధతేయన్నా నంబి, గాఢవాగి త్రైతిసిద్ధవరు. హీగాగియే బదుకినోళగిన త్రైతియన్నా అవరు మౌల్యవాగి ఒప్ప ఓరణవాగిసిద్దరు. కవిగే ఒలవు కేవల ఆదశఫలాలు, అదొందు బెల్కిట్టలాగద అనష్ట జీవద్రువ్సు.

‘బలపేంబ హోత్కెగియ ఓడబయసువ నీను
అదర బీటెయిష్ట ఎందు కేళువెయముజ్జ
వగలిరుణ దుడిదరూ లలజనుమకశిదరూ
తెరలారే నీనదర అంచిపెట్టే -బలపేంబ హోత్కెగియ

ఇవర బదుకిన జీవ జీవనద స్థాయియాగి చెరంతనవాగి ఖాళిద్దు తాయి. తాయి మత్తు తాయిక్కదవిపుల భావశామగ్రియన్న వ్యుమంబి- మనతుంబి కోటపరు బేంద్రె. ఏకందరే తాయి బేంద్రెయవరిగే కేవల శబ్దక్షో, ధన్యతాభావక్షో హోమ్యై సుమృనాగుపుదిల్ల, బదలాగి అవరిగే అదు జీవస్థింద, ఏహంగమత్తద శాశ్వత మాల్స.

ననగేవరు తాయందిరు ఎన్నుత్తా బేంద్రె ర. దేహ కొట్ట తాయి, ఇ. మాతు కలిసిద తాయి, ఓ. సంస్కృతసంపన్న మాదిద తాయి, ఔ. భూమండలద మానవతేయల్లి నేలేసిద తాయి, ఔ. విత్తోదరదలీధరిసిద తాయి, హిగే ఈ పంచగభ్జకోతద మగ నాను, ననగేవరు తాయందిరు ఎన్నువ ఈ వరకపియ తాయి అంబవ్వ ఇంచిరల్లి కామనకట్టేయల్లి తీరికోండాగ బేంద్రెయవరిగే అఫాతమాగుత్తదే. ఆదరే, ఆదన్న కెవి ‘తాయియ కళకోండు ఘోధనాదెను నాను’ ఎందు జీణాగ్నియాగిసిచోట్టుత్తారే. ఆధునిక కన్సుడద పరంపరెయల్లియే బేంద్రెయవరష్ట తాయియన్న భిన్నబిన్న అవస్థాంతరగళల్లి వ్యాపకగోళిసిదవరు విరళ. అలోకికవాగియూ తాయిత్తద సేలెగళన్ను సుస్థిరగొళిసువ కవి

‘ಯಾವ ಯೋಗಿನಿದೆಯಲ್ಲಿ ಏನು ಕನಸ ಕಂಡೇನೋ ಯಾರ ಹಾಲನುಂಡೇನೋ ಈ ವಿಶ್ವಜಾಲದಲ್ಲಿ ಬಂದ ಅದಕೆ ಮಿಡುಪುತ್ತಾ ಅದರ ಧಾರೆ ಹುಡುಪುತ್ತ’

ಎಂದು ವಿಶ್ವಾಸ್ತಕ ಪ್ರತಿಮೆಯ ಮೂಲಕ ಮಾತೃಶ್ರದ್ಧ ಪರಿಭಾಷೆಯನ್ನು ಹೇಳುತ್ತಾರೆ, ಒಮ್ಮೊಮ್ಮೆ ತಾಯಿ ಮಾಯಿ ಶಿವಜಾಯಿಕಾಯಿ ಎಂಬ ಅಲೋಕಿಕ ಸ್ವರ್ತ ತುತ್ತಪುದಿಯ ಶಿವಿರವನ್ನು ತಲುಪುತ್ತದೆ. ಕವಿತೆಯ ಹುಟ್ಟಿಗೂ ತಾಯಿ ಮನು ನೆಲೆಯ ಬಾಂಧವವನ್ನೇ ಬಳಸುವ ಬೇಂದೆ

‘ತಾಯಿ ಮಾಯಿ ಅಂಬಿಕೆಯೇ ನಿನ್ನ ತನಯದತ್ತನು
ನೀನುಜಿತ್ತುದಿತ್ತನು
ನಿನ್ನಜನುಮದೊಂದು ಹಾಡು ಹಾಡು ಆಗಿ ಮಾಡಿತು
ನಿನ್ನ ಕೊರಳು ಹಾಡಿತು’

ಕವಿಯ ವೈಯಕ್ತಿಕ ಸಂಬಂಧಗಳು ಕವಿಯ ಕಾವ್ಯಜನ್ಮಕ್ಕೆ ಬಂದೊದಗುವ ಶಕ್ತಿಸ್ವರೂಪಿಣಿಯಾಗಿ ಎರಡೂ ರೀತಿಯಲ್ಲಿ ಅರ್ಥಕ್ಕೆ ಚ್ಯಾತಿ ಭಾರದಂತೆ ಹೊಂದಿಕೊಳ್ಳುತ್ತದೆ. ಆದ್ದರಿಂದಲೇ ಕವಿಯನ್ನು ಶಬ್ದ ಗಾರುಡಿಗ, ವಾಗಾಡಂಬರದ ಕವಿ, ಶಬ್ದಚಾಪಲ್ಯದ ಕವಿ ಎಂಬ ಹಣವಟ್ಟಿ ನೀಡುವುದು ಅವಕ್ಕ ವಿಮರ್ಶೆಯಾಗುತ್ತದ್ದೇ!

‘ಎದ್ದಾಗ ಏನು ಇನ್ನು
ನಿದ್ದಾಗ ಕೂಡಾ ನಿನ್ನ
ಮಿಡುಕಾಡಿ ಬಗೆಯ ಬಾಯಿ’

ಹುಡುಕಾಡುತ್ತಾವ ತಾಯಿ.. ಅಪ್ರಜ್ಞಾತಿಯಲ್ಲಿನ ಇದರ ಹೋಳಮಗಳು ಮತ್ತು ನಿನ್ನ

‘ನೀ ಹೆತ್ತೆ
ನಿನ್ನ ನಾಲಗೆಯಿದು
ಬರಿ ಸೂಲಗಿತ್ತಿ’

ಎಂದು ವ್ಯಾಖ್ಯಾನಿಸಿಕೊಳ್ಳುತ್ತದೆ.

ಕವಿಮನದಲ್ಲಿ ಹುಟ್ಟಿವ ಎಲ್ಲ ಕಲ್ಪನೆಗಳನ್ನು ಹಿಡಿದಿಟ್ಟುಕೊಳ್ಳುವುದು ಅಸಾಧ್ಯ ಎಂಬುದನ್ನು ತಾಯಿ ಮಗುವಿನ ಪ್ರತೀಕದಿಂದಲೇ ಧ್ವನಿಮೂರ್ಖವಾಗಿಸಿದ್ದಾರೆ.

‘ಹಾಸಾದಮಿಂಚಿನಿಂದ
ಬೀಂದ್ದು ಸೇರಿಸಿನಿಂದ
ಸೇಳಿದಂತೆ ಎರಡು ನೂಲು
ಉಳಿದಾವ ನಾಲ್ಕು ಸಾಲು’

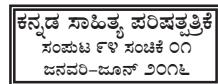
ನಿದ್ದೆ ಮಾಡುವ ಮಗು ತಾಯಿಯ ಸೀರೆಯ ಅಂಚು ಹಿಡಿದು ಮಲಗಿರುತ್ತದೆ. ತಾಯಿ ಮಗುವನ್ನು ಮಲಗಿಸಿ ಎದ್ದು ಹೋದಾಗ ಮಗು ತಾಯಿಯ ಸೆರಗಿನಂಚಿನಿಂದ ಕೇವಲ ಎರಡು ದಾರವನ್ನಷ್ಟೇ ಹಿಡಿದುಕೊಂಡಿರುತ್ತೆ. ಉಳಿದವು ಹೋರಟು ಹೋಗಿರುತ್ತವೆ. ಕವಿ ಕಲ್ಪನೆಗಳೂ ಕೂಡಾ ಮಗು ಪಡೆದುಕೊಂಡ ಎರಡೇ ದಾರದಂತೆ. ಉಳಿದವು ಎದ್ದುಹೋದ ತಾಯಿಯಿಂತೆ ಕಣ್ಣರೆಯಾಗಿಬಿಡುತ್ತವೆ ಎಂಬಲ್ಲಿ ಬೇಂದ್ರೆಯವರ ಕ್ರಮಶಕ್ತಿಸ್ವಷ್ಟವಾಗಿದೆ.

ಮೂಲತಃ ಬೇಂದ್ರೆಯವರ ಮನಃಪ್ರಕೃತಿ, ಕಾವ್ಯಸೂಳಿತ್ರ ಎರಡೂ ತುಂಬಿ ವರಿಯುವಜಾಯಮಾನದ್ದು. ಅದು ಅದ್ದಿ ತೆಗೆದ ಭಾವನೆಗಳನ್ನು ಮೀರಿ

ದಾಂಗುಡಿಯಿಡುವ ಸ್ವಭಾವ ಹೊಂದಿದೆ. ಹೀಗಾಗಿಯೇ ಅದು ಕಾರಂಜಿಯ ಗುಣ ಪಡೆದಿದೆ.

“ಹೊಸಗನ್ನಡ ಸಾಹಿತ್ಯದಲ್ಲಿ ಬೇಂದ್ರೆಯವರ ಕಾವ್ಯ ಗೌರಿಶಂಕರ ಶಿಶಿರದಂತೆ; ಪಕ್ಷವಾಗಿ ಮಾಗಿದ ಮಾವಿನಂತೆ; ಅರಳಿನಿಂತ ಹೂವಿನಂತೆ; ತುಂಬಿಬಂದ ಹೊಳೆಯಂತೆ; ಬೆಳಕು ಚೆಲ್ಲಿದ ಹುಣ್ಣಿಮೆಯಂತೆ; ತುಂಬಬೇಕಾದೆನೂ ಇಲ್ಲ; ತುಂಬಿದುದೇ ಇಲ್ಲ.” ಬೇಂದ್ರೆಯವರ ಕಾವ್ಯಸಿದ್ಧಿ ಮತ್ತು ಅವರ ಕಾವ್ಯಶಕ್ತಿಯ ವ್ಯಾಪ್ತಿಯ ಬಗ್ಗೆ ಹಾ.ಮಾನಾ ಅವರು ಸಂಕೀರ್ಣ ಎಂಬ ಮುಸ್ತಕದಲ್ಲಿ ಅರ್ಥವತ್ತಾಗಿ ಚಿತ್ರಿಸಿದ್ದಾರೆ. ‘ಬದುಕಿನ ತಲ್ಲಿ-ತಹತಹಗಳ ಒಳತೋಟಿಯನ್ನು ಅನುಭವಿಸಿಯೂ’ ಅದನ್ನು ತಮ್ಮ ಕಾವ್ಯ ಸಂಹಬನಶಕ್ತಿಶಾಲೆ ಮಾಡ್ಯಮವಾಗಿ ರೂಪಿಸಿಕೊಂಡ ಬೇಂದ್ರೆಯವರ ಕ್ರಮವೇ ಕನ್ನಡ ಸಾಹಿತ್ಯ ಚರಿತ್ರೆಗೂ ನಿಣಾರ್ಥಯಕ ದಿಕ್ಕುಚಿಯನ್ನು ಒದಗಿಸಿದೆ. ಬೇಂದ್ರೆಯವರ ದೃಷ್ಟಿಕ ಜಹರೆ, ಅವರ ಕಾವ್ಯಶೈಲಿ ಎರಡಕ್ಕೂ ಸಮನ್ವಯಿಸಿ ಆಕಾರದಲ್ಲಿ ವಾಮನ ಅರ್ಥದಲ್ಲಿ ಶ್ರಿವಿಕ್ರಮ’ ಎಂದ ಮಾತು ಬೇಂದ್ರೆಯವರಿಗೆ ಒಮ್ಮತದೆ.

*

೧೮. ಉಲ್ಲಾಸ ಮಾರ್ಗ ವಿಭಿನ್ನ ಆಯಾಮಗಳು

- ಡಾ. ಹರಿಹರ ಶ್ರೀನಿವಾಸರಾవ್*

ಹನುಮಕ್ಕಳ ಹತ ಕಡಿಮೆಮಾಡಿ ಶಾಂತ ಪಡಿಸಲು ತಾಯಿ ಶ್ರೀತಿಯಿಂದ ಹಾಡುವ ಜನಪದ ಗೀತೆಗಳೇ “ಲಾಲಿ ಅಥವಾ ಜೋಗುಳು” ಪದಗಳು, ಕವಿ ಮುದ್ರಣ ಹೇಳುವಂತೆ ಮೇಲೊನೋಟಕ್ಕೆ ಸಾಮಾನ್ಯವನಿಸಿದರೂ ಅದರ ಒಳಹೊಕ್ಕು ನೋಡಿದಾಗ ಅಶ್ವಂತ ಗಹನವಾದ ಮನೋವೈಜ್ಞಾನಿಕ, ಶರೀರ ಶಾಸ್ತ್ರ ಮತ್ತಿತರ ವಿಭಿನ್ನ ಆಯಾಮಗಳಿಗೆ ಸಂಬಂಧಿಸಿದ ವಿಚಾರಗಳನ್ನು ಜನಸಾಮಾನ್ಯಗೂ ಶಿಳಿಯವ ರೀತಿಯಲ್ಲಿ ಅಶ್ವಂತ ಹೃದಯಸರ್ಕರ ರೀತಿಯಲ್ಲಿ ಸಂಪಾದಿಸುವ ಸಾಮಧ್ಯವನ್ನು ಈ ಜೋಗುಳಗಳು ಹೊಂದಿವೆ ಎನ್ನುವುದು ಗಮನಾರ್ಹ ಸಂಗತಿಯಾಗಿದೆ.

ಅಳುವ ಕಂದನ ತುಟಿಯ ಹವಳಿದಾ ಕುಡಿಯ್ಯಂಗ |

ಕುಡಿಹಬ್ಬು ಬೇವಿನೆಸಳ್ಳಂಗ ಕಂಕೋಟ |

ಶಿವನ ಕ್ಷೇತ್ರಾಲಂಗ ಹೊಳೆದ್ದಂಗ ||

೯. ವೈಜ್ಞಾನಿಕವಾದ ಶರೀರ ಶಾಸ್ತ್ರ ಆಯಾಮ

ವೈಜ್ಞಾನಿಕವಾಗಿ ಅಳುವಿನಲ್ಲಿ ಇಲ್ಲಿ ಬಗೆಗಳಿವೆ ಎನ್ನುವುದನ್ನು ಗುರುತಿಸಿದ್ದಾರೆ:

ಮೊಟ್ಟಮೊದಲ ಸಂಪರ್ಕ ಮಾರ್ದ್ಯಮಾಗಿ ಅಳು.

ಮನು ತಾಯಿಯ ಹೊಟ್ಟೆಯಲ್ಲಿದ್ದಾಗ ಅಮ್ಮುಯಾಟಿಕ್ ಘ್ರಾಯಿಡ್‌ನ ಒಳಗಡೆ ಹಿತವಾಗಿ ಬೆಳ್ಗಿಗೆ ಇರುತ್ತದೆ. ಮನುವಿನ ಉಸಿರಾಟ ತಾಯಿ ಮತ್ತು ಮನುವಿನ ಹೊಕ್ಕಳ ಬಳಿಯ ಮೂಲಕ ನಡೆಯುತ್ತಿರುತ್ತದೆ. ಮನು ಹೊರ ಪ್ರಪಂಚಕ್ಕೆ ಬಂದ ನಂತರ ಹೊರಗಿನ ವಾತಾವರಣಕ್ಕೆ ಹೊಂದಿಕೊಂಡು ಸ್ಥತಂತ್ರವಾಗಿ ಉಸಿರಾಡಬೇಕಾಗುತ್ತದೆ. ಈ ಕ್ರಿಯೆ ಆಗಬೇಕಾದರೆ ಮನುವಿನ ಶ್ವಾಸಕೋಶಗಳು ಬಿಳಿಕೊಳ್ಳಬೇಕಾಗುವುದರಿಂದ ಅದಕ್ಕೆ ಹಿಂಸೆಯಾಗುವುದರಿಂದ ಅಳಲು ಪ್ರಾರಂಭ ಮಾಡುತ್ತದೆ. ಹಿಂತೆ ಮನುವಿನ ಮೊದಲ “ಅಳು ಅದರ ಜೀವಂತಿಕೆ”ಯನ್ನು

*. ೨೫/೧೧, ಸಮಭರ, ವಿಕಾಸ ವೈಶ್ವಾಲ್ ಎದುರು, ಜಿನೇ ಬಳ್ಳಾ, ಜಿನೇ ಫೇಸ್, ಬನತಂಕರಿ ಜಿನೇ ಹಂತ, ಬೆಂಗಳೂರು-೫೬೦ ೧೦೫; ಮೊಬೈಲ್ : ೯೯೬೦೬-೮೨೧೬೨

ಉಲ್ಲಾಸ ಮಾರ್ಗ ವಿಭಿನ್ನ ಆಯಾಮಗಳು

ತೋರಿಸುತ್ತದೆ. ಇದರಿಂದಾಗಿಯೇ ವಿಜ್ಞಾನಿಗಳು ಮೊದಲ ಅಳುವಿಗೆ ಅಪ್ಪು ಮಹತ್ವ ನೀಡಿದ್ದಾರೆ.

ನಮ್ಮೆಲ್ಲರಿಗೂ ಗೊತ್ತಿರುವ ಪ್ರಕಾರ ಮನುವಿಗೆ ತಂದೆ ಯಾರು ಎಂದು ತಿಳಿಸುವುದು ತಾಯಿಯೇ ಅಲ್ಲವೇ? ಈ ಕಾರಣದಿಂದಲೂ ತಾಯಿಯ ಮಹತ್ವ ಮತ್ತು ಆಕೆಗೆ ತನ್ನ ಮನುವಿನ ಮೇಲಿರುವ ಪ್ರೀತಿಗೆ ತಂದೆಯೇ ಕಾರಣ ಎನ್ನುವ ಮೊದಲ ಸಂಪರ್ಕ ಮಾರ್ದ್ಯಮದ ಭಾಷೆಯಾಗಿದೆ ಈ ಜೋಗುಳ.

ಮೇಲೆ ತಿಳಿಸಿರುವ ಅಳುವ ಕಂದನ ತುಟಿಯನ್ನು ಹವಳಿದಾ ಕುಡಿಯ್ಯಂಗ ಎಂದು ಹೇಳುವಾಗ ಆಕೆಗೆ ಸ್ವಾತಿಂತ್ಯಾಗಿರುವುದು ಆಕೆಯ ಕ್ರಿಯೆ ಸರದಲ್ಲಿಯೇ ಇರುವ ಹವಳಿ. ಇದರ ನಂಬಿಗಳಿನ ಬಣ್ಣ, ಮನುವಿನ ತುಟಿಯ ಬಣ್ಣ ಇರಬೇಕು ಒಂದೇ. ಇನ್ನು ಮನು ಅತಾಗು ಅದರ ಎಳೆಯ ಬಾಗಿದ ಆಕಾರದ ನನ್ನ ಕಮ್ಮಿ ಕಂಪು ಬಣ್ಣಗಳ ಮಿಶ್ರಣವಾದ ಎಳೆ ಬೇವಿನ ಕುಡಿಗೆ ಹೋಲಿಸಿರುವುದು ಅಶ್ವಂತ ಸೂಕ್ತ ಉಪಮೆಯಲ್ಲವೇ? ಬೇವು ರೋಗಿನರೋಧಕ (ಡಿಸ್‌ಇನ್‌ಪ್ರೇಸ್‌ಎಂಟ್) ಮತ್ತು ಹವಳಿ ನವರತ್ನಗಳಲ್ಲಿ ಒಂದು. ಇದಲ್ಲದೇ ಹವಳಿ ಮತ್ತು ಬೇವುಗಳು ಜೈವಧೀಯ ಗುಣಗಳನ್ನು ಹೊಂದಿರುವುದನ್ನು ಆಯುರ್ವೇದ ಶಾರಿ ಹೇಳುತ್ತಿದೆ. ಅಳುವಾಗ ಮನುವಿನ ಮಟ್ಟ ಕಣ್ಣನಲ್ಲಿ ನೀರು ತುಂಬಿ ಅದು ಕೆಳಗೆ ಬಿಳಿದೇ ಕಣ್ಣ ಅಂಜಿನಲ್ಲೇ ನಿಂತುಹೊಂಡಿದ್ದಾಗ, ಅದರ ಮೂಲಕ ಮನು ತಾಯಿಯಕ್ಕೆ ತೀಳ್ಳವಾಗಿ ನೋಡಿದಾಗ ಅದರ ತೀವ್ರತೆ ಎಷ್ಟಿರುತ್ತದೆ ಎಂದರೆ, ಅದು ಶಿವನ ಕ್ಷೇತ್ರಾಲ್ಲಿರುವ ತೀಳ್ಳೂಲದ ಹುದಿ ಹೊಳೆದಾಗ ಉಂಟಾಗುವ ಸಿಡಿಲಿನ ತೀಳ್ಳಾತೆಯನ್ನು ಹೊಂದಿರುತ್ತದೆ ಎನ್ನುವುದು ತಾಯಿಯ ಹೃದಯದ ಭಾಷೆ.

ಯಾಕಳುವೆ ನನಕಂದ ಬೇಕಾದ್ದು ನಿನಗುಂಟು

ನಾಕೆಂಪೆ ಕರೆವ ನೋರೆಹಾಲು | ಸಕ್ಕರೆ

ನೀ ಕೇಳಿದಾಗ ನಾ ಕೊಡುವೇ||

ಯಾಕಳುತಾನೆಂದು ಎಲ್ಲಾರು ಕೇಳ್ಳ ಯಾರು

ಕಾಯದಹಾಲು ಕನೆ ಬೇಡಿ | ಕಂದಯೋಯ

ಕಾಡಿ ಕ್ಷೇಬಿಟ್ಟು ಇಂಯನು ||

(ಆಕರ: ಜೋಗುಳ ಜೊಳ್ಳೆ ಸಂ: ಮೂರೂರು ಚಂಪ್ರ, ಕುಂದಾಪುರ)

ಮನುವಿಗೆ ಹಸಿವೆಯಾದಾಗ ಅದಕ್ಕಿರುವ ಸಂಪರ್ಕ ಮಾರ್ದ್ಯಮ ಎಂದರೆ ಅಳು ಮಾತ್ರ, ವಾತಾವರಣದಲ್ಲಿ ಹೃತ್ಯಾಸ ಉಂಟಾದಾಗ, ದೇಹಕ್ಕೆ ಏನಾದರೂ ಹೊಂದರೆಯಾದಾಗ ಅಳಬೇಕು, ಭಯವಾದಾಗ ಅಳಬೇಕು, ಕಾಯಿಲೆ ಬಂದಾಗ ಅಳಬೇಕು. ಹಿಂಗಾಗಿ ಇಲ್ಲಿ ಬಗೆಯ ಅಳುಗಳು ಇವೆ ಎಂದು ಗುರುತಿಸಲಾಗಿದೆ ಎನ್ನುತ್ತಾರೆ ನಮ್ಮೆ ನಾಡಿನ ಖ್ಯಾತ ಮನಶ್ವಾಸಜ್ಜು ಡಾ. ಸಿ.ಆರ್. ಚಂದ್ರಶೇವಿರ್ ಅವರು. ಇಲ್ಲಿ ಇನ್ನೊಂದು ಗಮನಿಸಬೇಕಾದ ಪ್ರಮುಖ ಅಂಶವೆಂದರೆ ಈ ಬೇರೆ ಬೇರೆ ಬೇಕುಗಳನ್ನು ಪ್ರಚುರ ಪಡಿಸುವಾಗ, ಮನು ಬೇರೆ ಬೇರೆ ದ್ವಿನಿ ತರಂಗಗಳ ಏರಿಳಿತಗಳನ್ನು ಬಳಸಿಕೊಳ್ಳುತ್ತದೆ ಎನ್ನುವುದು ಒಂದು ನೈಜ ಆದರೆ ಆಶ್ಚರ್ಯ

ಸಂಗತಿಯೂ ಹೌದು. ಈ ಧ್ವನಿ ತರಂಗಗಳನ್ನು ತಾಯಿ ಅಶ್ವಂತ ಸುಲಭವಾಗಿ ಗುರುತಿಸಿದರೆ, ನಾವು ಇದನ್ನು ಧ್ವನಿ ಮುದ್ರಿಸಿಕೊಂಡು, ಅದಕ್ಕೆ ಬೇಕಾದ ಉಪಶಮನವನ್ನು ತಾಯಿ ಹೇಗೆ ಕಂಡು ಕೊಳ್ಳುತ್ತಾಳೆ ಎನ್ನುವುದನ್ನು ವಿಮರ್ಶಿಸಿಕೊಂಡರೆ, ಮಗುವಿನ ಅಳು. ಅದರ ರಂಪಾಟವನ್ನು ಅಶ್ವಂತ ಕಡಿಮೆ ಸಮಯದಲ್ಲಿ ಶಮನ ಮಾಡಬಹುದು. ಹೀಗೆ ತಾಯಿ ಮೊಲೆ ಹಾಲುಕೊಟ್ಟು ಹಸಿವು ಕಡಿಮೆಯಾದಾಗ, ಮಗು ಸಂಕೋಪದಿಂದ ಅಳುವನ್ನು ನಿಲ್ಲಿಸುತ್ತದೆ. ಈ ಪ್ರಾಥಮಿಕ ಕ್ರಿಯೆ ನಡೆಯುವಾಗ ಮಗುವಿಗೆ ತಾಯಿಯ ಸಾಮೀಪ್ಯ ಸಿಗುತ್ತದೆ. ತಾಯಿಯ ಶ್ರೀತಿ ಸಿಗುತ್ತದೆ. ಮೊಲೆ ಹಾಲು ಎಲ್ಲಾ ವಿಜ್ಞಾನಿಗಳ ಪ್ರಕಾರ ಮಗುವಿನ ದೇಹಕ್ಕೆ ಬೇಕಾದಂಥ ಎಲ್ಲಾ ಪೌಷ್ಟಿಕಾಂಶಗಳನ್ನು ಒಳಗೊಂಡಿರುವುದಲ್ಲದೇ ಅಶ್ವತ್ತಮ ರೋಗ ನಿರೋಧಕ ವಸ್ತುಗಳನ್ನೂ ಒಳಗೊಂಡಿರುವುದರಿಂದ ‘ತಾಯಿಯ ಹಾಲು’ ಮಗುವಿಗೆ ಅಶ್ವಂತ ಶ್ರೀಪ್ರವಾದ ಆಹಾರ ಎನ್ನುವುದು ವ್ಯೇದ್ಯರ ಅಭಿಮತ.

ತಾಯಿ ಈ ಅಳುವಿನ ಭಾಷೆಯಿಂದಲೇ ಮಗುವಿನ ಬೇಕು ಬೇಡಗಳು ಏನೆಂಬುದು ಎನ್ನುವುದನ್ನು ತಿಳಿದುಕೊಂಡು ತನ್ನ ಎಲ್ಲ ಗಮನವನ್ನೂ ಅತ್ಯಹರಿಸಿ ಮೊಲೆ ಹಾಲ ಅಮೃತವನ್ನೀಯುತ್ತಾಳೆ. ಹಾಲೂಡುವಾಗ ತಾಯಿಗೆ ಸಿಗುವ ಆನಂದ ಪ್ರಕೃತಿಯ ಹೆಣ್ಣುಮಕ್ಕಳಿಗೆ ನೀಡಿರುವ ಒಂದು ವಿಶ್ವ ವರದಾನವೇ ಆಗಿದೆ. ಅಳುವಿನ ವಿವಿಧ ಮಜಲುಗಳನ್ನೂ ಮತ್ತು ಅದನ್ನು ಉಪಶಮನಗೊಳಿಸಲು ತಾಯಿಯ ಪ್ರಯೋಗಿಸುವ ಉಪಾಯವನ್ನೂ ತಿಳಿಸುತ್ತದೆ ಈ ಜೋಗುಳು.

ಅಳುವಾಗ ಮಕ್ಕಳಿಗೆ ಅಳ್ಳಾಗಿಲಿ ಪಾಯಸ
ಆರ್ಥಲಂಡಿ ನೂರ್ಕೆ ಕವ್ಲಾಗಿಲಿ । ಮಾಡಿಕೋರೆ
ಅಳುವಾಗಿಲೊಂದುಕೊಡಲಕ್ಕೂ ಜೋ ಜೋ॥
ಮುದ್ದಾದೆ ನೀನಳದಿರ ಎದ್ದಾಗ ಹಾಲುಂಂಬ
ನಿಧ್ನಿ ಬಂದಾಗ ಪವಡಿಸು । ಮಗುವ
ನಿಧ್ನಿಯಿಂದದ್ದಾಗ ಪರವಾಡು ಜೋ ಜೋ ॥

(ಪು.ಅಟ. ಜೋಗುಳ ಜೋಲ್ಲಿ)

ಮೊಲೆ ಹಾಲು ತಾಯಿ ಮತ್ತು ಮಗುವಿನ ಆರೋಗ್ಯದ ದೃಷ್ಟಿಯಿಂದ ಅಷ್ಟೇ ಅಲ್ಲದೆ, ತಾಯಿಯ ಎಡಭಾಗದ ಸ್ತನವು ಹೃದಯಕ್ಕೆ ಹತ್ತಿರವಾಗಿರುವುದರಿಂದ ಅದರ ಮಿಡಿತದ ಗತಿಯ ಮಗುವಿನ ಹೃದಯದ ಮಿಡಿತದ ಗತಿಯ ಮೇಲ್ಲಿದೇ ಮಿದುಳಿನ ಮೇಲೂ ಪರಿಣಾಮವನ್ನು ಉಂಟು ಮಾಡುವುದರಿಂದ ಮಗು ನಿರಾತಂಕವಾಗಿ ಹಾಲು ಕುಡಿಯಲು ಸಾಧ್ಯವಾಗುತ್ತದೆ. ಈ ಸಾಮೀಪ್ಯ ಅದಕ್ಕೆ ‘ರಕ್ಷಣಾ ಮನೋಭಾವ’ (ಸೆಕ್ಯೂರಿಟಿ ಫೀಲಿಂಗ್) ಉಂಟು ಮಾಡುವುದರಿಂದ ಮಗು ಅಳು, ಕಿರುಚಂಗಗಳನ್ನೂ ಕಡಿಮೆ ಮಾಡಿ ನಿದ್ದೆ ಮಾಡಲು ಕಾರಣವಾಗುತ್ತದೆ. ಹೀಗೆ ಸುಖಿವಾಗಿ ನಿಧಿಸುವ ಮಗುವನ್ನು ನೋಡುವುದೆ ಒಂದು ಚೆಂದ. ಆ ಚೆಂದವನ್ನು ತನ್ನ ಮುಗ್ಗು ಮಾತುಗಳಲ್ಲಿ ತಾಯಿ ಹೃದಯ ಎಷ್ಟು ಬಣ್ಣಿಸಿದರೂ ಬತ್ತದ ಕೊಜ ಈ ಜೋಗುಳಗಳು.

ಹಾವಿನ ಹೆಡಿಕಂದೋ ಮಾಯಿನ ಮಿಡಿಕಂದೋ
ಮಾಯಿನ ಮರದಿ ಗಿಣೆಕಂದೋ । ಕಂದಯೋಯ ।
ನೀ ಜೆಂದ ನಂಮ ಬಳಗಕೂ ॥ ಜೋ ಜೋ ॥
ತೊಷ್ಟಿಲೊಳಗಿನ ಕಂಡ ರಟ್ಟಿ ಬೀಸುವ ಚಂದೋ ।
ದಿಟ್ಟಿತಾಗ್ಯಾಯಾಪೋ ಎಲೆಕಂದ । ನಿನ್ನಾಬೋಬಿ ।
ಷ್ಟೋ ಮುರಿಯಾಕೆ ಅರಿಯಳು ॥ ಜೋ ಜೋ ॥
ಸ್ವಂಗೇರಿ (ಶ್ವಂಗೇರಿ) ಉರ್ಬಾ ಚಂದೋ ಬೇಳೂರ್ (ಬೇಲಾರು) ।
ಕೇರಿಚೆಂದೋ, ಜಗಕ್ಕಿಲ್ಲ ಚಂದೋ । ಸಾರ್ ದಾಂಬಿ (ಶಾರದಾಂಬಿ)
ಎಲೆ ಕಂದ ನೀ ಚಿಂದ ನಂಮ ಬಳಗಕೂ ॥ ಜೋ ಜೋ ॥

ತಾಯಿಗೆ ಮಗುವಿನ ವಾತ್ಸಲ್ಯ ಹೆಚ್ಚುದಾಗ ಆಕೆಯ ಮಿದುಳು ಪ್ರಜೋದಿತವಾದ, ಹೆಚ್ಚು ಹಾಲೂಡಿಸಲು ಅವಳನ್ನು ಅಂತಃಕರ್ನಿದ ಸೆಳಿತದೊಂದಿಗೆ ಪ್ರೇರೇಪಿಸುತ್ತದೆ. ಹೀಗಾಗೆ ಇಬ್ಬರಿಗೂ ಸಂಪರ ಮಾಧ್ಯಮವಾದ ಜೋಗುಳ ಅವರ ಮಾನಸಿಕ ಮತ್ತು ದೈಹಿಕ ಸಮೃದ್ಧಿರಡನ್ನು ಸುಲಭವಾಗಿ, ಯಥೇಚ್ಚವಾಗಿ, ಅನಾಯಾಸವಾಗಿ ದೊರಕಿಸಿ ಕೊಡುತ್ತದೆ ಎಂದು ಬೇರೆ ಹೇಳಬೇಕಿಲ್ಲವಷ್ಟು?

ಇ. ಇತಿಹಾಸಿಕ ಇ. ಪರಿಸರ ವಿಜ್ಞಾನ ಇ. ಸಾಂಸ್ಕೃತಿಕ ಆಯಾಮಗಳು.

ಮೊಲೆಹಾಲ ಮಹತ್ವವನ್ನು ವಿಶೇಷವಾಗಿ ದಾಖಲಿಸಿರುವ ಹಂಪೆಯ ಲಕ್ಷ್ಮೀಧರ ಅಮಾತ್ಯ (ಮಂತ್ರಿ)ನ ಶಾಸನ ಕಾಲ ಕ್ರಿ.ಶ.೧೪೧೧, ಉಳಿ ರಿಂದ ಉಳಿನೇ ಸಾಲು)

“ಕರೆಯಂ ಕಟ್ಟಿಸು ಭಾವಿಯಂ ಸರೆಸು ದೇವಾಗಾರಮಂ ಮಾಡಿಸಜ್ಜಿರೆಯೋಳಾ ಸಿಲ್ಕಿದನಾಥರಂ ಬಿಡಿಸು ಮಿತ್ರಗ್ರೀ ಇಂಬುಕೆಯ್ ನಂಬಿದಗ್ಗೆ ಅರೆವೆಟಾಗ್ಗಿರು ಶಿಷ್ಟರಂಪೋರೆಯೆನುತ್ತಿಂತೆಲ್ಲವಂ ಪಿಂದೆ ತಾಂ ಯೆರೆದಳ್ ಪಾಲ್ ಎರೆವಂದು ತೊಟ್ಟು ಕಿವಿಯೋಳ್ ಲಕ್ಷ್ಮೀಧರ ಅಮಾತ್ಯನಾ”.

ಮಗುವಾಗಿದಾಗ ತಾಯಿ ಸಿಗಲೆ, ತನ್ನ ಎದೆ ಹಾಲನ್ನು ಕೊಡುವಾಗ ಹಂಪೆಯ ಲಕ್ಷ್ಮೀಧರ ಅಮಾತ್ಯ(ಮಂತ್ರಿ)ನಿಗೆ, ಕಿವಿಯಲ್ಲಿ ಸ್ವಲ್ಪ ಸ್ವಲ್ಪವಾಗಿ ಮೃದುವಾದ ಧ್ವನಿಯಿಂದ ಹೀಗೆ ಹೇಳಿಕೊಡುತ್ತಿದ್ದಳು: ಮಗು ನೀನು ದೊಡ್ಡವನಾದ ಮೇಲೆ ಜೀವಕ್ಕೆ ಮೂಲಾಧಾರವಾದ ನೀರಿನ ಆಕರವಾದ ಕರೆಯನ್ನು ಕಟ್ಟಿಸು, ಭಾವಿಯನ್ನು ತೋಡಿಸು, ದೇವಸ್ಥಾನವನ್ನು ನಿರ್ಮಿಸು, ಸರೆಯಲ್ಲಿ ಸಿಕ್ಕಿಹಾಕಿಕೊಂಡ ಅನಾಥರನ್ನು ಬಿಡಿಸು, ಸ್ವೇಹಿತರಿಗೆ ಯಾವಾಗಲೂ ಒಳ್ಳೆಯದನ್ನು ಮಾಡು, ನಿನ್ನನ್ನು ನಂಬಿ ಬಂದವರನ್ನು ಎಂದೆಂದಿಗೂ ಕ್ಷೇತ್ರದೇ, ಒಳ್ಳೆಯ ಸಂಸ್ಕಾರ ಹೊಂದಿ ಜೀವನ ಮಾಡುತ್ತಿರುವ ಶಿಷ್ಟರಿಗೆ ರಕ್ಷಣೆಯನ್ನು ತಪ್ಪದೇ ಕೊಡು. ಈ ಶಾಸನವು ಆ ಕಾಲದ ನಮ್ಮೆ ಸಂಸ್ಕೃತಿ, ವ್ಯಜಾನಿಕ, ಇತಿಹಾಸಿಕ, ಸಾಹಿತ್ಯಕವಾದ ಅನೇಕ ಮಹತ್ವದ ವಿಷಯಗಳನ್ನು ಆಗಿನ ಲಿಪಿಯಲ್ಲಿಯೇ ತಾರೀಖಿನ ಸಹಿತ ದಾಖಲಿಸಿದೆ.

ಈಗ ಇತಿಹಾಸಿಕವಾಗಿ ತಿಳಿದಿರುವ ಪ್ರಕಾರ ಮೊದಲು ಸ್ವನ್ಯಾಧಿಕಾರಿಯಾಗಿದ್ದ ಲಕ್ಷ್ಮೀಧರನನ್ನು ದೊರೆಯಾಗಿದ್ದ ದೇವರಾಜನು ಮಂತ್ರಿಯನ್ನಾಗಿಸಿದ್ದು, ಒಮ್ಮೆ

ಅರಮನೆಯಲ್ಲಿ ಕೆಲಸ ಮಾಡುತ್ತಿದ್ದ ಸುಮಾರು ಇನ್ನೂರು ಸೈನಿಕರೆಲ್ಲ ಸೇರಿ, ಸಂಚಿ ಮಾಡಿ ರಾಜನನ್ನು ಕೊಲೆ ಮಾಡಲು ಯಶ್ಸಿಸುತ್ತಾನೆ. ಈ ಸಾಹಸದಿಂದ ಸಂತೋಷಗೊಂಡ ರಾಜ ಸೈನ್ಯಾಧಿಕಾರಿಯಾಗಿದ್ದ ಲಕ್ಷ್ಮಿಧರನಿಗೆ ಬಡ್ಡಿ ನೀಡಿ, ಆಪ್ತ ಮಂತ್ರಿಯನ್ನಾಗಿ ಸ್ವೀಕರಿಸುತ್ತಾನೆ. ಹೀಗಾಗಿ ಚಿಕ್ಕಂದಿನಲ್ಲಿ ತಾನು ಜೋಗುಳಗಳ ಮುಖಾಂತರ ಪಡೆದ ಸಂಸ್ಕಾರ ಮತ್ತು ಉತ್ತಮ ದೇವರಾಜನಂತಹ ದೂರೆಯ ಸೇವೆಯ ಪರಿಸರದಲ್ಲಿ ಬೆಳೆದ ಈತ, ವಿಜಯನಗರ ರಾಜ್ಯದಲ್ಲಿ ಅನೇಕ ಕೆರೆ ಕಟ್ಟಿ ದೇವಾಲಯಗಳನ್ನು ನಿರ್ಮಿಸಿದ್ದಾನೆ.

ರಾಜ ದೇವರಾಜನ ಜನ ಹಿತ ಕಾರ್ಯಗಳನ್ನೂ ಈ ಶಾಸನ ಹೀಗೆ ಕೂಡಾಡಿದೆ.

“ಆತ ತೋಡದ ಭಾವಿಯಿಲ್ಲ ಮರೆ(?)ಕಟ್ಟಿದ ಪೇರ್ಗರೆಯಿಲ್ಲ ಲೀಲೆಯಿಂ ಮಾಡದ ದೇವತಾಭವನಮಿಲ್ಲ ಒಲವಿಂ ಬಿಡದ ಅಗ್ರಹಾರಮಿಲ್ಲ (ಇನೇ ಸಾಲು).”

ಲಕ್ಷ್ಮಿಧರ ಅಮಾತ್ಯ (ಮಂತ್ರಿ)ಯ ತಂಡೆಯ ಹೆಸರು ರಾಮ ಅರಸ. ಆತ ತನ್ನ ಮುಗನಿಗೆ ಒಳ್ಳಿಯ ಸಂಸ್ಕೃತಿಯನ್ನು ಕಲಿಸಿದ್ದ, ಮಗುವಿನ ಬೆಳವಣಿಗೆ ಬಾಧಿಕ ಹಾಗೂ ದೃಷ್ಟಿಕ ಬೆಳವಣಿಗೆ ಬೇಕಾದ ಉತ್ತಮ “ಪರಿಸರ” ನಿರ್ಮಾಣ ಮಾಡಿದ್ದ ಎಂದು ವಿಶಿಷ್ಟವಾಗಿಯೇ ಉಲ್ಲೇಖಿಸಿದೆ ಈ ಶಾಸನ. ಉತ್ತಮ ಗ್ರಂಥಗಳ ಪರಿಚಯ, ಯಾವ ನ್ಯಾನೆತಿಯೂ ಇಲ್ಲದೇ ಸದ್ಯಧಕಾಯ (ಮೆಯ್ ಗುಂದವ)ನಾಗಿ ಬೆಳೆದಿದ್ದ ಎನ್ನುವ ವಿಷಯ ಇಲ್ಲಿ ಹೀಗೆ ಉಲ್ಲೇಖಿತವಾಗಿವೆ:

ಲಕ್ಷ್ಮಿಧರನಿಗೆ ಗೊತ್ತಿದ್ದ ಕಾವ್ಯಗಳು : ಸಾರ ಶ್ರೀ (?), ನೀತಿಕಾವ್ಯಾಮೃತ, ಆನಂದ ರಾಮಾಸಂ (ರಾಮಾಯಣ?), ರಾಮಾಯಣ, ಕೃಷ್ಣ ಲೀಲಾ. ಶಿಲ್ಪಿನೇ ಸಾಲು : ನೀತಿ ಕಾವ್ಯಾಮೃತ “ಪರಿಸರದೊಳ್ಳಣ್ಣ” ಮೆಯಿಗುಂದದ ಆನಂದ ರಾಮಾಸಂನ ರಾಮಾಯಣದೋಳ ಆಮದ್ರ ತಟ್ಟ ಆವಗಂ (ಕೃಷ್ಣ ಲೀಲಾಧರಂ ತಾನಾಗಿ.....(ಅಥ ವಿವರಣೆಗೆಂದು ಇಲ್ಲಿಯ ಸಾಲುಗಳನ್ನು ಬಿಡಿಸಿಕೊಳ್ಳಲಾಗಿದೆ). “ಪರಿಸರ” ಎನ್ನುವ ಶಬ್ದ ಇಲ್ಲಿ ಉಲ್ಲೇಖಿತವಾಗಿರುವುದನ್ನು ಓದುಗರು ವಿಶೇಷವಾಗಿ ಗಮನಿಸಬಹುದು. ಏಕೆಂದರೆ ಈ ಶಾಸನದಲ್ಲಿ ನಮೂದಿತವಾಗಿರುವ ಕಾಲ ಕ್ರಿ.ಶ.೧೭೧೧. ಗ ಇನ್ನೂ ಪ್ರಪಂಚದಲ್ಲಿ “ಕೈಗಾರಿಕಾ ಕ್ರಾಂತಿಯಾಗಲಿ” (Industrial revolution 17th Century) ಅಥವಾ ಇಂದು ನಾವು ಉಪಯೋಗಿಸುತ್ತಿರುವ, ಹೆಚ್ಚು ಕಡಿಮೆ ನಮ್ಮ ಜೀವನದ ಸುಖಕ್ಕೆ ಬೇಕಾಗಿರುವ ಅನೇಕ ವಸ್ತುಗಳ ಹೊಸ ಅವಿಷ್ಯಾರಕ್ಕೆ ನಾಂದಿ ಹಾಡಿರುವ “ವಿಜ್ಞಾನ-ತಂತ್ರಜ್ಞಾನದ” (Science & Technology) ಕಾಲ ಪಾಶ್ಚಾತ್ಯ ದೇಶಗಳಲ್ಲಿ ಇನ್ನು ಪ್ರಾರಂಭದ ಸುಳವನ್ನೂ ಕೂಡ ಹೊಂದಿರಲಿಲ್ಲ. ಪರಿಸರ ವಿಜ್ಞಾನ-ತಂತ್ರಜ್ಞಾನವಂತೂ, (Environmental Science) ತೀರ ಇತ್ತೀಚೆಗೆ ಅಂದರೆ ಇಂಟರ್ನಲ್ ನಮ್ಮ ದೇಶದಲ್ಲಿ ಪ್ರಾರಂಭವಾಯಿತು ಎನ್ನುವುದೂ ಮತ್ತು ಈ ಪರಿಸರ ಪದ ಇಂದಿಗೆ ಇಂಜಿ ವರ್ಷಗಳಷ್ಟು ಹಿಂದೆಯೇ ಕನ್ನಡ ಭಾವೇಯ ಅದರಲ್ಲಿ ಶಾಸನದಲ್ಲಿಯೇ

ಖಿ. ಸಾಮಾಜಿಕ ಮತ್ತು ಇ. ಶೈಕ್ಷಣಿಕ ಆಯಾಮಗಳು

ಇಲ್ಲಿ ಇನ್ನೊಂದು ಐತಿಹಾಸಿಕ ಸಂಗತಿ ಎಂದರೆ ಇಡೀ ಭಾರತಕ್ಕೆ ವಿಜ್ಞಾನ ತಂತ್ರಜ್ಞಾನದ ಹೆಸರನ್ನೇ ಮೊದಲ ಬಾರಿಗೆ ಪರಿಚಯಿಸಿ, ಕಿಣಿ, ಉತ್ಪನ್ನ, ಜೋಗು ಜಲಪಾತೆದಲ್ಲಿ ವಿದ್ಯುತ್ತನ್ನೂ ಉತ್ಪಾದಿಸಿದ ಕನ್ನಡ ಸಾಡಿನ ಹಿರಿಮೆ ಗೆರಿಮೆಗಳನ್ನು ಪ್ರಪಂಚದಾದ್ಯಂತ ಪರಸರಿಸುವಂತೆ ಮಾಡಿದವರು ನಮ್ಮವರೇ ಆದ ಮೋಕ್ಷಗುಂದಂ ವಿಶೇಷರೆಯನವರು. ಇದೇ ಕಾರಣಕ್ಕಾಗಿಯೇ ಅವರ ಗಂಡನೆ ವರ್ಷದಲ್ಲಿ ಆಗಿನ ಪ್ರಥಾನಮಂತ್ರಿಯಾಗಿದ್ದ ಜವಾಹರಲಾಲ್ ನೆಹರು ಅವರು ಸ್ವತಃ ಬೆಂಗಳೂರಿಗೆ ಬಂದು ಮೊದಲ “ಭಾರತ ರತ್ನ” ಪತ್ರಸ್ವಿಯನ್ನು ಬೆಂಗಳೂರಿನ ಲಾಲಬಾಗ್ ನಲ್ಲಿ ನಡೆದ ಅದ್ವೂರಿಯ ಸಮಾರಂಭದಲ್ಲಿ ನೀಡಿದ್ದ ಕನ್ನಡಿಗರ ಇತಿಹಾಸದಲ್ಲಿ ಒಂದು ಅವಿಸ್ಕರಣೀಯ ಅಂಶ. ಇದಕ್ಕೆ ಕಾರಣ ಅವರ ತಾಯಿ, ತಂಡ, ಗುರುಪಿರಿಯರು ಅವರಿಗೆ ಚಿಕ್ಕಂದಿನಲ್ಲಿ ಹಾಕಿಕೊಟ್ಟ ದಾರಿ, ಜೋಗುಳದ ಸಂಸಾರದ ಜೊತೆಗೆ ಅವರಿಗೆ ದೂರೆತ ಅತ್ಯಂತ ಕರಿಣಿ “ಪರಿಸರ” ಎನ್ನುವುದು ಮರೆಯಲಾಗದು.

ಈ ಶಾಸನವನ್ನು ಕಲ್ಲಿನ ಮೇಲೆ ಬರೆದವ ನಮ್ಮೂರಿನ, ಅಂದರೆ ದಾವಣಗೆ ಜಿಲ್ಲೆಯ “ಹರಿಹರದ ಧರಣೋಜ” . ಇದು ಹರಿಹರದ ನಮಗೆಲ್ಲ ಅತ್ಯಂತ ಹೆಮ್ಮೆಯ ವಿಷಯ. ಏಕೆಂದರೆ ಈ ಶಾಸನ ಈಗ ಇರುವುದು ಅಂದಿನ ವಿಜಯನಗರ ಸಾಮಾಜಿಕ ರಾಜಧಾನಿಯಾಗಿದ್ದ ಹಂಪೆಯಲ್ಲಿ. ಹರಿಹರದ ಒಬ್ಬ ಶಾಸನ ಕಂಡರಿಸುವ (ಕಲ್ಲಿನ ಮೇಲೆ ಬರೆಯುವ) ಶಿಲ್ಪಿಯನ್ನು ದೇವರಾಜನಂಥ ವಿಜಯನಗರದ ರಾಜ ಹಂಪೆಯ ತನಕ ಕರೆಯಿಸಿ ಇಂತಹ ಉತ್ತಮ ಶಾಸನವನ್ನು ಬರೆಯಿಸಿರುವುದು ನೋಡಿದರೆ ‘ಧರಣೋಜನ’ ಪರಿಣತಿ, ಖ್ಯಾತಿ ಗೌರವ ಎಷ್ಟು ಇತ್ತು? ಎನ್ನುವುದಕ್ಕೆ ಒಂದು ಸಾಕ್ಷಿಯಾದರೆ ಆತ ತನ್ನ ಉರಿನ ಹೆಸರನ್ನೂ ಬಿಡೆದೆ ಬರೆದಿರುವುದು ಆತನಿಗೆ ತನ್ನ ಉರಿನ ಬಗೆಗೆ ಇದ್ದ ಅಭಿಮಾನ ಆದರ ಎಷ್ಟು? ಎನ್ನುವ ಮಾದರಿಯನ್ನು ಕನ್ನಡಿಗರಿಗೆ, “ಕಂಗ್ಲೀಝ್ ಯುಗದ ನಮ್ಮ ಮುಡುಗಿರಿಗೆ ನೀಡುತ್ತದೆ” ಎನ್ನುವ ಮಾತು ಆಶ್ಚರ್ಯ, ಆದರೂ ಕಟು ಸತ್ಯ ಎನ್ನುವುದನ್ನು ಬಿಂಬಿಸುತ್ತದೆ.

ಸಾಲು:೧೭೧-೧೭೨ “ಹರಿಹರದ ಧರಣೋಜನಬರಹ” (ಸೌತ್ ಇಂದಿಯನ್ ಇನ್ಸ್ಟಿಟ್ಯೂಟ್, ೪, ಸಂ.೨೬೬, ಮ.೬೦-೬೧).

ಮಗುವಿನ ಮೆದುಳಿನ ಬೆಳವಣಿಗೆಯಲ್ಲಿ “ಜೋಗುಳದ ಪಾತ್ರ”.

ಮನುಷ್ಯನ ಮೆದುಳಿನ ಬೆಳವಣಿಗೆ ಸರಿಯಾಗಿ ಆಗಬೇಕಾದರೆ ಕೆಲವು ಸೂಕ್ಷ್ಮ ಮತ್ತು ಸಂದಿಗ್ಗ ಘಟಿಗಳನ್ನು (ಕಿಟಕಿಲ್ ಪಿರಿಯಡ್) ಹಾಯ್ದು ಹೋಗಬೇಕಾಗುತ್ತದೆ. ಮಗು ಮುಟ್ಟಿದಾರಭ್ಯ ಎರಡರಿಂದ ಮೂರು ವರ್ಷಗಳ ಅವಧಿಯೇ ಈ ಸಂದಿಗ್ಗ ಸಮಯ. ಆರೋಗ್ಯಕರ ಮೆದುಳಿನ ಬೆಳವಣಿಗೆ ಅತ್ಯವಶ್ಯಕ ಅಂಶಗಳು “ಮಾರು”. ೨. ತಳಿರಚನಾತ್ಮಕ (ಜೆನಿಟಿಕಲ್ ಆಸ್ಪರ್ಕ್). ೩. ಪೌಷ್ಟಿಕ ಅಂಶಗಳು (ನ್ಯೂಟ್ರಿಷನ್)

ಮತ್ತು ಇ. ಸಾಮಾಜಿಕ ಪ್ರೇರಣೆ (ಸೋಷಿಯಲ್ ಸ್ಪಿರಿಟ್).

ತಳಿರಚನಾಕ್ರಮ ತಂದೆ ತಾಯಿಗಳ ಕೊಡುಗೆ. ಹೌಸ್‌ಕಾಂಟಗಳ ಕೊರತೆ ಈ ಸಮಯದಲ್ಲಿ ಉಂಟಾದರೆ ಮೆದುಳಿನ ಬೆಳವಣಿಗೆಯಲ್ಲಿ ಕುಂಡು ಉಂಟಾಗಿ ಶಾಶ್ವತ ಬುದ್ಧಿಮಾಂದ್ರಕ್ಕೆ ಕಾರಣವಾಗುತ್ತದೆ. ಒಮ್ಮೆ ಹೀಗಾದಲ್ಲಿ ಮೊದಲ ಎರಡು ವರ್ಷಗಳ ಅನಂತರ ಎಷ್ಟೇ ಹೌಸ್‌ಕಾಂಟಗಳನ್ನು ಕೊಟ್ಟರೂ ಮೆದುಳು ತನ್ನ ಪೂರ್ವ ಚಟುವಟಿಕೆಗಳಿಗೆ ಮರಳಲಾರದು. ಸಾಮಾಜಿಕ ಪ್ರೇರಣೆಗೆ ಪರಿಸರವೂ ಅತ್ಯಂತ ಮುಖ್ಯವೆನ್ನುವುದನ್ನು ಮರೆಯಲಾಗದು. ಪಂಚ ಜ್ಞಾನೇಂದ್ರಿಯಗಳಾದ ಕಣ್ಣು, ಕಿವಿ, ಮೂಗು, ಬಾಯಿ,ನಾಲಿಗೆ, ಚರ್ಮ ಇವುಗಳ ಮೇಲೂ ಮತ್ತೆ ಇವುಗಳಿಗಲ್ಲಾ ಅಧಿಪತಿಯಾದ ಮೆದುಳಿನ ಮೇಲೂ ಸಾಮಾಜಿಕ ಪ್ರೇರಣೆಯೆ ಪಾತ್ರ ಬಹುದೊಡ್ಡದು. ಶ್ರವಣೇಂದ್ರಿಯವಾದ ಕಿವಿಯ ಮೂಲಕ ಜೋಗುಳವು ತನ್ನ ಮಹತ್ವದ ಪಾತ್ರವನ್ನು ನಿರ್ವಹಿಸುತ್ತದೆ. ಈ ಅಂಶಗಳನ್ನು ಸೂತ್ರ ರೂಪದಲ್ಲಿ ಹೇಗೆ ಮೋಸಿಸಲಾಗಿದೆ ಎನ್ನುವುದನ್ನು ಈ ಜೋಗುಳ ಪ್ರಸ್ತಾಫಿಸುತ್ತದೆ.

ಹಾಲುಳ್ಳ ಹಸುಬೇಕು ತಿಲುಳ್ಳ ಶಿಶು ಬೇಕು
ಭಾಗ್ಯ ಉಳ್ಳವರ ನೆಲೆ ಬೇಕು | ಕಂಡಯ್ಯ
ನಿಸ್ನಂಥ ಮಕ್ಕಳ ಇರಬೇಕು || ಜೋ ಜೋ ||

ಹಾಲು ಹೌಸ್‌ಕೆ ಅಂಶವುಳ್ಳ ಆಹಾರವಾದರೆ, ಭಾಗ್ಯ ಉಳ್ಳವರ ನೆರೆ ಎಂದರೆ ಉತ್ತಮ ಪರಿಸರ, ನೆರೆಹೊರೆ ಇದ್ದರೆ ಮಾತ್ರ ಮಗುವು ಶೀಲವಂತ, ಸದ್ಯಧಕಾಯ, ಸೂಕ್ಷ್ಮ ಮತಿಯಾಗುವುದೆನ್ನುವ ವೃಜಿತ್ಯಾನಿಕ ಮನೋಭಾವ ಈ ಲಾಲಿ ಹಾಡಿನಲ್ಲಿದೆ.

೯. ವಯಸ್ಕರ ಮೇಲೆ ಜೋಗುಳದ ಪರಿಣಾಮ

ಜೋಗುಳ ನಿರ್ಧಾನಗತಿಯನ್ನು ಹೊಂದಿರುವುದರಿಂದ ಸಿದುಹುತನ, ಸಹನೆ ಕಳೆದುಕೊಳ್ಳುವಿಕೆ, ದೃಷ್ಟಿಕ ಬೆಳವಣಿಗೆಯಲ್ಲಿ ಉಂಟಾಗುವ ಜೀವವಸ್ತುಕಣ (ಮೆಟಾಬಾಲಿಸ್ಮ) ನ್ಯಾನ್ಯಾತೆಯನ್ನು ಹೋಗಲಾಡಿಸುವಲ್ಲಿ, ಮಾಂಸ ವಿಂಡಗಳಿಗೆ ಚೇತನವನ್ನು ಉಂಟುಮಾಡುವಲ್ಲಿ, ರಕ್ತದ ಒತ್ತಡವನ್ನು ನಿಯಂತ್ರಿಸುವಲ್ಲಿ ಪರಿಣಾಮಕಾರಿಯಾದ ಸಾಧನವಾಗಿ ಬಳಸಬಹುದಾಗಿದೆ. ನಿದ್ರೆಗುಳಿಗೆಯನ್ನು ಉಪಯೋಗಿಸುತ್ತಿರುವ ರೋಗಳನ್ನು ಜೋಗುಳದ ಹಾಡಿನಿರುವಲ್ಲೇ ನಿದ್ರಿಸುವಂತೆ ಮಾಡಲು ಸಾಧ್ಯ ಎನ್ನುವುದನ್ನು ಇತ್ತೀಚಿನ ಮಾನಸಿಕವ್ಯೇದ್ಯರು ಪರೀಕ್ಷಿಸಿ ಸ್ಥಿರಪಡಿಸಿರುತ್ತಾರೆ.

೧೦. ಜೋಗುಳ ಪದ ಉತ್ಪತ್ತಿ- ಸ್ವರೂಪ

ಕ್ರಿ.ಶ.೧೯೦೦ರಲ್ಲಿಯೇ ಚಕ್ರಧಾರಿ ಹೆಸರಿನಲ್ಲಿ ಸುಮಾಸಿನಿ ಪತ್ರಿಕೆಗೆ ಬರೆದಿರುವ ಒಂದು ಲೇಖನದಲ್ಲಿ, ನಂದಳಿಕೆ ಲಕ್ಷೀನಾರಾಯಣಪನವರು ‘ಜೋ’ ಎಂಬ ಮಾತಿಗೆ ಮಗು ಇಲ್ಲವೇ ಹೊಸು ಎನ್ನುವ ಅರ್ಥ ಸಾಮೀಪ್ಯವನ್ನು ಕಲ್ಪಿಸಿದ್ದಾರೆ. ಅಷ್ಟೇ ಅಲ್ಲದೆ ಈ ಪದಕ್ಕೆ ಕನ್ನಡ ಕಾವ್ಯಗಳನ್ನು ಉದಾಹರಿಸುತ್ತಾ, ಮೂಲ ಅರ್ಥದ ತೊಡಕನ್ನು ಬಿಡಿಸಿಕೊಂಡು ತುಳು ಮಾತಿನಲ್ಲಿ “ಜೋಗುಳ ಹಾಡು”,

“ಜೋಕುಳವೆದ” ಎಂದಿರುವುದರಿಂದ ಅದು ತುಳು ಭಾಷೆಯಿಂದ ಬಂದಿರಬಹುದೆನ್ನುತ್ತಾರೆ. “ಇದಹುದಾದರೆ ಜೋ-ಜೋಗುಳ” ಎಂಬ ಮಾತುಗಳನ್ನು ತುಳು ಹೆಂಗಸರು ಬಾಯಿಂದ ಹೆಚ್ಚಿಕೊಂಡಿರಬೇಕು ಎನ್ನುತ್ತಾರೆ.

ಜೋಗುಳದ ಮೂಲ ಧಾರು: ಜೋ ಎನ್ನುವ ಸಂಜ್ಞೆಯ ಮೂಲ ಧಾರು ಜೋ+ಒ=ಜೋ. “ಜೋ” ಎನ್ನುವುದು ತಾಲವ್ಯ, ದಂತ್ಯಗಳ ಪ್ರಾರ್ಥಣೆಯಿಂದ ಉಂಟಾಗುವ ಒಂದು ಸಪ್ಪಳ ಮಾತ್ರ. ಅದು ತುಟಿಗಳಿಂದ ಉಚ್ಚರಿತವಾಗುವ ಸ್ವರವಾದ ಒ ಕಾರವನ್ನು ಸೇರಿಸಿಕೊಳ್ಳುವುದರಿಂದ ಜೋ ಪೂರ್ವ ಶಬ್ದವಾಗುತ್ತದೆ. ಮೆದುಳಿನ ಜ್ಯೇಷ್ಠಿಕ ಗಡಿಯಾರದ ಪ್ರಕಾರ ಒಂದು ಶ್ರೀಯೆ ನಡೆಯಬೇಕಾದರೆ ಅದು ತೆಗೆದುಕೊಳ್ಳುವ ಸಮಯ ೦.೨ ಯೂನಿಟ್‌ಗಳಾಗಿದ್ದು (ಜ್ಯೇಷ್ಠಿಕ ಗಡಿಯಾರಕ್ಕೆ ಸಮಯದ ಯಾವ ಯಾವ ಅಳತೆಗೋಲು ಇಲ್ಲ) ಜೋ ಸಮ್ಮಳ ಉಚ್ಚರಿಸಲು ಇ ಸೆಕೆಂಡ್, ಅದನ್ನೇ ಒ ಕಾರ ಸೇರಿಸಿ ಹೇಳುವಾಗ ಇ ಸೆಕೆಂಡ್ ಬೇಕಾಗುತ್ತದೆ. ಹೀಗೆ ಜೋ ಬಾಯಿಂದ ಹೊರಗಡೆಗೆ ಬರುವಾಗ ಒಂದು ವಿಶೇಷವಾದ ಲಾಲಿತ್ಯ ಹೊಂದಿರುವುದನ್ನು ಸಾಮಾನ್ಯವಾಗಿಯೇ ಗಮನಿಸಬಹುದಾಗಿದೆ. ಮತ್ತೆ ಮತ್ತೆ ಜೋ, ಜೋ, ಜೋ ಹೇಳುವಾಗ ಅದರ ನಾದದ ರೂಪ ಸ್ವಷ್ಟವಾಗುತ್ತಾ ಹೋಗಿ “ಸುನಾದ” ದ ಪರಿಣಾಮವನ್ನು ಉಂಟು ಮಾಡುತ್ತದೆ.

೯. ಲಾಲಿ ೧೦. ಜೋಲಿ-ಸಂಬಂಧ

ಜೋಗುಳದ ಜ್ಞಾತಿ ಶಬ್ದ ‘ಲಾಲಿ’ ಇದೊಂದು ಮಾಧುರ್ಯತುಂಬಿ ತುಳುಕುವ ಶಬ್ದ. ಕಿವಿಗೆ ನೇರವಾದ, ಆಪ್ಯಾಯಮಾನವಾದ, ಮೃದು ಸ್ವರಗಳನ್ನೇ ಹೊಂದಿದ್ದು ನಿರಂತರ ಘನ್ಯಿ ತರಂಗಗಳನ್ನೂ ಒಳಗೊಂಡಿರುವುದರಿಂದ (ಮೂರೂ ಸ್ವರಗಳ ಗುಣ) ಇಂಪನ್ನು ಉಂಟುಮಾಡುತ್ತದೆ. ಇಂದಿನ ನವನವೀನ ಯುಗದಲ್ಲಿ ಎಷ್ಟೇ ಬಾರಿ ರೈಲುಗಳಲ್ಲಿ ನಾನು ಕಂಡಂತೆ ತಾವು ಧರಿಸುವ ವೇಲ್ (ಮೇಲ್ ವಸ್ತ)ಗಳನ್ನೇ ಎರಡು ಶಿಂಟಾಗಳ ಮಧ್ಯ ಜೋಲಿಯ ರೀತಿಯಲ್ಲಿ ಕಟ್ಟಿ ಹರ ಹಿಡಿದ ಮಕ್ಕಳನ್ನು ಸಾಂತ್ವನಗೊಳಿಸುವ ಉದಾಹರಣೆಗಳಿವೆ. ಹಿಂದೆ ಅಂಕಣದ ಮನೆಗಳಲ್ಲಿ ಎರಡು ಕಂಬಗಳ ಮಧ್ಯ ಹಗ್ಗ ಬಿಗಿದು ಕಂಬಳಿಯನ್ನೋ ಅಥವಾ ದಪ್ಪನೀಯ ಕೌದಿಯನ್ನೋ ಕಟ್ಟಿ, ಜೋಲಿಯನ್ನಾಗಿ ಬಳಸ್ತಿದ್ದರೆ, ಈಗ ಸೀಲಿಂಗ್ ಘಾನ್‌ಗಳನ್ನು ತೂಗುಹಾಕುವ ಕಂಬಿಗೇ ಜೋಲಿಯನ್ನು ಕಟ್ಟುವುದನ್ನೂ ಅನೇಕ ಕಡೆ ನೋಡಬಹುದು. ಹೀಗೆ ಜೋಲು ಬಿದ್ದ ಜೋಲಿ ಒಂದು ಸಾರಿ ತೂಗಿದರೂ, ಮಗುವಿನ ದೇಹ “ತೋಕ”ಕ್ಕೆ ಅನುಗುಣವಾಗಿ ಎರಡು ಮೂರು ಬಾರಿ ತಾನಾಗಿಯೇ ಮಗುವಿನ ಸರ್ವಹಿತಕ್ಕೆ ಅನುಗುಣವಾಗಿ ತೂಗಿಕೊಳ್ಳುತ್ತದೆ. ಇದನ್ನು ಬಯಲು ಸೀಮೆ ಕಡೆ ದೂರಿ ಹೊಡೆಯುವುದು ಎನ್ನುತ್ತಾರಲ್ಲದೆ ಮಂಡ್ಯ ಜಿಲ್ಲೆಯಲ್ಲಿ “ದೂರಿ ಹಾಡುಗಳು” ಇನ್ನೂ ಸಾಕಷ್ಟು ಪ್ರಚಾರದಲ್ಲಿಯೂ ಇವೆ. ಮಗುವಿನ ಶಾರೀರಿಕ ಬೆಳವಣಿಗೆ ತಕ್ಷಂತೆ ಹುಟ್ಟಿದ ದಿನದಿಂದ ಪ್ರಾರಂಭವಾಗಿ ಬಹಳ ಹೆಚ್ಚಿಂದರೂ ಎರಡು ಮೂರು ವರ್ಷಗಳವರೆಗೆ, ಪ್ರಾಚೀನ ಕಾಲದಿಂದ ಹಿಡಿದು ಇಂದಿನವರೆಗೆ ತೊಟ್ಟಲಿನ ಹಲವಾರು ಬಗೆಯ ವಿನ್ಯಾಸಗಳಿರುವುದು ಗಮನಕ್ಕೆ ಬಯಸುತ್ತದೆ. ಈ

కురితాగియే ఏలేష అధ్యయనక్కె హేరభవాద అవకాశగాలివే. జగత్తిన నాగరికతెగళన్నెల్లా “సాంస్కృతిక తొట్టలుగాలే” ఎందు కరెదురువుదూ, అవేల్లపూ నదీ కోపియే అందరే జోళిగి ఆకారద (V shape) భాగాలిక స్వరూపవన్ను హొందిరువుదూ కూకటాలియవల్లదే అత్యంత వైజ్ఞానిక ఆయామచే ఆగిరువుదన్ను యాకు బేకాదరూ గురుతిసబముడాగిదే.

ಸಾರಾಂಶ :

ಜೋಗಳ ಹತ್ತು ವಿಶಿಷ್ಟ ಬಿಭಿನ್ನ ಆಯಾಮಗಳನ್ನು ಈ ಸಂಶೋಧನೆ ಪ್ರಬುಂಧದಲ್ಲಿ ಗುರುತಿಸಲಾಗಿದೆ. ಅವುಗಳ ಪರಿಣಾಮ ಉಪಯೋಗಗಳಿಂದಾಗಿ, ಕೆರಳದ ಮನಸ್ಸು (ಅದು ಮಗುವಾಗಿರಲಿ ಅಥವಾ ದೊಡ್ಡವರಾಗಿರಲಿ) ಶಾಂತಸ್ಥಿತಿಯನ್ನು ತಲುಪಿ, ವೃಕ್ಷಗೆ ನೆಮ್ಮೆದಿ ನೀಡುವ ಅತ್ಯಂತ ಸುಲಭದ, ಕಾಸಿನ ವಿಚೇರ್ ಇಲ್ಲದ ದಿವ್ಯ ಜೈವಧಿಯಾಗಿದೆ. ಈ ಕಾರಣದಿಂದಾಗಿ ತನ್ನ ಶಕ್ತಿಯ ಸದುಪಯೋಗ ಮಾಡಲು, ಪರಿಣಿತಿಯನ್ನು ಹೆಚ್ಚಿಸುತ್ತಿಲ್ಲ ಸಹಾಯವಾಗುವುದರಿಂದ ವೃಕ್ಷೀಯ ಒಟ್ಟಾರೆ ನಿರ್ವಹಣೆ ಸಾಮರ್ಥ್ಯ ತಂತಾನೆ ಹೆಚ್ಚಾಗುತ್ತದೆ.

ମୁଖୁବିନ ମୋଦଲନେ ଲୁହିରିନିଂଦ ପ୍ରାରଂଭବାଗି ଅଛୁ, ନଗୁ ଜତ୍ତାଦି
ବୋଦିକ କ୍ରିୟେଗଳିଗେ ନାଂଦି ହାଦୁତ୍ତ୍ଵ, ଦୋଷ୍ଟପର କାଲୀଗଳନ୍ତୁ
ଶମ୍ବନଗୋଳେସୁବ ଶକ୍ତିଯୁଦ୍ଧ, ତାଯିଯ ସାଂତ୍ରଣପନ୍ଥୀଯୁବ ଲାଲି
ହାଦୁଗଳିଂଦାଗୁପ ପ୍ରୟୋଜନପନ୍ଥ, ନାପୁ ମୁରଳି ପଡ଼େଯବାରଦେଖେ?

*

ಆಕರ್ಣಮ :

१. “సౌతోబుండియన్స్ ఇన్స్క్రుప్షన్స్” 4, సం.ఎట్లి. మ.ట్టిం-ట్టి.
 २. పదవచే నమ్మిదేయల్లి - సం. హెచ్.ఎల్. నాగేంగొడ
 ३. ముద్దొ భండార పుట.లీకి, ‘సువాసినీ’— మంగళూరు, సం.ర పు.క్రి-ఎలి, డిసెంబర్ 1900).
 ४. జోగుల జోల్లి - సంపాదకరు: మూరూరు చంద్ర, కుందామర, ఖృత్త జనపద హాడుగబ్బగళ విద్యాంసరు, కేంగేరి లపనగర, బెంగళూరు-1910.

ಕರ್ತವ್ಯತೆಗಳು :

ତାଯି: ଶ୍ରୀମତି ଶୀତମ୍ପୁ ଆକ୍ରମାମରାବ୍, ମତ୍ତୁ ଦୋଷମ୍ପୁ ସାବକ୍ଷେ
(ସାଵିତ୍ରମ୍ପୁ) ଯୁଦ୍ଧରେ, ହରପନହୁଁ ତାଲୁକୁ, ଦାଵଣଗେର ଜିଲ୍ଲେ, ଶ୍ରୀମତି
ଏନ୍ଦୋଦା ମୁଖ୍ୟମନ୍ତ୍ରୀ, ହରିହର, ମୌ. ମଧୁସୂଧନ ଅପର ମତ୍ତୁ ନେଲାଦ୍ରି
ଭଟ୍ଟାର୍, କୋତ୍ତିଲକ୍.

ಕನ್ನಡ ಸಾಹಿತ್ಯ ಪರಿಷತ್ತು ಕ್ರಿಕೆ
ಸಂಮಣ ಇಳಿ ಸಂಚಿಕೆ ೧೦
ಜನವರಿ-ಜಾನ್‌ ೨೦೧೬

ಗಣ. ದೇಪರಾಜ - ಕವಿ ಕಾವ್ಯ ವಿಚಾರ

— ඩො. ප්‍රජාචර*

ಕನ್ನಡ ಸಾಹಿತ್ಯ ಯುಗಧರ್ಮಕ್ಷಮಗುಣವಾಗಿ ರಚನೆಗೊಳ್ಳುತ್ತ ಬಂದಿದೆ. ಕವಿಗಳು ತಮ್ಮ ಭಾಷೆ, ಶೈಲಿ, ಭಂದಸ್ಸು, ವಸ್ತುಗಳನ್ನು ಬಳಸಿಕೊಂಡು ಸಾಹಿತ್ಯ ಕ್ರಿಯೆಯ ಪ್ರಸ್ತರಾಗಿದ್ದಾರೆ. ನಮ್ಮ ಹಿಂದಿನ ಕವಿಗಳು ತಮ್ಮ ಕೃತಿಗಳಲ್ಲಿ ಸ್ವಾವಿಷಯ ಕುರಿತಾಗಿ ಕಾವ್ಯದಲ್ಲಿ ಕೆಲವರು ಹೇಳಿಕೊಂಡರೆ ಮತ್ತೆ ಕೆಲವರು ಏನನ್ನೂ ಹೇಳಿದೆ ಇದ್ದಾರೆ. ದೇವರಾಜನ ಸ್ವಾವಿಷಯ ಕುರಿತು ವಿದ್ವಾಂಸರಲ್ಲಿ ಭಿನ್ನಾಭಿಪ್ರಾಯಗಳು ಮೂಡಿಬಂದಿವೆ. ಪ್ರಸ್ತುತ ಲೇಖನದಲ್ಲಿ ದೇವರಾಜನ ಹೆಸರು, ಕಾಲ, ಮತ, ಕೃತಿಗಳ ಕುರಿತು ಪರಿಚಯಿಸಲಾಗಿದೆ.

ಕವಿಯ ಹೆಸರು: ಸೌಬಿನಸೋನೆಯ ಕರ್ತೃ-ಪ್ರಸ್ತುತದಲ್ಲಿ ವಿದ್ಬಾಂಸರು
ಒಪ್ಪಿರುವಂತೆ ದೇಪರಾಜ (ದೇವರಾಜ) ಎಂಬುದಾಗಿದೆ. ಮೈ. ಬಿ.ಎಸ್.
ಸಣ್ಣಿಯ್ಯನವರು ಮೊದಲನೆಯ ದೇವರಾಯನೇ ಅಥವಾ ದೇವರಾಜನೇ
ದೇಪರಾಜನೆಂದು ತಿಳಿಸಿದ್ದಾರೆ. ಮತ್ತೊಂದೆಡೆ ದೇಪರಾಜನು ಲಿನೆಯ ಕಂಪ
ಅಂದರೆ ಮಥುರಾವಿಜಯದ ನಾಯಕ ವೀರಕಂಪರಾಯನ ಮಗನೆಂದು
ಗುರುತಿಸಿದ್ದಾರೆ. ಮೊದಲನೆಯ ದೇವರಾಯನ ತಂಡೆ ಲಿನೆಯ ಹರಿಹರ ಆಗಿದ್ದಾನೆ.
ಹಾಗಾಗಿ ಅರಸನಾದ ದೇವರಾಯ ಅಥವಾ ದೇವರಾಜನೇ ಬೇರೆ, ಕವಿಯಾದ
ದೇಪರಾಜನೇ ಬೇರೆ ಎಂಬುದು ಸ್ವಷ್ಟವಾಗುತ್ತದೆ. ಡಾ. ವೀರಳ್ಳಿರಾಜೂರ ಅವರು
ಸಣ್ಣಿಯ್ಯನವರ ಅಭಿಪ್ರಾಯವನ್ನೇ ಮರಸ್ಕರಿಸಿದ್ದಾರೆ. ಡಾ. ಹಂಪ. ನಾಗರಾಜಯ್ಯ
ಅವರು ದೇವರಾಯನೇ ದೇಪರಾಜನೆಂದು ಒಟ್ಟುಕೊಳ್ಳುತ್ತು ಲಿನೆಯ ದೇವರಾಯ
ಮತ್ತೆ ದೇಪರಾಜ ಇವರಿಬಿಬು ಒಬ್ಬರೇ ಇರಬಹುದೇ ಎಂಬ ಸಂದೇಹ
ವ್ಯಕ್ತಪಡಿಸಿದ್ದಾರೆ. ಡಾ. ಸಿ.ಯು. ಮಂಜುನಾಥ ಅವರು ದೇವರಾಯನೇ
ದೇಪರಾಜನೆಂದು ಸಮರ್ಥ ಸುತ್ತು ಚರಿತ್ರೆ ಗ್ರಂಥಗಳಲ್ಲಿ ‘ದೇವರಾಯ’ ಎಂದು
ಕರೆದಿದ್ದರೆ ಸಾಹಿತ್ಯ ಕೃತಿಗಳಲ್ಲಿ ‘ದೇಪ’ ಎಂಬ ರೂಪವೇ ದೊರೆಯುತ್ತದೆ ಎಂದಿದ್ದಾರೆ.
ಮಥುರಾವಿಜಯ ಅಥವಾ ವೀರಕಂಪರಾಯಚಿರಿತಂ ಕಾವ್ಯದ ಪ್ರಸ್ತಾವನೆಯಲ್ಲಿ “
“ಒಂದನೆಯ ದೇವರಾಯನೂ (ಅಂದರೆ ಕಂಪಸುತನೆಂದು ಅವನನ್ನು ತಿಳಿಯಲು
ಸಾಧ್ಯವಿಲ್ಲದುದರಿಂದ) ಕವಿಯಾದ ದೇಪರಾಜನೂ ಒಬ್ಬನೇ ವ್ಯಕ್ತಿಯಲ್ಲ. ದೇವ-

* . ಪಿಂಚೆ.ಡಿ. ವಿದ್ಯಾರ್ಥಿ. ಹಸ್ತಪತ್ರಿ ಶಾಸ್ತ್ರ ವಿಭಾಗ. ಕನ್ನಡ ವಿಶ್ವವಿದ್ಯಾಲಯ. ವಿದ್ಯಾರ್ಥಿ-
ಖಿಲ್ಲಿ ಉದ್ಯೋಗ, ಹಂಪಿ. ಪೋಬೆಲ್ : ಉದ್ಯೋಗ-೨೧೬೩೫೩

ದೇವ ಎಂಬ ನಾಮಸಾಮ್ಯದಿಂದ ಪನನ್ನೂ ನಿರ್ಧರಿಸಲು ಬರುವಂತಿಲ್ಲ. ಕಂಪ ಅಥವಾ ಕಂಪಣ ಎಂಬ ಹೆಸರು ಒಬ್ಬರಿಗಿಂತ ಹೆಚ್ಚು ಜನರಿಗಿರುವಂತೆ ದೇವ, ದೇವ ಎಂಬ ಹೆಸರೂ ಅನೇಕರಿಗೆ ಇದ್ದಿರುವುದು ಸಾಧ್ಯ. ಏರಡನೆಯ ಕಂಪಣ ವೀರನೂ, ಅವನ ರಾಣಿ ಸ್ನೇಹಿತಿಗೆ ಕವಯತ್ರಿಯಾಗಿದ್ದು, ಅವನ ಮನೆಯಲ್ಲಿ ಕಾವ್ಯಸ್ವಾದನೆಗೆ ವಾತಾವರಣವಿದ್ದುದರಿಂದ ದೇವರಾಜನೂ ಅವನ ಮಗನಾಗಿರಬಹುದು ಎಂದಿದ್ದಾರೆ. ಹಾಗಾಗಿ ಸಾಮಾಜಾಧಿಪತಿಯಾದ ಒಂದನೆಯ ದೇವರಾಯ ಕಂಪನ ಮಗನೂ ಅಲ್ಲ, ಸೋಬಿಗಿನ ಸೋನೆಯ ದೇವರಾಜ ಒಂದನೆಯ ದೇವರಾಜನೂ ಅಲ್ಲ. ಇದರಿಂದ ದೇಪರಾಜ ಪ್ರಸಿದ್ಧನಾದ ಏರಡನೆಯ ಕಂಪಣನ ಮಗನಾಗಿರಬಹುದೆಂಬ ಅಭಿಪ್ರಾಯವನ್ನು ಇನ್ನೂ ಹೆಚ್ಚಿನ ವಿಷಯಗಳನ್ನು ತಿಳಿಯುವವರೆಗೆ ಒಪ್ಪಬಹುದಾಗಿದ್ದು ಎಂದು ಡಾ. ಕೆ. ಕುಶಾಲಪ್ಪಗೌಡ ಅವರು ತಿಳಿಸುತ್ತಾರೆ.

ಮೊದಲನೆಯ ದೇವರಾಯ ಸಾಹಿತ್ಯಸ್ಕುನ್ನೂ ಅಲ್ಲ. ಕಂಪನೆ ಮಗನೂ ಅಲ್ಲ ಕ್ರಿ.ಶ. ೧೪೧೯ ರಿಂದ ೧೪೨೭ ರವರೆಗೆ ಆಳ್ವಿಕೆ ನಡೆಸಿದ ಅರಸನಾಗಿಯೂ ಮತ್ತು ಉದಯಗಿರಿಯ ಪ್ರಾದೇಶಿಕ ರಾಜ್ಯಪಾಲನಾಗಿ ನೇಮಕಗೊಂಡ ಬಗ್ಗೆ ಜರಿತೆಯಲ್ಲಿದೆ ಮಥುರಾವಿಜಯದ ವೀರಕಂಪರಾಯನ ಮಗನಾಗಿ ದೇವರಾಜನಾಗಿರುವ ಬಗ್ಗೆ ಗಂಗಾಂಬಿಕೆಯ ಈ ಕಾವ್ಯದ ಪ್ರಭಾವ ದೇವರಾಜನ ಸೌಬಗಿನ ಸೋನೆಯು ಮೇಲಾಗಿದೆ. ಆದ್ದರಿಂದ ಎರಡನೇ ಕಂಪನೆ ಮಗ ದೇವರಾಜನೆಂದು ಬಹುಜನ ವಿದ್ವಾಂಸರ ಹೇಳಿಕೆಗಳಿಂದ ಸಮರ್ಪಣನೆ ದೊರೆಯುತ್ತದೆ.

ಕವಿ ತನ್ನ ಹೆಸರನ್ನು ಅಮರುಕ ಮತ್ತು ಸೊಬಿಗಿನ ಸೋನೆ ಕಾವ್ಯದಲ್ಲಿ ವಿವಿಧ ಕಡೆ ವಿವಿಧ ರೀತಿಯಲ್ಲಿ ಉಲ್ಲೇಖ ಮಾಡಿರುವುದು ಕಂಡುಬರುತ್ತದೆ. ‘ಸೊಬಿಗಿನ ಸೋನೆ’ ಕಾವ್ಯದಲ್ಲಿ ಕವಿಯನ್ನು ಈ ಹೆಸರುಗಳಿಂದ ಕರೆಯಲಾಗಿದೆ. ‘ದೇಮಗ್’^{೨೫}, ‘ದೇಮ’^{೨೬}, ‘ದೇಪಭೂಪ’^{೨೭}, ‘ದೇಪಸ್ನಪ’^{೨೮}, ‘ದೇಪನರನಾಥ’^{೨೯}, ‘ದೇಪಭಾಪಾಲ’^{೩೦}, ‘ದೇಪಭೂವರ’^{೩೧}, ‘ದೇಪಭೂಭುಜ’^{೩೨}, ‘ದೇಪಮಹಿಪತಿ’^{೩೩}, ‘ಕಂಪಸುತ್ತ’^{೩೪}, ‘ಕಂಪಜ’^{೩೫} ಎಂದು ಪರಾಯ ಹೆಸರುಗಳಿರುವುದು ಸಾಮಾನ್ಯತೆ. ದೇಪರಾಜವಿರಚಿತ “ಸೊಬಿಗಿನ ಸೋನೆ” ಮತ್ತು “ಅಮರುಕ” ಈ ಎರಡು ಕೃತಿಗಳಲ್ಲಿ ಕವಿ ಹೆಸರಿನ ಮೊದಲ ರೂಪ “ದೇವ” ಎಂಬ ನಾಮರೂಪವಿದೆ. ಆದರೆ ‘ದೇವ’ ಎಂಬ ನಾಮರೂಪ ಈತನ ಕೃತಿಗಳಲ್ಲಿ ಎಲ್ಲಿಯೂ ಸಿಗುವುದಲ್ಲಿ ಹಾಗಾಗಿ ಕಾವ್ಯವನ್ನು ಆಧರಿಸಿ ದೇವರಾಜ ಅಧವಾ ದೇವರಾಯನೇ ಬೇರೆ, ದೇವರಾಜನೇ ಬೇರೆ ಎಂಬ ನಿಲ್ಲುವನ್ನು ತಾಳಬೇಕಾಗುತ್ತದೆ.

ತಂಡೆ: ಸೋಬಗಿನ ಸೋನೆ ಕಾವ್ಯದ ಪದ್ಯಪೂಂದರಲ್ಲಿ ಕವಿಯ ತಂಡೆಯನ್ನು ಮತ್ತು ಕವಿಯನ್ನು ಕುರಿತಂತೆ ಹೀಗಿದೆ.

ಸಂಗಮೇಂದ್ರನ ಕುಲದಿಂಗಡಲಿಗೆ ನೆಟ್‌ಕಿ | ದಿಂಗಳೆನಿಪು ಕಂಪಸುತ ಕೇಳಿ |

ಕಂಗೊಳಿಸುವ ದೇಪನ್ನಪ ಮುನ್ನಾಡಿಯದ | ಮಂಗಳವರ್ಮೋಂದು ಕಥೆವೇಳೆ. ೧೧೪

ವಿಜಯನಗರ ಸಾಮ್ರಾಜ್ಯವನ್ನು ಆಳಿದ ಮೊದಲ ವಂಶ ಸಂಗಮ. ಸಂಗಮ ವಂಶಕ್ಕೆ ಸೇರಿದ ಕಂಪನೆ ಮಗನೇ ಕವಿ ದೇವರಾಜ ಎಂಬುದು ಖಚಿತವಾಗುತ್ತದೆ. ಸಂಗಮ ವಂಶದಲ್ಲಿ ಮೂರು ಜನ ಕಂಪನಿರ ಪ್ರಸ್ತಾಪ ಬರುತ್ತದೆ. ದೇವರಾಜ ಕವಿಯ ತಂಡೆ ಎಷ್ಟನೇ ಕಂಪನೆಂಬುದರ ಬಗ್ಗೆ ಸ್ಪಷ್ಟತೆಯಿಲ್ಲದಿರುವುದರಿಂದ ಎಷ್ಟನೇ ಕಂಪನೆ ಮಗನೆಂಬುದು ಸಮಸ್ಯೆಯಾಗಿದೆ. ಈ ಕುರಿತು ಅನೇಕ ವಿಧಾನಂಸರು ಚರ್ಚೆಯನ್ನು ಮಾಡಿದ್ದಾರೆ. ಅವರ ಅಭಿಪ್ರಾಯಗಳನ್ನು ಸಂಗ್ರಹಿಸಿ ಕವಿ ದೇವರಾಜನ ತಂಡೆ ಕುರಿತು ಹೇಳುವುದಾಗಿದೆ.

ವಿಜಯನಗರದ ಸಂಗಮ ವಂಶದಲ್ಲಿ ಮೂರು ಜನ ಸಂಗಮ ಅರಸರು ಕಂಡು ಬರುತ್ತಾರೆ. ಮೂಲಪುರುಷ ಸಂಗಮ, ಇನೆಯ ಕಂಪಣನ ಮಗ ಸಂಗಮ (ಉನೆಯವ) ಇನೆಯ ಬುಕ್ಕರಾಯನ ರಾಣಿ ದೇವಾಯಿಮಗ ಸಂಗಮ (ಇನೆಯವ); ಅದೇ ರೀತಿ ಮೂರು ಜನ ಕಂಪಣರು ಕಂಡುಬರುತ್ತಾರೆ. ಮೂಲಪುರುಷ ಸಂಗಮನ ಮಗ ಕಂಪಣ (ಇನೆಯವ) ಇನೆಯ ಬುಕ್ಕರಾಯನ ದೇವಾಯಿ (ದೇಮಾಯಿ) ರಾಣಿಯರಿಗೆ ಇಬ್ಬರು ಕಂಪಣರು ಕಂಡುಬರುತ್ತಾರೆ. ಇನೆಯ ಕಂಪಣ ಮತ್ತು ಇನೆಯ ಕಂಪಣ ಕುರಿತು ವಂಶಾವಳಿಯಲ್ಲಿ ಮಾಹಿತಿ ಇರುವುದಿಲ್ಲ. ಇಲ್ಲಿ ಎರಡನೆಯ ಕಂಪಣನ ಕುರಿತಾಗಿ ಗಂಗಾಂಬಿಕೆ ‘ಮಧುರಾ ವಿಜಯ’ ಅಥವಾ ‘ಪೀರಕಂಪರಾಯ ಚರಿತ’ವನ್ನು ಸುಮಾರು ಇತ್ತೀರಲ್ಲಿ ರಚಿತಗೊಂಡಿರುವುದರಿಂದ ಕವಿ ದೇಪರಾಜನು ಸಾಹಿತ್ಯಕ ವಾತಾವರಣವಿರುವ ಹಾಗೂ ತಾಯಿಯ ಪೈರಣೆಯಿಂದ ಕನ್ನಡದಲ್ಲಿ ‘ಸೋಬಿನ ಸೋನೆ’ ಮತ್ತು ‘ಅಮರುಕ’ವೆಂಬ ಕಾವ್ಯಗಳನ್ನು ರಚಿಸಿರುವ ಸಾಧ್ಯತೆಯಿದೆ. ಎರಡನೆಯ ಕಂಪನೇನೆ ದೇಪರಾಜನ ತಂದೆ ಆಗಿರುವ ಬಗ್ಗೆ ಮಧುರಾವಿಜಯ ಮತ್ತು ಸೋಬಿನ ಸೋನೆ ಹಾಗೂ ಅಮರುಕ ಕಾವ್ಯಗಳ ಆಧಾರದಿಂದ ಸಮುದ್ರಿಸಬಹುದು.

ದೇಪರಾಜನ ವ್ಯಕ್ತಿತ್ವ: ಸೂಬಿಗಿನಸೋನೆ ಕಾವ್ಯದಲ್ಲಿ ಕವಿ ಪತ್ತಿಯ ಮಾತುಗಳಿಂದ ಕವಿಯ ವ್ಯಕ್ತಿತ್ವವು ಕೆಗೆಂದಿದೆ. “ಕೇಳ್ಬು ಕೋವಿದರಿಗೆ ಸೂಗಸೊಜೆಪೊಲು ಸಕ್ಷಿಜ ಕನ್ನಡಪೊಪೆ ನಗರ್ಮೊಗದನೆ ಕಥೆವೇಳ (೧/೧೮). ಕವಿ ಕನ್ನಡ ಮತ್ತು ಸಂಸ್ಕೃತ ಈ ಎರಡು ಭಾಷೆಗಳಲ್ಲಿ ಪಂಡಿತ ಪಾಮರಿಗೂ ಒಪ್ಪಿವಂತೆ ಕಾವ್ಯ ರಚಿಸುವ ಪಾಂಡಿತ್ಯವುಳ್ಳವನೆಂಬುದು ಸ್ವಪ್ಷವಾಗುತ್ತದೆ. ಅಲ್ಲದೆ, “ನುಡಿಗೆ ಬುಧರು ವಿಕ್ರಮಕೀರ್ತರು ನಿನ್ನ | ನಡವಳಿಗಿಳಿಯ ಸಜ್ಜನಜನ | ಕಡುಗಾಯಿಸ್ತಿಗೆ ಪಗೆವರು ರೂಪಿಗಳೇವೆಂಗಳ್ | ಬಿಡದೆ ಸೋಲುವರಿಯದೇಮು” (೧೪/೯). ದೇಪರಾಜ ವಾಕ್ಯಚಲುರನಾಗಿದ್ದರಿಂದ ವಿದ್ಬಾಂಸರನ್ನು, ಪರಾಕ್ರಮನಾಗಿದ್ದರಿಂದ ವೀರರನ್ನು, ಅಜ್ಞಾರಿತ್ಯವುಳ್ಳವನಾಗಿದರಿಂದ ಸಜ್ಜನರನ್ನು, ಕಡುಕೋಟಿಪ್ಪಣಾಗಿ ದುರ್ಜನರೂದಿಗೆ ಇದ್ದಿದ್ದರಿಂದ ಅವರಿಗೆ ವೈರಿಯಾಗಿಯೂ, ಸುಂದರನೂ, ರಸಿಕನೂ ಆಗಿರುವುದರಿಂದ ಚೆಲುವಾದ ನಾರಿಯರನ್ನೂ ಆಕರ್ಷಿಸುವಂತಿದ್ದನು. ಕವಿಯನ್ನು ಕಾವ್ಯದಲ್ಲಿ ಪತ್ತಿಯು

ನಲ್ಲನೆ, ಜನಿಯನೆ, ರಮಣನೆ, ಮನಸಿಜರೂಪನೆ ಎಂದು ಮತ್ತೆ ಮತ್ತೆ ಸಂಭೋಧಿಸುವುದು ವಿಶೇಷವಾಗಿದೆ.

ಕವಿಯು ಪಟ್ಟಿಯನ್ನು ಚತುರಕಳಾಧರೆ, ಸರಸಗುಣಾಧರೆ, ಶ್ರಿಧರೆ, ಪ್ರಾಣಾಧರೆ, ಬಿಂಬಪಳಾಧರೆ, ನಿಬಿಡಪಯೋಧರೆ, ಕೋವಿದೆ, ಮಾವನಮಗಳೆ, ಮನೋಹರೆ ಅಂಗನೆ, ಅಸಿಯಳೆ, ಅಮರುಟಿಯಳೆ, ಚಿಂದುಟಿಯಳೆ, ಓಪಳೆ, ಅಮಬುಜಮುಖಿ, ಕಂಗಳಕೊತುಕ, ರತ್ನಾಜ್ಯದಮಂಗಳಸೂತ್ರ, ಸೋಬಗುಳ್ಳ ಹೆಂಗಳನಾಯಕರತ್ತು, ತಿಡಿನಡುವಿನ ನಲ್ಲಳೆ, ಬಟ್ಟಮೋಲೆಯಳೆ, ಕುಡಿತೆಗಳ್ಳಳೆ, ಕೊಂಕುಗುರುಳಳೆ, ನಿಡುಮುಡಿಯಳೆ, ಅಂಚೆಯಡಿಯಳೆ ಎಂದು ಹತ್ತಾರು ಬಾರಿ ಕಾವ್ಯದಲ್ಲಿ ಸಂಭೋಧಿಸುತ್ತಾನೆ. ಇದೆಲ್ಲವನ್ನು ಗಮನಿಸಿದರೆ ಪತ್ತಿ-ಪತ್ತಿ ದಾಂಪತ್ಯ ಜೀವನಕ್ಕೆ ಮಾದರಿಯಾಗಿದ್ದರೆ ಎನ್ನಿಸುತ್ತದೆ. “ಕವಿ ದೇವರಾಜ ವಿಜಯನಗರದ ಅರಸುಗಳಲ್ಲಿ ಒಬ್ಬ ಆದರೆ ಅವನು ಎರಡನೇ ಪ್ರೌಢದೇವರಾಯನಂತೆ ಖ್ಯಾತ ವಿದ್ವಾಂಸನೂ, ಗ್ರಂಥಕರ್ತನೂ, ಸಾಹಿತ್ಯಾಭಿಮಾನಿಯೂ ಅಲ್ಲ. ಕವಿಗಳಿಗೆ ರಾಜಾಶ್ರಯ ಕೊಟ್ಟಿ ಮೋತ್ತಾಹಿಸಿದವನೂ ಅಲ್ಲ; ಇತಿಹಾಸ ಗುರುತಿಸುವಂತಹ ಮೇಧಾವಿ ಕವಿಯೂ ಅಲ್ಲ. ಅವನ ‘ಸೋಬಗಿನಸೋನೆ’ ಕಥೆಗಳ ಆಗರ. ಒಳೆಯ ಕಥನಕಾರನಾಗಿ ಅನ್ಯಮೂಲಗಳಿಂದ ಕಥೆಗಳನ್ನು ಕಲೆಹಾಕಿ ಸಾಂಗತ್ಯದಲ್ಲಿ ಹೇಳಿರುವನು” ಎಂದು ಡಾ. ಎಸ್. ವಿದ್ಯಾಶಂಕರ ಅವರು ಅಭಿಪ್ರಾಯ ವ್ಯಕ್ತಪಡಿಸಿದ್ದಾರೆ.

ಕಾಲ: ಕವಿಚರಿತೆಕಾರರು “ಒಂದನೆಯ ಬುಕ್ಕರಾಯ (೧೯೫೨-೧೯೬೨)ನ ಮಗ ಎರಡನೆಯ ಕಂಪನೆ ಮಗನೇ ಕವಿ ದೇವರಾಜನಾಗಿರಬಹುದೆಂದು ಹೇಳಿದ್ದರಿಂದ ಇವನ ಕಾಲವು ಸುಮಾರು ೧೪೧೦”^{೧೦} ಆಗಬಹುದು ಎಂದಿದ್ದಾರೆ. ಬಿ.ಎಸ್. ಸಣ್ಣಿಯುನವರು^{೧೧} ವಿಜಯನಗರ ಸಾಮ್ರಾಜ್ಯವನ್ನು ೧೪೧೦ರಿಂದ ೧೪೨೧ರವರೆಗೆ ಆಳಿದನೆಂದು ಹೇಳುವ ಒಂದನೆಯ ದೇವರಾಯನಿಗೆ ಸರಿಹೋಂದುತ್ತದೆ. ಅಂದರೆ ಒಂದನೆಯ ದೇವರಾಯನೇ ದೇವರಾಜನಂದು ಇತನ ಕಾಲವನ್ನು ಕವಿಚರಿತೆಕಾರರು ನಿರ್ಧರಿಸಿದ ಸುಮಾರು ಕ್ರಿ.ಶ.೧೪೧೦ನ್ನೇ ಒಳಿದ್ದಾರೆ. ಇದೇ ಕಾಲವನ್ನು ಸಿ.ಯು. ಮಂಜುನಾಥ^{೧೨}, ಡಾ. ವೀರಣ್ಣ ರಾಜುರು^{೧೩}, ಡಾ. ವಿ. ಶಿವಾನಂದ, ಡಾ. ಎಚ್. ದೇವೀರಪ್ಪ^{೧೪} ಅವರು ದೇವರಾಜನ ಕಾಲ ಸುಮಾರು ೧೪೧೦ಕ್ಕೆ ಸಹಮತದ ಅಭಿಪ್ರಾಯಕ್ಕೆ ಬಂದಿದ್ದಾರೆ. ರಂ.ಶ್ರೀ. ಮುಗಳು^{೧೫}, ಸ.ನ. ಮಾಳಪಾಡು^{೧೦} ಅವರು ಒಳಿನೆಯ ಶತಮಾನದ ಮೊದಲಲ್ಲಿ ದೇವರಾಜನಿರಬೇಕೆಂದು ಉಹೆಮಾಡಿದ್ದಾರೆ.

ಕೊಪ್ಪಳ ಜಿಲ್ಲೆಯ ಆನೆಗೊಂದಿಯಲ್ಲಿ ದೊರೆತಿರುವ ಕ್ರಿ.ಶ.೧೪೧೦-೧೪೨೧ನೆಯ ವರ್ಷದ ಶಾಸನವೊಂದು ಹೇಳುವ ಕೆ.ವಿ. ರಮೇಶ್ ಅವರು “ಹರಿಹರನ ಮಗನಾದ ಕಂಪಭಾಪನು ತುಂಗಭದ್ರೆಗೆ ಒಂದು ಸುಗಮ ಮಾಗ್ರವನ್ನು ಮಾಡಿಸಿದನೆಂದು ತಿಳಿಸುತ್ತದೆ. ಇದು ಕವಿಯ ಕಲವೆಂದು ಹೇಳಲಾಗಿರುವ ಕ್ರಿ.ಶ.೧೪೧೦ಕ್ಕೆ ಆಧಾರವಾಗಬಲ್ಲ ಇನ್ನೊಂದು ಆಧಾರವಾಗಿದೆ”^{೧೬} ಎಂದಿದ್ದಾರೆ. ಕಂಚಿಯ

ಹತ್ತಿರಿಪಿರುವ ತಿರುಪ್ಪತ್ತುಲಿಯಲ್ಲಿ ದೊರೆತಿರುವ ಶಕವರ್ಷ ೧೨೫೨ (ಕ್ರಿ.ಶ.೧೪೫೨)ರ ಕಂಪನೆ ಶಾಸನದಂತೆ “ಮೊದಲನೆಯ ಬುಕ್ಕನ ಮಗ ಕಂಪಣನು ರಾಜಗಂಭೀರ ರಾಜ್ಯವನ್ನು ವಶಪಡಿಸಿಕೊಂಡ ಮೇಲೆ ಸ್ಥಿರವಾಗಿ ರಾಜ್ಯಭಾರ ಮಾಡಿದನು”^{೧೭} ಎಂದು ತಿಳಿದುಬರುತ್ತದೆ. “ಕಂಪರಾಜನು ೧೨೫೫ರಲ್ಲಿ ರಾಜನಾಗಿದ್ದದರಿಂದ, ಆತನ ಮಗನಾದ ದೇವರಾಜನು ೧೪೧೦ರಲ್ಲಿದ್ದನೆಂಬ ಗ್ರಹಿಕೆಗೆ ಸಮರ್ಪಣನೆ ದೊರೆಯುತ್ತದೆ”.^{೧೮}

ಕನ್ನಡ ಅಧ್ಯಯನ ಸಂಸ್ಥೆಯ ಕೋಶಾಗಾರದಲ್ಲಿರುವ ಓಲೆಪ್ರತಿಯಲ್ಲಿ (ಕೆ.ಎಂಬಿ) ರಾಮಚಂದ್ರನೆಂಬ ಕವಿಯಿಂದ ವಿರಚಿತವಾದ ಮನ್ಯಧಚರಿತೆ ಎಂಬ ಸಾಂಗತ್ಯ ಗ್ರಂಥವೊಂದಿದೆ. ಇದರ ಸಮಗ್ರ ಪ್ರತಿ ದೊರೆಯಿದ್ದರೂ, ದೊರೆತಿರುವ ಪ್ರತಿಯಲ್ಲಿ ಬರುವ ಪದ್ಯಪೋಂದರಲ್ಲಿ^{೧೯} ಹೀಗಿದೆ:

“ರಸಕಾವ್ಯದೊಳೊಸವ್ ಸೊಬಗಿನ ಸೋನೆ | ಎಸೆವ ಕಣಾಟಕ ಭಾಪೆ |

ಒಸೆದೆ ಕೇಳುವ ಸುಜನಿಗೆ ಧರ್ಮಾಘೃತ | ಕಷುಮಬಾನ ಚರಿತೆಯೊಳ್ಳ”^{೨೦} ಇ.ಇ.

ಈ ಪದ್ಯದಿಂದ “ಸೊಬಗಿನ ಸೋನೆ ಮತ್ತು ಧರ್ಮಾಘೃತ ಎರಡರ ಹೆಸರನ್ನೂ ಶೈಷೆಯಿಂದ ಹೇಳುವಂತೆ ತೋರುತ್ತದೆ. ಈ ಗ್ರಂಥದ ಮೂರ್ಖಾಪ್ರತಿ ದೊರೆತಲ್ಲಿ ದೇವರಾಜನ ಕಾಲದ ಮೇಲೆ ಮತ್ತಪ್ಪ ಬೆಳಕು ಬೀಳಬಹುದಾಗಿದೆ”^{೨೧} ಎಂದು ಬಿ.ಎಸ್. ಸಣ್ಣಿಯು ತಿಳಿಸುತ್ತಾರೆ.

ಡಾ. ಎಂ. ಜಿದಾನಂದಮೂರ್ತಿಯವರು “ನಮಗೆ ತಿಳಿದಮಟ್ಟಿಗೆ ಮೊದಲ ಸಾಂಗತ್ಯ ಕೃತಿ ಸುಮಾರು ೧೪೧೦ರಲ್ಲಿದ್ದ ದೇವರಾಜನ ಸೊಬಗಿನ ಸೋನೆ”. ಆದ್ದರಿಂದ ಸಾಂಗತ್ಯವು ಹದಿನಾಲ್ಕನೇ ಶತಮಾನದ ಉತ್ತರಾಧ್ಯದಲ್ಲಿ ಉಗಮ ಗೊಂಡಿರಬೇಕು”^{೨೨} ಎನ್ನುತ್ತಾರೆ. ಡಾ. ಟಿ.ವಿ. ವೆಂಕಟಾಚಲಶಾಸ್ರೀ ಅವರೂ ಇದೇ ಅಭಿಪ್ರಾಯವನ್ನು ವ್ಯಕ್ತಪಡಿಸಿದ್ದಾರೆ.^{೨೩} ಮಥುರಾಮಿಜಯಂ ಅಧವಾ ಏರಕಂಪರಾಯ ಚರಿತಂ ಕಾವ್ಯವು^{೨೪} ೧೨೫೦-೧೨೫೧ರ ಸುಮಾರಿನಲ್ಲಿ ಗಂಗಾದೇವಿ ರಚಿಸಿರುವುದರಿಂದ ಇವರ ಮಗನಾದ ದೇವರಾಜನು ರಾಜನಾಗಿಯೂ ಕವಿಯಾಗಿಯೂ ಕ್ರಿ.ಶ.೧೪೧೦ರಲ್ಲಿ ಇಧನೆಂಬುದಕ್ಕೆ ಆಧಾರವಾಗುತ್ತದೆ. ಮಥುರೆಯ ವಿಜಯ ಕ್ರಿ.ಶ.೧೪೧೦ರಲ್ಲಿ ನಡೆದುದರಿಂದ ಪತ್ತಿ ಗಂಗಾದೇವಿಯ ಪತಿಯ ಏರಕ್ಕೆವನ್ನು ಕುರಿತು ಕಾವ್ಯ ರಚನೆಯನ್ನು ಸುಮಾರು ೧೨೫೧ರ ಸುಮಾರಿಗೆ ನಡೆದಿರಬಹುದು ಎಂಬ ಅಭಿಪ್ರಾಯ ವ್ಯಕ್ತಮಾಗಿದೆ. ಒಟ್ಟನಲ್ಲಿ ೧೫೫ನೆಯ ಶತಮಾನದ ಆದಿಭಾಗದಲ್ಲಿ ಬದುಕಿರಬಹುದಾದ ಸಾಧ್ಯತೆಯನ್ನು ತಳ್ಳಿಹಾಕುವಂತಿಲ್ಲವೆಂಬುದನ್ನು ಕವಿಯ ಕಾಲ ನಿಣಯದಲ್ಲಿ ನಿರೂಪಿಸಬಹುದಾಗಿದೆ.

ಮತ: ಈ ಕವಿಯ ಮತದಾರ್ಮ ಕುರಿತು ಹೇಳಲು ಲಿಚಿತವಾದ ಆಧಾರಗಳ ಕೊರತೆಯಿದೆ. ಮೈಲ್. ಬಿ.ಎಸ್. ಸಣ್ಣಿಯು ಅವರು “ಈತನು ಏರಕ್ಕೆವನಹುದೋ ಅಲ್ಲವೋ, ಶೈವನೆಂಬುದಕ್ಕೆ ಆತನ ಗ್ರಂಥಗಳೇ ಆಧಾರವಾಗಿವೆ. ತನ್ನ ಎರಡು

ಗ್ರಂಥಗಳಲ್ಲಿಯೂ ಶಿವನನ್ನು ಬೇಡಿಕೊಳ್ಳುತ್ತಾನೆ. ಕಾವ್ಯದುದ್ದಕ್ಕೂ ಶಿವನನ್ನು ಮತ್ತೆ ಮತ್ತೆ ಸೃತಿಸುತ್ತಾನೆ”^{೨೯} ಎನ್ನುತ್ತಾರೆ. ಹೋ. ಕೆ. ನಾಗೇಂದ್ರಪ್ಪ ಅವರು “ದೇಪರಾಜನು ಶೈವ ಕವಿ, ವೀರಶೈವ ಎಂದು ಹೇಳಲು ಆಧಾರ ಸಾಲದು”^{೩೦} ಎಂದಿದ್ದಾರೆ. ಸ.ಸ. ಮಾಳವಾದ ಅವರು “ವಿಜಯನಗರದ ಸಂಗಮವಂತದವರು ಶೈವರು, ಈ ವಂತದ ಮೊದಲಿನ ಅರಸರು ಹೆಚ್ಚಾಗಿ ಶೈವ ಪಕ್ಷಪಾತಿಗಳು”^{೩೧}. “ಕವಿಯಾದ ದೇಪರಾಜನೆಂಬುವನು ವಿಜಯನಗರ ರಾಜವಂತಕ್ಕೆ ಸೇರಿದ ಶೈವನಾಗಿದ್ದಾನೆ”^{೩೨} ಎಂದು ಸಮಧಿಸಿದ್ದಾರೆ. ಡಾ. ಆರ್.ಎನ್. ವಿಜಯಲಕ್ಷ್ಮಿ ಅವರು ದೇಪರಾಜನನ್ನು ‘ಶೈವಕವಿ’^{೩೩} ಎಂದು ಗುರುತಿಸಿದ್ದಾರೆ.

“ಸೊಬಗಿನ ಸೋನೆ ಮತ್ತು ಅಮರುಕ ಶತಕ ಇವರಡೂ ಕೃತಿಗಳ ಆದ್ಯಂತದಲ್ಲಿ ಶಿವಸ್ತುತಿ ಹಾಗೂ ಶಿವಕವಿ ಸ್ತವನವಿರುವುದರಿಂದ ಇವನು ಶೈವನಂತೂ ನಿಜ. ಆದರೆ ಆ ಕಾಲದ ವೀರಶೈವ ಕವಿ ಗಣದಲ್ಲಿ ಇವನನ್ನು ಸೇರಿಸುವುದು ಸೂಕ್ತವೆಂದು ಡಾ. ವಿ. ಶಿವಾನಂದ ಅವರು ಅಭಿಪ್ರಾಯಪಟ್ಟಿದ್ದಾರೆ”.^{೩೪} ಸೊಬಗಿನ ಸೋನೆ ಮತ್ತು ಅಮರುಕ ಈ ಎರಡು ಕೃತಿಗಳ ಆರಂಭದಲ್ಲಿ ಶಿವಪಾರ್ವತಿ ಸ್ತುತಿ ಪದ್ಯಗಳಿವೆ. ವಿಕ್ರಮ ಮತ್ತು ಸುರಭಿಶೇಖರ ಈ ಮರುಷ ಪಾತ್ರಗಳಲ್ಲಿ ದೇಪರಾಜ ಶಿವನ ಮಹಿಮೆಯನ್ನು ಕುರಿತು ವರ್ಣಿಸಿದ್ದಾನೆ. “ಎಲ್ಲರು ಶಿವಭಕ್ತರು ನನ್ನಿಯುಳ್ಳರು”^{೩೫} ಎಂಬ ಉಕ್ತಿಯು ಕವಿ ಶೈವನೆಂಬುದನ್ನು ಸ್ವಷ್ಟಪಡಿಸುತ್ತದೆ.

ಡಾ. ಎಂ. ಚಿದಾನಂದಮೂರ್ತಿ ಅವರು “ಅಂದು ಕಾಳಾಮುಖ, ಪಾಶುಪತಿಗಳಲ್ಲಿ ಪ್ರಬುಲ ವೃತ್ತಾಸಗಳೇನೂ ಇರಲಿಲ್ಲ. ಆ ಉಭಯ ಪಂಥಗಳೂ ವೀರಶೈವದಲ್ಲಿ ಪರಿವರ್ತನೆ ಹೊಂದಿದ ಕಾಲ ಸರಿಸುಮಾರು ೧೪೧೦-೧೫೧೦ ಅಥವಾ ಅದಕ್ಕೂ ಹಿಂದೆ ಆರಂಭವಾಗಿ, ನಿಧಾನವಾಗಿ ಮುಂದುವರೆದಂತೆ ತೋರುತ್ತದೆ.”^{೩೬} ಎಂಬ ತಕ್ಷವನ್ನು ಮಂಡಿಸಿದ್ದಾರೆ. “ಶೈವ ಧರ್ಮದ ಪಾಶುಪತ ಮೊದಲಾದ ಶಾಖೆಗಳು ವೀರಶೈವದಲ್ಲಿ ಒಂದಾಗಿದ್ದರಿಂದ ದೇಪರಾಜ ಕವಿ ವೀರಶೈವನೇ ಆಗಿದ್ದನೆಂದು ಬೇರೆ ಹೇಳಬೇಕಿಲ್ಲ. ಕಾವ್ಯಾರಂಭದಲ್ಲಿ ಬರುವ ‘ವಿರೂಪಾಕ್ಷತ್ವ’ ಪುರವರ್ಣನೆಯಲ್ಲಿ ಬರುವ ಎಲ್ಲರು ಶಿವಭಕ್ತರು ನನ್ನಿಯುಳ್ಳವರು (ಸೋ.ಸೋ.೧-೫೫) ಎಂಬ ವರ್ಣನಾಭಾಗಗಳು ಅವನ ವೀರಶೈವಶಕ್ತಿ ಮುಷ್ಣಿಯನ್ನೀಯುತ್ತವೇ ಎಂದು ಡಾ.ವಿ. ಶಿವಾನಂದ ಅವರು ಅಭಿಪ್ರಾಯ ಪಡ್ಡತಾರೆ. ಡಾ. ವೀರಣ್ಣ ರಾಜೂರ ಅವರು “ಕಂಪಜ ದೇಪಭೂಪ ಹೇಳಿದ ಕಬ್ಬಿದೊಳು ಶಿವನೊಲವಿಂದ ಗಿರಿಜೀಶನೊಲವಿಂದ ಎನಿತೊದವಿಸಿದನಿತನು ಹೇಳ್ಣಿನೀ ಸೊಬಗಿನ ಸೋನೆಯೊಳು ಕವಿಗಳನೊಂತು ಎಂದು ಹೇಳಿರುವುದರಿಂದ ಮತ್ತು ಕಾವ್ಯದ ಆರಂಭದಲ್ಲಿ ಹಾಗೂ ಪ್ರತಿ ಸಂಧಿಯ ಆದಿಯಲ್ಲಿ ಪಂಪಾವಿರೂಪಾಕ್ಷನ್ನು ಶಿವನನ್ನು ನೆನೆಯುವುದರಿಂದ ಇವನು ವೀರಶೈವ ಕವಿಯಿಂಬುದು ಸ್ವಷ್ಟವಾಗುತ್ತದ್ದೇ ಎಂದಿದ್ದಾರೆ. ಇವರ ಅಭಿಪ್ರಯವನ್ನೇ ಡಾ. ನಾಗರತ್ನಮ್ಮೀ ಅವರು ಒಪ್ಪಿಕೊಂಡಿದ್ದಾರೆ. ದೇಪರಾಜ ಕವಿಯು ಸೊಬಗಿನ ಸೋನೆಯನ್ನು ಶಿವನ ಒಲವಿನಿಂದಲೇ ರಚಿಸಿದ್ದೇನೆ ಎಂದು ಹೇಳಿರುವುದರಿಂದ

ಮತ್ತು ಇಡೀ ಕಾವ್ಯದಲ್ಲಿ ಶಿವನ ಮಹಿಮೆಯನ್ನು ಕುರಿತು ವರ್ಣಿಸಿರುವುದರಿಂದ ಇನ್ನೂ ಮುಂದುವರಿದು ಪಂಪಾಕ್ಷೇತ್ರ ಶೈವದರ್ಮ ಸಂಸ್ಕೃತಿ ಹಾಗೂ ಸಾಹಿತ್ಯವನ್ನು ಪ್ರತಿನಿಧಿಸುವ ‘ಧರ್ಮ ಸಾಮಾಜಿಕ್ಕು’ ಕಲ್ಪನೆಯಲ್ಲಿ ಆರಂಭದ ಅರಸುಮನೆತನಗಳು ಶೈವ ಸಂಪ್ರದಾಯಕ್ಕೆ ಸೇರಿದ ಹಿನ್ನೆಲೆಯಲ್ಲಿ ದೇಪರಾಜನೂ ಶೈವ ಮತಕ್ಕೆ ಸೇರಿದವನೆಂಬುದಕ್ಕೆ ಸಮರ್ಥನೆ ದೊರೆಯುತ್ತದೆ.

ಅಮರುಕ: ದೇಪರಾಜನು ‘ಅಮರುಕ’ ಗ್ರಂಥವು ಶತಕ ಗ್ರಂಥವಾಗಿದೆ.^{೩೦} “ಸಂಸ್ಕೃತ ಸಾಹಿತ್ಯದಲ್ಲಿ ಅಮರು ಕವಿಯ ‘ಅಮರು ಶತಕ’ವು ತುಂಬ ಪ್ರಸಿದ್ಧಿಯನ್ನು ಪಡೆದಿದೆ. ‘ಅಮರುಕ’ ಎಂತಲೂ ಕರೆಯುತ್ತಾರೆ. ‘ಅಮರುಕ ಕವೇರೇಕ: ಶೈಲೀಕ: ಪ್ರಬಂಧ ಶತಾಯತೇ’ ಅಂದರೆ ಅಮರು ಕವಿಯ ಒಂದು ಶೈಲೀಕಕ್ಕೆ ನೂರು ಪ್ರಬಂಧಗಳು ಸಮು ಎಂಬ ಮಾತಿದೆ. ಈ ಕೃತಿಯ ಗುಣವ್ಯಾಲ್ಯಗಳು ಮೇಲ್ಮೈಪ್ರಾಪ್ತವು ಎಂಬುದನ್ನು ತಿಳಿಸಲಾಗಿದೆ. ಈ ಕೃತಿಯ ಜೆಲುವಾದ ಪದ್ಯ ಜಿತ್ರಗಳಿಗೆ ಮಾರು ಹೋಗಿ ಅನೇಕ ಕನ್ನಡ ಕವಿಗಳು ಇದನ್ನು ಕನ್ನಡಕ್ಕೆ ತರಲು ಪ್ರಯತ್ನಪಟ್ಟಿದ್ದಾರೆ. ಆಧುನಿಕ ಕನ್ನಡ ಸಾಹಿತ್ಯದಲ್ಲಿ ಈ ಕೃತಿಯ ಹಲವು ಪದ್ಯಗಳನ್ನು ತೀ.ನಂ. ಶ್ರೀಕಂಠಯ್ಯನವರು ತಮ್ಮ ‘ಬಿಡಿಮುತ್ತ’ ಕೃತಿಯಲ್ಲಿ ಕನ್ನಡಿಸಿದ್ದಾರೆ, ಸಮಗ್ರ ಕೃತಿಯನ್ನೇ ಎಸ್.ವಿ. ಪರಮೇಶ್ವರಭಟ್ಟರು ‘ಪ್ರೇಮಾರಾಧನ’ ಎಂಬ ಹೆಸರಿನಲ್ಲಿ ಭಾಷಾಂತರಿಸಿದ್ದಾರೆ. ಈಗಿನ ತೀಳಿವಳಿಕೆಯ ಮಟ್ಟಿಗೆ ಪ್ರಾಚೀನ ಕನ್ನಡ ಕವಿಗಳಲ್ಲಿ ಇದನ್ನು ಕನ್ನಡಕ್ಕೆ ತರುವ ಮೊದಲ ಪ್ರಯತ್ನ ಮಾಡಿದವನು ದೇಪಕವಿ. ಈತನ ತರುವಾಯ ಜಿಕ್ಕುಪಾಧ್ಯಾಯನು ಕೂಡ “ಅಮರುಕ ಶತಕ”ವನ್ನು ರಚಿಸಿದ್ದ ಎಂದು ಕವಿಚರಿತಕಾರರು ಜಿಕ್ಕಿಸುತ್ತಾರೆ.^{೩೧} ದೇಪರಾಜನ ಅಮರುಕ ವೃತ್ತಿಷ್ಟುವೆಂದರೆ ಪರಿವರ್ಥನಿ ಷಟ್ಪದಿಯಲ್ಲಿ ಸಮಗ್ರಾಗಿ ರಚಿಸಿದ ಕಥನ ಕೃತಿಯಾಗಿರುವುದು ಎಂದು ಸಿ.ಯು. ಮಂಜುನಾಥ ಅವರು ಅಭಿಪ್ರಾಯ ಪಟ್ಟಿದ್ದಾರೆ.^{೩೨} ಅಮರುಕವನ್ನು ಕನ್ನಡಕ್ಕೆ ಭಾಷಾಂತರಿಸಿ, ಪರಿವರ್ಥನಿ ಷಟ್ಪದಿಯಲ್ಲಿ ಅವಿಂದ ಕಾವ್ಯ ರಚಿಸಿದ ಮೊದಲಿಗನೆಂಬ ಕಾರಣಕ್ಕೆ ದೇಪರಾಜ ಮುಖ್ಯನಾಗುತ್ತಾನೆ. ಡಾ. ಎನ್.ವಿ. ತಾರಾನಾಥ ಅವರು “ದೇಪಕವಿಯ ‘ಅಮರುಕ’ ಈವರೆಗ ಅಚ್ಚಾಗಿಲ್ಲ. ಈ ಕೃತಿಯ ಹಸ್ತಪ್ರತಿಗಳೂ ಹೆಚ್ಚು ಸಂಖ್ಯೆಯಲ್ಲಿ ದೊರೆತಿಲ್ಲ. ಈ ಕೃತಿಯ ಒಂದೇ ಒಂದು ಹಸ್ತಪ್ರತಿ ಈವರೆಗಿ ನನ್ನ ಗಮನಕ್ಕೆ ಬಂದಿದ್ದ ಅದು ಅಸಮಗ್ರಾಗಿದೆ. ಇದರಲ್ಲಿ ಆರಂಭದ ಮತ್ತು ನಡುವಣ ಭಾಗದ ನಾಲ್ಕುರು ಪದ್ಯಗಳನ್ನು ಬಿಟ್ಟೇ ಉಳಿದೆಲ್ಲ ಪದ್ಯಗಳೂ ಒಂದಲ್ಲಿ ಒಂದು ರೀತಿಯಲ್ಲಿ ತುಟ್ಟಿತವಾಗಿರುವುದು ತುಂಬ ದುರದೃಷ್ಟದ ವಿಷಯ”^{೩೩} ಎಂದಿದ್ದಾರೆ. “ಈ ಕೃತಿಯ ಭಾಷೆ ಶೈಲಿಗಳು ಲಲಿತವಾದವು. ಸಂಸ್ಕೃತಾನುವಾದವಾಗಿದ್ದರೂ ಕವಿಯ ಮೂಲ ಸಂಸ್ಕೃತ ಶಬ್ದಗಳನ್ನು ಹಾಗೆಯೇ ಬಳಸಿದಿರುವುದು. ಮೂಲದ ಭಾವವನ್ನು ಕನ್ನಡ ಪದಗಳಲ್ಲಿ ನಿರ್ವಹಿಸುವ ಪ್ರಯತ್ನ ಮೆಚ್ಚುವಂತದ್ದು”^{೩೪} ಎಂದು ಎನ್.ವಿ. ತಾರಾನಾಥ ಅವರು ಕವಿಯ ವೃತ್ತಿಷ್ಟವನ್ನು ಕುರಿತು ಹೇಳಿರುವಂತಿದೆ.

ಅಮರು ಅನುವಾದಿತ ಕಾವ್ಯವನ್ನು ದೇಪರಾಜ ಮೊದಲು ರಚಿಸಿರಬಹುದೆಂದು ಉಹಿಸಬಹುದು. ಏಕೆಂದರೆ ಸಂಸ್ಕೃತ ಕಾವ್ಯದ ವರ್ಣನೆ, ಭಾಷಾ ಪ್ರೈಡಿಮೆ ಶೈಲಿಗೆ ಆಕರ್ಷಿತನಾಗಿ ಮೊದಲು ಭಾಷಾಂತರ ಕಲೆಸದಲ್ಲಿ ಪರಿಣತಿಯನ್ನು ಪಡೆದ ನಂತರವೇ ದೇಸಿ ಮಹಾಕಾವ್ಯವನ್ನು ರಚಿಸುವ ಸಾಹಸಕ್ಕೆ ತೊಡಗಿರಬೇಕೆನ್ನಿಸುತ್ತದೆ.

ಸೋಬಗಿನ ಸೋನೆ: ಪ್ರಸ್ತುತ ಕಾವ್ಯಕ್ಕೆ ಕವಿ ಇಟ್ಟ ಹೆಸರು “ಸೋಬಗಿನ ಸೋನೆ”^{೧೫} ಎಂದು ಕಾವ್ಯದ ಮೂಲಕ ಗ್ರಹಿಸಬಹುದು. ಈ ಹೆಸರು ಕಾವ್ಯಕ್ಕೆ ಹೇಗೆ ಬಂತು ಎಂಬ ಬಗ್ಗೆ ಆರ್. ರಾಚಪ್ಪ ಅವರು ಈ ಕಾವ್ಯದ ಭಂದಸ್ಸನ್ನು ಕುರಿತು ಚರ್ಚಿಸುತ್ತೇ “ಆಂಡಯ್ಯನ ಕಬಿಗರ ಕಾವ್ಯಕ್ಕೆ ‘ಸೋಬಗಿನ ಸುಗ್ರಿ’ ಎಂಬ ಹೆಸರಿರುವುದು ಸರ್ವವಿದಿತ. ಸೋಬಗಿನ ಸುಗ್ರಿ ಎಂಬ ಮಾತಿನಿಂದ ಉತ್ತೇಜಿತನಾದ ದೇಪರಾಜ ‘ಸೋಬಗಿನ ಸೋನೆ’ ಎಂಬ ಹೆಸರನ್ನೇ ಕಾವ್ಯಕ್ಕೆ ಭಂದಸ್ಸಿಗೂ ಅದೇ ಹೆಸರನ್ನು ಬಳಸಿಕೊಂಡು ಕೃತಿ ರಚನೆ ಮಾಡಿರಬಹುದು”^{೧೬} ಎಂದು ಉಹಿ ಮಾಡಿದ್ದಾರೆ. ಇವರ ಅಭಿಪ್ರಾಯವನ್ನು ಆಳ್ವೇಚಿಸುತ್ತದೆ. ಏರಣ್ಣ ರಾಜೂರ ಅವರು “ಸೋಬಗಿನ ಸೋನೆ ಎಂಬುದು ಭಂದಸ್ಸನ ಹೆಸರಲ್ಲ, ಕಾವ್ಯದ ಹೆಸರು ಮಾತ್ರ ಎಂದು ಖಚಿತವಾಗಿ ಹೇಳಬಹುದು”^{೧೭} ಎಂದಿದ್ದಾರೆ. ಈ ಕುರಿತು ಹೀಗೂ ಕೆ. ನಾಗೇಂದ್ರಪ್ಪ ಅವರು ‘ಸೋಬಗಿನ ಸೋನೆ’ ಎಂಬುದು ಒಂದು ಗ್ರಂಥದ ಹೆಸರಲ್ಲ. ಒಂದು ಭಂದಸ್ಸಿನ ಹೆಸರು. ಸಾಂಗತ್ಯದ ಒಂದು ಪ್ರಭೇದದ ಹೆಸರು. ಒಂದು ಮಟ್ಟಿನ ಹೆಸರು. ದೇಪರಾಜ ಈ ಪ್ರಭೇದದಲ್ಲಿ ಕೃತಿ ರಚನೆ ಮಾಡಿದ ಮೊದಲ ಕವಿ. ಬೇರೆ ಹೆಸರಿಲ್ಲಿದ ಕಾರಣ ‘ಸೋಬಗಿನ ಸೋನೆ’ ಎಂದೇ ಕರೆಯುತ್ತ ಹೋಗಿರಬಹುದು”^{೧೮} ಎಂಬುದಾಗಿ ಹೇಳಿದ್ದಾರೆ.

ಕ.ಸಾ.ಪ. ಕನ್ನಡ ನಿಷಂಟನಲ್ಲಿ ಸೋಬಗು ಎಂದರೆ “ಅಂದ, ಜೆಲುವು, ಅತಿಶಯ, ಹೆಚ್ಚಿಗಾರಿಕೆ” ಎಂದು ಅಧ್ಯೇಯಸಲಾಗಿದೆ. ಇದೆ ನಿಷಂಟನಲ್ಲಿ ಸೋನೆ ಎಂಬುದಕ್ಕೆ “ಮಳೆ, ವೃಷಿ, ಎಡೆಬಿಡೆ ಸುರಿಯುವ ಸಣ್ಣ ಹನಿಗಳ ಮಳೆ, ಜಿನುಗು ಮಳೆ, ಜಡ ಮಳೆ ಎಂಬ ಅರ್ಥಗಳ ಜೊತೆಗೆ ಹೊ-ಹಣ್ಣು ಮುಂತಾದ ತೊಟ್ಟಿನಿಂದ ಸುರಿಯುವ ರಸ ಎಂಬ ಅರ್ಥ ನೀಡಿದೆ. ಈ ಪದಕ್ಕೆ ಕಾವ್ಯದ ಪರಿಭಾಷೆಯಲ್ಲಿ ಅರ್ಥ ನೀಡಿಲ್ಲ. ಕಾವ್ಯದ ಪರಿಭಾಷೆಯಲ್ಲಿ ಸೋನೆ ಎಂದರೆ ಕಾವ್ಯದ ಲಯ, ವಿಶಿಷ್ಟ ಕ್ರಮ, ಶೈಲಿ, ವರ್ಣನೆ, ಹಾಡುಗಳ್ಳು, ಭಂದಸ್ಸಿನ ಮಟ್ಟು ಎಂಬುದಾಗಿ ಅಧ್ಯೇಯಸಬಹುದು. ಕಾವ್ಯದಲ್ಲಿ ಕವಿ: “ಎಲೆ ತ್ರಿಯೆ ಕೇಳು ತೊಳದ ಮುತ್ತು ಕರತಳಾ ಮಳಕವೀ ಕಥೆ ಸೋಬಗಿನ ಸೋನೆ | ತಿಳಿಯದೆ ಸುಯ್ಯ ಮಗುಳೆ ಓದಿ ಬೇಸತ್ತು | ತಲೆಗೊಡುಹುವ ಕಬ್ಬಿದೊಳಗಲ್ಲ”^{೧೯} ಎಂದು ಹೇಳಿರುವುದು ಸೋಬಗಿನ ಸೋನೆ ಎಂಬ ಕಾವ್ಯದ ಹೆಸರನ್ನೆ ಸೂಚಿಸುವುದು ಎನ್ನಿಸುತ್ತದೆ. ಏಕೆಂದರೆ ಸೋಬಗುಳ್ಳ ಸೀಯರ ಕಥೆಗಳೇ ಪ್ರಧಾನವಾಗಿರುವುದರಿಂದ ಸೀಯರ ಅಂತರಂಗದ ಅನಾವರಣಕ್ಕೆ ಪ್ರಾಶಸ್ತ್ರೀ ಸಂದಿದೆ. ಮತ್ತೊಂದು ಕಡೆಯಲ್ಲಿ “ಇನಿತಂಗದೊಳು ಕಬ್ಬಿಕ್ಕೆ ಸಿಂಗರವೆಂಬರಿನಿಯಳಿಗಿರಿಜೇಶನೋಲವಿಂದ | ಎನಿತೊದವಿಸಿದನಿತನು ಹೇಳ್ಣನು

ಸೋಬಗಿನ ಸೋನೆಯೆಂಬು ಕವಿಗಳ ನೋಂತು.”^{೨೦} ಇಲ್ಲಿ ಸೋಬಗಿನ ಸೋನೆ ಎಂಬುದು ಕಾವ್ಯದ ಭಂದಸ್ಸನ್ನು ಕುರಿತು ಹೇಳಿದ್ದಾಗಿದೆ ಎನ್ನಿಸುತ್ತದೆ. ಕವಿ ಸಹಜವಾಗಿ ಸೀಯರ ಸೋಬಗನ್ನು ವರ್ಣಿಸುವಲ್ಲಿ ವರ್ಣನೆ ಪ್ರಧಾನವಾಗಿ ಮೂಡಿಬಂದಿದೆ.

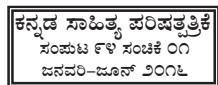
ಸೋಬಗಿನ ಸೋನೆ ಕಾವ್ಯದಲ್ಲಿ ಇಪ್ಪತ್ತಾರು ಸಂಧಿ, ಎರಡುಸಾಮಿರದ ಹದಿನೆಂಬು ಪದ್ಯಗಳಲ್ಲಿ ಪಸ್ತು ವಿನ್ಯಾಸಗೊಂಡಿದೆ. ಪ್ರತಿಸಂಧಿಯ ಆರಂಭ ಮತ್ತು ಅಂತ್ಯದ ಸ್ತುತಿ ಪದ್ಯಗಳಲ್ಲಿ ಖ್ಯಾತ ಕಣಾಟಕ ಲಿಗ ವೃತ್ತಗಳನ್ನು ಬಳಸಲಾಗಿದೆ. ಉಳಿದ ರೂಲೆಲ್ ಪದ್ಯಗಳು ಶಿವ-ಪಾರ್ವತಿಯರ ಮಹಿಮೆಯನ್ನು ಸಾರುವ ಹಿನ್ನೆಲೆಯನ್ನು ಒಳಗೊಂಡ ಕರೆಗಳಿವೆ. ಇಲ್ಲಿ ಕ್ರಮವಾಗಿ ಸುರಭಾವತಿ, ಕಂಜರೆ, ವಸಂತ, ಸುರಭಿಶೇಖರ, ನಾಗರಿಕ ಪಕ್ಷಿ, ಬರಗೆ ಮತ್ತು ಪತ್ರಿಣಿಯರ ಒಟ್ಟು ಏಳು ಕರೆಗಳಿವೆ. ಈ ಎಲ್ಲಾ ಕರೆಗಳಲ್ಲಿ ವಿಕ್ರಮ ನಾಯಕನಂತೆ ವಿಜುಂಭಿಸಿದ್ದಾಗೆನೆ. ಈ ಎಲ್ಲಾ ಕರೆಗಳನ್ನು ಕವಿ ಪತ್ತಿಗೆ ಹೇಳುವ ಪರಿ ಸ್ವಾರಸ್ಕರವಾಗಿದೆ. ಹಾಗಾಗಿ ಇವು ಶೃಂಗಾರ ರಮ್ಯಾಧ್ಯಾತ ಕರೆಗಳನಿಸಿವೆ. ಈ ಕಾವ್ಯದ ಪದ್ಯಗಳಲ್ಲಿ ನಾಲ್ಕು ಸಾಲುಗಳಿಷ್ಟು ಗಳಿಗೆ ವಿಷ್ಣುಗಳಿಂದ ವಿಶೇಷವಾಗಿದೆ. ಸಾಂಗತ್ಯದ ಲಿ ಸಾಲುಗಳಲ್ಲಿ ಒ ಮತ್ತು ಒಳನೆಯ ಗಣಗಳು ಬ್ರಹ್ಮಗಣವಿದ್ದು ಉಳಿದಂತೆ ವಿಷ್ಣುಗಣ ಇರುತ್ತದೆ. ಸೋಬಗಿನ ಸೋನೆಯ ಭಂದಸ್ಸನ್ನು “ಸೋಬಗಿನ ಸೋನೆ ವರ್ಣ” ಎಂಬುದಾಗಿ ನಿಜಗಳಿಂದಿವೆಂಬಿ. ವಿರುಪರಾಜ, ಪರವತದೇವ, ಲಕ್ಷ್ಯ, ಗೋಪಾಲರ್ಶಿಷ್ಠ, ಮುಂತಾದ ಕವಿಗಳು ಈ ಭಂದಸ್ಸನ್ನು ಅನುಸರಿಸಿ ಕಾವ್ಯ ರಚಿಸಿದ್ದಾರೆ. ಈ ಹಿನ್ನೆಲೆಯಲ್ಲಿ ಮದ್ಯಕಾಲೀನ ಕನ್ನಡ ಸಾಹಿತ್ಯದಲ್ಲಿ ಹರಿಹರ ರಗಳಿಗೆ, ರಾಘವಾಂಕ ಷಟ್ಟಿಗಿರಿ, ಸರ್ವಜ್ಞತ್ವಿಪದಿಗಿರಿ, ರತ್ನಕರವರ್ಣ ಸಾಂಗತ್ಯಕ್ಕೆ ಪ್ರಸಿದ್ಧರಾದಂತೆ ದೇಪರಾಜ ಸೋಬಗಿನ ಸೋನೆ ಭಂದಸ್ಸಿಗೆ ಆದಿಕವಿಯಾಗಿ ಪ್ರಸಿದ್ಧನಾಗಿದ್ದಾಗೆನೆ. “ದೇಪರಾಜನ ಕೃತಿಗಳಿರುದು ಕನ್ನಡ ಸಾಹಿತ್ಯದಲ್ಲಿ ವಿಶಿಷ್ಟ ಕೃತಿಗಳಾಗಿ ನಿಲ್ಲಿತ್ತವೆ. ಎರಡೂ ಶೃಂಗಾರ ರಸಪ್ರಧಾನವಾದ ಕೃತಿಗಳಾದರೂ ಕಾವ್ಯದ ಮಹತ್ವವನ್ನು ಭಂದಸ್ಸಿನ ಅರ್ಮಾವರ್ತತೆಯನ್ನೂ ಪಡೆದಿದೆ.”^{೨೧}

ಕೊನೆ ಟಿಪ್ಪಣಿಗಳು

೧. ಮಧುರಾ ವಿಜಯಂ ಅಥವಾ ಏರಕಂಪರಾಯ ಜರಿತಂ, ಅನುವಾದ ಡಾ. ಕ. ಹುಶಾಲಪ್ಪಾಡ, ಕನ್ನಡ ವಿಶ್ವವಿದ್ಯಾಲಯ, ಹಂಪಿ, ಪ್ರಸಾದನೆ ಮಟ-೨೪.
೨. ಅದೇ ಮಟ-೨೫.
೩. ದೇಪರಾಜ ವಿರಚಿತ ಸೋಬಗಿನ ಸೋನೆ, ಸಂ. ಬಿ.ಎಸ್. ಸಣ್ಣಿಯ್ಯ, ಅದೇ ಮಟ-೪೧, ಸಂಧಿ ೧, ಪದ್ಯ ೧೦.
೪. ಅದೇ ಮಟ-೮೩, ಸಂಧಿ ೮, ಪದ್ಯ ೩, ಅದೇ ಮಟ ಒಂಲೆ, ಸಂಧಿ ೧೮, ಪದ್ಯ ೨, ಅದೇ ಮಟ-೨೪೧೬, ಸಂಧಿ ೧೮, ಪದ್ಯ ೨, ಅದೇ ಮಟ-೨೬೬೫, ಸಂಧಿ ೨೬೬೫, ಪದ್ಯ ೨, ಅದೇ ಮಟ-೨೬೬೫, ಸಂಧಿ ೨೬೬೫, ಪದ್ಯ ೨.
೫. ಅದೇ ಮಟ-೩೫, ಸಂಧಿ ೧, ಪದ್ಯ ೧೪, ಅದೇ ಮಟ ೩೫, ಸಂಧಿ ೩, ಪದ್ಯ ೨, ಅದೇ ಮಟ-೧೦೨೧, ಸಂಧಿ ೧೦೨೧, ಪದ್ಯ ೧೪, ಅದೇ ಮಟ-೩೫, ಸಂಧಿ ೩೫, ಪದ್ಯ ೩೫.

೬. ಅದೇ ಮಟ-೬, ಸಂಧಿ ೧ ಪದ್ಯ ೧೯, ೨೦.
೭. ಅದೇ ಮಟ-೧೯, ಸಂಧಿ ೨, ಪದ್ಯ ೩.
೮. ಅದೇ ಮಟ-೨೯, ಸಂಧಿ ೨, ಪದ್ಯ ೪.
೯. ಅದೇ ಮಟ-೩೯, ಸಂಧಿ ೪, ಪದ್ಯ ೫, ಅದೇ ಮಟ-೨೯, ಸಂಧಿ ೨, ಪದ್ಯ ೨, ಅದೇ ಮಟ-೩೯, ಸಂಧಿ ೨, ಪದ್ಯ ೨, ಮಟ-೨೯, ಸಂಧಿ-೨೯, ಪದ್ಯ ೪, ಅದೇ ಮಟ-೩೯, ಸಂಧಿ ೨, ಪದ್ಯ ೨.
೧೦. ಅದೇ ಮಟ-೩೯, ಸಂಧಿ ೧೨, ಪದ್ಯ ೨.
೧೧. ಅದೇ ಪರಾಜನ ಅಮರುಕ, ಡಾ. ಎನ್.ಎಸ್. ತಾರಾನಾಥ, ಪರಿಶೋಧನ ಭಾರತೀ ಪ್ರಕಾಶನ, ಮೈಸೂರು,೧೯೮೧, ಮಟ-೪೯.
೧೨. ಸೊಬಗಿನ ಸೋನೆ, ಸಂ. ಬಿ.ಎಸ್. ಸಣ್ಣಿಯ್ಯ, ಮಟ-೬, ಸಂಧಿ ೧ ಪದ್ಯ ೧೯.
೧೩. ಅದೇ ಮಟ-೫, ಸಂಧಿ ೧, ಪದ್ಯ ೧೯, ಅದೇ ಮಟ-೨೫, ಸಂಧಿ ೧೯, ಪದ್ಯ ೨, ಅದೇ ಮಟ-೩೯, ಸಂಧಿ ೨, ಪದ್ಯ ೨.
೧೪. ಕರ್ಣಾಟಕ ಕವಿಚರಿತೆ ದ್ವಿತೀಯ ಸಂಮಿಟ, ಆರ್. ನರಸಿಂಹಾಚಾರ್ಯ, ಮಟ-೨
೧೫. ದೇಪರಾಜ ವಿರಚಿತ ಸೊಬಗಿನ ಸೋನೆ, ಸಂ. ಬಿ.ಎಸ್. ಸಣ್ಣಿಯ್ಯ, ೧೯೯೦, ಪ್ರಸ್ತಾವನೆ ಮಟ-೨೫.
೧೬. ಸಮಗ್ರ ಕನ್ನಡ ಸಾಹಿತ್ಯ ಚರಿತ್ರೆ, ಬೆಂಗಳೂರು ವಿಶ್ವವಿದ್ಯಾಲಯ, ೧೯೯೨, ಮಟ-೧೯೨.
೧೭. ಕನ್ನಡ ಸಾಂಗತ್ಯ ಸಾಹಿತ್ಯ, ಡಾ. ವೀರಣ್ಣ ರಾಜೂರ, ೧೯೮೫, ಮಟ-೧೯೯.
೧೮. ಸಾಧನೆ, ಎಚ್. ದೇವೀರಪ್ಪ ೧೯೯೨, ಮಟ-೨೫೯.
೧೯. ಕನ್ನಡ ಸಾಹಿತ್ಯ ಚರಿತ್ರೆ, ರಂ.ಶ್ರೀ. ಮುಗಳಿ.೧೯೯೨, ಮಟ-೨೫೯.
೨೦. ಸಾಹಿತ್ಯ ಸಂಗಮ, ಸ.ಸ. ಮಾಳವಾಡ, ಜಯಪ್ರಕಾಶನ, ಧಾರವಾಡ, ೧೯೯೦, ಮಟ-೨೫೯.
೨೧. ಕರ್ಣಾಟಕ ಶಾಸನ ಸಮೀಕ್ಷೆ, ಕೆ.ವಿ. ರಮೇಶ್ ೧೯೯೨, ಮಟ-೫೦-೫೧.
೨೨. ಮೈಸೂರು ಗೆಜೆಟಿಯರ್, ಶಿ. ಹಯವದನರಾವ್ ಭಾಗ-೨, ಮಟ-೧೯೯೨
೨೩. ಕನ್ನಡ ಸಾಹಿತ್ಯ ಚರಿತ್ರೆ, ಮೈಸೂರು ವಿಶ್ವವಿದ್ಯಾನಿಲಯ, ಕನ್ನಡ ಅಧ್ಯಯನ ಸಂಸ್ಥೆ, ೧೯೯೧, ಮಟ-೪೯.
೨೪. ಸೊಬಗಿನ ಸೋನೆ, ಸಂ. ಬಿ.ಎಸ್. ಸಣ್ಣಿಯ್ಯ, ೧೯೯೦, ಪ್ರಸ್ತಾವನೆ ಮಟ XI, XII.
೨೫. ಸೊಬಗಿನ ಸೋನೆ, ಸಂ. ಬಿ.ಎಸ್. ಸಣ್ಣಿಯ್ಯ, ೧೯೯೦, ಪ್ರಸ್ತಾವನೆ ಮಟ XII.
೨೬. ಡಾ. ಎಂ. ಚಿದಾನಂದಮೂರ್ತಿ, ಘಂಡೋರಂಗ, ಮಟ-೨೫೯.
೨೭. ಕನ್ನಡ ಭಂದಸ್, ಟಿ.ವಿ. ವೆಂಕಟಾಚಲಶಾಸ್ತ್ರೀ ೧೯೯೦, ಮಟ-೨೦
೨೮. ಮಧುರಾವಿಜಯಂ ಅಧ್ವಾ ಏರಕಂಪರಾಯ ಚರಿತಂ, ಅನುವಾದ ಡಾ.ಕೆ. ಕುಶಾಲಪ್ರಸಾದ, ಕನ್ನಡ ವಿಶ್ವವಿದ್ಯಾಲಯ, ಕಂಟಿ, ೨೦೧೧, ಪ್ರಸ್ತಾವನೆ ಮಟ-೨
೨೯. ಸೊಬಗಿನ ಸೋನೆ, ಸಂ. ಬಿ.ಎಸ್. ಸಣ್ಣಿಯ್ಯ, ೧೯೯೦, ಪ್ರಸ್ತಾವನೆ ಮಟ-XII
೩೦. ಹದಿನೆಂಬ ದನಯ ಶತಮಾನದ ಕನ್ನಡ ಸಾಹಿತ್ಯ ಚರಿತ್ರೆ, ಮೈ. ಕೆ. ನಾಗೇಂದ್ರಪ್ಪ, ಕನ್ನಡ ಸಾಹಿತ್ಯ ಪರಿಷತ್ತು, ೧೯೯೯, ಮಟ-೯.
೩೧. ಸಾಹಿತ್ಯ ಸಂಗಮ, ಸ.ಸ. ಮಾಳವಾಡ, ಜಯಪ್ರಕಾಶನ, ಧಾರವಾಡ, ೧೯೯೦, ಮಟ-೪೯.
೩೨. ಅದೇ ಮಟ-೨೫.

೩೩. ಕನ್ನಡ ಸಾಂಗತ್ಯ ಪ್ರಕಾರ ಒಂದು ಸಂಕೀರ್ಣ ಪರಿಚಯ, ಡಾ.ಆರ್.ಎನ್. ವಿಜಯಲಕ್ಷ್ಮಿ, ಪ್ರಸಾರಾಂಗ, ಮೈಸೂರು ವಿಶ್ವವಿದ್ಯಾಲಯ, ೧೯೮೨, ಮಟ-೩೯೪
೩೪. ವೀರಪ್ಪೆವ ಸಾಹಿತ್ಯ ಸಮೀಕ್ಷೆ ಸಂಪೂರ್ಣ ಸದಾನಂದ ಕನವಳ್ಳಿ, ಮೈ. ಸಿ.ವಿ. ಕರಿಮನಿ, ಕನ್ನಡ ಮಸ್ತಕ ಪ್ರಾಧಿಕಾರ, ೨೦೧೦, ಮಟ-೨೨೭.
೩೫. ಸೊಬಗಿನ ಸೋನೆ, ಸಂ. ಬಿ.ಎಸ್. ಸಣ್ಣಿಯ್ಯ, ಕನ್ನಡ ಅಧ್ಯಯನ ಸಂಸ್ಥೆ, ಮೈಸೂರು, ೧೯೯೦, ಮಟ-೧೨೨, ಸಂಧಿ ೧, ಪದ್ಯ ೫೫.
೩೬. ಕನ್ನಡ ಶಾಸನಗಳ ಸಾಂಸ್ಕೃತಿಕ ಅಧ್ಯಯನ, ಡಾ. ಎಂ. ಚಿದಾನಂದಮೂರ್ತಿ ಮಟ-೧೫೯.
೩೭. ವೀರಪ್ಪೆವ ಸಾಹಿತ್ಯ ಸಮೀಕ್ಷೆ, ಸಂ. ಮೇಲ್ಕೆ. ಸದಾನಂದ ಕನವಳ್ಳಿ, ಮೈ. ಸಿ.ವಿ.ಕರಿಮನಿ, ಮಟ-೨೦೭.
೩೮. ಕನ್ನಡ ಸಾಂಗತ್ಯ ಸಾಹಿತ್ಯ, ಡಾ. ವೀರಣ್ಣ ರಾಜೂರ, ೧೯೮೫, ಮಟ-೧೮೮.
೩೯. ಸಾಂಗತ್ಯ ಸಾಹಿತ್ಯ, ಡಾ. ನಾಗರತ್ನಮ್ಮೆ, ೨೦೧೧, ಮಟ-೧೮೯
೪೦. ಕನ್ನಡ ಅಧ್ಯಯನ ಸಂಸ್ಥೆ, ಮೈಸೂರು, ಅಮರುಕ ಕೆವಿ ಜಿಜಿಲಿ, ಈ ಕಾಗದದ ಹಸ್ತಪ್ರತಿಯನ್ನು ಬಳಸಿದ್ದು.
೪೧. ಆರ್. ನರಸಿಂಹಾಚಾರ್ಯ ‘ಕರ್ಣಾಟಕ ಕವಿಚರಿತೆ’, ಅ. ಬೆಂಗಳೂರು ೧೯೯೨, ಮ-೪೫೬, ಮ.೪೫೦.
೪೨. ಡಾ. ಸಿ.ಯು. ಮಂಜನಾಥ, ಸಮಗ್ರ ಕನ್ನಡ ಸಾಹಿತ್ಯ ಚರಿತ್ರೆ, ಸಂಮಟ-೪, ಭಾಗ-೧, ಮಟ-೧೯೪.
೪೩. ಡಾ. ಎನ್.ಎಸ್. ತಾರಾನಾಥ, ಪರಿಶೋಧನ, ಭಾರತೀ ಪ್ರಕಾಶನ, ಮೈಸೂರು, ೧೯೮೧, ಮಟ-೪೯-೪೩.
೪೪. ಅದೇ ಮಟ-೫೦
೪೫. ಸೊಬಗಿನ ಸೋನೆ, ಸಂ. ಬಿ.ಎಸ್. ಸಣ್ಣಿಯ್ಯ ೧/೨೧, ೨೪/೪/೯
೪೬. ಆರ್. ರಾಚಪ್ಪ, ಕರ್ಣಾಟಕ ಭಾರತಿ, ಪಿಶ್ಲೀ ೧೯೯೧ ಸಂ:೨, ಸಂಚಿಕೆ ೪, ಮಟ ೧೧.
೪೭. ಡಾ. ವೀರಣ್ಣರಾಜೂರ, ಕನ್ನಡ ಸಾಂಗತ್ಯ ಸಾಹಿತ್ಯ, ಮ.೧೦೫೫.
೪೮. ಕೆ. ನಾಗೇಂದ್ರಪ್ಪ ಬೆಂಬೆಯ ಶತಮಾನದ ಕನ್ನಡ ಸಾಹಿತ್ಯ ಚರಿತ್ರೆ, ಮಟ ೧೯-೧೯
೪೯. ಸೊಬಗಿನ ಸೋನೆ, ಸಂ. ಬಿ.ಎಸ್. ಸಣ್ಣಿಯ್ಯ ಮಟ-೬, ಪದ್ಯ ೧/೨೧
೫೦. ಅದೇ ಮಟ ೨, ಪದ್ಯ ೧-೨೪.
೫೧. ಕನ್ನಡ ಸಾಹಿತ್ಯ ಚರಿತ್ರೆ, ಪ್ರಧಾನ ಸಂಪಾದಕರು: ಡಾ. ಹಾ.ಮಾ.ನಾಯಕ, ಕನ್ನಡ ಅಧ್ಯಯನ ಸಂಸ್ಥೆ, ಮೈಸೂರು ವಿಶ್ವವಿದ್ಯಾನಿಲಯ, ಸಂಮಟ-೫೯, ೧೯೯೧, ಮಟ-೨೫೯.
೫೨. ಕನ್ನಡ ಸಾಂಗತ್ಯ ಸಾಹಿತ್ಯ, ಡಾ. ವೀರಣ್ಣ ರಾಜೂರ, ೧೯೮೫.
೫೩. ಮಧುರಾ ವಿಜಯಂ ಅಧ್ವಾ ಏರಕಂಪರಾಯ ಚರಿತಂ, ಅನುವಾದ ಡಾ.ಕೆ. ಕುಶಾಲಪ್ರಸಾದ, ಕನ್ನಡ ವಿಶ್ವವಿದ್ಯಾಲಯ, ಹಂಪಿ, ೨೦೧೧.
೫೪. ಸಮಗ್ರ ಕನ್ನಡ ಸಾಹಿತ್ಯ ಚರಿತ್ರೆ, ಬೆಂಗಳೂರು ವಿಶ್ವವಿದ್ಯಾಲಯ, ೧೯೯೨.

೧೦. ಶ್ರೀ ಸುತ್ತೂರು ಕ್ಷೇತ್ರ - ಪರಿಸರದ ವೀರಗಲ್ಲು, ಮಾಸ್ತಿಗಲ್ಲು, ಶಾಸನ ಶಿಲ್ಪಗಳು, ಜಾನಪದ ಅನ್ವಯಗಳು

- ඩො. එං.ඒ. නැගරාජ්*

సుతూరు పరిశర భక్తియ పరిశర, १०నేయ శతావందిలూ గురుబ్రహ్మ విషిసిద పరిశర. గంగరశరు వాగు అవరన్న గేద్ చోళర నడువే సామరస్య మూడిసిద గురుబ్రిత్న తీ సుతూరు మహాసంశాసన మశద ఆది గురుపరంపరేయల్లదే. ఇంధ అధ్యాత్మ సౌతీల్యదల్చి ఇల్ల ఏరగల్లు వూసిగల్లగల ఏరిర కాళగోత్మాహవిద్దరూ, అవరు అభవదిసికొండిద్ద తివ పరిశరద భత్తింపు ఇల్లన తిల్గాలింద విదితమాగుత్తదే. ఇల్లన శాసన తిల్గాలల్ల ఎత్తిష్ట శైలియ ఆకషణక భంగి, శౌర్యద భావగళు, కేలాసద చిత్ర ఎద్ద కాణుతపే.

ಕ್ರಿ.ಶ. ೧೯೬೭- ಇಲರ ಹೊಯ್ಲಿ ಗನೇ ನರಸಿಂಹನ ಕಾಲದ ಶ್ರೀ ಸುತ್ತಮ್ಮಾರು ಕಾಡುಮರದ ಎಡ ಹೊರ ಬದಿಯ ಬಿತ್ತಿಗೆ ಹೊಂದಿಸಿರುವ ವೀರಗಲ್ ಶಾಸನ ಪತ್ರ (ಎ.ಕ.ಸಂ. ೨ (ಹೊಸತ್ತು) ನಂ.ಗೂ. ಸಂಖ್ಯೆ ೨೭೦)

ವಿಭಗಲ್ ಶಾಸನ-೭

ಶಾಸನ ಪಠ.

- ೮ ನೂರ ನೇಲೆ

೯ ಏಡಿನಲ್ಲು ಪ್ರಿಥುವಿರಾಜ್ಯಂ ಗೆಯುತ್ತಮಿರಲು ತತ್ವಾದಪದೋಕ್ಯವಚೀವಿ
ಶ್ರೀಮತ್ಯಮಾ

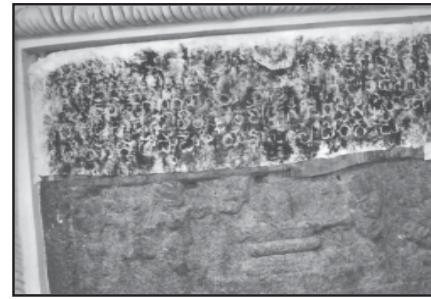
೧೦ ರ ಲಕ್ಷ್ಮಿದೈವದಂಡನಾಯಕರು ಮೂರು..... ರ ಸಾತೀಸಿದ ಕಾಳಿಗದೊ

೧೧ ಸಕ್[ವ]ರಿಷ್ಟ ಗಿರಿಜನೆಯ ರಾಕ್ಷಸಸಂವತ್ಸರದ ಹಿರಿಯ

೧೨ ನಾಡೆದನಾಡ ಸೌತ್ತಿಯೂರ ಶತ್ರು ಗಂಡಕ್ಕೆಂಬೆ ಯಭರಸಾ

೧೩ ಲೆಯನ ತಂಮುಂ ಮಂಚಿಯಾಂ ಹಲಬರಂ ಕೊಂಡು....

೨೧೮, ಕಲನೆ ಕ್ರಸ್‌, ಬಿನೇ ಬ್ಲೂಕ್, ರಾಚಾಟಿನಗರ, ಬೆಂಗಳೂರು – ೫೬೦ ೧೦೦ ಮೊ: ೯೮೪೫೫೫೫೫೫೫೫.

ಶಾಸನದ ಮುಖ್ಯಾಂಶಗಳು ಮತ್ತು ವಿಶೇಷಣೆ

ಹೊಯ್ದಳ ದೂರೆಯ ಈ ಅವಧಿಯ ಆಳ್ವಿಕೆಯಲ್ಲಿ ಸುತ್ತಾರೆನ ಮೇಲೆ ಶತ್ತುಗಳು ದಾಳಿ ಮಾಡಿದರು. ಅಗ ಕುಮಾರ ಲಟ್ಟದೇವ ದಂಡನಾಯಕನು, ಶತ್ತುಮದನ ಮಾಡಲು ಬಂದಾಗ, ಯಭರಣಾಲಯನ ತಮ್ಮ ಮಂಚಣಣನು ಶತ್ತುಗಳಲ್ಲಿ ಹಲವರನ್ನು ಕೊಂಡು ವೀರ ಸ್ವರ್ಗಕ್ಕೇರಿದ ಸಂಗತಿ ಇಲ್ಲದೆ. ಇದರಿಂದ ಹೊಯ್ದಳರ ಮೇಲೆ ಬಹುಶಃ ಚೋಳ ಸಾಮಂತ ನಾಯಕರು ಚೋಳನಾಡಿನಿಂದ ಬಂದು ದಾಳಿ ಮಾಡಿರಬೇಕು. ಸುತ್ತಾರು, ರಾಜಧಾನಿ ಆಗಿ ಪ್ರಸಿದ್ಧಗೊಂಡಿತ್ತು. ಸುತ್ತಾರು ಪದೇಶವು ಕಾಳಗಳ ಕಾರಣ ಒಂದು ರಿತಿಯಲ್ಲಿ ಅಶಾಂತಿಗೇಡಾಗಿತ್ತು ಎನ್ನಬೇಕು. ಇದು ಕೂಡ ಸುತ್ತಾರು ಮತದ ಅಂದಿನ ಪರಿಸ್ಥಿತಿಗೆ ಕಾರಣ ಸೂಕಷ್ಟವಂತಿದೆ. ಶಾಸನದಲ್ಲಿ ಲಟ್ಟದೇವದಂಡನಾಯಕನಿಗೆ 'ಕುಮಾರ' ಎಂಬ ಉಪಾಧಿ ಇದೆ. ಸುತ್ತಾರು ಉಪರಾಜಧಾನಿಯೂ ಆಗಿತ್ತು. ಅಂತಾಗಿ 'ಕುಮಾರ ವೈತೀ'ಯಿಂದ ಲಕ್ಷ್ಯ ಯ ದಂಡನಾಯಕನು ಸುತ್ತಾರನ್ನು ಆಳುತ್ತಿರುವಂತಿದೆ.

ಶಾಸನದ ಭಾಷೆ

ಭಾಷೆಯ ದೃಷ್ಟಿಯಿಂದ, ‘ಶತ್ರು ಗಂಡಕ್ಕೆಳಿಸೇ’ ಎಂದಿರುವಲ್ಲಿ ಸುತ್ತಾರಿನ ಮೇಲೆಗಿರಿ ಬಂದ ಶತ್ರುವಿನೊಡನೆ ಕಾಳಗ ಕೊಡಲು ಎಂಬುದಕ್ಕೆ ಶಕ್ತಿಯುತ ವಿಶಿಷ್ಟ ದೇಶಿ ಶಬ್ದ ಪ್ರಯೋಗ ಮಾಡಿದೆ. ಉಂಗಿ ಅಪಾಯ, ಅಳಿವನ ಸಂದರ್ಭವಾದಾಗ, ಗಂಡುತನ ತೋರುವವನೇ ಏರ ಎಂಬುದು ಇಲ್ಲಿ ಧ್ವನಿತವಾಗಿದೆ. ಅಂಥ ಏರ ‘ಮಂಚಿಯಣ’ ಆಗಿದ್ದಾನೆ. ಅನೇಕರನ್ನು ಕೊಂಡು ಏರಪುರುಷನಾಗಿ ಏರ ಕೈಲಾಸ ಸೇರಿದ್ದಾನೆ. ‘ಹಿರಿಯನಾಡೆಡನಾಡು’ ಎಂದು ಸ್ಥಳನಾಮ ಹೇಳಿರುವ ೧೯೬೫ ಶಕ್ತಿಯುತವಾಗಿದೆ. ಸೊತ್ತಿಯೂರು ಎಡನಾಡಾಗಿ ಅಧಾರತ್ ದಾಸೋಹ ಕೇಂದ್ರವಾಗಿತ್ತು ಎಂಬ ಸೂಚನೆಯನ್ನು ನೀಡುವಂತಿದೆ. ಆದರೆ ಬಹುಶಃ ‘ಸಾಧಿಸಿದ’ ಎಂಬ ಪ್ರಯೋಗದ ಬದಲು

‘ಸಾತಿಸಿದ’ ಎಂದಿರುವುದು ಶಭ್ದಸ್ವಾಲಿತ್ಯದಂತೆ ತೋರುತ್ತದೆ. ಶಾಸನದ ಕೆಲವು ಅಕ್ಷರಗಳು ತ್ವರಿತ. ಕೊನೆಯು ಸಾಲೂ ತ್ವರಿತ ಅಕ್ಷರಗಳಿಂದಾಗಿ ಅಪೂರ್ಣವೆನಿಸುವಂತಿದೆ.

ವೀರಗಲ್ ಶಾಸನ ಶಿಲ್ಪ

ಕಾಡುಮರದ ಬಳಿಯೇ ಮೊದಲು ಹೀಗೆ ಮೂಸಿಯಂ ಇದ್ದ ಕಾರಣ ಇವರಡೂ ವೀರಗಲ್ಲಗಳಿಗೆ ಚೌಕಟ್ಟಿನ ಅಲಂಕಾರ ಮಾಡಿ ಪ್ರಕಾರದ ಎಡ ಹೊರಗೋಡೆಗೆ ಹೊಂದಿಸಲಾಗಿದೆ. ಶಾಸನ ಸಂಪುಟವು ‘ಮೂಸಿಯಂನಲ್ಲಿರುವ ವೀರಗಲ್ಲು ಎಂದಿರುವುದು ಹಿಂದೆ ಈ ಕಾಡುಮರದ ಬಳಿ ಇದ್ದ ಮೂಸಿಯಂಗೆ ಅನ್ವಯವಾಗಿದ್ದು ಖಾರು ಮರದ ಬಳಿಯ ಈಗಿನ ಹೊನ ಮೂಸಿಯಂಗೆ ಅನ್ವಯವಲ್ಲ. ಈಗ ಪ್ರತ್ಯೇಕ ವಿಶಾಲವಾದ ವಸ್ತು ಸಂಗ್ರಹಾಲಯದ ನಿರ್ಮಾಣದ ಯೋಜನೆಯೂ ಕಾಲೂ ಆಗುವ ಹಂತದಲ್ಲಿದೆ.

ವೀರಗಲ್ಲು ಮೂರು ಹಂತಗಳು, ಮೂರು ಪಟ್ಟಿಗೆಗಳನ್ನು ಹೊಂದಿದೆ. ಕೆಳಗಿನ ಹಂತದಲ್ಲಿ, ವೀರರ ಕಾಳಿಗದ ದೃಶ್ಯವಿದೆ. ಶಾಸನದ ಬಲಬದಿಗೆ ಯರಭಸಾಲಯ್ಯನ ತಮ್ಮ ಮಂಚಿಯಂಂ ಶೂಲದಿಂದ ಶತ್ರುವನ್ನು ತಿದಿದು ಕಾಳಿಗೆಕೊಟ್ಟಿದ್ದಾನೆ. ಎಡ ಬದಿಯಲ್ಲಿ ಗುರಾಣಿ ಹಿಡಿದ ಶತ್ರುವೀರ, ಬಹುತ್ವಾಗಿ ರುಂಡಭಂಗಿತವಾಗಿ ಬೀಳುತ್ತಿರುವ ಶತ್ರುವಿನ ಶರೀರ, ಹಿಂದೆ ಜಗಿದ ಅಶ್ವರೋಹಿ ಶತ್ರುವೀರ ಕಾಣಬರುತ್ತಾರೆ. ಈ ಹಂತವು ಪ್ರಬಲ ಶತ್ರುವಿನೊಡನಾದ ಭೀಕರ ಕಾಳಿಗದ ದೃಶ್ಯ ನೀಡುವಂತಿದೆ. ಅಷ್ಟರಾಯಾನದ ಎರಡನೆಯ ಹಂತದಲ್ಲಿ ವೀರನ ಉಭಯ ಪಾಶ್ಚಾದಲ್ಲಿ ಕೊಮರಧಾರಿ ಈವ ಅಷ್ಟರೆಯರು ವೀರಜಿಗಿತದ ಭಂಗಿಯಲ್ಲಿಯೇ ಇರುವ ವೀರನ ತೋಳನ್ನು ಹಿಡಿದು ಯಾನ ಮಾಡುತ್ತಿರುವ ದೃಶ್ಯವಿದೆ. ಮೂರನೆಯ ಹಂತದಲ್ಲಿರುವ ಸತಿ ಶಿಲ್ಪ, ಇದನ್ನು ‘ವೀರಮಾತ್ರಿಗಲ್ಲು’ ಎಂದು ತಿಳಿಸುವಂತಿದೆ.

ಮೂರನೆಯ ಹಂತ ಕ್ಯೇಲಾಸ ದೃಶ್ಯವಾಗಿದೆ. ಬಲ ಬದಿಗೆ ಈವ ಸ್ಥಾನಕ ಅಚ್ಚಕರು ಶಿವಲಿಂಗಕ್ಕೆ ಧೂಪಾಚಣನೆ ಮಾಡುತ್ತಿರುವಂತಿದೆ. ಏಂಜೆಷನ್‌ದರೆ ವೀರ ಮಂಚಿಯಂಂ ಹೀರಾಸಿನನಾಗಿ (ಕರಲಿಂಗ ಪೂಜಾಭಂಗಿ!) ಪ್ರಕಾಮ ಭಂಗಿಯಲ್ಲಿದ್ದು ಶಿವಲಿಂಗಕ್ಕೆ ನಮಿಯುತ್ತಿದ್ದಾನೆ. ಅವನ ಮುಂದೆ ಸ್ಥಾನಕ ಪ್ರಕಾಮ ಭಂಗಿಯ ಆವನ ಸತಿ(!) ಇದ್ದಾಗಿ. ಚಿತ್ರ ಅನ್ವಯವಾಗಿರುವಲ್ಲಿ ಪರ್ಯಾಯಾಯವಾಗಿ ವಿವೇಚಿಸಿದರೆ ಹೀರಾಸಿನ ವ್ಯಕ್ತಿ ಕರಲಿಂಗ ಪೂಜಾಭಂಗಿಯ ಗುರುವೆಂದರೆ, ಅವನ ಮುಂದೆ ವೀರನು ನಮಿದು, ದೀಕ್ಷಿತ ಗುರುವಿನ ಆಶೀರ್ವಾದದೊಡನೆ ಕರದಿಷ್ಟಲಿಂಗಕ್ಕೆ ನಮಿಯುತ್ತಿರುವ ದೃಶ್ಯವಾಗಿರಬಹುದೆ? [ಕಾರಣ ಶಿವಾಚರಕ ಪೂಜಿಸುತ್ತಿರುವ ಲಿಂಗಕ್ಕೆ ಬೆನ್ನು ಮಾಡಿದ್ದಾನೆ (ಇ!)] ಎಂಬುದನ್ನು ಪರಿಶೀಲಿಸಬಹುದು. ಹೀಗಿದ್ದರೆ ನಿಜಕ್ಕೂ ಇದೊಂದು ವಿಶಿಷ್ಟ

ಶ್ರೀ ಮತ್ತೊರು ಕ್ಷೇತ್ರ – ಪರಿಸರದ ವೀರಗಲ್ಲು, ಮಾತ್ರಿಗಲ್ಲು, ಶಾಸನ ಶಿಲ್ಪಗಳು, ಜಾಸ್ತಿ ಅನ್ವಯಗಳು

ಹಂತದ ಶಿಲ್ಪ ದೃಶ್ಯ.

ವೀರಗಲ್ಲು ಶಾಸನ-೨

ಕಾಡು ಮರದ ಎಡಹೊರ ಬದಿ ಚೌಕಟ್ಟಿನಲ್ಲಿರುವ ಗಳಿನೇ ಶತಮಾನದ ಹೊಯ್ಯಳರ ಕಾಲದ ಮಂಚಿಯ್ಯ ಆಳ್ಳಕೆಯಲ್ಲಿನ ವೀರಗಲ್ಲು ಶಾಸನ (ಎ.ಕ.ಸಂ. ೫ (ಹೊಸತು), ನಂ.೫೦. : ೨)

ಶಾಸನ ಪಟ್ಟ

ಒಂದನೆಯ ಪಟ್ಟ

೧
೨ ಯುತ್ತಿರಲು ಶ್ರೀಮನ್ಷಾಪ್ತಧಾನ ಹಿರಿಯ
೩ ನಯಕ ಮಂಜ್ಞಯ್ಯಂಗಳ ಬೆಸದಿಂ ಮಲಿಸೆಟ್ಟಿ

ಎರಡನೆಯ ಪಟ್ಟ

ಇ	ಮಗನೆಕ್ಕಣಿಗೆ
ಬೆಕೊ	ಕಣಿ
ಕಣೆಯಲ	ಬರದೊಳೆ
ಮೂ	ಜಿ ದಲಿಸಿ
ಜಿ ದಲಿಸಿ	ಮುಕು
ಹಲಬರಂ	ಹಲಬರಂ
ತಿವಿದು	ತಿವಿದು
ಸರಿಂಜ್ಯಾಪ್ತ	ಸರಿಂಜ್ಯಾಪ್ತ

ಕೋಯಿಲದಲ್ಲಿ ನಡೆದ ಒಂದು ಕಾಳಗದಲ್ಲಿ ಹೋರಾಡಿ ಹಲವರನ್ನು ಹೊಂದು ವೀರಸ್ವರ್ಗವೇರಿದ ಎಂಬ ವಿಷಯವಿಲ್ಲದೆ. ‘ಎಕ್ಕಟಿಗೆ’ ಎಂಬುದು ಬಹುಶಃ ಗುಪ್ತದಳದ ಸ್ನೇಹಿರಿಗೆ ಅನ್ವಯವಾಗುವ ಶಬ್ದವನಿಸುತ್ತದೆ ಕ್ರ.ಶ. ಗಂಣಜರ ಕೊಡಗಿನ ಯಡಾರು ಶಾಸನದಲ್ಲಿ ಹಾನುಗಲ್ಲು ಕದಂಬ ವಂಶಿಕಾರಾದ ಕೊಡಗು ಕದಂಬರ ದುದ್ದರಷನ ಶಾಸನದಲ್ಲಿಯ ಈ ಶಬ್ದವು ಗೂಡಿಕಾರ ಸೈಕರು ಎಂಬ ಅರ್ಥದಲ್ಲಿ ಪ್ರಯೋಗವಾಗಿದೆ. ಇದರಿಂದ ಇನೆಯ ಶತಮಾನದಲ್ಲಿಯೂ ಸುತ್ತಾನಿನಲ್ಲಿ ಅಶಾಂತಿಯ ಸ್ಥಿತಿ ಆಗಾಗ ಒದಗುತ್ತಿತ್ತು, ಎಂದು ತಿಳಿಯತ್ತದೆ. ಇದು, ಸಾಂಸ್ಕೃತಿಕ, ಧಾರ್ಮಿಕ ಸಂಸ್ಥಾಗಳ ಮೇಲೆ ಪರಿಣಾಮ ಬೀರಿ, ರಾಜಕೀಯ ಸಂಖ್ಯಾಗಳೂ ಇದ್ದ ಸಾಕಷ್ಟು ಪ್ರಮಾಣದಲ್ಲಿ ಈ ಶತಮಾನದಲ್ಲಿ ರಾಜರ ಗಮನ ಈ ಸಂಸ್ಥಾಗಳ ಮೇಲೆ ಹರಿಯಲ್ಲಿನ್ನಿಬುಹುದಾಗಿದೆ. ಈ ಶಾಸನದಲ್ಲಿ ಹೊಯ್ದಿರ ಮಹಾಪ್ರಧಾನ ಹಿರಿಯ ನಾಯಕನಾಗಿ ಮಂಚಯ್ಯ ಉಕ್ಫಾಗಿದ್ದಾನೆ. ಅವನು ಮಲಿನೆಟ್ಟಿಯ ಮಗ ಎಕ್ಕಟಿಗೆ ಚಿಕಣಿಗೆ ತೀವ್ರ ಕಾಳಗ್ವಾಂದರ ಸಂಭರಕ್ಕೆ ಹೋಗಲು ಆಚಾರ್ಯಿಸಿದ ಸಂಗತಿ ಇದೆ. ಇಲ್ಲಿ ‘ಮಂಚಯ್ಯಂಗಳ ಬೆಸದಿಂ’ ಎಂಬ ಪದಸಮುಚ್ಚಯಿವಿದೆ. ಕ್ರ.ಶ.ಸು. ಉಂಂರ ಮಾವಳಿ (ಸೋರಬ ತಾ.) ಶಾಸನದಲ್ಲಿ ಆಳುಪರು, ನೋಳಂಬರ ನಡುವಳ ಭೀಕರ ಕಾಳಗದ ವರ್ಣನೆಯಲ್ಲಿ ಕಾರಣನು ‘ಅತಿತುಮುಲ ಕಾಳಗ ಪೆಟ್ಟ..... ಕುಲಮುದ್ದ ನೀನಿಕ್ಕೆಯ್ಯ ಪೊಕ್ಕ ಕಾದೆನ್ನ ಬೆಸಸೆ’ ಎಂಬ ಸಂವಾದಿ ಪದಸಮುಚ್ಚಯಿವನ್ನು ಅದು ನೆನಿಗೆ ತರುವಂತಿದೆ.

‘ಎಕ್ಕಟಿಗೆ’ ಎಂಬ ದೇಹಿ ಶಬ್ದಪ್ರಯೋಗವೂ ಶಾಸನದಲ್ಲಿ ಇದೆ. ಕನ್ನಡ ಕನ್ನಡ ನಿಷಂಟಪು ಕ್ರ.ಶ. ಗಂಣಜರ ಶಾಸನಪ್ರೋಂದರ ಹಿನ್ನೆಲೆಯಲ್ಲಿ ಗ್ರಾಮದ ಪ್ರಧಾನ ವ್ಯಕ್ತಿ ಎಂದು ಅರ್ಥ ನೀಡಿ ಪ್ರಯೋಗವನ್ನು ನೀಡಿದೆ; ಏರಡನೆಯ ಅರ್ಥವಾಗಿ ರಹಸ್ಯದವನು, ಗೂಡಿಕಾರ ಎಂದು ನೀಡಿದೆ. ಅದಕ್ಕೆ ‘ಅಂತರವಳರನಂಬಾಳುಗಳ ನೆಕ್ಕಟಿಗರನು ಸಬಳಗರ್’ ಎಂಬ ಪ್ರಯೋಗವನ್ನು ನೀಡಿದೆ. ಕ್ರ.ಶ. ಗಂಣಜರ ಅರಸಿಕೆರೆ ತಾ. ಕೆಲಕಟ್ಟ (ಅರಸಿಕೆರೆ ಉಲ) ಶಾಸನದಲ್ಲಿ ‘ಸಿಡಿಲ ಬಳಗಮಿವರೆನಿಸಿ ನೆಗ್ಲೆ ಅಱವತ್ತು ಮಾನಸ ಎಕ್ಕಟಿಗರ ಕೀತ್ತಿಯಿಂತಿಂದದೆ’ | ಅಣಿಕೆಯ ಚೋವರೆಕ್ಕಟಿಗರಿಂತಿಂದ ಮತ್ತು ಮನಸ್ಸರುಬ್ಜಿಯೋಳು ಬಳಸಿಡಿಲಂನಿರೀವೆದೆಯೋಳಕ್ಕೆಜನಗ್ಸುಜಾತನಂನರೀ -ಕೆಳಕೊರಳ್ಳಿಷ್ವೆಮಿಷ್ವೆರ ಸದಾಸಿವಪಾದಪದಾಬ್ಜಬ್ಜಿಂಗರೆಂದಜೀದು’, ಎಂದಿದೆ. ಇದರ ರೀತ್ಯಾ ರಹಸ್ಯ ತಿಳಿಸುವ ಮುಖ್ಯಸ್ಥರು ಎಂದರ್ಥ ಸೂಚನೆಯಾಗುತ್ತದೆ; ಅರಸಿಕೆರೆ ತಾ. ಹುರುವಂಕ ಶಾಸನದಲ್ಲಿ (ಕ್ರ.ಶ. ಗಂಣಜರ; ಅರಸಿಕೆರೆ ಜಿಂ) : ‘ಹೊಯ್ದಿ ವಸುದೀಶನನಿಷ್ಟಿನಾಳು ಮಹದೇವರಸಂ | ಪತಿಯುಂ ಧರೆಯುಂ ಗುಣಮಂ ಸತತಂ ವರ್ಣಿಸ್ತಪ್ಪತೆಉದೆ ನಡವೀ ಪ್ರಾಗಲ್ಲಾಭ್ಯತೆಯಂಗರಕ್ಕ ವಡೆಯಧ ಪತಿ..... ನೆಗಳ್ಳಾಚಿ ಪತಿಯಂಗರಕ್ಕೆಯಂ ಯಂಮಾಳ್ಳ ಧರಣೀಶಂ ಮೆಚ್ಚೆ ಪಗೆವರಂ ಗೆಲ್ಲದಟೀ ದಂಗರಕ್ಕೆ ನಿಜಂ.. ಹೊಯ್ದಿ ಧರೆಯೋಳಲ್ಲಿ ಯೆಕ್ಕಟಿಗಂಗರಕ್ಕೆಕನ್ನಾಲ್ಲದಂಬರೋಳ ಶೋಭಿಸುಗುಂ’ ಎಂದು ಮಲ್ಲೆಯ್ಯನ ನಲವತ್ತು ಮಾನಿಸ ಎಕ್ಕಟಿಗರ ಪೆಂಮೈಕ್ಕಿಯನ್ನು ಮೆಚ್ಚಲಾಗಿದೆ ಹಾಗೂ ಆ ಹಾಯಕದ ವೈಲಿರಿಯನ್ನು

ಶ್ರೀ ಸುತ್ತಾರು ಕ್ಕೆತ್ತ - ಪರಿಸರದ ವೀರಗಲ್ಲು, ಮಾಃಗಲ್ಲು, ಶಾಸನ ಶಿಲ್ಪಗಳು, ಜಾನಪದ ಅನ್ವಯಗಳು

ಹೇಳಿದೆ. ಕೊಡಗಿನ ಸೋಮವಾರಪೇಟೆ ತಾ. ಕ್ರ.ಶ. ಗಂಣಜರ ಯಡುರು ವೀರಶಾಸನದಲ್ಲಿ (ಕೊಡಗು ೬೨). ಶಿವಪಾದಶೇಖರ ಹಾನುಗಲ್ಲು ಕದಂಬ ಶಾಖೆಯ ದುದ್ದರಸ ದೂರೆಯಲ್ಲಿ ‘ಇನ್ನುಜಿಯ್ಯತ್ತು ಎಕ್ಕಟಿಗರುಂ’ ಇದ್ದ ಬಗ್ಗೆ ಹೇಳಿದೆ. ಈ ಉದಾಹರಣೆಗಳಿಂದ, ‘ಎಕ್ಕಟಿಗೆ’ ಗುಪ್ತಿಕಾರಿಕೆ, ಮುಖ್ಯರು, ಅಂಗರಕ್ಷಕರು, ವೀರರು ಅವರಲ್ಲಿ ಶಿವಧರ್ಮಿಗಳೂ ಇದ್ದರು ಎಂದೆಲ್ಲ ತಿಳಿಯತ್ತದೆ. ಅಂತಾಗಿ ಸದ್ಯ ಸುತ್ತಾರು ಶಾಸನದ ಮಲಿನೆಟ್ಟಿಯ ಮಗ ಎಕ್ಕಟಿಗೆ ಚಿಕಣ, ಎಕ್ಕಟಿಗೆ ಶೂರರ ತಂಡದವನಾಗಿ ಸುತ್ತಾರಿಗೆ ಹೆಸರು ತಂದು ಸುರಲೋಕಕ್ಕೆ ಸಂದು ಹೋದ ಸಂಭರವನ್ನು ಹೇಳಲಾಗಿದೆ; ಅದು ಕೋಯಿಲ ಕಾಳಗದಲ್ಲಿ ಶೌರ್ಯ ತೋರಿ ವೀರಸ್ವರ್ಗ ಪಡೆದ ವಿಷಯವಾಗಿದೆ.

‘ಕೋಯಿಲ ಬವರ’ ಬಹುಶಃ ಗಂಗವಾಡಿಯ ಜಾಮರಾಜನಗರ ತಾ. ಕಣ್ಣಗಾಲ ಅಧವಾ ಕಲ್ಲಾಣ ಚಾಲುಕ್ಯರ ನಾಡಿನಲ್ಲಿ ಅದೇ ಹೆಸರಿನ ಸ್ಥಳದಲ್ಲಿ ನಡೆದ ಯುದ್ಧಕ್ಕೆ ಹೊಟ್ಟೆ ಹೆಸರಿನ್ನುವಂತಿದೆ. ಅದರ ಪರಿಶೀಲನೆ ಹೀಗಿದೆ :

ಕ್ರ.ಶ. ಗಂಗಿಲರ ಸಮಯದಲ್ಲಿ ಚೋಳರು, ಹೊಯ್ದಿರಿಂದ ಆ ಮೊದಲೇ ಸೋತಿದ್ದರೂ, ಅಧೀನ ಸಾಮಂತರೆಡನೆ ಸೇರಿ ಹೊಯ್ದಿರೆಡನೆ ಕಾಳಗಕ್ಕೆ ಬರುತ್ತಿದ್ದರು. ಆರನೆಯ ವಿಕ್ರಮಾದಿತ್ಯ (ಕಲ್ಲಾಣ ಚಾಲುಕ್ಯ)ನೊಡನೆಯೂ ಹೊಯ್ದಿರಿಗೆ ಯಂದಧಾಗುತ್ತಿತ್ತು. ಹೊಯ್ದಿರ ವಿಷ್ಣುವರ್ಧನನ್ನ ಹಿರಿಯ ದಂಡನಾಯಕ ಗಂಗರಾಜ, ‘ಚಾಲುಕ್ಯ ಚಕ್ರವರ್ತಿ ತ್ರಿಭುವನಮಲ್ಲ ಪ್ರಮಾಡಿದೇವನ ದಳಂ ಪ್ರಸ್ವಿಷ್ಣಸ್ವಾಮಿಸ್ವರಸು ಕಣ್ಣಗಾಲ ಬೀಡಿನಲ್ಲಿ ಬಿಟ್ಟಿರೆ..... ಸಾಮನ್ತರುಮಂ ಭಂಗಿಸಿದ ಬಗ್ಗೆ ಶ್ರವಣ ಬೆಳಗೊಳಿದ ಕ್ರ.ಶ. ಗಂಗಿಲರ ಚಿಕ್ಕಬೆಟ್ಟದ ಶಾಸನಗಳು (ಸಂಖ್ಯೆ ೮೨ ಮತ್ತು ೧೫೪) ಹೇಳಿವೆ; ಹೀಗೆಯೇ ಶ್ರವಣಬೆಳಗೊಳಿದ ಗಂಗಿಲ ಶಾಸನವು (ಸಂಖ್ಯೆ ೩೩೩) ಹಾಗೂ ಸಾಂಕೇತಿಕ ಶಾಸನವು (ಸಂಖ್ಯೆ ೪೪೨) : ‘ಗಂಗರಾಜಂ ಚೋಳನ ಸಾಮನ್ತ ನದಿಯಮಂ ಘಟ್ಟದ ಮೇಲಾದ ಗಂಗವಾಡಿನಾಡ ಗಡಿಯ ತಳೆಹಾಡ ಬೀಡಿನೊಳ್ಳಿಡಿಯಿಷ್ಟಂತಿಯ್ಯ ಚೋಳಂ ಹೊಟ್ಟೆ ನಾಡಂ ಕುಡದೆ ಕಾದಿಕೊಳ್ಳುವೆನೆ ವಿಜಗೀಷು ವೃತ್ತಿಯಿಂದಮೆತ್ತಿ ಬಳಮರಡುಂ ಸಾಚಿಕ್ಕದಲ್ಲಿ.....’ ಎಂದಿದೆ; ಘಟ್ಟದ ಮೇಲಾದ ಚೋಳನ ಸಾಮನ್ತರೆಲ್ಲರಂ ಬಂಕೊಂಡು ನಾಡಾದುದೆಲ್ಲಮನೇಕಷ್ಟತ್ತದುಂಡಿಗೆ ಸಾಧ್ಯಮಾಡಿ ಕುಡೆ ಕೃತಳ್ಳ ವಿಷ್ಣುಪತಿ ಮೆಚ್ಚಿ.....”; ಹೀಗೆಯೇ ಶ್ರವಣಬೆಳಗೊಳಿದ ಕ್ರ.ಶ. ಗಂಗಿಲರ ಹೊಸರಳ್ಳ ಶಾಸನವು (ಶ್ರೀ.ಬೆ. ಜಿಜಿಲ), ಇದೇ ವಿಷ್ಣುವರ್ಧನನ್ನ ಹಿರಿಯ ದಂಡನಾಯಕ ಗಂಗರಾಜನ ಕುರಿತು : ‘ಗಂಗವಯ್ಯಂಗಳು ಕಣ್ಣಗಾಲ ಬಿಜಾನಕಬಿಯ ಕಾಳಗದಲು ಕಟಕದ ಹನ್ನಿವ್ಯಾರು | ಸಾಮಂತರನೋಡಿ ಗೆಲ್ಲುದಕ್ಕೆ ನಿಜಸ್ವಾಮಿ ಮೆಚ್ಚಿದೆಂ ಬೆಂಡಿಕೊಳ್ಳುವೆನೆ..... ಕೆಂಪೆಯಂ ಕಟ್ಟಿಸಿ ಗಂಗಸಮುದ್ರವೆಂದು ಹೆಸರಿನಿಟ್ಟು ದೇವಗೆ ಬಿಟ್ಟೆ ದತ್ತಿ.....’ - ಎಂದಿದೆ.

- ಈ ಅಂಶಗಳು, ಎಕ್ಕಟಿಗೆ ಚಿಕಣ ಮೂದಲಿಸಿ ಮಾಡಿದ ‘ಕೋಯಿಲ ಬವರ’ ವನ್ನು ಜಾಮರಾಜನಗರ ತಾಲ್ಲೂಕು ‘ಕಣ್ಣಗಾಲ’ದ ನೆಲೆಗೆ ಮೊಂದಿಸಿಕೊಳ್ಳುವಂತೆ

ಸೂಚಿಸುತ್ತವೆ; ಹೊಯ್ಲಿ ದಂಡನಾಯಕ ಗಂಗರಾಜನು ಕಲ್ಯಾಣ ಚಾಲುಕ್ಯರ ಸೈನ್ಯವನ್ನು ಕ್ರಿ.ಶ. ಗಿಗಿಲರಲ್ಲಿ ಸೋಲಿಸಿದ ಎನ್ನಪಲ್ಲಿ ಕಲ್ಯಾಣ ಚಾಲುಕ್ಯರ ನಾಡಿನಲ್ಲಿ ‘ಕಣ್ಣಾಲ’ ಎಂಬ ಹೆಸರಿದ್ದರೂ, ಎಕ್ಕಟಿಗ ಚಿಕಣ ಕಾಳಗಳೊಟ್ಟು ವಿಷಯಕ್ಕೆ ಬಾಧಕ ಬರುವದಿಲ್ಲ. ಅವನು ಕಾಳಗ ಕೊಟ್ಟ ಬಗೆ ಎಂದರೆ ವೀರಫೋಷ ಮಾಡಿ, ಸಾಲುಗಳನ್ನೇಸೆದು, ಹಲವಾರು ಶತ್ರುವೀರರನ್ನು ತಿಂಡುಕೊಂಡು, ಸುರರೋಕಕ್ಕೆ ಸಂದುಹೋದುಹಾಗಿದೆ. ಅಂತಾಗಿ ಸುತ್ತಾರು ಇಂಥ ವೀರರ ನಾಡಾಗಿತ್ತು ಎಂಬ ಅಂಶವೂ ವಿದಿತವಾಗುತ್ತದೆ. ಅಲ್ಲದೆ ಹೊಯ್ಲಿಕರ ಕಾಲದ ಉಪರಾಜಧಾನಿ ಆಗಿದ್ದ ಸುತ್ತಾರು ಸಹಜವಾಗಿ ಇಂಥ ವೀರರನ್ನು ಹೊಂದಿದ್ದ ನೆಲೆ ಆಗತ್ತನ್ನಬೇಕು. ಆದರೆ ಈ ಕಾಳಗಿಗೆ ಸಂದರ್ಭಗಳಿಂದಾಗಿ ಸುತ್ತಾರು ಶ್ರೀಮರತದ ಗುರುಗಳಿಂದ ಬಗ್ಗೆ ಪ್ರಸಾಪ ಕಾಣಿರಬಹುದು. ಆದರೆ ಅದು ಶಿವಪ್ರಭಾವವನ್ನು ಬೆಳೆಸಿದ್ದು, ವೀರಗಲ್ಲು ಶಿಲ್ಪಗಳಿಂದ ವಿದಿತ.

ಶಾಸನದ ಭಾಷೆಯ ದೃಷ್ಟಿಯಿಂದ ‘ಬೆಸದಿಂ’, ‘ಎಕ್ಕಟಿಗೆ’, ‘ಬವರ ಮೂದಲಿಸಿ ತಿಂಡು’ ಇತ್ಯಾದಿ ಶಬ್ದಗಳು ದೇಸಿ ಸೋಗಡಿನಿಂದ ಶಕ್ತಿಯುತ ಶಬ್ದಗಳಾಗಿ ಕಾಣುತ್ತವೆ. ಮಣಿನ ವಾಸನೆಯಿಂದ ಮನಕ್ಕೆ ಮುದಚೊಡುತ್ತವೆ. ಇರುವುದು ನಾಲ್ಕೇ ಸಾಲು ಬರಹ, ಆದರೂ ಶೌರ್ಯದ ಅಚ್ಚು ಧಾಳವಾಗಿದೆ. ಇದಲ್ಲದೆ ಶಾಸನಚೋವ, ಗೂಡಚೋವ ಎಂಬ ಮುಖ್ಯಸ್ಥಿರಿರುವಂತೆ ‘ಅಜ್ಞಕೆಯಚೋವ’ ಎಂಬ ಗೂಡಚಾರ ಮುಖ್ಯಸ್ಥಿರಿಗೆ ಬೇರೆಡೆ, ಇದ್ದ ಬಳಕೆಯ ಶಬ್ದವೂ ಹೊಸದಾಗಿ ಗಮನಕ್ಕೆ ಬರುವಲ್ಲಿ ಈ ‘ಎಕ್ಕಟಿಗೆ’ ಶಬ್ದವು ನೇರವಾಗಿದೆ. ಈ ಎಕ್ಕಟಿಗಿರ ತಂಡವೇ ಇರುತ್ತಿದ್ದು, ನಾಡಿನ ರಕ್ಷಕ ವ್ಯವಸ್ಥೆಗೆ, ಅಪಾಯ ತರುವ ಸಂಚಾರಣ್ಯನ್ನು ತಿಳಿದು ತಪಿಸುವ ವ್ಯವಸ್ಥೆ ಇತ್ತು ಎಂಬುದೂ ಇಲ್ಲಿ ಅರಿವಿಗೆ ಬರುತ್ತದೆ.

ಶಾಸನ ಸಂಪುಟವು ‘ಲಿಪಿ’ಯ ಅಂದಾಜಿನ ಮೇಲೆ ಕಾಲವನ್ನು ಗಳಿಸೆಯ ಶತಮಾನವೆಂದಿದ್ದರೂ ಲಿಪಿ ಸ್ವರೂಪಗಳ ಮಾಪಾರ್ಚಿಗೆ ಸುಮಾರು ೧೦೦-೧೫೦ ವರಷಗಳ ವ್ಯಾತ್ಯಾಸವು ಸಾಮಾನ್ಯವಾಗಿ ಕಾಣಬರುವಲ್ಲಿ, ಸದ್ಯದ ಶಾಸನದ ಕಾಲವನ್ನು ಗಳಿಸೆಯ ಶತಮಾನಕ್ಕೆ ಲಿಪಿಯ ದೃಷ್ಟಿಯಿಂದ ಪರಿಗಳಿಸಬಹುದೆನಿಸುತ್ತದೆ. ಆಗ ಇದು ಸಾಂದರ್ಭಿಕ ಕಾಳಗದ ಪೂರ್ನಗಳಾಗೂ ತಾಳಿ ಹೊಡುತ್ತದೆ. ಇ ಸಾಲು ಮಾತ್ರ ಇರುವ ಈ ಶಾಸನದಲ್ಲಿ ಬರುವ ಗ, ಕ, ಹ, ಣ, ರ, ಚ ಇತ್ಯಾದಿ ಅಕ್ಷರಗಳು ಗಳಿಸೆಯ ಶತಮಾನದ ಲಿಪಿಯನ್ನು ಧಾಳವಾಗಿ ಹೋಲುವುದು ಈ ಸಂದರ್ಭದಲ್ಲಿ ಗಮನಾರ್ಹ.

ವೀರಗಲ್ಲು ಶಿಲ್ಪ

ಸುಂದರವಾದ ಚೌಕಟ್ಟಿನಲ್ಲಿ ಹೊಂದಿಸಿರುವ ಈ ವೀರಗಲ್ಲು ಮೂರು ಹಂತಗಳನ್ನು ಹೊಂದಿದೆ. ಕೆಳಗಣ ಹಂತದಲ್ಲಿ ವೀರಕಾಳಗದ ದೃಶ್ಯವಿದೆ. ಶಾಸನದ ಈ ಹಂತದ ಬಲಬದಿಗೆ ಅಶ್ವರೋಹಿ ವೀರ, ಶೂಲ ಹಿಡಿದಿದ್ದಾನೆ. ಅವನ ಮುಂದೆ ಎಡಗೈಯಲ್ಲಿ ಗುರಾಣಿ ಬಲಗೈಯಲ್ಲಿ ಖಿಡ್ಗ(!) ಹಿಡಿದು ವೀರ ಶ್ರೀಯಾಭಂಗಿಯಲ್ಲಿದ್ದಾನೆ. ಬಹುಶಃ

ಶ್ರೀ ಸುತ್ತಾರು ಕ್ಷೇತ್ರ – ಪರಿಕರದ ವೀರಗಲ್ಲು, ಮಾತ್ರಿಗಲ್ಲು, ಶಾಸನ ಶಿಲ್ಪಗಳು, ಜಾಸನದ ಅನ್ಯಾಯಗಳು

ಅಶ್ವರೋಹಿ ಹಿರಿಯನಾಯಕ ಮಂಚೆಯನಾಗಿದ್ದ ಅವನ ‘ಬೆಸದಿಂ’ ಮುಂದೆ ವೀರಕ್ಕಿರು ಭಂಗಿಯಲ್ಲಿರುವವನು ‘ಎಕ್ಕಟಿಗ ಚಿಕಣ’ ನಾಗಿರುವಂತಿದೆ. ಶಾಸನದ ಈ ಹಂತದ ಎದಬದಿಯಲ್ಲಿ ಈವ ಶತ್ರುವೀರರಿದ್ದು, ಗುರಾಣಿ, ಖಿಡ್ಗ ಹಾಗೂ ಬಾಣ ಬಿಲ್ಲುಗಳನ್ನೊಡನಿರುವ ದೃಶ್ಯವಿದೆ. ಈ ದೃಶ್ಯ ‘ಮೂದಲಿಸಿ’ ಮಾಡಿದ ಆತಿತುಮುಲ ಕಾಳಗಂತೆ ಭಾಸವಾಗುತ್ತದೆ. ‘ಚಿಕಣ’ನ ಪಾದಗಳ ನಡುವೆ ಶತ್ರು ವೀರನೊಬ್ಬನ ರುಂಡಪೂ ಬಿದ್ದಿದ್ದು ಕಾಳಗದ ಉಗ್ರತೆಯನ್ನು ಸೂಚಿಸುವಂತಿದೆ.

ವರಡನೆಯ ಹಂತದಲ್ಲಿ (ಮುದ್ದುದ ಹಂತ) ಅಪ್ರಾಯಾನ ದೃಶ್ಯ ಚೌರಿ ಹಿಡಿದ ಅಷ್ಟರೆಯರು, ವೀರನ ಕ್ಷೇತ್ರನ್ನು ಹಿಡಿದು ಯಾನಿಸುತ್ತಿರುವ ದೃಶ್ಯವಾಗಿದೆ. ವೀರ ಆಸೀನನಾಗಿರದೆ, ಅಷ್ಟರೆಯರೊಡನೆ ಶ್ರೀಯಾಭಾಣ ಓಟದ ಭಂಗಿಯಲ್ಲಿಯೆ ಕಾಣಬರುತ್ತಾನೆ.

ಮೂರನೆಯ ಹಂತ (ಮೇಲು ಹಂತ)ವು ಕ್ಷೇಲಾಸ ದೃಶ್ಯವನ್ನು ಸಂಕೇತಿಸಿದೆ. ನಂದಾದೀಪಗಳ ನಡುವೆ ತ್ರೈಪೂರಾಕಾರದ ಶಿರೋವರ್ತನವಿರುವ ಶಿವಲಿಂಗವಿದೆ. ಗಳಿಸೆಯ ಶತಮಾನದ ಶಾಸನಗಳ ಕ್ಷೇಲಾಸ ದೃಶ್ಯದಲ್ಲಿ ಕಾಣಬರುವ ಶಿವಲಿಂಗದ ಶೈಲಿಯನ್ನು ಇದು ಹೊಳೆತ್ತದೆ. ವೀರನ ಕ್ಷೇಲಾಸ ಸೇರಿದ ಈ ದೃಶ್ಯದಲ್ಲಿ ಶಿವಲಿಂಗದ ಬಲಬದಿಗೆ ಪ್ರತಾಮ ಭಂಗಿಯಲ್ಲಿ ಆಸೀನನಾದ ವೀರ ಕಾಲುಗಳನ್ನು ಅಗಲಿಸಿಕೊಂಡು ಇಲಿಬಿಟ್ಟು ಕುಳಿತ್ತಿದ್ದಾನೆ. (ಒಂದು ರೀತಿ ಲಜಾಗ್ಗಾರಿಯ ಭಂಗಿಯ ನೆನಪು ತರುವಂಥ ಆಸೀನತೆ ಅದು). ಎಡಬದಿಗೆ (ಚೊಕ್ಕತೆಲೆಯ!) ಸಾಫನ ಅರ್ಚಕ ಲಿಂಗಕ್ಕೆ ಧೂಪಾರತಿ ಎತ್ತುತ್ತಿರುವಂತಿದೆ. ಇಲ್ಲಿನ ಉಭಯ ನಂದಾದೀಪಗಳಿಂದ ಬಹುಶಃ ಹಾತಿಕ ದೀಪಗಳನ್ನು ಸೂಚಿಸುವಂತಿದೆ. ಒಟ್ಟುರೆ ಈ ವೀರಶಾಸನ ಶಿಲ್ಪ ಶಿವವಾತಾವರಣದ ನೆಲೆಯ ಶಿಲ್ಪವಾಗಿ ಕಾಣುತ್ತದೆ. ಇದು ಶ್ರೀಮರತವು ಪಸರಿಸಿದ್ದ ಶಿವಸಮಯದ ಪರಿಶಾಮವಾಗಿ ಕಾಣುತ್ತದೆ.

ಶ್ರೀ ಸುತ್ತಾರು ಕ್ಷೇತ್ರದ ಸುತ್ತಾರೆಷ್ಟೆ ಗುಡಿಯ ಬಲಬದಿ ಬನ್ನಿಕಟ್ಟಿಯ ಬಳಿಯ ವೀರಗಲ್ಲು (ಸುಮಾರು ಗಳಿಸೆಯ ಶತಮಾನ)

ಮೂರು ಹಂತದ ಈ ವೀರಗಲ್ಲು, ಕಾಳಿಗ ಧೃತಿ, ಅಪ್ಪರಾಯಾನ ಹಾಗೂ ಕೈಲಾಸದ ಧೃತಿಗಳನ್ನು ಬಳಗೊಂಡಿದೆ. ಕೆಳಹಂತದಲ್ಲಿ, ಸೋಂಟ ಬಾಕು ಹೊಂದಿ ನೀಳ ಖಿಡುವನ್ನು ಹಿಡಿದ ಸುತ್ತೂರಿನ ವೀರನು, ಖಿಡ್, ಗುರಾಣಿಯ ಈರ್ ಶತ್ರುವೀರರನ್ನು ಎದುರಿಸುವ ಧೃತಿಯಿದೆ. ಸುತ್ತೂರು ವೀರನು ಪಾದದ ಬಳಿ ಮುಡಿರುವ ವೀರನೊಬ್ಬನ ಶಿಲ್ಪದ ಶಿರ ಮಾತ್ರ ಕಾಣಿಸುವಂತಿದೆ. ಮಧ್ಯದ ಹಂತದ ಅಪ್ಪರಾಯಾನದಲ್ಲಿ ಚೌರಿಧಾರಿಣಿ, ಕಿರಿಟಧಾರಿಣಿ ಅಪ್ಪರೆಯರಿಂದ ಸೇವಿತ ಸುತ್ತೂರು ವೀರನು ಸುಂದರ ಗೋಪುರದ ಸ್ವಂಭು ಮಂಟಪದಲ್ಲಿ ದೀಪಾಲೀಕಂಬಗಳ ನಡುವೆ ಪ್ರಾಣಮ ಭಂಗಿಯಲ್ಲಿ ಆಖಿನನಾಗಿದ್ದಾನೆ. ಅವನ ಈ ಇಬ್ಬದಿ ದೀಪದ ಕಂಬಗಳು, ಕ್ರ.ಶ. ಗಳಿನೆಯ ಶತಮಾನದ ಕಾಡುಮರದ ಬಳಿಯ ವೀರಶಾಸನಗಲ್ಲಿನದಕ್ಕಿಂತಲೂ ಸುಂದರವಾಗಿ ಕಚೆಯಲ್ಪಟ್ಟಿದೆ. ಮೇಲಿನ ಹಂತದಲ್ಲಿ ಗಳಿನೆಯ ಶತಮಾನದ ಶೈಲಿಯ ಸುಂದರ ಶಿವಲಿಂಗ, ಲಿಂಗದ ಬುಡದ ಪೀರಕ್ಕೆ ಅಭಿಮುಖಿವಾಗಿ ಆಖಿನ ನಂದಿ ಇದೆ. ಲಿಂಗದ ಪಾಣವಟ್ಟದ ಮೇಲಣ ಬಾಣಾಭಾಗಕ್ಕೆ ಅಭಿಮುಖಿವಾಗಿ ನಮಿದಿರುವ ಕವಚಗಾಲಿನ ವೀರನಿದ್ದಾನೆ. ಧೂಪಾರತಿ, ಗಂಟೆಯೊಡನೆ ಪೂಜಾರತಿ ಎತ್ತಿರುವ ಅಚ್ಚಕನ ಶಿಲ್ಪವೂ ಈ ಶಿಲ್ಪಗಳೊಡನೆ ಸೇರಿದೆ. ವೀರಗಲ್ಲಿನ ಬಲ ಖಡಭಾಗ ಸ್ವಲ್ಪ ಒಡೆದು ಬೇರೆಯಾಗಿದೆ. ವೀರನ ಮಂಟಪದ ಶೈಲಿ, ದೀಪದ ಕಂಬ, ಹಾಗೂ ಶಿವಲಿಂಗ ಇವುಗಳ ಕಲಾತ್ಮಕದ ಶೈಲಿಯ ಗಳಿನೆಯ ಶತಮಾನದ ಅವಧಿಯ ವೀರಗಲ್ಲಿಂದು ಸೂಚಿಸುವಂತಿದೆ. ಶಿವಾರಾಧಕರ ವೀರರ ನೆಲೆಯಾಗಿ ಸುತ್ತೂರು ಮುಂದುವರಿದ್ದು ಎಂಬ ಸುಳಭೂ ಈ ವೀರಗಲ್ಲಿ ಶಿಲ್ಪದಲ್ಲಿ ದೊರೆಯುತ್ತದೆ. ಕೈಲಾಸ ಧೃತಿದಲ್ಲಿ ಗಮನಾರ್ಹವಾಗಿ ಬಸವ ಕೆಳಗಿದ್ದು, ಮೇಲೆ ವೀರನು (ಇಷ್ಟಲಿಂಗ ಪೂಜೆಯಂತೆ) ಪೂಜಾಭಂಗಿಯಲ್ಲಿರುವುದು, ಅವನು ವೀರಶೈವ ಎಂಬುದರ ತಾತ್ತ್ವಕ ಸಂಕೇತವೇ? ಎನಿಸುತ್ತದೆ.

ಬಹುಶಃ ಕ್ರ.ಶ. ಗಳಿಗಳ ಸಮಯದಲ್ಲಿ ಹೊಯ್ದಳ ವಿಷ್ಣುವರ್ಧನನು ಕೊಳ್ಳಲಿಂದ ಗಂಗಾಧಾರಿ, ತಲಾಡನು ಪಶಪಡಿಗಿಕೊಂಡ ಆ ಸಂದರ್ಭದಲ್ಲಿಯೇ ಅಧಿವಾ ಕ್ರ.ಶ. ಗಳಿಗಳಲ್ಲಿ ಚಾಲುಕ್ಯ ವಿಕ್ರಮಾದಿತ್ಯನನ್ನು ಹಾಗೂ ಅವನ ಸಾಮಂತ ಬಲವನ್ನು ವಿಷ್ಣುವರ್ಧನನ್ನು ತನ್ನ ದಂಡನಾಯಕ ಗಂಗರಾಜನನ್ನು ಕಣ್ಣಗಾಲಕ್ಕೆ ಕಳುಹಿಸಿ ಗೆದ್ದ ಸಂದರ್ಭದಲ್ಲಿಯೇ, ಜಯತೆಯಾಗಿ ಹಾಕಿಸಿರುಹುದಾದ ವೀರಗಲ್ಲಿದೆ ತೋರುತ್ತದೆ. ಕ್ರ.ಶ. ಗಳಿನೆಯ ಶತಮಾನದ ಕಾಡುಮರದ ಬಳಿಯ ವೀರಗಲ್ಲಾ ಶಾಸನದಲ್ಲಿ (ನಂ.ಗೂ. ೨೨) ‘ಕಣೆಯಲ ಬವರದೊಳು’ ಕಾಡು ಜಯತೆಯ ಮಡಿದ (ರಹಸ್ಯ ಪಡೆಯಿ) ಮಾನೆಕ್ಕಣಿಗೆ ವೀರ ಚಿಕಣಿನ ಶೌರ್ಯದ ವರಣನೇ ಇದೆ. (ಇಲ್ಲಿ ಬರುವ ‘ಕಣೆಯಲ’ ಶಬ್ದವು ‘ಕಣ್ಣಗಾಲ’ ಶಬ್ದದ ರೂಪಾಂತರ ಶಬ್ದವೆಂದರೆ ಸುತ್ತೂರು ಪ್ರದೇಶದಲ್ಲಿ ವೀರಕಾಳಗ್ರವ (ಬಹುಶಃ ಚಂಗಾಳರೊಡನೆ, ನಡೆದಾಗ ವೀರಜಯ ತರುತ್ತಿದ್ದ ವೀರ ಎಕ್ಕಟಿಗರ ದಂಡೆ ಇತ್ತೆಂದು ಭಾಸವಾಗುತ್ತದೆ. ಶಾಸನ ಸಂಪುಟ ಅದು ಗಳಿನೆಯ ಶತಮಾನವೆಂದು ಕಾಲವನ್ನು ಲಿಪಿ ಆಧಾರವೆಂದು ಹೇಳಿದ್ದರೂ ಗಳಿನೆಯ ಶತಮಾನಕ್ಕೂ ಪರಿಗಣಿಸಲು ಸಾಧ್ಯವಿದೆ. ಸದ್ಯದ ವೀರಗಲ್ಲು

ಶ್ರೀ ಸುತ್ತೂರು ಕ್ಕೇತ್ತ - ಪರಿಸರದ ವೀರಗಲ್ಲು, ಮಾಧ್ಯಗಲ್ಲು, ಶಾಸನ ಶಿಲ್ಪಗಳು, ಜಾನಪದ ಅನ್ವಯಗಳು

ವೀರ ಗಳಿನೆಯ ಶತಮಾನದ ಬೇರೊಬ್ಬ ವೀರನೆಂದು ಪರಿಭಾವಿಸಬಹುದು.) ವೀರಶೈವ, ಮರ್ತಿಯ ಪ್ರಭಾವಪ್ರಾ ಈ ವೀರರ ಮೇಲ್ವಿಂದಂತೆ ತೋರುತ್ತದೆ. ಕೈಲಾಸ ಧೃತಿದ ಬಸವಣ್ಣ ಹಾಗೂ ತಮ್ಮಡಿ ಅಚ್ಚಕ(!), ಹಾಗೂ ವೀರನು ಪೀಠದ ಮೇಲೆ ಕುಳಿತು ಪೂಜಿಸಿವ ಭಂಗಿಯನ್ನು ಗಮನಿಸಿದರೆ, ಶಿವಾಚಾರದ ಮರದ ಭಕ್ತನಿವನಾಗಿದ್ದಂತೆ ತೋರುತ್ತದೆ.

ವೀರರ ಗುಡಿಯ ಶಿಲ್ಪಗಳು

ಇವುಗಳಲ್ಲಿ ರಾವಣ, ಶೂಲದ ವೀರದೇವ (ಸ್ವಂದ!), ಅಶ್ವರೋಹಿ ವೀರ, ಈರ್ ಚತುಭೂಜ ವೀರರು, ಅಶ್ವರೋಹಿ ನಾಯಕ ವೀರ, ಇವರೆಲ್ಲರ ಉಬ್ಬಶಿಲ್ಪಗಳು ಬನ್ನಿಕಟ್ಟೆಗೆ ಎದುರಿನಲ್ಲಿ ಚದುರಿ ಬಿಡ್ಡಿವೆ.

ರಾವಣ ಶಿಲ್ಪ ಘಲಕದಲ್ಲಿ ಹತ್ತು ಶಿರಗಳು, ಇಪ್ಪತ್ತು ಹಸ್ತಗಳ ಅಯುಧಗಳು ಬಿಂಬಿತವಾಗಿವೆ. ಇ ಶಿರಗಳ ನಂತರ ಕೇಂದ್ರತೀರ (ಮುಖ್ಯಶಿರ), ನಂತರ ನಾಲ್ಕು ಶಿರಗಳು ಕಾಣಬರುತ್ತವೆ. ಹಿಂಗ್ಸೆಗಳಲ್ಲಿ ಎಂದಿನ ರಾವಣಾಯಿಧಗಳು ಗಳ ಹಸ್ತಗಳಲ್ಲಿ ಕಂಡು ಬಂದರೆ, ಮುಖ್ಯ ಮುಂಬಲಗ್ಯೇಯಲ್ಲಿ ತೋಳಿಗೆ ಆನಿಸಿದಂತಿರುವ ಖಿಡ್, ಎಡಮುಂಗ್ಯೇಯಲ್ಲಿ ಗದೆ ಇದೆ. ಉಭಯ ಪಾದಗಳು (ಹಾವುಗೆ ಪಾದುಕೆಯ ಮೇಲೆ!) ಎಡಪಾಶ್ಚ್ಯಾದಯದಲ್ಲಿದ್ದ ಕ್ರಿಯಾಭಂಗಿಯನ್ನು ತೋರುವಂತಿವೆ. ಬಲಗಾಲಿನ ಹಿಂಬದಿಗೆ ಮನುವನ್ನು ವಶಿಕೊಂಡಂತೆ ಕಾಣಬ ಶ್ರೀ ಶಿಲ್ಪಪ್ರೇಂದ್ರಿಯವಂತೆ ತೋರುತ್ತದೆ. ಎಡಗಾಲಿನ ಮುಂಬದಿಯ ಗದೆಯ ಮುಂದೆ, ವೃಕ್ಷತ್ಯಾಗಿ ಉಬ್ಬ (ಗಂಗಮಾಳಪ್ಪ) ಶಿಲ್ಪವ ಸಾಧನಕೆದ್ದಂತೆ ಈ ಶಿಲಾಘಲಕದಲ್ಲಿ ಸೂಚಿತಗೊಂಡಿದೆ. ಇದು ರಾವಣೇಶ್ವರ ಆರಾಧನೆಯ ಸಂಕೇತವಾಗಿದೆ.

ರಾವಣೇಶ್ವರ ಶಿಲ್ಪದಲ್ಲಿಯ ‘ತಾಯಿ-ಮನು’ ಶಿಲ್ಪವನ್ನು ರಾಕಾಸಮ್ಮು ದೇವತೆ, ಎಡಬದಿಯ (ಸ್ತ್ರೀ) ಉಬ್ಬ ಶಿಲ್ಪವನ್ನು ‘ಗಂಗಾಮಾಳಪ್ಪ’ ಎಂದು ಹೇಳುವುದಿದೆ; ಇಂಥ ಶಿಲ್ಪಗಳು ಹೊರಗಡೆ ಇದ್ದು, ಬಳಿಗೆ ದೇಗುಲದಲ್ಲಿ ರಾವಣೇಶ್ವರ ಎಂಬ ಚತುಭೂಜ ಅಯುಧ ವೀರನ ಮೂಲಪಿಗ್ರಹವಿರುತ್ತದೆ; ಇಂಥವು ಮೈಸೂರು, ಚಾಮರಾಜನಗರ, ಮಂಡ್ಯ, ಬೆಂಗಳೂರು ಗ್ರಾಮಾಂತರ ಜಿಲ್ಲೆಯಲ್ಲಿ ಕಾಣಬರುತ್ತದೆ, ಎಂದೆಲ್ಲ ಹೇಳಲಾಗಿದೆ. ಇದು ಪ್ರಾದೇಶಿಕ ಆರಾಧನಾ ಪದ್ಧತಿಯಾಗಿ ರಾವಣಾಗಿ ಸಿಕ್ಕಿ ಜನ ಮಾನ್ಯತೆ ಎನ್ನುವಂತಿದೆ. ದೇಸೀಕರಣದ ಅಭಿಪ್ರಾಯ ನಿಸ್ವಾಸವಾಗಿ ಆದರೆ ಸುತ್ತೂರಿನಲ್ಲಿ ಈ ಬನ್ನಿಕಟ್ಟೆ ಬಳಿಯ ವೀರರ ಗುಡಿಯಲ್ಲಿ ಈ ಶಿಲ್ಪವೂ ಕಾಣಬರುತ್ತದೆ.

ವೀರಭದ್ರಾರೋಪಣ

ಚತುಭೂಜ ಅಯುಧಧಾರಿ ವೀರರ ಶಿಲ್ಪಪ್ರೇಂದ್ರಿಯ ಮಡಿದ ಆಲೀಧಭಂಗಿಯಲ್ಲಿ ಈ ವೀರಗಲ್ಲುಗಳ ಸಮೂಹದಲ್ಲಿಯೆ ಇಲ್ಲಿ ಎದ್ದು ಕಾಣಬರುತ್ತದೆ. ಇವುಗಳಲ್ಲಿ ಸ್ವಷ್ಟವಾಗಿರುವ ಬಂದು ಶಿಲ್ಪದಲ್ಲಿ ವೀರನ ಹಿಂಗ್ಸೆಗಳಲ್ಲಿ ಸ್ಥಿತಿಕ್ಕೆ (ಬಲ) ಬಿಲ್ಲು (ಎಡ), ಬಲಮುಂಗ್ಯೇಯಲ್ಲಿ ಸೋಂಟಮಟ್ಟದಲ್ಲಿ ಹಿಂಬದಿಗೆ ಚಾಚಿದ ಖಿಡ್, ಎಡಮುಂಗ್ಯೇಯಲ್ಲಿ ನೆಲಕ್ಕೆ ಉರಿದ ಗದೆ ಇದೆ.

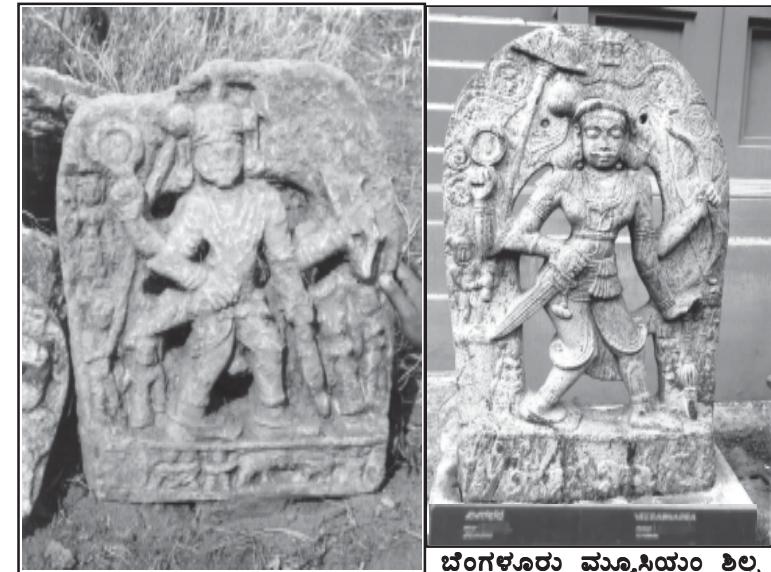
ಶಿರಕ್ಕೆ ಘಂಟಾಕಾರದ ಕರಂಡ ಮಕುಟವು ಎದ್ದು ಕಾಣುತ್ತದೆ. ಈ ಕಿರೀಟಕ್ಕೆ

ತಾಗಿಸಿದಂತೆ ವೀರನ ಬಲಹಿಂಬದಿಯಲ್ಲಿ ಕಾಲಾಳು (ಭಟ್ಟ) ನೀಳ ಹೊಡೆಯನು, ಹಿಡಿದಿದ್ದಾನೆ. ವೀರನಿಗೆ ಗೊಂಡೆಯಂಥ ನಾಯಕಕಿರೀಟವು ಶೈತಜ್ಞತ್ವಿಗೆ ಅಂಟಿಕೊಂಡಂತಿದೆ. ವೀರನಿಗೆ ನೀಳ ಕರ್ಣಕುಂಡಲ, ಕೌರಭಾರ, ಭನ್ಸವೀರ, ಭುಜಕೀರ್ತಿ, ಕೇಯೂರ, ಕೈಕಂಕಳ, ಉದರಬಂಧ, ನಡುವಿನ ಕೇಂದ್ರದ ಮುಂದೆ ಮೂರು ರುಂಡ(!) ವೀರಗಳ್ಳಿಯಾರಣಾರಣವಿದೆ. ಕಾಲ್ಪಂಕಣ ಹಾಗೂ ಗಗ್ಗರಧಾರಣದ ವಾದಗಳಿರಡೂ ಎಡ ಪಾಶ್ಚ್ಯಾದಯದಲ್ಲಿವೆ. ವೀರನ ಬಲಬಿದಿಗೆ ಮೇಲ್ಮಾಗದಲ್ಲಿ ಸ್ಥಾನಕ ಸ್ತ್ರೀ ಹಾಗೂ ಆಕ ಪಾದದ ಕೆಳಗೆ ಹೊಡೆ ಹಿಡಿದ ಕಾಲಾಳು ಪುರುಷ! ಹಾಗೂ ಕೆಳ ಭಾಗದಲ್ಲಿ ಸ್ಥಾನಕ (ಸ್ತ್ರೀ!) ಗ್ರಾಮ ಗೌಡ(!) ಪುರುಷ, ಬಲಗ್ರೀಯಲ್ಲಿ ಕಮಲ ಮೋಗನ್ನು(!) ಎತ್ತಿಹಿಡಿದು, ಎಡಗ್ರೀಯನ್ನು ಇಳಿಬ್ಬಿದ್ದು, ಪೂಜಾವಸರವನ್ನು ತೋರುವಂತಿದೆ. ಮೇಲ್ಮಾಗದಲ್ಲಿರುವ ಸ್ತ್ರೀ ಕೈಯಲ್ಲಿ ಕಮಲವಿದೆ. ಬಹುಶಃ ಪತಿಯೊಡನೆ ಸಹಗಮನ ಮಾಡಿದ ಸಂಕೇತವೆಂಬಂತಿದೆ. ಈ ಬಗೆಯಲ್ಲೂ ಯೋಚಿಸಬಹುದು. ಎಡಬಿದಿಯಲ್ಲಿ ಗದೆಯ ಪಕ್ಷದಲ್ಲಿ ದಂಪತ್ತಿಗಳ ಶಿಲ್ಪವಿದೆ. ವೀರಭದ್ರ ಶಿಲ್ಪಗಳಲ್ಲಿ ಪ್ರಸೂತಿಯು ಬಲಗ್ರೀ ಕಳಶ, ಎಡಗ್ರೀಯಲ್ಲಿ ಪೂಜಾಪುಷ್ಟಗಳ ತಟ್ಟೆ ಹಿಡಿದಿರುವಂಥ ಭಂಗಿ ಇರುವಂತೆ ಇಲ್ಲಿಯ ದಂಪತ್ತಿ ಶಿಲ್ಪದಲ್ಲಿ ಸ್ತ್ರೀಯು ಇದ್ದಾಳೆ. ವೀರಗಳ್ಳಿಯ ಪತಿ ಪಕ್ಷದಲ್ಲಿ ಸ್ಥಾನಕನಾಗಿದ್ದಾನೆ. ವೀರನ ಪಾದದ ಕೆಳಗೆ ಪಿಠಿರೆ ಬಾಗದಲ್ಲಿ ದಂಪತ್ತಿ ಮಿಥುನ ಶಿಲ್ಪ, ಟಗರು ತಿಕ್ಕಾಟಕ್ಕೆ ಪ್ರಚೋದಸುತ್ತಿರುವ ವೀರರು ಹಾಗು ಟಗರುಗಳ

ರಾವಣೇಶ್ವರ ಶಿಲ್ಪ

ಶ್ರೀ ಸುತ್ತೂರು ಶ್ವೇತ - ಪರಿಸರದ ವೀರಗಲ್ಲು, ಮಾಸ್ತಿಗಲ್ಲು, ಶಾಸನ ಶಿಲ್ಪಗಳು, ಜಾನಪದ ಅನ್ವಯಗಳು

ಬನ್ನಿಕಟ್ಟೆ ವೀರರ ಗುಡಿಬಳಿ
ಆಲೀಧಭಂಗಿಯ
ಚತುಭೂಂಜ ವೀರ

ಬೆಂಗಳೂರು ಮೂಸಿಯಂ ಶಿಲ್ಪ
ವೀರಭದ್ರಾರೋಪಣ ವೀರನ
ವಿಜಯನಗರ ಕಾಲದ್ವಾರೆ (ತೋಲನಿಕ
ಉದಾಹರಣ)

ಲಂಗನಾಯಕನಗದ್ದೆ ಸನಿಹ ಬನ್ನಿಕಟ್ಟೆ ಬಳಿಯ ವೀರರ ಗುಡಿಯಲ್ಲಿ,
ರಾವಣೇಶ್ವರ ಶಾಲದ ವೀರದೇವತೆ (ಸ್ವಂದ!) ಅಶ್ವರೋಹಿ ಶಿಲ್ಪಗಳು,
ವೀರಭದ್ರಾರೋಹಿತ ವೀರನ ಶಿಲ್ಪ

ಮುಂದಲೇ ತಿಕ್ಕಾಟದ ದೃಶ್ಯ ಸಹಿತವಾಗಿ, ಮೇಲೆ ಏರ ಖಿಡ್ಗಗಳ ಶಿಲ್ಪ ಸಹಿತ ಕಾಣಬರುತ್ತದೆ.

ಈ ಶಿಲ್ಪದ ಹಿಂಬದಿಯ ಚಪ್ಪಡಿಗಳ ಬಳಿಯಲ್ಲಿಯೂ ಇದೇ ಬಗೆಯ ಹಿಂಗ್ಗೆಗಳಲ್ಲಿ ಸ್ಥಿತಿ ಚಕ್ರ, ಬಿಲ್ಲು ಹಿಡಿದಿರುವ, ಬಹುಶಃ ಮುಂಗ್ಗೆಗಳಲ್ಲಿ ಖಿಡ್ಗ, ಗದೆ ಹೊಂದಿದ್ದ ಆ ಭಾಗ ಭಿನ್ನವಾಗಿಯೋ ಹೊಗಿರುವಂತೆ ತೋರುತ್ತದೆ. ಇದೇ ಬಗೆಯ ಪೂರ್ಣಶಿಲ್ಪವು ಈಗಾಗಲೇ ಹೇಳಿದಂತೆ ಶ್ರೀ ಸುತ್ತಾರು ಮರಕ್ಕೆ ಸೇರಿದ ‘ಜಗ್ಗಿಗುಡ್ಡ’ ಸೋಮೇಶ್ವರ ಗುಡಿಯ ಮೈದಾನದಲ್ಲಿ ಕಾಣಬರುತ್ತದೆ. ಇದನ್ನು ‘ರಾವಳೇಶ್ವರ’ ಎಂದು ಹೇಸರಿಸಿ ಹೇಳಲಾಗಿದೆ. ಆದರೆ ಇದನ್ನು ಬೇರೆ ಆಯಾವಾದಿಂದ ಸೋಡಬೇಕಾಗುತ್ತದೆ. ಗಮನಾರ್ಹವಾಗಿ ಸಪ್ತಿಳಿಕವಾಗಿ ಶವಲಿಂಗ ದಶನ ಮಾಡುತ್ತಿದ್ದ ಏರನ ಚಿಕ್ಕ, ಬೆಳುಗಲಿ ಬಳಿ ಇಗ್ಗಿಗುಡ್ಡದ ಸೋಮೇಶ್ವರ ದೇಗುಲದ ಮೈದಾನದಲ್ಲಿಯ ಶಿಲ್ಪದಂತೆ ಇಲ್ಲಿಯೂ ಇದ್ದಿದ್ದ ಈಗ ಸರೆದು ಹೊಗಿರುವಂತಿದೆ. ಇವು ವಿಜಯನಗರ ಕಾಲೀನ ಶಿಲ್ಪಗಳಂತೆ ತೋರುತ್ತವೆ. ತೋಲನಿಕವಾಗಿ ಕೆಲವು ಉದಾಹರಣೆಗಳನ್ನು ಈಗ ಲಕ್ಷಿಸುವಬಹುದು.

ಬೆಂಗಳೂರು ಸರ್ಕಾರಿ ಮೂಲ್ಯಿಯಂನಲ್ಲಿ ಇದೇ ಬಗೆಯ ಚತುಭುಜಗಳ ಏರಗಲ್ಲ ಶಿಲ್ಪಗಳಿಂದ್ದು ಅದರ ಪಾದಪೀಠದ ಮುಖಿದಲ್ಲಿ ಟಗರುಗಳ ಕಾದಾಟದ ಶಿಲ್ಪಗಳನ್ನು ಬಿಡಿಸಲಾಗಿದೆ. ಇವುಗಳನ್ನು ವಿಜಯನಗರ ಕಾಲದ ‘ಏರಭದ್ರ’ ಶಿಲ್ಪಗಳಿಂದು ಭಾವಿಸಿ ಹಾಗೆಯೇ ದಾಖಿಲಿಸಲಾಗಿದೆ. ಏರ ವ್ಯಕ್ತಿಗೆ ಎರಡು ಭುಜಗಳಿಂದ್ದು ಹೋರಾಟ ತೋರುವ ಆಯುಧವಾಣಿಯ ಬದಲು ನಾಲ್ಕು ಭುಜಗಳ ಏರನಂತೆ ತೋರಿಸುವ ಕಾರಣವಾದರೂ ಏನು? ಬಹುಶಃ ಆ ಏರನ ಮನೆತನದವರು ಏರಭದ್ರನ ಒಕ್ಕಲಾಗಿದ್ದರಬೇಕು. ಮಡಿದ ತಮ್ಮ ಮನೆತನದ ಏರನಲ್ಲಿ ಆ ದೈವವನ್ನು ಸಮೀಕರಿಸಿ ಆಧವಾ ಆರೋಪಿಸಿ ನಾಲ್ಕು ಕ್ರೀಗಳ ಏರನ ಶಿಲ್ಪವಾಗಿಸಿರಬೇಕು. ಅಂದರೆ ಮನೆತನದ ದೈವಿಕರಣಗೊಂಡ ಏರನ ಶಿಲ್ಪಾಗಿರಬೇಕು. ಇದೇ ಬಗೆಯಲ್ಲಿ ಗದುಗಿನ ಬಳಿಯ ಲಕ್ಷ್ಯಂಡಿಯ ಹೇಚೆ ಏರಗಲ್ಲು ಏರಭದ್ರನನ್ನು, ಮನೆತನ ಏರನ ಪ್ರತಿಳಿಕವಾಗಿ ರೂಪಿಸಲಾಗಿದೆ.

ಲಕ್ಷ್ಯಂಡಿ ಗ್ರಾಮದ ಮೇಲೆ ಶತ್ರುವಾಳಿ ಆದಾಗ, ಏರಭದ್ರ ಪ್ರಭಾವದಿಂದ ಶತ್ರುಗಳ ಕಣ್ಣು ಹೋಯಿತು. ಈ ಬಿಸಿಹ್ಯಾದ ಸಂಕೀರ್ತನೆಯಿಂದರೆ, ಏರಭದ್ರ ಭಕ್ತನಾದ ಲೆಂಕವಾಳಿಯೊಬ್ಬ ಶತ್ರುಗಳನ್ನು ರಿಂದಿ ಜಯತಂದುಕೊಟ್ಟಿ. ಅವನಿಗೆ ಏರಗಲ್ಲು ಹಾಕಿಸಿದರು. ಆರಾಧಿಸತ್ತೊಡಗಿದರು. ಈ ದ್ವಿಭುಜ ಏರನಿಗೆ ಗಣಪತಿ, ದಕ್ಷ ಪ್ರಸೂತಿ, ಪಾದದ ಬಳಿ ಯಂಡಮಾಲೆ, ಪಕ್ಕದಲ್ಲಿ ‘ಢಾಲು’ವಿನ ಶಿಲ್ಪವನ್ನು ಹೇತ್ತಿಸಿ ಆರಾಧಿಸುತ್ತ ಬಂದಿದ್ದಾರೆ. ಇಲ್ಲಿ ‘ಭುಜ’ ಸಂಖ್ಯೆಯನ್ನು ಹೆಚ್ಚಿಸಿದೆ ಉಳಿದ ದೈವಿಕರಣದ ಅಂಶಗಳನ್ನು ಮೂಡಿಸಿರುವುದು, ಉಂಟಿನ ಏರನಿಗೆ ಏರಭದ್ರ ಒಕ್ಕಲುಗಳೆಲ್ಲ ಒಂದಾಗಿ ಸಂದಾಯ ಮಾಡಿದ ಆರಾಧನಾ ಸೇಭಾಗ್ಯ.

ಇನ್ನು ‘ರಾವಳೇಶ್ವರ’, ‘ರಾವಳೇಶ್ವರ’ ಪೂಜಾರಾಧನೆಯೂ ಏರಭದ್ರ ಒಕ್ಕಲು ಮನೆತನಗಳ ಸಂಬಂಧಿಯಾಗಿಯೇ ಇದೆ. ಶಿವರಾಮ ಕಾರಂತರ ಗ್ರಂಥ ಸಂಪಾದಿತ

ಶ್ರೀ ಸುತ್ತಾರು ಕ್ಷೇತ್ರ – ಪರಿಸರದ ಏರಗಲ್ಲು, ಮಾಸ್ತಿಗಲ್ಲು, ಶಾಸನ ಶಿಲ್ಪಗಳು, ಜಾನಪದ ಅನ್ಯಾಯಗಳು

ಸಿರಿಗನ್ನಡ ಅರ್ಥಕೋಶದಲ್ಲಿ (ಪ್ರ. ೪೫೨) ‘ರವಣ, ರವಳಿ’ ಎಂಬ ಶಬ್ದಗಳಿಗೆ ಕೂಗು, ಬೊಬ್ಬಿ ಎಂಬ ಅರ್ಥ ನೀಡಿದೆ. ಕನ್ನಡ-ಕನ್ನಡ ನಿಘಂಟು (ಸಂಪುಟ ೨; ಕೆಸಾಪ್) ಕೂಡ ‘ರವಣೀ, ರವಣ, ರವಳಿ’ ಶಬ್ದಗಳಿಗೆ ನಾದ, ಧ್ವನಿ, ಘೋಷ ಎಂಬರ್ಥ ನೀಡಿದೆ; ರಾವಳಿಸು ಎಂದರೆ ‘ಅಭುರಿಸು’ ಎಂದೂ ಹೇಳಿದೆ; ‘ರಾವಣ’ ಎಂದರೆ ‘ಗಟ್ಟಿಯಾದ ಕೂಗು’ ಎಂದಿದೆ.

ನಂಜನಗೂಡು ತಾಲ್ಲೂಕು ಹೊನ್ನಾರಿನ ‘ವೀರಗಲ್ಲು ಸಮಾಹ’ವನ್ನು ‘ಕಾಮದೇವರು’ ಎನ್ನುತ್ತಾರೆ. ಸ್ವಾಂದದಲ್ಲಿ ‘ಕಾಮೇಶ್ವ’; ಸಂಖ್ಯಾರತ್ನಮಾಲೆಯಲ್ಲಿ ‘ವೀರಭದ್ರ’ನ ಜೊತೆ ‘ಕಾಮೇಶ್ವ’ ಎಂಬ ಹೇಸರೂ ಇದೆ. ಅವಗಳ, ದೇಸೀಕರಣ ರೂಪವೂ ‘ಕಾಮದೇವರು’ ಎಂದಾಗಿರಬಹುದು. ಇದರ ಕಾರಣ ಹೀಗಿರಬಹುದು. ಸುತ್ತಾರಿನ ಲಿಂಗನಾಯಕನ ಗದ್ದೆಯ ಬಳಿಯ ‘ವೀರಭದ್ರಾರೋಹಣ’ ಶಿಲ್ಪ; ಹೊನ್ನಾರು, ಬಿಳುಗಲಿ-ಇಗ್ಗಿ ಬಳಿಯ ಏರಭದ್ರಾರೋಹಣ ಏರನ ಶಿಲ್ಪಗಳಲ್ಲಿ ವೈಶಿಷ್ಟ್ಯವಿದೆ. ಅವಗಳ ಬುಡದ ಚೌಕಟ್ಟು ಭಾಗದ ಬಲ ತುದಿಯಲ್ಲಿ ಮಿಥುನ ಶಿಲ್ಪಗಳು ಕಾಣಬರುವಂತಹ ಸಾಂಕೇತಿಕ. ಬಹುಶಃ ಈ ಕಾರಣವೇ ಗ್ರಾಮೀಣರು ‘ಕಾಮದೇವರು’ ಎಂದು ಈ ಶಿಲ್ಪಗಳನ್ನು ಹೇಸರಿಸಿರಬಹುದು.

ಈ ಅರ್ಥಗಳ ಹಿನ್ನಲೆಯಲ್ಲಿ, ಏರಭದ್ರನ ವಡುಗಳನ್ನು ಏರಗಾಸಿಗಳು ಹೇಳುವ ‘ಅಹಹಾ ಏರಭದ್ರ, ಅಹಹಾ ಸವರ...’ ಇತ್ಯಾದಿ ಶಬ್ದಗಳನ್ನು ಜೊಂಡಾಗಿ ಘೋಷವಾಡುತ್ತಾರೆ. ಈ ಘೋಷವನ್ನು ಜನಪದ ‘ರಾವಳೇಶ್ವರ’, ‘ರಾವಳೇಶ್ವರ’ ಎಂಬ ಹೇಸರಿನಲ್ಲಿ ಏರಭದ್ರನ ಒಕ್ಕಲುಗಳು ಮನೆತನದ ಏರರುಗಳಿಗೆ ಅನ್ಯಂತ ಮಾಡಿಕೊಂಡಿದ್ದು, ಏರಭದ್ರವಾರವನ್ನು ಆರೋಪಿಸಿಕೊಂಡಿರಬೇಕು. ಹಾಗೂ ಏರಭದ್ರ ಮನೆತನದಲ್ಲಿ ಯೋಗರ ಮನೆತನಯೊಂದಿದ ಕಾರಣ, ಕಾಮವನ್ನು ಸಂಯೋಧಿಸಿದವ ಎಂದು ಕಾಮೇಶ್ವ, ಕಾಮದೇವರೆಂದು ತಮ್ಮ ಏರನನ್ನು ಪರಿಭಾವಿಸಿ ಶಿಲ್ಪಿಸಿರುವಂತಿದೆ. ಅವರ ‘ಕ್ಷೇತ್ರಾನ್ನಿಲ್ಲಿ’ ಬಹುಶಃ ‘ರಾವಳೇಶ್ವರ’ ಇಂಥ ಸಂಯೋಧಾಗಿದ್ದ ಅವನ ಮೇಲೆ ಸುಳ್ಳತೆ ಆರೋಪವಾಗಿರುವಂತಿದೆ; ಜನಪದ ವರಗ್ರಾಂಡರ ಪ್ರತಿಕ್ರಿಯೆಯ ಫಲ, ಈ ಬಗೆಯ ಶಿಲ್ಪಾರಾಧನೆ ಎನಿಸುತ್ತದೆ. ಇನ್ನು ಸುತ್ತಾರಿನ ಒನ್ನಿಕೆಯಲ್ಲಿ ‘ದಶಶಿರ ರಾವಳೇಶ್ವರ’ ಶಿಲ್ಪವೇ ಜೊತೆಗೆ ರಾಧಾಕೃಷ್ಣನಿಂದ ಚತುಭುಜ ಏರನ ಶಿಲ್ಪದಲ್ಲಿ ಟಗರು, ಮಿಥುನ ಶಿಲ್ಪವೂ ಇರುವಾಗ ಆ ಏರನನ್ನು ‘ರಾವಳೇಶ್ವರ’ ಎಂದು ಕರೆಯುವುದು, ‘ಶೌರ್ಯದ ಸಂಕೀರ್ತನೆ ಪರಿಭಾವಿಸಿ ಜನಪದದಲ್ಲಿ ಕೆಲವೇಡೆ ಪ್ರಚಲಿತವಾಗಿರಬಹುದು. ವಾಸ್ತವವಾಗಿ ಮನೆತನದ ಏರನಿಗೆ ದೈವಿಕತೆ ಆರೋಪಿಸಿ ‘ವೀರಭದ್ರಾರೋಹಣ’ ಮಾಡಿರುವ ಏರಭದ್ರನ ಒಕ್ಕಲುಗಳು ಆರಾಧಿಸುವ ಬಗ್ಗೆ ಆದಾರಿರಬೇಕು.

ಶ್ರೀ ಸುತ್ತಾರು ಮರದ ಏರಭದ್ರರ ಗುಡಿಗಳ ಅಸ್ತಿತ್ವ ಆರಾಧನೆ ಸುತ್ತಾರಾಧನೆ ಗುಡಿಯ ಏರಭದ್ರನ ಆರಾಧನೆ, ಇವುಗಳ ಬೀರಿಯವ ಪಾರಂಪರಿಕ ಸಾಂಸ್ಕೃತಿಕ ಪ್ರಭಾವ ಇಂಥ ಏರರ ಶಿಲ್ಪಗಳ ಮೇಲೆ ಇಲ್ಲಿ ಆಗಿರುವಂತಿದೆ.

ಪ್ರಸ್ತುತ ಶಿಲ್ಪದಲ್ಲಿ ಟಗರುಗಳ ಹೋರಾಟವು, ‘ದಕ್ಷದ್ವಾರ್ಧಂಸದ ಹೋರಾಟದ ಸಂಕೀರ್ತನಾಗಿ ಕಾಣಬರುತ್ತದೆ. ರಾವಣನ ಶೌರ್ಯವನ್ನು ಮಾನಿಸಿರುವ ಜನಪದರು. ಮನೆತನದ

ವೀರನಿಗೂ, ಆರೋಪಿಸಿ, ಅವನ ವೀರಭದ್ರನಂತೆ, ಶತ್ರು ಅಹಂಕಾರ ಮದನ ಶಕ್ತಿಯುಳ್ಳವ ಎಂದೂ ಆರಾಧಿಸಿ ಬಂದಂತೆ ತೋರುತ್ತದೆ. ಜೊತೆಗೆ ಈ 'ವೀರ'ನು ಉಂಟಾಗಿ ನಾಯಕನಾಗಿಯೂ ವಿಜ್ಞಂಭಿಸಿದ್ದ ಎಂಬುದರ ಸಂಕೇತವಾಗಿ ಕೊಡೆಯನ್ನು ಶಿಲ್ಪದಲ್ಲಿ ತೋರಿಸಿರುವಂತಿದೆ, ವೀರಭದ್ರ ಮನಸಃಸಂಯಮಿ ಕುಂಡಲಿನಿ ಯೋಗ ನಿಷ್ಣಾತ್. ಇದರ ಸಂಕೇತವನ್ನು ತಮ್ಮ ಉಂಟಾಗಿ 'ರಾವಳೀಶ್ವರ' ಶಿಲ್ಪವೆಂಬುದಕ್ಕೂ ಈಗಾಗಲೇ ಹೇಳಿದಂತೆ ತಾಗಿಸಿ ಪಾದಪೀಠದಲ್ಲಿ 'ಮುಧನ ಶಿಲ್ಪ'ವನ್ನು ತೋರಿಸಿದಂತಿದೆ. ಸತಿಯ ಬಲಕ್ಕೆಯಲ್ಲಿ ಕರುವ (ಹಣ್ಣು ಎಂದರೂ ಬಾಧಕವಿಲ್ಲ) ಹಿಡಿದುವಲ್ಲಿ ವೀರಪತಿ ಕಳಗದಲ್ಲಿ ಮಡಿದಾಗ ಪಟ್ಟಿ ಸಹಗಮನಗೊಂಡ ಸಂಕೇತ; ಅದು ವಿಜಯನಗರ ಕಾಲದಲ್ಲಿ ಕಂಡು ಬರುತ್ತದೆ. ಈ ದೃಷ್ಟಿಯಿಂದಲೂ ಪ್ರಸ್ತುತ ಶಿಲ್ಪವನ್ನು ಗಮನಿಸಬಹುದು. ವೀರಭದ್ರನು 'ಮಾತ್ರಾಂ ಅಭಿರಕ್ಷಕ' - ಮಾತ್ರಕೆಯಿರ ರಕ್ಷಕನಾಗಿದ್ದಾನೆ. ಅಂತಾಗಿ, ಸ್ತ್ರೀ ಶಿಲ್ಪಗಳನ್ನು ಮನುವಿನ ಸಹಿತವಾಗಿ ರಕ್ಷಿಸಿದವ ಎಂಬ ಸಂಕೇತವಾಗಿ ಆವರಣ್ಣ ವೀರಭದ್ರಾರೋಪಣದ ವೀರನ ರಾವಳೀಶ್ವರ ಶಿಲ್ಪದಲ್ಲಿ ಕೆತ್ತಿರುವಂತಿದೆ; ಅದು ವೀರನ ಪಟ್ಟಿ ಹಾಗೂ ಮನುವಿನ ಸಂಕೇತಪೂ ಆಗಿರಬಹುದು. ದಂಪತಿ ಶಿಲ್ಪವು ವೀರನು ಉಂಟಾಗಿ ರಕ್ಷಣೆಗಾಗಿದ್ದವನು ಎಂಬ ಸಂಕೇತವಾಗಿರಬಹುದು. ಸುತ್ತೂರುವೇ ಸಪ್ತಮಾತ್ರಕೆಯರೂಡನೆ ರಕ್ಷಕ ವೀರಾಧರ ವೀರಭದ್ರನಿರುವಲ್ಲಿ, ಆಕೆಯ ಗುಡಿಯ ಬಳಿ ಈ ಶಿಲ್ಪಗಳಿಷ್ಟು, ಅಲ್ಲಿ ವೀರಭದ್ರ ಒಕ್ಕಲುಗಳಿಷ್ಟು ಸಂಕೇತವನ್ನು ನೀಡುವಂತಿವೆ.

'ರಾಕಾಸಮ್ಮ', 'ರಕ್ಷಕ' ಎಂಬುದರ ಅವಬ್ರಂಶ ಅಥಾವತ್ ವೀರಭದ್ರನ ಸತಿ ಭದ್ರಕಾಳಿಯ ಸಂಕೇತಪೂ ಆಗಿರಬಹುದು. ಹೀಗಾಗೆ ಬುಡಕಟ್ಟಿ ಹಾಗೂ ಜಾನಪದೀಯ ನೆಲೆಗಳಲ್ಲಿ ರಾವಣನ ಗುಣಗಳನ್ನು ಶೌರ್ಯವನ್ನು ಮಾನಿಸಿ ದೇಹಿಕರಣಗೊಳಿಸಿರುವ ಪ್ರಯತ್ನ ಈ ವೀರಭದ್ರ ಒಕ್ಕಲೀನವರ ಶಿಲ್ಪಗಳಲ್ಲಿ ಕಾಣಬಂತಿದೆ. ಇದಲ್ಲದೆ ಹರಳಾರು (ತುಮಕೂರು ಜಿಲ್ಲೆ) ವೀರಭದ್ರನಿಗೆ ನಾದರಾವಣೀಶ್ವರನ ವಾಹನೋತ್ಸವವಿರುವುದೂ ಈ ಸಂದರ್ಭದಲ್ಲಿ ಅನ್ನಯಗಳಿಗೆ ಪೂರಕ ಪೂರವೆಯಂತೆ ಕಾಣುತ್ತದೆ. ದಪ್ಪ, ಮೇಲಾಳಿಕೆ, ಅಹಂಕಾರ ಪ್ರವೃತ್ತಿಗೆ ಜನಪದ ಇಂಥ ಆರಾಧನೆ, ಶಿಲ್ಪಗಳ ಮೂಲಕ ತನ್ನ ಪ್ರತಿಕ್ರಿಯೆಯನ್ನು ತೋರಿದ ಸಂಕೇತ ಈ ಶಿಲ್ಪಗಳನ್ನಬಹುದು. ಇವು ವಿಜಯನಗರ ಕಾಲದವು ಎಂಬ ಚಹರೆಗಳು ಶಿಲ್ಪದಲ್ಲಿವೆ.

ಶೂಲದ ವೀರ ದೇವತೆ (ಸ್ವಂದ!)

ಶಿಲಾಫಲಕದ ಸುವಾರು ಒಂದುವರೆ ಅಡಿ ಎತ್ತರದ ಸ್ವಾನಕ ಎಡ ಪಾಶ್ಚಾಯ ಪಾದಗಳನ್ನು ಹೊಂದಿರುವ ಈ ಶಿಲ್ಪ ಚತುಭೂಜಗಳನ್ನು ಹೊಂದಿದೆ. ಬಲಹಿಂಗೆ ಡೆಮರು, ಎಡಹಿಂಗೆ ಶ್ರಿಶೂಲಧಾರಿಯಾಗಿವೆ. ಬಲಮುಂಗೆಯಲ್ಲಿ ಶಿದ್ಗ, ಎಡಮುಂಗೆಯಲ್ಲಿ ಪಾದದಿಂದ ಶಿರದ ಮೇಲಿನ ಮಟ್ಟದವರೆಗೆ ವ್ಯಾಪಿಸಿರುವ

ಶ್ರೀ ಸುತ್ತೂರು ಶ್ವೇತ - ಪರಿಸರದ ವೀರಗಲ್ಲು, ಮಾತ್ರಾಗಲ್ಲು, ಶಾಸನ ಶಿಲ್ಪಗಳು, ಜಾನಪದ ಅನ್ನಯಗಳು

ಶೂಲದಂಡವಿದೆ. ಕೀರೀಟ ಕೊರಳೆಹಾರ, ತೋಳಬಂದಿ, ಕಂಕಣ ಇತ್ತಾದಿ ಅಲಂಕರಣವಿದೆ. ಇದು ದೇವಸೇನಾನಿ ಸ್ವಂದ ಶಿಲ್ಪವನಿಸಬಹುದು. ದೈವಿಕರಣಗೊಂಡ ವೀರನ ಶಿಲ್ಪಗಳಾಡನೆ ಈ 'ದೇವಶಿಲ್ಪ'ವಿರುವುದು ಗಮನಾರ್ಹ. ಒಟ್ಟಾರೆ ಒಂದು ಮಾದರಿಯ ಮಹಾಸೇನಾನಿ ಸ್ವಂದನ ಶಿಲ್ಪವಿದೆನ್ನುವಂತಿದೆ; ಇದು ಹರಕೆಯ ಸ್ವಂದ ಮಾದರಿ ಶಿಲ್ಪವು ಆಗಿರಬಹುದು.

ಅಶ್ವರೋಹಿ ಶಿಲ್ಪಗಳು

ಮುಂಬದಿ ಸಾಲಿನ ಒಂದು ಶಿಲ್ಪವು ಅಶ್ವರೋಹಿ ವೀರನಾಗಿದೆ. ಇದು ಗ್ರಾಮೀಣ ಶೈಲಿಯದಾಗಿ ಎಂದಿನ ಅಶ್ವರೋಹಿಯ ಸ್ವರೂಪದ್ದನೆಬೇಕು. ಹಿಂಬದಿ ಸಾಲಿನಲ್ಲಿ ಚಡುರಿ ಬಿಡಿರುವ ಇನ್ನೊಂದು ಅಶ್ವರೋಹಿ ವೀರನ ಶಿಲ್ಪವು ಗಂಭೀರ ಲಕ್ಷಣಗಳನ್ನು ಹೊಂದಿದೆ. ಅಲಂಕೃತ ಅಶ್ವದ ಮೇಲೆ ಆಸಿನನಿರುವ ವೀರನ ಬಲಗ್ರಹ್ಯಲ್ಲಿ ಶಿದ್ಗವಿದೆ. ಎಡಗೈ ಕಡಿವಾಣ ಹಿಡಿದಿದೆ. ಕೀರೀಟಧಾರಿ ವೀರನ ಶಿರನ ಮೇಲೆ ಕೊಡೆಯನ್ನು ಹಿಡಿದಿರುವುದಿದೆ. ಹೀಗಾಗಿ ಈ ವೀರಶಿಲ್ಪ ಪಾಳೆಯಪಟ್ಟಿನ ನಾಯಕನದೆನ್ನುವಂತಿದೆ. ಮೋದಲಿನದು ಅವನ ದಂಡನಾಯಕನದಿರಬೇಕು.

ಈ ವೀರರ ಗುಡಿಯ ವಿಭಿನ್ನ ಶಿಲ್ಪಗಳನ್ನು ಹಾಗೂ ನೆರೆಯ ವೀರಗಲ್ಲುಗಳನ್ನು ಗಮನಿಸುವಾಗ, ವೀರಭದ್ರ ಆರಾಧನಾ ಪ್ರಭಾವಿತ ಶಿಲ್ಪಗಳು, ನಾಯಕ ಶಿಲ್ಪಗಳು, ಬ್ರಹ್ಮರೂಪ (ಯಂಕ್ಕಿ!) ಶಿಲ್ಪಗಳು ಕಾಣಬಂತಹವೇ. ಸುತ್ತೂರು ಪ್ರದೇಶ ಗಂಗ ಮತ್ತು ಹೊಯ್ಯಳರ ಕಾಲದಲ್ಲಿ ಉಪರಾಜಧಾನಿಯಾಗಿದ್ದು ಶಾಸನಗಳಿಂದಲೂ ಸೂಚಿತವಾಗಿದೆ. ಹೀಗಾಗಿ ಇಲ್ಲಿ ವೀರ ನಾಯಕರುಗಳ ಪಾಳೆಯಪಟ್ಟಿಗಳಿಷ್ಟು ಬಗೆ ಈ ಶಿಲ್ಪಗಳು ಸಾಕ್ಷಿ ಹಾಕುವಂತಿವೆ. ನಾಯಕರ ವಂತಿಕರ ಹೆಸರುಗಳು ಇಂದಿಗೂ ಈ ಪರಿಸರದ ಭೂಭಾಗಗಳಿಗೆ ಕೆಳಿಬರ್ತಿರುವುದೂ ಗಮನಾರ್ಹ. ಜೊತೆಗೆ ವೀರಶೈವ ಪ್ರಭಾವವು ಗೋಚರವಾಗುವಲ್ಲಿ ಅದಕ್ಕೆ ಶ್ರೀ ಸುತ್ತೂರು ಮರದ ಅಸ್ತಿತ್ವವೇ ಕಾರಣವಾಗಿತ್ತು ಎನ್ನಬೇಕು. ಹತ್ತೊಂದು ಕೊಟ್ಟಿರೂ ಸುತ್ತೂರು ಕೊಡೊಂದಲ್ಲಿ ಎಂಬ ಜನಪದ ವಾಡಕೆಯೇ ಇದೆ. ಅದರಂತೆ ಸುತ್ತೂರನ್ನು ಉಳಿಸಿಕೊಳ್ಳಲು ರಾಜಧಾನಿಪ್ರಾಮುಖ್ಯತೆಯೇ ಅದಕ್ಕಿಷ್ಟ ಕಾರಣ - ಹೋರಾಡಿದ ವೀರರ ವೀರಗಲ್ಲುಗಳಿವೆ ಎಂಬುದು ಹಳ್ಳಿಗರ ನುಡಿ.

ಈ ವೀರಗಲ್ಲು, ವೀರರ ಗುಡಿಯ ಪಟ್ಟಿಮ ಬಿದಿಗೆ ಕೆಟ್ಟಿಬಿಸಷ್ಟುನೆ (ಬಿಸವಣಿ ಗುಡಿ) ಗುಡಿ ಇದೆ. ಇದೆಲ್ಲ ಶಿವಾಚಾರದ ಪ್ರಭಾವದ ಕುರುಹಾಗಿದೆ. ಇನ್ನು ದಂಡಿನ ಮಾರಮ್ಮನೆಲೆ ಇರುವುದು, ಸುತ್ತೂರು ಉಪರಾಜಧಾನಿ ಆಗಿದ್ದು, ಪಾಳೆಯಪಟ್ಟಿಗಳನ್ನು ಹೊಂದಿದ್ದುದರ ಸೂಜನೆ ಆಗಿದೆ. ಇಂಥ ಉದಾಹರಣೆಗೆ : ಕೊಡಗಿನ ಹಾಲೇರಿ ಗ್ರಾಮದಲ್ಲಿಯೂ ದಂಡಿನ ಮಾರಮ್ಮನೆಲೆ ಇದೆ. ಹಾಲೇರಿಯಿಂದ ಮಡಿಕೇರಿಗೆ ರಾಜಧಾನಿಯನ್ನು ಬದಲಾಯಿಸಿದೂ ಇದೆ. ಆದರೆ ದಂಡಿನ ಮಾರಮ್ಮನೆ ಅಸ್ತಿತ್ವ ಹಾಲೇರಿ ಪ್ರದೇಶದಲ್ಲಿಯೇ ಉಳಿದು ಕೊಂಡಿದೆ. ಸುತ್ತೂರಪ್ಪೆಯ ನೆಲೆಯ ಪ್ರದೇಶವು ಮೊದಲು ಹಳೆಯ ಸುತ್ತೂರಾಗಿತ್ತು ಎಂಬ ಜನವಾಡಿಕೆಯು ಈ ಹಿನ್ನೆಲೆಯಲ್ಲಿ ಅರ್ಥಪೂಣವಾಗಿದೆ).

ಇಗ್ಗಲಿ ವೀರಗಲ್ಲು

ಬಿಳುಗಳಿಲ್ಲಿಯಂದ ಸುಮಾರು ೧೦೯೮ ವರೆ ಕ.ಮೀ. ದೂರದಲ್ಲಿ, ಶಾಸನೋಲ್ಕೆ ಇಗ್ಗಲಿ ಗ್ರಾಮವಿದೆ. ೧೦೯೯ ಶತಮಾನದ ಗಂಗರ ದೊರೆ ಪ್ರಮಾಣದಿಯ (ಕ್ರ.ಶ. ೮೧೫ - ಕ.ಕ ನಿಷಂಠ) ಇಗ್ಗಲಿ ಶಾಸನ ‘ಉತ್ತರಿಳ್ಳಗರ ಕೋಟಿಯೋಳ್ಳ ಸೋಬಪುಷ್ಟೋಳ್ಳಕಾದ ರಾಚಿಯಗಜ್ಜಿ ಸಕ್ಕೆತ್ವದೆ ಪ್ರಮುಖದಿಯ ಎಷ್ಟೊಂದು ವಿಟ್ಟು ಇಗ್ಗಲಿನುಂದು ದುದುಗೆಣ್ಣುಯೊಮ್ಮೆ ಕಲ್ಲಾಡುವಾಗಿ’ - ಹೋರಾಟದಲ್ಲಿ ವೀರಸ್ವಾಗ್ರಹೇರಿದ ರಾಚಂಯಗಂಗನಿಗೆ ಕೊಟ್ಟಿ ಬಗ್ಗೆ ವೀರ ಶಾಸನದಲ್ಲಿದೆ. ‘ಇಗ್ಗಲಿ’ಯ ಪ್ರಾದೇಶಿಕ ಮೇರೆಗಳನ್ನು ನೀಡುವಲ್ಲಿ, ಸ್ಥಳ ನಿರ್ದೇಶನ ಮಾಡುವಲ್ಲಿ ‘ಬುಳಿಗೆಣ್ಣು’, ‘ಅಯೂರ ಇಗ್ಗಲಿಯ ಅರಿಪುರ ಮೂಜಾರ ಸನ್ನಿನಲ್ಲಿ’ ಬೆಳ್ಳಲಿಯ ಇಗ್ಗಲಿಯ ಕಲ್ಲನಿನ ಮೂಜಾರ’ ಎಂದೆಲ್ಲ ಹೇಳಿ, ತಾಯೂರು, ಇಗ್ಗಲಿ, ಬೆಳ್ಳಲಿ (ಬೆಳ್ಳಗಲಿ)ಯ ತ್ರಿಕೊಟ ನೆಲೆಯನ್ನು ನಿರ್ದೇಶಿಸಿದೆ, ಪ್ರಾಮುಖ್ಯವನ್ನು ತೋರಿದೆ. ಹೀಗೆಯೇ ಇಗ್ಗಲಿಯ ಇನ್ಯಾ ಶತಮಾನದ ಇನ್ನೊಂದು ವೀರಶಾಸನದಲ್ಲಿ, ‘ಇಗ್ಗಲಿಯೂರಾಗವತೆಯ ವಿಧಿಸಿದ’ ಅಧಿಕರಿಗವುಣ್ಣ, ಚರಮಗವುಣ್ಣ, ಶಿವಯಗವುಣ್ಣರಿಗೆ ‘ವಟಿತಕ್ಕೆ ಮದಿಗೆ ಗ್ರಾಮವನ್ನು ದಾನ ನೀಡಿದ ವಿಷಯವಿದೆ. (ನಂ.ಗೂ. ೨೦೫, ಇನ್ಯಾ ಶತಮಾನ). ಅಂದರೆ ಇಗ್ಗಲಿಗ್ರಾಮದ ಗೋ ಅಪಹರಣವನ್ನು (ತುರುಗೋಳ) ತಮಿದು ಗೋರಕ್ಷಣೆ ಮಾಡಿದ ಇಗ್ಗಲಿ ಗ್ರಾಮದ ವೀರರಿಗೆ ಈ ಗ್ರಾಮದಾನ ನೀಡಿದ ವಿಷಯವಾಗಿದೆ.

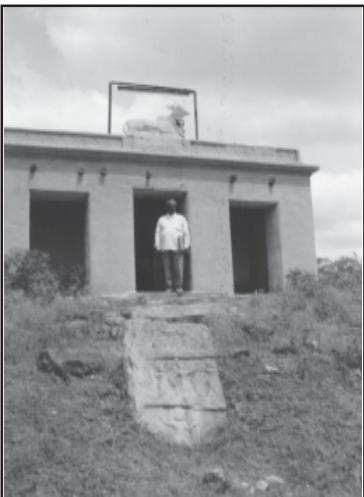
ಇಗ್ಗಲಿ ಹಾಗೂ ಬೆಳ್ಳಗಲಿ ಗಂಗರ ಕಾಲದಿಂದಲೂ ಪ್ರಸಿದ್ಧಗೊಂಡ ಬಾರುಗಳಾಗಿ, ವೀರರ ಪ್ರದೇಶಗಳಾಗಿದ್ದವು ಎಂಬುದನ್ನು ಈ ಶಾಸನಗಳು ತೋರಿವೆ. ೧೦೯೯ ಜೋಡಿಗ್ರಾಮವೆನಿಸಿ ಹರಿಹರಪುರವೂ ಆಗಿದೆ. ಕಾರಣ ವೇಣುಗೋವಾಲಸ್ವಾಮಿ ಗುಡಿಯೂ ಒಡೆಯರ ಕಾಲದಲ್ಲಿ ಇಲ್ಲಿ ನಿರ್ಮಾಣಗೊಂಡಿದೆ. ತಾಯೂರು, ಇಗ್ಗಲಿ, ಬೆಳ್ಳಗಲಿ ಇವು ತ್ರಿಕೊಟ ಗ್ರಾಮಗಳಾಗಿಯೂ ಹೆಸರು ಪಡೆದಿದ್ದವು. ಗೋವಂತಪ್ತು ವಿಪ್ರಲಭಾಗಿತ್ತು. ‘ರಾಚಯಗಜ್ಜಿ’ ಎಂಬ ವೀರನ ಹೆಸರು ಗಂಗ ದೊರೆಗಳ ಹೆಸರಿನ ಪ್ರಭಾವವೆಂದರೂ ‘ರಾಚ’ ಎಂದರೆ, ‘ಮಂಗಳ’ ಎಂಬ ಅರ್ಥವೂ ಇದೆ. ಅಂತಾಗಿ ವೀರಭದ್ರಾನ್ಯಯವನ್ನೂ ಮಾಡುವುದುಂಟು. ಅಂದರೆ ಶಿವನ ಆರಾಧಕರು ಇಲ್ಲಿ ಇಜ್ಞಾರೂಪಿ ಹೇಳಿಕೊಂಡಿದ್ದರೂ ಶಾಂತಿಯ ವಿಷಯವಾಗಿತ್ತು. ಇಗ್ಗಲಿ’ ಎಂದರೆ ಈವ ಕಲಿಗಳ ಬಾರು ಎಂದೂ ಆಗುವಂತಿದೆ. ಬೆಳ್ಳಗಲಿ, ಎಂಬ ಹೆಸರು, ಬೆಳ್ಳಲ್ಲು ಎಂಬುದರ ಸುಲಭೋಚ್ಚಾರ ಜನಪದ ವಾಡಿಕೆ ಎನಿಸುತ್ತದೆ. ಇಗ್ಗಲಿ ಗುಡ್ಡವು ಕರಿಕಲ್ಲುಗಳ ಗುಡ್ಡವೂ ಆಗಿರುವಲ್ಲಿ, ಬೆಳ್ಳಲ್ಲು, ಕಗ್ಗಲ್ಲು ಸೇರಿ ಇಗ್ಗಲ್ಲು (ಬಿಳಿ ಮತ್ತು ಕರಿಕಲ್ಲುಗಳ ಪ್ರದೇಶ) ಪ್ರದೇಶವಾಗಿ ಹೆಸರನ್ನು ಪಡೆದಿರಬೇಕು. ಗಜ್ಜಿನಹಳ್ಳಿ ತಾಮ್ರಶಾಸನದಲ್ಲಿ (ವ.ಕ.ಸಂ. ೩, ನಂ.ಗೂ. ೨೧೨ ಕ್ರ.ಶ. ೮೧೫) ‘ಇಗ್ಗಲೀ ಕಲ್ಲು’ ಎಂದು ಸ್ಥಳನಾಮ ನಿರ್ದೇಶನವಿದೆ. ಇಗ್ಗಲಿಗುಡ್ಡದಲ್ಲಿ ಸೋಮೇಶ್ವರನ ಗುಡಿ ಇದೆ. ಬಿಳುಗುಲಿ ಮರದಿಂದ ಒಂದೂಪರೆ ಕ.ಮೀ. ದೂರದಲ್ಲಿಯ ಈ ಇಗ್ಗಲಿಗುಡ್ಡದಲ್ಲಿ ಸೋಮೇಶ್ವರ ಲಿಂಗವು ನಂದಿ ಸಹಿತ ಏಕಗಂಭೀರ ಹಿನ್ನಿರ್ಣಯದಲ್ಲಿದೆ. ಈ ದೇಗುಲ ಸುತ್ತಾರು ಮರಕ್ಕೆ ಸೇರಿತ್ತು.

ಶ್ರೀ ಸುತ್ತಾರು ಕ್ಕೇತ್ತೆ - ಪರಿಸರದ ವೀರಗಲ್ಲು, ಮಾಸ್ತಿಗಲ್ಲು, ಶಾಸನ ಶಿಲ್ಪಗಳು, ಜಾನಪದ ಅನ್ಯಾಯಗಳು

ಹೊಯ್ದಿರ ಕಾಲದಲ್ಲಿ ಕ್ರ.ಶ. ಗಂಡೆ ಶಾಸನದಲ್ಲಿ (ನಂ.ಗೂ. ೨೫೫, ಸುತ್ತಾರು ನಾಗೇಶವ ದೇಗುಲ) ಸ್ವೇಚ್ಛೆ ಹಾಗೂ ಮುಂದಿನ ಜೀವೋಽದ್ವಾರಕ್ಕೆ ಬೆಳ್ಗಲಿಯನ್ನು ಗ್ರಾಮದಾನ ಮಾಡಿದ ವಿಷಯವಿದೆ.

ಇಗ್ಗಲಿ ಸೋಮೇಶ್ವರ ದೇಗುಲದ ಮುಂದಿನ ಅಂಗಳ ಹಾಗೂ ಮೈದಾನದಲ್ಲಿ ಶಿವಭಕ್ತಿ ಪ್ರಭಾವವನ್ನು ಸೂಚಿಸುವ, ವೀರಗಲ್ಲುಗಳಿಂದ ಮೂರು ಹಂತಗಳ ಈ ವೀರಗಲ್ಲುಗಳಲ್ಲಿ ಕೆಳಗೆ ಕಾಳಗದ, ಮಧ್ಯ ಅಷ್ಟರಾಯಾನದ, ಮೇಲೆ ಕೈಲಾಸದ ದೃಶ್ಯವಿದ್ದು, ವೀರಶೈವಾಚರಕ ಸೂಚಿ ಎನ್ನಬಹುದಾದ ಶಿವಲಿಂಗಕ್ಕೆ ಧೂಪಾರತಿಯ ದೃಶ್ಯವಿದೆ. ವೀರಮಾಸ್ತಿಗಲ್ಲೂ ಶಿಲ್ಪವಾ ಕಾಳಬರುತ್ತದೆ. ವಿಶೇಷವೆಂದರೆ ಈ ವೀರಗಲ್ಲುನ ಕೆಳಹಂತದಲ್ಲಿ ಕಾಳಗದ ದೃಶ್ಯವಿದ್ದು ಶೂಲ ಗುರಾಂಗಳೊಡನೆ ವೀರರು ಹೋರಾಟ ನಡೆಸಿದ್ದಾರೆ. ಬಲಗಡೆ ವೀರನ ಹಿಂಬದಿಯಲ್ಲಿ ಅವನ ಸತಿ ಇದ್ದು ಮಾಸ್ತಿ ತೋಳಿನ ಸಂಕೇತ ಶಿಲ್ಪವನ್ನು ಅವಳ ಬಲಭುಜಕ್ಕೆ ಹೊಂದಿಸಿ ತೋರಿಸಿರುವುದೇ ಆಗಿದೆ. ಹೀಗಾಗಿ ಕೆಳಹಂತವೆ ವೀರ-ಮಾಸ್ತಿಗಲ್ಲೂ ಹಂತದ ಸೂಚಕವಾಗಿದೆ. ಮಧ್ಯದ ಹಂತದ ಅಷ್ಟರಾಯಾನದಲ್ಲಿ ನರ್ತನ ಭಂಗಿಯಲ್ಲಿರುವ ವೀರನ ತೋಳನ್ನು ಅಷ್ಟರೆಯರು ಹಿಡಿದಿದ್ದಾರೆ. (ವೀರ) ಮರಣವೇ ಮಹಾನವರ್ಮಿ ಎಂಬಂತೆ ಜಯತಂದುಕೊಟ್ಟಿ ಹೋಗುವಲ್ಲಿ ಕೈಲಾಸ ಸಿದ್ಧಿ ಎಂಬ ಸಂಕೇತದಂತಿದೆ. ಮೇಲಿನ ಮೂರನೆಯ ಹಂತ ಕೈಲಾಸ ದೃಶ್ಯ. ಅಸೀನ ಪ್ರಾಣಮ ಭಂಗಿಯ ವೀರ, ಶಿವಲಿಂಗಕ್ಕೆ ಧೂಪಾರತಿಗೆ ಜಟಾಗಂಟಿನ ಅಚರಕ (ತಮ್ಮಡಿ) ಸಾಫ್ನಕೆ ನಂದ ಇದ್ದಾರೆ. ಇದು ಹೊಯ್ಯಳರ ಗಳನೆಯ ಶತಮಾನದ ಆರಂಭದ ದಶಕದ ಕಾಲದ್ದನಿಸುವುದು. ತನ್ನ ಶಿಲ್ಪ ವೈಶಿಷ್ಟಣಿಂದಾಗಿದೆ ಎನ್ನಬೇಕು.

ಸೋಮೇಶ್ವರ ಗುಡಿಯ ಮುಂಬದಿ ವೇದಿಕೆಯ ಕೆಳಗೆ ಮೂರು ಹಂತದ ವೀರಗಲ್ಲೆಂದು ಇದ್ದು ಕೆಳಹಂತವು ಒಬ್ಬನೇ ವೀರನಿದ್ದು ಆಲೀಧ ಭಂಗಿ ತೋರುವ ಭಾಗದಂತಿದೆ. ಉಳಿದ ಹಂತಗಳು ಅಷ್ಟರಾಯಾನ, ಶಿವಲೋಕವನ್ನುವಂತಿದೆ. ಇನ್ನೊಂದು ವಿಶೇಷ ವೀರಗಲ್ಲು ಆಲೀಧ ಭಂಗಿಯದು. ಈ ವೀರಗಲ್ಲುನ ವೀರನಿಗೆ ನಾಲ್ಕು ಕೈಗಳು. ಹಿಂಗ್ಸೆಗಳಲ್ಲಿ (ಬಲಕ್ಕೆ) ಚಕ್ರ, (ಎಡಕ್ಕೆ) ಬಿಲ್ಲು, ಇವೆ, ಮುಂಬಲಗ್ಗೆ ಸೋಂಟದ ಬಳಿಯ ಹೋಶಕ್ಕೆ ಸೇರಿದ ವಿಡ್ದದ ಹಿಡಿದಿನ್ನು ಹಿಡಿದಿದೆ. ಎಡಗ್ಗೆಮುಂಗ್ಯ ಗದೆಯನ್ನು ಓರೆಯಾಗಿ ಹಿಡಿದಿದೆ. ಭುಜಕ್ಕೆ, ಕೇಯೂರ, ಕೈಕಂಜಣ, ಹೋಳಹಾರ, ವೀರಗಳ್ಲೆ, ಕಾಲ್ಯಂಕಣ, ಗಗ್ಗರ ಬಳಿಯ ಪಾದಗಳನ್ನು ವಡವಾಶ್ವೋದಯದಲ್ಲಿಟ್ಟಿದ್ದಾನೆ. ಪ್ರಭಾವಳಿಗೆ ಸೇರಿದಂತೆ ನಿಂತ ಕಾಲಾಳು ಹೊಡೆಯನ್ನು ಹಿಡಿದಂಥ ಭಂಗಿಯಲ್ಲಿದ್ದಾನೆ. ಈ ಹೊಡೆಯ ಹರಡಿದ ತುದಿಯೂ ವೀರನ ಶಿರದ ಪ್ರೇತ ತುಸು ಎಡಬಿದಿಗೆ ಪ್ರಭಾವಳಿಗೆ ಅಂಟಿದಂತೆ ಕಾಳಬರುತ್ತದೆ. ಮಗುವನ್ನೆತ್ತಿಕೊಂಡ ವೀರನ ಸತಿ, ಕಾಲಾಳು ಮತ್ತು ಬುಗಾಲಿನ ನಡುವೆ ಶಿಲ್ಪಗೊಂಡಿದ್ದಾಳೆ. ಹಾಗೆಯೇ ಎಡಬಿದಿಯಲ್ಲಿ ವೀರನಗದೆಯ ಮಟ್ಟದಲ್ಲಿ ಮಗುವನ್ನೆತ್ತಿಕೊಂಡ ವೀರನ ಸಾಫ್ನಕ ಸತಿ ಬಲಗ್ಗೆಯನ್ನು ಮೇಲಕ್ಕೆತ್ತಿಹಾಚಿದ್ದಾಳೆ. ಬಹುಶಃ ವೀರ ಮಾಸ್ತಿ ಎಂಬ ಸಂಕೇತವನ್ನು ತೋರುತ್ತಿದ್ದಾಳೆ.

ಐಗಲಿ ಸೋಮೇಶ್ವರ ಗುಡಿ ಮತ್ತು
ವೇದಿಕೆ ಮುಂದಿದ ವೀರಗಲ್ಲು

ಚಳಗಳಿಯ ಮಾಸ್ತಿ ಕೈ-ಕೆಳ
ಹಂತದ ವೀರಮಾಸ್ತಿಗಲ್ಲು

ಐಗಲಿಯ ದೃವೀಕರಣಗೊಂಡ
ವೀರಭದ್ರಾರೋಪಣ ವೀರನ
ವೀರಗಲ್ಲು

ವೀರಭದ್ರಾರೋಪಣ ವೀರ
(ಬೆಂಗಳೂರು ಮೂಸಿಯಂ ಶಿಲ್ಪ ತೋಲನೆಗೆ)

ಶ್ರೀ ಸುತ್ತಾರು ಕೈ-ತ್ವ - ಪರಿಸರದ ವೀರಗಲ್ಲು, ಮಾಸ್ತಿಗಲ್ಲು, ಶಾಸನ
ಶಿಲ್ಪಗಳು, ಜಾನಪದ ಅನ್ವಯಗಳು

ವೀರನ ಪಾದಪೀಠದ ಮುಖದಲ್ಲಿ ಅನುಕ್ರಮವಾಗಿ ಮಿಥುನತೀಲ್ಪು; ಖಿಡ್ಪವನ್ನು
ಮೇಲೆ ಹಾಚಿರುವ ಹಾಗೂ ಟಗರು ಕಾಳಿಗ ಪ್ರೇರಕವೀರ, ಟಗರುಗಳ ಮುಂದಲೆ
ಹೋರಾಟ, ಖಿಡ್ಪವನ್ನು ಟಗರಿನ ಮೇಲೆ ಹಾಚಿ ಮೊದಲ ವೀರನ ಖಿಡ್ಪಕೈ ಎದುರು
ಸಂಕೇತ ನೀಡಿರುವ ಟಗರು ಕಾಳಿಗ ಪ್ರೇರಕ ವೀರ; ಎಡಗಾಲನ್ನು ಬಲ ತೊಡೆಯ
ಮೂಲಕ ಕವುಡಿಗಾಲು ಹಾಕಿ ಶಿವಲಿಂಗ ಪೂಜಿಸುತ್ತಿರುವ ವೀರನ ಹಿಂದ ಸತಿಯ ಶಿಲ್ಪ
ಚೌಕಟ್ಟಿಗಳಲ್ಲಿ ಕಾಣಬರುತ್ತದೆ. ಈ ಚತುಭುಜದ ವೀರನು ಉರಿನ ನಾಯಕನಾಗಿ
ಅಳುತ್ತಿದ್ದ ಎಂಬುದಕ್ಕೆ ಕಾಲಾಳು ಹಿಡಿದಿರುವ ಬಿಳಿಕೊಡೆಯ ಸಂಕೇತವಾಗಿದೆ. ಉರಿನ
ಸ್ಥಳನಾಮವನ್ನು ಪ್ರೋಫೆಸ್‌ಪಂತೆ ಕರಿಗ್ಲಿನ ಶಿಲ್ಪವಾಗಿದೆ. ದ್ವೇರಿಕರಣಗೊಂಡ ವೀರನ
ಶಿಲ್ಪವಾಗಿದೆ. ಇದನ್ನು 'ರಾವಳೀಶ್ವರ' ಎಂದೂ ಕರೆಯುವುದುಂಟು. ಆದರೆ ವೀರಭದ್ರನ
ಒಕ್ಕಲುಗಳು ತಮ್ಮ ಮನೆತನ ವೀರನೊಬ್ಬ ಸ್ಥಳೀಯ ನಾಯಕನಾಗಿ ಅಳುತ್ತಿದ್ದು,
ಕಾಳಿಗವೊಂದರಲ್ಲಿ ಮಡಿದ ವೀರನಾದಾಗ, ಅವನನ್ನು ದ್ವೇರಿಕರಿಸಿ ಮನೆತನದ ಅಧವಾ
ಸಮುದಾಯದ ದೇವರೆಂದು ಪೂಜಿಸತೋಡಗಿರುವ ಬಗೆ ಇಡಾಗಿದೆ. ಈ ಬಗೆ ಹೆಚ್ಚಿನ
ವಿವರಗಳನ್ನು ಸುತ್ತಾರಷ್ಟೆ ಗುಡಿ ಬಳಿಯ ಬಿಳಿಪಟ್ಟಿ ವೀರಗಳೂ ಸಂಬಂಧದಲ್ಲಿ, ವೀರಭದ್ರಕ್ಕೆ
ಒಕ್ಕಲಿನಿಂದ ದ್ವೇರಿಕರಣಗೊಂಡ ವೀರನ ಶಿಲ್ಪ ಅಲ್ಲಿಯೂ ಇದ್ದ ವರ್ಣಸಿರುವಂತೆ
ಇಲ್ಲಿಯೂ ಅದು ಅನ್ವಯಗೊಳ್ಳುತ್ತದೆ. ಈ ವೀರನು ದ್ವೇರಿಕರಣಗೊಂಡವನಾದ ಕಾರಣ
ಇವನ ಶಿವಪೂಜಾಭಂಗಿಯ ಶಿಲ್ಪವನ್ನು, ಕೆಳ ತುದಿಯಲ್ಲಿ ತೋರಿಸಿರುವುದರಲ್ಲಿ ಅಷ್ಟರಿ
ಎನಿಲ್ಲ. ಶಿವಭಕ್ತನಾದವನಿಗೆ, ಶಿವನೇ ತಾನು ಎಂಬ ಭಾವ ಆರೋಪವಿರುತ್ತದೆ. ಅದಾಗಿ
ಕೆಳಗೆ ಶಿವಲಿಂಗಕೈ ಪೂಜಾಚರಣೆಯನ್ನು ಮೂಡಿಸಿರುವುದು ವೀರಭದ್ರನ ಒಕ್ಕಲಾದ ವೀರಶೈವ
ವೀರನ ಶಿಲ್ಪ ಸೂಚಿಯೆ? ಎಂಬ ಅನುಮಾನವೂ ಒದಗುತ್ತದೆ. ಈ ಶಿಲ್ಪ ವಿಜಯನಗರ
ಕಾಲೀನವಾದದ್ದೀನಿಸುತ್ತದೆ.

ಇಂಥದೇ ದ್ವೇರಿಕರಣಗೊಂಡ ವೀರಮಾಸ್ತಿಗಲ್ಲುಗಳು ಹೊನ್ನಾರಿನಲ್ಲಿ
ಕಾಣಬರುತ್ತವೆ. ಅವು ಸ್ವಷ್ಟವಾಗಿ ಉಬ್ಬ ಶಿಲ್ಪಗಳು. ಈ ಹೊನ್ನಾರು ವೀರಭದ್ರ
ದೇಗುಲದ ಸನಿಹದೆ ವೀರಗಲ್ಲು ಮಂಟಪವಿದೆ. ಒಂಬತ್ತು ವೀರಗಲ್ಲು ಗುಡಿ ಅದು.
ಆ ವೀರಗಲ್ಲು ಸಮೂಹವನ್ನು ಸೇರಿಸಿ 'ಕಾಮದೇವರು' ಎನ್ನಾರು. ಈ ದೇವರಿಗೆ
ಗೌರಿಹಬ್ಬದಲ್ಲಿ ವಿಶೇಷ ಪೂಜೆ, ಉಗಾದಿಯಲ್ಲಿ ತಂಬಿಟ್ಟು ಆರತಿ ಮಾಡುತ್ತಾರೆ. ಇದರ
ಅರ್ಚಕರು ಉಪ್ಪಾರ ಶೈಟಿರ ವೈಕಿ, ಏಕರುದ್ರಾಕ್ಷಿಧಾರಿ 'ತಮ್ಮಡಿ' ಎನಿಸುವ ದುಂಬಿಶೈಟ್ಟಿ
(೬೦ರ ವಯಸ್ಸು : ೨೦೦ ಲರಲ್ಲಿ) ಅವರು. ಸಂಖ್ಯಾರತ್ನಮಾಲೆಯ ರೀತ್ಯಾ ಏಕಾದಶ
ರುಪ್ಪರ ವೈಕಿ 'ಕಾಮದಹನ', ಸಾಂದರ್ಭದಲ್ಲಿ 'ಕಾಮೇಶ' ಎಂದಿದೆ. ದೇಸೀಕರಣಗೊಂಡ
'ಕಾಮದೇವರು' ಅನ್ನ ಈ ಹಿಂದೆಯೇ ತಿಳಿಸಿರುವಂತೆ ಇಲ್ಲಿಯೂ ಗಮನಿಸಬೇಕು.
ಬಿಳುಗಲಿ, ಐಗಲಿಯದು, ವಿಗ್ರಹ ರೂಪ ಭಾಗ, ಉಬ್ಬ ಶಿಲ್ಪ ಭಾಗವನ್ನೂ ಹೊಂದಿದೆ.
ಈ ವೀರನ ಶಿಲ್ಪ ವಿವರಗಳು ಅವುಗಳಲ್ಲಿಲ್ಲ. ಒಟ್ಟಾರೆ ಈ ಬೆಳ್ಗಲ-ಐಗಲಿ ಪ್ರದೇಶದಲ್ಲಿ
ಶಿವಸಮಯದ ಪ್ರಭಾವಕೈ ಸುತ್ತಾರು ಶ್ರೀ ಮರದ ಅಷ್ಟಿತ್ವವಾ ಕಾರಣ ಎಂಬುದು
ವೀರಗಲ್ಲುಗಳ ಕೈಲಾಸ ದೃಶ್ಯಗಳಿಂದ ಸೂಚನೆಗೊಳ್ಳುತ್ತದೆ; ಗಳ-ಗಳನೆಯ ಶತಮಾನದ
ಹೊಯ್ದಳ ವಿಜಯನಗರ ಕಾಲದ ಶಿಲ್ಪಗಳಾಗಿ ಇವು ಕಾಣಬರುವಂತಿವೆ.

ಚೀಮಾರನಹಳ್ಳಿ

ಈ ಗ್ರಂಥ ಸುತ್ತೂರಿನಿಂದ ಸುಮಾರು ಒಂದು ಕೆ.ಮೀ. ದೂರದಲ್ಲಿದೆ. ಇದೊಂದು ಪ್ರಾಗ್ನಿಷಾಸಿಕ ನೆಲೆಯೂ ಆಗಿದೆ. ಬೃಹತ್ ಶಿಲಾಯುಗದ ಕಿಂಡಿಕೋಣ ಸಮಾಧಿಯೂ (ಡಾಲ್‌ಮನ್) ಇಲ್ಲಿದೆ. ಮರದ ಬುಡದ ಮುಂದೆ ಇದ್ದ ಈ ಸಮಾಧಿಯ ಒಂದು ಕಡೆಯ ಚಪ್ಪಡಿಯನ್ನು ತೆಗೆದೋ ಅಥವಾ ಶಿಧಿಲವಾಗಿ ಬಿಡಿದ್ದುದನ್ನು ಬೇರೆಯಾಗಿ ತೆಗೆದಿರಿಸಿಯೋ, ಪ್ರವೇಶ ದ್ವಾರವನ್ನು ರಾಷಿಸಲಾಗಿದೆ. ವಾರ್ತಾದಲ್ಲಿ ಇಟ್ಟಿಗೆಯ ಜೋಡನೆಯನ್ನು ದ್ವಾರಕ್ಕೆ ಹೋಂದಿಸಲಾಗಿದೆ. ಕಿಂಡಿಯ ವ್ಯಾಸ ಸುಮಾರು ಒಂದೊವರೆ ಅಡಿ ಇದೆ. ಈ ಬೃಹತ್ ಶಿಲಾಯುಗದ ಸಮಾಧಿ ದೇಗುಲದ ಬಳಿ ಸುತ್ತ ವೈಕ್ಯಾಕಾರದಲ್ಲಿ ಗುಂಡುಕಲ್ಲುಗಳಿಂದುದನ್ನು ಈಗ ತೆಗೆದ್ದಾರೆ. ಈ ಸಮಾಧಿ ದೇಗುಲದಲ್ಲಿ ಹಳೆಯ ಬಿನ್ನವಿಗ್ರಹವೊಂದನ್ನಿಟ್ಟಿದ್ದಾರೆ. ಪ್ರತಿದಿನವೂ ಇಲ್ಲಿ ದೀಪವಿಡುತ್ತಾರೆ. ಎಂಟು ದಿನದ ಸರದಿಯಂತೆ ಉಂಟಾರು ಒಂದೊಂದು ಮನೆಯಿಂದ ದೀಪವಿಡುವ ಪದ್ಧತಿ ಇದೆ. ವಾರವಾದ ಮೇಲೆ ಇನ್ನೊಂದು ಮನೆಯಿಂದ ಸರದಿಯಂತೆ ದೀಪ ಹಚ್ಚಿವ ಪದ್ಧತಿ ಹೀಗೆ ನಡೆಯುತ್ತೆ ಬಂದಿದೆ. ಗೌರಿ ಹಾಗೂ ಶಿವರಾತ್ರಿಯಲ್ಲಿ ಈ ಸಮಾಧಿ ದೇಗುಲಕ್ಕೆ ಹಬ್ಬಿದಾಡರಣೆ.

ಚೀಮಾರನಹಳ್ಳಿ ಸ್ಥಳನಾಮವನ್ನು ಗಮನಿಸಿದರೆ, ಮಾರನ(ನ್) ಜಯತಂದ ಹಳ್ಳಿಯೆ? ಜಯತಂದ ಮಾರನಹಳ್ಳಿ ಎನಿಸಿದರೆಯೆ? ಎಂಬ ಪ್ರಶ್ನೆ ಏಳುತ್ತದೆ. ಅಥವ ಜೀಯ ಮಾರನಹಳ್ಳಿ ಎಂದರೆ ಜ್ಯೇನ ಸಂಬಂಧಿಯಾದ ಹಳ್ಳಿಯೆ? ಅಥವಾ ಶೈವ ಗುರುವಿನ (ಜೀಯಮಾರ) ಗದ್ದಗೆ ಹಳ್ಳಿಯೆ? ಎಂಬ ಪ್ರಶ್ನೆಗಳೂ ಮುಂದೆ ನಿಲ್ಲುತ್ತವೆ. ಉಪ್ಪರಿಕೆ ಬಸವನ ಮಂಟಪ ಮೋದಲಿಗೆ ಮಾನಸ್ತಂಭವಾಗಿತ್ತೇ? ಇವಾವುದೂ ನಿಖಿರವಾಗಿಲ್ಲ. ಜೋಳ-ಹೋಯ್ಲರ ಸಂಘರ್ಷ ಕಾಲದಲ್ಲಿ ಹೋಯ್ಲರಿಗೆ ಈ ಪ್ರದೇಶದಲ್ಲಿ ಜಯತಂದುಕೊಟ್ಟ ಮಾರನು ಇಲ್ಲಿಯವನಿರಬಹುದೆ? ಹಳೆಯ ನಂದಿಯ ವಿಗ್ರಹದಲ್ಲಿ ಅಲಂಕರಣಗಳು, ಎಡಮಂಡಿಗೆ ಕಟ್ಟಿರುವ ನರಸಿಂಹ ಶಿರಸ್ಸು, ಹೋರಳ ಮುಂದಿರುವ ಮುಂಡರೆಗಿನ ಶರೀರ ಇತ್ಯಾದಿ ಲಕ್ಷಣಗಳು ಇಂಥ ಅನುಮಾನಗಳಿಗೆ ಎಡೆ ಹೊಡುವಂತಿದೆ.

ಚೀಮಾರನಹಳ್ಳಿ ಬೃಹತ್ ಶಿಲಾಯುಗದ ಸಮಾಧಿ ಗುಡಿಯೋಳಿಗೆ ದಿನವೂ ದೀಪವಿಡುವುದು ಬಹುಶಃ ಗುರು ಗದ್ದಗೆಯ ಸ್ತರಣೆಯನ್ನು ಈ ಮೂಲಕ ಅನ್ವಯಕ್ಕೆಸಿರುವಂತಿದೆ. ಮರದ ಕೆಳಗಾ ಈ ಸಮಾಧಿ ಗುಡಿಯ ಹಿಂಬದಿಗೆ ಜೀಕೋಣದ್ವಾರಗೊಂಡ ಪಂಚಕಂಬ ಮಂಟಪದ ಸ್ತಂಭ ಬಸವನ-ಉಪ್ಪರಿಕೆ ಬಸವಣ್ಣ ಇದ್ದಾನೆ. ಮಂಟಪದ ನಾಲ್ಕು ಸ್ತಂಭಗಳು ವೇದಕೆ-ಜಗತಿ ಮೇಲಿದ್ದ ಪ್ರಸ್ತರ ಭಾಗಕ್ಕೆ ಮುಕ್ತಾಯಗೊಳ್ಳುತ್ತವೆ. ಈ ಸ್ತಂಭಗಳ ಜಗತಿಯ ಕೇಂದ್ರದಿಂದ ಪ್ರಸ್ತರ ಮಟ್ಟದಾಗಿ ನಿಮಿರಿದ್ದ ಕೇಂದ್ರಸ್ತಂಭವು ಉಪ್ಪರಿಕೆಯಲ್ಲಿ ಬಸವನಸ್ಸು ಹೂರಿಸಿಕೊಂಡಿದೆ. ಈ ಉಂಟಾರು ಗ್ರಾಮೀಣರು ಈ ಬಸವಣ್ಣಗಳನ್ನು ಗೂಡಿರಷ್ಟು ಎಂದು ಕರೆಯುವುದು ವೀರಭದ್ರನುಸರಣೆಯ ಕುರುಹೆ ಆಗಿರುವಂತಿದೆ. ಶಿವರಾತ್ರಿ, ಗೌರಿ ಹಬ್ಬಿದಲ್ಲಿ ಇವನಿಗೆ ವಿಶೇಷ ಪೂಜೆ ಉಂಟು. ಇಲ್ಲಿ ಸರ್ವಮಾತ್ರಕೆಯರ ಶಿಲ್ಪಗಳೂ ಇದ್ದು, ಅವು ವೀರಗಲ್ಲುಗಳ

ಶ್ರೀ ಸುತ್ತೂರು ಕ್ಷೇತ್ರ - ಪರಿಸರದ ವೀರಗಲ್ಲು, ಮಾಸ್ತಿಗಲ್ಲು, ಶಾಸನ ಶಿಲ್ಪಗಳು, ಜಾನಪದ ಅನ್ನಯಗಳು

ಕೆಳಗೆ ಹಾತು ಹೋಗಿವೆ; ಸಮಾಧಿ ಗದ್ದಗೆ ದೇಗುಲದ ಮರದ ಪಕ್ಷದಲ್ಲಿ ಕಾಣಬಿರುವ ಎರಡು ವೀರಮಾಸ್ತಿಗಲ್ಲುಗಳು ಮೂರು ಹಂತದವಾಗಿದೆ. ದೊಡ್ಡವೀರಗಲ್ಲಿನ ಕೆಳಹಂತದಲ್ಲಿ ಖಿಡ್ಗ ಕೂಲ ಹಿಡಿದು ಹೋರಾಡುತ್ತಿರುವ ವೀರರು; ಮಧ್ಯದ ಹಂತದಲ್ಲಿ ಅಷ್ಟರಾಯಾನ ದೃಶ್ಯದಲ್ಲಿ, ಅಷ್ಟರೆಯರು ಬಲಗ್ರಾಮೀಲ್ಲಿ ಕೆಮಲದ ಮೊಸ್ಸು, ಎಡಗೈಯಲ್ಲಿ ಚೊರಿ ಹಿಡಿದು ವೀರನನ್ನು ಸತಿ ಸಹಿತ ಕೈಲಾಸಕ್ಕೆ ಬಯಸ್ತಿರುವುದು; ಕೈಲಾಸ ದೃಶ್ಯದ ಮೂರನೆ ಹಂತದಲ್ಲಿ ವೀರನ ಸತಿ, ವೀರ, ಅಚಕ, ನಂದಿ ಇತ್ಯಾದಿ- ಇವರುಗಳ ಉಬ್ಬ ಶಿಲ್ಪಗಳಿಂದ್ದು, ಜೋಳ ಹೊಯ್ಲಿರುವ ಹೋರಾಟದ ಹಾಗೂ ಸಹಗಮನಿ ಸತಿಯರ ವೀರಮಾಸ್ತಿಗಲ್ಲಿಗಳಿಂತ ಹೋರುತ್ತವೆ. ಸಣ್ಣ ವೀರಗಲ್ಲಿನ, ಅಷ್ಟರಾಯಾನ ದೃಶ್ಯದಲ್ಲಿ ಸಾಫನೆ ಭಂಗಿಯಲ್ಲಿ ಈವರ್ವೀರರು ತಮ್ಮ ತಮ್ಮ ಸತಿಯರ ಪಕ್ಷದಲ್ಲಿದ್ದಾರೆ. ಕೈಲಾಸ ದೃಶ್ಯದಲ್ಲಿ ಜೋಳದಿಯಾಗಿ ವೀರರು, ಅವರ ಹಿಂದೆ ಜೋಳದಿಯಾಗಿ ಸತಿಯರು ಸ್ಥಾನಕ ಪ್ರಕಾಮ ಭಂಗಿಯಲ್ಲಿ ಶಿಲ್ಪಗಳಿಂಡಿದ್ದಾರೆ. ಅವು ಶಿವಾಚಾರದ ಪ್ರಭಾವವನ್ನು ಹೋರುವಂತಿವೆ. ಇನ್ನು ಇಲ್ಲಿಯ ಎರಡು ವಿಶಿಷ್ಟ ಶಿಲ್ಪಗಳು ಗಮನ ಗೆಳೆಯುತ್ತವೆ. ಒಂದು ಕಪಾಲ ಚೈರವ ವಿಗ್ರಹ : ಜತುಭೂಜಜಾಗಿ ಸಮಭಂಗಿಯಲ್ಲಿ ಈ ಉಬ್ಬ ಶಿಲ್ಪವಿದೆ. ಬಲಿಹಿಂಗ್ಯೆಯಲ್ಲಿ ಡಂಪರು, ಎಡ ಹಿಂಗ್ಯೆಯಲ್ಲಿ ಶಿಶುಲ ಸ್ವಷ್ಟವಾಗಿ ಕಾಣುತ್ತವೆ. ಬಲ ಮುಂಗ್ಯೆಯಲ್ಲಿ ಖಿಡ್ಗ ಹಿಡಿದ ಭಂಗಿಯಲ್ಲಿಂದ್ದು, ಖಿಡ್ಗ ಭಗ್ನವಾಗಿದೆ. ಎಡ ಮುಂಗ್ಯೆ ರುಂಡವನ್ನು ಹಿಡಿದಿದ್ದು, ನಾಯಿಯ ರುಂಡದ ರಕ್ಷಣನ್ನು ನೆಕ್ಕುವಂತಿದೆ. ಹೋರಳಹಾರ, ಹೋಳ್ಯುಂಕಣ, ಹೋರಳಹಾರ, ರುಧ್ರಾಷ್ಟಿ ಕೋಕುಂಡಲ, ರುಂಡಮಾಲೆಯನ್ನು ಎಡಮುಂಗ್ಯೆ ಮಟ್ಟದಿಂದ ಬಲಸೊಂಟಿದ ಮೂಲಕ ಎಡಭೂಜಕ್ಕೆ ಹೊಂದಿಸಿರುವ ಈ ಮೂರಿಕ ನಗ್ವಾಗಿದೆ. ಪ್ರಭಾವಳಿ ಭಾಗದಲ್ಲಿ ಬಲ ಮೊಣಿಕೆಗಳ ಕೆಳಗೆ ಬಲಗ್ರೈಗಳ ಹಿಡಿದಿರುವ ಜಟಿ ಕೆದರಿರುವ ಎಡಗೈ ಇಳಿಬಿಟ್ಟ ದಕ್ಷನಂತೆ ಪ್ರಕಾಮಭಂಗಿ ಇಲ್ಲದ ಸ್ಥಾನಕ ಭಂಗಿಯಲ್ಲಿರುವ ವ್ಯಕ್ತಿ (ಭೇತಾಳಿ!) ಶಿಲ್ಪವಿದೆ. ಈ ಶಿಲ್ಪ ವಿಜಯನಗರ ಕಾಲದ್ದಾಗಿದೆ. ಶುದ್ಧಗ್ರಾಮೀಣ ಶೈಲೀಯದಾಗಿದೆ.

ಎರಡನೆಯ ಶಿಲ್ಪ ಒಂದು ವೀರನಾಯಕ-ನಾಯಕ ದಂಪತಿ ಅಶ್ವರೋಹಿ ವೀರನು ಬಲಗ್ರೈಯಿಂದ ಖಿಡ್ಗವನ್ನು ಎತ್ತಿ, ಎಡಗೈಯಿಂದ ಕುದುರೆಯ ಕೆಡವಣಾ ಹಿಡಿದಿದ್ದಾನೆ. ಶರಕ್ಕೆ ಉಳಿಕೆ ವಾಲಿರುವ ಮೇಲು ದುಂಡು ಕುಳಿದ್ದ ಹೊಳ್ಳಿಗೆ, ಎದೆಯ ಮೇಲೆ ವೀರ ಪಸ್ತದ ಅಲಂಕೃತ ವಿಸ್ತರ, ಸೊಂಡದಲ್ಲಿ ಕತಾರಿ, ತೋರಿರುವ ವೀರಭಂಗಿ ವಿಶಿಷ್ಟವೆನಿಸುತ್ತದೆ. ಹಿಂಬದಿಗೆ ವೀರನ ಸತಿ ವೀರಭಂಗಿಯನ್ನು ಪ್ರೇರಿಸುವಂತೆ ಆಸಿನಳಾಗಿದ್ದಾಗಿ. ಕುದುರೆ ಹಿಂಬದಿರುವ ದ್ವಿಭಂಗಿಯಲ್ಲಿನ ಕಾಲಾಳು, ವೀರನಿಗೆ ಹೊಡೆ ಹಿಡಿದ ಭಂಗಿಯಲ್ಲಿದ್ದಾನೆ. ಕುದುರೆಯ ಮುಂದೆಯೂ ಕುದುರೆ ಮೊಸ್ಸು(!) ಬಲಗ್ರೈಯಲ್ಲಿ, ಎಡಗೈಯಲ್ಲಿ ಕಳತ ಹಿಡಿದು ವೀರನ ಶುಭಜ್ಯೇತ್ಯ ಯಾತ್ರೆಗೆ ಮಂಗಳ ಹೋರುವಂತೆ ಶಿಸ್ತಿನಿಂದ ಸಮಭಂಗಿಯಲ್ಲಿ ವೀರವನಿತೆ ನಿಂತಿರುವಂತೆ ಹೋರುತ್ತದೆ. ಕುದುರೆಯು ಅಲಂಕೃತಗೊಂಡ ನಾಯಕನ ಮೆಚ್ಚಿಕೊಂಡಿದೆ. ಈ ಉಬ್ಬ ಶಿಲ್ಪಮಾತ್ರಕೆಯರ ಶಿಲ್ಪಗಳನ್ನು ವೀರ ಹೋರಾಟದ ಏಕಾಂಗ ವೀರ ಅಧಾರ್ತ ಏಕಾಂಗ

ಜೀಮಾರನಹಲ್ಲಿ ಬೃಹತ್ ಶಿಲಾ ಸಮಾಧಿ ಗದ್ಯಗೆ ಬಳಿ
ವೀರ ಮಾಸ್ತಿಗಲ್ಲುಗಳು

ಜೀಮಾರನಹಲ್ಲಿ ವೀರ ದಂಪತಿ ಮಾಸ್ತಿಗಲ್ಲು

ಶ್ರೀ ಸುತ್ತಾರು ಕ್ಷೇತ್ರ - ಪರಿಸರದ ವೀರಗಲ್ಲು, ಮಾಸ್ತಿಗಲ್ಲು, ಶಾಸನ
ಶಿಲ್ಪಗಳು, ಜಾನಪದ ಅನ್ವಯಗಳು

ಅಜೀಯ ವೀರನ ಶಿಲ್ಪದಂತೆ ಕಾಳಿತ್ತದೆ. ಬಹುಶಃ ಚೀಮಾರನೇ (ಜೀಮಾರನೋ, ಜಯಮಾರನೋ) ಈ ಶಿಲ್ಪದಲ್ಲಿ ಸತಿಸಹಿತವಾಗಿ ಇರುವೆಂತೆ ಉಂಟೆ ಬರಬಹುದು. ಅಥವಾ ಚೋಳ-ಹೊಯ್ಯಳರ ಸಂಘರ್ಷ ಕಾಲದಲ್ಲಿ ಗಾನಯ ಶತಮಾನದಲ್ಲಿ ಹೊಯ್ಯಳರ ಪರ ಹೋರಾಡಿ ಜಯತಂದುಕೊಟ್ಟ ಉರಿನ ನಾಯಕ - ಉರೋಡೆಯ ವೀರನಿವನಾಗಿರಬಹುದು ಎನ್ನಲೂ ಇಲ್ಲಿ ಅವಕಾಶವಿದೆ.

ಹೊಯ್ಯಳ ನರಸಿಂಹನಿಗೆ ಇಂಥ ವೀರ ಸಹಕಾರ ಬಹುಶಃ ದೊರಕಿದ ಕಾರಣ, ವೀರರ ಪ್ರದೇಶ ಎನಿಸಿದ ಕಾರಣ, ಹೊಯ್ಯಳರು 'ಸೋತ್ತಿಯೂರನ್ನ ಉಪ ರಾಜಧಾನಿ ಮಾಡಿಕೊಂಡರು; ಹಾಗೂ ಸೋಮೇಶ್ವರ, ನಾಗಕೇಶವ ದೇಗುಲಗಳ ಜೀವೋಽದಾರ ಪ್ರತಿಷ್ಠಿತಣಿನ್ನ ಮಾಡಿರಬೇಕೆನಿಸುತ್ತದೆ (ಸಂ.ಗೂ. ೨೩, ಕ್ರಿ.ಶ. ೧೧೯; ಸೋಡಿ) ಕ್ರಿ.ಶ. ೧೧೯-೧೨೦ ಲ್ಲಿ 'ಹಿರಿಯನಾಡೆಡನಾಡ ಸೋತ್ತಿಯೂರ ಶತ್ರು ಗಂಡಕ್ಕಿಳಿಸೆ' (ಸಂ.ಗೂ. ೨೨೦) ಜೀಮಾರನ- ಹಳ್ಳಿಯ(!) ಯಭರಸಾಲೆಯನ ತಮ್ಮ ಮಂಚಿಯಣಿನ್ನ ಶತ್ರುಗಳನ್ನ ಕೊಂಡು ಜಯತಂದು ಕೊಟ್ಟ ವೀರಸ್ವರ್ಗವೇರಿದ ಸುತ್ತಾರು ಶಾಸನದ ವಿಷಯವೂ, ಮೇಲಿನ ವಿಷಯಗಳಿಗೆ ಪೋಷಕವೆ ಆಗುವಂತಿದೆ. ಹೀಗೆ ಹರಿಹರ ಸಮಸ್ಯೆಯಕ್ಕೆ ಹಾಗೂ ಸುತ್ತಾರು ಪ್ರದೇಶದ ವೀರರನ್ನ ಪ್ರೌಢಾರ್ಥಿಸುವಲ್ಲಿ ಶ್ರೀ ಮರದ ಪರಂಪರೆಯೂ ನೆರವಾಗಿದ್ದು ಗಮನಾರ್ಹ.

ನಗಲೇ ಮಾರಿಚಾವಡಿ ಎದುರಿನ 'ಅಂಕ(ನ)ಕಲ್ಲು' ಇಬ್ಬಿಗ ವೀರಗಲ್ಲುಗಳು

ಅಶ್ವರೋಹಿ ವೀರಣ್ಣನ ಮೆದಲ ಹಳೆ ಶಿಲ್ಪ

ಗುಡಿಯ ಹೊರಬದಿಗೆ
ಭಿನ್ನಗೊಂಡರುವ ಅಶ್ವರೋಹಿ
ವೀರಣ್ಣನ ಅನಯು ಹಳೆಯ
ಶಿಲ್ಪ (ಗುಡಿಯೊಳಗೆ ಇಂದಿನ
ಹೊಸ ಶಿಲ್ಪವಿದೆ)

ಅಶ್ವರೋಹಿ ವೀರಣ್ಣನ
ಇಂದಿನ ಹೊಸ ವೀರ
ವಿಗ್ರಹದ ಗುಡಿ ಹಾಗೂ
ಅರ್ಚಕರು

ವೀರಶೈವ ಗುರಿಕಾರ ಮನತನದ ಕನ್ನೆಯಿರಿಂದ
'ಬೋನುಗುಡಿಕೆ' ನೈವೇದ್ಯ ಪಡೆಯುವ
‘ದಡದಲಂಗಪ್ಪ’ (ಬ್ರಿರವ!) ಹಾಗೂ ನಾಯಿಯ ಶಿಲ್ಪ

ಬೋನುಗುಡಿಕೆ ನೈವೇದ್ಯ
ಪಡೆವ ದಡದ
ಲಂಗಪ್ಪ

ಶ್ರೀ ಸುತ್ತೂರು ಕ್ಷೇತ್ರ - ಪರಿಸರದ ವೀರಗಲ್ಲು, ಮಾಸ್ತಿಗಲ್ಲು, ಶಾಸನ
ಶಿಲ್ಪಗಳು, ಜಾನಪದ ಅನ್ನಯಗಳು

ಬಲಿ ಬಿಳಿಪುದು : ಮಾರಿಗುಡಿ ಬಳಿ ನಾಯಕ ಜನಾಂಗದವರು ಒಪ್ಪೇತ್ತು
ಫಲಾಹಾರ-ಉಪವಾಸವಿದ್ದ ಮಾಳಿಗೇಶ್ವರಿ ಗುಡಿ ಹಿಂಬದಿಯ ಮಾರಮನ್ಯ ಗುಡಿ
(ಬಾವಡಿ) ಬಳಿಬರುತ್ತಾರೆ. ಆದರ ಮುಂಭಾಗದಲ್ಲಿ ಉಪವಾಸ ಪ್ರತಿ ಹಿಡಿದ್ದ ನಾಯಕರ
ಪೈಕಿ ಒಬ್ಬ ವೃತ್ತಿಗೆ ಬೆಂತೋಫೀಟ್ ಸುತ್ತಿ ಕೆಳಗೆ ಮಲಗಿಸುತ್ತಾರೆ (ಬಲಿ ಕೆಡಮುವುದು). ಆಗ
ಮೂರು ಜನ ಕಾಲಿಗೆ ಕುಣಿಗೆಜ್ಞ ಕಟ್ಟಿದ ನಾಯಕರ ಪೈಕಿಯ ವೀರ ಮಕ್ಕಳು ವೃತ್ತಿಯ ಬಳಿ
ಬರುತ್ತಾರೆ. ಅವರು ಮೀನೆ, ಗರೆ, ಬಣ್ಣದ ಅಲಂಕಾರ ಮಾಡಿರುವ ಮರದ
ಮುಖಿವಾಡವನ್ನು ಹಾಕಿಕೊಂಡಿರುತ್ತಾರೆ. ದೇವರ ಹೆಸರನ್ನು ಕಾಗುತ್ತ ವೃತ್ತಿಯ ಸುತ್ತ
ಸುತ್ತುತ್ತಾರೆ. ಅಪ್ಪರಲ್ಲಿ ಮಲಗಿದ ವೃತ್ತಿಗೆ ಉಸಿರಿ ಕಟ್ಟಿದಂತಾಗಿ ಪ್ರಜೆ ತಪ್ಪಿ ಬಿದ್ದಂತಿರುತ್ತಾರೆ.
ಇದನ್ನು ‘ಪರು ಕಟ್ಟೋದು’ (ಒಂದು ತಮಾವೆ ಆಟ) ಎನ್ನುತ್ತಾರೆ. ಏಳುಗರಳೆ ಹೊತ್ತುದ
ಮೇಲೆ ವೃತ್ತಿಯನ್ನು ಏಳಿಸುವ ಆಟ ಮುಕ್ಕಾಯ ಮಾಡುತ್ತಾರೆ (ಇದು ಬಹುಶಃ ಶಾಕ್ತೀಯ
ಪದ್ಧತಿಯಲ್ಲಿ ಬಳಿಕೊಡುತ್ತಿದ್ದ ಪ್ರಾಚೀನ ಪದ್ಧತಿಯ ಸಂಕೇತಪ್ರೋ) ಅಥವಾ ಹೋರಾಟದಲ್ಲಿ
ಫಾಸಿಕೊಂಡಿದ್ದ ಉರಿನ ವೀರನನ್ನು ಉರಿನ ಇತರ ವೀರರು, ರಹಸ್ಯವಾಗಿ ಹೊತ್ತು
ತಂದು ಉಪಚರಿಸಿದ ಸಂಕೇತಪ್ರೋ ಆಗಿರುವಂತಿದೆ.)

ಬುಧವಾರ ಮಾಳಿಗೇಶ್ವರಿ ಅಮ್ಮನೆವರ ಮುಡೆ. ವೀರಶೈವರು ಮಾತ್ರ ಈ
ಮುಡೆಯನ್ನು (ಅಂದರೆ ಗ್ರಾಮಸ್ಥರ ಪೈಕಿ ಅರ್ಚಕರು) ಹೊರುತ್ತಾರೆ. ಹೆಸರುಬೇಳೆ, ಬೆಲ್ಲ,
ಅಕ್ಕಿ ಹಾಕಿ ಮಾಡಿದ ಅಡುಗೆಯನ್ನು ಮುಡೆಯಲ್ಲಿಟ್ಟು ಆದರ ಬಾಯಿಕಟ್ಟಿ ಹೊತ್ತು ತರುತ್ತಾರೆ.

ರಾತ್ರಿ ಹನ್ನೆರಡು ಗಂಟೆಗೆ ಮನೆಯಮನ್ಯ ಬಳಿಗೆ ದೇವಸ್ಥಾನದಿಂದ ಮಾಳಿಗೇಶ್ವರಿ
ನಡೆಮುಡಿಯಲ್ಲಿ ಹೊರಟು ಬರುತ್ತದೆ. ನಾಯಕರು ಮಾತ್ರ ‘ಈರಕೆ’ (ಹರಕೆ!)
ಅಚರಿಸುತ್ತಾರೆ. ಅಂದರೆ ತಲೆಗೆ ತೆಂಗಿನಕಾಯಿ ಹೊಡೆದುಕೊಳ್ಳುವುದು (ಕೊಡಗಿನಲ್ಲಿ
ಇದನ್ನು ‘ಕುರುಂದ’ ಎನ್ನುತ್ತಾರೆ) ಚಾಟಿಯಿಂದ ಶ್ವೇತ, ರಂಧ್ರಿಗೆ ಹೊಡೆದು ಕೊಳ್ಳುವುದು,
ದಬ್ಬಳವನ್ನು ಕೆಳ್ಳೆ-ಮೂಗು-ಗಂಟಲಿಗೆ ಚುಪ್ಪಿಕೊಳ್ಳುವುದು. ಈ ಆಚರಣೆಯಲ್ಲಿದೆ. ಇದನ್ನು
ಆಚರಿಸಿಕೊಂಡು ವೀರಣ್ಣ ದೇಗುಲದ ಬಳಿಯಿಂದ ಬಂದು, **ಅಂಕಲ್ಲು** ಬಳಿ ನಿಲ್ಲುತ್ತಾರೆ.
ಆ ಹೊತ್ತಿಗೆ ಮಾಳಿಗೇಶ್ವರಿ ಅಲ್ಲಿಗೆ ಬಂದಿರುತ್ತದೆ. ಉರಿನ ಲಿಂಗಾಯಿತರು, ನಾಯಕರು
ಮನೆಯವರೆಲ್ಲ ಹೊಟ್ಟು ಕಾಯಿಯನ್ನು ಅಲ್ಲಿ ಒಕ್ಕೆಲುಗಳು ಒಡೆಯುತ್ತಾರೆ. ಒಕ್ಕೆಲ್ಲಿಗೆ ಒಂದು
ಕಾಯಿ ಕೊಡಬೇಕು. ಕೊಟ್ಟ ತೆಂಗಿನಕಾಯಿಯನ್ನು ‘ಅಂಕಲ್ಲಿ’ಗೆ ಹೊಡೆಯುತ್ತಾರೆ. ಹಾಗೆ
ಹೊಡೆದಾಗ ಬಿದ್ದ ಕಾಯಿಗಳ ಜೊರನ್ನು ಆಯ್ದುಕೊಳ್ಳುವ ಹಕ್ಕು ಮಡಿಪಾಳ ಶೆಟ್ಟಿಗೆ
ಇರುತ್ತದೆ. ಹಾಗೆ ಆಯ್ದು ಮೇಲೆ ಅದನ್ನು ನಾಯಕ ಜನಾಂಗದವರಿಗೆ ಹಂಚುತ್ತಾರೆ.
ಮಾರಿಗುಡಿ ಮುಂದೆ ಈ ದಿನ ವೀರ ಮಕ್ಕಳ ವೀರಗುಣತೆಪಿರುತ್ತದೆ.

ಇಲ್ಲಿಯ ಈರಣ್ಣ, ನಾಯಕರ ಪೈಕಿ ವೀರನಾಗಿ, ಉರಿನ ನಾಯಕನೂ ಆಗಿದ್ದವೆ. ಅವನು
ಕಾಳಿಗ ಮಾಡಿ ಬಿದ್ದ ಜಾಗ ಅಂಕಕಲ್ಲು ಇರಬೇಕು. ಎರಡು ವೀರಗಲ್ಲು ಸಾಲುಗಳ
ನಡುವೆ ಮಾರಿದೇಗುಲದ ಎಡಮುಂಬದಿ ಎದುರಿಗೆ ಈ ಕಲ್ಲು ಇದೆ. ಇಲ್ಲೆಲ್ಲ ನಡೆಯುವ
ಆಚರಣೆಗಳಲ್ಲಿ, ವೀರರಲ್ಲಿ, ವೀರಭದ್ರ ಶೋರ್ವಾದೋಪ ಮಾಡಿ, ಅನುಗ್ರಾ ಶಸ್ತ್ರಪ್ರವಾಡಗಳನ್ನು

ಸಾಂಕೇತಿಕವಾಗಿ ಇಲ್ಲಿ ಹರಕೆಯಂತೆ ಆಚರಿಸಿಕೊಂಡು ಬಂದಂತಿದೆ. ಕಾಳಗೆ ಅರಂಭವಾದ ನೆಲೆ ಈರಣ್ಣ ಗುಡಿ ನೆಲೆಯಾಗಿರಬಹುದು. ಉರಿನಾಡಿ ಅವನ ಗುಡಿ ಇದೆ. ಶಿಲ್ಪದಲ್ಲಿ ಅಶ್ವಯೋಹಿ ವೀರಣ್ಣ ಶ್ಯೇಯಲ್ಲಿ ಶೂಲಹಿಡಿದು ಒಡುತ್ತಿರುವ ಕುದುರೆಯ ಮೇಲೆ ಕುಳಿತ ಭಂಗಿಯಲ್ಲಿದ್ದಾನೆ. ಹಿಂಬದಿಯಲ್ಲಿ ಕಾಲಾಳು ಕೊಡೆ ಹಿಡಿದಿದ್ದಾನೆ. ಇದು ವೀರಣ್ಣ ಉರಿನ ನಾಯಕನಾಗಿದ್ದ ಎಂಬುದರ ಸಂಕೇತವಾಗಿದೆ. ಕುದುರೆಯ ಓಟದ ಭಂಗಿಯು, ವೀರಣ್ಣನು ಕಾಳಗಕ್ಕೆ ಸಾಗುತ್ತಿರುವ ಸಂಕೇತವೆಂಬಂತಿದೆ.

ಖಾವಡಿ ಎದುರಿನ ಸಮತಲ ಹಾಸುಗಲ್ಲೇ (ಅಂಕದ ಕಲ್ಲು!) ‘ಅಂಕನಕಲ್ಲು’ ಎನಿಸಿ, ಅದೇ ಕಾಯಿ ಹೊಡೆಯುವ ನೆಲೆ ಆಗಿದೆ. ಉಗಾದಿ, ದೀಪಾವಳಿಯಂದು ಈ ಅಂಕನಕಲ್ಲು ಬಳಿಯ ಸಾಲು ವೀರಗಲ್ಲುಗಳಿಗೆ ಪೂಜಾದಿಗಳನ್ನು ನಡೆಸುತ್ತಾರೆ. ಗ್ರಾಮದ ತಮ್ಮಡವ್ವಿನಿಂದ (ತಿಂಬಕ್ಕೆ ತಮ್ಮಿ) ಈ ಪೂಜೆ ನಡೆಯುತ್ತದೆ. ಬೆಳಗಿನ ಜಾವ ಸಾಲ್ಯು ಗಂಟೆಗೆ ಹೋಳಿ ಕಟುಕನ ಬೇರನ್ನು (ಹರಿಶಿನದ ಕೊನೆ ರೀತಿ ಬಿಳಿ ಬಣ್ಣದ್ದು) ಅಂಕದ ಭೂಮಿಯಲ್ಲಿ (ಅಂಕನಕಲ್ಲಿನ ಎಡಪಕ್ಕೆ) ಇಟ್ಟು ಪೂಜಿಸುತ್ತಾರೆ. ನಂತರ ಮಣ್ಣ ಮುಚಿಡುತ್ತಾರೆ. ಆ ಬೇರು ಬೆಳೆದರೆ ಆ ವರ್ಷ ಉರಿಗೆ ಒಳ್ಳೆಯ ಫಸಲು; ಬೆಳೆಯಲ್ಲಿ ಎಂದರೆ ಉರಿಗೆ ಬೆಳೆಗಳು ಕಡಿಮೆ ಆಗ್ನಿದೆ, ಆ ವರ್ಷ ಫಸಲು ಇಲ್ಲ ಎಂಬ ಸಂಕೇತವಂತೆ. ಇದು ಗ್ರಾಮೀಣರ ಅನುಭವಕ್ಕೆ ಬಂದ ನಂಬಿಕೆ.

ಈರಣ್ಣ ಉರಾಚಿ ಗುಡಿಯಲ್ಲಿದ್ದಾನೆ. ಇವನು ಕುದುರೆಯ ಮೇಲೆ ಕುಳಿತ ವೀರರು ಇವನು ಗುಡಿ ‘ದಡದ ಲಿಂಗಪ್ಪನ್ ಗುಡಿ ಎದುರಿಗಿದೆ. ದಡದ ಲಿಂಗಪ್ಪನ್ ಗುಡಿ ಬಳಿ ಮಾಳಿಗೇಶ್ವರಿಗೆ ಮಡೆ ತಯಾರಿಸಿ ಎಡೆ ಹಾಕುತ್ತಾರೆ.

ಗುರುವಾರದಂದು ಮೊದಲಿಗೆ ಕೊಂಡ ಹಾಗು ತೇರು ನಡೆತ್ತಿತ್ತಂತೆ. ಈಗ ಮಾಳಿಗೇಶ್ವರಿಗೆ ನಡೆಯುತ್ತಿಲ್ಲ. ಇಲಾಲರ ಮೈಸೂರು ಗ್ರಾಮಸೆಟೆಯರ್, (ಪ್ರ. ೯೦) ಈ ಮಾಳಿಗೇಶ್ವರಿ ದೇಗುಲ ಬಹುಶಃ ಗಂಗರ ಕಾಲದ ಸ್ವರ್ವಮಾತ್ರಕೆಯರ ದೇಗುಲವೆಂದಿದೆ. ಹಾಗಿದ್ದರೆ ಮಾತ್ರಕೆಯರ ರಕ್ಷಕನಾದ ವೀರಭದ್ರ ಸಂಬಂಧ ಮಾಳಿಗೇಶ್ವರಿಗೆ ಒದಗಿ ಅವನ ಸಹವರ್ತಿಯ ಸಂಬಂಧದ ಸಂಕೇತವಾಗಿ ಕೊಂಡ ನಡೆಯುತ್ತಿದ್ದಿರಬೇಕು.

ಶುಕ್ರವಾರ, ನಾಯಕರ ದೇವರನಿಂದ ಈರಣ್ಣನಿಗೆ ನಾಯಕರು ಹೋಳಿಗೆ ಹೋಗಿ ಆ ನೀರಿನಲ್ಲಿ ಅಕ್ಷಿ ತೊಳೆದು ತಂದು ‘ಮಡ’ ಮಾಡಿ, ಹರಕೆ ಸಲ್ಲಿಸುತ್ತಾರೆ. ಮಾಳಿಗೇಶ್ವರಿಯ ದರ್ಶನಕ್ಕೆ ಹೋಗಿ, ಈರಣ್ಣನಲ್ಲಿಗೆ ಬರುತ್ತಾರೆ. ಗುರುಕಾರ್ ವೀರಶೈವ ಮನಸೆನದ ಎಂಟು ವರ್ಷದೊಳಗಿನ ಕೆನ್ನೆಯರು, ಸಂಡಿಗೆ, ಕಜ್ಜಾಯ ತಂಬಿಟ್ಟು, ಹಸಿ ಕಡಲೆ, ಅಲಸಂದೆ ಗುಗ್ಗಿ ಇರುವ ಆರು ಅಥವಾ ಬಂಬತ್ತು ಕುದಿಕೆಗಳನ್ನು ಮನೆಯಮ್ಮೆ ಮಾಳಿಗೇಶ್ವರಿ ದೇವತೆಗಳಿಗೆ ಎಡೆ ತೋರಿಸಿ. ದೇವರ ಬಳಿ ದಡದಲಿಂಗಪ್ಪನಿಗೆ ತರುತ್ತಾರೆ. ಇದನ್ನು ‘ಬೋನುಗುಡಿಕೆ’ ಎನ್ನುತ್ತಾರೆ. ನಂತರ ಬಹುಶಃ ಕುದಿಕೆಗಳಲ್ಲಿ, ಬೋನ ಒಟ್ಟಿಸುವ ಹರಕೆ ಇರಬಹುದಂದು ತೋರುತ್ತದೆ.

ದಡದ ಲಿಂಗಪ್ಪ ಚತುಭುಜ, ಸಾಫಿನ ದ್ವಿಭಂಗಿ ಉಬ್ಬಿಶಿಲ್ಪವಾಗಿದ್ದಾನೆ.

ಶ್ರೀ ಸುತ್ತಾರು ಶ್ಯೇತ್ರ – ಪರಿಸರದ ವೀರಗಲ್ಲು, ಮಾಧ್ಯಿಗಲ್ಲು, ಶಾಕನ ಶಿಲ್ಪಗಳು, ಜಾನಪದ ಅನ್ಯಾಯಗಳು

೧೮೧

ಹಿಂಬಲಗೈಯಲ್ಲಿ ಡಮರು, ಎಡಹಿಂಗೈಯಲ್ಲಿ ಶ್ರಿಶೂಲ, ಮುಂಬಲಗೈಯಲ್ಲಿ ಶಿಂಡಿದಿದ್ದಾನೆ. ಎಡಮುಂಗೈಯಲ್ಲಿ ಪಾನಬಟ್ಟಲು ಹಾಗೂ ರುಂಡ ಹಿಡಿದಿದ್ದಾನೆ. ನಾಯಿ ರುಂಡರುಧಿರವನ್ನು ನೆಪ್ಪತ್ತಿದೆ. ಎಡಗೈ ಶ್ರಿಶೂಲಕ್ಕೆ ಹೆಡೆನರಳು ಕೊಟ್ಟಿಂತ ತಾಗಿದ ನೀಳನಾಗವು, ಉಬ್ಬಿ ಶಿಲ್ಪದ ಲಿಂಗಪ್ಪನ ಪಾದ ಮುಟ್ಟಡವರೆಗೂ ಬಾಲ ಹಾಚಿ ನಿಂತ ಭಂಗಿಯಲ್ಲಿದೆ. ಲಿಂಗಪ್ಪನ ಶಿಲ್ಪದ ಬಲಜಫಘನದ ಎತ್ತರದವರೆಗೆ ಗಣವ್ಯಕ್ತಿ ಶ್ರೀಯಾಸನ್ನದ್ದ ಭಂಗಿಯಲ್ಲಿ ನಿಂತಿದ್ದಾನೆ. ದಡದ ಲಿಂಗಪ್ಪನ ಎಡಭುಜದಿಂದ ಬಲಜಫಘನದವರೆಗೆ ರುಂಡಮಾಲೆ ಇದೆ. ನಡುಬಂಧ, ಎಡಕಟ್ಟಿ ಇದೆ. ಹೊರಳ ಹಾರ, ವಸ್ತುದ ಗಂಟು(!) ಕೊಣಹಂಡಲ ಸಹಿತ ಇರುವ ಈ ಶಿಲ್ಪದ ಶೀರೋವೇಷ ವಿಶಿಷ್ಟ ರುದ್ರಾಕ್ಷವರೆಂಬಂತಿದೆ. ನಾಲ್ಕು ಜೋಡಿ ಜಟಿಗಳ ಪೇಟವೆಂಬಂದಿತೆ. ನಂಜನಗೂಡು ನಂಜುಂಡೇಶ್ವರ ಗುಡಿಯ ಮುಂದಿನ ಮಂಟಪದ ಕಂಬಗಳ ಎಡಬದಿಯಲ್ಲಿ ‘ಚನ್ನಬಸವಣ್ಣ’ ಎಂದು ಕರೆಯಲಾಗುತ್ತಿದ್ದ ವಿಗ್ರಹದ ಜಟಿಯೂ ಇದೇ ಶೀಲಿಯಲ್ಲಿದೆ. ದಡದ ಲಿಂಗಪ್ಪ ಶಿಲ್ಪದ ಈ ಲಕ್ಷಣಗಳು, ಅವನನ್ನು ‘ಕವಾಲ ಬ್ರೈರವ’ ಎಂದೂ ಭಾವಿಸಲು ಕಾರಣವಾಗುತ್ತದೆ. ಒಟ್ಟಿನಲ್ಲಿ ನಗಲ್ರೇಯ ಜನಪದ ಆರಾಧಿಸುತ್ತಿರುವ ದೇವತೆ ಇವನಾಗಿದ್ದಾನೆ. ಉರಿನ ಪಾರಂಪರಿಕ ಶಿವಸಮಯಗಳ ಷರ್ವೇಯವರ ಆರಾಧನಾ ದೈವವಾಗಿ ಮೂಡಿ ಬಂದು ಇಂದು ಜನಪದ ಆಚರಣೆಗಳಿಗೆ ಮಿಳಿತಗೊಂಡಿದ್ದಾನೆ.

ಇದೇ ರೀತಿ ನಾಯಕ ಜನಾಂಗದವರು ಈರಣ್ಣನಿಗೆ ಕೇಲು ತರುತ್ತಾರೆ. ನಡುವಿಗೆ ಹಸಿನೊಲಿನಿಂದ ಹಗ್ಗದಂತೆ ನೇಯು ಅದರಿಂದ ಇಬ್ಬದಿಯಲ್ಲಿ ಪಾಳೇಗಾರ ವೇಷದವರಿಗೆ ಹಿಡಿಯುತ್ತಾರೆ. ಜೋಡಿಗೆ ಕೆತ್ತಿಯನ್ನು ಏರಡೂ ಕಡೆ ಹಿಡಿದಿರುತ್ತಾರೆ. (ಈ ಈರಣ್ಣನಿಗೂ ಮೊದಲು ಕೊಂಡ ನಡೇತ್ತಿತ್ತಂತೆ) ಈ ನಾಯಕ ಜನಾಂಗದವರಿಂದ ಮಡಿಯಿಂದ ‘ಮಡೆ’ ನಡೆಯುತ್ತದೆ. ಈ ಈರಣ್ಣನಿಗೆ ಮಾಳಿಗೇಶ್ವರಿ ಆಕ್ಷನಂತೆ. ದಡದ ಲಿಂಗಪ್ಪನ ಗುಡಿ ಸನಿಹದಲ್ಲಿ ಪ್ರಾಗ್ಯಾತಿಹಾಸಿಕ ಕಲಾಸರೆಗಳೂ ಕಂಡು ಬರುತ್ತದೆ.

ಈ ಹಿನ್ನೆಲೆಗಳನ್ನು ಗಮನಿಸಿದರೆ, ನಗಲ್ರೇ ಪ್ರಾಗ್ಯಾತಿಹಾಸಿಕ ಕಾಲದಿಂದಲೂ ಜನಪಾಸ್ತಪ್ಪವನ್ನು ಸುಮಾರು ಏರಡು ಸಾವಿರದ ಐಸಾರು ವರ್ಷಕ್ಕೂ ಮುಂಚೆ ಮೊಂದಿತ್ತು, ಎಂದು ಸೂಚಿಸೆಯಾಗುತ್ತದೆ. ಮಾಳಿಗೇಶ್ವರಿಯಲ್ಲಿ ಈರಣ್ಣನ ಸೋದರಿಯನ್ನು ಜನಪದ ಕಂಡಿದ್ದಾರೆ. ಆದರೆ ಅದು ಅಕ್ಷನಾಗದೆ ತೆಗಿ ‘ಬೋದೇಶ್ವರಿ’ ಎಂದರೆ ಪೌರಾಣಿಕ ಹಾಗೂ ಬಿಂಧಾಸಿಕ ತಾರ್ಕಣಿಗೆ ಎಡಯಾಗುತ್ತದೆ. ಅಲ್ಲದೆ ‘ದಂಡಿನ ಲಿಂಗಪ್ಪ’ನ ಸಂಕೇತವಾಗಿ ಕಾಳಗದ ವೀರ, ಜನಪದ ಬಳಕೆಯಲ್ಲಿ ‘ದಡದ ಲಿಂಗಪ್ಪ’ ಆಗಿರಲೂಬಹುದು.

ಶ್ರೀ ಸುತ್ತಾರು ಪಿಠೆ ಪರಿಸರದ (ಸಿದ್ಧಪ್ಪಜಿ ಗುಡಿ ಬಳಿಯ) ವೀರಗಲ್ಲುಗಳು

ವೀರನ ಅಥವ ವೀರರ ಸಾಹಸದ ಸ್ವಾರ್ಥಕವಾಗಿ ನಿಲ್ಲಿಸಿದವು ವೀರಗಲ್ಲುಗಳು; ವೀರಗಲ್ಲುಗಳಲ್ಲಿ ವೀರಶಾಸನ ಸಹಿತ ಶಿಲ್ಪಗಳು ವೀರಶಾಸನ ರಹಿತ ಶಿಲ್ಪಗಳೂ ಇವೆ. ಈ ಶಿಲ್ಪಗಳು ಸಾಮಾನ್ಯವಾಗಿ ಉಬ್ಬಿಶಿಲ್ಪಾಗಿರುತ್ತವೆ. ಸಾಂಕೇತಿಕ ಧಾರ್ಮಿಕ ಚಿಂತೆಗಳನ್ನು ಮೊಂದಿರುತ್ತವೆ. ಕೆಲ ವೇಳೆ ಅಂಶಾವತಾರವಾಗಿ ಆಯುಧ ಚಿಂತೆಗಳನ್ನು ಮೊಂದಿರುತ್ತವೆ.

- ವೈಕೆ (ವೀರ), ನಿಸದಿ ಮಂಟಪ, ಗೋಪ, ಸಾಮಾನ್ಯವಾಗಿ ಅಯುಧ ಚಿಹ್ನೆಗಳಾಗಿ ಶೂಲ, ತ್ರಿಶೂಲ, ಬಾಣ, ಕತ್ತಿಯ ಶಿಲ್ಪಗಳನ್ನು ತೋರುತ್ತವೆ. ಶಿವಲಿಂಗ, ದೀಪ, ನಂದಿ, ಗೋಪರ, ಕಳಶ, ಸೂರ್ಯ, ಚಂದ್ರ, ಮುಕ್ಕೊಡೆ, ಪ್ರಾಣ, ಶಂಖ, ಚಕ್ರ, ನಾಮ ಇತ್ಯಾದಿ ಶಿಲ್ಪರೂಪಗಳೂ ಇಲ್ಲಿ ಕಾಣಬರುತ್ತವೆ. ಅದು ನಮ್ಮ ಸಾಂಸ್ಕೃತಿಕ ಪರಂಪರೆಗನುಗುಣವಾಗಿದೆ. ಈ ಶಿಲ್ಪಗಳಿಂದ ನಮಗೆ ತಿಳಿಯುವುದಾದರೂ ಏನು?

ಶಿಲ್ಪದ ಶೈಲಿಯಿಂದ ಕಂಡರಿಸಿದ ಶಿಲ್ಪಿಯ ಕೌಶಲ್ಯ, ಅನುಭವ, ಕಲಾಪರಿಶ್ರಮ, ಶೈಚಿತ್ರೆಜ್ಞಾನ, ಸಾಂಸ್ಕೃತಿಕ ಹಿನ್ನೆಲೆ, ನಂಬಿರುವ ಮೌಲ್ಯ, ಅನುಸರಿಸಿದ ಧರ್ಮ, ಈ ಕುರಿತೆಲ್ಲ ತಿಳಿಯುತ್ತದೆ. ಇದಲ್ಲದೆ ಆಯಾಕಾಲದ ಜನಸಮೂಹದ ಮಾದರಿ, ರಾಜ ಅಧಿಕಾರ ಆ ಕಾಲದ ನಾಯಕ ಸಮೂಹದ ಮಾದರಿ, ಯುದ್ಧತಂತ್ರ, ಹೋರಾಟದ ಸ್ವರೂಪ, ಆವರಣ ಪ್ರಕಾರ, ಧಾರ್ಮಿಕ ಸಂಕೇತಗಳಿಂದ ಕೈಲಾಸ, ಸುರಲೋಕ, ಸೂರ್ಯಲೋಕ, ವೈಪುಂರ, ಕಾಳಗದಲ್ಲಿ ಪಾಲೇಗಂಡ ವೀರರು, ಕುರಿತೆಲ್ಲ ನಿಖಿಲ ಚಿತ್ರ ತಿಳಿಯುತ್ತದೆ. ಶಾಸನ ಶಿಲ್ಪಗಳು ತಮ್ಮ ಕಾಲದ ಜನಪದ ಮೌಲ್ಯಗಳನ್ನು, ಶೌರ್ಯದ ಮೌಲ್ಯವನ್ನು, ದೈವಿಕ ಮೌಲ್ಯಗಳನ್ನು ದೃಶ್ಯ ಮಾರ್ಪಾದ ಮೂಲಕ ತೋರುವ ಶಕ್ತಿಯುತ್ತ ಪ್ರತಿಮೆಗಳಾಗಿವೆ. ಕೆಲವು ಕಲಾತ್ಮಕ ಹಾಗೂ ತಾತ್ತ್ವಿಕ ಸಂಕೇತದ ಶಿಲ್ಪಗಳನ್ನು ಹೊಂದಿದ್ದರೆ, ಕೆಲವು ಸಾಮಾನ್ಯ ಶಿಲ್ಪಶೈಲಿಯವಾಗಿರುತ್ತವೆ.

ತಾತ್ತ್ವಿಕವಾಗಿ, ಉಂಟಿನ, ಸಮುದಾಯದ, ಅಜನಕೊಟ್ಟ ದೇಶದ ಒಡೆಯನಿಗೆ ನೇರವಾಗುವ ವೀರನ ಕುರಿತು ಕಾವ್ಯಗಳು ನುಡಿದಿವೆ; ಸಂಸ್ಕೃತ ಶೈಲ್ಪಿಕಗಳು, ಹೇಳಿವೆ.

ರಘ್ವನ್ ಗದಾಯುದ್ಧದಲ್ಲಿ (ಸಾಹಸ ಭೀಮ ವಿಜಯ) ಅಗ್ನಿಕ್ಷೇ, ದೌತ್ಯದ ಆಡಿರುವ ಮಾತು!

**ತುರುಗೋಳೋ ವೇಣ್ಣಿಯಂತೋಳ್ಳಾ
ಉರೆವಸದೋಳ್ಳಾ ನಂಬಿನಡರೋಳ್ಳಾ ಉರಳಿವನೋಳಂ ।
ತರಿಸಂದು ಗಂಡುತನಮನ
ನರಪದವಂ ಗಂಡನಲ್ಲನೆಂತುಂ ಝಂಜಂ**

ಶತ್ರುಗಳಿಂದ ತುರುಗುಹಣವಾದಲ್ಲಿ, ಹೆಂಗಸರ ಗೋಳಿಗೆ ಆದಲ್ಲಿ, ಸ್ವಾಮಿಕಾರ್ಯದಲ್ಲಿ, ನಂಬಿನಿಗೆ ತೊಂದರೆಯ ಕಾಲದಲ್ಲಿ, ಉರು ನಾಶವಾಗುವ ಕಾಲದಲ್ಲಿ ಯಾವನು ಗಂಡುತನವನ್ನು ಮೇರೆಯುವಿಲ್ಲವೋ ಅವನು ಗಂಡಸಲ್ಲ, ಷಂಡ ಎಂದಿದ್ದನೇ ರನ್ನ.

ಇನ್ನು ವೀರನು ಯುದ್ಧದಲ್ಲಿ ಗೆದ್ದು ಬಂದರೆ ಇವಲೋಕದಲ್ಲಿ ಲಕ್ಷ್ಯ ಉಬ್ಬ. ಸತ್ತರೇ ವೀರಸ್ವರ್ಗ, ಸುರಾಂಗನೆಯರು ದೊರಕುತ್ತಾರೆ ಎಂಬ ನಂಬಿಕೆ ನಮ್ಮ ಜನಮನದಲ್ಲಿರುವ ಜಾಯಮಾನ. ಇದಕ್ಕೆ ಅನ್ವಯಿವಾದಂತೆ ಸಂಸ್ಕೃತ ಶೈಲ್ಪಿಕವೇಂದು ಅನೇಕ ವೀರಗಲ್ಪಗಳಲ್ಲಿ ಕಂಡು ಬಂದಿದೆ :

**ಜಿತೇನ ಲಭ್ಯತೇ ಲಕ್ಷ್ಯ ವ್ಯತೇನಾಮಿ ಸುರಾಂಗನಾ
ಕ್ಷೋಣಿ ವಿಷ್ಣಂಖಿ ಕಾಯೇ ಕಾ ಚಿಂತಾ ಮರಣೇ ರಣೇ ॥**

ವೀರಲ್ಪಗಳ ಮಧ್ಯದಲ್ಲಿ ಅಷ್ಟರೆಯರು (ಅಷ್ಟರಾಯಾನ) ವೀರನನ್ನು ಸ್ವರ್ಗಕ್ಕೆ ಬಯಸುವ ಶಿಲ್ಪಗಳನ್ನು ಕೆತ್ತುವುದರಲ್ಲಿ ಈ ಶೈಲ್ಪಿ ಸಮೀಕರಣ ಸಿಗುತ್ತದೆ. ಕಾಯದ ಮೋಹ ಏಕೆ! ಅದು ಶಾಣದಲ್ಲಿ ವಿಷ್ಣಂಖವಾಗಬಲ್ಲದು. ಅಂತೇ ಮರಣಕ್ಕೆ ಚಿಂತೆ ಮಾಡಬಾರದು. ವೀರನಾಗಿ ಹೋರಾಡಿ ಮಡಿದಾಗ ನೇರವಾಗಿ ದೇವರ ಸಾನ್ವಿಧ್ಯ - ವೀರಸ್ವರ್ಗ ದೊರಕುತ್ತದೆ ಎಂಬ ಧ್ವನಿ ಇಲ್ಲಿನುದು. ಈ ಹಿನ್ನೆಲೆಯಲ್ಲಿ ಸುತ್ತಾರಿನ ವೀರಗಲ್ಪಗಳು ನಮಗೆ ಸುತ್ತಾರು ವೀರರನ್ನು ಪರಿಚಯ ಮಾಡಿಕೊಡುತ್ತವೆ.

ಸುತ್ತಾರು ಗಂಗ, ಚೋಳ, ಹೊಯ್ಲಿ, ವಿಜಯನಗರ, ವಿಜಯನಗರೋತ್ತರ ಕಾಲದಲ್ಲಿ ಆ ರಾಜವಂಶಿಕರ ಆಳ್ಜಿಕೆ ಕಂಡದ್ದಾಗಿದೆ. ಉಪರಾಜಧಾನಿಯಾಗಿಯೂ ಹೆಸರುಗೊಂಡಿದೆ. ಈ ಅವಧಿಯ ವೀರಗಲ್ಪಗಳು ಸುತ್ತಾರಪ್ಪೆ ದೇಸುಲದ ಬಳಿಯ ಬಿನ್ನಕಟ್ಟೆಯ ಸುತ್ತೆ ಇರುವಂತೆ, ಶಿದ್ವಾಜಿ ಗುಡಿಯ ಕಟ್ಟೆಯ ಬಳಿಯೂ ವೀರಗಳ ಶೈಳಿಯೇ ಇದೆ. ಈ ವೀರಗಲ್ಪಗಳು ಈ ಪ್ರದೇಶದ ವೈವಿಧ್ಯಮಯ ವೀರರ ಶೌರ್ಯದ ಬದುಕನ್ನು ಚಿತ್ರಿಸುತ್ತವೆ. ಶಿವಿನಿಷ್ಯೇಯ ಪ್ರಬಿಲ ವೀರಸಾರ್ಥಕವಾಗಿಯೂ ಉಳಿದು ಬಂದಿವೆ. ಶಿವಾಚಿಕರ ಸ್ವರೂಪವನ್ನು ತಿಳಿಸುವಂತಿವೆ. ಹುಲಿಕಾಳಗದ ವೀರಶಿಲ್ಪಗಳು ಇಲ್ಲಿನ್ನ ಅರಣ್ಯದಟ್ಟತೆಯ ಸೂಚಿಯಾಗಿಯೂ ಕಾಣುತ್ತವೆ. ಸುತ್ತಾರು ಶಿವಾಚಾರದ ವೀರರ ಬೀಂದು ಎಂದೂ ಅಪಗಳು ತೋರಿಕೊಟ್ಟಿವೆ. ಮೂಸಿಯಂ ಬಳ್ಳಿಯ ಶಾಸನಗಳ ಕಟ್ಟೆಯ ವೀರಶಾಸನ ಶಿಲ್ಪಗಳೂ ಇದೇ ಚಹರೆಗಳನ್ನು ತೋರಿವೆ.

ಶಿದ್ವಾಜಿ ಗುಡಿಕಟ್ಟೆಯ ಬಳಿ ಬಲವಾಶ್ವದಲ್ಲಿ ಆರು (೧೫ ೧೫ ೪) ವೀರಗಲ್ಪಗಳು, ಮುಂಬದಿಯಲ್ಲಿ ಒಕ್ಕೆ ಮಾಧ್ಯಿಗಲ್ಲು ಸಹಿತವಾಗಿ ಬದು ವೀರಗಳ ಶಿಲ್ಪಗಳು ಕಾಣಬರುತ್ತವೆ.

ಬಲವಾಶ್ವದ ವೀರಗಲ್ಪಗಳಲ್ಲಿ - ಹೊದಲಿನದು (೧.೫) ಎರಡು ಹಂತದಾಗಿ ಅಷ್ಟಪ್ಪ ಶಿಲ್ಪ ಭಗ್ಗ ಭಾಗಗಳಿಂದ ಕೂಡಿದೆ. ವೀರ ಕೆಳಹಂತದಲ್ಲಿದ್ದ ಮೇಲಿನ ಅವನ ಆಸೀನ ಪ್ರಣಾಮ ಭಂಗಿಯ ಶಿವಲೋಕದ ದೃಶ್ಯವಿದ್ದರುವಂತಿದೆ. ಅದಕ್ಕೆ ಸೇರಿಸಿರುವ - ಎರಡನೆಯ ವೀರಗಲ್ಲಿನಲ್ಲಿ, (೨.೫) ಕೈಲಾಸ ದೃಶ್ಯ ಭಾಗ, ಸೂರ್ಯ ಚಂದ್ರಪೂರುವ ಭಾಗ ಸ್ವೇಷಿತಿದೆ. ಕೈಲಾಸ ದೃಶ್ಯದಲ್ಲಿ ವೀರನು ಕವಚಗಾಲಿನಲ್ಲಿ ಆಸೀನನಾಗಿ ಎತ್ತಿದ ಹಸ್ತಗಳಿಂದ ಪ್ರಣಾಮ ಭಂಗಿಯಲ್ಲಿದ್ದಾಗಿನೆ. ಹಿಂಬದಿಯಲ್ಲಿ ಪದ್ಮಾಸನಪ್ಪ ಬಹುಶಃ ಹಿರಿಯ ರಾಣಿ, ಕವಚಗಾಲಿನಲ್ಲಿ ಆಸೀನರಾಗಿ ಎತ್ತಿದ ಹಸ್ತಗಳಿಂದ ಪ್ರಣಾಮ ಭಂಗಿಯಲ್ಲಿ ಕಿರಿಯ ಇಬ್ಬರು ರಾಣಿಯರಿದ್ದಾರೆ. ಹಿರಿಯ ಎಡಗಾಲನ್ನು ಕವಚ ಹಾಕಿರುವುದು 'ಗಂಡಪಂಡಾರ' - ಗರುಡತನದ ಗರುಡ ವೇಳಿವಡಿಕರಾದ ವೀರ ಹಾಗೂ ಈವ ಕಿರಿಯ ರಾಣಿಯರನ್ನು (ಹಿರಿಯ ರಾಣಿಯನ್ನುಳಿದು) ಸೂಚಿಸುವಂತಿದೆ. ರಾಣಿಯರಲ್ಲ ಸತಿ ಹೋಗಿರುವ ಶಿಲ್ಪವೂ ಇಡಾಗಿದೆ. ವೀರನ ಎಡ ಮುಂಬದಿಗೆ (ವೀರಶೈವ) ವೀರಮಾಹೇಶ್ವರ ಅಚ್ಚಕನೋ, ಲಿಂಗಧಾರಿ ತಮ್ಮಡಿ ಶಿವಾಚಿಕನೋ ಆಗಿದ್ದ ವಿಶಿಷ್ಟ ಸುರುಳಿ ತುದಿ ಮುಡಿಕಟ್ಟು ಹೊಂದಿ ಗಂಟೆ, ಧೂಪಾರತಿ ಸಹಿತ

ಶಿವಲಿಂಗವನ್ನು ಸ್ಥಾನಕನಾಗಿ ಅಚ್ಚಿಸುತ್ತಿದ್ದಾನೆ. ಶಿವಲಿಂಗದ ಎಡಭಾಗದ ಅಂಚು ಭಗ್ಗವಾಗಿದೆ. ಅಚ್ಚಕೆನ ಕೊರಳಿನ (ಪ್ರಸ್ತುತಿ) ಹಾರದ ಗಂಟು ಕುತ್ತಾಹಲಕಾರಿಯಾಗಿದೆ. ಶಿಲ್ಪದ ಏರ, ಏರಸತಿಯರ ಮುಡಿಕೇಶವು ತಮಿಳು ಪ್ರಭಾವಿತವನ್ನುವಂತಿವೆ. ಅದರ ಕೆಳಹಂತ ಭಗ್ಗಗೊಂಡಿದ್ದು, ಬಹುಶಃ ಚೌರಿ ಮತ್ತು ಕೆಮಲದ ಮೋಗ್ಗು ಹಿಡಿದ ಕಿರಿಟಧಾರಿ ಒಬ್ಬ ಅಷ್ಟರೆಯ ಶಿರಭಾಗ ಮಾತ್ರ ಕಾಣುತ್ತದೆ. ಆ ಶಿಲ್ಪದ ಎಡಕ್ಕೆ ಬಹಳ ಸುಂದರವಾದ (ಏರನ) ಮಂಟಪದ ಪ್ರಸ್ತರ ಮತ್ತು ಗ್ರೀವ ಭಾಗವನ್ನು ತೋರುವಂಥ ಚೋಕಟಪ್ಪ ಭಾಗ ಮಾತ್ರ ಕಾಣುತ್ತದೆ. ಈ ಭಾಗ ಭಗ್ಗಗೊಂಡಿರುವಲ್ಲಿ, ಅದು ಬಹುಶಃ ಉಂಟಿನ ಪ್ರಸಿದ್ಧ ನಾಯಕವೀರನ ಅಷ್ಟರಾಯಾನ ಶಿಲ್ಪದ ಭಾಗವಿದ್ದ ಸೂಚನೆಯಂತು ದಟ್ಟವಾಗಿ ತೋರುವಂತಿದೆ. ಈ ಏರಗಲ್ಲು ಹೊಯ್ಯಳರ ಕಾಲದ ಏರನೊಬ್ಬನ ಏರಗಾಢೆಯ ಸಂಕೇತವಾಗಿ ಈ ಪ್ರದೇಶದ ಶಿವಾಚಾರದ ಪ್ರಭಾವವನ್ನು ನಿರೂಪಿಸುವಂತಿದೆ. ಬಹುಶಃ ಹೊಯ್ಯಳ - ಜೊಳೆ - ಹೊಯ್ಯಳ ಸಂಘರ್ಷದ ಕಾಲ ಅಂದರೆ ಗ್ರಾನೆಯ ಶತಮಾನದ ಏರಮಾಸ್ತಿಗಿರುಡಗಲ್ಲು ಎನ್ನಬಹುದು.

ಎರಡನೆಯ ಏರಗಲ್ಲು ಒಂದು ರೀತಿಯಲ್ಲಿ ಅಲೀಧ ಭಂಗಿಯಲ್ಲಿ ಹರಕೆ ಶಿಡಲೆಯನ್ನು ತರಿಯುತ್ತಿರುವ ಏರನನ್ನು ಶಿಲ್ಪಿಯರು ಬಗೆಯಿಡಾಗಿದೆ. ಬಲಭಾಗಕ್ಕೆರುವ ಸುತ್ತೂರಿನ ಏರ ಎಡಗೈಯಿಂದ ಅಭಿಮುಖ ವೃಕ್ಷಿಯ ಶಿರದ ಜುಟ್ಟನ್ನು ಒತ್ತಿ ಹಿಡಿದಿದ್ದಾನೆ. ಬಲಗೈಯಲ್ಲಿ, ಮದ್ದಭಾಗವು ಡೊಂಕಾಗಿರುವ ಕತ್ತಿ ಹಿಡಿದಿದ್ದಾನೆ. ಕೊರಳಹಾರ, ಸೊಂಟದಲ್ಲಿ ಓರ ಖಿಡ್ಗ, ಏರಗಳ್ಳೆ, ಕಾಲ್ಪಂಕ್ಷಣ, ಗಗ್ಗರ ಸಹಿತನಾಗಿ ಪ್ರಷ್ಪದೇಹದ ಏರನಿಡ್ಡಾನೆ. ಶತ್ರುವಿನ ಶಿರ ತರಿಯವ ಈ ಚಿತ್ರ ಸ್ವಿಫೇಶದ ರೋದ್ರುತೆಯನ್ನು ಬಹಳ ಅಚ್ಚಕಟ್ಟಾಗಿ ನಿರೂಪಿಸಿದಂತಿದೆ. ಅದರೆ ಎಡಬದಿಯಲ್ಲಿರುವ ವೃಕ್ಷೆ

ಸುತ್ತೂರು ಸಿದ್ಧಪ್ರಾಜಿ ಗುಡಿ ಕಟ್ಟೆ ಬಳಿ
ಹೊಯ್ಯಳರ ಕಾಲದ ಏರಗಲ್ಲಿನ ಭಗ್ಗ
ಭಾಗಗಳು

ಶ್ರೀ ಸುತ್ತೂರು ಕಟ್ಟೆ - ಪರಿಸರದ ಏರಗಲ್ಲು, ಮಾಸ್ತಿಗಲ್ಲು, ಶಾಸನ ಶಿಲ್ಪಗಳು, ಜಾನಪದ ಅನ್ನಯಗಳು

೧೮೫

ನಮಿಯುತ್ತಿರುವ ಭಂಗಿಯಲ್ಲಿರುವದರಿಂದ ಇದೊಂದು ಸಿಡಿತಲೆ ಆತ್ಮಭಲಿ ಶಿಲ್ಪವಾಗಿರಬಹುದು ಎಂದೂ ಹೇಳಬಹುದಾಗಿದೆ. ತಲೆ ಕಡಿಮೆಕೊಳ್ಳುತ್ತಿರುವ ವೃಕ್ಷಿಯಲ್ಲಿ ಯಾವ ಬಗೆಯ ಆಯುಧ ಧಾರಣೆಯೂ ಇಲ್ಲ. ಇದು ಗಂಗರ ಕಾಲದ ಸಿಡಿತಲೆ ಆತ್ಮಭಲಿ ಏರಗಲ್ಲು ಶಿಲ್ಪವನ್ನುವಂತಿದೆ. ಇದು ನಾಲ್ಕನೆಯದಾದ ಸಂಮಿಶ್ರ ಕಾಳಗ ಶಿಲ್ಪದ ಭಾಗವೇಸಿಸಿದೆ ಧಾರ್ಮಿಕ ಆತ್ಮಭಲಿ ವರ್ಗಕ್ಕೆ ಸೇರುವಂತಿದೆ. ಬದಲು ಅದರ ಭಾಗವಂದೇ ಪರಿಗಳಿಸಿದರೆ ಜೊಳೆ - ಹೊಯ್ಯಳ ಸಂಘರ್ಷ ಕಾಲದ ಒಡೆಯನ ಜಯಕ್ಕಾಗಿ ಸಿಡಿತಲೆ ಹರಕೆ ಸಲ್ಲಿಸುವ ಲೆಂಕವಾಳಿಯ ಶಿಲ್ಪವೇಸಿಸಬಹುದು.

ಮೂರನೆಯ ಏರಗಲ್ಲು, ಸಂಮಿಶ್ರ ಪಿಶ್ಚಷ್ಟ ಏರಕಾಳಗದ ಎರಡು ಹಂತದ ಶಿಲ್ಪವಾಗಿದೆ. ಒಂದು ಶತ್ರುವೀರನೊಡನಾದ ಕಾಳಗ, ಇನ್ನೊಂದು ಭಾಗದಲ್ಲಿ ಮುಲಿಯೋಡನೆ ಹೋರಾಟಿದೆ. ಸತಿಯು ಏರನ ಬಲ ತೋಳು ಹಿಡಿದಿರುವಲ್ಲಿ ಸಹಗಮನಿ ಸತಿಹೋಗಿರುವ ಸೂಚನೆಯಾಗಿದೆ. ಅಂತಾಗಿ ಇದು ಏರಮಾಸ್ತಿಗಲ್ಪಾಗಿಯೂ ಸೂಚನೆಗೊಂಡಿದೆ. ಎರಡನೆಯ ಹಂತ (ಕೆಳ ಭಾಗ)ದಲ್ಲಿ ಸಂಮಿಶ್ರಭಾಗವಿದೆ. ಮೂದಲಹಂತ (ಮೇಲು ಭಾಗ) ಭಗ್ಗವಾಗಿ, ಭಗ್ಗ ಭಾಗದ ತುಣುಕು ಉಬ್ಬಿಲ್ಲಾಗಳು ಕಾಣುತ್ತವೆ.

ಮೇಲಿನ ಹಂತದ ತುಣುಕು ಶಿಲ್ಪಗಳ ಭಾಗದಲ್ಲಿ ಮಂಟಪ ಸ್ತುಭಗಳ ನಡುವೆ ನಾಲ್ಕು ದೇವತೆಗಳು ಎಡಾಧ ಪದ್ಮಸನಸ್ಯೇರಾಗಿ ಬಲಗಳನ್ನು ಬಲಪಾಶ್ಲೋದಯ ದಲ್ಲಿಟ್ಟಿರುವ ಶಿಲ್ಪ ಭಾಗಗಳು ಕಾಣುತ್ತವೆ.

ಎಡತುದಿಯಲ್ಲಿ ಅರದೇಹವೆ ಬಾಗಿ ನಮಿದಿರುವಲ್ಲಿ ತೋಳು, ಮಂಟಪಟ್ಟಿ, ಸೊಂಟ, ತೋಡೆ, ಕಾಲ್ಪಂಕ್ಷಣ ಸಹಿತ ಪಾದಭಾಗ ಮಾತ್ರ ಕಾಣುತ್ತವೆ. ಬಹುಶಃ ಏರಭಕ್ತು ಕಾಳಗಕ್ಕೆ ಸಾಗುವಲ್ಲಿ ಸುತ್ತೂರಿನ ನಾಲ್ಕು ದೇವ(ಿ)ಯರಿಗೆ ನಮಿದ ಭಂಗಿಯೋ ಆತ್ಮಭಲಿಗ ಶಿರವನೊಡಿದ ಭಂಗಿಯೋ ಆಗಿರುವಂತಿದೆ. ದೇವಯರು ಲಲಿತ ಸವ್ಯಾಸನದಲ್ಲಿದ್ದು ಅಭಯ, ವರದ ಹಸ್ತೆಯರಾಗಿದ್ದಿರಬಹುದು. ಆ ಭಾಗವಲ್ಲಿ ಭಿನ್ನವಾಗಿ ಅವಶೇಷ ಕಾಣಬರಲೀಲ್ಲ. ಅಂತು ದೇವಲೋಕದ ದೇವತಾ ಶಿಲ್ಪಗಳಾಗಿ, ಏರಸ್ವರ್ಗವೇರಿದ ಏರರು ಅವರಿಗೆ ಬಾಗಿ ನಮಿದಿರುವ ಸೂಚನೆಯೂ ಆಗಿರಬಹುದು. ಭಿನ್ನ ಶಿಲ್ಪವಾಗಿರಲು ಸ್ವಷ್ಟ ನಿಖಿಲತೆ ಸೂಚಿಸಲು ಕೆಷ್ಟೆ. ದೇವ-ದೇವಿಯರೆಡುರಿನ ಏರಭಕ್ತ ಶಿಲ್ಪವನ್ನುಬಹುದು.

ಹರಕೆ ಸಿಡಿತಲೆ ಆತ್ಮಭಲಿ ಏರಗಳು

ಕೆಳಗಿನ ಹಂತದ ಕಾಳಗದ ದೃಶ್ಯದಲ್ಲಿ (ಸುತ್ತೂರು) ಈರ್ ಏರರ ವೀರಗಲ್ಲಿನ ಬಲಬದಿಯಿಂದ ಮುಖ್ಯವಾಗಿ ಪೂರ್ಣಭಾಗವಾಗಿ ಕಾಣಬರುವ ಶಿಲ್ಪವಿದೆ. ಮೊದಲ ವೀರನ ಬಲಗ್ರ್ಯಾಯಲ್ಲಿ ಶೂಲವಿದೆ. ಬಲತೋಳಿನಿಂದ ಹೊಟ್ಟೆಯ ಮೇಲೆ ಹಾಯಿಸಿಕೊಂಡು ಶತ್ರುವನ್ನು ತಿರಿಯುತ್ತಿರುವ ಶ್ರೀಯಾಭಂಗಿ ವೀರ್ಯವತ್ತಾಗಿದೆ. ಶಿರದಲ್ಲಿ ಮುಡಿಗೆ ಬಲಚಾಚಿದ ಕೇಶದ ಗಂಟು, ಸೊಂಟದಲ್ಲಿ ಓರೆ ಖಡ್ಗ, ತೋಳಬಂದಿ, ಕಾಲ್ಯಾಂಕರಣ, ವೀರಗಚ್ಚಿ-ಪಸ್ತಿ ಕಚ್ಚಿಗಳಿಂದ ವೀರವೇವಾಲಂಕೃತನಾಗಿದ್ದಾನೆ. ಎಡಗ್ರ್ಯಾಯಲ್ಲಿ ದೊಡ್ಡ ಗುರಾಣಿಯನ್ನು ಹಿಡಿದಿದ್ದಾನೆ. ಎಡಪಾಶ್ಚೋದಯದ ಉಭಯ ಕಾಲಗಳಲ್ಲಿ ಎಡಮಂಡಿಯನ್ನು ಶತ್ರುವಿನ ಬಲನಾಲಿಗೆ ಅಟಕಾಯಿಸಿ ಹಿಮ್ಮಟ್ಟಿಸಿ ವೀರಾವೇಷ ಮರೆದಿದ್ದಾನೆ.

ಶತ್ರುವೀರನು ಬಲಗ್ರ್ಯಾಯಿಂದ ನೀಳಶೂಲವನ್ನು ಎತ್ತಿ ಹಿಡಿದು ಎಡಗ್ರ್ಯಾಯಲ್ಲಿ ಗುರಾಣಿಯಿಂದ, ತನ್ನ ಬಲಬದಿಯ ವೀರನ (ಸ್ಥಳೀಯ ವೀರ) ಶೂಲವನ್ನು ತಡೆದಿದ್ದಾನೆ. ಆದರೆ ಕಾಳಗದಲ್ಲಿ ಅವನು ಹಿಂಜರಿದಿರುವುದು, ಬಲಗಾಲನ್ನು ನೀಳ ಚಾಚಿ, ಎಡಗಾಲನ್ನು ಹಿಂದಕ್ಕೆ ಬಗ್ಗಿಸಿಕೊಂಡಿರುವುದರಲ್ಲಿ ವ್ಯಕ್ತವಾಗುತ್ತದೆ. ಶತ್ರುವೀರನ ಎಡ ಹಿಂಬದಿಯಲ್ಲಿ ವೀರಸತಿ ನಿಂತಿದ್ದು, ಮಲಿಯೋಡನೆ ಕಾದುತ್ತಿರುವ ತನ್ನ ವೀರ ಪತಿಯ (ವರದನೆಯ ಸ್ಥಳೀಯ ವೀರ) ತೋಳನ್ನು ಹಿಡಿದಿದ್ದಾಳೆ.

ವರದನೆಯ (ಉರಿನ) ವೀರನೇ ಮಲಿಯೋಡನೆ ಗಂಭೀರವಾಗಿ ಉಗ್ರ ಹೋರಾಟ ನಡೆಸುತ್ತಿದ್ದಾನೆ. ಮಲಿಯ ಎತ್ತರವನ್ನು ಮೀರಿ ಶಿಲ್ಪದ ಭಾಗವನ್ನು ಪೂರ್ಣ ತುಂಬಿಕೊಂಡು ಆಲೀಂಧ ಭಂಗಿ ಎಂಬ ಭಾವವನ್ನು ತಂದುಕೊಟ್ಟಿದ್ದಾನೆ. ಈ ವೀರನಾದು ತುಂಬಿದ ಪ್ರಷ್ಟ ಶರೀರ. ಶಿರದಲ್ಲಿ ಬಲಕ್ಕೆ ಚಾಚಿದ ಕೇಶದ ಗಂಟು, ನೀಳಕರಣ ಕುಂಡಲ ಕೊರಳಲ್ಲಿ ಮಣಿಸರ (ರುದ್ರಾಕ್ಷ!), ಎದೆಯ ಮೇಲೆ ಪದಕಹಾರ, ತೋಳಬಂದಿ, ವೀರಕರಣ, ಕಾಲ್ಯಾಂಕರಣ, ಗಗ್ಗರ, ಸೊಂಟದಲ್ಲಿ ಖಡ್ಗವನ್ನು ಹೊಂದಿ ವೀರಗಚ್ಚಿಯಿಂದ ವೀರಭೂಷಿತನಾಗಿದ್ದಾನೆ.

ಈ ವೀರನು ಎಡಗಾಲನ್ನು ಮುಂದಿಟ್ಟು ಬಲಗಾಲನ್ನು ಬಾಗಿಸಿ, ವೀರಮಂಡಿ ಹಾಕಿ ಮಲಿಯ ಬಾಯಿನ್ನು ಹಸ್ತಗಳಿಂದ ಹಿಗ್ಗಲಿಸಿ, ಬಲಗ್ರ್ಯಾ ಕರಾರಿಯಿಂದ ಅದರ ಬಾಯಿಗೆ ಹೊಗಿಸಿ ತೋರಿಯ ಭಂಗಿ ಅತ್ಯಂತ ವೀರ್ಯವತ್ತಾದ ದೃಶ್ಯವನಿಸುತ್ತದೆ. ಮಲಿಯೂ ಕೂಡ ತನ್ನ ಬಾಲವನ್ನೆತ್ತಿ, ವೀರನ ಎಡಮಂಡಿಯ ಮೇಲೆ ತನ್ನ ಎಡಗಾಲ ಬೆರಳ ಪಂಜರ ಹಾಕಿ ಹೋರಾಡುವ ಅವೇಶಭರಿತ ಭಂಗಿ ರೌದ್ರರಸವನ್ನು ಉಕ್ಕಿಸುವಂತಿದೆ. ಶಿಲ್ಪಿಯ ಕಲಾಕೃತಿ ರಸಾಭಿವೃಕ್ಷಯ ಸಂಕೇತವಾಗಿದೆ. ವೀರ ಮಲಿಯೋಡನೆ ಹೋರಾಡುವ ಬುಗೆಯನ್ನು ದಟ್ಟವಾಗಿ ಪ್ರದರ್ಶಿಸಿದ್ದಾನೆ. ಈ ಹಂತದ ಉರಿನ ಈರ್ ಏರರೂ ಸೋದರಿರಬಹುದು, ಎಂದು ಅವರ ವೇಷಭೂಷಣ, ಮುಖಿಲಕ್ಷ್ಯಾಣಿಗಳಿಂದ ಗುರುತಿಸಬಹುದೆನಿಸುತ್ತದೆ. ಅವರ ಹೋರಾಡಿದ ನೇಲೆ ಕಾಡಿನ ನೇಲೆಯಾಗಿತ್ತು ಎಂಬುದು ಮಲಿಯೋಡನೆ ಹೋರಾಡಿರುವ ರೀತಿಯಿಂದ ಸೂಚಿತವಾಗುತ್ತದೆ. (ಈಗ್ಗೆ ೯೦ ವರ್ಷಗಳಿಂದ ಸುತ್ತೂರಿನಲ್ಲಿದ್ದ ಶ್ರೀ ನರೇಂದ್ರ ಪ್ರಸಾದ್ ಅವರ ದೊಡ್ಡಮೃಗಿಂ ವರ್ಷದ ಬಾಲಕ ಆಗಿದ್ದಾಗಿ ಸುತ್ತೂರಿನಲ್ಲಿದ್ದ ದಟ್ಟವಾದ ಕಾಡು ಇತ್ತೆದಿದ್ದಾರೆ. ಇನ್ನು ಎಂಟು ಶತಮಾನಗಳ ಹಿಂದಿನ ಈ ಪ್ರದೇಶ ಹೇಗೆದ್ದಿರಬಹುದು! ಅಂತೇ ಅದು ಮಲಿಯ ಕಾಡು ಎನಿಸಿದ್ದರಬೇಕು).

ಶ್ರೀ ಮತ್ತೂರು ಕೇತ್ತ - ಪರಿಸರದ ವೀರಗಲ್ಲು, ಮಾಸ್ತಿಗಲ್ಲು, ಶಾಸನ ಶಿಲ್ಪಗಳು, ಜಾನಪದ ಅನ್ವಯಗಳು

ದೇವತಾ ಶಿಲ್ಪಗಳ ತಂಡುಪು ಭಾಗದ ಕೆಳಗೆ ಸಿಡಿತಲೆ ಭಾಗ ಸೇರಿದಂತೆ ಶೂಲಕಾಳಗೆ, ಹುಲಿಕಾಳಗೆ ಮತ್ತು ವೀರ ಮಾಸ್ತಿ ಸಂಯುಕ್ತ ವೀರಗಲ್ಲು

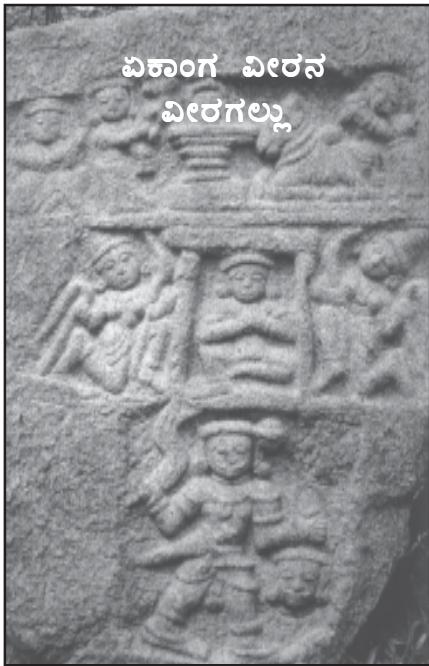
ಸ್ತ್ರೀಯ ಎಡಹನ್ತ ಮಲಿವೀರನ ಸೊಂಟವನ್ನು ಬಲತೋಳಿನ ಮೋಳಸಂದು ನೇರದಲ್ಲಿ ಸ್ವರ್ವಿಕ್ಷಿಪುವಲ್ಲಿ ಆಕೆ, ಅವನ ಹೆಂಡತಿಯಾಗಿದ್ದುದರ ಸೂಚನೆ ಆಗಿದೆ. ಮಲಿವೀರನು ಮಲಿಯನ್ನು ಕೊಂಡು ಜಯಗಳಿಸಿದ ನಂತರ ಮಡಿದ. ಅನಂತರ ಅವನ ಸತಿಯೂ ಅವನೋಡನೆ ಸಹಗಮನ ಮಾಡಿದಳೆಂದು ಆಕೆಯು ಸ್ವಾನಕ ಉಬ್ಬಿಶಿಲ್ಪದಿಂದ ತಿಳಿಯುವಂತಾಗಿದೆ.

ಮೇಲಿನ ಹಂತದ ಭಗ್ಗ ಭಾಗದ ಶಿಲ್ಪಗಳು, ಶಿವಪಾವತಿ, ವಿಷ್ಣು, ಲಕ್ಷ್ಮಿಯರದಾಗಿದ್ದರೆ ಸೋಮೇಶ್ವರ ದೇಸುಲದ ಪ್ರವೇಶ ದ್ವಾರದ ಲಲಾಟದ ಶಿಲ್ಪದ ಭಾಗಗಳ ಸ್ವರೂಪವಿದಿಗೆದ್ದಿರಬಹುದು; ಮಡಿದ ವೀರರು ಹರಿಹರೇಶ್ವರ ಭಕ್ತರಿದ್ದಿರಬಹುದು; ಇಲ್ಲವೇ ಸುತ್ತೂರಪ್ಪೆಯ - ಮಾತಕೆಯರ ಭಾಗಗಳಿಃ ಶಿಲ್ಪವಾಗಿ ನಾಲ್ಕು ಮಾತಕೆಯರ ಶಿಲ್ಪ ಮಾತ್ರವಿದ್ದು ಮಡಿದ ವೀರರು ಗ್ರಾಮದೇವತೆ ಸುತ್ತೂರಪ್ಪೆಯ ವೀರ ಭಕ್ತರಾಗಿದ್ದಿರಬಹುದು. ಒಟ್ಟಾರೆ ಇದೊಂದು ವಿಶಿಷ್ಟ ಆಪರಾಪದ ಸಂಮಿಶ್ರ ವೀರಗಲ್ಲೋ ಶಿಲ್ಪವಾಗಿದೆ. ಉಬ್ಬಿ ವಿಗ್ರಹದ ಲಕ್ಷ್ಮಾಣಗಳನ್ನು ಗಮನಿಸುವಲ್ಲಿ ಇವುಗಳ ಕಾಲ ಗಾನೆಯ ಶತಮಾನಾರಂಭದ 'ಚೋಳ-ಹೋಯ್ಸಳ' ಹೋರಾಟದ ಕಾಲದ್ವಾರಿಗಿರಬಹುದೆ? ಎನಿಸುತ್ತದೆ. ಸೀಳರುವ ಮೂರನೆಯ ವೀರಗಲ್ಲೋ ಶಿಲ್ಪವನ್ನು (ಮೊದಲ ಭಾಗವಾಗಿ ಇದನ್ನು ಪ್ರತ್ಯೇಕವಾಗಿಯೂ ಇಲ್ಲಿ ತೋರಿಸಲಾಗಿದೆ) ಇದಕ್ಕೆ ಸೇರಿಸಬೇಕೆಂದರೆ ಮೂರು ಸಂಮಿಶ್ರ ಫಟನೆಗಳ ಸಂಯುಕ್ತ ವೀರಗಲ್ಲೋ ಶಿಲ್ಪವೆನಿಸುತ್ತದೆ.

ನಾಲ್ಕನೇಯ ವೀರಗಲ್ಲು ಮೂರು ಹಂತದ ಉಬ್ಬ ಶಿಲ್ಪಗಳನ್ನೊಳಗೊಂಡಿದೆ. ಕೆಳಗಿನ ಹಂತದಲ್ಲಿ ಶತ್ರು ವೀರನ ರುಂಡವನ್ನು ಭ್ಯಾರವನಂತೆ ಎಡಗೈಯಲ್ಲಿ ಹಿಡಿದಿರುವ ಸುತ್ತಾರಿನ ವೀರನ ಶಿಲ್ಪವಾಗಿದೆ. ಕೆಳಹಂತದಲ್ಲಿ ಆಲೀಂಧ ಭಂಗಿಯ ಶಿಲ್ಪ ಇವನದೆಸ್ತುಮುದು. ಬಲಗೈಯಲ್ಲಿ ಡೋಂಕು ಬಾಚಿಗತಿ (ತಿರುವಾಯುಧ) ಸೊಂಟದಲ್ಲಿ ಖಿಡ್ಕ, ವೀರಗಟ್ಟಿ, ಕಾಲ್ಯಾಂಕ್ಷಣ. ಗಗ್ಗರಗಳಿರುವ ಎಡಪಾಶ್ಚ್ಯಾದಯ ಪಾದಗಳೊಡನೆ ವೀರನು ಸಾಫಾಕ ಭಂಗಿಯಲ್ಲಿದ್ದಾನೆ. ಶಿರಕ್ಕೆ ಎಡಭಾಗದಲ್ಲಿ ಕೇಶದ ಗಂಟು ಇಳಿಬಿಡ್ಡ ಕುಳಿನೊಡನೆ ಇದೆ. ಗಂಭೀರ ಮುಖಿದ ಮೇಲಿನ ಎತ್ತಿದ ಮುರಿಮೀಸೆ ಇವೆಲ್ಲ ಇವನೊಬ್ಬ ಉಂಟಾಗಿದೆ. ಎಡಗೈಯಲ್ಲಿ ಹಿಡಿದಿರುವ ಶತ್ರುವೀರನ ಶಿರದ ಮುಖಿವು ಗಂಭೀರಮೋಗಾಗಿದ್ದು ಎತ್ತಿದ ಮುರಿಮೀಸೆ, ಕೊಣಕುಂಡಲಗಳು, ಇರುವಲ್ಲಿ ಶತ್ರುವೀರನೂ ಒಂದು ಉಂಟಾಗಿದೆ. ಅಂದರೆ ಪಾಲೆಪಟ್ಟಗಳ ನಾಯಕರ ನಡುವಣ ಕಾಳಗಿದ ಸಂಕೇತವಾಗಿ ಈ ವೀರಗಲ್ಲು ಇದೆ ಎನ್ನಬೇಕು. ಇದೊಂದು ವಿಕಾಂಗ ವೀರನ ಆಲೀಂಧ ಭಾಗಿರಿವ ವೀರಗಲ್ಲು ಎನ್ನಬೇಕು.

ಮಧ್ಯದ ಹಂತದಲ್ಲಿ, ಮುಡಿದ ವೀರನು ಸಾಮಾನ್ಯ ಮಂಟಪದಲ್ಲಿ ಧ್ಯಾನಸ್ಥ ಆಸೀನ ವೀರನಾಗಿ ಪ್ರತಾಮ ಭಂಗಿಯಲ್ಲಿದ್ದಾನೆ (ಪ್ರಾಧಿಕಾ ಭಂಗಿಯಲ್ಲಿದ್ದಾನೆ). ಮಂಟಪದ ಉಬ್ಬ ಪಾಶ್ಚಾತ್ಯಗಳಲ್ಲಿ ಚೌರಿ ಮತ್ತು ಕರ್ವಣ ವೀರನ ಸಾಮಾನ್ಯ ಶೈಲಿಯಲ್ಲಿ ಇದೆ. ಅಂದರೆ ಪಾಲೆಪಟ್ಟಗಳ ನಾಯಕರ ನಡುವಣ ಕಾಳಗಿದ ಸಂಕೇತವಾಗಿ ಈ ವೀರಗಲ್ಲು ಇದೆ ಎನ್ನಬೇಕು. ಇದೊಂದು ವಿಕಾಂಗ ವೀರನ ಆಲೀಂಧ ಭಾಗಿರಿವ ವೀರಗಲ್ಲು ಎನ್ನಬೇಕು.

ಮೇಲಿನ ಹಂತದಲ್ಲಿ, ಕೈಲಾಸ ದೃಶ್ಯವಿದೆ. ಕವಚಗಾಲಿನಲ್ಲಿ ಪ್ರತಾಮಭಂಗಿಯ ಹಸ್ತಗಳೊಡನೆ ವೀರ ಆಸೀನನಾಗಿದ್ದಾನೆ. ಅವನ ಮುಂದ ಸಾಮಾನ್ಯ ಶೈಲಿಯ (ರುದ್ರಾಕ್ಷ ಹಾರದೊಡನಿರುವ!) ಶಿವಲಿಂಗ ವಿದ್ಯುಗಂಟ, ಧೂಪಾರತಿಯೊಡನೆ ಶಿವಾಚರ್ಚನು ನಿಂತು ಆರತಿ ಎತ್ತುತ್ತಿದ್ದಾನೆ. ಶಿವಲಿಂಗಕ್ಕೆ ಎಡಪಾಶ್ಚಾದಲ್ಲಿ ಬಸವ ಆಸೀನವಿದೆ. ಬಸವನ ಹಿಂದೆ ಸಾಫಾಕ ವ್ಯಕ್ತಿಯೆ (ಪ್ರತಾಮ ಭಂಗಿಯ!) ಶಿಲ್ಪವಿದೆ. ಅದು ವೀರನ ಸತಿಯ ಶಿಲ್ಪವಿದೆ, ಈ ವೀರಗಲ್ಲು ವೀರ-ಮಾಸ್ತಿಯರ ಕಲ್ಲು ಎನ್ನಬೇಕಾಗುತ್ತದೆ. ಕೈಮುಗಿದ

ಶ್ರೀ ಸುತ್ತಾರು ಶೈತ್ರ - ಪರಿಸರದ ವೀರಗಲ್ಲು, ಮಾಸ್ತಿಗಲ್ಲು, ಶಾಸನ ಶಿಲ್ಪಗಳು, ಜಾನಪದ ಅನ್ನಯಾಗಳು

ಇನ್ನೊಬ್ಬ ಅಚ್ಚಕ ಎಂದರೆ ಅದು ಕಿರಿಯ ಅಚ್ಚಕನ ಶಿಲ್ಪವಿರಲಾಬಹುದು. ಇಲ್ಲಿಯ ಶಿಲ್ಪಗಳ ಶೈಲಿ ಹಾಗೂ ಹಿಡಿದಿರುವ ರುಂಡದ ಲಕ್ಷಣಗಳನ್ನು ಗಮನಿಸಿದರೆ ವಿಜಯನಗರದ ಕಾಲದ ವೀರಗಲ್ಲು ಎಂದು ಹೇಳಬೇಕಾಗುತ್ತದೆ. ಬಹುಶ: ಇಳಿನೆಯ ಶತಮಾನದ ಮಧ್ಯಭಾಗದಲ್ಲಿ ವಿಜಯನಗರದ ಕಾಲದಲ್ಲಿ ಈ ಬಗೆಯಲ್ಲಿ ಶತ್ರುಶಿರಸ್ತನ್ನು ಹಿಡಿದು ಯೆದ್ದ ಜಯಪಡೆದ ಸಂಕೇತವಾಗಿ ಶಿಲ್ಪಗಳಲ್ಲಿ ಮೂಡಿಸಿರುವುದು ಕಾಣಬರುತ್ತದೆ (ರಾಮನಗರದ ಬಜಾರಿನ ಕ್ರಿ.ಶ. ೧೩೫೫ರ ಶಾಸನದ ಚಂದ್ರಯುನಾಯಕನ ಶಿಲ್ಪ ಒಂದು ಉದಾಹರಣ), ಅಂತಹೇ ಇಲ್ಲಿಯೂ ಇಳಿನೆಯ ಶತಮಾನದ ಮಧ್ಯ ಭಾಗದಲ್ಲಿ ವಿಜಯನಗರದರಸರು ಪಾಲೆಯವಟ್ಟಗಳಲ್ಲಿ ರೂಪಿಸಿದ ಅಮರನಾಯಕರ ನಡುವಣ ಕಾಳಗಿದ ವೀರಶಿಲ್ಪವಿದಾಗಿರಬಹುದು.

ಇಳಿನೆಯ ವೀರಗಲ್ಲು ವಿನಲ್ಲಿಯೂ ಮೂರು ಹಂತಗಳಿವೆ. ಕೆಳಹಂತದಲ್ಲಿ ಈವರ ವೀರರು ಮೈಮೈತಾಗಿಸಿ ವೀರಕಾಳಗಿದ ಭಂಗಿಯನ್ನು ತೋರಿದ್ದಾರೆ. ಬಲಬದಿಗೆ ಉಂಟಾಗಿದೆ, ನಿಂತು ಖಿಡ್ಡವನ್ನು ಬಲಭುಜದ ಕಡೆಯಿಂದ ಬೀಸುವಂತೆ ಬಲಗೈಯಲ್ಲಿ ಖಿಡ್ಡ ಪ್ರಯೋಗ ಭಂಗಿಯಲ್ಲಿದ್ದಾನೆ. ಎಡಗೈಯಲ್ಲಿ ಗುರಾಣಿ ಹಿಡಿದಿರುವಲ್ಲಿ ಅದು ಹೊಟ್ಟೆಯ ಭಾಗಕ್ಕೆ ರಕ್ಷಿತಾಗಿದೆ. ಎಡಬಿದಿಯ ಶತ್ರುವೀರ ಎಡಗೈಯಲ್ಲಿ ಗುರಾಣಿಯನ್ನು ಹಿಡಿದಿರುವುದು ಸ್ವಷ್ಟವಾಗಿದೆ. ಬಲಗೈಯನ್ನು ಸ್ಥಾಳೀಯ ವೀರನ ಕತ್ತಿನ ಬಲಭಾಗಕ್ಕೆ ಹಾಕಿರುವಂತಿದೆ. ಅವನ ಎಡಗಾಲು, ಎಡ ತೋಡೆಯನ್ನು ಮಡಿಸಿ ಇಂದಿನ ಸರಿದ ಭಂಗಿಯಲ್ಲಿದೆ. ಉಂಟಾಗಿದೆ. ಉಂಟಾಗಿದೆ. ಹಾಗೂ ಇದನ್ನು ಪತಿಯೊಡನೆ ಸಹಗಮನ ಮಾಡಿದ ವೀರಮಾಸ್ತಿಗಳೆಂದೂ ನೇರವಾಗಿ ಹೇಳುವಂತಿದೆ. ಮಧ್ಯದ ಹಂತದಲ್ಲಿ ಅಪ್ಪಾರಾಯಾನದ ಚಿತ್ರಣವಿಲ್ಲ. ವೀರನ ಮೂವರ ಪತ್ತಿಯರು (ಹಿರಿಯ, ಕಿರಿಯ ಪತ್ತಿಯರು) ಸಾಫಾಕ ಭಂಗಿಯಲ್ಲಿ ಪ್ರತಾಮಹಸ್ತಗಳಲ್ಲಿದ್ದಾರೆ. ಕೆಳಹಂತದಲ್ಲಿ ವೀರ ಮತ್ತು ವೀರನ ಸತಿಯ ಶಿರದ ಮುಡಿಗಂಟು ಬಲಬದಿಗಿವೆ. ಆದರೆ ಈ ಮಧ್ಯದ ಹಂತದಲ್ಲಿ ಸೂಚಿತ ಪತ್ತಿಯರ ಶಿರದ ಮುಡಿಗಂಟಗಳು ಎಡಬಿದಿಗಿವೆ. ಮೂರನೆಯ ಹಂತವಾದ ಮೇಲ್ಬಾಗದಲ್ಲಿ ಕೈಲಾಸದ್ವರ್ಶಿಯಿದೆ. ಬಲಬದಿಗೆ ಆಸೀನ ಪ್ರತಾಮ ಭಂಗಿಯ ವೀರ, ನಂತರ ಅವನ ಎಡಬಿದಿಗೆ ರುದ್ರಾಕ್ಷಿ(!) ಪ್ರತಿಬಾಳಿಯ ಶಿವಲಿಂಗ, ನಂದಿ, ಧೂಪಾರತಿ ಹಿಡಿದಿರುವ ಶಿವಾಚರ್ಚನ ಉಬ್ಬಶಿಲ್ಪಗಳು ಕಾಣಬರುತ್ತವೆ. ಇದರ ಚಿತ್ರಣೆಯಿಲ್ಲ. ಅದರ ಶಿರಕ್ಕೆ ಅಪ್ಪಾರಾಯಾನ ರಹಿತ ವಿಜಯನಗರೋತ್ತರ ಕಾಲದ ಸಾಮಾನ್ಯ ವೀರಮಾಸ್ತಿಗಲ್ಲು ಶಿಲ್ಪವೆಸಿದರೂ ವಿಶಿಷ್ಟ ಚಹರೆಯ ಶಿಲ್ಪವಾಗಿದೆ. ಆದರೂ ಸುತ್ತಾರು ಪ್ರದೇಶ ವೀರರ ಬೀಡಾಗಿತ್ತು ಎಂಬುದನ್ನು ಸಾಫೀಕರಿಸುತ್ತೇ, ಶಿವಾಚಾರದ ನೆಲೆಯೂ ಆಗಿತ್ತು ಎಂದು ತೋರುವಂತಿದೆ.

ಸಿದ್ಧಪ್ರಾಣಿ ಗುಡಿ ಕೆಟ್ಟೆಯ ಮುಂಬದಿಯ ಮೊದಲನೆಯ ಸಣ್ಣ ವೀರಗಲ್ಲು ಆರನೆಯ ವೀರಗಲ್ಲಾಗಿದೆ. ಅದು ಮೂರು ಹಂತದ ವೀರಗಲ್ಲು. ಕಾಳಗಿದ ಭಾಗ ನೆಲದಲ್ಲಿ ಮುದುಗಿ ಕಾಣಿಸುತ್ತಿಲ್ಲ. ಮಧ್ಯದ ಹಂತ ಅಪ್ಪಾರಾಯಾನದಂತೆ ಕಾಣುತ್ತದೆ. ಅಪ್ಪರೆಯರು ಕೈಲಾಸಕ್ಕೆ ವೀರನ ತೋಳು ಹಿಡಿದು ಒಯ್ಯಿತ್ತಿರುವಂತೆ ಕಾಣುವ ದೃಶ್ಯವಿದೆ. ಮೇಲಿನ ಹಂತದಲ್ಲಿ

ಅಸೀನ ಪ್ರತಾಮ ಭಂಗಿಯಲ್ಲಿರುವ (ಮಡಿದ)ವೀರ, ಲಂಗಪೂಜಿಗೈಯುತ್ತಿರುವ ಅಚಕ, ಶಿವಲಿಂಗ, ನಂದಿ - ಇವುಗಳ ಉಣಿ ಶಿಲ್ಪವಿದೆ. ಸೌಯ್ಯ ಚಂದ್ರರ ಶಿಲ್ಪವೂ ಘಲಶ್ಚತಿಯ ಸಂಕೇತವಾಗಿ ಇವೆ. ಸಾಮಾನ್ಯ ಶೈಲಿಯ ಈ ವೀರಗಲ್ಲು ವಿಜಯನಗರ ಕಾಲೀನ (ಗಳಿನೆಯ ಶತಮಾನ)ದ್ದೇನ್ನಾವಂತಿದೆ.

ವಿಳನೆಯ ವೀರಗಲ್ಲು ಕಲಾತ್ಮಕವಾದ ಶಿಸ್ತುಖಧ್ಯ ಶೈಲಿಯ ವೀರಗಲ್ಲು ಆಗಿದೆ. ಮೂರು ಹಂತಗಳನ್ನು ಹೊಂದಿದೆ. ಕೆಳ ಹಂತವೆ ಕಾಳಗದ ದೃಶ್ಯವಾಗಿದೆ.

ಬಲಗಡ ಉರಿನ ವೀರ ತೊಂಕು ಬಾಚಿಗತ್ತಿಯನ್ನು (ತಿರುವಾಯಿಧದ ಒಂದು ಬಗೆ) ಬಲಗೈಯಲ್ಲಿ ಎತ್ತಿದ್ದಾನೆ. ಎಡಗೈಯಲ್ಲಿ ಪಾದದಿಂದ, ಶಿರದೆತ್ತರವರೆಗೆ ಶೂಲವನ್ನು ಹಿಡಿದಿದ್ದಾನೆ. ವೀರಗಟ್ಟಿ, ಸೊಂಟದಲ್ಲಿ ಕತಾರಿ ಮತ್ತು ಗಂಜೆ, ಕಾಲ್ಯಂಕ್ಷಣ, ಗಗ್ಗರ ಹೊಂದಿದ್ದಾನೆ. ಎಡಗಾಲು ಎಡಪಾಶ್ಚ್ಯಾದಯದಲ್ಲಿದೆ. ತೋಳಬಂದಿ, ಕೈಕಡಗಗಳು ಇವೆ. ಎಡಭೂಜದಿಂದ ಬಲಸೊಂಟದವರೆಗೆ ಇಳಿದು ಒಂದಿರುವ ಸೂತ್ರ. ಶಿವದಾರವಿರುಹುದೆ? ಸ್ವಷ್ಟವಿಲ್ಲ. ಶಿರಕ್ಕೆ ಎಡ ಕೇಶಗುಷ್ಟೆ (ಗಂಟು), ಮೋಗದಲ್ಲಿ ದಟ್ಟವಾದ ಹುರಿ ಮೀನೆ ಇದ್ದು ರೂದ್ರಾವೇಶ ತುಂಬಿ ಕಾಳುತ್ತದೆ. ಇಡೀ ಶರೀರ ಕ್ರಿಯಾಭಂಗಿಯಲ್ಲಿದೆ. ಹಿರಿಯ ವಂಯಸ್ಸಿನವನಂತೆ ಕಾಳುತ್ತಾನೆ ವೀರ.

ವೀರಗಲ್ಲಿನ ಈ ಹಂತದ ಎಡಬದಿಯಲ್ಲಿ ಶತ್ರುವೀರನಿದ್ದಾನೆ. ಅವನಿಗೂ ಎಡಮುಡಿಯಗಂಟು, ಶಿರದ ಪೇಟಕ್ಕಿದೆ. ಬಲಗೈಯಲ್ಲಿ ನೀಳ ತ್ರಿಶಾಲ (ಪುರುಷನೆತ್ತರದ)ವಿದೆ. ತೋಳಬಂದಿ, ಕೈಕಡಗ, ಎಡಗೈಯಲ್ಲಿ ಗುರಾಣಿಯನ್ನು ಹೊಂದಿದ್ದಾನೆ. ಬಲಗಾಲು ಬಲಪಾಶ್ಚ್ಯಾದಯದಲ್ಲಿದೆ. ಎಡಗಾಲು ಸಹ ಹಾಗೆಯೇ ಇದೆ. ಬಲಬದಿಯ ವೀರನಷ್ಟು, ಈ ಶಿಲ್ಪವನ್ನು ಕಲಾತ್ಮಕವಾಗಿ ಕೆತ್ತಿಲ್ಲ. ಈವ್ಯಾ ವೀರರನ್ನು ಚೌಕಟ್ಟು ಭಾಗಗಳಲ್ಲಿ ಪ್ರತ್ಯೇಕನಿಂತು ಕಾಳಗೆ ಸಿದ್ಧರಾಗಿದ್ದಾರೆ ಎಂದು ಭಾಸವಾಗುವಂತೆ ತೋರಿಸಲಾಗಿದೆ.

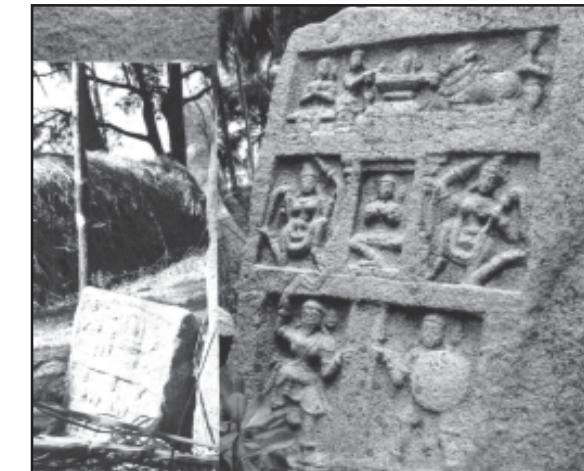
ಮಧ್ಯದ ಹಂತವು ಅಪ್ರಾಯಾನ ಶಿಲ್ಪವಾಗಿದೆ. ಮಧ್ಯಮಂಟಪದಲ್ಲಿ ಎಡಾಧಕ ಪದಾಶನಸ್ಸೆ ವೀರನು ಶಿವಪೂಜಾ ಭಂಗಿಯಲ್ಲಿ ಹೀರಾಸೀನನಾಗಿರುವಂತೆ ಕಾಳಬರುತ್ತಾನೆ. ಈ ಭಂಗಿಗೆ ಅನುಗುಣವಾಗಿ ದೇವತೆಗಳಿಂತೆ ಇಳಿಬಿಟ್ಟ ಬಲಗಾಲು ಬಲಪಾಶ್ಚ್ಯಾದಯದಲ್ಲಿದೆ. ಹಾಗಿದ್ದರೆ ಮರೀಯ (ವೀರಶ್ವ) ಪ್ರಭಾವದ ಶಿಲ್ಪವಿದಾಗಿರುವಂತಿದೆ. ಉಭಯ ವಾಶ್ರಾಗಳಲ್ಲಿ ನರನ ಭಂಗಿಯಲ್ಲಿ ಸುರಾಂಗನೆಯರ ಶಿಲ್ಪವಿದೆ. ಎಡಗೈಯಲ್ಲಿ ಚೌರಿ, ಬಲಗೈಯಲ್ಲಿ ಕಮಲದ ಮೋಗ್ಗ, ಪ್ರಷ್ಟ ಶರೀರ ಹೊಂದಿದ್ದಾರೆ. ಎಡ ಭೂಜದಿಂದ ಬಲಭೂಜದವರೆಗೆ ವಜ್ರಹಾರವನ್ನು ಹೊಂದಿ ಪೂರ್ಣಸ್ಯೇಭಂಗಿಯಲ್ಲಿದ್ದಾರೆ.

ಮೇಲಿನ ಹಂತವು ಕೆಲಾಸದ ದೃಶ್ಯವಾಗಿದೆ. ಬಲಬದಿಗೆ ಪ್ರತಾಮ ಭಂಗಿಯಲ್ಲಿ ಧ್ವನಿಸ್ಸೆ ಆಸೀನವೀರ, ಗಂಟೆ ಬಾರಿಸುತ್ತೆ ಶಿವಲಿಂಗಕ್ಕೆ ಧಾರಾರತಿ ಎತ್ತುತ್ತಿರುವ ಬಹುಶಃ ಹಿರಿಯ ಅಚಕ, ಪ್ರಭಾವಳಿ ಸೂಚಿತ ಬಾಣಭಾಗ (ರುದ್ರ ಭಾಗ)ದೊಡನಿರುವ ಗಳಿ-ಗಳಿನೆಯ ಶತಮಾನದ ಶೈಲಿಯ ಶಿವಲಿಂಗ, ಆಸೀನನಂದಿ, ಪ್ರಾರ್ಥನಾ

ಶ್ರೀ ಮತ್ತೊರು ಕೇತ್ತ - ಪರಿಸರದ ವೀರಗಲ್ಲು, ಮಾಸ್ತಿಗಲ್ಲು, ಶಾಸನ ಶಿಲ್ಪಗಳು, ಜಾನಪದ ಅನ್ವಯಗಳು

ಅಪ್ರಾಯಾನರಹಿತ
ವೀರ-ಮಾಸ್ತಿಗಲ್ಲು

ಸಿದ್ಧಪೂಜಿ ಗುಡಿ ಕಟ್ಟಿ ಮುಂಬಿದ ವೀರಗಲ್ಲುಗಳು
(೬ ಮತ್ತು ೭)

ಭಂಗಿಯಲ್ಲಿರುವ ಸ್ಥಾನಕ ಬಹುಶಃ ಕಿರಿಯ ಅಚ್ಚಕರ ಶಿಲ್ಪಗಳಿವೆ. ಈವ ಅಚ್ಚಕರ ಶಿರೋವೇಷ ಒಂದೇ ಬಗೆಯಲ್ಲಿರುವಲ್ಲಿ, ಹಾಗೆ ಉಂಟಿಸಬಹುದೆನಿಸುತ್ತದೆ. ಹಿರಿಯ ಅಚ್ಚಕ ಉಡುಗೆಗಳು ಅಲಂಕಾರಿಕವಾಗಿರುವಂತಿದೆ. ಈ ಹಂತದ ಮೇಲಿನ ವಟ್ಟಿಯಲ್ಲಿ ಘಲಶ್ವತಿ ಸೂಚಕ ಸೂಯಂ-ಚಂದ್ರ ಶಿಲ್ಪಗಳಿವೆ.

ಈ ವೀರಗಲ್ಲು ಸುತ್ತೂರವೈ ಗುಡಿ ಬಳಿಯ ಬಣಿಕಟ್ಟೆಯ ಪಾಶ್ಚಾದ ವೀರಗಲ್ಲನ್ನು ಹೊಲುವಂತಿದೆ. ಅದರೆ ಅದರ ಅಂದ ಇದಕ್ಕೆ ಸಿದ್ಧಿಸಿಲ್ಲ. ಅದರ ಕಾಲಾನಂತರದ ವೀರಗಲ್ಲು ಶಿಲ್ಪವಿದಾಗಿದ್ದ ಗಳನೆಯ ಶತಮಾನಾಂತರಕ್ಕೆ ಅಥವಾ ಗಳನೆಯ ಶತಮಾನದ ಆರಂಭಕ್ಕೆ ನೇರುವಂತಿದೆ.

ಒಂಬತ್ತನೇಯದು ಒಂಟಿಕ್ಕೆ (ಒಕ್ಕೆ) ವೀರಮಾಸ್ತಿ ಕಲ್ಲಿನದಾಗಿದೆ. ವೀರನು ಯುದ್ಧದಲ್ಲಿ ಹೋರಾಡಿ ಮಡಿದ ಮೇಲೆ ಅವನ ಸತಿ ಅವನೊಡನೆ ಸಹಗಮನ ಮಾಡಿದ ಚಿತ್ರ ಇಲ್ಲಿದೆ. ಎತ್ತಿದ ಒಂಟಿಕ್ಕೆ ಹಸ್ತದ ಬಿದ್ಧಾ ಬೆರಳುಗಳು ಉಂಗುರ ಶೋಭಿತವಾಗಿ ಬಳಿಗಳಿಂದ ಕಾಡಿ ಕಮಲದ ಚಿತ್ರವನ್ನು ತರೆದ ಅಂದವಾದ ಹಸ್ತ ಭಾಗದಲ್ಲಿ ಹೊಂದಿದೆ. ಈ ಒಂಟಿಕ್ಕೆ ಹೋನದಲ್ಲಿ ಮಡಿಸಿ ನಿಂತಿರುವ ತೋಳು ಭುಜದ ಹಿಂಬದ ತುದಿಗೆ (ಅರಳಿಪತ್ರದ ಮೇಲೆ!) ಪದ್ಧತಿದ ಕಳಳ ಶಿರದ ಸ್ತಂಭ ಭಾಗವನ್ನು ಹೊಂದಿಸಲಾಗಿದೆ. ಭುಜದ ಭಾಗಕ್ಕೆ ಅಡ್ಡಲಾಗಿ ಸ್ತಂಭಭಾಗದಾಚಿ ಉಬ್ಬಿರುವ ಅರಳ ಎಲೆ ಆಕಾರದ ಶಿಲ್ಪದಲ್ಲಿ ಸುರುಳಿ ಕೆಣ್ಣೆನ ಅಲಂಕಾರವನ್ನು ಚಿತ್ರಿಸಲಾಗಿದೆ. ಸ್ತಂಭ ಭಾಗದಲ್ಲಿ ಪಟ್ಟಿಂಧಗಳಿವೆ. ಹಸ್ತದ ಬೆರಳಿನಾಚಿ, ಈಚೆ ಸೂರ್ಯ-ಚಂದ್ರರು ಹಸ್ತ ಹಾಗೂ ಸ್ತಂಭದ ತುದಿಗಳ ಮಧ್ಯ ನೇರದಲ್ಲಿ ಶಿವಲಿಂಗದ ಉಬ್ಬಿಶಿಲ್ಪಿದೆ.

ತೋಳು ಭಾಗದ ಕೆಳಗೆ, ಸ್ತಂಭ ಭಾಗದ ಬಲಪಾಶ್ಚಕ್ಕಿರುವ ಚೌಕಟ್ಟಿನಾಕಾರದಂಧ ಭಾಗದಲ್ಲಿ ವೀರದಂಪತಿಯ ಸ್ಥಾನಕ ಶಿಲ್ಪವಿದೆ. ಬಲ ಮುಡಿಕಟ್ಟು, ಪತುಂಲ ಕಣಕುಂಡಲ ಹೊಂದಿದ ದುಂಡು ಮೋಗದ ಸತಿಗೆ ಹೋರಳ ಹಾರವಿದೆ. ತೋಳುಬಂದಿ, ಮೋಣಸಂದುಕಟ್ಟು (ಷಾಜೀಬಂಧ!) ಕೈಕಂಕ್ಳಿ, ಬಲಗ್ರೀಯಲ್ಲಿ ಕಳಳ(!), ಎಡಗ್ರೀಯಲ್ಲಿ ಕನ್ನಡಿ(!) ಹಿಡಿದಿದ್ದಾಗೆ. ಪ್ರವೃತ್ತನ, ಹೋರಳ ಹಾರದೊಡನೆ ಅಲಂಕೃತವಿರುವ ಈ ಸತಿ ಬಲಪಾಶ್ಚೀಂದಯ ವಾದಭಂಗಿಯಲ್ಲಿದ್ದಾಗೆ. ಇದೆಲ್ಲ ಸಹಗಮನದ ಸತಿಯ ರೂಡಿಗತ ಲಕ್ಷಣವೇ ಆಗಿದೆ.

ಆಕೆಯ ಎಡಬಿದಿಗೆ, ವೀರಪುರಷ ಪ್ರಮಾಣ ಮೀರಿ ನಿಂತಿರುವ ಶೂಲವನ್ನು ಹಿಡಿದು ನಿಂತಿದ್ದಾನೆ. ಶಿರದಲ್ಲಿ ಎಡಮುಡಿಗಂಟು ತೋಳುಬಂದಿ, ವೀರಗಳ್ಕಿಯ ಈ ವೀರನ ಪಾದಗಳು ಬಲಪಾಶ್ಚೀಂದಯದಲ್ಲಿವೆ, ಗಮನಾರ್ಹವಾಗಿ ಬಹುಶಃ ಹೋರಳಿಗಿರುವ ಹಸ್ತದ ಗಂಟು(!), ಕರಡಿಗೆ ಎಂಬ ಭಾವ ತರುವಂತಿದೆ. ಮುರಿಮೀನೆಯ ಈ ವೀರನ ಬಲಗ್ರೀ, ಸತಿಯ ಎಡಗ್ರೀಯೊಡನೆ ಕೂಡಿರುವಂತೆ ತೋರುತ್ತದೆ. ವಿಜಯನಗರ ಕಾಲೀನ ವೀರಮಾಸ್ತಿಶಿಲ್ಪವಾಗಿ ಇದು ಕಾಣುತ್ತದೆ. ವೀರನ ಹೋರಳ ಹಸ್ತದಲ್ಲಿ ಪ್ರಸ್ತುತ ವೀರಗಲ್ಲನ ಸತಿಯೂ ಪತಿಯೊಡನೆ ಸಹಗಮನ ಮಾಡಿರುವುದು ಸ್ವಷ್ಟಿ; ಹಾಗೂ ವಿಜಯನಗರ ಕಾಲೀನ ವೀರಮಾಸ್ತಿ ಶಿಲ್ಪವೊಂದು ಸುತ್ತೂರು ವೀರಗಲ್ಲು ಸಮುದಾಯದಲ್ಲಿರುವುದು ಇಲ್ಲಿ ಕಂಡುಬರುತ್ತದೆ. ವೀರನಾರಿಯರ ನೆಲೆಯೂ ಆಗಿದ್ದು, ದೃಢ ನಿರ್ಧಾರದ ಸತಿಯರ ಸತಿಯರ ನೆಲೆಯೂ ಸುತ್ತೂರು ಆಗಿತ್ತೆಂಬುದು ಎದ್ದು ಕಾಣುತ್ತದೆ. ಸುತ್ತೂರು ಉಪರಾಜಧಾನಿಯ ಪ್ರಮುಖೀವನ್ನು ಹೊಂದಿದ್ದ ಪರಂಪರೆಯ ಕಾರಣ, ಇಂಥ ವೀರಮಾಸ್ತಿಯರ ವೀರರ ನೆಲೆಯೂ ಆಗಿತ್ತೆನ್ನಬೇಕು.

ಶ್ರೀ ಸುತ್ತೂರು ಶ್ಕೇತ್ರ - ಪರಿಸರದ ವೀರಗಲ್ಲು, ಮಾಸ್ತಿಗಲ್ಲು, ಶಾಕನ ಶಿಲ್ಪಗಳು, ಜಾನಪದ ಅನ್ಯಾಯಗಳು

ಇಲ್ಲ. ಕ್ಷೇತ್ರ ಉದಾಹರಣೆಗಳಿಂತು ಕೆಲವು ರಾಜವಂಶಗಳಲ್ಲಿ (ಹಾಲೇರಿ) ಕಂಡು ಬರುತ್ತದೆ. ಅಂಥದ್ದು ಇಲ್ಲಿಯೂ ಆಗಿದ್ದರೆ ಅಪರೂಪದ ಸಂಗತಿ ವಿನಿಸುತ್ತದೆ.

ಸಿದ್ಧಪ್ರಾಜಿಗುಡಿ ಕಟ್ಟಿ ಮುಂಬದಿ ಒಕ್ಕೆ ವೀರಮಾಸ್ತಿಗಲ್ಲು

ಸಿದ್ಧಪ್ರಾಜಿಗುಡಿ ಕಟ್ಟಿ ಮುಂಬದಿ ಒಕ್ಕೆ ವೀರಮಾಸ್ತಿಗಲ್ಲು ಜೊತೆಗಿರುವ ವೀರಗಲ್ಲು

ಹೊಯ್ಯಿಳಿರ ಕಾಲದ ನಂತರದ ವೀರ (-ಮಾಸ್ತಿ)ಗಲ್ಲುಗಳಲ್ಲಿ ಸಾಮಾನ್ಯವಾಗಿ ವೀರನ ಪಕ್ಷದಲ್ಲಿ ನಿಂತು ಬಲಗ್ರೀಯನ್ನು ಎತ್ತಿ ಹಿಡಿದಂತೆ ಶಿಲ್ಪ ಬಿಡಿಸುತ್ತಿದ್ದರು. ವಿಜಯನಗರ ಕಾಲದಲ್ಲಿ ವೀರಮಾಸ್ತಿಯರು ಬಲಗ್ರೀಯಲ್ಲಿ ಕಮಲ ಅಥವಾ ಮುಗಿದ ಕರದೊಣಿಯತ್ತಾರೆ.^೨ ಈಯೋಬಿ ಜನಪದ ವಿಂಡಕಾವ್ಯದಲ್ಲಿ, ಗಂಡ ಸ್ತಂಭದನ್ನು ಕೇಳಿದ ಸತಿ ಆಗ್ನೇಯಂದವೇರುವ ನಿರ್ಧಾರ ಹೇಳಿದ ಕಾರಣ ವ್ಯಕ್ತಪಡಿಸುತ್ತಾಳೆ ಹೀಗೆ :೨

ಗಂಡಸಾಯೋಽಂತ ಮುಂಡಾಗೋಽಂತ
ಕಂಡೋರ ಪನೆಯು ಕಸನ್ನಾಕ (ಗ) ಸಾಯೋಽಂತ
ಕೊಂಡವನ್ನೈದೆ ಕಡುಲೇಸು ॥

ಈ ಹಿನ್ನಲೆಗಳನ್ನು ಪ್ರೇರಕವಾಗಿ ಪಡೆದಿರುವ ಸತಿಯರಂತೆ ಪ್ರಸ್ತುತ ವೀರಗಲ್ಲನ ಸತಿಯೂ ಪತಿಯೊಡನೆ ಸಹಗಮನ ಮಾಡಿರುವುದು ಸ್ವಷ್ಟಿ; ಹಾಗೂ ವಿಜಯನಗರ ಕಾಲೀನ ವೀರಮಾಸ್ತಿ ಶಿಲ್ಪವೊಂದು ಸುತ್ತೂರು ವೀರಗಲ್ಲು ಸಮುದಾಯದಲ್ಲಿರುವುದು ಇಲ್ಲಿ ಕಂಡುಬರುತ್ತದೆ. ವೀರನಾರಿಯರ ನೆಲೆಯೂ ಆಗಿದ್ದು, ದೃಢ ನಿರ್ಧಾರದ ಸತಿಯರ ಸತಿಯರ ನೆಲೆಯೂ ಸುತ್ತೂರು ಆಗಿತ್ತೆಂಬುದು ಎದ್ದು ಕಾಣುತ್ತದೆ. ಸುತ್ತೂರು ಉಪರಾಜಧಾನಿಯ ಪ್ರಮುಖೀವನ್ನು ಹೊಂದಿದ್ದ ಪರಂಪರೆಯ ಕಾರಣ, ಇಂಥ ವೀರಮಾಸ್ತಿಯರ ವೀರರ ನೆಲೆಯೂ ಆಗಿತ್ತೆನ್ನಬೇಕು.

ಒರಟುಕೆಲ್ಲಿನ, ಒಂಬತ್ತನೇಯ ವೀರಗಲ್ಲು, ಒಕ್ಕೆ ವೀರಮಾಸ್ತಿಗಲ್ಲಿನ ವಿಂಡಪಕ್ಷದಲ್ಲಿ ಒರಗಿಸಿಂತಿದೆ. ಇದು ಮೂರು ಹಂತಗಳ ವೀರಗಲ್ಲು ಆಗಿದೆ. ಕೆಳಹಂತದಲ್ಲಿ ಸುತ್ತೂರಿನ ವೀರ ಸೊಂಟದ ಮೇಲೆ ಕೈಯಿಟ್ಟು ಬಲಗ್ರೀಯಲ್ಲಿ ಎತ್ತಿದ ವಿಂಡಗನ್ನು ಶತ್ರುವೀರನತ್ತೆ ಬೀಸುವ ಭಂಗಿಯಲ್ಲಿದ್ದಾನೆ. ನಡುವಿನಿಂದ ಕಟ್ಟಿದ ವೀರಗಳೆ ವಡವಾಶ್ಚೀಂದಯ ಉಭರಿಯ

ಪಾದಗಳು ಅವನ ವೀರ ಹೋರಾಟದ ಭಂಗಿಯನ್ನು ಎದ್ದು ತೋರುತ್ತವೆ. ಮುಹಿಯ ಬಲಬದಿ ಗಂಟು ಹೊಂದಿ, ಮುರಿಕಟ್ಟಿನ ಮೀಸೆ ಗಂಭೀರ ದುಂಡು ಹೊಗದ ಈ ವೀರನನ್ನು ಶಿಲ್ಪಿಯು ಬಲು ಅಚ್ಚುಕಟ್ಟಾಗಿ ವೀರಭಂಗಿಯಲ್ಲಿ ಕಡೆದಿದ್ದಾನೆ. ಎಡಬದಿಯಲ್ಲಿ ಶತ್ರುವೀರನು ಬಲಗೈಯಲ್ಲಿ ನೇರವಾಗಿ ಖಿಡ್ಗವನ್ನು ಎತ್ತಿ ಹಿಡಿದು, ಎಡಹಸ್ತವನ್ನು ಬಿರುಸಾಗಿ ಎತ್ತಿದ್ದ ಭಾವ ತೋರಿದ್ದಾನೆ. ಎಡಪಾಶ್ಚ್ಯದಯ ಭಂಗಿಯ ಇವನ ಪಾದಗಳಿರುವಲ್ಲಿ ಉಬಬು ವೀರರ ಕಾಳಗಳ ರೌದ್ರತೆಯನ್ನು ಬಹಳ ಅಚ್ಚುಕಟ್ಟಾಗಿ ಬಿಡುಸಲಾಗಿದೆ. ಈ ಹಂತದ ಮೇಲು ಹಟ್ಟಕೆಯಲ್ಲಿ ಶಾಸನವಿದ್ದದ್ದು ಈಗ ಸವೆದು ಹೋದಂತಿದೆ. ಅನ್ವಯವಾಗಿ ದ, ಸ, ಇ, ಗ, ರ ಇತ್ಯಾದಿ ಅಕ್ಷರಗಳು ಕಾಣಬರುತ್ತವೆ. ವಿಜಯನಗರೋತ್ತರ ಕಾಲವನ್ನು (ಅಮರ ನಾಯಕರು!) ಸೂಚಿಸುವಂತಿವೆ.

ಮುಧ್ಯದ ಹಂತವು ಎಂದಿನಂತೆ ಅಷ್ಟರಾಯಾನ ದೃಶ್ಯವಾಗಿದ್ದು ಚೋರಿ, ಹಾಮರ(!) ಹಿಡಿದ ಸುರಾಂಗನೆಯರು ವೀರಭಂಗಿಯ ವೀರನ ತೋಳುಗಳನ್ನು ಹಿಡಿದು ಸಾಗುತ್ತಿರುವ ದೃಶ್ಯವಿದೆ. ಆದರೆ ಅಷ್ಟೇನು ಕಲಾತ್ಮಕ ಕೆತ್ತನೆಯ ಭಾಗವೇನಿಸುವುದಿಲ್ಲ. ಇಲ್ಲಿಯೂ ಲಿಪಿ ಇದ್ದು ಸವೆದಂತೆ ಸೂಚನೆ ಕಾಣುತ್ತದೆ.

ಮೇಲಿನ ಹಂತವು ಕೈಲಾಸದ ದೃಶ್ಯವಾಗಿದೆ. ಆಖಿನ ಪ್ರತಿಭಾಮು ಭಂಗಿಯ ಧ್ವನಿಸ್ಥ ವೀರ, ಗಂಟೆ ಬಾಜಿಸಿ ಧೂಪಾರತಿಯನ್ನು ಲಿಂಗಕ್ಕೆ ಎತ್ತುತ್ತಿರುವ ಸಾನಕ (ಪ್ರಥಾನ!) ಶಿವಾಚರಕ, ಸಾಧಾರಣ ಶೈಲಿಯ ಶಿವಲಿಂಗ ಆಖಿನ ನಂದಿ. ನಂದಿಯ ಹಿಂದೆ ನಮಿಯತ್ತಿರುವ ವ್ಯಕ್ತಿ (ಒಮ್ಮಿಂದೆ ಕಿರಿಯ ಅಚರಕ) ಇದ್ದಾರೆ. ಇವುಗಳ ಮೇಲೆ ನಾಂಕೆತಿಕ ಸೂರ್ಯ ಚೆಂಡು ಕೆತ್ತನೆ ಇದೆ.

ವಿಶೇಷವೆಂದರೆ ಬಲಬದಿಯ ಸುತ್ತೂರು ವೀರನ ಎದೆಯ ಮೇಲಿನ ಕರಡಿಗೆ ವಸ್ತುದಂತ ಹೋಲುವ ಚಿಕ್ಕ ಕಾಣುವುದಾಗಿದೆ. ಹಾಗಿದ್ದರೆ ಕೆಲವು ವೀರಶೈವ ನಾಯಕರೂ ವಾಳಿಪಟ್ಟಿನ ಒಡೆಯರಾಗಿದ್ದರು ಎಂಬ ಸೂಚನೆ ಒದಗುತ್ತದೆ. ವಿಜಯನಗರೋತ್ತರ ಕಾಲದ ಗ್ರಾಮೀಣ ಶೈಲಿಗೆತ್ತನೆಯ ವೀರಗಲ್ಲಾಗಿ ಇದು ಕಾಣಬರುತ್ತದೆ. ಆದರೆ ಎಡಪಕ್ಷದಲ್ಲಿ ವೀರಗಲ್ಲಾ ಶೈಲಿಯಲ್ಲಿ ಹೊನೆಯದಾದ ಹತ್ತನೆಯ ವೀರಗಲ್ಲು ಕಾಣಬರುತ್ತದೆ.

ಹತ್ತನೆಯ ವೀರಗಲ್ಲು ಎರಡು ಹಂತಗಳ ವೀರಮಾಸ್ತಿಗಲ್ಲು(!) ಆಗಿದೆ. ಸಾಮಾನ್ಯ ಶೈಲಿ ಎನಿಸಿದರೂ, ಕೆಳಹಂತವು ಸ್ತುಂಭಗಳಿರುವ ಚೋಕಟ್ಟಿನ ರೇಖಾಶಿಲ್ಪವನ್ನು ಹೊಂದಿ ನಾಯಕನ ಪ್ರಾಮುಖ್ಯತೆಯನ್ನು ತೋರಿದಂತಿದೆ. ವೀರನ ಬಲಬದಿಗೆ ಸ್ವಷ್ಟವಾಗಿ ಹಿರಿಯ ಪತ್ತಿ ಮತ್ತು ಕಿರಿಯ ಪತ್ತಿಯ ಉಬ್ಬು ಶಿಲ್ಪಗಳಿವೆ. ವೀರನ ಬಲಗ್ಗೆ ಹಿರಿಯ ಪತ್ತಿಯ ಎಡಗೈಯ ಬೆರಳನ್ನು ಹಿಡಿದಂತಿದೆ. ಹಿರಿಯ ಪತ್ತಿ ಕಿರಿಯ ಪತ್ತಿಯ ಬೆರಳನ್ನು ಹಿಡಿದಂತಿದೆ. ಅವನ ಎಡಹಸ್ತವು ಇಲ್ಲಿಬಿಡ್ದ ಭಂಗಿಯಲ್ಲಿದೆ. ಅವನು ಸಾನಕ ಸಮಭಂಗಿಯಲ್ಲಿದ್ದಾನೆ. ಇಲ್ಲಿ ಕಾಳಗಳ ದೃಶ್ಯವಿಲ್ಲ. ಅಯುಧಗಳ ಸೂಚನೆ ಇಲ್ಲ. ಕೈಲಾಸ ದೃಶ್ಯ ಭಾಗದಲ್ಲಿ ಬಾಣಭಾಗದಲ್ಲಿ ಪ್ರಭಾವಣೆ ಚೋಕಟ್ಟಿನದಾಗಿ ವೇದಿಕೆಯ ಮೇಲೆ ಪೂಣ ಶಿವಲಿಂಗವಿದೆ. ಲಿಂಗದ ಎಡಭಾಗದಲ್ಲಿ ವೀರನ ಹಿರಿಯ ಪತ್ತಿ ಕಿರಿಯ ಪತ್ತಿ(!)ಯರು ಉಬಬು ಪಾದಗಳನ್ನು ಬಲಪಾಶ್ಚ್ಯದಯದಲ್ಲಿ ಇರಿಸಿ, ಸಾನಕ ಸಮಭಂಗಿಯಲ್ಲಿ ಕರಮುಗಿದು, ನಿಂತಿದ್ದಾರೆ. ಈ ವೀರಶಿಲ್ಪವು ಅನಗಮನ (ವೀರನ ಬೇರೆದೆಯಲ್ಲಿದೋ ಹೋರಾಟದಲ್ಲಿ ಮಡಿದೋ ಅವನ ಶರೀರ ತರಲಾಗದಿದ್ದಾಗ, ಪತ್ತಿಯರು ತಾವಿರುವೆಡೆಯಲ್ಲಿ ಸತಿಹೋಗುವುದು) ಶಿಲ್ಪವಾಗಿರಬಹುದು! ಇಲ್ಲಿ ಶಿವಲಿಂಗದ ಬಳಿ ವೀರ ನಿಂತಿಲ್ಲದ ಸತಿಯರು ಮಾತ್ರ

ಶ್ರೀ ಸುತ್ತೂರು ಕ್ಕೇತ - ಪರಿಸರದ ವೀರಗಲ್ಲು, ಮಾಸ್ತಿಗಲ್ಲು, ಶಾಸನ ಶಿಲ್ಪಗಳು, ಜಾಸ್ತಿ ಅನ್ವಯಗಳು

ನಿಂತಿರುವುದು ಗಮನಾರ್ಹ. ಶಿವಲಿಂಗಕ್ಕೆ ಯಾವ ಅಚರಕನ ಪೂಜಾದಿಗಳೂ ಕಾಣಬರದು. ಬರಿ ಶಿವಲಿಂಗ ಹಾಗೂ ನಾಯಕನ ಪತ್ತಿಯರ ಪ್ರತಿಭಾಮು ಭಂಗಿಯ ಶಿಲ್ಪವಿರುವಲ್ಲಿ ಇದೊಂದು ವೀರಮಾಸ್ತಿ ಗದ್ದಗೆಯ ಶಿಲ್ಪವಿರಬಹುದೇ? ಎಂದು ಎನಿಸುತ್ತದೆ. ವೀರ ಬೇರೆಲ್ಲಿಯೋ ಏನೋ ಕಾರಣದಿಂದ ಮಡಿದಾಗ, ಅವನಿಗಾಗಿ ಪತ್ತಿ ಮತ್ತು ಪತ್ತಿಯರು ಶಿವಶೈವದಲ್ಲಿ ಅಷ್ಟಿಸಿ ಮಡಿದ ಸಂಕೇತದ ಶಿಲ್ಪವೂ ಇದಾಗಿರಬಹುದು! ಒಟ್ಟಿನಲ್ಲಿ ಗಡ್ಡಿನಲ್ಲಿ ಗಡ್ಡಿನಲ್ಲಿ ಶತಮಾನದ ಸುಮಾರಿನ ವೀರ-ಮಾಸ್ತಿ ಗದ್ದಗೆ ಶಿಲ್ಪವಿದಾಗಿದೆ, ಎನ್ನಬಹುದು. ಅಂತಾದಲ್ಲಿ ಶಿವಾಚಾರದ ಪ್ರಭಾವಕ್ಕೆ ಒಳಗಾದ ಮನೆತನದವರ ವೀರ-ಮಾಸ್ತಿ ಗದ್ದಗೆ ಶಿಲ್ಪವೇನ್ನಿಸಬಹುದು.

ಸಿದ್ಧಪ್ರಾಜಿ ಗುಡಿ ಕಟ್ಟಿ
ಮುಂಬಿದಿಯ
ವೀರ-ಮಾಸ್ತಿಯರ ಗದ್ದಗೆ
ಶಿಲ್ಪ!

ಸಿದ್ಧಪ್ರಾಜಿ ಗುಡಿ ಕಟ್ಟಿ ಮುಂಬಿದಿಯ ವೀರಗಲ್ಲುಗಳ ಪರಿಸರ ಹಾಗೂ
ಹಿಂಬಿದಿಯಲ್ಲಿ ಕಟ್ಟಿಲಾ ನದಿಯ ಹರಿವಿನ ನೋಟ

ಇಲ್ಲಿನ ಹನೆಂಬಂದು (ಉ ವಿಭಾಗ ಶಿಲ್ಪಗಳು ಎ ಶಿಲ್ಪಗಳು) ಶಿಲ್ಪಗಳ ಬೈಕೆ ಒಂದು ಅಸ್ವಷ್ಟ ಎರಡು ಭಿನ್ನ ಮೇಲ್ವಾಗ, ಈ ಮೂರನ್ನು ಬಿಟ್ಟರೆ ಉಳಿದ ಎಂಬು ಶಿಲ್ಪಗಳಲ್ಲಿ ಮೇಲಿನ ಹಂತವೆಲ್ಲ ಶಿವಲಿಂಗವೇ ಪೂಜಾ ವಸ್ತುವಾಗಿದೆ; ಕೈಲಾಸದ ದೃಶ್ಯವಾಗಿದೆ. ಅಂದರೆ ಶಿವಾಚಾರ ಪ್ರಭಾವಿತ ಏರರ ಶಿಲ್ಪಗಳಾಗಿವೆ ಎನ್ನಬೇಕು. ಸುತ್ತೂರು ಪ್ರದೇಶದ ವಿವಿಧ ಜನಾಗಂದವರು ಶಿವನ ಆರಾಧಕರಾಗಿದ್ದರು, ಏರರಾಗಿದ್ದರು ಎಂಬುದು ಈ ಏರಶಿಲ್ಪಗಳಿಂದ ತಿಳಿಯುತ್ತದೆ. ಕೆಲವು ಏರಗಲ್ಲಿನಲ್ಲಿ ಏರರ ಕೊರಳು, ಎದೆಯ ಮೇಲಿನ ಚಿಹ್ನೆಗಳು ಅವರ ಏರಶೈವದ ಅನುಸರಣೆಯ ಸೂಚಕಗಳಾಗಿಯೂ ತೋರುವಂತಿವೆ; ಅಂತಾಗಿ ಸುತ್ತೂರು ಶ್ರೀಮತದ ಪಾರಂಪರಿಕ ಪೂಭಾವಪ್ತ, ಇಲ್ಲಿನ ಜನತೆಯ ಮೇಲೆ ಆಗಿದ್ದುದರ ಸಾಕ್ಷಿಯಾಗಿ ಅವು ನಿಂತಿವೆ ಎನ್ನಬೇಕು.

ಇಲ್ಲಿ ರಾಜವಂಶದ ಅಳ್ಳಿಕೆಯ ಹಂತಗಳು ಸೂಚನೆಗೊಂಡಿವೆ. ಕಾಳಗದಲ್ಲಿ ಬಳಸಿದ ವಿಶಿಷ್ಟ ಆಯುಧಗಳು, ಯುದ್ಧದ ತೀವ್ರತೆ, ಶೌರ್ಯದ ಏರಾವೇಶ, ಏರಮಾಹೇಶ್ವರ ಹಾಗೂ ತಮ್ಮಡಿಗಳ ವೈಕಿಯ ಪೂಜಾವೈಶಿಷ್ಟತೆ ಗಂಗರ ಕಾಲದಲ್ಲಿ ದೇಗುಲ ದೇವತೆಯನ್ನು ಪೂಜೆ ಮಾಡುತ್ತಿದ್ದ ಅರ್ಚಕನನ್ನು ‘ತಮ್ಮಡಿ’ ಎಂದು ಕರೆಯುತ್ತಿದ್ದರು (History of Westers Gangas. p. 317) ಎಂಬುದನ್ನು ಈ ಏರಗಲ್ಪಗಳಲ್ಲಿ ಕಾಣಬರುವ ಅರ್ಚಕರ ಸಂಬಂಧದ ಶಿಲ್ಪಗಳಲ್ಲಿ ಗಮನಿಸಿಕೊಳ್ಳುವುದುಚಿತವೇನಿಸುತ್ತದೆ. ಅಲ್ಲದೆ ಮತದ ನಿರ್ವಹಣೆಗೆ ದೇಗುಲಗಳು ಸೇರಿರುತ್ತಿದ್ದವು ಎಂಬ ಅಂಶವನ್ನು ಇಲ್ಲಿ ಗಮನಿಸಬೇಕ್ಕು ಶಿಲ್ಪಗಳ್ಯಾಯ ವಿಕಾಸದ ಹಂತಗಳು, ಗ್ರಾಮೀಣ ಶೈಲಿಯ ಶಿಲ್ಪ, ಕೈಲಾಸ ದೃಶ್ಯದ ಗಾಂಭೀರ್ಯ, ಇವೆಲ್ಲ ಕಲಾತ್ಮಕವಾಗಿ ಇಲ್ಲಿನ ಶಿಲ್ಪದಲ್ಲಿ ಮೂಡಿಸಲ್ಪಟ್ಟಿವೆ.

ಅಧಾರ ಸೂಚಿ

೧. ಡಾ. ಎಂ.ಜಿ. ನಾಗರಾಜ್., ಗಣ್ಯ ೧೦, ಶಾಸನ ಶಿಲ್ಪಗಳು, ಶ್ರೀ ಗೌರೀ-ಗಂಗಾ ಪ್ರಕಾಶನ, ಬೆಂಗಳೂರು, ಪ್ರ. ಕಿ. ಗಣ್ಯ.
೨. ಡಾ. ಆರ್. ಶೇಷಶಾಸ್ತ್ರಿ., ಕರ್ನಾಟಕ ಏರಗಲ್ಪಗಳು, ಕನ್ನಡ ಸಾಹಿತ್ಯ ಪುಟ ಪ್ರ. ಕಿ.ಗಣ್ಯ.
೩. ಡಾ. ಎಂ. ಚಿದಾನಂದಪೂರ್ಣ., ಗಣ್ಯ ೧೫, ಏರಗಲ್ಪಗಳು ಮತ್ತು ಮಾಸ್ತಿಕಲ್ಪಗಳು, ಐಬಿಎಚ್ ಪ್ರಕಾಶನ, ಬೆಂಗಳೂರು, ಪ್ರ. ಇಂಡಿಯಾ.

*

ಕನ್ನಡ ಸಾಹಿತ್ಯ ಪರಿಪೂರ್ವಕ್ಯಯ ಬಗ್ಗೆ ಕೆಲವು ಅಭಿಪ್ರಾಯಗಳು

೧. ಮೊನ್ಸೆ ಒಂದು ರಾತ್ರಿ ಮಲಗುವ ಮುಂಚೆ, ಹಿಂದೆ ಡಾ. ಡಿ.ಆರ್. ನಾಗರಾಜ್ ಅವರು ‘ನೀನಾಸಂಸನ್ಲೀ ಮಾಡಿದ್ದ ಭಾಷಣವನ್ನು ಓದುತ್ತಿದ್ದೆ. ಅದರಲ್ಲಿ Existentialism ಗೆ ಸಂವಾದಿಯಾದ ಚಾವಾಕ ಸಿದ್ಧಾಂತವನ್ನು ಕುರಿತು ಅವರು ಚಚ್ಚೆ ಮಾಡಿದ್ದರು. ಓದುತ್ತಿದ್ದಂತೆ ನನಗೆ ಸುಮಾರು ಗ್ರೇಂರ್ ದಶಕದ ಒಂದು ‘ಕನ್ನಡ ಸಾಹಿತ್ಯ ಪರಿಪೂರ್ವಕ್ಯಯ’ ನೆನಪಾಯಿತು. ಅದು ಬಹುತೇಕ ಚಾವಾಕ ಸಿದ್ಧಾಂತಕ್ಕೆ ಏಂಸಲಾದ ಪ್ರತಿಕೆಯಾಗಿತ್ತು. ಅಂದರೆ, ಅದು ಒಂದು ಮುಖ್ಯವಾದ, ಇಂದಿಗೂ ಪ್ರಸ್ತುತವಾದ ಒಂದು ದರ್ಶನಕ್ಕೆ ಬೇಕಾದ ಆಕರ್ಷಣಾರ್ಥಿತ್ವದಲ್ಲಿ ಅದರ ಸಂಪಾದಕ ಮಂಡಿಲಿಯಲ್ಲಿ ಸರ್ವ-ತ್ರೀ ಸಿ.ಕೆ. ವೆಂಕಟರಾಮಯ್ಯನವರು, ಎ.ಆರ್. ಕೃಷ್ಣಶಾಸ್ತ್ರಿಯವರು, ಡಿ.ಮಿ.ಜಿ., ಮಾಸ್ತಿಕ, ನಿಟ್ಟಾರು ಮುಂತಾದವರಿದ್ದರು. ಅಂದರೆ, ನಮ್ಮ ಕನ್ನಡ ಸಾಹಿತ್ಯ ಪರಿಪೂರ್ವಕ್ಯಯ, ಅಂತಹವರ ವಿದ್ವತ್ತಿನ ಬುನಾದಿಯ ಮೇಲೆ ಬೇಕೆಂದು ಒಂದಿರುವಂತಹುದು.

ಕಾಲಕಾಲಕ್ಕೆ ಬೇಕಾದ ಇತರೆ ಆಯಾಮಗಳನ್ನು ಈ ಪ್ರತಿಕೆ ಪಡೆದುಕೊಳ್ಳುತ್ತಾ ಬಂದಿದೆ. ಇಂದಿಗೆ ಪ್ರಸ್ತುತವಾದ ನೆಲ, ಜಲ, ಭಾಷೆಗಳ ವಿವರಗಳನ್ನು ಒಳಗೊಳ್ಳುತ್ತಾ ಬಂದಿದೆ. ಜೊತೆಗೆ ಸಮಕಾಲೀನವಾದ ಮೃಕ್ಷೋ, ಮ್ಯಾಕ್ರೋ ವಿಶ್ವಗಳ ಸಂಬಂಧಿಸಿದ ವಿಜ್ಞಾನ ಮತ್ತು ತಂತ್ರಜ್ಞಾನ ಶಾಖೆಗಳಿಗೂ ತರೆದುಕೊಳ್ಳಬೇಕಾದ ಅವಶ್ಯಕತೆ ಇಂದು ಹೆಚ್ಚಾಗಿದೆ. ಕನ್ನಡ ಭಾಷೆ ವಿಶ್ವಾಖಾಪಿಯಾಗತೊಡಗುತ್ತಿದೆ. ಜಗತ್ತು ಸಂಕೀರ್ಣ ವಾದಂತೆಲ್ಲಾ ಕನ್ನಡ ಜಿಂತನೆ ಈ ಎಲ್ಲವನ್ನೂ ಒಳಗೊಳ್ಳಬೇಕಾಗಿದೆ.

ಇಂತಹ ಸಂಧಿ ಸಮಯದಲ್ಲಿ ಪ್ರತಿಕೆಯ ಹೊಂದಿದ್ದ ಹೆಚ್ಚಾಗಿಯೇ ಇರುತ್ತದೆ. ಈ ಹೊಂದಿದ್ದನ್ನು ಇಂದಿನ ಸಂಪಾದಕರಾದ ಮೌ. ಜಿ. ಅಬ್ದುಲ್ ಬಿಂಗಾರ್ ಅವರು ಬಹಳ ವಿಜ್ಞಾನ ವಹಿಸಿ, ಶ್ರಮವಹಿಸಿ ಸಮರ್ಪಣವಾಗಿ ನಿರ್ವಹಿಸುತ್ತಿದ್ದಾರೆ. ಪ್ರತಿಕೆ ಗಾತ್ರದಲ್ಲಿಯೂ, ಸಹಜದಲ್ಲಿಯೂ ಸುಂದರವಾಗಿ ಮೂಡಿಬರುತ್ತಿದೆ. ಇವರಿಗೆ ಧನ್ಯವಾದಗಳು.

ಇವರ ಸಂಪಾದಕತ್ವದ ಅವಧಿಯಲ್ಲಿ ಈ ಪ್ರತಿಕೆ ಎಲ್ಲಾ ದೇಶಗಳ, ಭಾಷೆಗಳ, ಕನ್ನಡ ಸಮಸ್ಯೆಗಳ, ಜ್ಞಾನ ಶಾಖೆಗಳ, ಕಲೆಗಳ ಅಭಿವೃತ್ತಿಗಳಿಗೆ ಹಿಡಿದ ಕನ್ನಡಿಯಾಗಲಿ ಎಂದು ಹಾರ್ಡ್‌ಸುತ್ತೇನೆ.

ಪ್ರಚಂಡ ಬಹುಮತದಿಂದ ಜಯಶಾಲೆಯಾಗಿ ಕನ್ನಡ ಸಾಹಿತ್ಯ ಪರಿಪೂರ್ವಕ್ಯಯ ಅಧ್ಯಕ್ಷರಾಗಿರುವ ಸನಾತ್ಸೂರಾದ ಡಾ. ಮನು ಬಳಿಗಾರ್ ಅವರು ತುಂಬ ಕ್ರಿಯಾಶೀಲ ವೃತ್ತಿಗಳು; ಹೆಸರಾಂತ ಸಾಹಿತ್ಯಗಳು; ಕನ್ನಡ ಮತ್ತು ಸಂಸ್ಕೃತ ಇಲಾಖೆಯ ಮಾರ್ಚಿ

ಆಯುಕ್ತರು; ದೃಷ್ಟಿ ಅಡಳಿತಗಾರರು, ಹೊ, ಬಣಿರೋ ಅವರಿಗೆ ಅವರ ಮಾರ್ಗದರ್ಶನದ ಸೌಲಭ್ಯ ಲಭಿಸಲಿದೆ.

- ಸ್ವೇಚ್ಧಂ ಎಷ್ಟೆ ನಿವೃತ್ತಿ ಇಂಗ್ಲಿಷ್ ಪ್ರಾಧಾಪಕರು, ಲಿಂ, ‘ಪರಿಮಣೀ’, ಇನೇ ಮುಖ್ಯರಸ್ತೇ ಇನೇ ತಿರುಪು, ಕತ್ತರಿಗುಪ್ಪೆ ಪೂರ್ವ, ಬನಶಂಕರಿ ಇನೇ ಹಂತ, ಬೆಂಗಳೂರು- ೫೬೦ ೦೫೫ ಮೋ: ೮೦೯೬೫೧೦೧೧೭

೨. ಅಬ್ದುಲ್ ಬಹೀರ್ ಅವರೇ,

ಮತ್ತೊಮ್ಮೆ ಕನ್ನಡ ಸಾಹಿತ್ಯ ಪರಿಷತ್ತಿನ ವರ್ತಿಯಿಂದ ಪ್ರಕಟವಾಗುತ್ತಿರುವ ಕನ್ನಡ ಸಾಹಿತ್ಯ ಪರಿಷತ್ ಪತ್ರಿಕೆಯ ಸಂಪಾದಕರಾಗಿ ಮುಂದುವರಿದಿರುವುದು ನನಗೆ ತುಂಬಾ ಸಂತೋಷವಾಗಿದೆ. ಕನ್ನಡ ಸಾಹಿತ್ಯ ಪರಿಷತ್ತಿನೊಂದಿಗೆ ನಾಡಿನ ವಿದ್ಯಾರ್ಥಿಗಳ ಪರಂಪರೆಯೇ ಬೇಸೆದುಕೊಂಡಿದ್ದು, ಅರ್ಥಮಾರ್ಗವಾಗಿ ನೂರು ವರ್ಷಗಳ ಸಂಪೂರ್ಣವನ್ನು ಕಾಳಿವುದಕ್ಕೆ ಸಾಧ್ಯವಾಗಿರುವುದು ಪ್ರತಿಯೊಬ್ಬ ಕನ್ನಡಿಗನಿಗೆ ಹೆಮ್ಮೆಯ ವಿಷಯವಾಗಿದೆ. ಮೌಲಿಕವಾದ ಕೃತಿಗಳ ಪ್ರಕಟಣೆ, ಅತ್ಯುತ್ತಮ ಮತ್ತು ಶೈಷ್ವವಾದ ಲೇಖನಗಳಿಂದ ಕೂಡಿದ ಪರಿಷತ್ತಿಕೆಯ ಮುಂದುವರಿಕೆ ಸಾಧ್ಯವಾಗಿರುವುದು ನಮ್ಮುಂತಹ ಕರ್ತವ್ಯವಿಧಿ ಸಾಹಿತ್ಯ. ವಿಮರ್ಶಕರಿಂದಲೇ ಎಂಬುದು ನನ್ನ ಅಭಿಪ್ರಾಯ. ಇಲ್ಲಿಯವರೆಗೆ ಮೂರು ವರ್ಷಕ್ಕೂ ಹೆಚ್ಚುಕಾಲ ಪರಿಷತ್ತಿನೊಂದಿಗೆ ಹತ್ತಿರದ ಸಂಬಂಧವಿರಿಸಿಕೊಂಡಿದ್ದು, ಅದರ ಎಲ್ಲ ಸಾಹಿತ್ಯದ ಕಾರ್ಯಕಲಾಪಗಳಲ್ಲಿ ಸಕ್ರಿಯವಾಗಿ ತೊಡಗಿಸಿಕೊಂಡು ಬರುತ್ತಿರುವುದರ ಜೊತೆಗೆ ಪರಿಷತ್ತಿಕೆಯನ್ನು ಮತ್ತು ಚಂದಗೊಳಿಸುವಲ್ಲಿ ಮೌಲಿಕತೆ ಹೆಚ್ಚಿಸುವುದರಲ್ಲಿ ಸಂಪಾದಕರಾಗಿ ಬಹಳ ಶ್ರಮಿಸಿದ್ದೀರಿ. ಸಮಯಕ್ಕೆ ಸರಿಯಾಗಿ ಪತ್ರಿಕೆ ಹೊರಬರುವಂತೆ ನೋಡಿಕೊಳ್ಳುವುದರ ಜೊತೆಗೆ ನಮ್ಮುಂಧ ನೋಮಾರಿಗಳನ್ನು ಬಡಿದೆಬ್ಬಿಸಿ ಲೇಖನಗಳನ್ನು ನಮ್ಮುಂದ ಬರೆಸಿ, ನಮಗೂ ಉಪಕರಿಸಿದ್ದೀರಿ. ಇದರಿಂದಾಗಿ ನಮ್ಮ ಬರವಣಿಗೆಯ ಕೆಲಸವೂ ಚುರುಕೊಳ್ಳುವಂತೆ ಮಾಡಿದ್ದೀರಿ. ನಾನೂ ಒಂದಪ್ಪು ಕಾಲ ಸುದ್ದಿ ಪತ್ರಿಕೆಗೆ ಸಂಪಾದಕತ್ವ ಹಿನ್ನಿಸ್ತೇ ಆದರೆ ಅದೇನೂ ದೊಡ್ಡ ಕೆಲಸವಲ್ಲ. ನೀವು ವಿದ್ಯಾರ್ಥಿಗಳನ್ನು ಗುರುತಿಸಿ. ಒಳ್ಳೊಳ್ಳಿಯ ಲೇಖನಗಳನ್ನು ಬರೆಸಿ, ಪತ್ರಿಕೆಯ ಮೌಲಿಕತೆಯನ್ನು ಹೆಚ್ಚಿಸಿದ್ದೀರಿ. ಆ ನಿಮ್ಮ ಸಾಧನೆ, ಸಾಹಸ, ಕಾರ್ಯ ತಪ್ಪರತೆ, ಬದ್ಧತೆಗಳೇ, ನಿಮ್ಮನ್ನು ಮತ್ತೊಂದು ಬಾಗಿಗೂ ಸಂಪಾದಕರನ್ನಾಗಿ ಗುರುತಿಸಿ, ಮುಂದುವರೆಯೆವಂತೆ ಮಾಡಿದೆ. ನಿಜವಾಗಿಯೂ ಇದು ನಿಮ್ಮ ದೊಡ್ಡ ಸಾಧನೆಯೇ ಆಗಿದೆ. ಈ ಬಾರಿ ಪತ್ರಿಕೆ ಇನ್ನೂ ಅನೇಕ ಮುಖವಾಗಿ ಬೆಳೆದು ಸ್ವರೂಪ ಸರ್ಕಾರಿ ಮೊಸರೆನ್ನು ಘನತೆಯನ್ನು ತಂಬಿಕೊಳ್ಳಲಿ ಎಂದು ಹೃತ್ಯಾವಕರವಾಗಿ ಆಶಿಸುತ್ತೇನೆ ಮತ್ತು ಸಂಪಾದಕರಾಗಿ ಮುಂದುವರೆದಿದ್ದಕ್ಕೆ ಅಭಿನಂದಿಸುತ್ತೇನೆ; ನಿಮ್ಮನ್ನು ಸಂಪಾದಕರನ್ನಾಗಿ ಮುಂದುವರಿಸಿದ ಕನ್ನಡ ಸಾಹಿತ್ಯ

ಪರಿಷ್ಟಿನ ನೂತನ ಕ್ರಿಯಾಶೀಲ ಅಧ್ಯಕ್ಷರಾದ ಸನಾತ್ಸ್ಯ ಡಾ. ಮನು ಬಳಿಗಾರ್ ಅವರಿಗೆ ನನ್ನ ಹೃತ್ಯಾವಾಕ ಕೃತ್ಯಾತ್ಮಗಳು ಮತ್ತು ಅಭಿನಂದನೆಗಳು ಸಲ್ಲಬೇಕು.

iii. କେନ୍ଦ୍ର ସାହିତ୍ୟ ସଂସ୍କୃତିଗଳ ସମ୍ବନ୍ଧରେ ଅଭିବ୍ୟକ୍ତିଗାରୀ ଶ୍ରମସୁତ୍ତିରୁପ କେନ୍ଦ୍ର ସାହିତ୍ୟ ପରିଷତ୍ତୁ ନୋରୁ ଵସଂତଗଳନ୍ମୁ କ୍ରମିସି ଏରଦନେଯ ଶତକକ୍ଷେ ହେଜ୍ଜେ ହାତୁତ୍ତିରୁପଦୁ ଅତି ସଂତନ୍ତ୍ସଦ ସୁଦିନ. କୁ ସଂସ୍କୃତ୍ୟ ହେମ୍ପୁରୁ କୁମାର ଘାଣ୍ଟାସିକ ବିଦ୍ୟାରେ ପ୍ରତିକେ ୧୦୦ର ତାରୁଣ୍ୟଦଲୀଦେ. ପ୍ରତି ସଂଚିକେଯିବା ଉତ୍ତମ ଲେଖିନଗଳିଂଦ, ଆକଞ୍ଚକ ରୂପ, ରଂଗିନିଂଦ, ଶକାଳଦଲୀ କ୍ଷେତ୍ରରୁ ଉତ୍ସବ ମୁନ୍ଦନ୍ତଙ୍କେ ପାତ୍ରମାଗିଦେ. ପ୍ରତିକେଯି ଇଷ୍ଟୁ ଯତ୍ନସ୍ତୁ ସାଧିତାରୁ କାରଣରାଦ ସଂପାଦକରୁ ମୁହଁ ଅପରନ୍ମୁ ନେମିକିଦି ସଂସ୍କୃତ୍ୟ ଅଧ୍ୟକ୍ଷରାଦ ଡା. ମନୁ ବଜିଗାରୀ ଅପର ନମ୍ବୁଲର ଅଭିନନ୍ଦନଗେ ପାତ୍ରରୁ. ଇଦେ ପରିପରିଗେ ଶେରିଦ ହାଗା କେଲିପା ପଞ୍ଚଗଳିଂଦ ପ୍ରତିକେଯ ସଂପାଦକରାଗି ଦୟକ୍ଷେତ୍ରିଯିଂଦ କାର୍ଯ୍ୟ ନିର୍ବହିକୁମୁତ୍ତିରୁପ ମେଲ୍. ଜି. ଅବ୍ୟାଳ୍ ବଜିର୍ଓ ଅପର ଆ ସାନ୍ଧନଦଲୀ ମୁଦିନୁ ପରିଯୁପାଦନ୍ତୁ ପ୍ରତିଶନୀଯ. କୁ ଜବାବଦ୍ୟାରିଯନ୍ମୁ ଇନ୍ଦ୍ରୀ ଉତ୍ସବମାଗି ଅପର ନିର୍ବହିକୁମୁତ୍ତା ଉତ୍ସବ ପାତ୍ରରୁ ରମ୍ଭନାଟ ନେଇଦିଲିଂଦ ଆଶିଶୁତ୍ତେନେ.

ಃ. ಮಾನ್ಯ ಅಧ್ಯಕ್ಷರಿಗೆ

ಕನ್ನಡ ಸಾಹಿತ್ಯ ಪರಿಷತ್ತಿನ ವಿದ್ವತ್ ಮುಖವಾಣಿಯಾಗಿ ಕನ್ನಡ ಸಾಹಿತ್ಯ ಪರಿಪತ್ತತ್ವಿಕೆ, ಸಾಹಿತಿ, ಸಂಶೋಧಕರಿಗೆ ಪ್ರೇರಕವಾಗಿ ಅಕ್ಷರಲೋಕದ ಅಂಗಳವನ್ನು ತೆರೆದಿಟ್ಟಿದೆ. ಸಾಹಿತ್ಯಕ ಆಸ್ತಿಯನ್ನು ಸಾಮಾನ್ಯರಲ್ಲಿ ಅರಳಿಸುವ ಹೀಗೆಯವನ್ನು ಈ ಪರಿಷತ್ತಿನ ಮಾಡುತ್ತ ಬಂದಿದೆ. ಅದರಲ್ಲಿ ಪ್ರಕಟವಾದ, ಪ್ರಕಟವಾಗುತ್ತಿರುವ ಸಾಹಿತ್ಯಕ, ಸಂಶೋಧನ ಲೇಖನಗಳು, ಜಿಂತನ ಪಲ್ಲವಗಳಿಗೆ, ಸಂವಾದ ಅಥವಾಣಿ ನಿಲ್ಲವಾಗಳಿಗೆ ಒಡಿಕೊಂಡು ಬಂದಿವೆ.

ଦେବଜୀରଳ୍ଲି ମୂରିଂଗଖୋଲେଯାଗି, ପ୍ରାର୍ଥନଭବାଦାଗଲିନ୍ଦ କାଲାନଂତର ଘାଣାୟାସିକମାଗି ପ୍ରକଟଗେଲାଂଦୁ ତନ୍ତ୍ର ସାହିତ୍ୟକ, ସଂଶୋଧନିକ ମହେଲ୍ୟପନ୍ମୁକ୍ତ କାମାଦିକେଳାଂଦୁ ବୁନିଦିଦେ. ଆ ଅକ୍ଷରଲୋକଦ କୃଂକର୍ମଦାଲ୍ଲି ପ୍ରତିଷ୍ଠିତ ଏଦ୍ୟାଂଶୁର, କବିଗଭୁ, ସଂଶୋଧକରୁ, ଇତିହାସକାରରୁ, ସାହିତ୍ୟଗଭୁ

ಪಾಲ್ಮೋಂಡು ಪರಿಷತ್ತಿಗೂ ಕಾರ್ಯಫಳನಾತೆಯನ್ನು ತಂದಿದ್ದಾರೆ. ಇದರ ಸಂಪಾದಕ ಪರಂಪರೆಯೂ ತನ್ನ ದೇಣಿಗೆಯನ್ನು ಪ್ರಮಾಣೀಕರಾಗಿ, ಅರ್ಥಪೂರ್ವಾವಾಗಿ ಸಲ್ಲಿಸಿಕೊಂಡು ಬಂದಿದೆ. ಸದ್ಯ ಕಳೆದ ಏ ವರ್ಷಗಳಿಂದ ಸಂಪಾದಕರಾಗಿ ಮೈ. ಜಿ. ಅಬ್ದುಲ್ ಬಷಿರ್ ಅವರೂ ಈ ಕಾರ್ಯವನ್ನು ಸಮರ್ಥವಾಗಿ ಮುಂದುವರಿಸಿಕೊಂಡು ಬಂದಿದ್ದಾರೆ. ಲೇಖನಗಳನ್ನು ಅದರಲ್ಲಿ ಪ್ರಕ್ರಿಯೆ ಲೇಖನಗಳನ್ನು ವಿದ್ಯಾಂಸರಿಂದ ಪಡೆಯುವಲ್ಲಿ ಸಂಪಾದಕರು ಪರಿಶೀಲಿಸಬೇಕಾದ ಬಗೆ, ಸಂಪಾದಕರಾಗಿದ್ದವರಿಗೆ ಗೊತ್ತು. ಈ ದಿಸೆಯಲ್ಲಿ ಹಾಲಿ ಸಂಪಾದಕರೂ ಯಶಸ್ವಿಯಾಗಿರುವುದು ಅಭಿನಂದನೀಯ. ರಕ್ಷಾಪುಟದಿಂದ ಹಿಡಿದು ಒಳವಿನ್ಯಾಸವನ್ನು ಚೆಲುವಾಗಿ ರೂಪಿಸಿ ಪರಿಷತ್ತಾ ಪತ್ರಿಕೆಯನ್ನು ಆಕರ್ಷಕರಾಗಿ ಹೊರತರುತ್ತಿದ್ದಾರೆ. ಸಾಂಸ್ಕೃತಿಕ ವಲಯದ ವಿಶ್ವ ಲೇಖನಗಳನ್ನು ಪ್ರಕಟಿಸಿ ಅಭಿರುಚಿಯ ಹಾದಿಯನ್ನು ಹದಗೊಳಿಸಿರುವುದು ಸ್ವಾಗತಾರ್ಥ. ನಿಮ್ಮತ್ತಿಯಾರೀಲ ವ್ಯಕ್ತಿತ್ವ ಅವಧಿಯಲ್ಲಿ ಪರಿಷತ್ತತ್ವಿಕೆಯು ಮತ್ತುವ್ಯಾಪ್ತಿಗಳಲ್ಲಿ ಎಂದು ಹಾರ್ಡ್‌ಸ್ವೆ.

- ಡಾ. ಎಂ.ಜಿ. ನಾಗರಾಜ್, ಖ್ಯಾತ ಇತಿಹಾಸತಜ್ಞರು, ನಂ.೨೨, 'ಅನಷ್ಟ್' ಶ್ರೀ ಜ.ಜ.ನಿ. ಕೃಷ್ಣ, ಟಿಲನೇ ಕುಸ್ತಾ, ಖಿನೇ ಬಳ್ಳಕ್ಕಾ, ರಾಜಾಚಿನಾಗರ, ಬೆಂಗಳೂರು - ೫೬೦ ೧೦೦. ಮೋ: ೯೮೬೫೮-೮೦೮೬೬

೩. ಕನ್ನಡ ಸಾಹಿತ್ಯ ಪರಿಷತ್ತತ್ವಶಿಕ್ಷ ಕನ್ನಡ ಮತ್ತು ಕನಾರ್ಟಿಕ್ ಸಂಬಂಧಿಸಿದ ಸಂಶೋಧನೆಗಳಿಗೆ ಒಂದು ಮಹತ್ವದ ವೇದಿಕೆ. ಕನ್ನಡ ಸಾಹಿತ್ಯ, ಕಲೆ, ಸಮಾಜಗಳಿಗೆ ಸಂಬಂಧಿಸಿದ ಹಲವಾರು ಪ್ರಧಾನ ವಾಗ್ವಾದಗಳು ಇಲ್ಲಿ ನಡೆದಿವೆ. ವಿಷಯ, ವಿಚಾರ ಮೊದಲಾಗಿ ಹಲವು ನೆಲೆಗಳಲ್ಲಿ ಪ್ರಯೋಗಗಳೂ, ಹಲವು ಹೊಸ ಮೊಸ ವಿಚಾರಗಳೂ ಪತ್ರಿಕೆ ವೇದಿಕೆ ಒದಗಿಸಿದೆ. ನಾಡಿನ ಅನೇಕಾನೇಕ ಯುವ ಸಂಶೋಧಕರಿಗೆ ಇದೊಂದು ಮಹತ್ವದ ಪತ್ರಿಕೆ. ಇತ್ತೀಚೆಗಂತೂ ಇನ್ನೂ ಹಲವು ಬಗೆಯ ಪ್ರಯೋಗಗಳಿಗೆ, ಯುವಕರಿಗೆ ಅವಕಾಶ ಒದಗಿಸುವಲ್ಲಿ ಪತ್ರಿಕೆ ಹೆಚ್ಚು ಸ್ತ್ರೀಯವಾಗಿದೆ. ನೂರು ವರುಷ ತುಂಬಿರುವ ಸಾಹಿತ್ಯ ಪರಿಷತ್ತು ಇನ್ನು ಮುಂದೆಯೂ ಕನ್ನಡ ಮತ್ತು ಕರ್ನಾಟಕಗಳ ಬದುಕಿನ ನಾಡಿ ಹಿಡಿವ ಕಾಂಪುಕದಲ್ಲಿ ಭಾಗಿಯಾಗಿರಲೇಂದು ಆಶಿಸುತ್ತೇನೆ.

- ಮೈ. ಬಕರಾಜ್ ಕೋಡಗುಂಟಿ, ಸಹಾಯಕ ಪ್ರಾಧ್ಯಾಪಕರು, ಕನ್ನಡ ವಿಭಾಗ, ಕರ್ನಾಟಕ ಕೇಂದ್ರಾಧಿಕಾರಿ ವಿಶ್ವವಿದ್ಯಾಲಯ, ಕಡಗಂಡಿ, ಕಲಬುರಿ-ಶಿಲಾ ೫೧೬೫೧. ಮೋ: ೯೮೬೫೦ ೫೫೧೫೨

೪. ಕನ್ನಡದ ನವೋದಯ ಕಾಲದ ಆರಂಭದಿಂದ ಕೆಲವರ್ಷಗಳವರೆಗೆ ಕನ್ನಡ ಗ್ರಂಥಸಂಪಾದನೆ, ಕವಿಕಾವ್ಯವಿಚಾರ, ವಿಮರ್ಶ, ಸಂಶೋಧನೆ ಮೊದಲಾದ ಚಟುವಟಿಕೆಗಳು ತೀವ್ರಗತಿಯಿಂದ ನಡೆಯುತ್ತಿದ್ದವು; ಈ ವಿಚಾರಗಳನ್ನು ಪ್ರಕಟಿಸಲು ಕೆಲವು ಪತ್ರಿಕೆಗಳು ಮಟ್ಟಿಕೊಂಡು ಆಧಾರಗ್ರಂಥಗಳೇ ಎನಿಸಿದವು. ಪ್ರಬುದ್ಧ ಕನಾರ್ಟಿಕ್

(ಮೈವಿವಿ), ಸಾಧನೆ (ಬೆಂ.ವಿ.ವಿ.), ಕನಾರ್ಟಿಕ್ ಭಾರತಿ (ಕನಾರ್ಟಿಕ್ ವಿ.ವಿ.) ಮೊದಲಾದವು ಇಂತಹ ವಿದ್ಯುತ್ ಪತ್ರಿಕೆಗಳು. ಈ ಸಾಲಿಗೆ ಮತ್ತಿನ ಸೇರ್ವೆಡ್ ಕನ್ನಡ ಸಾಹಿತ್ಯ ಪರಿಷತ್ತತ್ವಶಿಕ್ಷ ಕೆಲವು ವರ್ಷಗಳಿಂದ ಪರಿಷತ್ತಾ ಪತ್ರಿಕೆಯ ಮತ್ತು ಕನಾರ್ಟಿಕ್ ಲೋಚನ ಪತ್ರಿಕೆಗಳ ಸಂಪಾದಕತ್ವವನ್ನು ಪ್ರಬುದ್ಧ ಸಂಶೋಧಕ-ಲೇಖನ ಮೈ. ಜಿ. ಅಬ್ದುಲ್ ಬಷಿರ್ ಅವರು ವಹಿಸಿಕೊಂಡಿರುವುದು ಸಹ್ಯದರ್ಶಕರ್ಲೀ ಇನ್ನಷ್ಟು ಆಶಾಭಾವವನ್ನು ಮೂಡಿಸಿದೆ. ಅವರ ಕರ್ನಾಟಕಾರತ್ವದಲ್ಲಿ ಈ ಪತ್ರಿಕೆಗಳು ಇನ್ನಷ್ಟು ಜೆನ್ನಾಗಿ ಮುಂದುವರಿಯಲೆಂದು ಹಾರ್ಡ್‌ಸ್ವೆ.

- ಡಾ. ಉಪಾಂಗ್ ರಾಮಭಟ್ಟ, ಖ್ಯಾತ ಸಂಶೋಧಕರು, 'ಪರಾಶರ', ಸುಧಿಂದ್ರ ಮಾರ್ಗ, ಉಡುಪಿ-ಜಿಃ೨ ೧೦೨ ಮೋ: ೯೪೪೫೮ ೬೬೬೧೦

೨. ಕನ್ನಡ ಸಾಹಿತ್ಯ ಪರಿಷತ್ತತ್ವಶಿಕ್ಷ ಕೆಲೆದ ಕೆಲವು ವರ್ಷಗಳಿಂದ ತುಂಬ ಸೋಗಸಾಗಿ ಹೊರಬರುತ್ತಿದೆ. ಹೆಸರಾಂತ ವಿದ್ಯಾಂಸರ ಸಂಶೋಧನಾತ್ಮಕ ಹಾಗೂ ವಿಮರ್ಶಾತ್ಮಕ ಲೇಖನಗಳಿಂದ ಮಷ್ಟಗೊಂಡು ಸಮೃದ್ಧವಾಗಿ ಬರುತ್ತಿದೆ. ಇದಕ್ಕೆ ಕಾರಣರಾದ ಸಂಪಾದಕರಾದ ಮೈ. ಜಿ. ಅಬ್ದುಲ್ ಬಷಿರ್ ಅವರ ಪ್ರಯತ್ನ ಮತ್ತು ಪರಿಶೀಲನಗಳನ್ನು ಯಾರಾದರೂ ಮೆಚ್ಚಲೇಬೇಕು.

- ಡಾ. ಆರ್. ಲಕ್ಷ್ಮೀನಾರಾಯಣ, ಖ್ಯಾತ ಸಾಹಿತ್ಯಗಳು, ಕಾಲೇಜು ಶಿಕ್ಷಣ ಇಲಾಖೆಯ ನಿವೃತ್ತ ಜಂಟಿ ನಿದೇಶಕರು, ನಂ.೧೨, 'ಶ್ರೀನಿಕೆತನ', ಇನ್ನೇ ಕುಸ್ತಾ, ಶಿವಾನಂದಸಂಗರ, ಮೂಡಲಪಾಟ್, ಬೆಂಗಳೂರು-೫೬೦೦೨೨. ಮೋ: ೯೪೪೬೪ ೨೮೬೬೨